
Michailas Bulgakovas

Meistras ir Margarita

Iš rusų kalbos vertė Algimantas Mikuta
Leidykla „Trigrama“, 2004

Tai kas gi tu?
– Dalelė tos jėgos,
Kuri, visiems be atvangos
Darydama tik gera, blogo linki

Gėtė, „Faustas“

PIRMA DALIS

I skyrius

NIEKADA NEKALBĖKITE SU NEPAŽĪSTAM AIS

Karštą pavasario pavakarę prie Patriarcho tvenkinių pasirodė du piliečiai. Pirmasis, – maždaug keturiasdešimtmetis, apsivilkęs pilka vasarine eilute, – buvo mažo ūgio, juodbruvus, gerai ėmitęs, praplikęs, savo dailią laiveliu suplotą skrybėlę nešėsi rankoje, o jo švariai nuskustą veidą dengė neapsakomai dideli akiniai juodais rago rėmais. Antrasis – pečiuitas, rusvaplaukis jaunas garbanius nusmaukta ant pakaušio languota kepurike – vilkėjo margais marškiniais, baltomis suglamžytomis kelnėmis, avėjo juodais bateliais.

Pirmasis buvo ne kas kitas, kaip Michailas Aleksandrovičius Berliozas, storo literatūros žurnalo redaktorius ir vienos iš stambiausių Maskvos literatūrinių asociacijų, sutrumpintai vadinamos MASSOLIT'u, valdybos pirmininkas, o jaunasis jo palydovas – poetas Ivanas Nikolajevičius Ponyrevas, pasirašinėjantis Benamio slapyvardžiu.

Pasiekę vos sužaliavusių liepų pavėsį, rašytojai pirmiausia puolė prie margai dažytos būdelės su užrašu „Alus ir vanduo“.

Taigi reikia paminėti pirmą šio baisaus gegužės vakaro keistenybę. Ne tik palei būdelę, bet ir visoje alėjoje, nusidriekusi lygiagrečiai su Malaja Bronaja gatve, nebuvo nė vieno žmogaus. Tuo metu, kai, rodės, nebėr kuo nė kvėpuoti, kai saulė, įkaitinusi Maskvą, smigo pro sausas miglas kažkur už Sodų žiedo – niekas nesiglaudė po liepomis, niekas nesėdėjo ant suoločių, alėja buvo tuščia.

- Duokit narzano, – paprašė Berliozas.
- Narzano nėra, – atsakė moteris būdelėje ir kažkodėl išsėidė.
- O alaus? – kimiū balsu pasiteiravo Benamis.
- Alaus atveš pavakare, – atsakė moteris
- O ko turit? – paklausė Berliozas.
- Abrikosų gėrimo, tik jis šiltas, – tarė moteris.
- Na duokit, duokit, duokit!..

Abrikosų gėrimas suputojo geltona puta, ir oras pakvipo kirpykla. Literatai atsigėrę tučtuojau ėmė žagsėti, užsimokėjo ir susėdo ant suolelio veidais į tvenkinį ir nugaromis į Bronąją gatvę.

Tada atsitiko antrasis keistas dalykas, liečiantis vien Berlioza. Jis ūmai nustojo žagsėti, jo širdis dunkstelėjo ir akimirksnį kažkur prasmego, paskui grįžo į vietą, tačiau su įbesta buka adata. Sykiu Berlioza be jokios priežasties apėmė tokia smarki baimė, jog jis panūdo bėgti iš čia neatsigręždamas.

Berliozas gailiai apsižvalgė, nesuprasdamas, kas jį išgąsdino. Jis išblyško, nosine nusišluostė kaktą, pagalvojo: „Kas čia man daros? Šitaip niekada nėra buvę... širdelė kliba... pervargau. Matyt, reikia viską mesti velniop ir dumt į Kislovodską...“

Ir čia įkaitęs oras sutirštėjo prieš jį, ir iš to oro susiformavo be galo keistos išvaizdos permatomas pilietis. Ant mažos galvutės žokėjiška kepurėlė, striukas languotas švarkelis iš oro... Pilietis gal sieksnio didumo, bet siaurų pečių, neapsakomai liesas, o fizionomija, prašom įsidėmėti, pašaipei.

Berliozo gyvenimas klostėsi taip, kad jis nebuvo įpratęs prie neįtikėtinų reiškinių. Dar labiau išblyškęs jis išpūtė akis ir suglumęs pagalvojo: „To negali būti!..“

Deja, tatau buvo, ir ilgasis kiaurai permatomas pilietis, neliesdamas žemės, sūpavosi prieš jį kairėn dešinėn.

Berlioza suėmė toks siaubas, kad jis užsimerkė. O kai atsimerkė, išvydo, kad visas baigėsi, reginys išsisklaidė, languotasis pilietis dingo, o kartu ir buka adata iššoko iš širdies.

– Velniai rautų! – šūktelėjo redaktorius, – žinai, Ivanai, nuo karščio manęs ką tik vos apopleksija netrenkė! Mačiau net kažką panašaus į haliucinaciją... – jis pabandė šyptelėti, bet akyse tebetvyksčiojo išgastis, rankos virpėjo. Tačiau pamažu jis nusiramino, pasivėdavo nosine ir, gana žvaliai ištaręs: „Taigi...“ – pratęsė kalbą, kuri buvo nutrūkusi, gaivinantis abrikosų gėrimu.

O kalbama buvo, kaip vėliau sužinota, apie Jėzų Kristų. Mat redaktorius buvo prašęs poetą parašyti eiliniam žurnalo numeriui didelę antireliginę poemą. Ivanas Nikolajevičius tokią poemą parašė, ir itin greitai, deja, redaktorius anaip tol nebuvo ja patenkintas. Pagrindinį savo poemos veikėją, tai yra Jėzų, Benamis nupiešė labai tamsiomis spalvomis, ir vis dėlto, redaktoriaus nuomone, visą poemą reikėjo rašyti iš naujo. Ir štai dabar redaktorius skaitė poetui lyg ir paskaitą apie Jėzų, norėdamas atskleisti pagrindinę poeto klaidą.

Sunku pasakyti, kas konkrečiai pakišo koją Ivanui Nikolajevičiui – ar jo talento galia, ar visiškas neišmanymas dalyko, apie kurį rašė – tačiau jo Jėzus išėjo stačiai kaip gyvas, kažkada gyvenęs Jėzus, tik, tiesa, visais neigiamais bruožais apsagstytas.

O Berliozas norėjo įrodyti poetui, kad svarbiausia ne tai, koks buvo Jėzus, ar geras, ar blogas, o tai, kad tasai Jėzus, kaip asmuo, niekada neegzistavo pasaulyje ir kad visi pasakojimai apie jį – gryniausia išmonė, paprastų paprasčiausias mitas.

Būtina pabrėžti, kad redaktorius buvo apsiskaitęs žmogus ir savo kalboje labai sumaniai rėmėsi senovės istorikais, pavyzdžiui, žymiuoju Filonu Aleksandriečiu ir didžiai mokytu Juozapu Flavijum, kurie niekada, nė vienu žodžiu, neužsiminė apie Jėzaus buvimą. Demonstruodamas solidžią erudiciją, Michailas Aleksandrovičius išdėstė poetui, beje, ir tai, kad pastraipa garsiųjų Tacito „Analų“ penkioliktoje knygoje, 44-me skyriuje, kur kalbama apie Jėzaus nukryžiovimą, – ne kas kita, kaip suklastotas vėlesnis intarpas.

Poetas, kuriam viskas, ką pasakojo redaktorius, buvo naujiena, įdėmiai klausėsi Michailo Aleksandrovičiaus, įbedęs į jį savo žvitrūs žalias akis, ir tik retkarčiais žagtelėdavo, pašnibždomis keikdamas abrikosų gėrimą.

– Nėra nė vienos rytų religijos, – kalbėjo Berliozas, – kurioje, kaip įprasta, nekalta mergelė nepagimdytų pasauliui dievo. Nesugalvodami nieko naujo, krikščionys lygiai taip pat susikūrė savo Jėzų, kurio iš tikrųjų niekada nėra buvę. Štai čia reikėtų ieškoti atspirties taško...

Skardus Berliozo tenoras sklido tuščioje alėjoje, ir juo giliau Michailas Aleksandrovičius brovėsi į tankmę, kurion, nebijodamas nosisukti sprando, gali brautis tik labai išsilavinęs žmogus, juo daugiau įdomių ir naudingų dalykų sužinojo poetas ir apie egiptiečių Ozirį, maloningąjį dievą, Dangaus ir Žemės sūnų, ir apie finikiečių dievą Tamuzą, ir apie Marduką, ir net apie mažiau žinomą rūsųjį dievą Viclipuclį, kurį kitados garbino actekai Meksikoje.

Ir štai kaip tik tuo metu, kai Michailas Aleksandrovičius pasakojo poetui apie tai, kaip actekai lipdė iš teslos Viclipuclio figūrėlę, alėjoje pasirodė pirmas žmogus.

Vėliau, kai, atvirai šnekanč, jau buvo per vėlu, įvairios žinybos pateikė savo suvestines su šio žmogaus aprašymu. Jas gretindamas, negali atsistebėti. Štai vienoje iš jų sakoma, kad tas žmogus buvo žemo ūgio, auksiniais dantimis ir šlubčiojo dešine koja. Antroje – kad žmogaus būta milžino, jo dantų karūnėlės buvusios iš platinos, o šlubčiojęs jis kaire koja. Trečioji lakoniškai praneša, kad ypatingų žymių žmogus neturėjo.

Tenka pripažinti, kad visos tos suvestinės nieko vertos.

Pirmiausia: jokia koja aprašytasis nešlubčiojo, ir buvo nei mažo, nei milžiniško ūgio, o paprasčiausiai aukštas. Jei kalbėsime apie dantis, tai kairėje pusėje karūnėlės buvo platininės, o dešinėje – auksinės. Jis vilkėjo brangia pilka eilute, avėjo užsienietiškais eilutės spalvos pusbačiais. Pilką beretę buvo šauniai nusismaukęs ant ausies, po pažastimi nešėsi lazda, kurios juodoje buoželėje buvo išdrožta pudelio galva. Iš pažiūros – keturiasdešimt su viršum metų. Burna kažkokia kreiva. Švariai nusiskutęs. Brunetas. Dešinioji akis juoda, kairioji kažkodėl žalia. Antakiai juodi, bet vienas aukščiau už kitą. Žodžiu – užsienietis.

Eidamas pro suolelį, ant kurio sėdėjo redaktorius ir poetas, užsienietis šnairai dėbtelėjo į juos, sustojo ir staiga atsistojo ant gretimo suolo, per du žingsnius nuo bičiulių.

„Vokietis“, – pamanė Berliozas.

„Anglas, – pamanė Benamis, – kad jam ir nekaršta su pirštine.“

O užsienietis apmetė akimis aukštus namus, kvadratu apstojusius tvenkinį, ir buvo matyti, kad šią vietą jis regi pirmą sykį ir kad ši jį sudomino.

Jis įsmeigė žvilgsnį į viršutinius aukštus, kurių languose akinamai atsispindėjo lūžinėjanti ir amžiams paliekanti Michailą Aleksandrovičių saulė, paskui nukreipė jį žemyn, kur stiklai į vakarą buvo pradėję tamsėti, nežinia ko atlaidžiai šyptelėjo, prisimerkė, rankas pasidėjo ant buoželės, o smakrą – ant rankų.

– Tu, Ivanai, – kalbėjo Berliozas, – labai gerai ir satyriškai pavaizdavai, pavyzdžiui, Dievo sūnaus Jėzaus gimimą, tačiau svarbiausia juk tai, kad dar pirm Jėzaus gimė visas būrys Dievo sūnų, tokių kaip finikiečių Adonis, frigų Atis, persų Mitras. O trumpai tariant, nė vienas iš jų negimė, ir nė vieno nebuvo, taip pat ir Jėzaus, tad reikia, kad tu, užuot vaizdavęs jo gimimą ir, tarkime, trijų karalių apsilankymą, aprašytumei paikus gandus apie šitą apsilankymą... Antraip iš tavo pasakojimo išeina, kad jis tikrai gimė!..

Čia Benamis pabandė atsikratyti jį kamuojančiu žagsuliu ir sulaikė kvapą, bet dėl to žagtelėjo dar smarkiau ir garsiau, ir tą akimirką Berliozas nutilo, nes užsienietis ūmai pakilo ir žengė rašytojų link.

Tie nustebę pažvelgė į jį.

– Prašom atleisti, – prisiartinęs prašneko tasai su užsienietišku akcentu, bet nedarkydamas žodžių, – kad aš, nebūdamas su jumis pažįstamas, drįstu... tačiau jūsų mokslingo pokalbio tema tokia įdomi, kad...

Jis mandagiai nusiėmė beretę, ir draugams neliko daugiau kas daryti, tik atsistoti ir pasisveikinti.

„Ne, veikiau prancūzas...“ – pamanė Berliozas.

„Lenkas?...“ – pamanė Benamis.

Reikia pridurti, kad užsienietis, vos prabilęs, poetui pasirodė tiesiog pasibjaurėtinas, o Berliozui veikiau patiko, na, galbūt ne patiko, o... kaip čia pasakius... tarkim, sudomino...

– Gal leisite prisėsti? – mandagiai paprašė užsienietis, ir bičiuliai nejučiomis prasiskyrė; užsienietis mikliai įsispraudė tarp jų ir bemat išitraukė į pokalbį.

– Jeigu aš gerai nugirdau, jūs teikėtės sakyti, kad Jėzaus nebuvo pasaulyje? – paklausė užsienietis, nukreipęs į Berliozą savo kairiąją žalią akį.

– Jūs gerai nugirdote, – pagarbiai atsakė Berliozas, – aš taip ir sakiau.

– Ak, kaip įdomu! – sušuko užsienietis.

„Kokio velnio jam reikia?“ – pagalvojo Benamis ir suraukė kaktą.

– O jūs sutikote su savo pašnekovu? – pasiteiravo nepažįstamasis, atsisukęs dešinėn į Benamį.

– Šimtu procentų! – patvirtino šis, mėgstantis įmantrius ir vaizdingus posakius.

– Nuostabu! – sušuko nekviestas pašnekovas ir, kažkodėl vogčia apsidairęs ir pritildęs savo žemą balsą, tarė: – Atleiskite už įkyrumą, bet jeigu teisingai supratau, jūs, be to, dar ir Dievą netikite? – jis išgąstingai išplėtė akis ir pridūrė: – Prisiekiu, aš niekam nesakysiu.

– Taip, mes netikime Dievą, – šyptelėjęs dėl tokio inturisto išgąščio atsakė Berliozas, – bet apie tai galima kalbėti visai atvirai.

Užsienietis atsilošė į suolelio atkalnę ir paklausė, net žvygtelėjęs iš smalsumo:

– Jūs – ateistai?!

– Taip, mes – ateistai, – su šypsena atsakė Berliozas, o Benamis supykęs pagalvojo:

„Tai prikibo, užjūrio pempė!“

– Ak, kaip žavinga! – suspigo keistasis užsienietis ir ėmė sukioti galvą, žvelgdamas čia į vieną, čia į kitą literatą.

– Mūsų šalyje ateizmas nieko nestebina, – su diplomatišku mandagumu paaiškino Berliozas, – dauguma mūsų gyventojų seniai tapo sąmoningais ir nebetiki pasakomis apie Dievą.

Tada užsienietis iškretė tokį pokštą: atsistojo ir paspaudė ranką nustebusiam redaktoriui, drauge pasakydamas:

– Leiskite jums iš visos širdies padėkoti!

– Už ką jūs jam dėkojat? – sumirksėjęs pasidomėjo Benamis.

– Už itin svarbią žinią, kuri man, keliautojui, nepaprastai įdomi, – reikšmingai iškėlęs pirštą, paaiškino užsienietis keistuolis.

Matyt, svarbi žinia keliautojui padarė tikrai didelį įspūdį, nes jis išgąstingai nužvelgė namus, tarytum bijodamas išvysti kiekviename lange po ateistą.

„Ne, jis ne anglas...” – pamanė Berliozas, o Benamis svarstė: „Kur jis taip išsimiklino kalbėti rusiškai, štai kas įdomu!” – ir vėl suraukė kaktą.

– Bet leiskite jus paklausti, – kurį laiką neramiai mąstęs, prabilo svečias iš užsienio, – o kaip tada su Dievo būties įrodymais, kurių, kaip žinia, yra lygiai penki?

– Deja! – apgailestaudamas atsakė Berliozas, – visi tie įrodymai yra beverčiai, ir žmonija seniai juos padėjo į archyvą. Sutikite, kad proto sferoje joks Dievo būties įrodymas nėra įmanomas.

– Šaunu! – suriko užsienietis, – šaunu! Jūs žodis žodin pakartojote senojo nenuoramos Imanuelio mintį tuo klausimu. Bet štai koks kuriozas: jis triuškinė sutriuškino visus penkis įrodymus, o paskui, tarytum tyčiodamasis pats iš savęs, sukūrė savo šeštąjį įrodymą!

– Kanto įrodymas, – maloniai šyptelėjęs paprieštaravo išsilavinęs redaktorius, – taip pat neįtikimas. Neveltui Šileris sakė, kad Kanto samprotavimai šiuo klausimu gali patenkinti tik vergus, o Štrausas stačiai juokėsi iš to įrodymo.

Berliozas kalbėjo, o pats tuo metu galvojo: „Ir vis dėl to, kas jis per vienas? Ir iš kur jis taip gerai kalba rusiškai?”

– Už tokius įrodymus ne pro šalį būtų tą Kantą imti ir išsiųsti trejetui metelių į Solovkus! – visiškai netikėtai tėsė Ivanas Nikolajevičius.

– Ivanai! – suglumęs sukuždėjo Berliozas.

Tačiau pasiūlymas išsiųsti Kantą į Solovkus ne tik neapstulbino užsieniečio, bet net sužavėjo jį.

– Žinoma, žinoma, – sušuko jis, ir kairioji žalia jo akis, nukreipta į Berlioza, blykstelėjo, – jam ten tinkamiausia vieta! Juk anąsyk sakiau jam per pusryčius: „Jūsų valia, profesoriau, bet sugalvojot nei šį, nei tą! Gal tai ir protinga, bet pernelyg nesuprantama. Iš jūsų šaipysis“.

Berliozas išpūtė akis. „Per pusryčius... Kantui?.. Ką jis paisto?” – pagalvojo.

– Tačiau, – kalbėjo toliau svetimšalis, nesutrikdytas Berlioza apstulbimo ir kreipdamasis į poetą, – išsiųsti jį į Solovkus neįmanoma dėl tos priežasties, kad jis jau daugiau nei šimtas metų yra persikėlęs į kur kas tolimesnius kraštus negu Solovkai, ir, patikėkit, ištraukti jį iš ten nieku gyvu negalima!

– O gaila! – atsiliepė įžūlusis poetas.

– Ir man gaila, – pritarė nepažįstamasis, blyksėdamas akimi, ir vėl prabilo: – Bet man štai kas rūpi: jeigu Dievo nėra, tai kyla klausimas, kas tada valdo žmogaus gyvenimą ir apskritai visus žemiškus reikalus?

– Žmogus pats ir valdo, – paskubomis atšovė Benamis į šį, reikia pripažinti, ne visai aiškų klausimą.

– Atleiskit, – maloniai atsiliepė nepažįstamasis, – tačiau norint valdyti, mažų mažiausiai reikia turėti tikslų planą kokiam nors bent kiek ilgėlesniam laikui. Leiskit paklausti, kaip žmogus gali valdyti, jeigu ne tik nepajėgia sudaryti nors kokio planelio, kad ir juokingai trumpam laikui, sakysime, tūkstančiui metų, bet negali būti tikras net ir dėl savo rytdienos? Ir tikrai, – čia nepažįstamasis atsigrėžė į Berlioza, – pamėginkit įsivaizduoti, kad, tarkim, jūs pradėdat valdyti, tvarkyti ir kitus, ir save, apskritai, taip sakant, pajuntate skonį ir staiga išaiškėja, kad sergate... kche... kche... plaučių sarkoma... – čia užsienietis saldžiai nusišypsojo, tarsi mintis apie plaučių sarkomą būtų suteikusi jam malonumo, – taigi, sarkoma, – prisimerkęs kaip katinas pakartojė jis skambų žodį, – ir štai jūsų valdymas baigtas! Joks kitas likimas, išskyrus savąjį, jūsų jau nebedomina.

Artimieji pradeda jums meluoti, jūs, nujausdamas kažką negerą, lekiate pas mokytus gydytojus, paskui pas šarlatanus, kartais net pas urtininkes. Ir pirmasis, ir antrasis, ir trečiasis žingsnis visai beprasmiškas, jūs pats tai suprantate. Ir viskas baigiasi tragiškai: tas, kas dar taip neseniai tarėsi kažką valdąs, staiga sustingęs atsiduria medinėje dėžėje, ir jį supantys žmonės, suprasdami, kad iš gulinčio nieko nepeš, sudegina jį krosnyje. O būna ir dar blogiau: susirengia žmogus važiuoti į Kislovodską, – čia užsienietis pusiaumirka žvilgtelėjo į Berlioza, – menkniekis, rodos, bet ir to negali padaryti, nes nežinia kodėl paslysta ir palenda po tramvajumi! Nejaugi sakysite, kad pats šitaip pasitvarkė? Argi ne teisingiau būtų manyti, kad šitaip patvarkė kažkas kitas? – ir nepažįstamasis keistokai sukikeno.

Berliozas be galo atidžiai klausėsi nemalonios šnekos apie sarkomą ir tramvajų, jį ėmė kamuoti kažkokios neramios mintys. „Jis ne užsienietis! – galvojo jis. – Koks keistas subjektas... bet sakykit, kas jis per vienas?“

– Jūs, matau, norite užsirūkyti? – netikėtai kreipėsi nepažįstamasis į Benamį, – kokius papirosus mėgstate?

– O jūs ką, visokių turit? – niūriai paklausė poetas, kuris buvo pabaigęs papirosus.

– Kokius mėgstate? – pakartojo nepažįstamasis.

– Na, „Mūsų markė“, – piktai atsakė Benamis.

Nepažįstamasis bemat išsitraukė iš kišenės portsigarą ir atkišo Benamiui:

– „Mūsų markė“!

Ir redaktorių, ir poetą labiausiai nustebino ne tai, kad portsigare buvo kaip tik „Mūsų markė“, o pats portsigaras. Jis buvo milžiniškas, tauriausio aukso, o jį praveriant dangtelyje balkšvai melsva liepsna blykstelėjo trikampis briliantas.

Skirtingos mintys toptelėjo literatams. Berliozui: „Ne, užsienietis!“, o Benamiui: „Velniai rautų! A?“

Poetas ir portsigaro šeimininkas užsirūkė, o nerūkantis Berliozas atsisakė.

„Reikės jam atsikirsti šitaip, – nusprendė Berliozas, – žinoma, žmogus mirtingas, niekas to nė neginčija. Bet svarbu tai, kad...“

Tačiau, jam nespėjus ištarti šių žodžių, prašneko užsienietis:

– Žinoma, žmogus mirtingas, bet tai dar būtų pusė bėdos. Blogai, kad jis kitąsyk miršta ūmai, štai kur visas pokštas!

„Kažkaip kvailai pakreipta kalba...“ – pagalvojo Berliozas ir atkirto:

– Na, čia tau jau perdedate. Aš gana tiksliai žinau, ką veiksiu šį vakarą. Savaime suprantama, jei Bronaja gatvėje man ant galvos nenukris plyta...

– Plyta šiaip sau niekada ir niekam ant galvos nenukrenta, – pamokomai pertarė jį nepažįstamasis. – O jums, patikėkite manimi, ji tikrai negresia. Jūs mirsite kitokia mirtimi.

– Gal jūs net žinote kokia? – su visai pagrįsta ironija pasiteiravo Berliozas, įsiveldamas į kažkokį tikrai kvailą pokalbį. – Ir pasakysite man?

– Mielai, – atsiliepė nepažįstamasis. Jis nužvelgė Berlioza, lyg ketindamas siūti jam eilutę, suburbėjo pro dantis kažką panašaus į: „Viens, du... Merkurijus antruose namuose... mėnulis pasislėpė... šeši – nelaimė... vakaras – septyni“, – ir garsiai džiūgaudamas paskelbė: – Jums nupjaus galvą!

Benamis įrėmė paklaikusias iš pykčio akis į palaidaliežuvį nepažįstamąjį, o Berliozas, kreivai šyptelėjęs, paklausė:

– O kas tokie? Priešai? Interventai?

– Ne, – atsakė pašnekovas, – rusė, komjaunuolė.
– Hm... – suerzintas nepažįstamojo tauškalų sumykė Berliozas. – Atleiskit, bet tuo jau sunku patikėti.
– Prašom ir man atleisti, – atsakė užsienietis, – bet tai tiesa. Beje, norėčiau paklausti, ką jūs šį vakarą veikssite, jeigu ne paslaptis?
– Ne paslaptis. Pirmiausia užsuksiu į Sodų gatvę, o dešimtą vakaro MASSOLIT'e posėdis, kuriam aš pirmininkausiu.
– Ne, to jau niekaip negali būti, – griežtai atkirto užsienietis.
– O kodėl?
– Todėl, – atsakė užsienietis ir prisimerkęs pažvelgė į dangų, kuriame, nujausdami atslenkančią vakaro vėsą, be garso nardė juodi paukščiai, – kad Anuška jau nusipirko saulėgrąžų aliejaus, ir ne tik nusipirko, bet ir paliejo jį. Taigi posėdis neįvyks.

Visai suprantama, kad dabar po liepomis stojo tyla.
– Atsiprašau, – patylėjęs prašneko Berliozas, žvilgčiodamas į niekus tauškiantį užsienietį, – o kuo čia dėtas saulėgrąžų aliejus... ir kokia Anuška?
– Saulėgrąžų aliejus čia dėtas štai kuo, – staiga prabilo Benamis, matyt, nusprendęs nekviestam pašnekovui paskelbti karą, – ar jums, pilietai, kartais neteko lankytis pamišėlių ligoninėje?
– Ivanai!.. – negarsiai šuktelėjo Michailas Aleksandrovičius.
Tačiau užsienietis visai neįsižeidė ir kuo linksmiausiai nusikvatojo.
– Teko, teko, ir ne kartą! – krykštavo jis, nenuleisdamas rūsčios akies nuo poeto. – Kur tiktai aš nesu buvęs! Gaila, nesusipratau paklausti profesoriaus, kas yra šizofrenija. Tad jūs, Ivanai Nikolajevičiau, kaip nors jau pats jo pasiteiraukit.
– Iš kur jūs žinot mano vardą?
– Ivanai Nikolajevičiau, meldžiamasis, kas jūsų nepažįsta? – užsienietis išsitraukė iš kišenės vakarykštį „Literatūros laikraščio“ numerį, ir Ivanas Nikolajevičius išvydo pirmame puslapyje savo atvaizdą, o po juo – savo eilėraščius. Bet tas dar vakar širdį glostęs šlovės ir populiarumo ženklas šįkart visai nepradžiugino poeto.
– Atsiprašau, – tarė jis, ir jo veidas aptemo, – ar negalėtumėte minutėlę luktelti? Noriu pasakyti draugui porą žodžių.
– O, mielai! – sušuko nepažįstamasis. – Čia, po liepomis, taip gera, o aš, beje, niekur neskubu.
– Štai kas, Miša, – sušnibždėjo poetas, nusitempęs Berliozą į šalį, – ne inturistas jis, o šnipas. Rusų emigrantas, atsidanginęs pas mus. Paprašyk parodyti dokumentus, antraip paspruks.
– Sakai? – sunerimęs šnibždėjo Berliozas, o tylom pagalvojo: „O juk teisybė!..“
– Patikėk manim, – sušnypstė jam į ausį poetas, – jis apsimeta kvailėliu, norėdamas šį tą iš mūsų išpešti. Girdi, kaip puikiai jis kalba rusiškai, – poetas kalbėjo vis šnairuodamas į nepažįstamąjį, kad šis nepaspruktų, – eime sulaikysime jį, antraip pabėgs...
Ir poetas timptelėjo Berliozą už rankos prie suolelio.
Nepažįstamasis nebe sėdėjo, o stovėjo palei suolą ir laikė rankose kažkokią knygelę tamsiai pilkais viršeliais, storą voką iš storo popieriaus ir vizitinę kortelę.
– Atleiskite, kad ginčo įkarštyje pamiršau prisistatyti. Štai mano vizitinė kortelė, pasas ir kvietimas atvykti konsultuoti į Maskvą, – oriai pratarė nepažįstamasis, skvarbiu žvilgsniu žiūrėdamas į abu literatus.

Šie sutriko. „Po velnių, viską girdėjo...“ – pagalvojo Berliozas ir mandagiu mostu davė suprasti, kad dokumentų rodyti nėra reikalo. Kol užsienietis kišo juos redaktoriui, poetas suspėjo nužiūrėti užsienietiškomis raidėmis kortelėje įrašytą žodį „profesorius“ ir pirmą pavardės raidę – „W“.

– Labai malonu, – tuo metu murmėjo suglumęs redaktorius, o užsienietis įsidėjo dokumentus į kišenę.

Taip buvo atkurti normalūs santykiai, ir visi trys vėl susėdo ant suolo.

– Tai jūs, profesoriau, pakviestas pas mus kaip konsultantas? – paklausė Berliozas.

– Taip, kaip konsultantas.

– Jūs vokiečių? – pasiteiravo Benamis.

– Ar aš?.. – pasitiksino profesorius ir ūmai susimąstė. – Taip, ko gera, vokiečių... – tarė jis.

– Bet ir rusiškai kalbate puikiai, – pasakė Benamis.

– O aš apskritai poliglotas ir moku labai daug kalbų, – atsakė profesorius.

– O kokia jūsų specialybė? – susidomėjo Berliozas.

– Aš – juodosios magijos specialistas.

„Še tau!..“ – šmėstelėjo mintis Michailo Aleksandrovičiaus galvoje.

– Ir... ir jus, kaip šios srities specialistą, pakvietė pas mus? – sumikčiojęs paklausė jis.

– Taip, kaip šios srities specialistą, – patvirtino profesorius ir paaiškino: – Jūsų valstybinėje bibliotekoje aptikti autentiški dešimtam amžiui gyvenusio mago Herberto Aurilakiečio rankraščiai. Ir šit aš turiu juos išnarplioti. Aš – vienintelis specialistas pasaulyje.

– A–a! Jūs istorikas? – su didžiu palengvėjimu pagarbiai paklausė Berliozas.

– Istorikas, – patvirtino mokslininkas ir pridūrė nei į tvorą, nei į miestą: – Šį vakarą prie Patriarcho tvenkinių nutiks įdomi istorija!

Redaktorius ir poetas vėl be galo nustebo, o profesorius pasimojo juodu arčiau ir, kai jie palenkė galvas, sušnibždėjo:

– Turėkit omeny, kad Jėzus buvo.

– Suprantat, profesoriau, – dirbtinai šyptelėjęs atsiliepė Berliozas, – mes gerbiame jūsų nepaprastas žinias, tačiau patys šiuo klausimu esame kitos nuomonės.

– O kam čia tos nuomonės! – atsakė keistasis profesorius. – Jis tiesiog buvo, ir viskas.

– Bet juk reikia kokių nors įrodymų... – buvo bepradėjęs Berliozas.

– Ir įrodymų nereikia, – atsakė profesorius ir prašneko negarsiai, kažkodėl net be akcento: – Viskas paprasta: užsimetęs baltą apsiaustą raudonu kaip kraujas pamušalu, šiūruojančia kavaleristo eisena ankstų pavasario mėnesio nisan keturioliktos dienos rytą...

II skyrius

PONCIJUS PILOTAS

Užsimetęs baltą apsiaustą raudonu kaip kraujas pamušalu, šiūruojančia kavaleristo eiseną ankstų pavasario mėnesio nisan keturioliktos dienos rytą į dengtą kolonadą, jungiančią Erodo Didžiojo rūmų sparnus, išėjo Judėjos prokuratorius Poncijus Pilotas.

Užvis labiausiai pasaulyje prokuratorius nekenė rožių aliejaus kvapo, ir viskas dabar pranašavo bjaurią dieną, nes tasai kvapas persekiojo prokuratorių nuo pat saulėtekio. Prokuratoriui atrodė, kad rožių kvapą skleidžia kiparisai ir palmės sode, kad prakeiktas rožių dvelksmas sumišęs su odos ir sargybinių kvapu. Nuo rūmų gilumoje esančių flygelių, kur įsikūrė kartu su prokuratoriumi atžygiavusi į Jeršalaimą Dvyliktojo Žaibasvaidžio legiono pirmoji kohorta, trenkė dūmeliu, atplaukysiu į kolonadą per aukštutinę sodo aikštelę, ir su kartokais dūmais, liudijančiais, kad kenturių virėjai jau užkaitė pietus, buvo sumišęs vis tas pats tirštas rožių kvapas. „O dievai, dievai, už ką mane baudžiate?.. Taip, nėra abejonės! Tai ji, vėl ji, nenugalima, baisi liga hemikranija, dėl kurios skauda pusę galvos... nuo jos nėra vaistų, nėra išsigelbėjimo... mėginsiu nejudinti galvos.“

Ant mozaikinių grindų šalia fontano jau buvo paruoštas krėslas, ir prokuratorius, į nieką nežiūrėdamas, atsisėdo ir ištiesė ranką į šoną. Sekretorius pagarbiai į tą ranką įdėjo pergamento skiautę. Nepajėgdamas nuslėpti skausmingos grimasos, prokuratorius šnairomis greitai peržvelgė raštą, grąžino pergamentą sekretoriui ir vos ne vos pratarė:

– Tardomasis iš Galilėjos? Tetrarchui bylą siuntėte?

– Taip, prokuratoriau, – atsakė sekretorius.

– O ką jis?

– Jis atsisakė spręsti šią bylą ir Sinedriono mirties nuosprendį persiuntė jums tvirtinti, – paaiškino sekretorius.

Prokuratoriaus skruostas trūktelėjo, jis tyliai pasakė:

– Atveskite kaltinamąjį.

Ir beregint iš sodo aikštelės į balkoną po kolonomis du legionieriai atvedė ir pastatė prieš prokuratoriaus krėslą maždaug dvidešimt septynerių metų žmogų. Tas žmogus buvo apsivilkęs senučiu ir sudriskusiu melsvu chitonu. Galva pridengta baltu gobtuvu su dirželiu per kaktą, o rankos surištos už nugaros. Po kaire akimi buvo didelė mėlynė, lūpų kampas pradrėkostas ir apkrešjęs krauju. Atvestasis nerimastingai ir smalsiai pažvelgė į prokuratorių.

Tas patylėjo, paskui pusbalsiu paklausė aramėjiškai:

– Tai tu kurstei žmones sugriauti Jeršalaimo šventyklą?

Taip sakydamas, prokuratorius sėdėjo it akmeninis, tik lūpos vos vos krutėjo tardamos žodžius. Prokuratorius buvo kaip akmeninis, nes bijojo pajudinti pragariško skausmo deginamą galvą.

Žmogus surištomis rankomis truputėlį pasilenkė į priekį ir prabilo:

– Gerasis žmogau! Patikėk...

Bet prokuratorius, kaip ir anksčiau nejudėdamas ir nė trupučio nepakeldamas balso, tuojau pertraukė jį:

– Tai tu mane vadini geruoju žmogum? Klysti. Jeršalaime visi šnibždasi, kad aš – nuožmus siaubūnas, ir tai tikra tiesa, – ir tuo pačiu monotonišku balsu pridūrė: – Pašaukit kenturioną Žiurkiamušį.

Visiems pasirodė, kad balkone aptemo, kai pirmosios kenturijos kenturionas Markas, pramintas Žiurkiamušiu, atsistojo prieš prokuratorių. Žiurkiamušis buvo visa galva aukštesnis už patį aukščiausią legiono kareivį ir tokių plačių pečių, kad visiškai užstojo dar neaukštai pakilusią saulę.

Prokuratorius kreipėsi į kenturioną lotyniškai:

– Nusikaltėlis vadina mane „geruoju žmogum“. Išveskite jį valandėlei iš čia ir paaiškinkite, kaip reikia kalbėti su manimi. Bet neluošinkit.

Ir visi, išskyrus nejudantį prokuratorių, palydėjo žvilgsniu Marką Žiurkiamušį, kuris mostelėjo ranka suimtajam, rodydamas, kad tas turi sekti jam įkandin.

Žiurkiamušį apskritai visi vien dėl ūgio lydėdavo žvilgsniais, kur tik jis pasirodydavo, o tie, kas matė jį pirmą kartą, dar ir dėl to, kad kenturiono veidas buvo sužalotas: jo nosį kažkada suknežino germano kuoka.

Sunkūs Marko batai nukaukšėjo mozaika, surištas nuėjo paskui jį be garso, kolonadoje stoji visiškai tyla, ir buvo girdėti, kaip sodo aikštelėje šalia balkono burkuoja balandžiai ir vanduo fontane dainuoja savo įmantrią ir malonią dainą.

Prokuratorius panoro atsikelti, pakišti smilkinį po srove ir taip apmirti. Bet jis žinojo, kad ir tai jam nepadės.

Išvedęs suimtąjį iš po kolonų į sodą, Žiurkiamušis paėmė rimbą iš bronzinės statulos papėdėje stovinčio legionieriaus rankų ir, nesmarkiai užsimojęs, sušėrė suimtajam per pečius. Kenturiono judesys buvo atsainus ir lengvas, bet surištas akimirksniu lyg pakirstom kojom pargriuvo žemėn, ėmė gaudyti kvapą, jo veidas išblyško, o akys susidrumstė. Markas kaire ranka lengvai, kaip tuščią maišą, truktelėjo aukšty nugaru, pastatė jį ant kojų ir prašneko sniaukrodamas, neaiškiai tardamas aramėjiškus žodžius:

– Romos prokuratorių vadinti igemonu. Kitų žodžių nesakyti. Stovėti ramiai. Ar supratai mane, ar tvoti dar kartą?

Suimtas susvyravo, bet susivaldė, veidas atgavo pirmą spalvą, jis įkvėpė oro ir atsakė kiniu balsu:

– Supratau tave. Nemušk.

– Po minutės jis vėl stovėjo prieš prokuratorių.

Pasigirdo blausus ligotas balsas:

– Vardas?

– Mano? – skubiai atsisaukė suimtas, visa esybe išreikšdamas pasiruošimą atsakinėti aiškiai ir daugiau neužsitraukti rūstybės.

Prokuratorius negarsiai tarė:

– Savąjį aš žinau. Neapsimesk kvailesniu, negu esi. Tavo.

– Ješua, – skubotai atsakė suimtas.

– Pravardę turi?

– Ha–Nocri.

– Iš kur kilęs?

– Iš Hamalos miesto, – atsakė suimtas, galvos mostu parodydamas, kad ten, dešinėje, kažkur toli šiaurėje, yra Hamalos miestas.

– Kokios padermės?

– Tiksliai nežinau, – paskubom atsakė suimtas, – savo tėvų neprisimenu. Žmonės sakė, kad mano tėvas buvo siras...

– Kur pastoviai gyveni?

– Neturiu pastovaus būsto, – droviai atsakė suimtas, – keliauju iš miesto į miestą.

– Tai galima pasakyti ir trumpiau, vienu žodžiu – valkata, – tarė prokurorius ir paklausė: – Giminių turi?

– Neturiu. Esu vienas pasaulyje.

– Moki raštą?

– Taip.

– O dar kokią nors kalbą, be aramėjų?

– Moku. Graikų.

Išpurtes vokas kilstelėjo aukštyn, kančios miglele apsitraukusi akis įsmigo į suimtąjį. Kita akis liko užmerкта.

– Pilotas prašneko graikiškai:

– Tai tu ruošiesi sugriauti šventyklos pastatą ir kurstei žmones?

Suimtas vėl pagyvėjo, jo akyse išnyko išgąstis, ir jis prabilo graikiškai:

– Aš, gera... – čia siaubas šmestelėjo suimtojo akyse, nes jis vos neužsimiršo. – Aš, igemone, niekada gyvenime nesiruošiau griauti šventyklos pastato ir nieko neįkalbinėjau imtis šito beprasmiško darbo.

Prie žemo stalelio palinkusio, parodymus užrašančio sekretoriaus akyse pasirodė nuostaba. Jis pakėlė galvą, tačiau kaipmat vėl ją nusvarino prie pergamento.

– Daugybė visokių žmonių suplaukia į šitą miestą per šventes. Tarp jų būna magų, astrologų, pranašautojų ir žmogžudžių, – monotoniškai kalbėjo prokurorius, – o pasitaiko ir melagių. Tu, pavyzdžiui, melagis. Aiškiai užrašyta: kurstė sugriauti šventyklą. Taip liudija žmonės.

– Tie gerieji žmonės, – prabilo suimtas ir, skubiai pridėjęs: – igemone, – kalbėjo toliau: – nieko nesimokė ir supainiojo viską, ką aš kalbėjau. Aš apskritai pradedu būgštauti, kad ši painiava tęsis labai ilgai. Ir tik todėl, kad jis neteisingai užrašinėja mano žodžius.

Stojo tylą. Dabar jau abi skausmo kupinos akys piktai žvelgė į suimtąjį.

– Kartoju tau, bet paskutinį kartą: liaukis apsimetinėjęs pamišėliu, plėšike, – tarė Pilotas minkštu ir monotonišku balsu, – apie tave parašyta nedaug, bet užtektinai, kad galėtume tave pakarti...

– Ne, ne, igemone, – visas įsitempęs, trokšdamas įtikinti, kalbėjo suimtas, – vis vaikšto, vis vaikšto toks vienas su ožio odos pergamentu ir be paliovos užrašinėja. Bet aš kartą žvilgtelėjau į tą pergamentą ir pasibaisėjau. Ničnieko, kas ten parašyta, aš nekalbėjau. Aš maldavau jį: dėl Dievo meilės, sudegink savo pergamentą! Bet jis išplėšė jį man iš rankų ir pabėgo.

– Kas toks? – bodėdamasis paklausė Pilotas ir palietė ranka smilkinį.

– Levis Matas, – noriai paaiškino suimtas, – jis buvo mokesčių rinkėjas, ir aš pirmąkart jį sutikau kelyje į Betfagę, tenai, kur kampu į kelią remiasi figmedžių sodas, ir išsinekJau su juo. Iš pradžių jis elgėsi su manim nedraugiškai ir net įžeidinėjo mane, tai yra manė, kad įžeidinėja, vadindamas mane šunimi, – čia suimtas šyptelėjo, – man asmeniškai tas žvėrelis visai neatrodo toks blogas, kad įsižeisčiau dėl to žodžio...

Sekretorius liovėsi užrašinėjęs ir paslapčia žvilgtelėjo nustebęs, bet ne į suimtąjį, o į prokurorių.

– ...tačiau, pasiklausęs manęs, jis suminkštėjo, – pasakojo toliau Jėšua, – galų gale metė ant kelio pinigus ir pasakė, kad keliaus su manimi...

Pilotas šyptelėjo vienu lūpų kampu, apnuogindamas gelsvus dantis, ir prabilo, pasisukęs visu kūnu į sekretorių:

– O, tas Jeršalaimo miestas! Ko tik čia neišgirsi. Mokesčių rinkėjas, jūs girdit, metė pinigus ant kelio!

Nežinodamas, ką atsakyti, sekretorius nusprendė pakartoti Piloto šypsena.

– O jis pasakė, kad nuo šiol pinigams jaučias neapykantą, – paaiškino Jėšua keistą Levio Mato elgesį ir pridėjo: – Ir nuo to laiko jis tapo mano palydovu.

Vis dar išsišiepęs, prokurorius žiūrėjo į suimtąjį, paskui į saulę, ryžtingai kylančią aukšty virš raitelių statulų hipodrome, po dešinei išsidriekusiame toli apačioje, ir staiga, apimtas kažkokios šleikščios kančios, pagalvojo, kad paprasčiausia būtų išvyti iš balkono tą keistą plėšiką, ištarus tik du žodžius: „Pakart jį“. Išvyti ir sargybą, pasitraukti iš kolonados į rūmus, liepti užtemdyti kambarį, kristi į guolį, pareikalauti šalto vandens, gailiu balsu pasiūlyti šunį Bangą, pasiskusti jam hemikranija. Ir mintis apie nuodus staiga lyg pagunda šmėstelėjo plyšančioje nuo inkiusmo prokuratoriaus galvoje.

Drumstomis akimis jis žiūrėjo į suimtąjį ir kurį laiką tylėjo, su didžiausiu vargu mėgindamas prisiminti, kodėl negailestingoje rytmetinėje Jeršalaimo saulėkaitoje stovi prieš jį areštantas sumuštu veidu ir kokius niekam nereikalingus klausimus dar teks jam užduoti.

– Levis Matas? – kimiu balsu paklausė ligonis ir užsimerkė.

– Taip, Levis Matas, – pasiekė jį aukštas kamuojantis balsas.

– O ką tu vis dėlto kalbėjai apie šventyklą miniai turgavietėje?

Tardomojo balsas, rodos, smigte smigo Pilotui į smilkinį, neapsakomai jį kamuodamas, ir tas balsas bylojo:

– Aš, igemone, kalbėjau, kad sugrius senojo tikėjimo šventovė ir iškils nauja tiesos šventovė. Pasakiau taip, kad būtų suprantamiau.

– Kodėl gi tu, valkata, turguje kiršinai žmones, kalbėdamas apie tiesą, apie kurią neturi supratimo? Kas yra tiesa?

Ir čia prokurorius pagalvojo: „O dievai! Aš klausinėju jį to, ko teisme visai nereikia... Mano protas manęs neklauso...“

Ir dar kartą jam pasivaideno taurė su tamsiu skysčiu. „Nuodų man, nuodų!“

Ir vėl jis išgirdo balsą:

– Tiesa pirmiausia tai, kad tau skauda galvą, ir skauda taip smarkiai, kad tu lyg koks silpnadvasis galvoji apie mirtį. Tau kančia ne tik kalbėti su manim, tau sunku net į mane žiūrėti. Ir dabar aš, nors man labai dėl to liūdna, nenorom esu tavo budelis. Tu nepajėgi net galvoti apie ką nors ir svajoji tik apie tai, kad ateitų tavo šuo, matyt, vienintelis padaras, prie kurio esi prisirišęs. Bet tavo kančios tuoj pasibaigs, galvą nustos skaudėti.

Sekretorius išsprogino akis į suimtąjį ir nebaigė rašyti žodžio.

Pilotas pakėlė iškankintas akis į suimtąjį ir pamatė, kad saulė jau aukštai virš hipodromo, kad spindulys prasiskverbė į kolonadą ir šliaužia prie numintų Jėšuos sandalų, o tas traukiasi nuo saulės.

Prokurorius pakilo nuo krėslo, suspaudė rankomis galvą, ir jo pageltusiame skustame veide pasirodė siaubas. Bet, sukaupęs valią, jis tučtuojau įveikė jį ir vėl susmuko krėslan.

O suimtas tuo tarpu toliau kalbėjo, bet sekretorius nieko daugiau neužrašinėjo, tik, ištempęs it žąsinas kaklą, stengėsi nepraleisti nė vieno žodžio.

– Na, štai viskas ir baigėsi, – kalbėjo suimtas, užjaučiamai žvilgčiodamas į Pilotą, – ir aš tu be galo džiaugiuosi. Patarčiau tau, igemone, kurį laiką palikti rūmus ir pasivaikščioti pėsčiam po apylinkes, kad ir po sodus Heleono kalne. Audra prasidės, – suimtas pasisuko, prisimerkė prieš saulę, – vėliau, vakarop. Pasivaikščiojimas būtų tau labai naudingas, o aš su malonumu tave palydėčiau. Man į galvą atėjo kelios naujos mintys, kurios, manau, galėtų tau būti įdomios, ir aš mielai pasidalinčiau jomis su tavim, juo labiau kad tu man atrodai labai protingas žmogus.

Sekretorius mirtinai pabalo ir netyčia numetė ritinėlį ant grindų.

– Bėda ta, – niekieno nestabdomas toliau kalbėjo surištas, – kad tu per daug užsidaręs ir galutinai praradai tikėjimą žmonėmis. Juk negalima, sutik, prisirišti tikrai prie šuns. Tavo gyvenimas skurdus, igemone, – ir čia kalbantysis išdrįso nusišypsoti.

Sekretorius dabar svarstė tik vieną dalyką: ar tikėti, ar netikėti savo ausimis. Teko tikėti. Tada jis pabandė įsivaizduoti, kokia siaubinga forma išsilies ūmaus prokuratoriaus įsiūtis po tokių negirdėtai įžūlių suimtojo šnekų. Bet šito įsivaizduoti sekretorius nepajėgė, nors gerai pažinojo prokuratorių.

Tada nuaidėjo trūkčiojantis, prikimęs lotyniškai prabilusio prokuratoriaus balsas:

– Atriškite jam rankas.

Vienas sargybinių trinkelėjo ietimi, perdavė ją kitam, priėjo ir atrišo virves. Sekretorius pakėlė ritinėlį, nutaręs kol kas nieko nerašyti ir niekuo nesistebėti.

– Prisipažink, – tyliai graikiškai paklausė Pilotas, – tu esi didis gydytojas?

– Ne, prokuratoriau, aš ne gydytojas, – atsakė suimtas, su malonumu trindamas nuspaustą ir patinusį tamsiai raudoną riešą.

Rūsčiai, iš padilbų Pilotas varstė akimis suimtąjį, ir tos akys jau nebuvo drumzlinos, jose pasirodė visiems pažįstamos kibirkštys.

– Aš nepaklausiau tavęs, – tarė Pilotas, – tu, ko gero, ir lotynų kalbą moki?

– Taip, moku, – atsakė suimtas.

Gelsvi Piloto skruostai nuraudo, ir jis paklausė lotyniškai:

– Kaip sužinėjai, kad aš norėjau pasišaukti šunį?

– Labai paprastai, – atsakė lotyniškai suimtas, – tu vedžiojai ranka ore, – suimtas pakartojo Piloto gestą, – lyg norėdamas paglostyti, o lūpos...

– Taip, – tarė Pilotas.

Abu patylėjo, paskui Pilotas užklausė graikiškai:

– Vadinasi, tu gydytojas?

– Ne, ne, – gyvai atsakė suimtas, – patikėk, aš ne gydytojas.

– Na gerai. Jei nori slėpti, slėpk. Tai neturi tiesioginio ryšio su byla. Vadinasi, tu tvirtini, kad neragintai griauti... arba padegti, ar dar kaip kitaip sunaikinti šventyklos?

– Aš, igemone, nė vieno neraginau tokiam darbui, kartoju. Nejau aš panašus į silpnaproty?

– Tikrai, tu nepanašus į silpnaproty, – tyliai atsakė prokuratorius ir šyptelėjo kažkokia baisia šypsena, – tad prisiek, kad to nebuvo.

– Kuo nori, kad aš prisiekčiau? – labai pagyvėjęs paklausė atrištasis.

– Na, kad ir savo gyvybe, – atsakė prokuratorius, – ja prisiekti pats laikas, žinok, kad ji kabo ant plaukelio!

– Ar tik nemanai, kad tu ją pakabinai, igemone? – paklausė suimtas, – jei taip, tai tu labai klysti.

Pilotas sudrebėjo ir iškošė pro dantis:

– Aš galiu tą plaukelį nukirsti.
– Ir vėl klysti, – maloniai šypsodamasis ir prisidengdamas delnu nuo saulės, atkirto suimtas, – sutik, kad plaukelį nukirsti tikriausiai gali tik tas, kas ant jo pakabino gyvybę.
– Na, na, – nusišypsojęs pasakė Pilotas, – dabar aš neabejoju, kad dykinėjantys Jeršalaimo žiopliai sekiojo tau iš paskos. Nežinau, kas pakabino tavo liežuvį, bet pakabintas jis gerai. Beje, sakyk: ar tiesa, kad tu atsibeldei į Jeršalaimą per Sūzų vartus raitas ant asilo, lydimas plikšių minios, riksmams sveikinusios tave lyg kokį pranašą? – čia prokurorius parodė į pergamento ritinėlį.

Suimtas suglumęs pažvelgė į prokuratorių.

– Kad aš nė asilo neturiu, igemone, – pasakė jis. – Atėjau į Jeršalaimą tikrai per Sūzų vartus, bet pėsčias, lydimas tik vieno Levio Mato, ir niekas manęs nesveikino, nes niekas manęs Jeršalaime dar nepažinojo.

– Ar tu nepažįsti, – vėl paklausė Pilotas, nenuleisdamas akių nuo suimtojo, – tokio Dismo, paskui – Gesto ir dar – Bar–Rabano?

– Šitų gerųjų žmonių aš nepažįstu.

– Tikrai?

– Tikrai.

– O dabar tark man, kodėl be paliovos kartoji: „gerieji žmonės“? Gal tu visus taip vadini?

– Visus, – atsakė suimtas, – blogų žmonių pasaulyje nėra.

– Pirmą kartą girdžiu, – pasakė Pilotas šyptelėjęs, – bet galbūt aš menkai pažįstu gyvenimą! Galite toliau neužrašinėti, – tarė jis sekretoriui, nors šis ir taip nebeužrašinėjo, ir vėl kreipėsi į suimtąjį: – Apie tai tu veikiausiai perskaitei kokioje nors graikiškoje knygoje?

– Ne, aš savo protu priėjau.

– Ir tu tai skelbi?

– Taip.

– O štai, sakykim, kenturionas Markas, pravardžiuojamas Žiurkiamušiu? Ar jis geras?

– Taip, – atsakė suimtas, – jis, tiesa, nelaimingas žmogus. Nuo to laiko, kai gerieji žmonės jį sužalojo, jis tapo žiaurus ir šiurkštus. Įdomu būtų sužinoti, kas jį sužalojo?

– Mielai galiu papasakoti, – atsiliepė Pilotas, – nes pats viską mačiau. Gerieji žmonės puolė jį kaip šunys mešką. Germanai apkibo jo sprandą, rankas ir kojas. Pėstininkų manipulas pakliuvo į spąstus, ir jei iš sparno nebūtų prasiveržusi kavaleristų turma, o jai vadovavau aš, – tau, filosofe, nebūtų tekę kalbėtis su Žiurkiamušiu. Tai nutiko per mūsų prie Idistavizo, Mergelių Slėnyje.

– Jei taip su juo pasišnekėjus, – staiga svajingai pasakė suimtas, – esu tikras, kad jis smarkiai pasikeistų.

– Manau, – atsakė Pilotas, – kad nelabai apsidžiaugtų legiono legatas, jei tu sugalvotum kalbėtis su kuriuo nors jo karininku ar kareiviu. Beje, mūsų visų laimei, taip neatsitiks, aš pirmas tuo pasirūpinsiu.

Tuo metu kolonadon šaute išovė kregždė, apsuko ratą po auksuotais skliautais, nusileido žemiau, vos neužkliudė smailiu sparnu nišoje stovinčios varinės statulos veido ir dingo už kolonos kapitelio. Galbūt ji sumanė tenai sukti lizdą.

Jai skraidant, jau prablaivėjusioje ir atlėgusioje prokuratoriaus galvoje gimė formulė. Ji buvo tokia: igemonas išnagrinėjo valkataujančio filosofo Ješuos, pravarde Ha–Nocri, bylą ir nusikaltimo joje neižvelgė. Visų pirma neižvelgė nė mažiausio ryšio tarp Ješuos

veiksmų ir neseniai Jeršalaime įvykusių riaušių. Valkataujantis filosofas pasirodė esąs pamišėlis. Todėl prokuratorius nusprendė nepatvirtinti mirties nuosprendžio, kurį suimtajam paskelbė Mažasis Sinedrionas. Tačiau, atsižvelgdamas į tai, kad beprotiškos utopistinės Ha–Nocri kalbos gali sukelti bruzdesius Jeršalaime, prokuratorius išstremia Ješų iš Jeršalaimo ir įkalina jį Stratono Cezarėjoje prie Viduržemio jūros, kaip tik ten, kur yra ir prokuratoriaus rezidencija.

Beliko padiktuoti tai sekretoriui.

Kregždės sparnai purptelėjo igemonui virš galvos, paukštis šovė link fontano taurės ir išskrido laisvėn. Prokuratorius pakėlė akis į suimtąjį ir pamatė, kad šalia jo švyti dulkių stulpas.

– Viskas apie jį? – paklausė Pilotas sekretorių.

– Deja, bet ne, – nelauktai atsakė sekretorius ir padavė prokuratoriui kitą pergamento skiautę.

– Kas dar? – paklausė Pilotas ir susiraukė.

Skaitant raštą, jo veidas dar labiau persimainė. Ar čia tamsus kraujas plūstelėjo į sprandą, ar kas kita atsitiko, bet pageltusi oda pasidarė tamsiai raudona, o akys tarytum įdubo.

Matyt, dėl to paties kraujo, suplūdusio į smilkinius ir ėmusio tvinkčioti juose, kažkas atsitiko ir prokuratoriaus regėjimui. Jam pasivaideno, kad suimtojo galva kažkur nuplaukė, o jos vietoje atsirado kita. Ant tos nuplikusios galvos buvo retadantis auksinis vainikas. Kaktoje gumšojo odą ėdanti apvali opa, ištepta tepalu. Įdubusi bedantė burna su atvopusia apatine kaprizinga lūpa. Pilotui pasirodė, kad išnyko rausvos balkono kolonos ir Jeršalaimo stogai tolyje, ir viskas aplinkui nuskendo vešlioje Kaprėjos sodų žalumoje. Ir klausai atsitiko kažkas neįprasta: tarytum tolyje būtų negarsiai ir grėsmingai užgroję trimitai ir labai aiškiai nuaidėjęs balsas, išdidžiai niūkiantis pro nosį žodžius: „Įstatymas apie didenybės įžeidimą...“

Praskriejo trumpos, nerišlios ir neįprastos mintys: „Žuves!“, paskui – „Žuvė!..“ O tarp jų kažkokia visai paika apie būtinai ateisiantį – kam?! – nemirtingumą, kažkodėl sukėlusį nepakeliamą maudulį.

Pilotas pasitempė, nuvijo šalin tą reginį, grįžo žvilgsniu į balkoną ir vėl išvydo suimtojo akis.

– Klausyk, Ha–Nocri, – prabilo prokuratorius, kažkaip keistai žiūrėdamas į Ješų: prokuratoriaus veidas buvo grėsmingas, bet akys neramios, – ar tu kada nors kalbėjai ką nors apie didįjį cezari? Atsakyk! Kalbėjai?.. Ar... ne... kalbėjai? – Pilotas nutęsė žodelį „ne“ truputį ilgiau, negu pridera teisme, ir žvilgsniu pasiuntė Ješui kažkokią mintį, kurią tarytum norėjo įteigti suimtajam.

– Tiesą sakyti lengva ir malonu, – tarstelėjo suimtasis.

– Man nesvarbu, – prislopintu piktumu atsiliepė Pilotas, – ar tau malonu, ar nemalonu sakyti tiesą. Bet tau teks ją pasakyti. Bet sakydamas pasverk kiekvieną žodį, jei nenori sulaukti ne tik neišvengiamos, bet ir kankinamos mirties.

Niekas nežino, kas atsitiko Judėjos prokuratoriui, tačiau jis leido sau pakelti ranką, lyg užsidengdamas nuo saulės spindulio, ir iš po tos rankos, kaip iš po skydo, pažvelgti į suimtąjį su kažkokia užuomina.

– Taigi, – tarė jis, – atsakyk, ar pažįsti tokį Judą iš Kiriato ir ką būtent tu jam kalbėjai, jeigu tik kalbėjai, apie cezari?

– Buvo taip, – noriai ėmė pasakoti suimtas, – užvakar vakare prie šventyklos susipažinau su vienu jaunuoliu, pasivadinusiu Juda iš Kiriato miesto. Jis pasikvietė mane į savo namus Žemutiniame Mieste ir pavaišino...

– Geras žmogus? – paklausė Pilotas, ir šėtoniška ugnis blykstelėjo jo akyse.

– Labai geras ir smalsus žmogus, – patvirtino suimtas, – jis nepaprastai domėjosi mano mintimis, labai svetingai mane priėmė...

– Šviestuvus įžiebė... – pro dantis tuo pačiu tonu kaip ir suimtas prakošė Pilotas, o jo akys tuo metu žybciojo.

– Taip, – truputėlį nustebeš, kad prokuratorius tiek daug žino, kalbėjo toliau Ješua, – ir paprašė mane išdėstyti savo pažiūras į valstybės valdžią. Tas dalykas jį ypač domino.

– Ir ką tu pasakei? – paklausė Pilotas. – O gal tu pareikši, kad pamiršai, ką kalbėjai? – bet Piloto balse jau pasigirdo neviltis.

– Tarp kitų dalykų sakiau, – pasakojo suimtas, – kad bet kokia valdžia yra žmonių priespaulė ir kad ateis toks laikas, kai nebeliks nei cezarių, nei jokios kitos valdžios. Žmogus pasieks tiesos ir teisingumo karalystę, kur jokia valdžia apskritai nebus reikalinga.

– Toliau!

– Toliau nieko nebuvo, – tarė suimtas, – įbėgo žmonės, surišo mane ir nuvedė į alėją.

Sekretorius, stengdamasis nepraleisti nė žodžio, greitomis rašė pergamente.

– Žmonėms pasaulyje nebuvo, nėra ir niekada nebus didingesnės ir nuostabesnės valdžios kaip imperatoriaus Tiberijaus valdžia! – prigesęs ir prarėktas prokuratoriaus balsas sugaudė visu garsu.

Prokuratorius kažkodėl su neapykanta žiūrėjo į sekretorių ir sargybinius.

– Ir ne tau, pamišęs plėšike, samprotauti apie ją!

Ūmai jis vėl suriko:

– Išvesti sargybą iš balkono!

Paskui, pasisukęs į sekretorių, pridūrė: – Palikite mane su nusikaltėliu dviese, tai valstybinis reikalas!

Sargybiniai pakėlė ietis ir, ritmingai trinksėdami kaustytomis kaligomis, išėjo į sodą, o paskui sargybą išėjo ir sekretorius.

Kurį laiką tylą balkone trikdė tik čiurlenantis fontano vanduo. Pilotas matė, kaip virš vamzdelio taurėje išsipučia vandens kaupas, kaip lūžta jo kraštai, kaip krinta srovelėmis žemyn.

Pirmasis prašneko suimtas:

– Matau, kad įvyko kažkokia bėda dėl to, ką aš kalbėjau tam jaunuoliui iš Kiriato. Nujaučiu, igemone, kad jam atsitiks nelaimė, ir man jo labai gaila.

– Manyčiau, – keistai šyptelėjęs atsakė prokuratorius, – kad pasaulyje esama žmogaus, kurio tau reikėtų labiau gailėtis negu Judos iš Kiriato ir kuriam bus kur kas blogiau negu Judai!.. Taigi šaltas ir apsigimęs budelis Markas Žiurkiamušis, žmonės, kurie, kaip aš matau, – prokuratorius parodė į sužalotą Ješuos veidą, – mušė tave už pamokslus, plėšikai Dismas ir Gestas, su savo sėbrais nužudė keturis kareivius, ir, pagaliau, šlykštus išdavikas Juda – visi jie gerieji žmonės?

– Taip, – atsakė suimtas.

– Ir ateis tiesos karalystė?

– Ateis, igemone, – tvirtai atsakė Ješua.

– Ji niekados neateis! – staiga suriko Pilotas tokiu baisiu balsu, kad Ješua atšlijo. Taip prieš daugelį metų Mergelių Slėnyje Pilotas rėkė savo raiteliams: „Kirk juos! Kirk juos! Milžinas Žiurkiamušis įkliuvo!“ Jis dar spūstelėjo nuo komandų prarėktą balsą, šaukdamas taip, kad girdėtusi sode: – Plėšike! Plėšike! Plėšike!

O paskui daug tyliau paklausė:

– Ješua Ha–Nocri, ar tiki kokius nors dievus?

– Dievas vienas, – atsakė Ješua, – aš tikiu jį.

– Tai pasimelsk jam! Ir kuo karščiau pasimelsk! Nors, – Piloto balsas užslopo, – tai nepadės! Žmonos neturi? – kažkodėl ilgesingai paklausė Pilotas, pats nesuprasdamas, kas jam darosi.

– Ne, aš vienas.

– Šlykštus miestas... – kažkodėl burbtelėjo prokuratorius ir nusipurtė, lyg būtų sužvarbęs, o rankas pasitrynė lyg plaudamasis. – Sakau tau, geriau būtų buvę, jei tave būtų paprovė prieš susitikimą su Juda iš Kiriato.

– O tu paleistum mane, igemone, – sunerimusi balsu staiga paprašė suimtas, – matau, kad mane nori užmušti.

– Piloto veidą iškreipė mėšlungis, jis atgrėžė į Ješua karščiuojančius akių baltymus, išvagotus raudonų gysliukų, ir tarė:

– Nejau galvoji, kad Romos prokuratorius paleis žmogų, kalbėjusį tai, ką tu kalbėjai? O dievai, dievai! O gal tu manai, kad aš noriu atsидurti tavo vietoje? Aš nepritariu tavo mintims! Ir paklausyk: jei nuo šios minutės tu išstarsi bent vieną žodį, užkalbinsi ką nors, saugokis manęs! Kartoju tau: saugokis!

– Igemone...

– Tylos! – suriko Pilotas ir paklaikysiu žvilgsniu palydėjo kregždę, vėl atskridusią į balkoną. – Šen visi! – šūktelėjo Pilotas.

O kai sekretorius ir sargyba grįžo į savo vietas, Pilotas pranešė, kad patvirtina mirties nuosprendį, paskelbtą nusikaltėliui Ješuai Ha–Nocri Mažojo Sinedriono susirinkime, ir sekretorius visa tai užrašė.

Po akimirkos prieš prokuratorių jau stovėjo Markas Žiurkiamušis. Jam prokuratorius įsakė atiduoti nusikaltėlį slaptosios tarnybos viršininkui ir sykiu perduoti prokuratoriaus potvarkį, kad Ješua Ha–Nocri būtų atskirtas nuo kitų nuteistųjų, taip pat, kad slaptosios tarnybos kareiviams, grasinant sunkia bausme, būtų uždrausta apie bet ką kalbėtis su Ješua arba atsakinėti į bet kokius jo klausimus.

Markui davus ženklą, Ješua apsupo sargybieniai ir išvedė iš balkono.

Po to prieš prokuratorių išdygo lieknas šviesiabarzdis gražuolis su žibančiais ant krūtinės liūtų snukiais, su erelio plunksnomis papuoštu šalmu, su auksinėmis sagėmis ant kardasaičio, iki kelių suvarstytais batais trigubu padu ir per kairį petį permestu tamsiai raudonu apsiaustu. Tai buvo legionui vadovaujantis legatas. Prokuratorius jį paklausė, kur dabar sebastiečių kohorta. Legatas pranešė, kad sebastiečiai laiko apsupę aikštę priešais hipodromą, kur viešai bus paskelbtas nuosprendis nusikaltėliams.

Tada prokuratorius liepė legatui duoti iš romėnų kohortos dvi kenturijas. Viena jų, vadovaujama Žiurkiamušio, turės lydėti nusikaltėlius, vežimus su bausmės vykdymo įrankiais ir budelius į Plynkalnį, o nuvykusi tenai sudaryti viršutinį apsupties žiedą. O antroji privalo tučtuojau vykti prie Plynkalnio ir nedelsiant jį apsupti. Tam pačiam reikalui, būtent kalno apsaugai, prokuratorius paprašė legatą išsiųsti pagalbinį kavalerijos pulką – sirų alą.

Kai legatas paliko balkoną, prokuratorius įsakė sekretoriui pakviesti į rūmus Sinedriono prezidentą, du jo narius ir Jeršalaimo šventyklos sargybos viršininką, bet sykiu paprašė viską patvarkyti taip, kad prieš pasitarimą su visais tais žmonėmis jis galėtų pasikalbėti akis į akį su prezidentu.

Prokuratoriaus įsakymas buvo įvykdytas greitai ir tiksliai, ir saulė, kažkaip nepaprastai nuožmiai tomis dienomis svilinusi Jeršalaimą, nespėjo nė priartėti prie savo aukščiausiojo taško, kai viršutinėje sodo terasoje prie dviejų baltų marmurinių liūtų, saugančių laiptus, susitiko prokuratorius ir Sinedriono prezidento pareigas einantis vyriausiasis Judėjos kunigas Juozapas Kaipa.

Sode buvo tylu. Bet, išėjus iš kolonados į saulės nutviekstą viršutinę sodo aikštę, priaugusių keistų drambliakojų palmių, į tą aikštę, iš kurios prieš prokuratoriaus akis atsivėrė visas jo nekenčiamas Jeršalaimas su kabančiais tiltais, tvirtovėmis ir – svarbiausia – su tuo niekaip neaprašomu marmuro luitu, kurio stogas švytėjo auksiniais drakono žvynais – Jeršalaimo šventykla, – jautri prokuratoriaus klausai pagavo toli apačioje, tenai, kur mūro siena skyrė žemutines rūmų sodo terasas nuo miesto aikštės, prislopintą murmesį, kurį retkarčiais perskrozdavo silpnučiai laibi riksmi, o gal ir dejonės.

Prokuratorius suprato, kad ten, aikštėje, jau susirinko nesuskaičiuojama Jeršalaimo gyventojų minia, sujaudinta paskutiniųjų neramumų, kad ta minia nekantriai laukia nuosprendžio ir kad joje rėkauja nenustygstantys vandens pardavėjai.

Prokuratorius pradėjo kalbą, pakviesdamas vyriausiąjį kunigą į balkoną, kur buvo galima pasislėpti nuo negailestingos kaitros, bet Kaipa mandagiai atsiprašė ir paaiškino negalįs to padaryti šventės išvakarėse. Pilotas užsimetė gobtuvą ant savo vos vos praplikusios galvos ir pradėjo šneką. Kalbėjosi jiedu graikiškai.

Pilotas pasakė išnagrinėjęs Jėšuos Ha–Nocri bylą ir patvirtinęs mirties nuosprendį.

Tad mirties bausmė, kuri turi būti įvykdyta šiandien, nuteisti trys plėšikai – Dismas, Gestas, Bar–Rabanas, – na, ir šitas Jėšua Ha–Nocri. Pirmieji du, sumanę kurstyti žmones maištauti prieš cezari, jėga paimti Romos valdžios atstovų, tad apie juos čia, savaime aišku, kalbos nebus. Kiti du, Bar–Rabanas ir Ha–Nocri, sučiupti vietinės valdžios ir nuteisti Sinedriono. Pagal įstatymą, pagal paprotį vieną iš tų dviejų nusikaltėlių reikės paleisti laisvėn šiandien prasidedančių Velykų švenčių proga.

Taigi prokuratorius norįs sužinoti, kurį iš dviejų nusikaltėlių ketina paleisti Sinedrionas: Bar–Rabaną ar Ha–Nocri?

Kaipa linktelėjo, parodydamas, kad klausimas aiškus, ir atsakė:

– Sinedrionas prašo paleisti Bar–Rabaną.

Prokuratorius puikiai žinojo, kad kaip tik taip jam atsakys vyriausiasis kunigas, bet jo uždavinys buvo pavaizduoti, kad toks atsakymas jį stebina.

Pilotas atliko tai labai meistriškai. Antakiai išdidžiam veide kilstelėjo aukšty, prokuratorius su nuostaba pažiūrėjo tiesiai į akis vyriausiajam kunigui.

– Prisipažinsiu, kad tokio atsakymo nesitikėjau, – ramiai prabilo prokuratorius, – bijau, kad čia nesusipratinas.

Pilotas paaiškino. Romos valdžia visai nesikėsianti į vietinės dvasininkų valdžios teises, bet šiuo atveju aiškiai įvykusi klaida. Ir Romos valdžia, žinoma, suinteresuota, kad ši klaida būtų ištaisyta.

Iš tiesų: Bar–Rabano ir Ha–Nocri nusikaltimai nesulyginami. Antrasis, neabejotinai pamišęs žmogus, kaltas tuo, jog sakė paikas kalbas ir kiršino žmones Jeršalaime ir kai

kuriose kitose vietose, o pirmojo pečius slegianti daug sunkesnė kaltė. Tasai ne tik atvirai kurstė maištauti, bet dar užmušė ir sargybinių, mėginusių jį sulaikyti. Bar–Rabanas kur kas pavojingesnis už Ha–Nocri.

Taigi, atsižvelgdamas į visas tas aplinkybes, prokuratorius prašas vyriausiąjį kunigą peržiūrėti sprendimą ir paleisti laisvėn tą iš dviejų nuteistųjų, kuris mažiau pavojingas, o toks, be abejonės, yra Ha–Nocri. Tai kaip?

Kaipa pažvelgė Pilotui tiesiai į akis ir tyliu, bet tvirtu balsu pasakė, kad Sinedrionas kruopščiai išnagrinėjo bylą ir antrąkart praneša ketinąs išlaisvinti Bar–Rabaną.

– Ką? Nepaisant mano prašymo? Prašymo žmogaus, kurio lūpomis kalba Romos valdžia? Kunige, pasakyk trečią kartą.

– Ir trečią kartą mes pranešame, kad paleidžiame Bar–Rabaną, – tyliai pasakė Kaipa.

Viskas buvo baigta, daugiau neliko ko šnekėti. Ha–Nocri išnyks amžiams, ir nebus kam pagydyti baisių prokuratoriaus skausmų, nuo kurių nėra jokių vaistų, išskyrus mirtį. Tačiau ne šita mintis dabar sukrėtė Pilotą. Vis tas pats nesuprantamas maudulys, jau pirma apėmęs jį balkone, persmelkė visą jo esybę. Jis išsyk ėmė ieškoti kokio nors paaiškinimo, ir tas paaiškinimas buvo keistas: prokuratoriui lyg ir atrodė, kad jis apie kažką nebaigė šnekėtis su pasmerktuoju, o galbūt kažko nenugirdo.

Pilotas nuvijo tą mintį, ir ji dingo akimirksniu, kaip ir buvo atsiradusi. Ji dingo, o maudulys liko nepaaiškintas, nes jo juk negalėjo paaiškinti blykstelėjusi kaip žaibas ir tuoj užgesusi kažkokia trumpa kita mintis: „Nemirtingumas... atėjo nemirtingumas...“ Kieno nemirtingumas atėjo? To prokuratorius nesuprato, bet mintis apie šitą mįslingą nemirtingumą privertė jį pašiurpti saulėkaitoje.

– Gerai, – tarė Pilotas, – tebūnie taip.

Jis apsižvalgė, apmetė akimis aplinkinį pasaulį ir nustebo, išvydęs permainą. Išnyko rožėmis apkibęs krūmas, išnyko kiparisai, supą viršutinę terasą, išnyko granato medis ir balta statula žalumynuose, ir patys žalumynai. Vietoj to dabar plūste plūdo kažkokia tamsiai raudona putra, joje susiūbavo ir kažkur ėmė plaukti vandens augalai, o su jais kartu nuplaukė ir pats Pilotas. Dabar jį nešė, smaugdamas ir degindamas, pats baisiausias įtūžis – bejėgiškumo įtūžis.

– Ankšta man, – tarė Pilotas, – ankšta man!

Šalta drėgna ranka jis trūktelėjo sagtį ant apsiausto apykaklės, ir ta nukrito ant smėlio.

– Šiandien tvanku, kažkur audra, – atsiliepė Kaipa, nenuleisdamas akių nuo paraudusio prokuratoriaus veido ir nujausdamas visas kančias, kurias dar reikės ištverti. „O, koks baisus nisano mėnuo šiais metais!“

– Ne, – pasakė Pilotas, – ne dėl to, kad tvanku. Ankšta man pasidarė su tavimi, Kaipa, – primerkęs akis, Pilotas šyptelėjo ir pridūrė: – Pasisaugok, kunige.

Tamsios vyriausiojo kunigo akys žybtelėjo, ir nė kiek ne blogiau negu pirma prokuratorius jis apsimetė nusteбės.

– Ką girdžiu, prokuratoriau, – išdidžiai ir ramiai atsakė Kaipa, – tu man grasini po nuosprendžio, kurį pats patvirtinai? Ar tai galimas daiktas? Mes įpratę, kad Romos prokuratorius prieš prabildamas apgalvoja savo žodžius. Kad tik kas nors mūsų neišgirstų, igemone?

Pilotas negyvomis akimis pažvelgė į vyriausiąjį kunigą ir išsiviepė, dirbtinai šyptelėdamas.

– Ką tu kalbi, kunige? Kas dabar gali mudu čia išgirsti? Argi aš panašus į tą jauną kvaištelėjusį valkatą, kuriam šiandien bus įvykdyta bausmė? Argi aš berniūktis, Kaipa?

Žinau, ką sakau ir kur sakau. Apsuptas sodas, apsupti rūmai, net pelė nerastų plyšio įlįsti vidun. Ir ne tik pelė – nepralįstų net tasai, kaip jis... iš Kiriato miesto. Beje, ar pažįsti tu tokį, kunige? Taip... jeigu toks čionai prasmuktų, tai labai pasigailėtų, – tuo tu, be abejo, patikėsi? Tad žinok, kunige, kad neturėsi nuo šiol ramybės! Nei tu, nei tavo tauta, – ir Pilotas parodė į toli, kur dešinėje ant kalno žėravo šventykla, – tai sakau tau aš – Poncijus Pilotas, raitelis Auksinė Ietis!

– Žinau, žinau! – be baimės atsakė juodabarzdis Kaipa, ir jo akys žybtelėjo. Jis pakėlė ranką į dangų ir vėlei prabilo: – Žino Judėjos žmonės, kad tu jų nekenti nuožmia neapykanta, ir daug kančių jiems atneši, tačiau pražudyt neįstengsi! Apgins juos Dievas! Išgirs mus, išgirs visagalis cezaris, užstos nuo žudytojo Piloto!

– O ne! – suriko Pilotas, ir sulig kiekvienu žodžiu jam darėsi vis lengviau ir lengviau: nebereikėjo apsimetinėti, nebereikėjo rinkti žodžių. – Pernelyg dažnai tu skundei mane cezariui, dabar atėjo mano valanda, Kaipa! Dabar nuskris mano žinia, ir ne vietininkui į Antiochiją, ir ne į Romą, o tiesiai į Kaprėją, pačiam imperatoriui, žinia apie tai, kaip jūs Jeršalaime slapstote nuo mirties tikrus maištininkus. Ir ne vandeniui iš Saliamono tvenkinio, kaip kad norėjau padaryti jūsų labui, aš pagirdysiu Jeršalaimą! Ne, ne vandeniui! Atmink, kad aš dėl jūsų turėjau nukabinti nuo sienų skydus su imperatoriaus ženklais, siųsti kariuomenę, ir pats, kaip matai, turėjau atvykti pasižiūrėti, kas čia pas jus dedasi! Atmink mano žodžius, kunige. Ne vieną kohortą išvysi Jeršalaime, ne vieną! Ateis prie miesto sienų visas Fulminato legionas, atskubės arabų raitininkai, išgirsi tada gaudžias raudas ir dejones! Prisiminsi tada išgelbėtąjį Bar–Rabaną ir gailėsies, mirčiai pasmerkęs taikų filosofą ir pamokslininką!

Vyriausiojo kunigo veidą išmušė dėmės, akys degte degė. Jis, kaip ir prokuratorius, išsišiepė ir atsakė:

– Ar tu pats, prokuratoriau, tiki tuo, ką čia kalbi? Ne. Netiki. Ne taiką, ne taiką atnešė mums į Jeršalaimą tasai žmonių suvedžiotojas, ir tu, raiteli, puikiai tą supranti. Norėjai jį išlaisvinti, kad jis išniekintų tikėjimą, sukurstytų žmones ir nuvestų juos tiesiai prieš romėnų kardus. Bet aš, vyriausiasis Judėjos kunigas, kol gyvas, neleisiu tyčiotis iš tikėjimo ir apginsiu tautą! Girdi, Pilote? – ir Kaipa grėsmingai pakėlė ranką: – Įsiklausyk, prokuratoriau!

– Kaipa pritilo, ir prokuratorius vėl išgirdo nelyginant jūros gaudesį, atsiritusį iki pat Erodo Didžiojo sodo sienų. Tas gaudesys kilo iš apačios ligi prokuratoriaus kojų ir veido. O jam už nugaros, anapus rūmų flygelių, girdėjosi neramūs trimitų signalai, sunkus šimtų kojų trypimas, geležies žvangesys, – prokuratorius suprato, kad ten traukia Romos pėstininkai, jo įsakymu žengiantys į maištininkams ir plėšikams baisų priešmirtinį parądą.

– Girdi, prokuratoriau, – tyliai pakartojo vyriausiasis kunigas, – nejaugi tu tvirtinsi, kad visa tai, – vyriausiasis kunigas pakėlė abi rankas, ir tamsus gobtuvas nuslinko nuo Kaipos galvos, – sukėlė vargas plėšikėlis Bar–Rabanas?!

Prokuratorius atgalia plaštaka nusišluostė drėgną šaltą kaktą, žvilgtelėjo žemėn, paskui, prisimerkęs, dangun, pamatė, kad įkaitęs rutulys beveik virš jo galvos, o Kaipos šešėlis visai susitraukęs palei liūto uodegą, ir tarė tyliai ir abejingai:

– Tuoju vidurdienis. Mes išsileidome į kalbas, o reikia eiti toliau.

Itin maloniais žodžiais atsiprašęs kunigo, jis pasiūlė jam prisėsti ant suoloelio magnolijų pavėsyje ir palaukti, kol jis sukvies likusius žmones į paskutinį trumpą pasitarimą ir duos dar vieną nurodymą dėl bausmės vykdymo.

Kaipa mandagiai nusilenkė, pridėjęs ranką prie širdies, ir liko sode, o Pilotas grįžo į balkoną. Tenai laukiančiam sekretoriui liepė pakviesti į sodą legiono legatą, kohortos tribūną, taip pat du Sinedriono narius ir šventyklos sargybos viršininką, kurie laukė pašaukiami žemutinėje sodo terasoje, apvalioje pavėsinėje su fontanu. Čia pat Pilotas pridūrė netrukus ir pats grįšias ir dingo rūmų gilumoje.

Kol sekretorius rinko pasitarimo dalyvius, prokuratorius tamsiomis užuolaidomis nuo saulės užtemdytame kambaryje pasimatė su kažkokiu žmogumi, kurio veidas buvo pusiau pridengtas gobtuvo, nors saulės spinduliai kambaryje negalėjo jo pasiekti. Šitas pasimatymas buvo nepaprastai trumpas. Prokuratorius tyliai pasakė žmogui keletą žodžių, ir šis pasišalino, o Pilotas pro kolonadą išėjo į sodą.

Ten visų sukviestųjų akivaizdoje prokuratorius iškilingai ir sausai pranešė, kad jis patvirtinęs mirties nuosprendį Ješuai Ha–Nocri, ir oficialiai pasiteiravo Sinedriono narių, kurių iš nusikaltėlių šie pageidauja palikti gyvą. Gavęs atsakymą, jog Bar–Rabaną, prokuratorius pasakė:

– Labai gerai, – liepė sekretoriui tuoj pat užrašyti viską protokole, suspaudė rankoje sekretoriaus surastą smėlyje sagtį ir iškilingai tarė: – metas!

Tuoju visi pasitarimo dalyviai pajudėjo plačiais marmuriniais laiptais, tarp rožių eilių, skleidžiančių svaiginantį aromatą, leisdamiesi vis žemyn ir žemyn link rūmus juosiančios sienos, link vartų, vedančių į didžiulę lygiai išgrįstą aikštę, kurios kitame gale stūksojo Jeršalaimo hipodromo kolonos ir statulos.

Vos tik grupė, išėjusi iš sodo į aikštę, užlipo ant plačios virš aikštės iškilusios akmeninės pakyls, Pilotas, žvalgydamasis pro primerktus vokus, iškart įvertino padėtį. Ta erdvė, kurią jis ką tik perkirto, erdvė tarp rūmų sienos ir pakyls, buvo tuščia, bet užtat prieš save Pilotas aikštės jau nepamatė – ją buvo prarijusi minia. Ji būtų užtvindžiusi ir pačią pakylą, ir tą atlaisvintą plotą, jeigu jos nebūtų laikiusi triguba grandinė Sebastijos karių kairėje ir Iturėjos pagalbinės kohortos karių – dešinėje.

Taigi Pilotas užkopė ant pakyls, mechaniškai spausdamas kumštyje nereikalingą sagtį ir merkdamasis. Prokuratorius merkėsi ne todėl, kad saulė akino jį, visai ne! Jis kažkodėl nenorėjo matyti pasmerktųjų, kurie, kaip jis puikiai žinojo, jam iš paskos turėjo būti užvesti ant pakyls.

Vos tik baltasis apsiaustas tamsiai raudonu pamušalu pasirodė ant aukštos akmeninės uolos žmonių jūros pakraštyje, nieko neregėnčiam Pilotui į ausis trenkė garso banga: „A–a–a–a“. Pakilusi kažkur toluomoje prie hipodromo, iš pradžių ji buvo tyli, paskui sugrūmėjo lyg perkūnija ir, keletą sekundžių griaudėjusi, pradėjo rimti. „Pamatė mane“, – pagalvojo prokuratorius. Banga neatslūgo iki žemiausio taško ir netikėtai vėl ėmė augti, sūpuodamasi pakilo aukščiau už pirmąją; antroji banga lūžo lyg jūroje, suputojo, sukunkuliavo, pasigirdo švilpesys ir iš gausmo išsiskiriančios moterų aimanos. „Tai juos atvedė ant pakyls... – pagalvojo Pilotas. – O aimanos dėl to, kad minia, siūbtelejusi pirmyn, prispaudė keletą moterų“.

Jis kurį laiką delsė, žinodamas, kad jokia jėga neįmanoma nutildyti tokios minios, kol ji neiškvėps visko, kas susikaupė jos gelmėse, ir nenutils savaime. O kai tokia akimirka atėjo, prokuratorius iškėlė aukštyn dešinę ranką, ir pritilęs minios ūžesys nurimo, lyg puste nupūstas.

Tada Pilotas iš visų jėgų įkvėpė krūtinėn karšto oro ir suriko, o trūkčiojantis jo balsas nuplaukė virš tūkstančių galvų:

– Cezario imperatoriaus vardu!..

Tuoj keletą kartų jam į ausis trenkė metalinis kapotas riksmas – kohortose, iškėlę aukštyn ietis ir gaireles, siaubingai suriko kareiviai:

– Tegyvuoja cezaris!

Pilotas atlošė galvą tiesiai į saulę. Po jo vokais tvykstelėjo žalios ugnys, nuo jų užkaito smegenys, ir viršum minios nuskrido kimūs aramėjiški žodžiai:

– Keturiems nusikaltėliams, suimtiems Jeršalaime už žmogžudystes, maišto kurstymą bei tikėjimo išniekinimą, paskirta gėdinga bausmė – jie bus pakarti ant stulpų! Šita bausmė tuoj bus įvykdyta ant Plynkalnio! Nusikaltėlių vardai – Dismas, Gestas, Bar–Rabanas ir Ha–Nocri. Štai jie prieš jus!

Pilotas parodė ranka dešinën, nematydamas jokių nusikaltėlių, bet žinodamas, kad jie ten, kur privalo būti.

Minia atsiliepė pratisu gaudesiu, tarytum nustebusi ar atsikvėpdama. Kai tas gausmas nurimo, Pilotas kalbėjo toliau:

– Tačiau nubausti bus tik trys, nes pagal įstatymą ir paprotį Velykų švenčių proga vienam iš nuteistųjų, Mažajam Sinedrionui pasiūlius ir Romos valdžiai pritarus, kilniadvasis cezaris imperatorius dovanoja jo niekingą gyvybę!

Pilotas rėkė žodžius ir sykiu klausėsi, kaip gaudesio vieton stoja didi tylą. Dabar jo klausos nebepasiekė nei atodūsis, nei šlamesys, ir atėjo net tokia akimirka, kad Pilotui pasirodė, jog viskas aplinkui apskritai išnyko. Jo nepakenčiamas miestas išmirė, ir tik jis vienas, atvertęs veidą į dangų, stovi, deginamas statmenai smingančių spindulių. Pilotas truputį sulaukė tylą, paskui ėmė rėkti:

– Tas, kuris tuoj pat, jums matant, bus paleistas į laisvę, vardu...

Jis padarė dar vieną pauzę, išsyk nepaskelbė vardo, pasitikrindamas, ar viską pasakė, nes žinojo, jog, ištarus laimingojo vardą, išmiręs miestas atgims, ir jokių tolimesnių žodžių niekas nebegirdės.

– Viskas? – be garso sušnibždėjo pats sau Pilotas. – Viskas. Vardas!

Ir, nutęsdamas raidę „r“ virš tylinčio miesto, suriko:

– Bar–Rabanas!

Jam pasirodė, kad saulė virš jo sužvangėjusi sprogo ir užpylė ugnimi ausis. Toje ugnyje siautėjo kriokimas, klyksmai, dejonės, juokas ir švilpesys.

Pilotas apsisuko ir nuėjo per pakylą atgal prie laiptų, žiūrėdamas tikrai į įvairiaspalvius plytelių kvadratus po kojomis, kad neparkluptų. Jis žinojo, kad dabar jam už nugaros ant pakylės krenta bronzinių monetų ir datulių lietus, kad žmonės staugiančioje minioje kariasi vieni kitiems ant pečių, trokšdami savo akimis išvysti stebuklą – kaip žmogus, ką tik buvęs mirties naguose, ištrūko iš jų! Kaip legionieriai atriša virves, nenoromis skaudžiai užgaudami išsukinėtas per tardymą rankas, kaip tas žmogus, raukydamasis ir dejuodamas, vis dėlto šypsosi kvaila pamišėlio šypsena.

Jis žinojo, kad tuo metu sargybiniai jau stumia link šoninių laiptų likusį trejetą surištomis rankomis, vedami juos į kelią, einantį į vakarus, į užmiestį, Plynkalnio pusėn. Tik nulipęs nuo pakylės, atsidūręs jos priedangoje, Pilotas atsimerkė, žinodamas, kad dabar jis saugus – pasmerktųjų jis nebegalėjo matyti.

Į tolstančios minios aimaną dabar įsimaišė gerai girdimi skardūs šauklių riksmas – vieni jų aramėjiškai, kiti graikiškai kartojo visa tai, ką nuo pakylės rėkte išrėkė prokurorius. Be to, jo klausą pasiekė dažnas ir vis artėjantis kanopų caksėjimas ir kažką trumpai bei linksmas paskelbęs trimitas. Tiems garsams atsiliepė šaižus berniūkščių

švilpimas ir šauksmai „saugokis!“. Berniūkščiai buvo užsikorę ant stogų gatvėje, jungiančioje turgų su hipodromo aikšte.

Vienišas karys, stovintis tuščiam aikštės plote su gairele rankoje, įspėdamas sumosavo ja, ir prokuratorius, legiono legatas, sekretorius ir sargybiniai sustojo.

Kavalerijos ala vis smarkėjančia risčia įlėkė į aikštę, skubėdama perkirsti ją pakraščiu, aplenkti žmonių sambūrį ir skersgatviu palei akmeninę sieną, apaugusią vynuogienojais, trumpiausiu keliu nušuoliuoti link Plynkalnio.

Risčia jojantis mažas kaip berniukas ir tamsus kaip mulatas alos vadas siras, susilyginęs su Pilotu, kažką laibu balsu riktelėjo ir išsitraukė iš makšties kardą. Nartus juodas, suplukęs arklys pasibaidė, šoktelėjo piestu. Įgrūdęs kardą į makštį, vadas šniojo rimbu arkliui per sprandą, sutramdė jį ir nušuoliavo į skersgatvį, pereidamas į galopą. Paskui jį po tris gretoje ėmė lėkti dulkių debesies apgaubti raiteliai, į viršų šokčiojo lengvų bambukinių iečių smaigaliai, pro prokuratorių plaukė po baltais tiurbanais itin tamsūs veidai su linksmai prašieptais žybčiojančiais dantimis.

Ligi pat dangaus keldama dulkes, ala įsiveržė į skersgatvį, ir paskutinis pro Pilotą prašuoliavo kareivis su saulėje tviskančiu trimitu už nugaros.

Prisidengęs nuo dulkių ranka ir nemaloniai raukydamasis, Pilotas žengė toliau, link vartų į rūmų sodą, o jam iš paskos žengė legatas, sekretorius ir sargybiniai.

Buvo maždaug dešimta valanda ryto.

III skyrius

SEPTINTASIS ĮRODYMAS

– Taip, buvo maždaug dešimta valanda ryto, gerbiamasis Ivanai Nikolajevičiau, – tarė profesorius.

Poetas persibraukė ranka per veidą, tarytum ką tik nubudęs iš miego, ir išvydo, kad prie Patriarcho tvenkinių vakaras.

Vanduo tvenkinyje pajuodo, ir jo paviršiumi jau slydo lengva valtelė, ir girdėjosi irklų plekšėjimas ir kažkokios pilietės kikenimas valtelėje. Alėjose ant suolelių atsirado publikos, bet ir vėl tik kitose trijose kvadrato kraštinėse, o ne čia, kur sėdėjo mūsų pašnekovai.

Maskvos padangė tarsi išbluko, aukštybėje visai aiškiai buvo matyti mėnulio pilnatis, tiktai kol kas dar ne auksinė, o balta.

Kvėpuoti pasidarė kur kas lengviau, ir balsai po liepomis dabar skambėjo švelniau, kaip visada vakarais.

„Kas čia dabar atsitiko, aš nė nepastebėjau, kaip jis spėjo suregzti ištisą istoriją, – nustebęs pagalvojo Benamis, – štai tau ir vakaras! O gal ne jis čia pasakojo, gal aš paprasčiausiai užsnūdau ir viską susapnavau?“

Bet tenka manyti, kad vis dėlto pasakojo profesorius, antraip reikėtų įtarti, kad lygiai tą patį sapnavo ir Berliozas, nes šis, įdėmiai žvelgdamas profesoriumi į veidą, pasakė:

– Jūsų pasakojimas, profesoriau, be galo įdomus, nors jis anaip tol nesutampa su Evangelijos pasakojimais.

– Atleiskite, – atlaidžiai šyptelėjęs, atsiliepė profesorius, – jau kas kas, o jus turėtų žinoti, kad niečnieko, kas aprašyta Evangelijose, iš tikrųjų niekuomet nėra buvę, ir jeigu mes imsime remtis Evangelijomis kaip istorijos šaltiniu... – jis dar sykį šyptelėjo, ir Berliozas nuščiuvo, nes lygiai tą patį pats kalbėjo Benamiui, kai jieduėjo Bronaja gatve link Patriarcho tvenkinių.

– Teisybė, – tarė Berliozas, – tačiau bijau, kad niekas negalėtų patvirtinti, kad visa tai, ką jūs mums pasakojote, vyko iš tikrųjų.

– O ne! Kai kas galėtų patvirtinti! – ūmai prašnekęs laužyta kalba, nepaprastai tvirtai atsakė profesorius ir staiga paslaptinai pasimojo abu bičiulius arčiau savęs.

Šie palinko prie jo iš abiejų pusių, ir profesorius, jau be jokio akcento, kuris velniai žino kodėl čia pradingdavo, čia vėl atsirasdavo, tarė:

– Noriu pranešti... – jis išgąstingai apsižvalgė ir prašneko pašnibždomis, – kad aš pats visuose tuose įvykiuose dalyvavau. Ir balkone buvau šalia Poncijaus Piloto, ir sode, kai jis tarėsi su Kaipa, ir ant pakylės, tiksliai slapta, taip sakant, inkognito, todėl prašau jus – niekam nė žodžio, absoliuti paslaptis!.. Tss!

Stoję tylą, ir Berliozas išblyško.

– Kiek... kiek laiko jūs Maskvoje? – virpančiu balsu paklausė jis.

– Ogi ką tik štai šią minutę ir atvykau į Maskvą, – atsakė sutrikęs profesorius. Ir tiksliai dabar bičiuliai susigriebė kaip reikiant pažvelgti jam į akis ir įsitikino, kad kairioji žalia jo akis visai paklaikusi, o dešinioji – tuščia, juoda ir negyva.

„Štai ir paaiškėjo viskas! – pagalvojo suglumęs Berliozas. – Atvažiuo pamišęs vokiečių arba ką tik išsikraustė iš proto čia, prie Patriarcho tvenkinių. Tai bent nuotykis!“

Iš tikrųjų viskas paaiškėjo: ir neįtikėtini pusryčiai su velioniu profesorium Kantu, ir paikos kalbos apie saulėgražų aliejų ir Anušką, ir pranašystės, jog bus nukirsta galva, ir visa kita – profesorius buvo pamišęs.

Berliozas beregint sumetė, ką reikia daryti. Atsilošęs į suolo atkaltę, jis ėmė už profesoriaus nugaros merkti akį Benamiui – girdi, nesiginčyk su juo, – bet sutrikęs poetas šitų ženklų nesuprato.

– Taip, taip, taip, – kalbėjo susijaudinęs Berliozas, – o ką, visai galimas dalykas! Viskas įmanoma – ir Poncijus Pilotas, ir balkonas, ir kiti panašūs dalykai... O jūs atvykote vienas ar su žmona?

– Vienas, vienas, aš visada vienas, – graudžiai atsakė profesorius.

– O kur jūsų daiktai, profesoriau? – pasalūniškai kamantinėjo Berliozas, – „Metropolyje“? Kur jūs įsikūrėte?

– Aš? Niekur, – atsakė pusprotis vokiečių, savo paklaikusia žaliaja akimi ilgesingai klydinėdamas po Patriarcho tvenkinius.

– Kaip? O... kur jūs gyvensite?

– Jūsų bute, – staiga lyg niekur nieko atšovė beprotis ir pamerkė akį.

– Man... man labai malonu, – sumurmėjo Berliozas, – bet, tiesą sakant, pas mane jums bus nepatogu... O „Metropolyje“ nuostabūs kambariai, tai pirmaklasis viešbutis...

– O velnio irgi nėra? – staiga linksmai užklausė ligonis Ivaną Nikolajevičių.

– Ir velnio...

– Neprieštarauk, – vos krutindamas lūpas sukuždėjo Berliozas, pasislėpęs už profesoriaus nugaros ir mimika rodydamas ženklus poetui.

– Nėra jokio velnio! – visų tų paistalų išmuštas iš vėžių, šūktelejo Ivanas Nikolajevičius ne tai, ką reikėjo. – Tai prisvilo! Baikit psichuoti.

Beprotris prapliupo taip juoktis, kad iš liepos virš jų galvų purptelėjo žvirblis.

– Na, čia jau visai įdomu, – tirtėdamas iš juoko, pratarė profesorius, – kas čia dabar pas jus, – ko tik paklausi, vis nėra ir nėra! – jis ūmai liovėsi kvatojęs ir, kaip visai įprasta psichiniams ligoniams, puolė į kitą kraštutinumą – suirzo ir rūščiai riktelėjo: – Vadinasi, nėra?

– Nusiraminkit, nusiraminkit, nusiraminkit, profesoriau, – stengdamasis nejaudinti ligonio, sumurmėjo Berliozas, –jūs čia minutėlę pasėdėkite su draugu Benamiu, aš tik sulakstysiu už kampo, skambtelėsiu telefonu, o paskui mudu palydėsime jus, kur tik panorėsite. Juk jūs nepažįstate miesto...

Reikia pripažinti, kad Berlioza planas buvo teisingas: reikėjo nusigauti iki artimiausio telefono automato ir pranešti į užsieniečių biurą, kad štai, girdi, iš užsienio atvykęs konsultantas šiuo metu sėdi prie Patriarcho tvenkinių ir jo būklė aiškiai nenormali. Taigi būtina imtis priemonių, kitaip velniaižin kokių nemalonumų gali sulaukti.

– Skambtelėsit? Ką gi, skambinkite, – liūdnai sutiko ligonis ir staiga karštai paprašė: – Bet meldžiu jus atsisveikindamas, patikėkite nors tuo, kad velnias egzistuoja! Daugiau jūsų nė neprašau. Turėkite omeny, egzistuoja dar ir septintas įrodymas, ir pats tikriausias! Jums tas įrodymas tuojau bus pateiktas.

– Puiku, puiku, – apsimestinai meiliai kalbėjo Berliozas ir, pamerkęs akį sutrikusiam poetui, kurio nė kiek nedžiugino mintis, jog teks saugoti pakvaišusį vokiečių, pasileido link to išėjimo iš Patriarcho tvenkinių, kuris yra Bronaja gatvės ir Jermolajaus skersgatvio sandūroje.

O profesorius kaipmat lyg ir pasveiko, nušvito.

– Michailai Aleksandrovičiau! – šūktelėjo jis Berliozui įkandin.

Tasai krūptelėjo, atsigrėžė, bet nurimo pagalvojęs, kad jo vardą ir tėvavardį profesorius taip pat žino iš kokių nors laikraščių... O profesorius šūktelėjo, sudėjęs delnus laiveliu:

– Jei įsakysite, aš liepsiu tuojau pat išsiųsti telegramą jūsų dėdei į Kijevą!

Berliozą vėl nukrėtė drebulys. Iš kur beprotris žino apie dėdę Kijeve? Juk apie tai jokiuose laikraščiuose tikrai neparašyta. Ėhė, ar tik nebus Benamio teisybė? O jeigu jo dokumentai suklastoti? Ak, koks keistas subjektas... Skambinti, skambinti! Tuoj pat skambinti! Mikliai jį perkas!

Ir nieko daugiau nesiklausydamas, Berliozas nuskubėjo tolyn.

Prie pat išėjimo į Bronaja gatvę priešais redaktorių nuo suolelio pakilo tiksliai tas pats pilietis, kuris pirma, spiginant saulei, buvo išniręs iš tvankios kaitros. Tiktai dabar jo kūnas buvo nebe iš oro, o normalus, apčiuopiamas, ir besileidžiančiose sutemose Berliozas aiškiai žiūrėjo, kad jo ūsiukai tarsi vištos plunksnos, akutės mažos, ironiškos ir priegirtės, o languotos kelnikės taip aukštai sukeltos, kad matyti nešvarios baltos kojinės.

Michailas Aleksandrovičius vos neatšlijo atatupstas, bet nusiramino pagalvojęs, kad čia tik kvailas sutapimas ir kad apskritai dėl tokių dalykų nėra kada sukti sau galvos.

– Turniketo ieškote, pilietė? – girgždančiu tenoru pasidomėjo languotasis tipas. – Prašom čionai! Kaip tik ir pateksite kur reikia. Iš jūsų už paslaugą priklausytų buteliukas... sveikatai pataisyti... buvusiam regentui! – subjektas maivydamasis plačiu mostu nusiplėšė savo žokėjišką kepurėlę.

Berliozas nė nesiklausė, ką tauškia kaukytojas ir pamaiva regentas, pribėgo prie turniketo, pastvėrė jį ranka. Suktelėjęs jau buvo bežengias ant bėgių, bet jam į akis

švystelėjo balta ir raudona šviesa: stiklinėje dėžutėje užsidegė užrašas „Saugokis tramvajaus!“

Tuoju ir atlėkė tasai tramvajus, sukantis naujai nutiesta linija iš Jermolajaus skersgatvio į Bronąją gatvę. Išniręs iš už posūkio ir atsidūręs tiesioje gatvėje, jis ūmai sutvisko iš vidaus elektros šviesomis, sukaukė ir padidino greitį.

Nors jam ir negrėsė pavojus, atsargusis Berliozas nusprendė grįžti atgal už užtvoros, jis perkėlė ranką ant sukamų vartelių, žengė atakojantis. Bet tą akimirksnį jo ranka slystelėjo ir nusprūdo, koja tarytum ledu čiuožtelėjo nuožulniu grindiniu žemyn, bėgių link, antroji koja išlėkė į orą, ir Berliozas atsidūrė ant bėgių.

Mėgindamas ko nors nusitverti, Berliozas nugriuvo aukštieji, neskaudžiai trinkelėjo pakaušiu į grindinį ir spėjo pamatyti aukštybėse, tačiau kairėje ar dešinėje – jis jau nesuvokė, – paauksuotą mėnulį. Jis spėjo pasisukti ant šono, nežmoniškai staigiu judesiu tą patį mirksnį pritraukdamas kojas prie pilvo, ir pasisukęs išvydo nesulaikomu greičiu į jį lekiantį iš siaubo baltut baltą moters vairuotojos veidą ir jos raudoną skarelę. Berliozas nesuriko, tačiau aplink jį spigiais moterų balsais suklykė visa gatvė. Vairuotoja trinkelėjo elektrinį stabdį, vagonas smigo nosimi į žemę, paskui ūmai šoktelėjo į viršų ir žvangėdami iš langų pažiro stiklai. Tą akimirksnį Berlioza smegenyse kažkas beviltiškai suriko – „Nejaugi?..“ Dar kartą, jau paskutinį, šmestelėjo mėnulis, bet jau sutrupėjęs į gabalus, o paskui stojo tamsa.

Tramvajus užlėkė ant Berlioza, ir pro Patriarcho alėjos tvorelės apačią ant grįstos atšlajos nuskriejo kažkoks apvalus tamsus daiktas. Nusiritęs nuo tos atšlajos, jis pasišokinėdamas nubildėjo Bronąją gatvės grindiniu.

Tai buvo nupjauta Berlioza galva.

IV skyrius

GAUDYNĖS

Nutilo isteriški moterų klyksmai, nuščiuvo šaižūs milicininkų švilpukai, du sanitariniai automobiliai išvežė: vienas – begalvį kūną ir nupjautą galvą į lavoninę, kitas – stiklo skeveldromis sužeistą gražuolę vairuotoją, kiemsargiai baltomis prijuostėmis sušlavė stiklus ir užbėrė smėliu kraujo klanus, o Ivanas Nikolajevičius, kaip susmuko ant suolo, nenubėgęs ligi turniketo, taip ir liko besėdintis.

Keletą kartų jis bandė keltis, bet kojos neklausė – Benamį ištiko kažkas panašaus į paralyžį.

Poetas pasileido bėgti prie turniketo vos išgirdęs pirmuosius klyksmus, ir matė, kaip grindiniu pasišokėdama nusirito galva. Nuo to reginio jis taip paklaiko, jog, susmukęs ant suolo, ligi kraujo sukando savo ranką. Pamišusį vokiečių jis, žinoma, pamiršo ir stengėsi suvokti tik vieną dalyką: kaip gali būti, kad štai jis ką tik šnekučiavosi su Berliozu, o po minutės – galva...

Susijaudinę žmonės vis bėgo alėja pro šalį kažką šūkčiodami, tačiau Ivanas Nikolajevičius nesuprato jų žodžių.

Bet šalia jo netikėtai susidūrė dvi moterys, ir viena jų, smailianosė ir vienplaukė, ties pat poeto ausimi suspigo kitai moteriai štai ką:

– Anuška, mūsų Anuška! Iš Sodų gatvės! Jos darbas! Nusipirko bakalėjos parduotuvėje saulėgražų aliejaus, o stiklainį ėmė ir sudaužė, trinkelėjusi į turniketą! Visą sijoną apsipylė... Tai keikėsi, tai keikėsi! O jisai, vargšelis, matyt, paslydo ir nušliuozė ant bėgių...

Iš viso to moteriškės spygavimo pakrikusiose Ivano Nikolajevičiaus smegenyse įstrigo vienas žodis: „Anuška“...

– Anuška... Anuška?... – sumurmėjo poetas, išgąstingai žvalgydamasis. – Palaukit, palaukit...

Prie žodžio „Anuška“ prilipo žodžiai „saulėgražų aliejus“, o paskui kažkodėl „Poncijus Pilotas“. Pilotą poetas atmetė ir ėmė regzti grandinę, pradėdamas nuo žodžio „Anuška“. Ir ta grandinė susirezgė labai greitai ir tuoj pat nuvedė prie pamišėlio profesoriaus.

Na žinoma! Juk jis pasakė, kad posėdis neįvyks, nes Anuška išpylė aliejų. Ir ką jūs sau manote – posėdis neįvyks! Dar daugiau: jis tiesiai pasakė, kad Berliozui galvą nupjaus moteris?! Taip, taip, taip! Juk tramvajaus vairuotoja buvo moteris?! Kas gi čia? A?

Nebeliko nė kruopelės abejonių, kad paslaptinęs konsultantas iš anksto tiksliai žinojo, kokia žiauri mirtis ištiks Berliozą. Ir dabar dvi mintys persmelkė poeto smegenis. Pirmoji: „Jis anaip tol ne pamišęs! Kvailystės!“, o antroji: „Ar tik ne jis pats visa tai sumanė ir padarė?“

Tačiau, leiskite paklausti, kaip?!

– Na ne! Išsiaiškinsim.

Sukaupęs visas jėgas, Ivanas Nikolajevičius pakilo nuo suolo ir puolė atgal, ten, kur kalbėjosi su profesorium. Pasirodo, kad tasai, laimė, dar niekur nenuėjęs.

Bronaja gatvėje jau išiziebė žibintai, o virš Patriarcho tvenkinių švietė auksinis mėnulis, ir toje kaip visuomet apgaulingoje mėnesienos šviesoje Ivanui Nikolajevičiui pasirodė, kad profesorius stovi, pasikišęs po pažastimi lyg lazdiukę, lyg špagą.

Niektauza buvęs regentas sėdėjo toje pačioje vietoje, kur neseniai sėdėjo pats Ivanas Nikolajevičius. Dabar regentas ant nosies buvo užsikabinęs aiškiai nereikalingą pensnė, kurios vienas stiklas buvo visai išmuštas, o antrasis perskilęs. Dėl to languotasis pilietis tapo dar šlykštesnis nei pirma, kai rodė Berliozui kelią prie bėgių.

Stingstančia širdim Ivanas prisiartino prie profesoriaus ir, pažvelgęs jam į veidą, įsitikino, kad jokių pamišimo pėdsakų jo veide nėra ir nebuvo.

– Prisipažinkite, kas jūs per vienas? – dusliu balsu paklausė Ivanas.

Užsienietis susiraukė, dėbtelėjo taip, lyg pirmą kartą matytų poetą, ir piktokai atsakė:

– Nesuprasti... rusų kalba...

– Ponulis nesupranta! – nuo suolo išterpė regentas, nors niekas jo neprašė aiškinti užsieniečio žodžių.

– Neapsimetinėkit! – rūsčiai tarė Ivanas ir pajuto šiurpą po mentėmis. – Jūs ką tik puikiai kalbėjot rusiškai. Jūs ne vokietis ir ne profesorius! Jūs – žmogžudys ir šnipas! Dokumentus! – sugriaudėjo Ivanas.

Mįslingasis profesorius paniekinamai perkreipė ir taip kreivą burną ir gūžtelėjo pečiais.

– Piliet! – vėl įterpė savo trigrašį šlykštusis regentas. – Kodėl drumsčiate inturisto ramybę? Už tai būsite griežtai nubaustas! – o įtartinas profesorius, nutaisęs išdidžią miną, pasisuko ir žengė šalin nuo Ivano.

Ivanas pajuto, kad nebežino, ką daryti. Gaudydamas kvapą, jis kreipėsi į regentą:

– Ei, piliet, padėkit sulaikyt nusikaltėlį! Tai jūsų pareiga!

Regentas baisiausiai sukruto, pašoko ir suriko:

– Kur nusikaltėlis? Kur? Nusikaltėlis užsienietis? – regento akelės linksmi sužybsėjo.
– Šitas? Jeigu jis nusikaltėlis, tai pirmiausia reikia šaukti: „Gelbėkit!“ Antraip jis paspruks. Nagi, riktelkim abu! Kartu! – ir regentas pražiojo nasrus.

Sutrikęs Ivanas paklausė pokštininko regento ir suriko: „Gelbėkit!“, o regentas apmovė jį, nesusuko.

Vienišas prikimęs Ivano riksmas gerų rezultatų nedavė. Kažkokios dvi mergužėlės šastelėjo į šalį, ir jis išgirdo žodį „girtas!“

– Aha, tai tu su juo išvien? – apimtas įtūžio suriko Ivanas. – Tu dar iš manęs tyčiojiesi? Praleisk!

Ivanas puolė dešinèn, ir regentas – dešinèn! Ivanas – kairèn, o tas niekšas irgi.

– Tu tyčia painiojies man po kojom? – visai nebesivaldydamas suriaumojo Ivanas. – Aš tave patį atiduosiu milicijai!

Ivanas pabandė sugriebti nenaudėlį už rankovės, bet prašovė pro šalį ir nieko nesučiupo. Regentas prasmego lyg skradžiai žemės.

Ivanas aiktelėjo, žvilgtelėjo tolumon ir išvydo nekenčiamą svetimšalį. Tasai jau buvo netoli išėjimo į Patriarcho skersgatvį – ir ne vienas. Labiau negu įtartinas regentas spėjo prisidėti prie jo. Tačiau dar ne viskas: trečiasis šioje kompanijoje buvo nežinia iš kur išdygęs katinas, didelis kaip paršas, juodas kaip suodžiai ar kovarnis, su milžiniškais kavaleristo ūsais. Trijulė žengė į Patriarcho skersgatvį, katinas, beje, žingsniavo stačias ant užpakalinių kojų.

Ivanas puolė paskui piktadarius ir tučtuojau suprato, kad pavyti juos bus labai sunku.

Trijulė akimoju perkirto skersgatvį ir atsidūrė Spiridonijaus gatvėje. Nors Ivanas kiek galėdamas spartino žingsnį, atstumas tarp jo ir bėglių nė trupučio nemažėjo. Ir nespėjo poetas nė atsikvošėti, o iš tylios Spiridonijaus gatvės atsidūrė prie Nikitos vartų, kur jo padėtis gerokai pablogėjo. Čia jau buvo spūstis, Ivanas užkliudė vieną kitą praeivį, gavo barti. Beje, piktadarių šutvė čia nutarė pasinaudoti visų banditų pamėgtu metodu – ėmė skirstytis kas sau.

Regentas nepaprastai mikliai išsoko į važiuojantį autobusą, kuris nėrė Arbato aikštės link, ir paspruko. Paleidęs iš akiračio vieną bėglį, Ivanas sutelkė dėmesį į katiną ir pamatė, kaip tas keistas katinas prisiartinio prie stotelėje laukiančio tramvajaus „A“ laiptelių, įžūliai nustūmė šalin spygtelėjusią moteriškę, griebėsi už turėklo ir net pamėgino kyštelėti konduktorei penkias kapeikas pro langelį, atvirą dėl tvankumos.

Katino elgesys taip apstulbino Ivaną, jog jis it įbestas sustojo ties kampu palei bakalėjos parduotuvę, ir čia buvo antrąsyk, bet kur kas smarkiau, apstulbintas konduktorės elgesio. Toji, vos pastebėjusi lipantį į tramvajų katiną, iš įsiūčio net sudrebėjo ir prapliupo rėkti:

– Katinams draudžiama! Su katinais draudžiama! Škac! Šok žemèn, arba aš pašauksiu miliciją!

Nei konduktorės, nei keleivių neglumino pats svarbiausias dalykas: ne tai, kad katinas kariasi į tramvajų – čia dar būtų buvę pusė bėdos, – o tai, kad jis ruošiasi mokėti!

Katinas pasirodė esąs ne tik pinigingas, bet ir drausmingas padaras. Konduktorės aprėktas, jis iškart pasidavė, nušoko nuo laiptelių, atsitūpė ant žemės ir pasitrynė moneta ūsus. Tačiau vos konduktorė trūktelėjo virvutę ir tramvajus pajudėjo, katinas pasielgė kaip kiekvienas keleivis, išvytas iš tramvajaus, bet būtinai turįs važiuoti. Praleidęs pro šalį visus tris vagonus, katinas liuoktelėjo ant užpakalinio vagono bamperio, įsitvėrė kažkokio išlindusio laukan žarnigalio ir nudardėjo, šitaip sutaupydamas penkias kapeikas.

Įsispoksojęs į tą neraliuotą katiną Ivanas vos nepražiopsojo paties svarbiausio iš tų trijų – profesoriaus. Laimė, tasai nespėjo pasprukti. Žmonių minioje ties pat Didžiosios Nikitos arba Gerceno gatvės pradžia jis pastebėjo pilką beretę. Akies mirksniu Ivanas atsidūrė tenai. Tačiau jam nesisekė. Poetas ir žingsnį paspartino, ir ristele pasileido, stumdydamas praeivius, tačiau nė per centimetrą nepriartėjo prie profesoriaus.

Nors Ivanas buvo be galo sutrikęs, jį vis dėlto stebino pasakiškas šių gaudynių greitis. Nepraėjo nė dvidešimt sekundžių nuo tos akimirkos, kai jie buvo prie Nikitos vartų, o Ivaną Nikolajevičių šviesomis jau akino Arbato aikštė. Dar kelios sekundės, ir štai jau kažkoks tamsus skersgatvis su išsiklaipiusiu šaligatviu, kur Ivanas Nikolajevičius pargriuvo ir susimušė kelį. Vėl apšviesta magistralė – Kropotkino gatvė, paskui skersgatvis, paskui Ostoženkos gatvė ir vėl skersgatvis, nykus, bjaurus ir menkai apšviestas. Štai čia Ivanas Nikolajevičius galutinai pametė tą, kuris jam buvo taip reikalingas. Profesorius dingo.

Ivanas Nikolajevičius sumišo, bet tiktai trumpam, nes ūmai sumetė, kad profesorius, be abejonės, turi būti name Nr. 13 ir ne kur kitur, o tik keturiasdešimt septintame bute.

Įsiveržęs į laiptinę, Ivanas Nikolajevičius užlėkė į antrą aukštą, mikliai surado šį butą ir nekantraudamas paskambino.

Ilgai laukti nereikėjo: duris atidarė kažkokia maždaug penkerių metų mergaičiukė, kuri, ničnieko nepaklaususi, tuoj pat kažkur dingo.

Milžiniškame, baisiai apleistame prieškambaryje, kurį apšvietė pajuodusioje nuo purvo palubėje aukštai spingsinti mažutė anglinė lempelė, ant sienos kabojo dviratis be padangų, stovėjo gremėzdiška geležimi kaustyta skrynia, o viršum kabyklos ant lentynos gulėjo žieminė kepurė, jos ilgos ausys buvo nukarusios žemyn. Už vienu durų skardus vyriškas balsas iš radijo aparato piktai plyšojo kažkokias eiles.

Ivanas Nikolajevičius nė trupučio nepasimetė nepažįstamoje aplinkoje ir žengė tiesiai į koridorių, samprotaudamas šitaip: „Be abejonės, jis pasislėpė vonioje!“ Koridoriuje buvo tamsu. Porą sykių atsimušęs į sienas, Ivanas pastebėjo menką šviesos ruoželį po durų apačia, apgraibomis susirado rankeną ir nesmarkiai ją timptelėjo. Kobiniukas atšoko, ir Ivanas atsidūrė kaip tik vonioje ir pagalvojo, kad jam pasisekė.

Tačiau pasisekė ne taip jau labai! Ivanui į veidą dvelktelėjo drėgna šiluma, ir kolonėlėje rusenančių anglių šviesoje jis išvydo dideles geldas, kabančias ant sienos, ir vonią, visą nusėtą baisių juodų dėmių – tose vietose emalė buvo išdužusi. Ir štai toje vonioje stovėjo nuoga muiluota piliėtė su plaušine rankoje. Ji trumparegiškai prisimerkė, pažvelgė į Ivaną ir, matyt, apsipažinusi šitame pragariškame patamsyje, tyliai ir linksmai sulemeno:

– Kriuška! Liaukitės išdykavęs! Ar iš proto išsikraustėt? Tuoj grįš Fiodoras Ivanyčius. Nešdinkitės iš čia! – ir mostelėjo plaušine Ivano link.

Buvo visai aišku, kad įvyko klaida ir dėl jos kaltas, žinoma, Ivanas Nikolajevičius. Tačiau jis nepanoro to pripažinti ir, priekaištingai šūktelėjęs: „Ištirkėle!..“, bemat kažkodėl atsidūrė virtuvėje. Čia nebuvo nė gyvos dvasios, patamsyje ant viryklės tyliai stovėjo kokia dešimtis užgesintų primusų. Prasiskverbęs pro dulkėtą, metų metus nevalytą langą, vienišas mėnulio spindulys blausiai apšvietė tą kertę, kur apėjusi dulkėmis ir voratinkliais kabojo pamiršta ikona, iš už jos rėmo kyšojo du vestuvinių žvakių galai. Po didžiąja ikona kabojo prisegta daug mažesnė – popierinė.

Niekas nežino, kokia mintis čia toptelėjo Ivanui į galvą, tačiau bėgdamas laukan per užpakalines duris jis pasiglemžė vieną iš tų žvakigalių ir popierinį šventą paveikslėlį. Sugriebęs tuos daiktus, jis paliko nepažįstamą butą, kažką murmedamas sau po nosim,

gėdydamasis nuotykio vonioje, nejučia spėliodamas, kas per vienas tasai įžūlusis Kiriška ir ar ne jam tik priklauso šlykšti ausinė kepurė.

Tuščiam nykiame skersgatvyje poetas apsižvalgė, ieškodamas bėglio, bet jo niekur nebuvo. Tada Ivanas tvirtai pareiškė pats sau:

– Na, žinoma, jis prie Maskvos upės! Pirmyn!

Aišku, būtų reikėję paklausti Ivaną Nikolajevičių, kodėl jis mano, kad profesorius būtinai prie Maskvos upės, o ne kurioje nors kitoje vietoje. Bet liūdniausia, kad paklausti nebuvo kam. Aptriušęs skersgatvis buvo tuštutėlis.

Netrukus Ivaną Nikolajevičių galima buvo išvysti ant granitinių Maskvos upės amfiteatro laiptų.

Nusimetęs drabužius, Ivanas patikėjo juos kažkokiam malonios išvaizdos barzdočiui, rūkančiam suktinę šalia numestų ant žemės atvarstytų nudrengtų batų ir suplyšusios baltos palaidinės. Pamosavęs rankomis, kad šiek tiek atvėstų, Ivanas kregždute nėrė į vandenį. Vanduo buvo toks šaltas, kad jam užėmė žadą ir net dingtelėjo mintis, jog, galimas daiktas, nepavyks išnerti į paviršių. Tačiau išnerti pavyko, ir Ivanas Nikolajevičius šnapšdamas bei pūkšdamas, apskritomis nuo siaubo akimis ėmė plaukioti nafta pradvisusiame juodame vandenyje tarp zigzagais vinguriuojančių atspindžių, kuriuos metė krantinės žibintai.

Kai Ivanas šlapias atšokavo laipteliais ton vieton, kur barzdočiaus priežiūrai buvo palikti jo drabužiai, paaiškėjo, kad pagrobti ne tik jie, bet ir pats barzdočius. Toje vietoje, kur gulėjo drabužių krūva, liko dryžuotos apatinės kelnės, suplyšusi palaidinė, žvakė, šventas paveikslėlis ir dėžutė degtukų. Iš bejėgiško pagrasinęs kumščiu nežinia kam toluomoje, Ivanas apsirengė tuo, kas buvo palikta.

Šią akimirką jį ėmė jaudinti du dalykai: pirma – dingo MASSOLIT'o pažymėjimas, su kuriuo jis niekada nesiskirdavo, o antra – abejonė, ar jam su tokiais apdariais pasiseks neįkliuvus pereiti Maskvą? Vis dėlto vienomis apatinėmis kelnėmis... Tiesą sakant, kas kam darbo, bet vis dėlto reikia saugotis galimų priekabių arba gaišaties.

Ivanas išrovė sagas apatinių kelnų apačioje, kur ties kulkšnėmis jos buvo susegamos, tikėdamasis, kad be sagų apatinės kelnės gali būti palaikytos vasarinėmis, pasiėmė paveikslėlį, žvakę ir degtukus ir leidosi tolyn, pats sau taręs:

– Pas Gribojedovą! Nėra abejonės, jis tenai.

Miestas jau pasinėrė į naktinį gyvenimą. Keldami dulkes ir žvangėdami grandinėmis lėkė sunkvežimiai, kurių platformose ant maišų, išvertę pilvus, gulėjo kažkokie vyrai. Visi langai buvo atviri. Kiekviename iš tų langų po oranžiniu gaubtu degė šviesa, ir pro visus langus, pro visas duris, iš visų tarpavarčių, nuo stogų, iš pastogių, rūsių ir kiemų kimiai griaudėjo polonezas iš operos „Eugenijus Oneginas“.

Ivano Nikolajevičiaus baimė pasirodė visai pagrįsta: praeiviai net atsigrėždami dirščiojo į jį. Dėl tos priežasties jis nusprendė vengti didžiųjų gatvių ir slinkti skersgatvėliais, kur praeiviai ne tokie įkyrūs ir basam žmogui daug mažiau pavoju, kad jie ims kabinėtis ir kamantinėti dėl apatinių kelnų, kurios nieku gyvu nenorėjo būti panašios į vasarines.

Ivanas taip ir pasielgė – įsmuko į slėpiningą Arbato skersgatvių raizginį ir ėmė sliūkinti pasieniais, išgąstingai žvairuodamas, nuolatos grėžiodamasis, tarpais sprukdamas į tarpuvartes ir aplenkdamas sankryžas su šviesoforais ir prašmatnias pasiuntinybių duris.

O visame tame sunkiame kelyje jį kažkodėl kankino visur esantis orkestras, kuriam akompanuojant duslus bosas dainavo apie savo meilę Tatjanai.

NUTIKIMAI GRIBOJEDOVE

Senoviškas dviejų aukštų šviesiai rudas pastatas stovėjo bulvarų žiede, gilumoje nugeibusio sodo, kurį nuo šaligatvio skyrė ažūrinė ketaus tvora. Nedidelė aikštelė priešais namą buvo išasfaltuota; žiemą joje kėpsojo sniego pusnis su įsmeigtu kastuvu, o vasarą ji pavirsdavo nuostabiausia vasaros restorano dalimi po drobiniu tentu.

Pastatas buvo vadinamas „Gribojedovo namais“ dėl to, kad jis kažkada neva priklausęs rašytojo Aleksandro Sergejevičiaus Gribojedovo tetai. Priklausė ar nepriklausė – šito mes tiksliai nežinome. Berods, Gribojedovas apskritai neturėjo tetos–namų savininkės. Tačiau namai taip buvo vadinami. Vienas Maskvos pramaniūgas net pasakojo, kad antrame aukšte, apvalioje salėje su kolonomis, įžymusis rašytojas neva skaitęs ištraukas iš „Vargo dėl proto“ minėtai tetulei, drybsančiai ant sofos. Beje, velniai nematė, gal ir skaitė, tai nesvarbu!

O svarbu tai, kad šiuo metu namai priklausė tam pačiam MASSOLIT'ui, kuriam iki šio vakaro įvykių prie Patriarcho tvenkinių vadovavo nelaimingasis Michailas Aleksandrovičius Berliozas.

MASSOLIT'o nariams lengva ranka patrupinus namų pavadinimą, niekas jų nevadino „Gribojedovo namais“, visi sakydavo paprasčiausiai – „Gribojedovas“: „Aš vakar porą valandų prasistumdžiau pas Gribojedovą.“ – „Na ir kaip?“ – „Mėnesį Jalton išlupau.“ – „Šaunuolis!“ Arba: „Eik pas Berliozą, jis šiandien nuo ketvirtos ligi penktos priima Gribojedove...“ ir panašiai.

MASSOLIT'as Gribojedove įsikūrė taip, jog geriau ir patogiau nesugalvotum. Kiekvienas, atėjęs į Gribojedovą, visų pirma norom nenorom išvysdavo įvairiausių sporto būrelių skelbimus, taip pat nuotraukas – grupinius ir individualius portretus MASSOLIT'o narių, kuriais (portretais) buvo nukabinėtos sienos palei laiptus, vedančius į antrą aukštą.

Ant pačių pirmųjų durų antrame aukšte stambiomis raidėmis buvo užrašyta: „Žūklės–vasarnamių sekcija“. Šalia buvo nupieštas karosas, pakliuvęs ant meškerės.

Ant kambario Nr. 2 durų buvo nelabai suprantamas užrašas: „Vienos dienos kūrybinė komandiruotė. Kreiptis į M. V. Podložnąją“.

Gretimas duris puošė trumpas, tačiau visai neaiškus užrašas: „Perelyginas“. O paskui atsitiktiniam Gribojedovo svečiui akys imdavo raibti nuo užrašų, mirguliuojančių ant riešutinių tetulės durų: „Eilė popieriui gauti. Užsirašyti pas Poklovkiną“, „Kasa. Asmeninės skečistų sąskaitos“...

Prasmukus pro ilgiausią eilę, nusitęsusių žemyn ligi pat šveicoriaus posto, buvo galima išsvysti užrašą ant durų, į kurias kas akimirka laužėsi žmonės: „Butų klausimas“.

Už butų klausimo švietė puošnus plakatas, vaizduojantis uolą, kurios ketera jojo raitelis su burka ir šautuvu už nugaros. Žemėliau – palmės ir balkonas, o balkone – kuoduotas jaunikaitis, sėdįs su amžinąja plunksna rankoje ir žvelgias į aukštybes itin guviomis akimis. Parašas: „Pilnos apimties kūrybinės atostogos: nuo dviejų savaitių (novelė–apsakymas) iki vienerių metų (romanas, trilogija). Jalta, Suuk–Su, Borovojė, Cichidziris, Mahindžauris, Leningradas (Žiemos rūmai)“. Prie šitų durų taip pat stovėjo eilė, bet ne itin didelė, maždaug pusantro šimto žmonių.

Toliau, palei įnoringai išsiraičiusius, aukštyn žemyn einančius Gribojedovo namų koridorius, rikiavosi „MASSOLIT'o valdyba“, „Kasos Nr. 2, 3, 4, 5“, „Redakcinė kolegija“, „MASSOLIT'o pirmininkas“, „Biliardinė“, visokios pagalbinės įstaigos ir pagaliau toji salė su kolonomis, kur tetulė susižavėjusi klausėsi genialaus sūnėno komedijos.

Kiekvienas lankytojas, jeigu tik jis, žinoma, nebuvo visai bukagalvis, pakliuvęs į Gribojedovą, beregint suvokdavo, kaip šauniai gyvena tie laimės kūdikiai – MASSOLIT'o nariai, ir tučtuojau jį imdavo graužti siaubingas pavydas. Ir tučtuojau jis puldavo priekaištauti dangui, kad šis gimstant neapdovanojo jo literato talentu, be kurio, savaime suprantama, neverta nė svajoti apie MASSOLIT'o nario bilietą, rudą, kvepiantį brangia oda, su plačiais auksiniais apvadais, – visoje Maskvoje žinomą bilietą.

Kas imtųsi teisinti pavydą? Tasai jausmas menkavertis, tačiau vis dėlto reikia suprasti ir svečią. Juk tai, ką šis matė antrame aukšte, buvo dar ne viskas, anaip tol ne viskas. Visą apatinį tetulės namų aukštą užėmė restoranai, ir dar koks! Jis pagrįstai buvo laikomas pačiu geriausiu Maskvoje. Ir ne vien todėl, kad turėjo dvi dideles sales su skliautuotomis lubomis, išmargintomis alyviniais žirgais su asiriškais karčiais, ne vien todėl, kad ant kiekvieno staliuko stovėjo lempa su medžiaginiu gaubtu, ne vien todėl, kad čionai negalėjo patekti bet koks žmogus iš gatvės, o dar ir todėl, kad savo patiekalų kokybę Gribojedovas pranoko bet kurį Maskvos restoraną ir kad tuos patiekalus čia pardavinėdavo visai prieinama, nesunkiai įkandama kaina.

Todėl neturėtų stebinti kad ir toks pokalbis, kurį šių didžiai teisingų eilučių autorius kartą nugirdo palei metalinę Gribojedovo tvorą:

– Kur šiandien vakarieniausi, Ambrosijau?

– Koks klausimas, suprantama, šičia, mielasis Foka! Arčibaldas Arčibaldovičius man šiandien šnibžtelėjo, kad bus sterkiukų a natiurel. Burnoje tirpsta!

– Moki tu gyventi, Ambrosijau! – atsidusęs tarė sulysęs, aptriušęs, su piktvote ant sprando Foka rausvalūpiui milžinui, auksaplaukiui pūstažandžiui poetui Ambrosijui.

– Jokio mokslo čia nereikia, – atrėžė Ambrosijus, – aš paprasčiausiai noriu žmoniškai gyventi. Gal tu pasakysi, kad sterko galima gauti ir „Koliziejuje“. Bet „Koliziejuje“ sterko porcija kainuoja trylika rublių penkiolika kapeikų, o pas mus – penki penkiasdešimt! Be to, „Koliziejuje“ sterkas užvakarykštis, ir dar nėra garantijos, kad „Koliziejuje“ koks nors atsitiktinis jaunikaitis, įsiveržęs iš Teatro skersgatvio, neužbrauks tau vynuogių keke per snukį. Ne, aš kategoriškai nusistatęs prieš „Koliziejų“, – griaudėjo, perrėkdamas bulvaro triukšmą, gurmanas Ambrosijus. – Neįkalbinėk manęs, Foka!

– Aš tavęs neįkalbinėju, Ambrosijau, – cypsėjo Foka. – Galima ir namie pavalgyti.

– Meldžiamasis, – dundėjo Ambrosijus. – Įsivaizduoju tavo žmoną, bandančią bendroje virtuvėje puode paruošti sterkiuką a natiurel! Chi chi chi!.. Orevuar, Foka! – ir Ambrosijus niūniuodamas pasuko link tentu dengtos verandos.

Ak, ak!.. Oi būdavo, būdavo!.. Senieji maskviečiai dar mena įžymų Gribojedovą! Tuščia jų, tų virtų sterkiukų! Menkniekis visa tai, mielasis Ambrosijau! O sterlė, sterlė sidabruotame prikaistuvyje, sterlės gabalėliai tarp vėžių kaklelių, pabarstyti šviežiais ikrais? O kiaušiniai kokot su pievagrybių padažu mažuose dubenėliuose? O strazdo nugarytė jūsų negundė? Su triufeliais? O genujietiška putpelė? Dešimt su puse! O kur dar džiazas, kur mandagus aptarnavimas! O liepos mėnesį, kai visa šeima vasarnamyje, o jums svarbūs literatūriniai reikalai neleidžia išvykti iš miesto, – verandoje, vynuogienojų pavėsyje, ant švarutėlės staltiesės auksu spindinti lėkštutė sriubos prentanjer?

Prisimenate, Ambrosijau! Et, kam klausinėti! Iš lūpų matau, kad prisimenate. Ko verti jūsų syakai ir sterikai! O stulgiai, o oželiai nykštukai, o perkūno oželiai, o slankos – vis pagal sezoną? O putpelės, o tilvikai? O gerklę kutenantis narzanas?! Bet gana, skaitytojau, tu nukrypai į šalį! Paskui mane!..

Tą vakarą, kai prie Patriarcho tvenkinių žuvo Berliozas, pusę vienuolikos Gribojedovo antrame aukšte šviesa degė tik viename kambaryje, ir tenai kamavosi dvylika literatų, susirinkusių į posėdį ir laukiančių Michailo Aleksandrovičiaus. Jie sėdėjo ant kėdžių, ant stalų ir net ant dviejų MASSOLIT'o valdybos kambario palangių ir stačiai alpo nuo tvankumos. Nė menkiausia gaivi srovelė nedvelkė pro atvirus langus. Maskva alsavo per dieną į asfaltą susigėrusiu karščiu, ir buvo aišku, kad naktis neatneš atokvėpio. Iš tetulės namų rūsio, kur plūso restorano virėjai, kvepėjo svogūnais, visi norėjo gerti, visi nervinosi ir pyko.

Beletristas Beskudnikovas – tylus, padoriai apsirengęs žmogus domesingomis ir drauge niekaip nesugaunamomis akimis – išsitraukė laikrodį. Rodyklė artėjo prie vienuolikos. Beskudnikovas barkštelėjo pirštu į ciferblatą, parodė jį kaimynui, poetui Dvubratskiui, kuris sėdėjo ant stalo ir iš nuobodumo maskatavo kojomis, apautomis geltonais pusbačiais su gumos padais.

– Nieko sau, – suniurzgė Dvubratskis.

– Turbūt vyrutis užstrigo prie Kliazmos, – sodriu balsu atsiliepė Nastasja Lukinišna Nepremenova, Maskvos pirklio atžala, tapusi rašytoja ir slapyvardžiu „Šturmanas Žoržas“ pasirašinėjanti apsakymus apie jūrų kautynes.

– Na, žinot! – drąsiai prašneko populiarių skečų autorius Zagrivovas. – Aš ir pats su malonumu balkonėlyje gurkšnočiau arbatą, užuot čia prakaitavęs. Juk posėdis turėjo prasidėti dešimtą?

– O prie Kliazmos dabar smagu, – erzino susirinkusius Šturmanas Žoržas, žinodama, kad literatų poilsia vietė Perelyginas prie Kliazmos – visiems opi vieta. – Turbūt jau ir lakštingalos suokia. Man visada geriau sekasi dirbti užmiestyje, ypač pavasari.

– Trečius metus pinigėlius moku, kad galėčiau nuvežti į tą rojų Bazedovo liga sergančią žmoną, tačiau jokių prošvaisčių nematyti, – kandžiai, su kartėliu tarė novelistas Jeronimas Poprichinas.

– Čia jau kaip kam pasiseka, – nuo palangės sududeno kritikas Ababkovas.

Džiaugsmo kibirkštėlė sušvito mažose Šturmano Žoržo akutėse, ir ji, prislopinusi savąjį kontraltą, pasakė:

– Draugai, nereikia pavydėti. Vilos tik dvidešimt dvi, statomos tik septynios, o mūsų MASSOLIT'e trys tūkstančiai.

– Trys tūkstančiai šimtas vienuolika, – patikslino kažkas kampe.

– Na, matot, – kalbėjo toliau Šturmanas, – ką padarysi? Suprantama, kad vilas gavo patys talentingiausi iš mūsų...

– Generolai! – be ceremonijų įsibrovė į ginčą scenaristas Glucharevas.

Beskudnikovas, dirbtinai nusižiovavęs, išėjo iš kambario.

– Vienas penkis kambarius užėmęs Perelygine, – jam įkandin tarė Glucharevas.

– Lavrovičius – vienas šešis, – riktelėjo Deniskinas, – o valgomas išmuštas ažuolu!

– Et, dabar ne tai svarbu, – sududeno Ababkovas, – o tai, kad jau pusė dvylikos.

Kilo triukšmas, brendo kažkas panašaus į maištą. Puolė skambinti į tą prakeiktą Perelyginą, pataikė į kitą vilą, pas Lavrovičių, sužinojo, kad Lavrovičius išėjo prie upės,

nuo tos žinios nuotaika visiškai sugedo. Dėl viso pikto papildomu numeriu 930 paskambino į dailiosios raštijos komisiją ir, žinoma, nieko tenai nerado.

– Galėjo bent paskambinti! – šaukė Deniskinas, Glucharevas ir Kvantas.

Ak, be reikalo šaukė: Michailas Aleksandrovičius niekam negalėjo paskambinti. Toli toli nuo Gribojedovo, didžiulėje salėje, apšviestoje tūkstančio žvakių lempomis, ant trijų cinkuotų stalų gulėjo tai, kas neseniai dar buvo Michailas Aleksandrovičius.

Ant pirmo – nuogas, krauju apkrešęs kūnas su perlaužta ranka ir sutraiškita krūtinės ląsta, ant antro – galva su išmuštais priekiniais dantimis, su drumstomis atviromis akimis, kurių nebežilpino net ryškiausia šviesa, o ant trečio – kesulas sustirusių skudurų.

Šalia begalvio stovėjo teismo medicinos profesorius, patologas anatomas ir jo prozektorius, tardymo organų atstovai ir telefonu nuo sergančios žmonos patalo iškvieistas Michailo Aleksandrovičiaus Berlioza pavaduotojas MASSOLIT'e – literatas Želdybinas.

Mašina atvažiavo paimti Želdybino ir pirmiausiai nugabeno jį kartu su tardytojais (buvo maždaug vidurnaktis) į žuvusiojo butą, kur buvo užantspauduoti jo popieriai, o paskui visi išvažiavo į lavoninę.

Štai dabar jie visi, sustoję prie numirėlio palaikų, tarėsi, kaip čia būtų geriau: ar prisiūti nupjautą galvą prie kaklo, ar šarvoti kūną Gribojedovo salėje paprasčiausiai ligi smakro užklojus žuvusį juoda marška?

Taigi Michailas Aleksandrovičius niekam negalėjo paskambinti, ir visai be reikalo piktinosi ir šaukė Deniskinas, Glucharevas ir Kvantas su Beskudnikovu. Lygiai vidurnaktį visi dvylika literatų iš antrojo aukšto nusileido į restoraną. Čia vėl mintyse puolė keiksnoti Michailą Aleksandrovičių: visi staliukai verandoje, savaime aišku, buvo užimti, ir teko vakarieniauti tose puošniosiose, tačiau tvankiose salėse.

Ir lygiai vidurnaktį pirmoje salėje kažkas sugriaudėjo, sužvangėjo, pažiūro, sudrebėjo. Ir tučtuojau tėvas vyriškas balsas pašėlusiai suspigo, pritariant muzikai: „Aleliuja!“ Trenkė garsusis Gribojedovo džiazas. Prakaito išmušti veidai sakytum nušvito, atrodė, kad atgijo ant lubų nupiešti arkliai, lempos sakytum tvykstelėjo skaisčiau, ir staiga, tarsi nusitraukusios nuo grandinės, padūko šokti abi salės, o paskui jas pasileido ir veranda.

Puolė šokti Glucharevas su poete Tamara Polumesiac, puolė šokti Kvantas, puolė romanistas Žukolovas su kažkokia kino aktore geltona suknele. Šoko: Dragunskis, Čerdakči, mažytis Deniskinas su sunkiasvore Šturmanu Žoržu, šoko gražuolė architektė Semeikina–Gal, tvirtai apglėbta kažkokio nepažįstamo vyriškio baltomis drobinėmis kelnėmis. Šoko savieji ir kviestiniai svečiai, maskviečiai ir atvykėliai, rašytojas Johanas iš Kronštato, kažkoks Vitia Kuftikas iš Rostovo, berods režisierius, su melsva dedervine per visą skruostą, šoko žymiausi MASSOLIT'o poetų padalinio atstovai: taigi Pavianovas, Bogochulskis, Sladkis, Špičkinas ir Adelfina Buzdiak, šoko trumpai apkirpti nežinomos profesijos jaunuoliai vatos prikimštais pečiais, kažkoks gerokai pagyvenęs dėdulė, kurio barzdoje buvo įstrigęs žalias svogūno laiškas, šoko su juo suvargusi, mažakraujystės sekinama mergužėlė suglamžyta oranžine šilko suknete.

Pasruvę prakaitu oficiančiai nešė iškėlę virš galvų aprasojusius bokalus alaus, piktai švokštė: „Atsiprašau, pilietiš!“ Kažkur per garsiakalbį įsakinėjo: „Karso vienas! Jautienos du! Kaimiški vėdarai!!!“ Tėvasis balsas jau nebe dainavo, o stūgavo: „Aleliuja!“ Tviskančių džiazų lėkščių žvangesys tarpais užgoždavo žvangesį indų, kuriuos plovėjos nuožulniu latakų grąžindavo į virtuvę. Žodžiu, tikras pragaras.

Ir atsivėrė vidurnaktį pragariškas reginys. Žengė verandon juodaakis frakuotas gražuolis su durklo formos barzda ir karališku žvilgsniu apžvelgė savo valdas. Porino, porino mistikai, kad kažkada buvo laikai, kai gražuolis vilkėjo ne fraku, o buvo apsijuosęs plačiu odiniu diržu, virš kurio kyšojo pistoletų rankenos, o jo juodi lyg varno sparnas plaukai buvo aprišti raudono šilko skarele, ir plaukė Karaibų jūra jo vadovaujamas brigas, iškėlęs juodą mirties vėliavą su Adomo galva joje.

Bet ne, ne! Meluoja tie apgavikai ir mistikai, jokių Karaibų jūrų pasauly nėra, ir neplaukioja jomis narsūs flibustjerai ir nesiveja jų korvetė, nesidraiko viršum bangų patrankų dūmai. Nieko nėra ir nieko nebuvo! Štai džiūstanti liepa, štai ketaus tvora, bulvaras už jos... Ir tirpsta ledukai vazelėje, ir matyti prie gretimo staliuko kažkieno krauju pasruvusios buliaus akys, ir baisu, baisu... O dievai, dievai, nuodų man, nuodų!..

Ūmai nuo staliuko purptelėjo žodis: „Berliozas!“ Staiga džiazas išsiderino ir nutilo, sakytum kažkas jam būtų trinkelėjęs kumščiu. „Ką, ką, ką?!“ – „Berliozas!!!“ Visi ėmė šokčioti, šūkčioti...

Taip, išgirdus baisiąją žinią apie Michailą Aleksandrovičių, siūbtelėjo aukštyn skausmo banga. Kažkas bėgiojo, šūkavo, kad būtina tučtuojau, šią akimirką, ščia, parašyti kažkokią kolektyvinę telegramą ir nedelsiant ją išsiųsti.

Tačiau kokią telegramą, klausiamo mes, ir kur? Ir kam ją siųsti? Iš tikrųjų, kur? Ir ką padės visos telegramos tam, kurio sutraiškytą pakaušį šią akimirką spaudžia guminės prozektoriaus pirštinės, kurio kaklą kreivomis adatomis dabar varsto profesorius? Jis žuvo, ir nereikia jam jokios telegramos. Viskas baigta, nėra reikalo varginti telegrafisčių.

Taip, žuvo, žuvo... Bet mes juk gyvi!

Taip, siūbtelėjo skausmo banga, bet pašniokštė, pašniokštė ir ėmė slūgti, vienas kitas jau sugrįžo prie savo staliuko ir – iš pradžių vogčiomis, o paskui ir atvirai – išlenkė taurelę ir užkando. Iš tiesų, kodėl turi pražūti vištienos kotletai de–voliai? Kuo mes padėsime Michailui Aleksandrovičiui? Tuo, kad alkani liksime? Juk mes dar gyvi!

Suprantama, rojalis buvo užrakintas, muzikantai išsiskirstė, keletas žurnalistų išvažiavo į savo redakcijas rašyti nekrologų. Paaiškėjo, kad iš lavoninės atvažiavo Želdybinas. Jis įsikūrė velionio kabinete antrame aukšte, ir bemat nuvilnijo gandas, kad jis ir pavaduos Berlioza. Želdybinas susikvietė iš restorano visus dvylika valdybos narių, ir Berlioza kabinete skubiai prasidėjusiam posėdyje jie ėmė tartis dėl Gribojedovo kolonų salės papuošimo, dėl palaikų pervežimo iš lavoninės į šią salę, dėl atsisveikinimo su velioniu ir kitų neatidėliotinų reikalų, susijusių su šiuo liūdnu įvykiu.

O restorane vėl atgijo įprastas naktinis gyvenimas ir būtų jis tęsėsis iki pat uždarymo, ligi ketvirtos valandos ryto, jeigu nebūtų nutikęs jau visai negirdėtas dalykas, sukrėtęs restorano lankytojus kur kas smarkiau negu žinia apie Berlioza žūtį.

Pirmieji sujudo vežikai, budėję prie Gribojedovo namų vartų. Buvo girdėti, kaip vienas jų, kilstelėjęs nuo pasostės, sušuko:

– Ohoho! Tik pažiūrėkit!

Paskui, nežinia iš kur išnirusi, palei ketaus tvorą supleveno liepsnelė ir ėmė artėti prie verandos. Prie staliukų sėdintys restorano svečiai ėmė stotis, norėdami geriau įžiūrėti, ir netrukus pamatė, kad kartu su liepsnele prie restorano žingsniuoja baltas vaiduoklis. Kai jis prisiartino prie pat vynuogienojų sienelės, visi, išpūtę akis, sustingo su pamautais ant šakučių sterlės gabaliukais. Tą akimirką iš restorano drabužinės parūkyti išlindęs šveicorius numetė popirosą ir jau ruošėsi žengti vaiduoklio pusėn, pasišovęs užkirsti jam kelią į restoraną, tačiau kažkodėl taip nepadarė ir sustojo kvilamai išsišiepęs.

O vaiduoklis, niekieno netrukdomas, pro angą gyvatvorėje įžengė į verandą. Čia visi pamatė, kad tai visai ne vaiduoklis, o Ivanas Nikolajevičius Benamis – žinomiausias poetas.

Jis buvo basas, vilkėjo sudriskusia baltą palaidinę, prie krūtinės buvo žiogeliu prisisegęs popierinį paveikslėlį, vaizduojantį nežinomą šventąjį, mūvėjo baltadryžėmis apatinėmis kelnėmis. Rankoje Ivanas Nikolajevičius nešėsi degančią vestuvinę žvakelę. Dešinysis Ivano Nikolajevičiaus skruostas buvo šviežiai perdrėkistas. Sunku net apsakyti, kokia gūdi tyla įsiviešpatavo verandoje. Galėjai matyti, kaip vieno oficianto rankoje iš pakrypusio bokalo liejasi žemėn alus.

Poetas iškėlė žvakę virš galvos ir garsiai tarė:

– Sveiki, bičiuliai!

Paskui jis dirstelėjo po artimiausią pastalę ir apmaudžiai sušuko:

– Ne, čia jo nėra!

Pasigirdo du balsai. Bosas buvo negailestingas:

– Baigtas kriukis. Baltoji karštinė.

O antrasis, moteriškas, išgąstingai tarė:

– Kaipgi milicija leido jam tokiam vaikščioti gatvėmis?

Tuos žodžius Ivanas Nikolajevičius išgirdo ir atsakė:

– Du kartus mėgino sulaikyti: Skatertno skersgatvyje ir čia, Bronaja gatvėje, bet aš liuoktelėjau per tvorą ir, kaip matote, persidrėškiau skruostą! – čia Ivanas Nikolajevičius iškėlė aukštyn žvakę ir sušuko: – Broliai literatai! (Prikimęs jo balsas sustiprėjo ir pasidarė liepsningas.) Klausykite visi! Jis pasirodė! Gaudykite jį kuo greičiau, antraip jis pridarys neįsivaizduojamos bėdos!

– Ką? Ką? Ką jis pasakė? Kas pasirodė? – iš visų pusių pasipylė balsai.

– Konsultantas! – atsakė Ivanas. – Ir tasai konsultantas ką tik prie Patriarcho tvenkinių nužudė Mišą Berliožą.

Tuo metu iš vidinės salės išvirto žmonių būrys, aplink Ivano ugnelę susispietė minia.

– Prašom atleisti, kalbėkit aiškiau, – pasigirdo tylus ir mandagus balsas palei Ivano Nikolajevičiaus ausį, – paaiškinkite, kaip nužudė? Kas?

– Svetimšalis konsultantas, profesorius ir šnipas! – dairydamasis atsiliepė Ivanas.

– O kokia jo pavardė? – neatlyžo tas pats tylus balsas.

– Pavardė? – apmaudžiai riktelėjo Ivanas. – Kad aš žinočiau tą pavardę! Rodė vizitinę kortelę, bet nespėjau išžiūrėti... Prisimenu tik pirmąją raidę „Vė“, pavardė prasideda „Vė“ raide! Kokia gi pavardė iš „Vė“? – susigriebęs ranka už kaktos, pats save paklausė Ivanas ir ūmai suvebleno: – Vė, vė, vė! Va... Vo... Vašneris? Vagneris? Vaineris? Vegneris? Vinteris? – net plaukai ant Ivano galvos krutėjo nuo įtampos.

– Vulfas? – užjaučiamai riktelėjo kažkokia moteris.

Ivanas užsirūstino.

– Kvaiša! – sukriokė jis, akimis ieškodamas šaukusios moters. – Kuo čia dėtas Vulfas? Vulfas čia niekuo nekaltas! Vo, vo... Ne! Neprisimenu! Štai kas, piliečiai: tučiuojau skambinkit į miliciją, tegu siunčia penkis motociklus su kulkosvaidžiais profesoriumi gaudyti. Ir nepamirškite perspėti, kad su juo dar du: kažkoks ilgšis, languotas... įskilusia pensnė... ir juodas riebus katinas. O aš kol kas apieškosiu Gribojedovą... Jaučiu, kad jis čia!

Ivanas pradėjo blaškytis, išstumdė apspitusius jį žmones, mosikuodamas žvake ir taškydamasis vašku, puolė žiūrėti po stalais. Pasigirdo balsas: „Kvieskit gydytoją!“ – ir

kažkieno meilus mėsingas veidas, švariai nuskustas ir putnus, su akiniais rago rėmuose, išdygo prieš Ivaną.

– Draugas Benami, – jubiliejinio balsu prašneko tasai veidas, – nurimkite! Jus sujaudino visų mūsų mylimo Michailo Aleksandrovičiaus... ne, tiesiog Mišos Berliozo mirtis. Mes visi tatai puikiai suprantame. Jums reikalinga ramybė. Draugai tuoj pat palydės jus į patalą, ir viskas praeis...

– Ar tu supranti, – prašiepęs dantis pertarė jį Ivanas, – kad būtina sugauti profesorių? Ko čia tauziji visokius niekus! Kretine!

– Bet atleiskit, draugas Benami, – atsiliepė veidas, rausdamas, traukdamasis atbulas ir jau apgailestaudamas, kad įsivėlė į šį reikalą.

– Ne, kam, kam, o tau tikrai neatleisiu, – su tyliu įsiūčiu ištara Ivanas Nikolajevičius.

Traukuliai perbėgo jo veidu, jis vikriai perėmė žvakę iš dešinės rankos į kairę, plačiai atsivėdėjo ir žiebė užuojautos kupinam veidui į ausį.

Čia aplinkiniai susiprotėjo griebti Ivaną – ir griebė. Žvakė užgeso, o nusprūdę nuo veido akiniai buvo beregint sumindyti. Ivanas suklykė baisingą karo šūkį, kuris, viliodamas smalsuolius, nuaidėjo net bulvare, ir ėmė gintis. Sužvangėjo krentantys nuo stalų indai, suspigo moterys.

Kol oficiantai rišo poetą rankšluosčiais, drabužinėje vyko pokalbis tarp brigo vado ir šveicoriaus.

– Ar matei, kad jis be kelnų? – šaltu balsu klausė piratas.

– Bet, Arčibaldai Arčibaldovičiau, – bailiai atsakinėjo šveicorius, – kaip aš galiu jo neįleisti, jeigu jis – MASSOLIT'o narys?

– Ar matei, kad jis be kelnų? – pakartojo piratas.

– Dovanokit, Arčibaldai Arčibaldovičiau, – išpiltas tamsaus raudonio, teisinosi šveicorius, – ką aš galiu padaryti? Aš pats suprantu, verandoje pilna damų...

– Damos čia niekuo dėtos, ne damų reikalas, – atšovė piratas, varstydamas akimis šveicorių, – čia milicijos reikalas! Žmogus, vilkįs vienais apatiniais, gali eiti Maskvos gatvėmis tik vienu atveju – kai jį lydi milicija, ir tik tai į vieną vietą – į milicijos skyrių! O tu, būdamas šveicorius, išvydęs tokį žmogų, turi nedelsdamas nė sekundės švilpti. Girdi? Girdi, kas darosi verandoje?

Apkvaišęs šveicorius išgirdo sklindantį iš verandos bildesį, indų žvangėjimą, moterų klyksmą.

– Ką man su tavim daryti? – paklausė flibustjeras.

Šveicoriaus veidą išmušė dėmės, o akys pasidarė stiklinės. Jam pasivaideno, kad ant sklastymu perskirtų juodų plaukų sušvito ugniaspalvė šilko skarelė. Išnyko plastronas ir frakas, o už diržo sujuodavo pistoleto rankena. Šveicorius regėjo save pakartą ant formarso rėjos. Savo akimis išvydo savo paties išlindusį liežuvį ir ant peties nukarusią negyvą galvą ir net išgirdo bangų pleškenimą už borto. Šveicoriaus keliai sulinko. Tačiau tą akimirksnį flibustjeras pasigailėjo jo ir sušvelnino savo skvarbųjį žvilgsnį.

– Žiūrėk, Nikolajau! Paskutinis kartas. Mūsų restoranui tokių šveicorių nė veltui nereikia. Gali eit sau sargauti į cerkvę, – šitaip taręs, vadas sukomandavo tiksliai, aiškiai, greitai: – Pantelejų iš bufeto. Milicininką. Protokolą. Mašiną. Į psichiatrinę. – Ir pridūrė: – Švilpk!

Po ketvirčio valandos nepaprastai sukręsta publika ne tik restorane, bet ir bulvare, ir languose namų, išeinančių į restorano sodelį, regėjo, kaip pro Gribojedovo vartus Pantelejus, šveicorius, milicininkas, oficiantas ir poetas Riuchinas išnešė suvystytą it lėlę

jauną vyriškį, kuris springdamas ašaromis spjaudėsi, mėgindamas pataikyti kaip tik į Riuchiną, ir plyšojo per visą bulvarą:

– Niekšas!.. Niekšas!..

Sunkvežimio šoferis pikta mina užvedinėjo motorą. Šalimais vežikas ragino arkli, čaižydamas jo strėnas melsvomis vadžiomis, ir rėkė:

– Neškit į brikelį! Esu vežęs į psichiatrinę!

Aplinkui užė minia, aptarinėdama negirdėtą atsitikimą; trumpai tariant, vyko šleikštus, nešvankus, kiauliškas skandalas, kuris baigėsi tik tada, kai sunkvežimis pajudėjo nuo Gribojedovo vartų, išveždamas nelaimingąjį Ivaną Nikolajevičių, milicininką, Pantelejų ir Riuchiną.

VI skyrius

ŠIZOFRENIJA, KAIP IR SAKYTA

Kai į garsios, neseniai pamaskvėje, ant upės kranto, atstatytos psichiatrinės klinikos priimamąjį įžengė žmogus smaila barzdele, apsivilkęs baltu chalatu, buvo pusė antros nakties. Trys sanitarai nenuleido akių nuo Ivano Nikolajevičiaus, sėdinčio ant sofos. Čia pat buvo ir neapsakomai susijaudinęs poetas Riuchinas. Rankšluosčiai, kuriais buvo surištas Ivanas Nikolajevičius, dabar kūpsojo ant tos pačios sofos. Ivano Nikolajevičiaus rankos ir kojos buvo laisvos.

Išvydęs įėjusį, Riuchinas išbalė, krenkstelėjo ir nedrąsiai pratarė:

– Labas vakaras, daktare.

Daktaras linktelėjo Riuchinui, bet pažvelgė ne į jį, o į Ivaną Nikolajevičių. Tasai sėdėjo lyg suakmenėjęs, suraukęs antakius, piktas ir net nekrustelėjo, įėjus gydytojui.

– Štai, daktare, – kažkodėl paslaptinai sušnibždėjo Riuchinas, bailiai dirsdiodamas į Ivaną Nikolajevičių, – žinomas poetas Ivanas Benamis... Štai, matote... Mes bijomės, ar tik ne baltoji karštinė...

– Smarkiai gėrė? – prakošė pro dantis daktaras.

– Ne, išgerdavo, bet ne tiek, kad...

– Tarakonų, žiurkių, kipšiukų ar šmižinėjančių šunų negaudė?

– Ne, – krūptelėjęs atsakė Riuchinas, – mačiau jį vakar ir šiandien – jis buvo visai sveikas...

– O kodėl su apatinėmis? Iš lovos pakėlėt?

– Daktare, jis toks į restoraną atėjo...

– Aha, aha, – labai patenkintas pasakė daktaras, – o kodėl apsidraskęs? Su kuo nors mušėsi?

– Nuo tvoros nukrito, o paskui restorane vienam užvožė... Ir dar kai kam...

– Taip, taip, taip, – sumurmėjo daktaras ir, atsisukęs į Ivaną, pridūrė: – Sveiki gyvi!

– Sveikas, kenkėjau! – piktai ir garsiai atsakė Ivanas.

Riuchinas taip suglumo, jog nė akių nedrįso pakelti į mandagųjį daktarą. Bet tasai nēmaž neužpyko, tik įprastu mikliu judesiu nusiēmė akinius, kilstelėjo chalato skverną, įsikišo akinius į užpakalinę kelnų kišenę, o paskui paklausė Ivaną:

– Kiek jums metų?
– Eikite jūs visi velniop, iš tikrųjų! – šiurkščiai užriko Ivanas ir nususuko.
– Kodėl jūs širstate? Argi aš pasakiau ką nors nemalonaus?
– Man dvidešimt treji metai, – audringai prašneko Ivanas, – ir aš jus visus apskūsiu. O pirmučiausia tave, glinda! – kreipėsi atskirai į Riuchiną.
– O dėl ko jūs skūsitės?
– Dėl to, kad mane, sveiką žmogų, pačiupo ir jėga atgabeno į beprotnamį! – tūžmingai atsakė Ivanas.

Riuchinas pasižiūrėjo į Ivaną ir nustėjo: jokio pamišimo jo akyse nesimatė. Gribojedove jos buvo drumstos, o dabar pasidarė skaidrios kaip visada.

„Dievulėliau! – išsigandęs pamanė Riuchinas. – Juk jis tikrai normalus? Tai bent! Ko mes jį, po galais, čia atitempėm? Normalus, normalus, tik snukis išakėtas...“

– Jūs esat, – ramiai prašneko gydytojas, sėsdamas ant baltos sukamos kėdutės su blizgančia koja, – ne beprotnamyje, o klinikoje, kur jūsų niekas nelaikys, jeigu nebus reikalo.

Ivanas Nikolajevičius netikėdamas pašnairavo, bet vis dėlto burbtelėjo:

– Garbė Dievui! Pagaliau atsirado bent vienas normalus tarp tų visų idiotų, iš kurių pats pirmasis – Saška, mulkis be jokio talento!

– Kas tas Saška be talento? – pasiteiravo gydytojas.

– Štai jis, Riuchinas! – atsakė Ivanas ir dūrė murzinu pirštu Riuchino pusėn.

Tasai plykstelėjo iš susijaudinimo.

„Štai kaip jis man atsidėjo! – apmaudžiai pagalvojo jis. – Už tai, kad parodžiau jam širdį! Tai bent sukčius, tikrai!“

– Tipiškas buožiokas pagal savo psichologiją, – iššnekėjo Ivanas Nikolajevičius, kuriam, matyt, knietėjo demaskuoti Riuchiną, – ir dar buožiokas, kuris uoliai dangstosi proletaro kauke. Pažvelkite į jo solidžią fizionomiją ir palyginkite ją su tais skambiais eilėraščiais, kuriuos jis parašė Gegužės pirmosios proga! Che che che... „Plazdėkit!“, „Plevenkit!...“ O jūs dirstelkit į jo sielą – ką jis ten sau galvoja... aiktelesit! – ir Ivanas Nikolajevičius piktdžiugiškai nusikvatojo.

Riuchinas šnopavo, rauda ir galvojo tik apie tai, kad sušildė užantyje gyvatę, kad šoko į pagalbą tam, kursai pasirodė esąs pikčiausias priešas. O svarbiausia – nebuvo kas daryti: juk nepulsi rietis su psichiniu ligoniu!

– O kodėl jus atvežė būtent pas mus? – paklausė gydytojas, įdėmiai išklauses Benamio kaltinimus.

– Kad juos kur velniai, tuos avigalvius! Sugriebė, surišo kažkokiais skarmalais ir atbogino sunkvežimiu!

– Leiskite paklausti, kodėl atėjote į restoraną vienais apatiniais?

– Čia nieko nuostabaus, – atsakė Ivanas, – maudžiausi Maskvos upėje, mano drapanas nukniaukė, o šitą šlamštą paliko! Nejau nuogas eisiu per Maskvą? Apsivilkau, ką radęs, nes skubėjau į restoraną pas Gribojedovą.

Gydytojas klausiamai pažvelgė į Riuchiną, ir tasai niūriai burbtelėjo:

– Restoranas taip vadinasi.

– Aha, – tarė gydytojas, – o kodėl skubėjot? Koks nors svarbus pasimatymas?

– Aš konsultantą gaudau, – atsakė Ivanas Nikolajevičius ir neramiai apsižvalgė.

– Kokį konsultantą?

– Ar žinote Berliožą? – reikšmingai pasiteiravo Ivanas.

– Tą... kompozitorių?
Ivanas suirzo.
– Kokį dar kompozitorių? Ak, tiesa, ne! Kompozitorius – Mišos Berlioza bendrapavardis!
Riuchinas nenorėjo nieko kalbėti, bet turėjo paaiškinti.
– MASSOLIT'o sekretorių Berlioza šįvakar prie Patriarcho tvenkinių suvažinėjo tramvajus.
– Nepliurpk, ko nežinai! – užpyko Ivanas ant Riuchino, – aš tenai buvau, o ne tu! Jis jį tyčia po tramvajum pakišo.
– Pastūmė?
– Ką jūs čia šnekat – „pastūmė“, – nirsdamas dėl tokio visuotinio neišmanymo, suriko Ivanas. – Tokiam ir stumti nereikia! Jis tokių triukų gali iškrėsti, kad tik laikykis! Jis iš anksto žinojo, kad Berlioza palis po tramvajum!
– Ar be jūsų dar kas nors matė tą konsultantą?
– Taigi, kad tik mudu su Berliozu.
– Aha. Ir kokių priemonių jūs ėmėtės, norėdamas sugauti žudiką? – čia gydytojas atsisuko ir žvilgtelėjo į moterį baltu chalatu, sėdinčią atokiau prie stalo.
Ji išsitraukė lapą ir ėmė pildyti tuščius tarpus jo grafose.
– Šit kokių priemonių. Pasiėmiau virtuvėje žvakelę...
– Štai šitą? – pasidomėjo gydytojas, rodydamas sulūžusią žvakę, gulinčią greta švento paveikslėlio ant moters stalo.
– Tą pačią, ir...
– O paveikslėlis kam?
– Na, paveikslėlis... – Ivanas išraudo, – paveikslėlis užvis labiau ir išgąsdino, – jis vėl dūrė pirštu Riuchino pusėn, – bet reikalas tas, kad konsultantas, kalbėkim be užuolankų... susidėjęs su nelabuoju... taip pigiai jo nepagausi.
Sanitarai kažkodėl išsitempė, prispaudė rankas prie šlaunų ir įsistebeilijo į Ivaną.
– Taigi, – aiškino Ivanas, – susidėjęs! Neabejotinas faktas. Jis pats kalbėjosi su Poncijum Pilotu. Ko jūs į mane taip žiūrit! Teisybę sakau! Viską matė – ir balkoną, ir palmes. Žodžiu, buvo pas Poncijų Pilotą, galvą dedu.
– Na, na...
– Tai va, aš paveikslėlį ant krūtinės prisisegiau ir leidausi bėgti.
Tuo metu laikrodis išmušė du kartus.
– Ehèhè! – šūktelėjo Ivanas ir pašoko nuo sofos. – Antra valanda, o aš čia niekams laiką gaištu! Atsiprašau, kur telefonas?
– Praleiskit prie telefono, – paliepė gydytojas sanitarams.
Ivanas sugriebė ragelį, o moteris tuo tarpu tyliai paklausė Riuchiną:
– Jis vedęs?
– Viengungis, – atsakė išsigandęs Riuchinas.
– Profsajungos narys?
– Taip.
– Milicija? – suriko Ivanas į ragelį. – Milicija? Draugas budėtojai, tuoj pat duokit nurodymą išsiųsti penkis motociklus su kulkosvaidžiais užsieniečiui konsultantui sulaikyti. Ką? Užsukite pas mane, aš važiuosiu kartu... Kalba poetas Benamis iš beprotnamio... Koks jūsų adresas? – uždengęs delnu ragelį, pašnibždomis paklausė Benamis daktarą, o paskui vėl suriko: – Jūs girdit? Alio!.. Kiaulystė! – ūmai subliuvo

Ivanas ir trenkė ragelį į sieną. Paskui pasisuko į gydytoją, atkišo jam ranką, sausai pratarė „viso gero“ ir susiruošė eiti.

– Atleiskit, kurgi jūs eisit? – prabilo gydytojas, žiūrėdamas Ivanui į akis, – vidury nakties, vienais apatiniais... Jūs blogai jaučiatės, likit pas mus!

– Praleiskit, – pasakė Ivanas sanitarams, užstojusiems duris. – Praleisit ar ne? – klaikiu balsu suriko poetas.

Riuchinas sudrebėjo, o moteris paspaudė mygtuką, įtaisytą stale, ir ant jo stiklinio paviršiaus išsoko blizganti dėžutė ir užlydyta ampulė.

– Šit kaip?! – dilbakiuodamas lyg užspeistas žvėris, išrėžė Ivanas. – Na, gerai! Likit sveiki... – ir, atstatęs galvą, metėsi į langą dengiančią užuolaidą.

Žvangtelėjo gana smarkiai, tačiau stiklas anapus užuolaidos nė trupučio neiškilo, ir po akimirkos Ivanas jau spurdėjo sanitarų rankose. Jis kriokė, bandė kandžiotis, rėkė:

– Tai štai kokius stiklelius įsitaisėt!.. Paleisk! Paleisk, sakau!

Gydytojo rankoje žybtelėjo švirkštas, moteris vienu mostu perplėšė sutriušusios palaidinės rankovę ir su nemoteriška jėga nustvėrė ranką. Pakvipo eteriu, Ivanas, sugriebtas keturių žmonių, apsilpo, ir miklus gydytojas, pasinaudojęs šiuo momentu, suvarė adatą į Ivano ranką. Ivaną dar keletą sekundžių palaikė, paskui pasodino ant sofos.

– Banditai! – suklykė Ivanas ir pašoko nuo sofos, tačiau buvo vėl pasodintas. Vos paleistas, jis vėl mėgino stryktelėti, bet atsisėdo jau pats. Jis patylėjo, patrakusiu žvilgsniu apsidairė aplink, nelaukta nusižiovavo ir pikta išsišiepė.

– Vis dėlto sudorojote, – tarė jis, dar kartą nusižiovavo, nelaukta atsigulė, galvą pasidėjo ant pagalvės, kumštį vaikiškai pasikišo po skruostu, mieguistu balsu, jau be pykčio sumurmėjo: – Na ir puiku... patys ir kentėsit. Aš perspėjau, o jūs žinokitės! O man dabar užvis labiausiai rūpi Poncijus Pilotas... Pilotas... – ir užsimerkė.

– Vonia, šimtas septynioliktą vienutę ir postą prie jo, – patvarkė gydytojas, užsidėdamas akinius. Riuchinas vėl krūptelėjo: be garso atsivėrė baltos durys, už jų buvo matyti koridorius, apšviestas mėlynų naktinių lempučių. Iš koridoriaus ant guminių ratukų įriedėjo kušetė, ant jos perkėlė nurimusį Ivaną, ir jis nuvažiavo koridorium, o durys užsidarė.

– Daktare, – sušnibždėjo priblokštas Riuchinas, – vadinasi, jis tikrai serga?

– Taip, – atsakė gydytojas.

– O kas jam? – nedrąsiai paklausė Riuchinas.

Pavargęs gydytojas pažvelgė į Riuchiną ir vangiai atsakė:

– Psichomotorinis susijaudinimas... Kliesdinės interpretacijos... matyt, sudėtingas atvejis... Greičiausiai šizofrenija. O dar alkoholizmas...

Riuchinas nieko nesuprato iš daktaro aiškinimo, išskyrus tai, kad Ivano Nikolajevičiaus reikalai, matyt, prasti, taigi atsiduso ir paklausė:

– O ką jis čia vis šneka apie kažkokį konsultantą?

– Turbūt matė ką nors, kas paveikė jo sutrikusią vaizduotę. O gal ir haliucinavo...

Po kelių minučių sunkvežimis lakino Riuchiną į Maskvą. Švito, ir dar neužgesintų žibintų šviesa paplentėse buvo nereikalinga ir nemaloni. Šoferis širdo, kad žuvo visa naktis, ginė mašiną iš paskutiniųjų ir per posūkius ji blaškėsi į šonus. Štai ir miškas nušlamėjo, liko kažkur užpakalyje, ir upė nusuko į šalį, priešais sunkvežimį šmėkščiojo visokiausi dalykai: kažkokios tvoros su sargybos būdelėmis ir rietuvės malkų, aukšti stulpai ir kažkokie bokštai, apkarglioti ritėmis, krūvos skaldos, kanalų išvagota žemė –

žodžiu, galėjai jausti, kad Maskva jau čia pat, kad ji tuoj, štai už posūkio, užgrius ir apglėbs tave.

Riuchinas jautėsi purtomas ir svaidomas, kažkoks medgalys, ant kurio jis sėdėjo, kartkartėmis vis mėgino išsprūsti iš po jo. Restorano rankšluosčiai, kuriuos paliko troleibusu anksčiau išvažiavęs milicininkas ir Pantelejus, šliaužiojo po visą kėbulą. Riuchinas buvo bebando juos surankioti, bet, kažkodėl piktai sušnypštęs: „Tegul juos velniai! Kurių galų čia aš kaip koks kvailys tąsai?..“, paspyrė koją ir nusuko akis šalin.

Keleivio nuotaika buvo siaubinga. Aiškėjo, kad apsilankymas sielvarto namuose paliko jo širdyje labai gilų pėdsaką. Riuchinas bandė suvokti, kas jį kamuoja. Koridorius su mėlynomis lemputėmis, įstrigęs į atmintį? Mintis, kad didesnės nelaimės už proto aptemimą pasaulyje nėra? Taip, taip, žinoma, ir ji. Bet juk tai – ne svarbiausia, tai tik abstrakti mintis. O yra dar kažkas. Kas? Nuoskauda, štai kas. Taip, taip, užgaulūs žodžiai, kuriuos Benamis išdrožė jam į akis. Ir apmaudu ne todėl, kad jie užgaulūs, o todėl, kad teisingi.

Poetas jau nebesidairė į šalis, o įsistebeilijo į purvinas grindis ir ėmė kažką murmuliuoti, ingzti, kankindamas pats save.

Taip, eilėraščiai... Jam – trisdešimt dveji metai! Iš tikrųjų, o kas toliau? – Ir toliau jis rašinės po kelis eilėraščius per metus. – Ligi senatvės? – Taip, ligi senatvės. – Ką jam atneš tie eilėraščiai? Šlovė? „Nesąmonė! Neapgaudinėk nors pats savęs. Šlovė niekada neateina pas tą, kas kuria prastus eilėraščius. Kodėl jie prasti? Teisybę, teisybę pasakė! – negailestingai plakė save Riuchinas. – Nė per nago juodymą netikiu aš tuo, ką rašau!..“

Neurastenijos priepuolio apniktas poetas susverdėjo, grindys po juo liovėsi tirtėti. Riuchinas pakėlė galvą ir išvydo, kad jis jau seniai Maskvoje ir kad virš Maskvos jau aušra, kad debesis iš apačios nauksinti, kad jo sunkvežimis stovi įstrigęs kitų mašinų kolonoje ties posūkiu į bulvarą ir kad visai šalia, truputį palenkęs galvą, ant postamento stovi metalinis žmogus ir abejingai stebi bulvarą.

Kažkokios keistos mintys siūbtelėjo į pasiligojusio poeto galvą. „Štai tikros sėkmės pavyzdys... – Riuchinas atsistojo visu ūgiu sunkvežimio kėbule ir iškėlė ranką, nežinia kodėl užsipuoless niekam nieko bloga nedarantį metalinį žmogų. – Kad ir koki žingsnį gyvenime jis būtų žengęs, kad ir kas jam būtų nutikę, viskas išėjo jam į naudą, viskas jam nešė šlovę! O ką jis padarė? Negaliu suvokti... Kuo gi ypatingi tie žodžiai: „Vėtra šėlsta...“ Nesuprantu!.. Pasisekė, pasisekė! – staiga tulžingai nutarė Riuchinas ir pajuto, kad sunkvežimis trūktelėjo. – Šovė, šovė į jį tasai baltagvardietis ir sutrupino blauzdikaulį, ir garantavo nemirtingumą...“

Kolona pajudėjo. Visiškai pasiligojęs ir net susenęs poetas ne vėliau nei po dviejų minučių įžengė į Gribojedovo verandą. Ji jau buvo ištuštėjusi. Kampe baigė gerti kažkokia kompanija, jos vidury skeryčiojosi pažįstamas konferansjė su tiubeteika ir taure šampano rankoje.

Riuchiną, nešinę glėbiu rankšluosčių, labai maloniai sutiko Arčibaldas Arčibaldovičius ir tučiuojau išvadavo nuo prakeiktų skudurų. Jeigu Riuchinas nebūtų taip nukamuotas klinikoje ir sunkvežimyje, jis turbūt su malonumu būtų išklojęs viską, kas dėjosi klinikoje, pagražindamas savo pasakojimą išgalvotomis smulkmenomis. Tačiau šią akimirką jam ne tas rūpėjo, be to, nors Riuchinas ir nebuvo itin pastabus, – dabar, išdusintas sunkvežimio, jis pirmą kartą išžiūrėjo į pirato veidą ir suprato, kad tasai, nors ir klausinėja apie Benamį ir net šūkčioja „ajajai!“, iš tikrųjų visai abejingas Benamio

likimui ir nēmaž jo nesigaili. „Ir teisingai! Šaunuolis!“ – su cinišku pakaruoklišku įtūžiu pagalvojo Riuchinas ir, ūmai liovęsis pasakoti apie šizofreniją, paprašė:

– Arčibaldai Arčibaldovičiaui, arielkėlės būtų neprošal...

Piratas nutaisė užjaučiamą miną, sukuždėjo:

– Suprantu... bereginti... – ir mostelėjo oficiantui.

Po penkiolikos minučių Riuchinas vienut vienutėlis kiurksojo susirietęs prie žiobrio, lenkė taurelę po taurelės, suprasdamas ir pripažindamas, kad jo gyvenime nieko nebegalima pataisyti, galima tik pamiršti.

Poetas iššvaistė savo naktį, kol kiti puotavo, ir dabar suprato, kad jos nebesugrąžinsi. Užteko tik kilstelėti galvą nuo lempos į dangų, kad pamatytum, jog naktis pražuvo amžinai. Oficiantai paskubom plėšė nuo stalų staltieses. Palei verandą šmirinėjantys katinai markstėsi nuo ryto šviesos. Poetą nesulaikomai užgriuvo diena.

VII skyrius

NETIKĖS BUTAS

Jeigu kitą rytą Stiopai Lichodejevui kas nors būtų pasakęs: „Stiopa! Jei šią minutę neatsikelsi, būsi sušaudytas!“ – Stiopa prislėgtu, vos girdimu balsu būtų atsakęs: „Šaudykit, darykit su manim, ką norite, aš nesikelsiu“.

Lichodejevui atrodė, kad jis ne tik atsikelti, bet nė akių pramerkti negali, kad, vos pabandžius tai padaryti, tvyksteltų žaibas ir jo galva ištikštų į gabalus. Toje galvoje gaudė didžiulis varpas, tarp akių obuolių ir užmerktų vokų šmėžavo rudos dėmės su raudonai žaliais apvadais, be to, jį dar pykino, ir atrodė, kad tas pykinimas susijęs su kažkokio įkyraus patefono garsais.

Stiopa bandė ką nors prisiminti, tačiau prisiminė tik tiek, kad berods vakar ir nežinia kur jisai stovėjo su servetėle rankoje ir taikėsi pabučiuoti kažkokią damą, žadėdamas jai, jog kitą dieną, lygiai dvyliką, ateisias pas ją į svečius. Dama atsikalbinėjo, sakydama: „Ne, ne, manęs nebus namie!“ – o Stiopa prisispyręs kartojo: „O aš imsiu ir ateisiu!“

Nei kas toji dama, nei kuri dabar valanda, nei kuri diena, nei koks mėnuo – Stiopa nežinojo ir, kas visų liūdniausia, negalėjo suprasti, kur jis yra. Jis pabandė nors tai išsiaiškinti, tad praplėšė sulipusius kairės akies vokus. Prietemoje kažkas blausiai švytėjo. Pagaliau Stiopa atpažino triumfo ir suprato, kad guli aukštelninkas savo lovoje, kitaip sakant, buvusioje juvelyro našlės lovoje, miegamajame. Čia jam taip suskaudo galvą, kad jis užsimerkė ir suvaitojo.

Paaiškinsime: Stiopa Lichodejevas, Varjetė teatro direktorius, nubudo rytą savo bute, tame pačiame, kurį jie dalinosi perpus su velioniu Berliozu, dideliame šešių aukštų name, atgręžtame į Sodų gatvę.

Reikia pasakyti, kad tasai butas – Nr. 50 – jau senokai pasižymėjo jeigu ne prasta, tai bent keistoka reputacija. Prieš porą metų jį dar valdė juvelyro de Fužerė našlė. Ana Francevna de Fužerė, garbinga ir itin veikli penkiasdešimtmetė dama, tris kambarius iš penkių buvo atidavusi nuomininkams: vienam, kurio pavardė Belomutas, o kitam – su neišlikusią pavarde.

Ir štai prieš dvejus metus bute prasidėjo nesuprantami dalykai: žmonės iš to buto pradėjo paslaptinai dingti.

Sykį poilsio dieną į butą atėjo milicininkas, pasivadino į priėškambarį antrąjį gyventoją (kurio pavardė neišliko) ir pasakė, kad šis kviečiamas trumpam užėti į milicijos skyrių ir kažką pasirašyti. Gyventojas liepė Anfisai, ištikimai ir senai Anos Francevnos namų darbininkei, sakyti, jeigu kas nors paskambintų, kad jis grįšias po dešimties minučių, ir išėjo drauge su mandagiu, baltomis pirštinėmis mūvinčiu milicininku. Tačiau jis negrįžo ne tik po dešimties minučių, o ir apskritai niekada. Užvis keisčiausia tai, kad drauge su nuomininku, atrodo, dingo ir milicininkas.

Dievobaiminga, o atvirai šnekant – prietaringa Anfisa stačiai pareiškė didžiai susikrimtusiai Anai Francevnei, kad čia neapsieita be burtų ir kad ji puikiai žinanti, kas pasiglemžė ir gyventoją, ir milicininką, bet prieš naktį nenorinti apie tai kalbėti.

Na, burtams, kaip žinote, užtenka tik prasidėti, ir jau niekaip jų nebesuturėsi. Antrasis gyventojas dingo, regis, pirmadienį, o trečiadienį skradžiai žemę prasmego Belomutas, nors, tiesa, kitokiomis aplinkybėmis. Ry tą jo pasiimti kaip visada atvažiavo mašina ir išvežė jį į tarnybą, tačiau atgal neparvežė ir pati daugiau nebegrįžo.

Neįmanoma apsaityti madam Belomut sielvarto ir siaubo. Deja, ir viena, ir kita truko neilgai. Tą pačią naktį, sugrįžusi kartu su Anfisa iš vasarnamio, kur kažkodėl skubiai buvo išvykusi, Ana Francevna neberado bute jau ir pilietės Belomut. Tačiau tai dar ne viskas: abiejų kambarių, kuriuos nuomavo Belomutai, durys buvo užantspauduotos!

Šiaip taip praslinko dvi dienos. Trečiąją per visą tą laiką nuo nemigos akių nesudėjusi Ana Francevna vėl skubiai išvažiavo į vasarnamį... Ar bereikia sakyti, kad ji negrįžo!

Likusi viena, Anfisa į valias prisiverkė ir antrą valandą nakties atsigulė. Kas jai nutiko vėliau, nežinoma, tačiau kitų butų gyventojai pasakojo, kad penkiasdešimtajame bute visą naktį kažkas bildėję, o buto languose neva iki pat ryto degusi elektra. Rytmetį paaiškėjo, kad ir Anfisos nebėr!

Apie dingusius žmones ir užkeiktą butą tame name ilgai buvo pasakojamos visokios legendos, sakykim, kad ir tokios: girdi, toji perkarusi ir dievobaiminga Anfisa nešiojusi ant savo išdžiūvusios krūtinės zomšinį maišelį su dvidešimt penkiais stambiais deimantais, priklausančiais Anai Francevnei. Kad, girdi, vasarnamio, į kurį taip skubiai važinėjo Ana Francevna, malkinėje buvo rastos kažkokios nesuskaičiuojamos brangenybės, tarp jų tie patys deimantai ir caro laikų aukso rubliai... Ir panašiai. Na, ko nežinome, dėl to ir galvos neguldome.

Kad ir kaip ten būtų, butas tuščias ir užantspauduotas prasilaikė tik savaitę, o paskui į jį atsikėlė velionis Berliozas su žmona ir štai tasai Stiopa – taip pat su žmona. Savaimė aišku, kad, vos įsikrausčius į apsėstąjį butą, jų šeimose irgi prasidėjo velniava. Per vieną mėnesį dingo abi žmonos. Tačiau jų pėdsakai buvo aptikti. Žmonės tauškė regėję Berliozo žmoną Charkove su kažkokiu baletmeisteriu, o Stiopos žmona neva atsidūrusi Božedomkoje, kur, pasak gandų, Varjetė direktorius savo nesuskaičiuojamų pažinčių dėka jai išrūpino kambarį, tačiau su viena sąlyga: kad jos nė kvapo neliktų Sodų gatvėje...

Tai gi Stiopa suvaitojo. Jis ketino pasišaukti namų darbininkę Gruniją ir pareikalauti piramidono, tačiau vis dėlto susiprotėjo, kad tai kvailystės, kad jokio piramidono Grunija, žinoma, neturi. Bandė šauktis pagalbon Berliozą, dusyk suvebleno: „Miša... Miša...“, tačiau, kaip patys suprantate, atsakymo neišgirdo. Butė tvyrojo visiška tyla.

Pakrutinės kojų pirštus, Stiopa susigaužė, kad guli su kojiniųėmis, tirtančia ranka brūkštelėjo per šlaunį, norėdamas išsiaiškinti, ar su kelnėmis, ar be jų, tačiau nesuprato.

Pagaliau pamatęs, kad yra visų apleistas ir vienišas, kad pagalbos nesulauks, jis ryžosi keltis, nors tam reikėjo tiesiog nežmoniškų pastangų.

Stiopa praplėšė sulipusius vokus ir išvydo savo atspindį veidrodyje – žmogystą stirkšančiais į visas šalis plaukais, išpurtusią, juodais šeriais apžėlusia fizionomija, užburkusiomis akimis, murzinais marškiniais su apykakle ir kaklaraiščiu, mūvintį ilgomis apatinėmis kelnėmis ir kojineėmis.

Tokį jis išvydo save veidrodyje, o šalia veidrodžio išvydo juodai apsirengusį nepažįstamą žmogų su juoda berete.

Stiopa atsisėdo lovoje ir kiek įmanydamas išsprogino krauju pasrūvusias akis, išmeigęs jas į nepažįstamąjį.

Tylą sutrikdė nepažįstamasis, žemu sodriu balsu su užsienietišku akcentu ištarsęs tokius žodžius:

– Laba diena, malonūs Stepanai Bogdanovičiau!

Stojo pauzė, po kurios, sutelkęs visas jėgas, Stiopa prastenėjo:

– Ko jums reikia? – ir pats nustėro, nepažindamas savo balso. Žodį „ko“ jis pasakė diskantu, „jums“ – bosu, o „reikia“ jam visai nepavyko ištarti.

Nepažįstamasis draugiškai šyptelėjo, išsitraukė didelį auksinį laikrodį, kurio dangtelis buvo papuoštas deimanto trikampių, paskambino vienuolika kartų ir tarė:

– Vienuolika! Jau visą valandą laukiu, kol jūs pabusit, nes liepėt man ateiti dešimtą. Štai ir aš!

Stiopa apgraibomis susirado kelnes, numestas ant kėdės šalia lovos, suvapėjo: „Atleiskite...“, apsimovė jas ir kimiu balsu ištarsė:

– Prašom pasisakyti savo pavardę.

Jam buvo sunku kalbėti. Sulig kiekvienu žodžiu kažkokia adata badė jam smegenis, keldama pragarišką skausmą.

– Ką? Jūs ir mano pavardę pamiršote? – nepažįstamasis nusišypsojo.

– Atsiprašau... – sušvokštė Stiopa, pajutęs, kad pagirios krečia naują išdaigą: jam pasirodė, kad grindys palei lovą prasmego ir jis beregint nulėks žemyn galva po velnių, į patį pragarą.

– Brangūs Stepanai Bogdanovičiau, – prašneko svečias, išvalgiai šypsodamasis, – joks piramidonas jums nepadės. Pasikliaukite sena išmintim – nuo ko susirgai, tuo ir gydykis. Vienintelis daiktas, kuris gali grąžinti jums sveikatą – pora taurelių degtinės su aštriu ir karštu užkandžiu.

Stiopa buvo gudrus žmogus ir net šitaip negaluodamas suvokė, kad, užkluptam tokioje būklėje, reikia prisipažinti visas kaltes.

– Atvirai šnekant, – pradėjo jis, vos apversdamas liežuvį, – vakar aš mažumėlė...

– Daugiau nė žodžio! – pertraukė jį lankytojas ir pavažiavo su kėde į šalį.

Stiopa, išpūtęs akis, išvydo, kad ant mažo staliuko stovi padėklas, ant kurio guli baltos duonos riekės, indelis su ikrais, lėkštelė marinuotų grybų, kažkoks puodukas, o galų gale – talpi juvelyro našlės ropinukė su degtine. Stiopą ypač apstulbino tai, kad ropinukė išrasojusi nuo šalčio. Beje, nieko čia stebėtino nebuvo – ropinė stovėjo dubenyje tarp ledų. Žodžiu, viskas buvo patiekta gražiai, su išmanymu.

Nepažįstamasis neleido Stiopos nuostabai pereiti į šoką ir mikliai pripylė pusę taurelės degtinės.

– O jūs? – cyptelėjo Stiopa.

– Su malonumu!

Drebančia ranka Stiopa prinešė taurelę prie lūpų, o nepažįstamasis vienu mauku prarijo savo taurelės turinį. Čiaumodamas gabalą ikrų, Stiopa su didžiausiu vargu išstenėjo:

– O jūs... neužkandat?

– Dėkoju, aš niekada neužkandu, – atsakė nepažįstamasis ir įpylė po antrą. Atidengė puodą – jame buvo dešrelės su pomidorų padažu.

Ir štai išsisklaidė prieš akis nelaboji žaluma, liežuvis nebekliuvo, o svarbiausia – Stiopa šį tą prisiminė. Prisiminė, kad vakar buvo užauta Schodnioje, skečų autoriaus Chustovo vasarnamyje, kur tasai Chustovas ir buvo nudanginęs Stiopą taksomotoru. Jis net prisiminė, kaip jie samdėsi tą taksomotorą prie „Metropolio“, drauge dar buvo kažkoks aktorius ne aktorius... su patefonu lagaminėlyje. Taip, taip, taip, viskas vyko vasarnamyje! Nuo tos patefono muzikos, beje, stūgavo šunys. Štai tik kas toji dama, kurią Stiopa mėgino pabučiuoti, taip ir neaišku... Velniai žino, kas ji tokia... berods radijų dirba, o gal ir ne.

Taigi vakarykštė diena po truputėlį ėmė ryškėti, tačiau dabar Stiopą kur kas labiau domino ši diena ir ypač nepažįstamojo žmogaus, atnešusio degtinės ir užkandžių, pasirodymas miegamajame. Štai ką ne pro šalį būtų išsiaiškinti!

– Na, dabar, tikiuosi, jūs jau prisiminėte mano pavardę?

Tačiau Stiopa tik droviai nusišypsojo ir skėstelėjo rankomis.

– Nejaugi! Įtariu, kad po degtinės jus dar gėrėt portveino! Bet klausykit, kas gi taip daro!

– Norėčiau paprašyti, kad visa tai liktų tarp mūsų, – meilikaujamai tarė Stiopa.

– O, žinoma, žinoma! Tačiau už Chustovą aš, savaime suprantama, galvos negulda.

– Jūs pažįstate Chustovą?

– Vakarių kabinetą prabėgomis mačiau tą individą, tačiau užtenka bent viena akim dirstelėti į jo veidą, kad suprastum, jog jis – niekšas, intrigantas, prisitaikėlis ir palaižūnas.

„Gryna teisybė!“ – pamanė Stiopa, apstulbintas tokios teisingos, tikslios ir trumpos Chustovo charakteristikos.

Taigi vakarykštė diena palengva lipdėsi iš gabalėlių, bet nerimas vis dėlto nepaliko Varjetė direktoriaus. Mat toje vakarykštėje dienoje žiojėjo didžiulė juoda skylė. Sakyt, ką norit, bet štai šito nepažįstamo žmogaus su berete Stiopa vakar savo kabinetą tikrai nematė.

– Juodosios magijos profesorius Volandas, – oriai prisistatė svečias, regėdamas Stiopos kančias, ir išdėstė viską paeiliui.

Vakar jis atvyko iš užsienio į Maskvą, tuoj pat užėjo pas Stiopą ir pasiūlė savo paslaugas Varjetė teatrui. Stiopa paskambino į Maskvos srities scenos renginių komisiją ir šį reikalą suderino (Stiopa išbalo ir sumirksėjo), pasirašė su profesorium Volandu sutartį septyniems pasirodymams (Stiopa išsižiojo), pasikvietė Volandą pas save šiandien dešimtą valandą ryto susitarti dėl smulkesnių detalių... Štai Volandas ir atėjo. Jį įleido namų darbininkė Grunia, paaiškinusi, kad pati ką tik atėjo, kad apskritai esanti ateinanti darbininkė, kad Berlioza nėra namie, o jeigu svečias geidžias pasimatyti su Stepanu Bogdanovičium, tegul pats einas pas jį į miegamąjį. Stepanas Bogdanovičius taip giliai įmigęs, jog jį nesiimanti jo žadinti. Išvydęs, kaip atrodo Stepanas Bogdanovičius, artistas pasiuntė Grunią į gastronomą degtinės ir užkandžio, į vaistinę ledo ir...

– Leiskite jums atsilyginti, – suinkštė priblokštas Stiopa ir ėmė ieškoti piniginių.

– O, vieni niekai! – atšovė gastrolierius ir pareiškė apie tai nenorįs nė girdėti.

Taigi paaiškėjo, iš kur atsirado degtinė ir užkandis, bet į Stiopą vis dėlto buvo gaila žiūrėti: jis ničnieko neprisiminė apie sutartį ir, nors užmušk, vakar nebuvo matęs šito Volando. Taip, Chustovas buvo, o Volando – ne.

– Gal galėčiau žvilgtelėti į sutartį, – tyliai paprašė Stiopa.

– Prašom, prašom...

Stiopa žvilgtelėjo į popierių ir nustėjo. Viskas buvo kaip reikiant. Pirmiausia paties Stepano ranka šauniai suriestas parašas! Kampe įstrižai – finansų direktoriaus Rimskio rezoliucija, leidžianti išduoti artistui Volandui dešimt tūkstančių rublių iš jam už septynis būsimus pasirodymus priklausančios trisdešimt penkių tūkstančių rublių sumos. Be to, šalia dar ir Volando parašas, kad jis tuos dešimt tūkstančių jau gavo!

„Tokios tokelės! – pagalvojo nelaimingasis Stiopa, ir jam ėmė suktis galva. – Prasideda kraupūs atminties aptemimai?!“

Savaime aišku, dabar, tam Volandui pateikus sutartį, toliau rodyti nuostabą būtų buvę tiesiog nepadoru. Stiopa atsiprašė svečią minutėlę pasišalinsias ir vienomis kojineis išpuolė į prieškambarį prie telefono. Bėgdamas šuktelėjo virtuvės pusėn:

– Grunia!

Tačiau niekas neatsiliepė. Jis žvilgtelėjo į Berliozo kabineto duris, kurios buvo šalia prieškambario, ir čia, kaip sakoma, sustingo it stabo ištiktas. Ant durų rankenos Stiopa pastebėjo virvelę su smalkos antspaudu. „Še tau, kad nori! – krioktelėjo kažkas Stiopos galvoje. – Tik to dar trūko!“ – ir čia Stiopos mintys nuskriejo jau dvejais bėgiais, tačiau, kaip visada būna per katastrofą, viena kryptimi ir apskritai velniaižin kur. Sunku apsaityti sumaištį, kilusią Stiopos galvoje. Šalia šitos velniavos su juoda berete, šalta degtine ir neįtikėtina sutartim – prašom, dar ir antspaudas ant durų! Juk gali sakyti kam nori, kad Berliozas kažką iškrėtė – niekas nepatikės, dievaži, nepatikės! Ir vis dėlto – antspaudas! Taigi...

Tą akimirką Stiopos galvoje ėmė kirbėti itin nemalonios mintelės apie straipsnį, kurį, kaip tyčia, jis neseniai įbruko Michailui Aleksandrovičiui atspausdinti žurnale. O straipsnelis, tarp mūsų šnekant, paikas! Ir niekam tikęs, ir pinigai menki...

Prisiminęs straipsnį, Stiopa tuoj pat prisiminė ir vieną įtartinę pokalbį, kuris, regis, vyko balandžio dvidešimt ketvirtos vakare šičia, valgomajame, jiedviem vakarienėjant su Michailu Aleksandrovičium. Žinoma, įtartinu tikrąja to žodžio prasme pokalbio vadinti negalima (į tokį pokalbį Stiopa nebūtų leidęsis), tačiau šnekama buvo apie kažkokius nereikalingus dalykus. Tokių šnekų, gerbiamieji piliečiai, verčiau nė nepradėti. Ligi antspaudas tas šnekas, be abejonės, galėjai laikyti niekais, o štai atsiradus antspaudui...

„Ak, Berliozai, Berliozai! – kunkuliavo mintys Stiopos galvoje. – Stačiai galvon netelpa!“

Bet nebuvo kada liūdėti, ir Stiopa surinko Varjetę finansų direktoriaus Rimskio numerį. Stiopos padėtis buvo keblė: visų pirma užsienietis galėjo įsižeisti, kad Stiopa nepasitiki juo net parodžius sutartį, o ir finansų direktoriui nežinia buvo ką sakyti. Juk nepaklausi jo: „Sakykit, ar aš vakar pasirašiau sutartį trisdešimt penkiems tūkstančiams rublių?“ Šitaip klausti nedera!

– Taip! – pasigirdo ragelyje šaižus ir nemalonus Rimskio balsas.

– Sveiki, Grigorijau Danilovičiau, – tyliai prašneko Stiopa, – čia Lichodejevas. Štai koks reikalas... hm... hm... pas mane sėdi tasai... ė... artistas Volandas... Taigi... norėjau paklausti, kaip ten šį vakarą?..

- A, juodasis magas! – atsiliepė ragelyje Rimskis. – Afišos tuojau bus gatavos.
- Aha, – silpnu balsu numykė Stiopa, – na, iki pasimatymo...
- O jūs greit atvažiuosit? – paklausė Rimskis.
- Už pusvalandžio, – atsakė Stiopa ir, pakabinęs ragelį,

Nuspaudė rankomis plyšančią galvą. Ajajai, kokia bjauri istorija! Kas gi atsitiko atminčiai, piliečiai? A?

Vis dėlto ilgiau stypsoti prieškambaryje buvo nepatogu, ir Stiopa beregint apmetė tokį planą: visomis išgalėmis slėpti savo neįtikėtiną užmaršumą, o dabar pirmiausia gudriai iškamantinėti užsienietį, ką gi jis žada parodyti šį vakarą Stiopai patikėtame teatre?

Stiopa nususuko nuo aparato ir ūmai tinginės Grunios seniai nevalytame veidrodyje, kuris kabojo prieškambaryje, aiškiai išvydo kažkokį keistą tipelį – ilgą kaip žalą ir su pensnė (ak, jeigu čia būtų buvęs Ivanas Nikolajevičius! Jis būtų iškart tą tipelį atpažinęs!). O tas pasirodė ir bemat dingo. Suerimęs Stiopa pažvelgė toliau į prieškambarį ir antrąsyk svirstelėjo, nes veidrodyje praėjo ir taip pat dingo didžiulis juodas katinas.

Stiopai nusmelkė širdį, jis susverdėjo.

„Kas čia dabar? – pagalvojo jis. – Nejau kraustausi iš proto? Iš kur tie atspindžiai?!“ Jis apsidairė po prieškambarį ir išsigandęs sušuko:

– Grunia! Koks čia katinas pas mus šlaistosi? Iš kur jis atsirado? Ir kas dar čia su juo?!

– Nesijaudinkite, Stepanai Bogdanovičiau, – atsiliepė balsas, bet ne Grunios, o svečio iš miegamojo, – tai mano katinas. Nurinkite. O Grunios nėra, aš išsiunčiau ją į Voronežą. Jinai skundėsi, kad jūs neišleidžiate jos atostogų.

Šitie žodžiai buvo tokie netikėti ir keisti, jog Stiopa nusprendė, kad jis prastai nugirdo. Be galo suglumęs jis ristute įlėkė į miegamąjį ir sustingo ant slenksčio. Jo plaukai šoktelėjo pietu, o kaktą išmušė smulkūs prakaito lašeliai.

– Svečias miegamajame buvo jau nebe vienas, o su kompanija. Antrame krėse sėdėjo tas pats tipas, kuris pasivaideno prieškambaryje. Dabar jis buvo gerai matyti: ūsai it plunksnikės, vienas pensnė stiklas spingčioja, o antrojo visai nėra. Bet miegamajame galėjai išvysti dar baisesnių dalykų: ant minkštos kėdutės, kadaise priklausiusios juvelyro našlei, išsidrėbęs vampsojo kažkas trečias, būtent – siaubingo dydžio juodas katinas, vienoje letenoje laikęs taurelę degtinės, o kitoje šakutę, ant kurios buvo spėjęs pasimauti marinuotą grybą.

Miegamajame šviesos ir taip buvo maža, o dabar Stiopai pradėjo darytis tamsu akyse. „Štai kaip, pasirodo, kraustomasi iš proto!“ – pamanė jis ir griebėsi durų staktos.

– Kaip matau, brangusis Stepanai Bogdanovičiau, jūs truputėlį nustebęs? – pasiteiravo Volandas dantimis kalenantį Stiopą. – O stebėtis juk nėra kuo. Tai mano svita.

Čia katinas išgėrė degtinės, ir Stiopos ranka ėmė slysti stakta žemyn.

– Ir tai svitai būtina kur nors gyventi, – aiškino Volandas, – taigi kai kas iš mūsų šiame bute nereikalingas. Ir man regis, kad nereikalingas kaip tik jūs!

– Jis, jis! – ožio balsu subliuvo languotasis ilgšis, – apskritai jis paskutiniu metu krečia baisias kvailystes. Girtuokliauja, naudodamasis padėtimi kimba prie moterų, nė velnio neveikia, o ką gali veikti, jeigu visiškai nesusigauja apie reikalus, kurie jam patikėti. Viršininkams akis muilina!

– Tuščiai valdišką mašiną gainioja! – apskundė Stiopą ir katinas, žiautarodamas grybą.

Ir tą akimirką, kai Stiopa, jau susmukęs ant grindų, nusilpusia ranka grabinėjo staktą, bute pasirodė ketvirtas ir jau paskutinis vaiduoklis.

Tiesiai iš veidrodžio kambarin įžengė mažas, tačiau nepaprastai pečiuitas žmogelis su katiliuku ant galvos ir styrančia iš burnos iltimi, bjaurojančia ir taip jau šlykščią jo fizionomiją. Jis buvo rusvais, net ugniniais plaukais.

– Aš, – įsiterpė į pokalbį tasai atvykėlis, – apskritai nesuprantu, kaip jis tapo direktorium, – čia rusvaplaukis ėmė vis labiau sniaukroti pro nosį. – Jis toks pat direktorius kaip aš archijerėjus.

– Tu nepanašus į archijerėjų, Azazelai, – tarstelėjo katinas, dėdamasis į lėkštę dešrelių.

– Aš ir sakau, – susniaukrojo rusvaplaukis ir, atsigręžęs į Volandą, pagarbiai pridūrė: – Leiskite, mesire, išdanginti jį velniop iš Maskvos.

– Škac!! – pašiaušęs šerius, ūmai sukniaukė katinas.

Ir staiga miegamasis ėmė suktis Stiopos akyse, jis trenkėsi galva į staktą ir, netekdamas sąmonės, dar pagalvojo: „Mirštu...“

Bet jis nenumirė. Pravėręs akis, pamatė, kad sėdi ant kažkokių akmenų. Šalia kažkas šniokštė. Kai atsimerkė kaip reikiant, išvydo, kad šniokščia jūra, dar daugiau – kad bangos dūžta prie prie jo kojų ir kad, trumpai tariant, jis sėdi pačiam molo gale, kad apačioje tviska žydrabangė jūra, o užpakalyje ant kalno – gražus miestas.

Nesusigaudydamas, kaip tokiais atvejais reikėtų elgtis, Stiopa atsistojo virpančiom kojom ir patraukė molu į krantą.

Ant molo stovėjo kažkoks žmogus, rūkė ir spjaudė į vandenį. Klaikiu žvilgsniu pažiūrėjęs į Stiopą, jis liovėsi spjaudęs.

Tada Stiopa iškrėtė tokį triuką: atsiklaupė prieš nepažįsta–nuoj rukorių ir tarė:

– Maldauju jus, pasakykite, koks čia miestas?

– Kas čia dabar? – tarė kietaširdis rūkorius.

– Aš negirtas, – kimiai pasakė Stiopa, – aš sergu, man kažkas nutiko, aš sergu... Kur aš? Koks čia miestas?..

– Na, Jalta...

Stiopa tyliai atsiduso, nugriuvo ant šono, dunkstelėjo galva į šiltą molo akmenį. Sąmonė apleido jį.

VIII skyrius

PROFESORIAUS IR POETO DVIKOVA

Kaip tik tuo metu, apie pusę dvylikos, kai Stiopa Jaltoje prarado sąmonę, ją atgavo Ivanas Nikolajevicius Benamis, nubudęs po gilaus ir ilgo miego. Kurį laiką jis stengėsi susigaudyti, kaip pateko į tą nepažįstamą kambarį su baltomis sienomis, puikiu naktiniu staleliu iš kažkokio šviesaus metalo ir baltomis užuolaidomis, už kurių švietė saulė.

Ivanas papurtė galvą, įsitikino, kad jos neskauda, ir prisiminė esąs ligoninėje. Ši mintis pažadino prisiminimus apie Berliozo žūtį, tačiau šiandien jie Ivano taip baisiai nebesukrėtė. Išsimiegojęs Ivanas Nikolajevicius aprimo ir ėmė blaiviau mąstyti. Kurį laiką jis nejudėdamas gulėjo švarutėlėje, minkštoje ir patogioje lovoje su spyruoklėmis, o paskui išvydo šalia savęs mygtuką. Iš įpratimo be jokio reikalo viską čiupinėti Ivanas jį

paspaudė. Benamis tikėjosi, kad, nuspaudus mygtuką, pasigirs skambutis ar kas nors pasirodys, tačiau įvyko visai kas kita.

Ivano kojūgalyje įsižiebė matinis cilindras, ant kurio buvo parašyta „Gerti“. Truputėlį pabuvęs, cilindras ėmė suktis, kol ant jo pasirodė užrašas: „Slaugė“. Savaime suprantama, kad išmoningasis cilindras Ivaną apstulbino. Užrašą „Slaugė“ pakeitė užrašas „Pakvieskite gydytoją“.

– Hm... – sumykė Ivanas, nesugalvodamas, ką toliau daryti su šituo cilindru. Bet čia jam atsitiktinai pasisekė: pasirodžius žodžiui „Felčerė“, Ivanas antrąsyk paspaudė mygtuką. Cilindras tyliai skimbtelėjo, sustojo, užgeso, į kambarį įėjo apkūni simpatiška moteris švariu baltu chalatu ir tarė Ivanui:

– Labas rytas!

Ivanas neatsakė, manydamas, kad toks pasisveikinimas visai nederamas esamomis aplinkybėmis. Tik pagalvokit, įgrūdo sveiką žmogų ligoninėn ir dar apsimetinėja, kad taip ir reikia!

Tuo metu moteris lygiai tokia pat geraširdiška veido išraiška spustelėjo mygtuką, pakėlė aukštyn užuolaidą, ir į kambarį pro retus ir plonus pinučius, išsiraizgiusius ligi pat grindų, plūstelėjo šviesa. Už pinučių buvo balkonas, toliau vingiuotos upės pakrantė, o kitame upės krante – smagus pušynas.

– Prašom į vonią, – pakvietė moteris ir vienu rankos prisilietimu atvėrė vidinę sieną, už kurios buvo vonios kambarys ir puikiai įrengtas tualetas.

Nors ir nusprendęs nesikalbėti su moterimi, Ivanas neiškentė ir, išvydęs, kaip iš blizgančio čiaupo į vonią plačia srove pliaupia vanduo, ironiškai tarė:

– Tai bent! Kaip „Metropolje“!

– Nieko panašaus, – didžiuodamasi atsiliepė moteris, – kur kas geriau. Tokių įrengimų net užsieny niekur nėra. Pasižiūrėti mūsų klinikos specialiai atvažiuoja gydytojai ir mokslininkai. Pas mus kasdien lankosi inturistai.

Sulig žodžiu „inturistas“ Ivanas akimirksniu prisiminė vakarykštį konsultantą. Jis paniuro, piktai dėbelėjo ir pasakė:

– Inturistai... Ko jūs visi tuos inturistus dievinate! Tarp jų, beje, visokiausių pasitaiko. Aš, pavyzdžiui, vakar su tokiu susipažinau, kad neduokdie!

Ir vos nepradėjo pasakojimo apie Poncijų Pilotą, tačiau susilaikė, suprasdamas, kad moteriai nėra prasmės visko pasakoti, kad jinais vis vien jam negali padėti.

Išsimaudžiusiam Ivanui Nikolajevičiui bemat buvo paduota viskas, ko reikia vyrui po vonios: išlyginti baltiniai, ilgos apatinės kelnės, kojinės. Dar daugiau: atidariusi spintelės duris, moteris parodė vidun ir paklausė:

– Ką pageidaujate apsivilkti – chalatėlį ar pižamą?

Priverstinai prirakintas prie naujo būsto, Ivanas vos rankom neskėstelėjo dėl tokio moters nesivaržymo ir be žodžių dūrė pirštu į tamsiai raudoną bajinę pižamą.

Paskui Ivanas Nikolajevičius tuščiu nebyliu koridorium buvo nuvestas į neapsakomo didumo kabinetą. Nusprendęs viską, ką pamatys šiame nuostabiai įrengtame pastate, vertinti ironiškai, Ivanas tuoj pat mintyse pakrikštijo kabinetą „fabriku–virtuve“.

Ir buvo už ką. Čia stovėjo spintos ir stiklinės spintelės, pilnos blizgančių nikeliuotų instrumentų. Stovėjo nepaprastai sudėtingos konstrukcijos krėsmai, kažkokios pilvotos lempos su švytinčiais gaubtais, galybė stiklainių ir dujinių degiklių, ir elektros laidų, ir visiškai niekam nežinomų prietaisų.

Šiame kabinete Ivaną apspito trys žmonės – dvi moterys ir vienas vyras, visi baltai apsirengę. Pirmiausia Ivaną nusivedė į kamputį, prie stalelio, aiškiai nusprendę šį bei tą iškamantinėti.

Ivanas apsvarstė situaciją. Buvo trys išeitys. Nepaprastai gundė pirmoji: pulti prie šitų lempų ir visokių gudrių įtaisų ir visus juos po paraliais išdaužyti, šitaip protestuojant prieš tai, kad jis be reikalo čia uždarytas. Tačiau šiandienis Ivanas gerokai skyrėsi nuo vakarykščio, ir pirmoji išeitis jam pasirodė abejotina: ko gero, jie galutinai patikės, kad jis dūklus pamišėlis. Todėl tokį būdą Ivanas atmetė. Buvo antra išeitis: nedelsiant pradėti pasakoti apie konsultantą ir Poncijų Pilotą. Tačiau vakarykštė patirtis rodė, kad tuo pasakojimu niekas netiki arba supranta jį kažkaip iškreiptai. Todėl Ivanas atsisakė ir šios, nusprendęs pasirinkti trečiąją: užsisklęsti ir išdidžiai tylėti.

Iki galo įgyvendinti šio sumanymo nepavyko ir norom nenorom, kad ir šykščiai ir niauriai, teko atsakinėti į daugybę klausimų. Ir Ivanas buvo iškvostas iki panagių, turėjo papasakoti visą savo ankstesnį gyvenimą, net kada ir kaip sirgo skarlatina – o tai buvo prieš penkiolika metų. Prirašę visą puslapį, apvertė jį, ir moteris baltu chalatu ėmė klausinėti apie Ivano gimines. Prasidėjo kažkokia nuobodybė: kas mirė, kada ir nuo ko, ar negėrė, ar nesirgo venerinėmis ligomis, ir panašiai, ir panašiai. Galų gale paprašė papasakoti apie vakarykštį atsitikimą prie Patriarcho tvenkinių, tačiau smarkiai nekibo, pasakojimu apie Poncijų Pilotą nesistebėjo.

Tuomet moteris perleido Ivaną vyrui, ir tasai ėmėsi jo kitaip, ničnieko neklausinėjo. Jis išmatavo Ivano kūno temperatūrą, suskaičiavo pulsą, pažiūrėjo Ivanui į akis, pasišviesdamas kažkokia lempele. Paskui į pagalbą vyrui stojo antroji moteris ir pradėjo Ivaną neskaudžiai badyti kažkuo į nugarą, plaktukėlio rankena braižyti jam ant krūtinės kažkokius ženklus, stuksenti per kelius taip, kad net Ivano kojos šokinėjo, įdūrė į pirštą ir paėmė kraujo, įdūrė į alkūnės linkį, movė ant riešų kažkokias gumines apyrankes.

Ivanas tik karčiai šypsojosi ir mąstė, kaip kvailai ir keistai viskas išėjo. Tiktai pamanykit! Norėjo visus perspėti apie grėsmę, keliamą nežinomo konsultanto, veržėsi jį sulaikyti, o tepasiekė tiek, kad pakliuvo į kažkokį paslaptinę kabinetą ir dabar porino čia visokius niekus apie dėdę Fiodorą iš Vologdos, kuris gėrė iki žemės graibymo. Siaubingai kvaila!

Galų gale Ivanas buvo paleistas ir palydėtas atgal į savo kambarį, kur gavo puodelį kavos, du minkštai virtus kiaušinius ir baltos duonos su sviestu.

Suvalgęs ir išgėręs viską, ką gavo, Ivanas nutarė laukti paties vyriausio šios įstaigos viršininko ir pareikalauti, kad šis skirtų jam deramą dėmesį ir gražintų teisybę.

Ir jis sulaukė, sulaukė iškart po pusryčių. Netikėtai atsidarė Ivano kambario durys, ir pro duris suėjo daugybė žmonių baltais chalatais. Pirmą visųėjo kruopščiai nelyginant aktorius nusiskutęs maždaug keturiasdešimt penkerių metų itin mandagus vyras maloniomis, bet labai skvarbiomis akimis. Visa palyda rodė jam dėmesį ir pagarbą, tad jo pasirodymas buvo labai iškilmingas. „Kaip Poncijus Pilotas!“ – dingtelėjo Ivanui.

Taip, jis, be abejonės, buvo čia vyriausias. Jis prisėdo ant taburetės, o kiti liko stovėti.

– Daktaras Stravinskis, – prisistatė Ivanui ir maloniai pažvelgė į jį.

– Štai, Aleksandrai Nikolajevičiau, – negarsiai tarė vienas palydovas tvarkingai apkirpta barzdele ir padavė vyriausiam ligi juodumo prirašytą Ivano lapą.

„Ištisą bylą sukūrpė!“ – pagalvojo Ivanas. O vyriausiasis įprastu žvilgsniu perbėgo lapą, suniurnėjo: „Aha, aha...“ ir pasikeitė su palydovais keliomis frazėmis, pasakytomis mažai girdėta kalba.

„Ir lotyniškai kaip Pilotas šneka...” – liūdnai pagalvojo Ivanas. Bet čia vienas žodis privertė jį krūptelėti, tai buvo žodis „šizofrenija“ – deja, jau vakar ištartas prakeiktojo užsieniečio prie Patriarcho tvenkinių.

– „Net ir tai žinojo!” – su nerimu pagalvojo Ivanas.

Vyriausiasis, matyt, laikėsi taisyklės sutikti su viskuo ir džiaugtis viskuo, kad ir ką jam sakytų aplinkiniai, ir reikšti džiaugsmą žodžiais „puiku, puiku...”

– Puiku! – pasakė Stravinskis, grąžindamas kažkam lapą, ir kreipėsi į Ivaną: – Jūs poetas?

– Poetas, – niūriu balsu atsakė Ivanas ir pirmąsyk pajuto kažkokį nesuprantamą bodėjimąsi poezija, ir net savi eilėraščiai, šią akimirką atėję į galvą, jam kažkodėl pasirodė nemalonūs.

Suraukęs kaklą, jis savo ruožtu paklausė Stravinskį:

– Jūs – profesorius?

Stravinskis paslaugiai ir mandagiai linktelėjo.

– Ir jūs čia vyriausias? – neatlyžo Ivanas.

Stravinskis vėl linktelėjo.

– Man reikia su jumis pasikalbėti, – reikšmingai pasakė Ivanas Nikolajevičius.

– Aš tam ir atėjau, – atsiliepė Stravinskis.

– Štai koks reikalas, – pradėjo Ivanas, jausdamas, kad atėjo jo valanda, – mane paskelbė bėpročiu, niekas nenori manęs išklausti!..

– O ne, mes kuo įdėmiausiai jus išklausysim, – rimtu tonu nuramino Ivaną Stravinskis, – ir nieku gyvu neleisim paskelbti jūsų bėpročiu.

– Tada klausykite: vakar vakare prie Patriarcho tvenkinių aš sutikau paslaptinę asmenį, užsienietį ne užsienietį, kuris iš anksto žinojo apie Berlioza mirtį ir savo akim buvo matęs Poncijų Pilotą.

Palydovai be garso, nė nejudėdami, klausėsi poeto.

– Pilotą? Ar tai tą Pilotą, kuris gyveno Jėzaus Kristaus laikais? – prisimerkęs, įbedęs žvilgsnį į Ivaną, pasiteiravo Stravinskis.

– Tą patį.

– Aha, – tarė Stravinskis, – o tasai Berliozas žuvo po tramvajum.

– Vakara mano akyse jį pervažiavo tramvajus ties Patriarcho tvenkiniais, o paslaptinęs pilietis...

– Poncijaus Piloto pažįstamas? – pasitikslino Stravinskis, matyt, pasižymintis nepaprasta nuovoka.

– Taip, – patvirtino Ivanas, atidžiai stebėdamas Stravinskį, – tai šit jis iš anksto pasakė, kad Anuška paliejo saulėgrąžų aliejų... O jisai kaip tik toje vietoje ir paslydo! Kaip jums patinka? – reikšmingai paklausė Ivanas, tikėdamasis savo žodžiais padaryti didelį efektą.

Tačiau jokio efekto nesulaukė, Stravinskis visai paprastai ėmė toliau klausinėti:

– O kas toji Anuška?

Šis klausimas truputį sutrikdė Ivaną, jo veidas trūktelėjo.

– Anuška čia visai nesvarbi, – prašneko jis, pradėdamas nervintis, – velniai žino, kas ji tokia. Stačiai kažkokia kvaiša iš Sodų gatvės. Svarbu tai, kad jis iš anksto, suprantat, iš anksto žinojo apie saulėgrąžų aliejų! Ar jūs suprantat?

– Puikiausiai suprantu, – rimtai atsakė Stravinskis ir, palietęs poeto keli, pridūrė: – Nesijaudinkit ir pasakokit toliau.

– Gerai, – tarė Ivanas, stengdamasis išlaikyti Stravinskio toną ir karčios patirties jau pamokytas, kad tikrai ramybė gali jam pagelbėti, – taigi šitas baisus tipas, apsimetęs konsultantu, turi kažkokią nepaprastą galią... Tarkim jį vejiesi, o pavyti negali. O su juo dar vaikštinėja porelė, irgi savaip šauni: kažkoks ilgšis su išmuštais stiklais ir neįtikėtino didumo katinas, kuris pats vienas važinėjasi tramvajum. Be to, – niekieno nestabdomas Ivanas ėmė kalbėti kaskart vis karščiau ir įtikinamiau, –jis pats buvo Poncijaus Piloto balkone, čia nėra jokių abejonių. Ką visa tai reiškia? A? Jį reikia nedelsiant suimti, antraip jis pridarys neįsivaizduojamų bėdų.

– Vadinasi, jūs ir siekiate, kad jis būtų suimtas? Ar teisingai supratau? – paklausė Stravinskis.

„Protingas, – pagalvojo Ivanas, – reikia pripažinti, kad ir tarp inteligentų pasitaiko protingų kaip reta žmonių. Niekaip nepaneigsi!“ Ir atsakė:

– Visai teisingai! Patys pagalvokit – kaip aš galiu to nesiekti? O jūs mane štai per prievartą uždarėt čionai, kaišiojat į akis lemputę, maudot vonioje, klausinėjat kažkokių niekų apie dėdę Fiodorą!.. O jis jau seniai po žeme! Reikalauju nedelsiant paleisti mane.

– Na ką gi, puiku, puiku! – atsiliepė Stravinskis. – Štai viskas ir paaiškėjo. Iš tiesų, kokia prasmė laikyti ligoninėje sveiką žmogų? Gerai. Aš nedelsdamas paleisiu jus iš čia, jeigu jūs man pasakysit, kad esat normalus. Ne įrodysit, o tik pasakysit. Taigi, jūs normalus?

Stojo visiška tylą, ir apkūni moteris, kuri rytą slaugė Ivaną, su didžia pagarba pažvelgė į profesorių, o Ivanas dar kartą pagalvojo: „Tikrai protingas“.

Profesoriaus pasiūlymas jam labai patiko, tačiau atsakyti jis neskubėjo, raukydamas kaktą, vis galvojo ir galvojo, kol pagaliau tvirtai pasakė:

– Aš – normalus.

– Na, ir puiku! – su palengvėjimu ir džiugiai sušuko Stravinskis. – O jeigu taip, pamėginkime galvoti logiškai. Peržvelkime vakaryktę jūsų dieną, – jis pasisuko, ir kažkas jam kaipmat padavė Ivano popierius. – Ieškodamas nepažįstamo žmogaus, kuris jums prisistatė kaip Poncijaus Piloto pažįstamas, jūs vakar padarėte štai ką, – Stravinskis ėmė lenkti savo ilgus pirštus, žvilgčiodamas čia į lapą, čia į Ivaną, – pasikabinote ant krūtinės šventą paveikslėlį. Buvo taip?

– Buvo, – niūriai linktelėjo Ivanas.

– Griuvote nuo tvoros, susižalojote veidą. Taip? Atėjote į restoraną vienais apatiniais, rankoje nešdamas degančią žvakę, ir restorane sumušėte žmogų. Čionai jus atvežė surištą. Patekęs čia, jūs skambinote į miliciją ir prašėte atsiųsti kulkosvaidžių. Paskui bandėte iššokti pro langą. Taip? Kyla klausimas: ar galima, taip elgiantis, ką nors pagauti arba suimti? Ir jeigu jūs normalus žmogus, tai pats atsakysite: nieku gyvu. Jūs norite išeiti iš čia? Prašom. Bet leiskite paklausti, kur jūs vyksite?

– Žinoma, į miliciją, – atsakė Ivanas nebe taip tvirtai ir truputėlį sutrikęs nuo profesoriaus žvilgsnio.

– Tiesiai iš čia?

– Aha.

– O namo neužsuksite? – skubiai paklausė Stravinskis.

– Nėra kada! Kol aš namo važinėsiu, jis paspruks!

– Gerai. O apie ką pirmiausia milicijoje kalbėsit?

– Apie Poncijų Pilotą, – atsakė Ivanas Nikolajevičius, ir jo akys apsitraukė pilkšva miglele.

– Na, ir puiku! – sušuko įtikintas Stravinskis ir, kreipdamasis į palydovą su barzdele, paliepė: – Fiodorai Vasiljevičiaus, prašom išleisti pilietį Benamį į miestą. Bet šio kambario neužimkit, patalynės galit nekeisti. Po dviejų valandų pilietis Benamis vėl grįš čionai. Na ką gi, – kreipėsi jis į poetą, – sėkmės jums nelinkiu, nes ta sėkmė nė per nago juodymą netikiu. Iki greito pasimatymo! – ir jis atsistojo, o jo palyda sujudėjo.

– O kodėl aš vėl grįšiu čionai? – sunerimęs paklausė Ivanas.

Stravinskis, sakytumei būtų laukęs šio klausimo, tuoj pat vėl atsisėdo ir prašneko:

– O todėl, kad vos pasirodysit vienomis apatinėmis milicijoje ir pareikšite, kad matėte žmogų, asmeniškai pažinojusį Poncijų Pilotą, – jus akimirksniu atves čionai, ir jūs vėl atsidursite šitame pačiame kambaryje.

– Kuo čia dėtos apatinės kelnės? – dairydamasis sumišusiu žvilgsniu paklausė Ivanas.

– Svarbiausia, aišku, Poncijus Pilotas. Bet ir apatinės kelnės daug ką lems. Juk valdiškus drabužius mes iš jūsų atimsime ir grąžinsime apdarus, su kuriais atvykote. O pas mus jūs buvote atvežtas su apatinėmis kelnėmis. Ir namo, beje, užsukti neketinate, nors aš jums apie tai užsiminiau. Paskui Pilotas... ir viskas bus aišku!

Ir čia keistas dalykas nutiko Ivanui Nikolajevičiui. Jo valia sakytum suskilo, jis pasijuto esąs menkas, reikalingas patarties.

– Tai ką man daryti? – šį sykį jau baikščiai paklausė jis.

– Na, ir puiku! – atsiliepė Stravinskis. – Tai pats protingiausias klausimas. Dabar aš pasakysiu, kas jums iš tikrųjų nutiko. Vakar kažkas jus smarkiai išgąsdino ir sujaukė galvą pasakojimu apie Poncijų Pilotą ir visus kitus dalykus. Ir štai jūs, susinervinęs ir iškamtuotas žmogus, leidotės per miestą, pasakodamas apie Poncijų Pilotą. Suprantama, kad visi jus palaikė pamišėliu. Dabar išgelbėti jus gali tik vienas dalykas – visiška ramybė. Ir jūs privalote likti čia.

– Tačiau jį būtina pagauti! – tiesiog maldaudamas sušuko Ivanas.

– Gerai, tačiau kam lakstyti pačiam? Išdėstykite popieriuje viską, kuo įtariate ir kaltinate tą žmogų. Nėra paprastesnio dalyko, kaip perduoti jūsų pareiškimą kur reikalinga, ir jeigu tai iš tikrųjų nusikaltėlis, viskas paaiškės labai greitai. Tačiau su viena sąlyga: neapsunkinkite sau galvos ir kuo mažiau galvokite apie Poncijų Pilotą. Maža ką galima papasakoti! Ne viskuo reikia tikėti.

– Supratau! – ryžtingai pareiškė Ivanas. – Prašom duoti man popieriaus ir plunksną.

– Duokite popieriaus ir trumpą pieštuką, – paliepė Stravinskis storajai moteriai, o Ivanui taip tarė: – Bet šiandien patariu nerašyti.

– Ne, ne, šiandien, būtinai šiandien, – susijaudinęs sušuko Ivanas.

– Na gerai. Tik nepervarginkit smegenų. Nepavyks šiandien, pavyks rytoj.

– Jis pabėgs!

– O ne, – tvirtai pareiškė Stravinskis, – niekur jis nepabėgs, aš garantuoju. Ir atsiminkite, kad mes jums visokeriopai padėsime, kitaip jums nieko neišeis. Girdite mane? – staiga reikšmingai paklausė Stravinskis ir pastvėrė abi Ivano Nikolajevičiaus rankas. Laikydamas jas savosiose, jis išmeigė žvilgsnį Ivanui į akis ir ėmė kartoti: – Mes jums padėsime... girdite mane?... Mes jums padėsime... Mes jums padėsime... Jums palengvės. Čia tylu, ramu... Mes jums padėsime...

Ivanas Nikolajevičius nelaukta nusižiovavo, jo veido bruožai sušvelnėjo.

– Taip, taip, – tarė jis tyliai.

– Na, ir puiku! – savo papratimu užbaigė pokalbį Stravinskis ir pakilo. – Iki pasimatymo! – jis paspaudė Ivanui ranką ir jau išeidamas atsigrėžė į palydovą su barzdele ir pasakė:

– Tiesa, o deguonį pabandykit... ir vonias.

Po kelių sekundžių priešais Ivaną nebebuvo nei Stravinskio, nei palydos. Už grotuoto lango vidudienio saulėje gražiai švietė smagus pavasariškas pušynas aname krante, o truputėlį arčiau tviskėjo upė.

IX skyrius

KOROVJOVO DARBELIAI

Sodų gatvės namo Nr. 302 bis, kuriame gyveno velionis Berliožas, gyventojų komiteto pirmininkas Nikanoras Ivanovičius Bosojus buvo prislėgtas sunkių rūpesčių, prasidėjusių praeitą naktį iš trečiadienio į ketvirtadienį.

Vidurnaktį, kaip mes jau žinome, į tą namą atvyko komisija, kurioje dalyvavo Želdybinas, iškvietė Nikanorą Ivanovičių, pranešė apie Berliožo mirtį ir drauge su juo nuėjo į butą Nr. 50.

Tenai buvo užantspauduoti velionio rankraščiai ir daiktai. Nei ateinančios namų darbininkės Grunios, nei plevėsos Stepano Bogdanovičiaus tuo metu bute nebuvo. Komisija Nikanorui Ivanovičiui pareiškė, kad velionio rankraščius ji pasiims peržiūrėti, kad velionio gyvenamas plotas, tai yra trys kambariai (buvęs juvelyro našlės kabinetas, svetainė ir valgomasis), perduodami gyventojų komiteto žinion, o velionio daiktai paliekami saugoti minėtame plote, kol atsiras paveldėtojai.

Žinia apie Berliožo žūtį pasklido po visą namą neapsakomai greitai, ir nuo septynių ryto gyventojai pradėjo skambinti Bosoju telefonu, o paskui ir patys užeidinėti, nešini pareiškimais, kuriais buvo reiškiamos pretenzijos į velionio gyvenamą plotą. Per dvi valandas Nikanoras Ivanovičius priėmė trisdešimt du tokius pareiškimus.

Ko tik juose nebuvo – maldavimai, grasinimai, paskalos, šmeižtai, pažadai susiremontuoti butą savo lėšomis, skundai dėl nepakeliamos ankštumos, siaubingo gyvenimo viename bute su banditais. Tarp pareiškimų buvo meniniu įtaigumu sukrečiantis aprašymas koldūnų vagystės, įvykusios bute Nr.31, kai vagis koldūnus susigrūdo tiesiog į švarko kišenę, du pažadai baigti gyvenimą savižudybe ir vienas prisipažinimas apie slepiamą nėštumą.

Atėjusieji kviesdavosi Nikanorą Ivanovičių į prieškambarį, griebdavo jį už rankovės, kažką kuždėdavo, merkdavo akį ir žadėdavo nelikti skolingi.

Ši kančia tęsėsi ligi pirmos valandos, kol Nikanoras Ivanovicius paprasčiausiai pabėgo iš savo buto, norėdamas pasislėpti palei vartus esančioje valdybos kontoroje, tačiau, išvydęs, kad ten jo irgi laukia prašytojai, spruko ir iš tenai. Šiaip taip atsikratęs per asfaltuotą kiemą jam pavymui sekusių žmonių, Nikanoras Ivanovičius nėrė į šeštąjį įėjimą ir užlipo į penktą aukštą, kur ir buvo tas nelemtas butas Nr. 50.

Atsikvėpęs laiptų aikštelėje, tuklus Nikanoras Ivanovičius paskambino, tačiau durų niekas neatidarė. Jis paskambino dar kelis sykius, pradėjo niurzgėti ir patyliukais

keiksnoti. Bet ir tada durys neatsivėrė. Nikanoro Ivanovičiaus kantrybė trūko, ir jis, išsitraukęs iš kišenės ryšulį raktų dublikatų, priklausančių namų valdybai, tvirta valdžios ranka atsirakino duris ir įėjo.

– Ei, moteriške! – riktelėjo Nikanoras Ivanovičius apytamsiame prieškambarėje. – Kuo tu ten vardu? Berods Grunia? Tavęs nėra?

Niekas neatsiliepė.

Tada Nikanoras Ivanovičius nulupo nuo kabineto durų antspaudą, išsiėmė iš portfelio sulankstomą metrą ir žengė į kabinetą. Žengti žengė, bet tuoj pat apstulbintas sustojo tarpduryje ir net krūptelėjo.

Prie velionio stalo sėdėjo nepažįstamas, perkaręs ir ištįsęs pilietis languotu švarkeliu, žokėjiška kepurėle, užsikabinęs ant nosies pensnė... na, žodžiu, tas pats.

– Kas jūs toks būsite, pilietė? – persigandęs paklausė Nikanoras Ivanovičius.

– Vai! Nikanoras Ivanovičius, – blerbiančiu tenoru suriko nematytasis pilietis ir pašokęs netikėtai griebė spausti pirmininko ranką. Šitoks pasisveikinimas nemažai nenudžiugino Nikanoro Ivanovičiaus.

– Atleiskite, – prašneko jis įtariai, – kas jūs toks būsite? Jūs – oficialus asmuo?

– Ak, Nikanorai Ivanovičiau! – jausmingai surypavo nepažįstamasis. – Kas yra oficialus asmuo, kas neoficialus? Viskas priklauso nuo to, kaip į šį klausimą pažiūrėsi. Viskas, Nikanorai Ivanovičiau, sąlygiška ir netvirta. Šiandien aš neoficialus asmuo, o rytoj, žiūrėk, oficialus! O pasitaiko ir atvirkščiai, Nikanorai Ivanovičiau. Ir dar kaip pasitaiko!

Šitie samprotavimai namų valdybos pirmininko negalėjo patenkinti. Būdamas iš prigimties apskritai įtarus, jis nusprendė, kad gražbyliaujantis priešais jį pilietis yra kaip tik neoficialus, o veikiausiai ir visai pašalinis asmuo.

– Bet kas gi jūs toks? Jūsų pavardė? – vis rūsčiau kvotė pirmininkas, net ėmė pulti nepažįstamąjį.

– Mano pavardė, – nė truputėlio nesutrikdytas rūstumo, atsakė pilietis, – tarkime, Korovjovas. Nikanorai Ivanovičiau, o gal norėtumėte pasivaišinti? Be ceremonijų! Ką?

– Atsiprašau, – stačiai tūždamas prašneko Nikanoras Ivanovičius, – apie kokias vaišes čia kalbat! (Nors ir nemalonu, bet norime pripažinti, kad Nikanoras Ivanovičius buvo gana šiurkštus žmogus.) – Velionio kambariuose būti draudžiama! Ką jūs čia veikiate?

– Sėskitės, Nikanorai Ivanovičiau, sėskitės! – nė kiek neprarasdamas savitvardos suriko pilietis ir ėmė pataikaujamai strakalioti aplink, siūlydamas pirmininkui kėdę.

Galutinai įdūkęs Nikanoras Ivanovičius atstūmė kėdę ir suriaumojo:

– Kas jūs per vienas?

– Aš, tamstele, esu vertėjas, aptarnaujantis užsienietį, kuris šį butą pasirinko sau rezidencija, – prisistatė Korovjovu pasivadinęs žmogėnas ir kaukštelėjo šviesiai rudų nevalytų batų kulnais.

Nikanoras Ivanovičius išsižiojo. Kažkokio užsieniečio, ir dar su vertėju, pasirodymas šiame bute jam buvo didžiausias siurprizas, ir jis pareikalavo pasiaiškinti.

Vertėjas noriai viską paaiškino. Varjetė direktorius Stepanas Bogdanovičius Lichodejevas maloniai pakvietęs poną Volandą, užsienio artistą, kol truks jo gastrolės, maždaug savaitę, pagyventi savo bute ir apie tai vakar laišku pranešęs Nikanorui Ivanovičiui, prašydamas laikinai priregistruoti užsienietį, kol jis pats ilsės Jaltaje.

– Nieko jis man nerašė, – pasakė suglumęs pirmininkas.

– O jūs pasirauskite savo portfelyje, Nikanorai Ivanovičiau, – lipšniai pasiūlė Korovjovas.

Gūžtelėjęs pečiaais Nikanoras Ivanovičius pravėrė portfelį ir rado jame Lichodejevo laišką.

– Kaip čia aš jį pamiršau? – įbedęs buką žvilgsnį į atplėštą voką, sumurmėjo Nikanoras Ivanovičius.

– Visko pasitaiko, visko pasitaiko, Nikanorai Ivanovičiau! – ėmė tratėti Korovjovas. – Išsiblašymas, išsiblašymas ir nuovargis, ir padidėjęs kraujo spaudimas, mielas drauguži Nikanorai Ivanovičiau! Aš ir pats siaubingai išsiblaškęs. Kada nors prie taurelės papasakosiu jums keletą nutikimų iš savo biografijos, lepsite iš juoko!

– Tai kada Lichodejevas išvyksta į Jaltą?!

– Jis jau išvyko, išvyko! – sušuko vertėjas. – Jis jau lekia, jei norit žinoti! Jis jau velniaižin kur! – čia vertėjas sumosavo rankomis lyg malūno sparnais.

Nikanoras Ivanovičius pareiškė, kad jam būtina asmeniškai pasimatyti su užsieniečiu, tačiau vertėjas užprotestavo: tai neįmanoma. Užimtas. Dresuoja katiną.

– Katiną, jei pageidaujate, galiu parodyti, – pasiūlė Korovjovas.

Pasimatyti su katinu savo ruožtu atsisakė Nikanoras Ivanovičius, o vertėjas bemat pateikė pirmininkui netikėtą, tačiau labai įdomų pasiūlymą.

Kadangi ponas Volandas nieku gyvu nenori gyventi viešbutyje ir yra įpratęs gyventi plačiai ir erdviai, tai gal gyventojų komitetas galėtų savaičiukei, kol truks Volando gastrolės Maskvoje, išnuomoti jam visą butą, kitaip tariant, ir velionio kambarius?

– Juk jam vis viena, numirėliui, – pašnibždomis švokštė Korovjovas, – juk pats suprantat, Nikanorai Ivanovičiau, kad jam šitas butas nereikalingas.

Gerokai sutrikęs, Nikanoras Ivanovičius paprieštaravo, kad, girdi, užsieniečiai turi gyventi „Metropolyje“, o ne privačiuose butuose...

– Sakau jums, kaprizingas kaip velnias! – sušnibždėjo Korovjovas. – Nenori, ir baigta! Nemėgsta viešbučių! Šit kaip man jie visi įsiėdė, tie inturistai – nuoširdžiai pasiguodė Korovjovas, brūkštelėjęs pirštu per savo gyslotą kaklą. – Patikėkit, baigia galutinai nukamuoti! Atvažiuoja toksai... arba šnipinėti puola kaip šunsnukis, arba visus nervus savo įgeidžiais išstampo: ir tas jam negerai, ir anas negerai!.. O jūsų komitetui, Nikanorai Ivanovičiau, iš to tik nauda, grynas pelnas. Pinigų jam negaila... – Korovjovas apsižvalgė, paskui šnibžtelėjo pirmininkui į ausį: – Milijonierius!

Vertėjo pasiūlymas buvo aiškus, praktiškas ir labai solidus, tačiau kažkaip itin nesolidžiai atrodė ir vertėjo kalbos maniera, ir jo drabužiai, ir šita šlykšti, sukiužusi pensnė. Dėl viso to pirmininkas juto kažkokį neaiškų nerimą, bet vis dėlto nusprendė priimti pasiūlymą. Mat gyventojų komiteto kasoje, deja, buvo stambus deficitas. Rudeniop šildymui reikėjo pirkti naftos, o už ką – nežinia. Su inturisto pinigais, galimas daiktas, pavyktų išsiversti. Tačiau apdairus ir atsargus Nikanoras Ivanovičius pareiškė, kad visų pirma šį klausimą reikės suderinti su inturistų biuru.

– Žinoma, – šūktelėjo Korovjovas, – būtinai suderinkit. Štai jums, Nikanorai Ivanovičiau, telefonas, derinkit nedelsdamas. O dėl pinigų nesidrovėkit, – pakuždom pridūrė jis, tempdamas pirmininką į prieškambarį prie telefono, – iš ko lupti, jei ne iš jo! Kad būtumėt matęs, kokią vilą jis turi Nicoje! Kitą vasarą, išvažiavęs į užsienį, specialiai užsukit pažiūrėti – aiktelėsit!

Reikalą su inturistų biuru pavyko sutvarkyti telefonu nepaprastai greitai, pirmininką tatau net apstulbino. Pasirodė, kad ten jau žinoma apie pono Volando ketinimą apsigyventi privačiame Lichodejevo bute ir dėl to visai neprieštaraujama.

– Na ir šaunu! – plyšojo Korovjovas.

Šiek tiek suglumintas jo tarškėjimo, pirmininkas pareiškė, kad gyventojų komitetas sutinka savaitei išnuomoti butą Nr.50 artistui Volandui už... – Nikanoras Ivanovičius akimirksnį užsikirto, paskui tarė:

– Penkis šimtus rublių per dieną.

Čia Korovjovas galutinai apstulbino pirmininką. Vogčia pamerkęs akį ir linktelėjęs miegamojo pusėn, kur buvo girdimi minkšti sunkaus katino šuoliai, jis sušvokštė:

– Vadinasi, už savaitę bus trys su puse tūkstančio.

Nikanoras Ivanovičius pamanė, kad jis pridurs: „Na ir apetitas, Nikanorai Ivanovičiau!“ – bet Korovjovas pasakė visai ką kita:

– Argi čia pinigai?! Prašykite penkių, jis duos.

Nikanoras Ivanovičius sutrikęs šyptelėjo ir nė pats nepajuto, kaip atsідūrė prie velionio rašomojo stalo, kur Korovjovas neregėtai greitai ir mikliai surašė du sutarties egzempliorius. Paskui jis nulėkė į miegamąjį ir tuoj grįžo, o abiejuose sutarties egzemplioriuose jau buvo skėtrūs užsieniečio parašai. Sutartį pasirašė ir pirmininkas. Tada Korovjovas paprašė raštelio už penkis...

– Rašykite žodžiais, žodžiais, Nikanorai Ivanovičiau!.. tūkstantis rublių... – ir, palydėdamas žodeliukais, kažkaip nesiderinančiais su rimtu reikalu: – Ein, dvei, trei! – paklojo priešais pirmininką penkis naujus pinigų pakelius.

Skaičiuojant pinigus Korovjovas maivėsi, laidė visokius juokelius, kaip antai „pinigėliai mėgsta skaičių“, „kad turi pinigų, nebijok nė ubagų“ ir panašiai.

Suskaičiavęs pinigus, pirmininkas gavo iš Korovjovo užsieniečio pasą laikinai priregistruoti, įsidėjo jį, sutartį ir pinigus į portfelį ir kažkaip nesusilaikęs droviai paprašė kontramarkės...

– Be kalbų! – subliuvo Korovjovas. – Kiek jums bilietų, Nikanorai Ivanovičiau, dvylika, penkiolika?

Priblokštas pirmininkas paaiškino prašą tik poros kontramarkių, sau ir Pelagėjai Antonovnai, savo žmonai.

Korovjovas beregint išsitraukė bloknotą ir smagiai išrašė kontramarkę dviem asmenim pirmoje eilėje. Šią kontramarkę vertėjas kaire ranka mikliai įspraudė į Nikanoro Ivanovičiaus delną, o dešiniąją tēkstelėjo į kitą pirmininko ranką traškantį pakelį. Dėbtelėjęs į tą pakelį, Nikanoras Ivanovičius smarkiai paraudo ir ėmė stumti jį šalin.

– Nevalia... – murmėjo jis.

– Nė girdėti nenoriu nieko, – sukuždėjo Korovjovas stačiai jam į ausį, – pas mus nevalia, o užsienyje valia. Nepatogu, Nikanorai Ivanovičiau, įžaisite užsienietį. Jūs vargote...

– Už tai griežtai baudžiama, – tylut tylutėliai suvebleno pirmininkas ir apsidairė.

– O kur liudininkai? – šnibžtelėjo į kitą ausį Korovjovas. – Kur liudininkai, klausiu? Liaukitės!

Ir čia, kaip vėliau aiškino pirmininkas, atsitiko stebuklas: pakelis pats šmurkstelėjo į jo portfelį. O paskui pirmininkas, kažkoks išgeibęs ir net sugniužęs, atsідūrė laiptų aikštelėje. Minčių verpetas siautėjo galvoje. Sukosi ir toji vila Nicoje, ir dresuotas katinas, ir mintis apie tai, kad liudininkų iš tikrųjų nebuvo ir kad Pelagėja Antonovna

apsidžiaugs, gavusi kontramarkę. Tos mintys buvo be jokio sąryšio, bet malonios. Tačiau kažkoks dyglys pačioje širdies gilumoje vis dėlto badė pirmininką. Tai buvo nerimo dyglys. Be to, čia, ant laiptų, pirmininkui tarsi kas kūju dunkstelėjo į galvą: „O kaip tasai vertėjas pateko į kabinetą, jeigu durys buvo užantspauduotos?! Ir kodėl jis, Nikanoras Ivanovičius, apie tai nepasiteiravo?“ Kurį laiką pirmininkas tarsi avinas spoksojo į laiptų pakopas, bet paskui nutarė spjauti į viską ir nekvaršinti sau galvos tokiu neįkandamu klausimu...

Vos pirmininkas paliko butą, iš miegamojo pasigirdo žemas balsas:

– Man tas Nikanoras Ivanovičius nepatiko. Jis lupikautojas ir sukčius. Ar negalima padaryti taip, kad jis daugiau neateitų?

– Tik įsakykit, mesire... – atsiliepė iš kažkur Korovjovas, bet ne blerbiančiu, o visai aiškiu ir skardžiu balsu.

Ir tuoj pat prakeiktasis vertėjas atsidūrė prieškambaryje, surinko numerį ir kažkodėl didžiai verksmingu balsu ėmė mekenti į ragelį:

– Alio! Laikau savo pareigą pranešti, kad mūsų Sodų gatvės namo numeris trys šimtai du bis gyventojų komiteto pirmininkas Nikanoras Ivanovičius Bosojus spekuliuoja valiuta. Šiuo metu jo bute numeris trisdešimt penki, išvietėje, ventiliacijos vamzdyje, guli suvynioti į laikraštį keturi šimtai dolerių. Kalba minėto namo gyventojas Timofejus Kvascovas iš vienuolikto buto. Bet meldžiu laikyti mano pavardę paslapyje. Bijau minėto pirmininko keršto.

Ir pakabino, niekšas, ragelį.

Kas vėliau vyko bute Nr. 50, nežinoma, tačiau žinoma, kas vyko Nikanoro Ivanovičiaus bute. Įlindęs į savo išvietę ir užsikabinęs kabliuku, jis išsitraukė iš portfelio pinigus, įbruktus vertėjo, ir įsitikino, kad pakelyje keturi šimtai rublių. Tuos pinigus Nikanoras Ivanovičius susuko į laikraščio skiautę ir įkišo į ventiliacijos vamzdį.

Po penkių minučių pirmininkas sėdėjo už stalo savo nedideliame valgomajame. Žmona atnešė dailiai supjaustytos silkutės, gausiai pabarstytos svogūnų laiškais. Nikanoras Ivanovičius prisipylė stikliukėlį, išlenkė, prisipylė antrą, išlenkė, pasimovė ant šakutės tris gabaliukus silkės... ir tuo metu prie durų kažkas paskambino. O Pelagėja Antonovna įnešė garuojantį puodą, į kurį užteko užmesti akį, idant atspėtų, kad jame, pačiuose karštų barščių tirščiuose, guli tai, kas visų skaniausia pasaulyje – tuščiaviduris kaulas su čiulpais.

Nurijęs seilę, Nikanoras Ivanovičius suurzgė kaip šuo:

– Kad jūs prasmegtumėt! Nė pavalgyti neduoda. Nieko neįleisk, manęs nėra. Sakyk, kad liautusi landžioję dėl to buto. Po savaitės bus posėdis...

Žmona nuskubėjo į prieškambarį, o Nikanoras Ivanovičius samčiu išvilko iš ugnimi alsuojančio ežero – jį, kaulą, perskilusį išilgai. Ir tą akimirką į valgomąjį įžengė du piliečiai, o su jais nežinia kodėl labai išblyškusi Pelagėja Antonovna. Žvilgtelėjęs į piliečius, Nikanoras Ivanovičius irgi išbalo ir atsistojo.

– Kur išvietė? – susirūpinęs paklausė pirmasis, vilkintis balta palaidine.

Ant pietų stalo kažkas dunkstelėjo (tai Nikanoras Ivanovičius numetė šaukštą ant ceratos).

– Čia, čia, – greitakalbe atsakė Pelagėja Antonovna.

Ir atvykėliai nedelsdami pasuko į koridorių.

– O kas atsitiko? – tyliai paklausė Nikanoras Ivanovičius, sekdamas paskui atėjusius. – Mūsų bute nieko tokio negali būti... O jūsų dokumentai... prašom atleisti...

Pirmasis nė nestabtelėjęs parodė Nikanorui Ivanovičiui dokumentą, o antrasis tą pačią minutę jau stovėjo ant taburetės išvietėje ir kišo ranką į ventiliacijos vamzdį. Nikanoro Ivanovičiaus akys aptemo. Atvykėliai išvyniojo laikraštį, tačiau pakelyje pasirodė esą ne rubliai, o nepažįstami pinigai, lyg mėlyni, lyg žali, su kažkokio senio atvaizdu. Beje, Nikanoras Ivanovičius nepajėgė aiškiai visko įžiūrėti, jam prieš akis tyvuliavo kažkokios dėmės.

– Doleriai ventiliacijoje, – susimąstęs pasakė pirmasis ir lipšniai bei mandagiai paklausė Nikanorą Ivanovičių: – Jūsų pakelis?

– Ne! – baisiu balsu atsakė Nikanoras Ivanovičius.

– Pasitaiko, – sutiko tasai, pirmasis, ir tuo pačiu lipšniu balsu pridūrė: – Ką gi, teks atiduoti ir likusius.

– Neturiu, neturiu! Kaip dievą myliu, niekada nė į rankas nebuva paėmęs! – beviltiškai suklykė pirmininkas.

Jis puolė prie komodos, ištraukė stalčių, išplėšė iš jo portfelį, be sąryšio šūkaliuodamas:

– Štai sutartis... vertėjas, šunsnukis, pakišo... Korovjovas... su pensnė!

Jis atsegė portfelį, žvilgtelėjo vidun, įkišo ranką, visas pamėlo ir paleido portfelį į barščius. Portfelyje nieko nebuvo: nei Stiopos laiško, nei sutarties, nei užsieniečio paso, nei pinigų, nei kontramarkės. Žodžiu, ničnieko, tik sulankstomas metras.

– Draugai! – siaubo apimtas suriko pirmininkas, – laikykit juos! Mūsų name nelabasis!

Ir čia nežinia kas pasivaideno Pelagėjai Antonovnai, nes jina, pliaukštelėjusi rankomis, sukluko:

– Prisipažink, Ivanyčia! Bausmė bus mažesnė!

Krauju pasrūvusiomis akimis Nikanoras Ivanovičius užsimojo kumščiais ant žmonos gargaliuodamas:

– Kvaiša prakeikta!

Čia jis nebeteko jėgų ir susmuko ant kėdės, matyt, nusprendęs atsiduoti neišvengiamai lemčiai.

Tuo metu Timofejus Kondratjevičius Kvascovas stovėjo laiptų aikštelėje ir kaišiojo prie pirmininko buto durų rakto skylutės čia ausį, čia akį, nenustygdamas iš smalsumo.

Po penkių minučių namo gyventojai, tuo metu buvę kieme, matė, kaip pirmininkas, lydimas dviejų asmenų, nuėjo tiesiai link vartų. Žmonės pasakojo, kad Nikanoras Ivanovičius buvo kaip žemė, eidamas svirduliavo it girtas ir kažką burbėjo.

O dar po valandos, kaip tik tuo metu, kai Timofejus Kondratjevičius, springdamas iš malonumo, pasakojo kitiems gyventojams, kaip įkliuvo pirmininkas, nepažįstamas pilietis pasirodė bute numeris vienuolika ir, pasimojęs pirštu Timofejų Kondratjevičių iš virtuvės į prieškambarį, kažką jam pasakė ir drauge su juo dingo.

X skyrius

ŽINIOS IŠ JALTOS

Tuo metu, kai Nikanorą Ivanovičių ištiko nelaimė, netoli nuo namo Nr. 302 bis, toje pačioje Sodų gatvėje, Varjetė finansų direktoriaus Rimskio kabinete buvo du žmonės: pats Rimskis ir Varjetė administratorius Varenucha.

Antrame teatro aukšte esančio didelio kabineto du langai žiūrėjo į Sodų gatvę, o vienas, kaip tik už nugaros finansų direktoriui, sėdinčiam prie rašomojo stalo, – į Varjetė vasaros sodą, kur buvo gaiviųjų gėrimų bufetai, tiras ir atvira estrada. Kabinete, be rašomojo stalo, buvo pluoštas senų afišų, kabančių ant sienų, mažas stalelis su grafinu vandens, keturi krėslai ir dar stalelis kampe, ant kurio karksojo apdulkėjęs kažkokio spektaklio maketas. Na ir, savaime aišku, kabinete dar, Rimskiui iš kairės, šalia rašomojo stalo, buvo nedidelių gabaritų aptriušusi, nuzulinta nedegama spinta.

Už stalo sėdintis Rimskis nuo pat ryto buvo prastos nuotaikos, o Varenucha, atvirkščiai, itin guvus, apimtas kažkokio nervingo veiklumo, o energijos nebuvo kur išlieti.

Dabar Varenucha slėpėsi finansų direktoriaus kabinete nuo kontramarkių medžiotojų, kurie nuodijo jo gyvenimą, ypač tomis dienomis, kai keitėsi programa. O šiandien kaip tik buvo tokia diena.

Vos suskambus telefonui, Varenucha pakeldavo ragelį ir meluodavo:

- Ko ieškot? Varenuchos? Jo nėra. Išėjo.
- Būk geras, paskambink dar kartą Lichodejevui, – suirzysiu balsu tarė Rimskis.
- Taigi jo nėra namie. Aš net Karpovą buvau nusiuntęs. Bute nieko nėra.
- Velniai žino, kas dedasi, – sušnypstė Rimskis, taukšėdamas skaitytuvais.

Durys atsivėrė, ir kapeldineris įnešė sunkų glėbį ką tik atspausdintų papildomų afišų. Žaliuose lakštuose didelėmis raudonomis raidėmis buvo išspausdinta:

ŠIANDIEN IR KASDIEN VARJETĖ TEATRE VIRŠ PROGRAMOS:

PROFESORIUS VOLANDAS

JUODOSIOS MAGIJOS SEANSAI SU VISIŠKU JOS DEMASKAVIMU

Varenucha, paklojęs afišą ant maketo ir atsitraukęs atatupstas, pasigrožėjo ja ir liepė kapeldineriui nedelsiant atiduoti visus egzempliorius išklijuoti.

- Gerai, trumpai ir taikliai, – tarstelėjo Varenucha, kapeldineriui išėjus.
- O man baisiai nepatinka ši užmačia, – pro akinius piktai dėbčiodamas į afišą, burbtelėjo Rimskis, – ir apskritai stebiuosi, kaip jam leido tokį dalyką.
- Be reikalo, be reikalo, Grigorijau Danilovičiau, tai labai subtilus žingsnis. Visa esmė – demaskavimas.
- Kažin, kažin, jokios esmės aš čia nematau, jis vis ką nors prasimano! Nors būtų parodęs tą magą! Ar bent tu jį matei? Kur jis jį iškasė, velniai žino!

Paaishkėjo, kad Varenucha, kaip ir Rimskis, mago nematė. Vakar Stiopa („kaip pamišęs“, pasak Rimskio) įlėkė pas finansų direktorių su gatavu sutarties juodraščiu,

liepė tuoj pat ją perrašyti ir išmokėti pinigus. Ir tasai magas išgaravo, ir niekas jo nematė, išskyrus patį Stiopą.

Rimskis išsitraukė laikrodį, pamatė, kad jau penkios po dviejų, ir visiškai pasiuto. Iš tikrųjų! Lichodejevas skambino maždaug vienuoliktą, žadėjo ateiti po pusvalandžio, ir ne tik neatėjo, bet dingo iš namų!

– Mano darbai nejuda iš vietos! – jau urgzte urgžė Rimskis, pirštu baksnodamas į nepasirašytų popierių krūvą.

– Ar tik jis nepalindo kaip tas Berliozas po tramvajum? – kalbėjo Varenucha, prispaudęs prie ausies ragelį, kuriame girdėjosi aiškūs, ilgi ir visai beviltiški signalai.

– Neblogai būtų... – patyliukais pro dantis iškošė Rimskis.

Tą akimirką į kabinetą įžengė moteris, apsivilkusi uniformine striuke, su kepure, juodu sijonu ir lengvais bateliais. Iš mažo krepšelio, prisegto prie diržo, moteris ištraukė baltą kvadratinį popierėlį ir sąsiuvinį ir pasiteiravo:

–Kur čia Varjetė? Jums žaibo telegrama. Pasirašykite.

Varenucha sukeverzojo kažkokį hieroglifą moters sąsiuvinyje ir, vos tik paskui ją užsitrenkė durys, atplėšė užklijuotą kvadratėlį.

– Perskaitęs telegramą, jis sumirksėjo ir padavė kvadratėlį Rimskiui.

Telegramoje buvo išspausdintas toks tekstas: „Jaltos Maskva Varjetė Šiandien pusę dvylikos milicijon atvyko šatenas naktiniais baltiniais kelnėmis be batų psichinis pasivadino Lichodejevu Varjetė direktorium Skubiai telegrafuokite Jaltos milicijai kur direktorius Lichodejevas“.

– Še tau! – sušuko Rimskis ir pridūrė: – Dar vienas siurprizas!

– Dmitrijus apsišaukėlis, – tarė Varenucha ir prašneko į telefono ragelį: – Telegrafas? Varjetė sąskaiton. Priimkite žaibo telegramą... girdite?... „Jalta, milicija... Direktorius Lichodejevas Maskvoje Finansų direktorius Rimskis“...

Nekreipdamas dėmesio į Jaltos apsišaukėlį, Varenucha vėl puolė kur įmanydamas ieškoti telefonu Stiopos ir, suprantama, niekur jo nerado.

Kaip sykis tuo metu, kai Varenucha su rageliu rankoje galvojo, kur dar paskambinus, įėjo ta pati moteris, kuri atnešė pirmąją telegramą, ir įteikė Varenuchai naują vokelį. Skubiai jį atplėšęs, Varenucha perskaitė, kas parašyta, ir švilptelėjo.

– Kas dar? – nervingai krūptelėjęs, paklausė Rimskis.

Varenucha tylomis ištiesė jam telegramą, ir finansų direktorius išvydo tokius žodžius: „Maldauju tikėti nublokštas Jalton Volando hipnozės skubiai telegrafuokite milicijai asmens tapatumą Lichodejevas“.

Suglaudę galvas, Rimskis ir Varenucha kelis kartus perskaitė telegramą, o perskaitę be garso įsistebeilijo vienas į kitą.

– Piliečiai! – ūmai užpyko moteris. – Pirma pasirašykit, o paskui galėsit tylėti, kiek patinka! Aš juk žaibus nešioju.

Nenuleisdamas akių nuo telegramos, Varenucha įstrižai pasirašė sąsiuvinyje, ir moteris dingo.

– Juk tu po vienuolikos kalbėjai su juo telefonu? – nieko nebenutuokdamas prašneko administratorius.

– Net šnekėti juokinga! – šaižiu balsu suriko Rimskis. – Nesvarbu, ar kalbėjau, ar nekalbėjau, bet jis negali būti Jaltoje! Juokinga!

– Jis girtas... – tarė Varenucha.

– Kas girtas? – paklausė Rimskis, ir abu vėl įsistebeilijo vienas į kitą.

Nebuvo jokios abejonės, kad iš Jaltos telegrafavo kažkoks apsišaukėlis ar pamišėlis. Tačiau štai kas keista: iš kur tasai Jaltos mistifikatorius pažįsta Volandą, tik vakar atvykusį į Maskvą? Iš kur jis žino apie Lichodejevo ryšius su Volandu?

– „Hipnozės...“ – pakartojo Varenucha žodį iš telegramos. – Iš kur jis žino apie Volandą? – jis sumirksėjo ir ūmai ryžtingai šūktelėjo: – Ne, nesąmonė, nesąmonė, nesąmonė!

– Kur jis apsigyveno, tas Volandas, velniai jį griebtų? – paklausė Rimskis.

Varenucha kaipmat susisiekė su inturistų biuru ir didžiausiai Rimskio nuostabai pranešė, kad Volandas apsigyveno Lichodejevo bute. Paskui, surinkęs Lichodejevo buto numerį, Varenucha ilgai klausėsi sodraus pypsėjimo ragelyje. Pro tą pypsėjimą kažkur iš toli atsklido niūrus duslus balsas, dainuojantis: „...uolos, mano prieglobstis...“ – ir Varenucha nusprendė, kad į telefono tinklą kažkaip įsibrovė balsas iš radijo teatro.

– Butas neatsako, – tarė Varenucha, padėdamas ragelį ant svirtelės, – gal dar kartą pabandyti...

Jis nebaigė sakinio. Tarpduryje pasirodė ta pati moteris, ir Rimskis su Varenucha drauge pakilo jos pasitikti, o jina išėmė iš krepšelio jau ne baltą, o kažkokį tamsų lapelį.

– Darosi įdomu, – prakošė pro dantis Varenucha, žvilgsniu lydėdamas skubiai išeinančią moterį. Pirmasis lapelį pagriebė Rimskis.

Tamsiame fotografinio popieriaus fone ryškiai buvo matyti ranka rašytos juodos eilutės:

„Įrodymui mano braižas mano parašas skubiai telegrafuokite patvirtinimą būtina slaptai sekti Volandą Lichodejevas“.

Dvidešimt metų išdirbęs teatruose, Varenucha buvo visko regėjęs, tačiau šįsyk pajuto, kad jo protą kloja lyg kokia marška, ir nesugebėjo pasakyti nieko gudresnio už kasdienišką ir visai nevykusią frazę:

– Negali būti!

Rimskis pasielgė kitaip. Jis atsistojo, pravėrė duris, suriaumojo sėdinčiai ant taburetės kurjerei:

– Nieko neįleiskite, išskyrus laiškanėsius! – ir užrakino kabinetą iš vidaus. Paskui jis išsitraukė iš rašomojo stalo stalčiaus šūsnį popierių ir ėmėsi nuodugnai lyginti riebias, pakrypusias į kairę fotogramos raides su raidėmis Stiopos rezoliucijose ir parašuose, užsibaigiančiuose susiraičiusią gyvatukę. Užsikvėpęs ant stalo, Varenucha pūtė karštą kvapą Rimskiui į skruostą.

– Jo parašas, – pagaliau tvirtai pasakė finansų direktorius, o Varenucha atsiliepė kaip aidas:

– Jo.

Įsižiūrėjęs į Rimskio veidą, administratorius nustebo, kaip smarkiai tas veidas pasikeitė. Ir šiaip jau liesas finansų direktorius, rodės, dar labiau sulysio ir net paseno, o jo akys už raginių akinių prarado įprastą dygumą, jose pasirodė ne tik nerimas, bet sakytumei net liūdesys.

Varenucha padarė viską, kas dera žmogui apstulbimo akimirka. Jis ir po kabinetą pabėgiojo, ir rankomis porą sykių skėstelėjo kaip nukryžiuotas, ir pilną stiklinę geltono vandens iš grafino išmaukė, ir šūkavo:

– Nesuprantu! Ne–su–pran–tu!

O Rimskis žvelgė pro langą ir susikaupęs kažką galvojo. Finansų direktoriaus padėtis buvo labai kebli. Reikėjo čia pat, šią akimirka, sugalvoti paprastą nepaprastų reiškinių paaiškinimą.

Prisimerkęs finansų direktorius įsivaizdavo Stiopą naktiniais baltiniais ir be batų, širyta maždaug pusę dvylikos lipantį į kažkokį neregėtą supergreitą lėktuvą, o paskui – vėl tą patį Stiopą ir vėl pusę dvylikos stovintį vienomis kojinėmis Jaltos aerodrome... Klaiki velniava!

O gal ne Stiopa šiandien kalbėjo telefonu iš savo nuosavo buto? Ne, kalbėjo Stiopa! Bene jis Stiopos balso nepažįsta! Na, tegul šiandien ir ne Stiopa kalbėjo, tačiau juk ne kažkuomet, o vakar pavakare Stiopa iš savo kabineto atbėgo į šį kabinetą su ta kvaila sutartimi, tokiu lengvabūdišku elgesiu labai suerzindamas finansų direktorių. Kaip jis galėjo išvažiuoti ar išskristi, neperspėjęs nė vieno žmogaus teatre? Ir net jeigu būtų išskridęs vakar vakare, šiandien ligi pusiaudienio nebūtų nusigavęs. O gal būtų?

– Kiek kilometrų iki Jaltos? – paklausė Rimskis.

Varenucha nustojo lakstęs ir subliuvo:

– Galvojau! Jau galvojau! Iki Sevastopolio geležinkeliu maždaug pusantro tūkstančio kilometrų. Dar pridėkim aštuoniasdešimt kilometrų iki Jaltos. Oro keliu, suprantama, arčiau.

Hm... Taigi... Apie jokių traukinius nė kalbos negali būti. Kas tada? Naikintuvas? Kas ir į kokį naikintuvą įsileis Stiopą be batų? Kuriam galui? Gal jis nusiavė batus, atskridęs į Jaltą? Bet vėl: kuriam galui? Ir su batais niekas jo į naikintuvą neįsileis! Ir naikintuvas čia niekuo dėtas. Juk parašyta, kad į miliciją jis prisistatė pusę dvylikos, o telefonu iš Maskvos kalbėjo... pala, pala... Čia Rimskio akyse šmėstelėjo laikrodžio ciferblatas... Jis stengėsi prisiminti, kur buvo rodyklės. O siaubas! Jiedu kalbėjosi dvidešimt minučių po vienuolikos. Kaip čia dabar išeina? Jeigu įsivaizduosim, kad Stiopa išsyk po pokalbio galvotrūkčiais puolė į aerodromą ir pasiekė jį, tarkim, per penkias minutes, kas, beje, taip pat neįmanoma, vadinasi, lėktuvas, beregint šovęs aukštyn, per penkias minutes sukorė daugiau nei tūkstantį kilometrų? Taigi to lėktuvo greitis – dvylika tūkstančių kilometrų per valandą! Tai neįmanoma, vadinasi, Jaltoje jo nėra.

O kas tada? Hipnozė? Tačiau nėra pasaulyje tokios hipnozės, kuri nublokštų žmogų už tūkstančio kilometrų! Vadinasi, jam vaidenasi, kad jis Jaltoje! Jam, galimas daiktas, tikrai vaidenasi, o Jaltos milicijai – taip pat vaidenasi?! Na jau ne, atleiskite, bet tokių dalykų nebūna!.. Tačiau telegramos juk siunčiamos iš tenai? Finansų direktoriaus veidas atrodė tiesiog baisus. Tuo metu kažkas timpčiojo ir klebeno durų rankeną, buvo girdėti, kaip kurjerė anapus durų rėkia lyg skerdžiama:

– Negalima! Neleisiu! Nors užmuškit! Posėdis!

Rimskis, sutelkęs paskutines jėgas, susitvardė, pakėlė telefono ragelį ir prašneko į jį:

– Prašom skubų pasikalbėjimą su Jalta.

„Protingai sumanyta!“ – mintyse šūktelėjo Varenucha.

Bet pasikalbėjimas su Jalta neįvyko. Rimskis padėjo ragelį ir pasakė:

– Lyg tyčia sugedusi linija.

Galėjai matyti, kad sugedusi linija jį kažkodėl nepaprastai nuliūdino ir net privertė susimąstyti. Valandėlę pagalvojęs jis vėl viena ranka čiupo ragelį, o kita ėmė užrašinėti tai, ką kalbėjo telefonu:

– Priimkite žaibą. Varjetė. Taip. Milicija. Taip. „Šiandien maždaug pusę dvylikos Lichodejevas skambino man telefonu Maskvos, taškas. Vėliau į tarnybą neatvyko ir

surasti telefonu jo negalime, taškas. Braižą patvirtinu, taškas. Imuosi priemonių sekti minėtą artistą. Finansų direktorius Rimskis.“

– „Labai protingai sumanyta!“ – buvo begalvojęs Varenucha, tačiau, nespėjęs taip pagalvoti, jo mintyse praskriejo žodžiai: „Kvailystė! Jis negali būti Jaltaje!“

O Rimskis tuo metu šit ką padarė: tvarkingai sudėjo krūvelėn visas gautas telegramas ir savosios kopiją, viską sukišo į voką, užklįjavo jį, viršuje užrašė keletą žodžių ir įteikė jį Varenuchai, sakydamas:

– Ivanai Saveljevičiaus, tučtuojau pats nuvežk. Tegul tenai aiškinasi.

„O šįsyk išties protingai sumanyta!“ – pagalvojo Varenucha ir išimetė voką į portfelį. Paskui dėl visa ko dar sykį surinko telefonu Stipos buto numerį, įsiklausė ir ėmė džiugiai ir paslaptinai mirksėti ir vaipytis. Rimskis ištempė kaklą.

– Gal pakviestumėt artistą Volandą? – saldžiu balsu paprašė Varenucha.

– Jo malonybė užsiėmęs, – blerbiančiu balsu atsiliepė ragelis, – o kas prašo?

– Varjetė administratorius Varenucha.

– Ivanas Saveljevičius? – džiugiai sukrykštė ragelis. – Be galo smagu girdėti jūsų balsą! Kaip sveikatėlė?

– Mersi, – nustebintas atsakė Varenucha, – o su kuo aš kalbu?

– Padėjėjas, jo padėjėjas ir vertėjas Korovjovas, – čiauškėjo ragelis, – jūsų paslaugoms, mielas Ivanai Saveljevičiaus! Kuo galiu būti naudingas? Pasakykit!

– Atleiskite, o Stepano Bogdanovičiaus Lichodejevo šiuo metu nėra namie?

– Deja, nėra! Nėra! – rėkė ragelis. – Išvyko.

– O kur?

– Į užmiestį pasivažinėti mašina.

– K... ką? Pa... pasivažinėti?.. O kada jis grįš?

– Ogi sakė kvėptelėsiąs tyro oro ir grįšias!

– Šit kaip... – sumišęs tarė Varenucha. – Mersi. Malonėkit pranešti mosje Volandui, kad jo pasirodymas šiandien trečioje dalyje.

– Klausau. Be abejo. Žinoma. Nedelsiant. Būtinų būtiniausiai. Pranešiu, – trūkčiodamas išpyškino ragelis.

– Viso gero, – stebėdamasis pasakė Varenucha.

– Prašom priimti, – kalbėjo ragelis, – mano karščiausius sveikinimus ir linkėjimus! Geros kloties! Sėkmės. Visokeriopos laimės. Viso!

– Na, žinoma. Ar aš nesakiau? – sušuko įsitarščiajęs administratorius. – Visai ne į Jaltą, į užmiestį išvažiavo!

– Na jeigu taip, – blykšdamas iš pykčio prašneko finansų direktorius, – tai čia tokia kvailystė, jog ir apsakyti neįmanoma.

Ūmai administratorius stryktelėjo aukštyn ir taip suklykė, kad Rimskis net krūptelėjo:

– Prisiminiau! Prisiminiau! Puškine atsidarė čeburekinė „Jalta“! Viskas aišku!

Nuvažiavo tenai, prisigėrė ir siunčia dabar iš ten telegramas!

– Na, čia tai jau per daug, – atsiliepė Rimskis, jo skruostas ėmė trūkčioti, o akyse žybtelėjo tikrų tikriausias įtūžis, – ką gi, brangiai kainuos jam šitas pasivažinėjimas... – čia jis ūmai užsikirto ir neryžtingai pridūrė: – O kaip gi milicija...

– Niekai! Jo paties išdaigos! – pertarė jį ekspansyvusis administratorius ir paklausė: – Tai vežti paketą?

– Būtinai, – atsakė Rimskis.

Ir vėl atsidarė durys, ir įėjo ta pati... „Ji!“ – kažkodėl sielvartingai pagalvojo Rimskis. Ir abu pakilo pasitikti laiškininkės.

Šį kartą telegramoje buvo rašoma:

„Ačiū patvirtinimą skubiai penkis šimtus miliciją man rytoj išskrendu Maskvą Lichodejevas“.

– Iš proto išsikraustė... – vos vos pratarė Varenucha.

O Rimskis žvangtelėjo raktu, išėmė iš nedegamos spintos pinigus, atskaičiavo penkis šimtus rublių, paskambino, atidavė pinigus kurjeriui ir pasiuntė jį į telegrafą.

– Atleisk, Grigorijau Danilovičiau, – netikėdamas savo akimis sumurmėjo Varenucha, – man regis, pinigus be reikalo siunti.

– Pinigai grįš, – tyliau balsu atsakė Rimskis, – o štai jam tasai piknikėlis smarkiai atsirūgs, – ir pridūrė, rodydamas į Varenuchos portfelį: – Važiuok, Ivanai Saveljevičiau, nedelsk.

Ir Varenucha, nešinas portfelium, išbėgo iš kabineto.

Jis nusileido žemyn, išvydo ilgiausią eilę prie kasos, sužinojo iš kasininkės, kad ši po valandos laukia anšlago, nes publika, vos išvydusi papildomą afišą, pradėjo plūste plūsti, liepė kasininkei palaikyti ir neparduoti trisdešimt bilietų į geriausias vietas ložėse ir parterijoje, išdūmė iš kasos, pakeliui atsikratė įkyrių kontramarkių medžiotojų ir smuko į savo kabinetėlį pasiimti kepurės. Tuo metu sučiřškė telefonas.

– Klausau! – riktelėjo Varenucha.

– Ivanas Saveljevičius? – pasiteiravo be galo šlykštus sniaukrojojantis balsas ragelyje.

– Jo nėra teatre! – buvo bešaukiąs Varenucha, bet balsas jį išsyk nutraukė.

– Nekvailiokit, Ivanai Saveljevičiau, o klausykit. Šitų telegramų niekur neneškit ir niekam nerodykit.

– Kas čia kalba? – sugriaudėjo Varenucha. – Baikite, pilieti, tuos pokštus! Tuo pat būsite susektas! Jūsų numeris?

– Varenucha, – atsiliepė tas pats šlykštus balsas, – ar supranti rusiškai? Niekur nenešk telegramų.

– Šit kaip, jūs vis tiek nesiliaujat? – suriko įdūkęs administratorius. – Na palaukit! Jums atsirūgs, – jis dar šuktelėjo kažkokį grasinimą, bet čia pat nutilo, pajutęs, kad ragelyje niekas nebesiklauso.

Ūmai kabinetėlyje kažkaip sparčiai pradėjo temti. Trenkės durimis, Varenucha išsoko lauk ir pro šonines duris išsmuko į vasaros sodą.

Administratorius buvo įsikarščiajęs ir kupinas energijos. Po įžūlaus skambučio jis neabejojo, kad kažkokia chuliganų gauja krečia bjaurius pokštus ir kad tie pokštai susiję su Lichodejevo dingimu. Administratorius net duso nuo troškimo demaskuoti piktadarių, ir, kad ir kaip keista, jo krūtinėje sutvinkėjo kažkokio malonumo nuojauta. Taip būna, kai žmogus siekia atsidurti dėmesio centre, pagarsinti kokią nors sensacingą žinią.

Sode vėjas pūstelėjo administratoriui į veidą ir pribėrė į akis smėlio, tarsi pastodamas kelią, tarsi įspėdamas. Antrame aukšte taip trinkelėjo lango rėmas, kad vos nepažiro stiklai, o klevų ir liepų viršūnėmis nuošė neramus gūsis. Sutemo ir pasidarė vėsu. Administratorius pasitrynė akis ir išvydo, kad virš Maskvos pažemėliais slenka gelsvapilvis audros debesis. Tolumoje dusliai sudundėjo.

Nors Varenucha labai skubėjo, nenugalimas noras privertė jį užbėgti į lauko tualetą ir patikrinti, ar monteris aptaisė elektros lemputę apsauginiu tinkleliu.

Prašokęs pro tirą, Varenucha atsidūrė tankiuose alyvų sąžalynuose, kurių vidury stovėjo melsvas tualetio namelis. Monteris pasirodė esąs tvarkingas žmogus, vyrų pusės palubėje lemputė buvo jau aptaisyta vielos tinkleliu, tačiau administratorių įskaudino tai, kad net užslinkus tokiai prieblandai galima buvo įžiūrėti, jog sienos jau aprašinėtos anglim ir pieštuku.

– Kad juos kur!.. – prasižiojo administratorius, tačiau staiga už nugaros išgirdo murkiant:

– Ar čia jūs, Ivanai Saveljevičiau?

Varenucha krūptelėjo, atsisuko ir išvydo priešais save kažkokį neaukštą storulį, sakytumei su katino fizionomija.

– Na, aš, – nemeiliai atšovė Varenucha.

– Labai, labai malonu, – laibu balseliu atsiliepė į katiną panašus storulis ir ūmai atsivedėjęs taip žiebė Varenuchai į ausį, kad kepurė nulėkė administratoriui nuo galvos ir visiems laikams dingo tupyklos skylėje.

Nuo storulio smūgio visa išvietė akimirka sušvito plazdančia šviesa, o danguje atsiliepė perkūnijos trenksmas. Paskui dar kartą tvykstelėjo žaibas, ir priešais administratorių išdygo antrasis – mažutis, tačiau plačių atleto pečių. Tasai antrasis, matyt, kairiarankis, pylė administratoriui į kitą ausį. Įkandin vėl sugriaudėjo perkūnija, ir į medinį išvietės stogą subarbeno lašai.

– Ką jūs, drau... – suvebleno apdujęs administratorius, bet tučtuojau suprato, kad žodis „draugai“ visai nedera banditams, užpuolusiems žmogų viešame tualete, sušvokštė: – pilie... – sumetė, kad ir tokio kreipinio jie nenusipelnė, ir gavo trečią baisingą antausį nežinia nuo kurio, gavo taip, kad kraujas kliūstelėjo iš nosies ant tolstojiškos palaidinės.

– Ką nešies portfelyje, parazite? – šaižiai suklykė panašusis į katiną. – Telegramas? O ar tavęs neperspėjo telefonu, kad niekur jų neneštum? Ar perspėjo tave, klausiu?

– Perspi... spėjo... spijo... – dusdamas atsakė administratorius.

– O tu vis tiek jas velki? Duokš portfelių, šunsnuki! – tuo pačiu sniaukrojančiu balsu, girdėtu ragelyje, sušuko antrasis ir išplėšė portfelių iš tirtančių Varenuchos rankų.

Ir abudu čiupo administratorių už parankių, išvilko jų iš sodelio ir pasileido Sodų gatve. Audra siautėjo iš visos sveikatos, vanduo kunkuliuodamas ir šniokšdamas plūdo į kanalizacijos šulinius, aplink sproginėjo oro burbulai, kilo bangos, nuo stogų žliaugiantis vanduo netilpo į laštakus, iš tarpuvartų kliokė putoti srautai. Sodų gatvėje neliko nė gyvos dvasios, ir gelbėti Ivano Saveljevičiaus nebuvo kam. Žaibų šviesoje liuoksėdami per ištvinusius vandenį, banditai per sekundę atitempė leisgyvį administratorių iki namo Nr. 302 bis ir nėrė su juo į tarpuvartę, kur palei sieną glaudėsi dvi basos moterys su bateliais ir kojineis rankose. Paskui puolė į šeštąją laiptinę, ir kone visai pamišęs Varenucha buvo užskraidintas į penktą aukštą ir nutėkštas ant grindų gerai jam pažįstamame apytamsiame Stiopos Lichodejevo buto prieškambarėje.

Abu plėšikai dingo, o vietoj jų prieškambarėje pasirodė nuogut nuogutėlė mergina – rudaplaukė, degančiomis fosforinėmis akimis.

Varenucha suprato, kad čia jau pats baisiausias iš visų jo patirtų dalykų, ir suvaitojęs atsišliejo į sieną. O mergina prisitartino prie pat administratoriaus ir padėjo delnus jam ant pečių. Varenuchos plaukai atsistojo piestu, nes ir per šaltą permirkusį marškinių audinį jis pajuto, kad jos delnai dar šaltesni, kad jie stingdo lediniu šalčiu.

– Eikš, aš tave pabučiuosiu, – švelniai tarė mergina, ir prie pat jo akių tvykstelėjo švytinčios akys. Tada Varenucha prarado sąmonę ir bučinio nepajuto.

XI skyrius

IVANO SUSIDVEJINIMAS

Šilas anapus upės, dar prieš valandą švytėjęs gegužės saulėje, apsiblausė, papilkėjo ir ištirpo tamsoje.

Žliaugiančio vandens šydas uždengė langą. Danguje be paliovos blyksėjo zigzagai, dangus plyšo į skutus, ir tada ligonio kambarį užliedavo plazdanti bauginanti šviesa.

Ivanas sėdėjo ant lovos ir tyliai verkė, žvelgdamas į drumstą, burbulų pilną upę. Kiekvieną sykį, trenkus griaušiniui, jis gailiai surikdavo ir užsidengdavo rankomis veidą. Lapeliai, prirašyti Ivano ranka, mėtėsi ant grindų; juos nupūtė vėjas, įsiveržęs į kambarį prieš pat audrą.

Poeto bandymai sukurti pareiškimą apie baisųjį konsultantą nieko doro nedavė. Vos tik storoji felčerė Praskovja Fiodorovna atnešė jam popieriaus ir apgraužtą pieštuko galą, jis žvaliai pasitrynė rankas ir mikliai įsitaisė prie mažo staliuko. Pradėjo jis gana šauniai:

„Milicijai. MASSOLIT'o nario Ivano Nikolajevičiaus Benamio pareiškimas. Vakar vakare su velioniu M. A. Berliozu aš nuėjau prie Patriarcho tvenkinių...“

Ir išsyk poetas sutriko, labiausiai dėl žodžio „velioniu“. Išėjo kažkoks paistalas: kaip čia dabar – nuėjau su velioniu? Numirėliai nevaikšto! Kad kokios, ir iš tikrųjų gali bepročiu palaikyti!

Taip pagalvojęs, Ivanas Nikolajevičius ėmėsi taisyti parašytą sakinį. Dabar jis atrodė taip: „...su M. A. Berliozu, vėliau mirusiu...“ Ir ta frazė nepatenkino autoriaus. Teko redaguoti iš naujo, bet trečioji redakcija išėjo dar prastesnė nei dvi pirmosios: „...Berliozu, kuris pakliuvo po tramvajum...“ – o čia dar įsivėlė tasai niekam nežinomas bendrapavardis kompozitorius, ir teko įterpti: „...ne kompozitorium...“

Prisikamavęs su tais dviem Berliozais, Ivanas viską perbraukė ir nusprendė išsyk pradėti nuo kokio nors itin efektingo dalyko, kad akimirksniu patrauktų skaitytojo dėmesį, tad parašė, jog katinas lipo į tramvajų, o paskui grįžo prie epizodo su nupjauta galva. Galva ir konsultanto pranašystė priminė jam apie Poncijų Pilotą, ir, kad pasakojimas būtų įtikinamesnis, Ivanas ryžosi aprašyti viską, pradėdamas nuo to momento, kai tasai, užsimetęs baltą apsiaustą raudonu kaip kraujas pamušalu, įžengė į Erodo rūmų kolonadą.

Ivanas darbavosi atsidėjęs, braukė savo rašinį, įterpdamas naujus žodžius, net pamėgino nupiešti Poncijų Pilotą, o paskui ir katiną, stovintį ant užpakalinių kojų. Tačiau net piešiniai negelbėjo, ir juo toliau, juo labiau poeto pareiškimas darėsi painus ir nesuprantamas.

Tuo metu, kai tolumoje pasirodęs bauginantis debesis padūmavusiais kraštais užklojo šilą ir pūstelėjo vėjas, Ivanas pasijuto netekęs jėgų, suprato, kad pareiškimo neparašys, ir nepuolė rinkti išlakiojusių lapelių, tik tyliai ir graudžiai pravirko.

Geraširdė felčerė Praskovja Fiodorovna, užėjus audrai, aplankė poetą, susigraudino, išvydusi jį verkiant, užtraukė užuolaidą, kad žaibai negąsdintų ligonio, surinko nuo grindų lapelius ir nešina jais išbėgo ieškoti gydytojo.

Gydytojas atėjo, suleido Ivanui į ranką vaistų, įtikinėdamas, kad šis tuojau liausis verkęs, kad viskas kaipmat praeis, viskas pasikeis ir užsimirš.

Gydytojas pasirodė teisus. Netrukus užupio šilas vėl pasidaro koks buvęs. Nuskaidrėjęs ir toks pat kaip prieš audrą žydras dangus išryškino visus iki vieno šilo medžius, o upė nurimo. Liūdesys apleido Ivaną išsyk po injekcijos, ir poetas dabar gulėjo nurimęs ir žvelgė į vaivorykštę, išsiritusią per visą dangų.

Taip truko ligi pat vakaro, ir jis net nepastebėjo, kaip ištirpo vaivorykštė, kaip nubluko ir papilkėjo dangus, kaip pajuodo šilas.

Atsigėręs karšto pieno, Ivanas vėl atsigulė, net pats stebėdamasis, kaip pasikeitė jo mintys. Kažkaip išbluko atmintyje prakeiktas nelabasis katinas, jo nebegąsdino nupjauta galva, ir, atsikratęs šita mintim, Ivanas ėmė galvoti, kad, tiesą sakant, klinikoje visai nebloga gyventi, kad Stravinskis išmintingas ir garsus žmogus ir kad su juo kalbėtis be galo malonu. Be to, vakaro oras po audros ir gaivus, ir tyras.

Sielvarto namai migo. Tyliuose koridoriuose užgeso matinės baltos lempos, ir vietoj jų, pagal čionykštę tvarką, išsižiebė blausios naktinės lemputės, ir vis rečiau už durų buvo girdėti atsargūs žingsniai felčerių, vaikstančių guminiiais koridorių kilimėliais.

Ivanas gulėjo, apimtas saldaus svaigulio, ir žvilgčiojo čia į lemputę po gaubtu, liejančią iš palubės švelnią šviesą, čia į mėnulį, tekantį anapus juodo šilo, ir šnekėjosi pats su savim.

– Kodėl, tiesą sakant, aš taip susijaudinau dėl to, kad Berliozas pakliuvo po tramvajum? – svarstė poetas. – Galų gale, bala jo nematė! Dievaži, kas aš jam – kūmas ar brolis? Jeigu gerai išgvildensime šį klausimą, pamatysim, kad velionio aš dorai nė nepažinau. Na ką aš apie jį žinojau? Ničnieko, tik tiek, kad jis nuplikęs ir baisiausiai iškalbus. O paskui, piliečiai, – varė savo kalbą Ivanas, kreipdamasis į nematomą klausytoją, – išsiaiškinsim dar štai ką: kodėl aš, prašom pasakyti, taip įširdau ant to paslaptingo konsultanto, mago ir profesoriaus su tuščia juoda akim? Kurių galų taip kvailai vaikiausi jį vienom apatinėm su žvake rankoje, o paskui pripaikiøjau restorane?

– Na na na, – ūmai kažkur lyg viduje, lyg palei ausį rūsčiu balsu tarė ankstesnysis Ivanas naujam Ivanui, – juk tai, kad Berliozui nupjaus galvą, jis vis dėlto žinojo iš anksto? Kaip gi čia nesusijaudinsi?

– Nėra ko nė šnekėti, draugai! – atkirto naujasis Ivanas ankstesniajam Ivanui. – Net vaikui aišku, kad čia nešvari istorija. Konsultantas neeilinė ir visu šimtu procentų paslaptinga asmenybė. Bet juk tai ir yra įdomiausia! Žmogus pats pažinojo Poncijų Pilotą, kas dar gali būti įdomiau? Ir užuot kėlus kvailą sąmyšį prie Patriarcho tvenkinių, ar ne protingiau būtų buvę mandagiai išklausinėti jį, kas vėliau nutiko Pilotui ir tam suimtajam Ha–Nocri? O aš velniaižin ko prikrėčiau! Tik pamanykit, baisus čia daiktas – žuvo žurnalo redaktorius! Gal dėl to nustos ejęs žurnalas? Na, ką darysi? Žmogus mirtingas ir, kaip teisingai buvo pasakyta, jis miršta ūmai. Na, Dieve duok jam dangaus karatystę! Na, atsiras kitas redaktorius, gal net iškalbingesnis už buvusį.

Valandikę snūstelėjęs, naujasis Ivanas su pašaipa paklausė senąjį Ivaną:

– Tai kas aš esu tokiu atveju?

– Kvailys! – kažkur netoliese aiškiai ištarė balsas, nepriklausantis nė vienam iš Ivanų ir labai panašus į konsultanto bosą.

Nė trupučio neįsižeidęs už žodį „kvailys“, net maloniai jo nustebintas, Ivanas šyptelėjo ir vėl ėmė snūduriuoti. Miegas sėlino prie Ivano, jam jau pasivaideno ir drambliakoje palmė, ir katinas pražingsniavo pro šalį – ne baisus, o linksmas, žodžiu sakant, miegas jau buvo besukaustąs Ivaną, bet staiga grotos be garso nušliuozė į šalį, ir balkone išdygo paslaptinga figūra, besislepianti nuo mėnesienos, ir pirštu pagrasė Ivanui.

Ivanas visai neišsigandęs pasikėlė lovoje ir išvydo, kad balkone stovi vyras. Ir tas vyras, prispaudęs pirštą prie lūpų, sušnibždėjo:

– Tsss!

XII skyrius

JUODOJI MAGIJA IR JOS DEMASKAVIMAS

Mažas žmogutis geltonu skylėtu katiliuku, melsva kriaušės pavidalo nosim, languotom kelnėm ir lakuotais pusbačiais įvažiavo į Varjetė sceną paprastu dviračiu. Aidint fokstrotui, jis apsuko ratą, o paskui pergalingai suspigo, nuo ko jo dviratis atsistojo pietu. Mažumėlę pasivažinėjęs ant užpakalinio rato, žmogutis persivertė aukštyn kojom, kažkaip prisitaikė nesustodamas nusukti priekinį ratą ir paridenti jį užkulisin, o paskui leidosi važinėti toliau, rankomis sukdamas pedalus.

Ant vienračio su aukšta metaline kartim ir balneliu viršuje įvažiavo apkūni blondinė, apsirengusi triko ir sidabrinėmis žvaigždutėmis papuoštu sijonėliu, ir ėmė važinėti ratu. Jiems susitikus, žmogutis sveikindamasis plyšojo ir koja kilnojo nuo galvos katiliuką.

Pagaliau mažyčiu dviratuku įriedėjo kokių aštuonerių metų mažylis seneliuko veidu ir ėmė nardyti tarp suaugusių. Prie jo dviratuko buvo pritvirtintas didžiulis automobilio signalas.

Sumezgusi kelias kilpas, visa kompanija, neramiai tratant būgnui, atlėkė prie pat scenos krašto, žiūrovai pirmose eilėse net aiktelėjo ir atšlijo atgal, nes publikai pasirodė, kad trijulė su savo dviračiais tuoj nubildės į orkestro duobę.

Tačiau dviratininkai sustojo kaip sykis tą akimirksnį, kai priekiniai ratai jau buvo beslystą ant muzikantų galvų. Garsiai šūktelėję „op!“, dviratininkai nušoko nuo dviračių ir ėmė lankstytis, blondinė siuntė publikai oro bučinius, o mažylis juokingai sutrimitavo savo signalu.

Pastatą sudrebino plojimai, iš abiejų šonų ėmė slinkti melsva uždanga, greit paslėpusi dviratininkus, užgeso palei duris žaliai švietę užrašai „Išėjimas“, o po kupolu trapecijų raizgalynėje nelyginant saulės užsidegė balti rutuliai. Stoją pertrauka prieš paskutinę dalį.

Vienintelis žmogus, kurio visiškai nedomino Džiuli šeimos dviračių meno stebuklai, buvo Grigorijus Danilovičius Rimskis. Jis vienui vienas sėdėjo savo kabinete, kramtė plonas lūpas, o jo veidu kartkartėm perbėgdavo traukuliai. Taip nepaprastai dingus Lichodejevui, dabar netikėtai dingo ir administratorius Varenucha.

Rimskis žinojo, kur Varenucha išėjo, tačiau jis išėjo... ir nesugrįžo! Rimskis traukė pečiais ir patyliukais šnibždėjo:

– Bet už ką?!

Keistas dalykas: toks veiklus žmogus kaip finansų direktorius, žinia, galėjo, nesukdamas sau galvos, paskambinti tenai, kur iškelia Varenucha, ir paklausti, kas jam atsitiko, tačiau ligi pat dešimtos valandos vakaro jis negalėjo prisiversti šitaip padaryti.

Dešimtą valandą, verسته prisivertęs, Rimskis pakėlė telefono ragelį ir tuoj pat įsitikino, kad jo telefonas tyli. Kurjeris pranešė, kad sugedo ir visi kiti telefonai pastate. Šis, aišku,

nemalonus, tačiau ne antgamtinis įvykis finansų direktorių kažkodėl galutinai prislėgė, tačiau sykiu ir nudžiugino: nebereikėjo skambinti.

Tuo metu, kai virš finansų direktoriaus galvos užsidegė ir sumirksėjo raudona lemputė, signalizuojanti, kad prasidėjo pertrauka, įėjo kurjeris ir pranešė, kad atvyko svetimšalis artistas. Finansų direktorius kažkodėl visas sutirtėjo ir rūškanas it debesį nuėjo į užkulisius sutikti gastrolieriaus, nes daugiau nebuvo kam jo sutikti.

Į didžiulį persirengimo kambarį iš koridoriaus, kuriame jau čirškė signaliniai skambučiai, visokiom dingstįm kaišiojo galvas smalsuoliai. Buvo matyti iliuzionistai ryškiais chalatais, su čalmom ant galvų, čiuožėjas balta megzta striuke, baltas nuo pudros skaitovas ir grimuotojas.

Visus stulbino atvykusios įžymybės nepaprastai ilgas neregėto kirpimo frakas ir tai, kad jo akis dengė juoda kaukė. Tačiau didžiausią nuostabą kėlė du juodojo mago palydovai: languotas ilgšis su perskilusia pensnė ir juodas riebus katinas, kuris, įžengęs į persirengimo kambarį ant užpakalinių kojų, kuo ramiausiai išsidrėbė ant sofos, šnairuodamas į atidengtus grimavimosi lampionus.

Rimskis pasistengė nutaisyti šypsena, nuo to jo veidas dar labiau surūgo ir pasidarė piktas. Finansų direktorius linktelėjo magui, tyliai sėdinčiam šalia katino ant sofos. Rankų vienas kitam jiedu nepadavė. Užtat languotasis plevėsa pats prisistatė Rimskiui, pasivadinęs „ponulio padėjėju“. Ši aplinkybė nustebino finansų direktorių, nemaloniai nustebino: sutartyje padėjėjas visai nebuvo minimas.

Gana nenatūraliai ir sausai Grigorijus Danilovičius pasiteiravo nežinia iš kur atsidanginusį languotąjį, kur artisto aparatūra.

– Deimantėli skaisčiausias, brangusis pone direktoriau, – blerbiančiu balsu atsakė mago padėjėjas, – mūsų aparatūra visada su mumis. Štai jinai! Ein, cvei, drei! – ir spragtelėjęs palei Rimskio ausį gumbuotais pirštais, staiga ištraukė katinui iš užausio auksinį Rimskio laikrodį, kuris ką tik gulėjo finansų direktoriaus liemenės kišenaitėje po užsegtu švarku su įverta kilputėn grandinėle.

Rimskis nejučia susigriebė už pilvo, žiūrovai aiktelėjo, o pro durų tarpą žvilgčiojęs grimuotojas patenkintas krenkštelėjo.

– Jūsų laikrodėlis? Prašom atsiimti, – familiariai šyptelėjęs tarė languotasis ir atkišo sutrikusiam Rimskiui nešvarų delną su jo nuosavybe.

– Su tokiu į vieną tramvajų geriau nelipti, – linksmi šnibžtelėjo skaitovas grimuotojui.

Bet katinas iškretė pokštą, dar išpūdingesnę nei numeris su svetimu laikrodžiu. Ūmai pašokęs nuo sofos, jis ant užpakalinių kojų nuėjo prie grimavimosi staliuko, priekine letena ištraukė kamštį iš grafino, prisipylė stiklinę vandens, atsigėrė, vėl užkimšo grafina ir ant stalelio numestu skudurėliu nusišluostė ūsus.

Dabar niekas net neaiktelėjo, visi tik išsižiojo, o grimuotojas susižavėjęs pralemento:

– Klasiška!

Tuo metu trečią sykį neramiai sučerškė skambučiai, ir visi, susijaudinę, nujausdami išvysią įdomų numerį, ėmė virsti lauk iš persirengimo kambario.

Po minutės žiūrovų salėje užgeso lempos, tvykstelėjo rampa, raudona spalva apšviesdama uždangos apačią, ir, praskleidęs audeklą, šviesiame plyšyje priešais publiką pasirodė apkūnus ir linksmas kaip kūdikėlis žmogus skustu veidu, suglamžytu fraku ir ne itin švariais marškiniais. Tai buvo Maskvoje visiems puikiai pažįstamas konferansjė Žoržas Bengalskis.

– Na, piliečiai, – kūdikiškai šypsodamasis prašneko Bengalskis, – dabar jūs išvysite... – čia Bengalskis pertraukė pats save ir prašneko kitu tonu: – Matau, kad į trečiąją dalį prisirinko dar daugiau žiūrovų. Šiandien pas mus pusė miesto! Prieš keletą dienų netikėtai susitinku gatvėje bičiulį ir sakau jam: „Kodėl neužsuki pas mus? Vakar pas mus buvo pusė miesto“. O jis man ir sako: „O aš gyvenu kitoj pusėj!“ – Bengalskis padarė pauzę, laukdamas juoko protrūkio, tačiau niekas nenusijuokė, ir jis varė toliau: – Taigi jūs išvysite juodosios magijos seansą, kurį pademonstruos įžymus artistas iš užsienio mosjė Volandas! Na, mes visi puikiai suprantame, – Bengalskis nutaisė gudrią šypsenėlę, – kad jokios magijos pasaulyje nėra ir kad tai tik prietarai, o maestro Volandas paprasčiausiai yra puikiai įsisavinęs iliuzionistų techniką, ir jūs tuo įsitikinsite pamatę pačią įdomiausią dalį, tai yra šios technikos demaskavimą, o kadangi mes visi kaip vienas balsuojame ir už techniką, ir už jos demaskavimą, tai pakviesime scenon poną Volandą!

Šitaip pasvaičiojęs, Bengalskis suglaudė abiejų rankų delnus ir, pakėlęs juos virš galvos, ėmė moti link šviesaus plyšio, ir uždanga tyliai šlamėdama atsiskleidė iki galo.

Mago pasirodymas drauge su ilgšiu padėjėju ir katinu, išėjusiu į sceną ant užpakalinių kojų, labai patiko publikai.

– Krėslą, – negarsiai paliepė Volandas, ir akimoju nežinia kaip ir iš kur scenoje atsirado krėslas, į kurį magas atsisėdo.

– Sakyk, mielas Fagotai, – kreipėsi Volandas į savo languotąjį juokdary, turėjusį, be „Korovjovo“, matyt, dar ir kitą vardą, – kaip manai, juk Maskvos gyventojai gerokai pasikeitę?

Magas nužvelgė nuščiuvusią publiką, apstulbintą krėslo atsiradimu iš niekur.

– Tikrai taip, mesire, – negarsiai atsakė Fagotas–Korovjovas.

– Teisybę sakai. Miestiečiai smarkiai pasikeitė iš išorės, beje, kaip ir pats miestas. Apie drabužius nėra ko ir kalbėti, bet štai pasirodė tie... kaip jie... – tramvajai, automobiliai...

– Autobusai, – pagarbiai pasufleravo Fagotas.

Publika įdėmiai klausėsi jų pokalbio, manydama, kad tai yra magijos stebuklų preliudija. Užkulisiuose grūdosi artistai ir scenos darbininkai, tarp jų veidų buvo matyti sunerimęs ir pablyškęs Rimskio veidas.

Scenos pakraštyje stypsančio Bengalskio fizionomijoje pasirodė suglumimas. Jis kilstelėjo antakį ir, pasinaudodamas pauze, prašneko:

– Artistas iš užsienio reiškia savo susižavėjimą Maskva, išaugusia techniniu požiūriu, taip pat ir maskviečiais, – čia Bengalskis porą kartų šyptelėjo, iš pradžių parteriui, o paskui balkonui.

Volandas, Fagotas ir katinas pasuko galvas konferansjė pusėn.

– Argi aš reiškiau susižavėjimą? – paklausė magas Fagotą.

– Ne, mesire, jokio susižavėjimo jūs nereiškėte, – atsakė tasai.

– Tai ką šis žmogus šneka?

– Jis paprasčiausiai meluoja! – skardžiu balsu, girdint visam teatrui, paaiškino languotasis padėjėjas ir, kreipdamasis į Bengalskį, pridūrė: – Sveikinu jus sumelavus, pilieti.

Iš balkono pliūptelėjo juokas, o Bengalskis krūptelėjo ir išsprogino akis.

– Bet mane, žinoma, domina ne tiek autobusai, telefonai ir kitokia...

– Aparatūra! – pasufleravo languotasis.

– Visai teisingai, dėkoju, – dusliu balsu lėtai kalbėjo magas, – o daug kartų svarbesnis klausimas: ar pasikeitė šitų miestiečių vidus?

– Taip, tai visų svarbiausias klausimas, pone.

Užkulisuose susispietę žmonės ėmė žvalgytis ir gūžčioti pečiais. Bengalskis stovėjo išraudęs, o Rimskis perbalęs. Bet čia, tarytum pajutęs bręstantį sąmyšį, magas tarė:

– Brangusis Fagotai, mudu užsiplepėjome, o publika pradeda nuobodžiauti. Parodyk pradžiai jiems kokią paprastą pokštelį.

– Salė su palengvėjimu sušlamėjo. Fagotas ir katinas nuėjo rampos pakraščiu į priešingas puses. Fagotas spragtelėjo pirštais, padaužiškai subliuvo:

– Trys, keturi! – sugavo ore kaladę kortų, supašė ją ir ilga juosta švystelėjo katinui. Katinas sugriebė tą juostą ir metė atgal. Atlasinė gyvatė čirkstelėjo, Fagotas lyg paukštytis išsižiojo ir visą ją, kortą paskui kortą, prarijo.

Tada katinas nusilenkė, brūkstelėjo kairiąja užpakaline letena į grindis ir sukėlė neapsakomus plojimus.

– Šaunu, šaunu! – susižavėję klykė užkulisiai.

O Fagotas dūrė pirštu į parterį ir paskelbė:

– Ta kaladė, gerbiamieji piliečiai, dabartės yra septintoje eilėje pas pilietį Parčevskį, kaip tik tarp trirublės ir šaukimo į teismą dėl alimentų pilietei Zolkovai.

Žmonės parteryje sujudo, ėmė stotis, ir galiausiai kažkoks pilietis, kurio pavardė tikrai buvo Parčevskis, apstulbęs ir paraudęs kaip vėžys, išpešė iš piniginės kaladę ir ėmė mosuoti kortomis, nežinodamas, ką su jomis daryti.

– Pasilikit kaip atminimą! – sušuko Fagotas. – Ne veltui vakar per vakarienę sakėte, kad jūsų gyvenimas Maskvoje būtų nepakeliamas, jeigu ne pokeris.

– Senas triukas, – tarė kažkas balkone, – tasai parteryje iš tos pačios kompanijos.

– Jūs taip manote? – suklykė Fagotas ir prisimerkęs pažvelgė į balkoną. – Tada ir jūs su mumis iš vienos gaujos, nes kaladė jūsų kišenėje!

Balkone kilo bruzdesys, ir pasigirdo džiaugsmingas balsas:

– Tikrai! Jo kišenėje! Štai, štai... Stop! Bet čia červoncai!

Parteryje sėdintys žiūrovai atsigręžė atgal. Balkone kažkoks sutrikęs pilietis rado savo kišenėje perjuostą, lyg tiesiai iš banko, pluoštelį su užrašu: „Vienas tūkstantis rublių“.

Kaimynai užgulė jį, o jis apstulbęs krapštė nagu juostelę, bandydamas susivokti, ar červoncai tikri, ar kažkokie užburti.

– Dievaži, tikrų tikriausi! Červoncai! – džiaugsmingai šūkavo žmonės balkone.

– Ir su manim suloškit tokiais kortomis, – linksmi paprašė kažkoks storulis parterio viduryje.

– Avėk plezir! – atsiliepė Fagotas. – Bet kodėl tiktai su tamsta? Visi mielai dalyvaus žaidime! – ir sukomandavo: – Prašom žiūrėti aukštyn!.. Vienas! – jo rankoje atsirado pistoletas, jis sušuko: – Du! – pistoletas nukrypo aukštyn. Jis su šuko: – Trys! – žybtelėjo liepsna, driokstelėjo šūvis, ir tuoj pat iš po kupolo, sklaidydami tarp trapecijų, į salę ėmė kristi balti popierėliai.

Jie sukosi ore, pleveno į šalis, pluoštais leidosi į balkoną, orkestrą ir sceną. Po kelių sekundžių vis gausėjantis pinigų lietus pasiekė kėdes, ir žiūrovai ėmė gaudyti popierėlius.

Į viršų kilo šimtai rankų, žiūrovai žvelgė pro popierėlius į apšviestą sceną ir matė tikrų tikriausius ryškiai regimus vandens ženklus. Jokių dvejonų nekėlė ir kvapas: tai buvo didžiai malonus, su niekuo nepalyginamas ką tik išspausdintų pinigų kvapas. Iš pradžių linksmybė, o paskui apstulbimas apėmė visą teatrą. Visur aidėjo žodis „červoncai“, buvo girdėti krykštaujant „ak, ak!“ ir linksmi kikenant. Daugelis, sustoję ant kėdžių, gaudė

vinklius, įnoringus popierėlius. Milicininkų veidai pamažėle pradėjo tįsti, o artistai be ceremonijų ėmė landžioti iš užkulisių.

Pirmojo aukšto ložėje pasigirdo balsas: „Ko griebi! Čia mano! Virš manęs leidosi!“ ir kitas balsas: „O tu nesistumdyk, nes aš tave kad stumtelsiu!“ Ir staiga nuaidėjo antausis. Kaipmat ložėje pasirodė milicininko šalmas, kažkas buvo išvestas iš ložės.

Apskritai sujudimas didėjo, ir nežinia į ką visai tai būtų pavirtę, jeigu Fagotas nebūtų staiga pūstelėjęs aukštyn ir sustabdęs pinigų lietaus.

Du jaunuoliai, linksmai ir reikšmingai susižvalgę, pakilo iš vietų ir tiesutėliai patraukė į bufetą. Teatras gaudė, visų žiūrovų akys blizgėjo iš susijaudinimo. Taip, taip, nežinia į ką visa tai būtų pavirtę, jeigu Bengalskis nebūtų sukaupęs paskutinių jėgų ir sukrutėjęs. Stengdamasis kaip nors valdytis jis iš įpratimo patrynė rankas ir skambiu balsu šitaip prašneko:

– Taigi, piliečiai, mes su jumis matėme vadinamą masinės hipnozės atvejį. Grynai mokslinis eksperimentas, puikiai įrodantis, kad jokių stebuklų ir jokios magijos nėra. Tad paprašysime maestro Volandą demaskuoti šį eksperimentą. Tuoju jūs, piliečiai, išvysite, kaip šitie tariami pinigai dings lygiai taip pat ūmai, kaip ir atsirado.

Jis ėmė ploti, tačiau plojo vienut vienas, jo veide tuo metu žaidė pasitikėjimo kupina šypsena, tačiau akyse to pasitikėjimo nesimatė, jos veikiau maldaute maldavo.

Publikai Bengalskio kalba nepatiko. Stoją visiška tylą, kurią sutrikdė languotasis Fagotas.

– O čia vėlei vadinamojo melo atvejis, – pareiškė jis skardžiu ožio tenoriuku, – pinigėliai, piliečiai, tikri!

– Bravo! – kažkur aukštai krioktelėjo bosas.

– Beje, šitas tipas, – Fagotas parodė į Bengalskį, – man įgriso. Visą laiką kaišioja savo dvylekį kur nereikia, trukdo melagingom šnekom seansą! Ką čia jam padarius?

– Galvą nusukti! – tarė kažkas rūsčiai balkone.

– Ką jūs pasakėte? A? – Fagotas beregint pasigavo tą kvailą pasiūlymą. – Galvą nusukti? Idėja! Begemotai! – suriko jis katinui. – Pirmyn! Ein, cvei, drei!!

Ir įvyko neregėtas dalykas. Juodi katino plaukai pasišiaušė, jis klaikiai sukniakė. Paskui susirietė į kamuoliuką ir kaip pantera šoko Bengalskiui tiesiai ant krūtinės, o nuo krūtinės – ant galvos. Urgzdamas katinas putniomis letenomis įsikibo į retoką konferansjė ševeliūrą ir šiurpiai sustaugęs dviem trūktelėjimais nurovė galvą nuo storo sprando.

Pustrečio tūkstančio žiūrovų suriko kaip vienas. Kraujas iš nutrauktų arterijų fontanu ūžtelėjo aukštyn ir apliejo antkrūtį ir fraką. Begalvis kūnas kažkaip nerangiai sutabalavo kojomis ir atsisėdo ant grindų. Salėje pasigirdo isteriški moterų klyksmai. Katinas padavė galvą Fagotui, tas iškėlė ją už plaukų ir parodė publikai, o galva širdį veriančiu balsu suriko ant viso teatro:

– Doktorą!

– Ar tu dar tauzysi visokius niekus? – rūsčiai paklausė Fagotas raudančią galvą.

– Daugiau taip nedarysiu! – sugargė galva.

– Dėl Dievo meilės, nekankinkite jo! – staiga pro triukšmą ir gaudesį pasigirdo moteriškas balsas iš ložės, ir magas atsisuko to balso pusėn.

– Tai kaip, piliečiai, gal dovanot jam, ar ką jau? – paklausė Fagotas, kreipdamasis į salę.

– Dovanoti! Dovanoti! – pasigirdo iš pradžių paskiri ir daugiausiai moteriški balsai, o paskui jie susiliejo į vieną chorą su vyriškais.

– Ką įsakysite, mesire? – paklausė Fagotas kaukėtąjį magą.

– Ką gi, – susimąstęs prašneko tasai, – žmonės kaip žmonės. Mėgsta pinigus, tačiau taip visada buvo... Žmonija mėgsta pinigus, nesvarbu iš ko jie padaryti – iš odos, iš popieriaus, iš aukso ar bronzos. Na, lengvabūdžiai... ką darysi... ir gailestingumas retsykiais pasibeldžia į jų širdis... paprasti žmonės... Po teisybei, panašūs į ankstesnius... tik butų problema juos pagadino... – ir garsiai įsakė: – Uždėkite galvą.

Katinas, kruopščiai prisitaikęs, užvožė galvą ant sprando, ir ji išsyk atsidūrė savo vietoje, tarytum nė nebūtų buvusi iš ten pajudinta. O svarbiausia, ant sprando neliko nė menkiausio rando. Katinas brūkštelėjo letenomis per Bengalskio fraką ir plastroną, ir dingo kraujo pėdsakai. Fagotas pastatė sudribusį Bengalskį ant kojų, įgrūdo į frako kišenę pakelį červoncų ir išstūmė jį iš scenos, palydėdamas žodžiais:

– Dinkit iš čia! Be jūsų bus linksmiau!

Pastėrusiu žvilgsniu dairydamasis į šalis ir šlitinėdamas, konferansjė nusliūkino tik ligi ugniagesių posto, ir ten jam pasidarė bloga. Jis gailiai suspigo.

– Mano galva, mano galva!

Kartu su kitais prie jo puolė Rimskis. Konferansjė verkė, rankomis kažką gaudė ore, murmėjo:

– Atiduokit man galvą! Atiduokit galvą! Pasiimkit butą, pasiimkit paveikslus, tik atiduokit galvą!

Kurjeris nubėgo ieškoti gydytojo. Buvo bandyta Bengalskį paguldyti persirengimo kambaryje ant sofos, tačiau jisai nesidavė, ėmė blaškytis. Teko iškviesti greitąją. Kai nelaimingasis konferansjė buvo išvežtas, Rimskis nudūmė atgal į sceną ir išvydo, kad ten vyksta nauji stebuklai. Beje, gal tuo metu, o gal truputėlį anksčiau magas su savo nudryžusiu krėslu pradingo nuo scenos, ir, reikia pasakyti, kad publika to visai nepastebėjo, nes buvo suviliota nepaprastų dalykų, kuriuos scenoje demonstravo Fagotas.

O Fagotas, išvijęs nukentėjusį konferansjė, paskelbė:

– Dabartės, kai išgujome tą niektaužą, atidarysime parduotuvę damoms!

Ir beregint scenos grindis nuklojo persiški kilimai, atsirado didžiuliai veidrodžiai, iš šonų apšviesti žalsvais vamzdeliais, o tarp veidrodžių – vitrinos, kuriose smagiai nustebinti žiūrovai išvydo įvairiausių spalvų ir fasonų paryžietiškas sukneles. Vienose vitrinose buvo drabužiai, o kitose kūpsojo šimtai moteriškų skrybėlaičių, su plunksnomis ir be plunksnų, su sagėmis ir be sagių, šimtai batelių – juodų, baltų, geltonų, odinių, atlasinių, zomšinių, su dirželiais, su blizgučiais. Tarp batelių gulėjo futliarai kvepalų, kalnai rankinukų iš antilopės odos, iš zomšos, iš šilko, o tarp jų – didžiausios krūvos pailgų auksinių dėžučių, kuriose paprastai laikomi lūpų dažai.

Velniai žino iš kur išdygusi rudaplaukė mergina juoda vakarine suknele, visai daili mergina, jei ne kaklą bjaurojantis keistas randas, išniro tarp vitrinų ir šeimininkiškai nusišypsojo.

Fagotas su saldžia šypsena pranešė, kad firma absoliučiai nemokamai keičia senus moteriškus drabužius ir avalynę į paryžietiškas sukneles ir batelius. Tą patį pasakė ir apie rankinukus, kvepalus bei visa kita.

Katinas užpakaline letena ėmė brūžuoti į grindis, o priekinės gestais taikėsi pamėgdžioti šveicorių, atidarantį duris.

Prikimusi mergina truputėlį švepluodama, tačiau gana saldžiu balsu užtraukė kažkokią nelabai suprantamą, bet, sprendžiant iš moterų veidų parteryje, didžiai gundančią dainelę:

– Herlen, Šanel numeris penki, Micuko, Narcis Nuar, vakarinės suknelės, kokteilių suknelės...

Fagotas darkėsi, katinas lankstėsi, mergina atidarinėjo stiklines vitrinas.

– Prašom! – plyšojo Fagotas. – Nesidrovėkite, be ceremonijų!

Publika bruzdėjo, tačiau eiti į sceną kol kas niekas nesiryžo. Galiausiai dešimtoje parterio eilėje pakilo kažkokia brunetė ir, nutaisiusi tokią šypsena, lyg jai, girdi, būtų į viską nuspjauti, nuėjo per salę ir užlipo šoniniais laipteliais į sceną.

– Bravo! – suriko Fagotas. – Sveikinu pirmąją viešnią! Begemotai, kėdė! Pradėsime nuo apavo, madam.

Brunetė atsisėdo į krėslą, ir Fagotas bemat išvertė priešais ją ant kilimo visą glėbį batelių.

Brunetė nusiavė dešinę koją, pasimatavo alyvų spalvos batelį, patrepsėjo į kilimą, apžiūrėjo kulniuką.

– Ar nespaus? – paklausė susimąsčiusi.

Įžeistas Fagotas sušuko:

– Ką jūs, ką jūs! – o katinas apmaudžiai kniauktelėjo.

– Aš imu šitą porą, mosjė, – tarė brunetė, oriai audamasi ir antrą batelį.

Senieji brunetės batai nuskrido už užuolaidos, įkandin pasuko ir ji pati, lydimą rudaplaukės merginos ir Fagoto, kuris nešė ant pakabų kelias madingas sukneles. Katinas trainiojosi aplinkui, lindo padėti, dėl didesnio šaunumo pasikabinęs ant kaklo centimetraž.

Po minutės iš už užuolaidos pasirodė brunetė, apsivilkusi tokia suknele, jog per visą parterį nuošė atodūsis. Nuostabiai pagražėjusi drąsioji moteris sustojo priešais veidrodį, pakraipė apnuogintu petim, pasitaisė plaukus ir išsilenkė, mėgindama žvilgtelėti sau už nugaros.

– Firma prašo tamstą paimti atminimo dovanėlę, – tarė Fagotas ir padavė brunetei pradarytą dėžutę su flakonu.

– Mersi, – išdidžiai padėkojo brunetė ir nusileido laipteliais į parterį. Kol jinaiėjo taku, žiūrovai strykčiojo iš vietų, taikėsi pačiupinėti dėžutę.

Čia dingo publikos drovumas, iš visų pusių į sceną paplūdo moterys. Pro sujaudintų žmonių klegesį, kikenimą ir atodūsius pasigirdo vyriškas balsas: „Aš tau draudžiu!“ ir moteriškas: „Despotas, miesčionis! Išsuksit man ranką!“ Moterys pradingdavo už užuolaidos, numesdavo ten savo drabužius ir išeidavo naujai persirengusios. Ant taburečių su auksuotomis kojytėmis sėdėjo ilga damų greta, energingai trepsinti į kilimą naujai apautomis kojomis. Fagotas klupinėjo palei jas, darbavosi metaliniu šaukštu, katinas, stenėdamas po batų ir rankinukų naštą, sliūkino nuo vitrinos prie taburečių ir atgal, mergina subjaurotu kaklu čia pasirodydavo, čia dingdavo ir taip įsismagino, kad jau išvien ėmė tarškėti prancūziškai, ir keisčiausia buvo tai, kad jos marmėjimą iš pusės žodžio suprato visos moterys, netgi tos, kurios nemokėjo nė žodžio prancūziškai.

Visus nustebino į sceną prasibrovęs vyras. Jis pareiškė, kad jo žmona serganti gripu ir todėl jis prašas kokio nors daiktelio, kurį jai galėtų parnešti. Įrodymui, kad esąs tikrai vedęs, pilietis buvo pasiruošęs pateikti pasą. Rūpestingojo vyro kalba buvo sutikta kvatojimu, Fagotas suriko tikis juo kaip pats savim net be paso ir įteikė piliečiui dvi poras šilkinių kojinių, o katinas pridėjo nuo savęs dėžutę su lūpų dažais.

Pavėlavusios moterys veržėsi į sceną, nuo scenos garmėjo laimingosios su išieginėm suknelėm, drakonais išmargintom pižamom, griežto kirpimo vizitiniais kostiumėliais, užsivožusios vieną akį pridengiančias skrybėlaites.

Tada Fagotas pranešė, kad dėl vėlaus laiko po vienos minutės parduotuvė uždaroma ligi rytojaus vakaro, ir scenoje kilo neapsakomas sąmyšis. Moterys paskubomis, nesimatuodamos stvarstė batus. Viena tarytumei audra įsiveržė anapus užuolaidos, nusimetė savo kostiumėlį, stvėrė pirmą pasitaikiusį drabužį – šilkinį didžiulėmis puokštėmis chalata ir dar spėjo sugriebti porą dėžučių kvepalų.

Lygiai po minutės pokštelėjo pistoleto šūvis, veidrodžiai dingo, prasmego vitrinos ir taburetės, kilimas ir užuolaida ištirpo ore. Paskiausiai dingo didžiulis senų drabužių ir batų kalnas, scena vėlei pasidarė tvarkinga, tuščia ir plika.

Ir štai tuomet į įvykius įsimaišė naujas veikėjas.

Iš ložės Nr. 2 nuaidėjo malonus, skardus ir labai reiklus baritonas:

– Pilieti artiste, vis dėlto pageidautumėm, kad jūs žiūrovų akivaizdoje nedelsiant demaskuotumėte savo triukų techniką, ypač triuką su pinigais. Taip pat pageidautumėm, kad į sceną sugrįžtų konferansjė. Žiūrovai sunerimę dėl jo likimo.

Baritonas priklausė ne kam kitam, o šio vakaro garbės svečiui Arkadijui Apolonovičiui Semplejarovui, Maskvos teatrų Akustinės komisijos pirmininkui.

Arkadijus Apolonovičius sėdėjo ložėje drauge su dviem damom: viena jų buvo jau senyva, brangiai ir madingai apsirengusi, antroji – jaunutė, dailutė, apsirengusi kukliau. Pirmoji, kaip netrukus paaiškėjo rašant protokolą, buvo Arkadijaus Apolonovičiaus žmona, o antroji – jo tolima giminaitė, pradedanti ir vilčių teikianti artistė, atvykusi iš Saratovo ir gyvenanti Arkadijaus Apolonovičiaus ir jo žmonos bute.

– Pardon, – atsiliepė Fagotas, – atleiskite, bet čia nėra ko demaskuoti, viskas aišku.

– Ne, malonėkite! Demaskuoti tiesiog būtina. Antraip jūsų žavūs numeriai paliks slogų įspūdį. Žiūrovų masės reikalauja paaiškinti.

– Žiūrovų masės, – pertraukė Semplejarovą išžulusis juokdarys, – lyg ir visai nieko nereikalavo? Tačiau, atsižvelgdamas į jūsų, Arkadijau Apolonovičiau, didžiai gerbiamą pasiūlymą, aš imsiuosi demaskavimo. Bet prieš tai leiskite pademonstruoti dar vieną trumpą numeriuką?

– Kodėl gi ne, – globėjišku tonu atsakė Arkadijus Apolonovičius, – bet būtinai su demaskavimu!

– Klausau, klausau. Taigi leiskite paklausti, kur jūs, Arkadijau Apolonovičiau, buvote vakar vakare?

Sulig šiuo nemandagiu ir bemaž chamišku klausimu Arkadijaus Apolonovičiaus veidas persimainė, ir net labai persimainė.

– Arkadijus Apolonovičius vakar vakare buvo Akustinės komisijos posėdyje, – be galo oriai pareiškė Arkadijaus Apolonovičiaus žmona, – tačiau aš nesuprantu, kokį ryšį tatau turi su magija.

– Oi, madam, – pritarė Fagotas, – aišku, kad nesuprantate. O dėl posėdžio jūs baisiausiai klystate. Išvykęs į minėtą posėdį, kuris, tiesą sakant, vakar nebuvo šaukiamas, Arkadijus Apolonovičius atleido savo šoferį ties Akustinės komisijos pastatu prie Skaidriųjų tvenkinių (visas teatras nuščiuvo), o pats autobusu nuvažiavo Jelochovo gatvėn į svečius pas klajojančio rajoninio teatro artistę Milicą Andrejevną Pokobatką ir svečiavosi pas ją maždaug keturias valandas.

– Ai! – skausmingai kažkas aiktelėjo visiškoje tyloje.

Jaunoji Arkadijaus Apolonovičiaus giminaitė ūmai nusikvatojo žemu ir baisiu balsu.
– Viskas aišku! – suriko jinai. – Aš jau seniai įtariu. Dabar suprantu, kodėl ši menkysta gavo Luizės vaidmenį!

Ir, staiga užsimojusi, trumpu ir storu violetiniu lietsargiu tvojo Arkadijui Apolonovičiui per galvą.

Nedorėlis Fagotas, arba Korovjovas, subliuvo:

– Štai, gerbiamieji piliečiai, jums ir demaskavimas, kurio taip troško Arkadijus Apolonovičius!

– Kaip drįsai, nenaudėle, paliesti Arkadijų Apolonovičių? – visu milžinišku ūgiu pakilusi ložėje, rūsčiai paklausė Arkadijaus Apolonovičiaus žmona.

Antras šėtoniško juoko pliūpsnis išsiveržė iš jaunosios giminaitės lūpų.

– Kas jau kas, – atsiliepė ji kvatodama, – o aš tikrai išdrįsiu paliesti! – ir antrąsyk sausai terkštelėjo lietsargis, atšokęs nuo Arkadijaus Apolonovičiaus galvos.

– Milicija! Suimkit ją! – tokiu siaubingu balsu suspiegė Semplejarovo žmona, kad daugeliui salėje apmirė širdis.

O čia dar katinas liuoktelėjo prie rampos ir suriaumojo ant viso teatro žmogaus balsu:

– Seansas baigtas! Maestro! Skelkite maršą!

Apdujęs dirigentas, nesusivokdamas, ką darąs, mostelėjo lazdele, ir orkestras ne užgrojo, ir ne trenkė, ir ne žiebė, o iš tiesų, anot šlykščių katino žodžių, skėlė kažkokį neįtikėtiną, neapsakomai nešvankų maršą.

Vieną akimirksnį pasivaideno, kad lyg buvo girdėti kitados, po pietų žvaigždėmis, kafešantane skambėję kažkokie veik nesuprantami, kvaili, bet bravūriški to maršo žodžiai:

Jo prakilnybė dievino
žalias papūgėles
ir gaudydavo pievose
dailias mergužėles!!!

O gal visai ir nebuvo tų žodžių, o buvo kiti, dainuoti pagal tą pačią muziką, be galo nepadorūs. Svarbu ne žodžiai, o tai, kad dabar Varjetė teatre prasidėjo kažkas panašaus į Babilono sumaištį. Semplejarovo ložės pusėn bėgo milicininkai, ant barjero ropštėsi smalsuoliai, griaudėjo pragariškas juokas, pamišėliški klyksmai, kuriuos stebė auksinis orkestro lėkščių žvangesys.

Ir galėjai matyti, kad scena ūmai ištuštėjo, o sukčius Fagotas ir įžūlusis katinas Begemotas ištirpo ore, stačiai pradingo, kaip anksčiau kad buvo dingęs magas sykiu su nudryžusiu krėslu.

XIII skyrius

HEROJAUS PASIRODYMAS

Taigi nepažįstamasis pagrasino Ivanui pirštu ir sušnibždėjo: „Tss!“

Ivanas nuleido nuo lovos kojas ir įsižiūrėjo. Iš balkono į kambarį atsargiai dairėsi bebarzdis, tamsiaplaukis, smailianosis, maždaug trisdešimt aštuonerių metų neramių akių žmogus su užkritusiu ant kaktos plaukų kuokštu.

Įsitikinęs, kad Ivanas vienas, ir gerai įsiklausęs, paslaptینگasis svečias išdrįso įeiti į kambarį. Tuomet Ivanas pamatė, kad atklydėlis vilki ligoninės drabužiais. Jis buvo su baltiniais, basnirčia įsispyręs į batus, ant pečių užsimetęs rudą chalata.

Atklydėlis pamerkę Ivanui akį, įsikišo į kišenę ryšulį raktų, pašnibždomis atsiklausė: „Ar galiu prisėsti?“ – ir, pamatęs pritariamą linktelėjimą, įsitaisė krėsle.

– Kaip jūs čionai patekote? – pakludamas grasančiam sausam pirštui, kuždomis paklausė Ivanas, – juk balkonų grotos užrakinamos?

– Grotos užrakinamos, – patvirtino svečias, – tačiau Praskovja Fiodorovna, kad ir miela, bet, deja, labai išsiblaškusi moteriškė. Prieš mėnesį aš nušvilpiau iš jos ryšulį raktų ir dabar galiu išeiti į bendrą balkoną, kuris juosia visą aukštą, ir retkarčiais aplankau kaimynus.

– Jeigu jūs galite išeiti į balkoną, vadinasi, galite pabėgti. O gal čia labai aukštai? – susidomėjo Ivanas.

– Ne, – tvirtai atsakė svečias, – aš negaliu pabėgti ne todėl, kad čia aukštai, o todėl, kad neturiu kur bėgti, – ir, kiek patylėjęs, pridūrė: – Vadinasi, sėdim?

– Sėdim, – atsakė Ivanas, žvelgdamas į rudas ir labai neramias ateivio akis.

– Taigi... – svečias staiga susirūpino. – Bet jūs, tikiuosi, nešėlstat? Suprantant, aš nepakeliu triukšmo, barnių, prievartos ir kitų panašių dalykų. Labiausiai nekenčiu žmogaus riksmo, nesvarbu, ar kas rėktų iš sielvarto, ar iš pykčio, ar dėl kitos priežasties. Nuraminkite mane, sakykite, ar jūs nešėlstat?

– Vakar restorane aš vienam tipui pyliau į snukį, – vyriškai prisipažino atsimainęs poetas.

– Priežastis? – griežtai paklausė svečias.

– Po teisybei, be jokios priežasties, – susigėdęs atsakė Ivanas.

– Kaip bjauru, – pasmerkė svečias Ivaną ir pridūrė: – Be to, kodėl jūs taip sakote – „pyliau į snukį“? Juk neaišku, ką žmogus turi – snukį ar veidą. Turbūt vis dėlto veidą. Argi dera kumščiais... Ne, ne, daugiau taip niekadados nedarykit...

Šitaip išbaręs Ivaną, svečias pasidomėjo:

– Profesija?

– Poetas, – kažkodėl nenoriai prisipažino Ivanas.

Ateivis nusiminė.

– Ak, kaip man nesiseka! – šūktelėjo jis, bet kaipmat susigriebė, atsiprašė ir paklausė: – O kokia jūsų pavardė?

– Benamis.

– Et, et... – raukdamasis sumurmėjo svečias.

– Jums turbūt mano eilėraščiai nepatinka? – smalsiai paklausė Ivanas. Siaubingai nepatinka.

– O kuriuos jūs skaitėte?
– Jokių jūsų eilėraščių neskaiciau! – nervingai šūktelėjo svečias.
– Kodėl tada šnekate?
– Pamanykit, baisus čia daiktas, – atsakė svečias, – lyg nebūčiau skaitęs kitų? Beje...
nebent stebuklas? Gera, aš pasiruošęs patikėti. Sakykit pats, ar geri jūsų eilėraščiai?
– Klaikūs! – staiga drąsiai ir nuoširdžiai pareiškė Ivanas.
– Neberašykit! – maldaujamu balsu paprašė ateivis.
– Pažadu ir prisiekiu! – iškilmingai pasakė Ivanas.
Jiedu sutvirtino priesaiką paspausdami rankas, ir tuo metu koridoriuje pasigirdo prislopinti žingsniai ir balsai.
– Tss, – šnibžtelėjo svečias ir, išpuolęs į balkoną, užvėrė grotas.
Užsuko Praskovja Fiodorovna, paklausė, kaip Ivanas jaučiasi ir kaip norėtų miegoti – ar tamsoje, ar prie šviesos. Ivanas paprašė šviesos negesinti, ir Praskovja Fiodorovna išėjo, palinkėjusi ligoniui labos nakties. O kai jau viskas nurimo, vėl sugrįžo svečias.
Jis pašnibždomis pranešė Ivanui, kad į 119 kambarį atvežė naują, kažkokį storulį tamsiai raudona fizionomija, be paliovos burbantį apie kažkokią valiutą ventiliacijos vamzdyje ir prisiekinėjantį, kad pas juos Sodų gatvėje apsigyvenęs nelabasis.
– Puškiną į šuns dienas deda ir be atvangos rėkia: „Kurolesovui bis, bis!“ – kalbėjo svečias, nervingai krūpčiodamas. Aprimęs jis atsisto ir tarė: – Tiek to, dievai jo nematė, – ir vėl ėmė klausinėti Ivaną: – Tai dėl ko jūs čionai pakliuvote?
– Dėl Poncijaus Piloto, – niūriai žvelgdamas į grindis, atsakė Ivanas.
– Ką? – pamiršęs atsargumą, suriko svečias ir pats sau delnu užspaudė burną. – Nuostabus sutapimas! Meldžiu jus – papasakokit!
Ivanas, kažkodėl pajutęs pasitikėjimą nepažįstamuoju, iš pradžių drovėdamasis ir užsikirsdamas, o paskui vis labiau įsidrąsindamas ėmė porinti vakaryktę istoriją, nutikusią prie Patriarcho tvenkinių. Taip, paslaptinęs raktų vagis buvo puikus klausytojas! Svečias nelaikė Ivano pamišėliu, be galo susidomėjęs klausėsi pasakojimo ir, istorijai išibėgėjus, galutinai ja susižavėjo. Jis vis pertraukinėjo Ivaną šūksniais:
– Na, na! Toliau, toliau, meldžiu jus. Tik dėl Dievo meilės, ničnieko nepraleiskit!
Ivanas ničnieko ir nepraleido, jam ir pačiam taip pasakoti buvo kur kas lengviau, jis pamažu nusikasė ligi tos vietos, kur Poncijus Pilotas, užsimetęs baltą mantiją raudonu kaip kraujas pamušalą, išėjo į balkoną.
Tada svečias tarsi maldai sudėjo rankas ir sušnibždėjo:
– O, kaip aš atspėjau! Kaip aš viską atspėjau!
Pasakojimą apie kraupią Berliozo mirtį klausytojas palydėjo mįslingais žodžiais, jo akyse tuo metu plykstelėjo neapykanta:
– Tik tiek gaila, kad šito Berliozo vietoje neatsidūrė kritikas Latunskis arba literatas Mstislavas Lavrovičius, – ir paklaikysiu, tačiau vos girdimu balsu sušvokštė: – Toliau!
Svečią nepaprastai pralinksmino katinas, kišęs pinigų konduktorei, ir jis patyliukais springo iš juoko, žvelgdamas į savo pasakojimo sėkmės sujaudintą Ivaną, kuris tūpčiojo po kambarį, vaizduodamas katiną, moneta kasantį ūsus.
– Ir štai, – papasakojęs apie įvykius Gribojedove, nuliūdęs ir apsiblausęs užbaigė Ivanas, – aš pakliuvau čia.
Svečias užjaučiamai padėjo ranką ant vargšo poeto peties ir taip tarė:

– Nelaimingas poetas! Tačiau, balandėli, jūs pats dėl visko kaltas. Nevalia buvo su juo taip nerimtai ir net įžūlokai elgtis. Štai jums ir kliuvo. Ir netgi turite „ačiū“ sakyti, kad palyginti pigiai išsisukote.

– Bet kas jis galų gale? – įniršęs, grūmodamas kumščiais, paklausė Ivanas.

Svečias įdėmiai nužvelgė Ivaną ir atsakė į klausimą klausimu:

– O jūs nepradėsit šėlti? Mes visi čia nepatikimi... Ar neteks kviesti gydytojo, leisti vaistų, ar neimsit siausti?

– Ne, ne! – sušuko Ivanas. – Sakykit, kas jis?

– Na, gerai, – atsakė svečias ir reikšmingai, pabrėždamas kiekvieną žodį, tarė: – Vakar prie Patriarcho tvenkinių jūs buvot sutikęs šėtoną.

Ivanas, kaip ir buvo žadėjęs, nepradėjo siautėti, tačiau vis dėlto baisiausiai suglumo.

– Negali būti! Juk jo nėra.

– Liaukitės! Jau kam kam, tik ne jums taip kalbėti. Jūs, matyt, vienas iš pirmųjų nuo jo nukentėjote. Puikiai suprantat, kad esat uždarytas į psichiatrinę ligoninę, o aiškinat, kad jo nėra. Iš tikrųjų keista!

Galutinai priblokštas Ivanas nutilo.

– Vos tik pradėjote apie jį pasakoti, – toliau šnekėjo svečias, – aš jau beveik numaniau, su kuo jūs vakar taip maloniai šnekučiavotės. Tiesą sakant, negaliu atsistebėti Berliozu! Na, jūs, suprantama, skaistus bernužėlis, – čia svečias vėl atsiprašė, – tačiau Berliozas, kiek apie jį girdėjau, vis dėlto šį tą buvo skaitęs! O pirmieji to profesoriaus žodžiai išsklaidė visas mano dvejones. Jo negalima neatpažinti, drauguži! Beje, jūs... dar kartą atsiprašau, juk aš neklystu, jūs tikras nemokša?

– Be abejonės, – sutiko neatpažįstamas Ivanas.

– Na štai... Net veidas, kurį jūs apsakėt... skirtingos akys, antakiai! Beje, atleiskite, o gal jūs nė operos „Faustas“ nesate girdėjęs?

Ivanas kažkodėl baisiausiai sutriko ir paraudęs it vėžys ėmė murmėti apie kažkokią kelionę į Jaltą, į sanatoriją...

– Na matot... nieko nuostabaus! O Berliozas, kartoju, mane apstulbino. Jis ne tik apsiskaitęs, bet ir labai gudrus. Antra vertus, jo naudai privalu pasakyti, kad Vlandas, savaime aišku, gali apdumti akis ir gudresniam žmogui.

– Kas?! – savo ruožtu šūktelėjo Ivanas.

– Tyliau!

Ivanas visa jėga pliaukštelėjo sau delnu per kaktą ir sušvokštė:

– Suprantu, suprantu. Raidę „W“ mačiau jo vizitinėje kortelėje. Ajajaj, čia tai bent! – jis valandėlę suglumęs patylėjo, žvelgdamas į mėnulį, plaukiantį už grotų, ir prašneko: – Vadinas, jis tikrai galėjo būti pas Poncijų Pilotą? Juk tada jau buvo gimęs? O mane laiko bepročiu! – piktai rodydamas į duris, pridūrė Ivanas.

Svečio lūpų kampučiuose atsirado karčios pašaipos raukšlė.

– Žvelkime tiesai į akis, – ir svečias atgręžė veidą slenkančio per debesį nakties šviesulio pusėn. – Ir jūs, ir aš – pamišėliai, neverta ginčytis. Matote, jį sukretė jus – ir jūs kuoktelėjote, nes, matyt, buvote į tai linkęs. Tačiau viskas, ką pasakojate, be abejonės, tikrai buvo. Tik jūsų pasakojimas toks nuostabus, kad net genialusis psichiatras Stravinskis, suprantama, nepatikėjo. Jis apžiūrėjo jus? (Ivanas linktelėjo.) Jūsų pašnekovas ir pas Pilotą buvo, ir pas Kantą pusryčiavo, o dabar atvyko į Maskvą.

– Bet jis čia velniai žino kokios košės privirs! Juk reikia kaip nors jį sugauti? – gana nedrąsiai, tačiau vis dėlto dar pamėgino kelti galvą ankstesnysis, ne visai pribaigtas Ivanas.

– Jūs jau pabandėte, pakaks, – ironiškai atsakė svečias, – nepatariu ir kitiems bandyti. O kad košės privirs, galit neabejoti. Ak, ak! Bet kaip apmaudu, kad jį sutikote jūs, o ne aš! Nors viskas mano širdy seniai perdegė, vien plėnys teliko, tačiau prisiekiu, kad už tokį susitikimą atiduočiau Praskovjos Fiodorovnos raktų ryšulį, nes daugiau nieko neturiu. Aš skurdžius!

– O kam jis jums reikalingas?

Svečias ilgai sielojosi ir krūpčiojo, bet pagaliau prašneko:

– Tik pamanykit, kaip keista, aš čia uždarytas dėl to paties, kaip ir jūs, dėl Poncijaus Piloto, – čia svečias baikščiai apsidairė ir tarė: – Mat prieš metus aš parašiau romaną apie Pilotą.

– Jūs – rašytojas? – susidomėjo poetas.

Svečio veidas apniuko, jis pagrasė Ivanui kumščiu.

– Aš – meistras, – tarė jis rūščiai ir išsitraukė iš chalato kišenės nutrintą juodą kepuraitę, kurioje geltonu šilku buvo išsiuvinėta raidė „M“. Jis užsidėjo šitą kepuraitę ir pasirodė Ivanui iš profilio ir iš priekio, norėdamas įrodyti esąs meistras.

– Ji savo rankomis man ją pasiuvo, – paslaptینگai pridūrė.

– O kokia jūsų pavardė?

– Aš nebeturiu pavardės, – su niūria panieka atsakė keistasis svečias, – aš atsisakiau jos, kaip ir apskritai visko gyvenime. Pamirškime ją.

– Tuomet bent apie romaną papasakokit, – mandagiai paprašė Ivanas.

– Prašom. Mano istorija iš tiesų gana nepaprasta, – pradėjo svečias.

...Pagal išsilavinimą jis buvo istorikas ir dar prieš dvejus metus dirbo viename Maskvos muziejuje, be to, vertėjavo.

– Iš kokios kalbos? – pasidomėjo Ivanas.

– Aš moku penkias kalbas, be gimtosios, – atsakė svečias, – anglų, prancūzų, vokiečių, lotynų ir graikų. Na, dar ir itališkai skaitinėju.

– Oho! – pavydžiai sušnibždėjo Ivanas.

Istorikas gyveno vienas, niekur neturėjo giminių ir beveik jokių pažįstamų Maskvoje. Ir pamanykit tikrai, – kartą išlošė šimtą tūkstančių rublių.

– Įsivaizduokit mano nustebimą, – kuždėjo svečias juoda kepuraitė, – kai aš kyštelėjau ranką į krepšį su nešvariais baltiniais ir žiūriu: joje tas pats numeris kaip ir laikraštyje! Tą obligaciją, – paaiškino jis, – buvau gavęs muziejuje.

Išlošęs šimtą tūkstančių, paslaptینگasis Ivano svečias štai ką padarė: prisipirko knygų, paliko savo kambarį Miasnickajos gatvėje...

– Ūū, prakeikta landynė! – suurzgė svečias.

...Ir išsinuomojo pas privatininką skersgatvyje netoli Arbato du kambarius sode tūnančio nedidelio namuko pusrūsyje. Tarnybą muziejuje metė ir pradėjo kurti romaną apie Poncijų Pilotą.

– Ak, stojo aukso amžius, – šnibždėjo pasakotojas, o jo akys spindėjo. – Visai atskiras butukas, dar ir priekambaris, o jame kriauklė su vandeniu, – kažkodėl itin didžiudamasis gyrėsi jis, – maži langeliai prie pat šaligatvio, ateinančio nuo vartelių. Priešais per ketvertą žingsnių, patvoryje, alyvos, liepa ir klevas. Ak, ak, ak! Žiemą pro

langelį be galo retai išvysdavau kieno nors juodus batus ir išgirsdavau gurgždant sniegą po kojomis. Ir mano krosnelėje nuolatos degė ugnis! Bet ūmai atėjo pavasaris, ir pro blausius langų stiklus išvydau pirma nuogus, o vėliau žaliai besipuošiančius alyvų krūmus. Štai tada, praėjusį pavasarį, atsitiko įstabesnis dalykas nei tas išloštas šimtas tūkstančių. O juk ši suma, sutikit, didžiulė.

– Teisybė, – prisipažino įdėmiai klausęs Ivanas.

– Aš atvėriau langus ir sėdėjau antrajame, visai mažičiame kambarėlyje, – svečias ėmė rodyti rankomis, – štai čia – sofa, priešais – kita sofa, o tarp jų stalelis ir ant stalelio nuostabus naktinis šviestuvus, o arčiau lango knygos, čia nedidelis rašomasis stalas, o pirmajame kambaryje – milžiniškame, keturiolikos kvadratų, – knygos, knygos ir krosnis. Ak, kaip puikiai buvau įsikūręs! Nuostabiai kvepėjo alyvos! Mano galva svaigo iš nuovargio, o Pilotas skriejo į pabaigą...

– Baltas apsiaustas, raudonas pamušalas! Suprantu! – šūkavo Ivanas.

– Taigi! Pilotas skriejo į pabaigą, į pabaigą, aš jau žinojau, kad paskutiniai romano žodžiai bus: „...Penktasis Judėjos prokuratorius, raitelis Poncijus Pilotas“. Na, savaime aišku, išeidavau pasivaikščioti. Šimtas tūkstančių – didžiulė suma, ir aš vilkėjau puikiai pilka eilute. Arba traukdavau pietauti į kokį nors nebrangų restoraną. Arbate buvo šaunus restoranas, nežinau, ar dabar tebeveikia.

Ūmai svečio akys išsiplėtė, jis kuždėjo toliau, žvelgdamas į mėnulį.

– Ji nešėsi šlykščias, nerimą keliančias geltonas gėles. Velniai žino, kaip jos vadinasi, bet kažkodėl pačios pirmos pasirodo Maskvoje. Tos gėlės ryškiai švietė virš jos juodo pavasarinio palto. Ji nešėsi geltonas gėles! Netikusi spalva. Ji pasuko iš Tverės gatvės į skersgatvį ir atsigrėžė. Na, Tverės gatvę žinote? Tverės gatvė ėjo tūkstančiai žmonių, bet galvą dedu, kad ji matė tiktai mane ir pažvelgė ne tik nerimastingai, bet netgi skausmingai. O mane nustebino ne tiek jos grožis, kiek nepaprasta, niekieno neregėta vienatvė jos akyse!

Pakludamas šitam geltonam ženklui, aš irgi pasukau į skersgatvį ir nuėjau paskui ją. Mudu tylėdami ėjome kreivu nuobodžiu skersgatviu, ji viena puse, o aš kita. O skersgatvelyje, įsivaizduokite, nebuvo nė gyvos dvasios. Aš kankinausi, nes man pasirodė, kad būtinai turiu ją užkalbinti, ir nuogąstavau, kad neišdrįsiu pratarti nė žodžio, o ji nueis ir aš jos niekada daugiau nepamatysiu.

Ir, įsivaizduokite, staiga ji pati prašneko:

– Ar jums patinka mano gėlės?

Aiškiai prisimenu, kaip nuskambėjo jos balsas, gana žemas, bet trūkčiojantis, ir, nors tatai kvaila, man pasirodė, kad skersgatvyje, atšokęs nuo nešvarios geltonos sienos, atsiliepė aidas.

Aš skubiai perkirtau gatvikę ir, priėjęs prie jos, atsakiau:

– Ne.

Ji pažvelgė į mane nustebusi, o aš staiga visai nelauktai supratau, kad visą gyvenimą mylėjau kaip tik tą moterį! Tai bent, a? Aišku, jūs sakysite, beprotis?

– Nieko aš nesakau, – šūktelėjo Ivanas ir paragino: – Meldžiu, toliau!

Ir svečias vėl prabilo:

– Taip, ji pažvelgė į mane nustebusi, o paskui taip paklausė:

– Apskritai nemėgstate gėlių?

Jos balse pajutau priešišumą. Ėjau greta, stengdamasis pataikyti į koją ir, savo nuostabai, visai nesijaučiau sukaustytas.

- Ne, gėles aš mėgstu, tik ne tokias, – pasakiau.
- O kokias?
- Rožes mėgstu.

Ir iškart pasigailėjau šitaip pasakęs, nes ji lyg prasikaltusi nusišypsojo ir švystelėjo savo gėles į griovį. Šiek tiek sutrikęs aš vis dėlto pakėliau jas ir atkišau jai, tačiau ji šyptelėjusi atstūmė gėles, ir aš dabar nešiau jas rankoje.

Kuri laiką žingsniavome tylėdami, paskui ji ištraukė iš mano rankų gėles, numetė jas ant grindinio, įkišo savo juodą pirštinėtą ranką į mano delną, ir mes nuėjome greta.

- Toliau, – tarė Ivanas, – tik prašom ničnieko nepraleisti.
- Toliau? – paklausė svečias. – Kas toliau buvo, galėtumėte ir pats atspėti.

Staiga jis dešine rankove nusibraukė nejučia ištryškusią ašarą ir vėlėi prašneko:

– Meilė išdygo priešais mus, kaip skersgatvyje iš po žemės išdygsta žudikas, ir išsyk pervėrė mus abu! Jinai, beje, vėliau tvirtino, kad buvę ne taip, kad mes, aišku, mylėję vienas kitą labai seniai, dar nepažinodami, niekuomet nematę vienas kito, ir kad ji gyvenusi su kitu žmogumi, o aš tada... su šita, kaip ji...

- Su kuo? – paklausė Benamis.
- Su šita... na... su šita, na... – sumurmėjo svečias ir ėmė spragsėti pirštais.
- Jūs buvote vedęs?

– Taigi, štai ir spragsiu... Šitą... Varenką, Manečką... ne, Varenką... menu, dryžuota suknelė... muziejus... beje, neprisimenu.

Taigi ji sakydavo, jog tą dieną išėjusi su geltonomis gėlėmis rankose tam, kad aš ją pagaliau surasčiau, o jeigu to nebūtų atsitikę, ji būtų nusinuodijusi, nes jos gyvenimas buvo tuščias.

Taip, meilė pervėrė mus akimirksniu. Aš tatai suvokiau jau tą pačią dieną, kai mudu, nieko aplink nematydami, atklydome į krantinę prie Kremliaus sienos. Mes šnekėjomės taip, tarytum tik vakar būtume išsiskyre, tarytum būtume pažįstami daugybę metų. Susitarėm susitikti kitą dieną ten pat, prie Maskvos upės, ir susitikome. Mums švietė gegužės saulė. Ir veikiai, veikiai ši moteris tapo mano slapta žmona.

Ji ateidavo pas mane kiekvieną dieną, ir aš nuo pat ryto pradėdavau jos laukti. Laukdamas kilnodavau iš vienos vietos į kitą daiktus ant stalo. Likus dešimčiai minučių, įsitaisydavau prie langelio ir klausydavausi, bene dunkstels išklere varteliai. Kažkoks kuriozas: ligi mudviejų pažinties į mūsų kiemelį retai kas užsukdavo, tiesiog niekas neužsukdavo, o dabar man atrodė, kad visas miestas plūsta čionai. Varteliai dunkst, širdis dunkst, ir, įsivaizduokite, už lango ties mano veidu būtinai šmėkšteli kažkieno purvini batai. Galąstojas. Na, kam reikalingas galąstojas mūsų namuose? Ką jis galas? Kokius peilius?

Ji įeidavo pro vartelius vieną sykį, o širdis dunkstelėdavo kokį dešimtį kartų. Aš nemeluojau, o paskui, kai stodavo jos valanda ir laikrodys rodydavo pusiaudienį, širdis dunksėdavo stačiai be atvangos, kol be jokio dunkstelėjimo, bemaž negirdimai, už lango pasirodydavo bateliai su juodomis zomšinėmis kilpelėmis, susegtomis metalinėm sagtim.

Retkarčiais ji išdykaudavo ir, sustojusi prie antrojo langelio, batelio galu stuktelėdavo į stiklą. Tą pačią sekundę aš prišokdavau prie lango, tačiau batelis dingdavo, dingdavo juodas šilkas, užstojęs šviesą, – aš eidavau jos įsileisti.

Dievaži, niekas nežinojo apie mūsų ryšį, nors taip niekada nebūna. Nežinojo nei vyras, nei pažįstami. Sename namelyje, kurio pusrūsyje aš buvau įsikūręs, žmonės, aišku, žinojo ir matė, kad pas mane ateina kažkokia moteris, bet jos vardo nežinojo.

– O kas ji? – paklausė Ivanas, nepaprastai susidomėjęs meilės istorija.

Svečias gestu parodė, kad niekam ir niekada to nepasakys, ir pasakojo toliau.

Ivanas patyrė, jog meistras ir nepažįstamoji taip smarkiai pamilo vienas kitą, kad tapo tiesiog neišskiriami. Ivanas jau aiškiai įsivaizdavo anuos du kambarius rūsyje, kuriuose visada buvo prietema, nes alyvos ir tvora užstodavo saulę. Įsivaizdavo nuzulintus raudonmedžio baldus, stalelį su laikrodžiu, mušančiu kas pusvalandis, ir knygas, knygas nuo dažytų grindų iki aprūkusių lubų, ir krosnį.

Ivanas sužinojo, kad svečias ir jo slaptoji žmona jau pirmosiomis pažinties dienomis nusprendė, kad Tverės gatvės ir skersgatvėlio sankryžoje juos suvedė pats likimas ir kad jiedu skirti vienas kitam visiems amžiams.

Iš svečio pasakojimo Ivanas sužinojo, kaip įsimylėjęliai praleisdavo dieną. Atėjusi ji visų pirma pasirišdavo prijuostę ir siaurame prieangyje su kriaukle, kuria kažkodėl didžiavosi vargšas ligonis, užkurdavo žibalinę viryklę ant medinio stalo ir imdavo taisyti pusryčius, o paskui padengdavo ovalinį stalą pirmajame kambaryje. Kai pliaupdavo gegužės liūtys ir pro pusaklius langus tarpuvartėn kliokdavo vandens srautai, grasindami užpilti jų paskutinį prieglobstį, įsimylėjęliai kurdavo krosnį ir kepdavo joje bulves. Bulvės garuodavo, juodos lupenos tepdavo rankas. Rūsyje skambėdavo juokas, po lietaus nuo sodo medžių krisdavo žemėn palaužtos šakelės, baltos kekės.

Kai baigėsi audros ir atėjo alsu vasara, vazoje sušvito ilgai lauktos ir abiejų mėgstamos rožės. Žmogus, pasivadinęs meistru, karštligiškai rašė savo romaną, ir šis romanas pasiglemžė ir nepažįstamąją.

– Tiesa, retsykiais aš imdavau pavyduliauti jos jam, – kuždėjo Ivanui atėjęs iš mėnesienos nušviesto balkono naktinis svečias.

Panėrusi į plaukus plonus pirštus su smiliais nudildytais nagais, ji vis skaitydavo jo rašinį, o perskaičiusi siūdavo štai šitą kepuraitę. Kartais ji tupėdavo palei žemutines lentynas arba pasilipdavo ant kėdės, siekdama viršutinių, ir skudurėliu šluostydavo šimtus dulkėtų knygų nugarėlių. Ji pranašavo šlovę, skatino jį ir kaip tik tada pradėjo vadinti meistru. Ji nekantraudama laukė tų jau pažadėtų paskutiniųjų žodžių apie Judėjos prokuratorių, garsiai prodainiu kartodavo atskiras patikusias frazes ir sakydavo, kad šis romanas yra jos gyvenimas.

Romanas buvo baigtas rugpjūčio mėnesį, atiduotas kažkokiai nepažįstamai mašininkei, ir toji perspausdino jį penkiais egzemplioriais. Pagaliau stojo valanda, kai teko palikti slaptąjį prieglobstį ir išeiti į gyvenimą.

– Ir aš išėjau į gyvenimą su romanu rankose, ir tada mano gyvenimas baigėsi, – sušnibždėjo meistras ir nusvarino galvą, ir ilgai lingavo liūdnoji juoda kepuraitė su geltona raide „M“.

Jis ėmė toliau pasakoti, bet jau nebe taip rišliai. Galima buvo suprasti tik tiek, kad tuo metu Ivano svečias patyrė kažkokią katastrofą.

– Aš pirmąsyk patekau į literatūros pasaulį, bet dabar, kai viskas baigta ir mano pražūtis akivaizdi, su siaubu prisimenu jį! – iškilingu balsu sušnibždėjo meistras ir iškėlė ranką.

– Taip, jis baisiai pribloškė mane, ak, kaip pribloškė!

– Kas? – vos girdimai paklausė Ivanas, bijodamas pertraukti susijaudinusį pasakotoją.

– Taigi redaktorius, aš juk sakau, redaktorius. Žodžiu, jis perskaitė. Ir žiūrėjo į mane taip, sakytum nuo skaudamo danties man būtų ištinęs žandas, suko akis į kampą ir net droviai kikeno. Klausimai, kuriuos jis davinėjo, man pasirodė pamišėliški. Nė žodžio netares apie romano esmę, jis kamantinėjo, kas aš toks, iš kur atsiradau, ar seniai rašau ir

kodėl apie mane nieko nebuvo girdėti anksčiau, pagaliau, mano nuomone, net visai idiotiškai paklausė: kas mane sukurstė rašyti romaną tokia keista tema?

Galų gale jis man įsipyko, ir aš stačiai paklausiau, ar jis spausdins romaną, ar ne.

Tada jis subruzdavo, ėmė kažką vapėti ir pareiškė, kad vienas šio klausimo spręsti negali, kad su mano kūrinio privalo susipažinti kiti redakcinės kolegijos nariai, būtent kritikai Latunskis ir Arimanas, ir literatas Mstislavas Lavrovičius. Jis paprašė užėiti po poros savaitių.

Atėjau po poros savaitių, ir mane priėmė kažkokia mergužėlė žvairiom nuo amžino melavimo akim.

– Lapšionikova, redakcijos sekretorė, – šyptelėjęs tarė Ivanas, puikiai pažįstas pasaulį, kurį taip tūžmingai vaizdavo jo svečias.

– Gali būti, – atšovė tasai, – taigi ji man gražino romaną, jau gerokai apšiurusį ir sumaigytą. Stengdamasi nežiūrėti į akis, Lapšionikova pranešė, kad redakcija yra apsirūpinusi rankraščiais dviem metams į priekį, tad klausimas dėl mano romano spausdinimo, kaip ji pasakė, „atkrinta“.

– Kas po to, ką aš prisimenu, – murmėjo meistras, trindamas smilkinį. – Na, nubirusius raudonus žiedlapius ant titulinio puslapio ir dar savo draugės akis. Taip, tas akis aš prisimenu.

Ivano svečio pasakojimas darėsi vis painesnis, vis dažniau jis kažką nutylėdavo. Jis šnekėjo apie įstrižą lietų ir neviltį, prasismelkusią į jų prieglobstį, apie tai, kad buvo dar kažkur nuėjęs. Pašnibždom šūkčiojo, kad nekaltina jos, raginusios jį grumtis, nemaž nekaltina, ne!

Ivanas išgirdo, kaip vėliau nutiko kažkas netikėta ir keista. Kartą herojus atvertė laikraštį ir išvydo jame kritiko Arimano straipsnį, kuris vadinosi „Priešo išpuolis“, o jame Arimanas perspėjo visus ir kiekvieną, kad jisai, tai yra mūsų herojus, mėgino prakišti į spaudą Jėzaus Kristaus apologiją.

– Atsimenu, atsimenu! – šūktelėjo Ivanas. – Tik užmiršau jūsų pavardę!

– Kartoju, palikime ramybėje mano pavardę, jos nebėra, – atsakė svečias. – Ne ji čia svarbi. Dar po dienos kitame laikraštyje pasirodė kitas, Mstislavo Lavrovičiaus pasirašytas, straipsnis, kuriame autorius siūlė įkristi, ir stipriai įkristi, tam šventųjų teptoriui ir visai pilotystei, kurią šis sumanęs prakišti (vėl tas prakeiktas žodis!) į spaudą.

Apstulbintas žodžio „pilotystė“, atsiverčiau trečią laikraštį. Jame buvo straipsniai: vienas – Latunskio, o kitas – pasirašytas raidėmis „N. Z.“ Patikėkit, Arimano ir Lavrovičiaus kūriniai buvo vieni juokai, palyginti su Latunskio rašiniu. Užtenka pasakyti, kad Latunskio straipsnis vadinosi „Karingas sentikis“. Aš taip įnikau skaityti straipsnius apie save, kad nė nepastebėjau, kaip priešais mane išdygo jinai (buvau pamiršęs užrakinti duris) su šlapiu lietsargiu ir šlapiais laikraščiais rankose. Jos akys tvieskė ugnimi, šaltos rankos virpėjo. Iš pradžių ji puolė bučiuoti mane, paskui, ranka daužydama stalą, kimiu balsu pareiškė nuuodysianti Latunskį.

Ivanas nesmagiai krenkštelėjo, bet nieko nepasakė.

– Atėjo liūdnoji rudens dienos, – kalbėjo toliau svečias, – siaubinga nesėkmė su tuo romanu tarsi išplėšė mano sielos dalį. Tiesą sakant, man nebeliko kas veikti, ir aš gyvenau nuo pasimatymo ligi pasimatymo. Ir štai tuo metu kažkas man atsitiko. Velniažin kas, nors Stravinskis tikriausiai seniai viską išsiaiškino. Užgulė mane liūdesys ir atsirado kažkokios nuojautos. Straipsniai, beje, nesiliovė. Pirmieji man kėlė juoką. Tačiau juo daugiau jų pasirodydavo, juo labiau kito mano požiūris į juos. Dabar atėjo

nuostabos stadija. Nors straipsnių tonas buvo rūstus ir savim pasitikintis, kiekvienoje šių straipsnių eilutėje galėjai jausti kažkokį neįtikėtiną apsimetinėjimą ir netikrumą. Man visą laiką atrodė – ir aš nepajėgiau tuo jausmu atsikratyti, – kad straipsnių autoriai kalba ne tai, ką norėtų pasakyti ir kad jie tūžta kaip tik dėl to. O paskui, įsivaizduokite, užėjo trečioji stadija – baimės. Ne, ne, supraskit teisingai, anaipol ne tų straipsnių baimės, o baimės visai kitų, nei su jais, nei su romanu nesusijusių dalykų. Pavyzdžiui, aš pradėjau bijoti tamsos. Žodžiu, stojo psichinio susirgimo stadija. Man vaidenosi, ypač kai imdavau migti, kad kažkoks itin lankstus ir šiltas aštuonkojis tiesia savo čiuptuvus stačiai link mano širdies. Turėjau miegoti prie šviesos.

Mano mylimoji labai pasikeitė (apie aštuonkojį jai, aišku, nepasakojau. Tačiau ji matė, kad man darosi negerai dalykai), sulysu ir išblyško, nustojo juoktis ir vis prašė atleisti už tai, kad patarė man paskelbti romano ištrauką. Ji įkalbinėjo mane viską mesti ir važiuoti į pietus prie Juodosios jūros, išleidžiant visus likusius iš šimto tūkstančių pinigus.

Ji įkalbinėjo primygtinai, o aš nenorėjau ginčytis (nuojauta sakė, kad važiuoti prie Juodosios jūros neteks) ir žadėjau leisti į kelionę artimiausiomis dienomis. Tačiau ji pasisiūlė pati nupirkti man bilietą. Tada išsiėmiau visus savo pinigus, maždaug dešimt tūkstančių rublių, ir atidaviau jai.

– Kodėl tiek daug? – nustebo jinai.

Aš kažką pralemenau, pasakiau, kad bijau vagių ir prašau pasaugoti pinigus ligi kelionės. Ji paėmė juos, įsidėjo į rankinuką, puolė mane bučiuoti ir kalbėti, kad jai lengviau būtų numirti, negu palikti mane vieną, tokį prislėgtą, tačiau ji privalanti paklusti būtinybei, jos laukia namiškiai, ji ateisianti rytoj. Ji maldavo mane nieko nebijoti.

Tai atsitiko pavakare, spalio viduryje. Ir ji išėjo. Atsiguliau ant sofos ir užmigau be žiburio. Nubudau pajutęs, kad aštuonkojis šalia. Grabaliodamasis tamsoje, vargais negalais užsidegiau šviesą. Kišeninis laikrodis rodė antrą valandą nakties. Atsiguliau sirguliuodamas, o nubudau tikras ligonis. Ūmai man pasirodė, kad rudens tamsa tuoj išgrūs langų stiklus, siūbtelės į kambarį ir aš prigersiu joje tarsi rašale. Nebepajėgiau tvardyti. Surikau, mane nusmelkė noras bėgti kur nors, kad ir viršun pas šeimininką. Grūmiausi su savimi kaip beprotis. Man užteko jėgų nusigauti ligi krosnies ir ją užkurti. Kai malkos sutraškėjo ir ėmė bilnoti drelės, man, sakytumei, trupučiuką palengvėjo. Puoliau į prieškambarį ir įžiebiau tenai šviesą, susiradau butelį balto vyno, atsikimšau jį ir ėmiau gerti stačiai iš butelio. Nuo vyno baimė truputį atlėgo – bent jau tiek, kad nenulėkiau į viršų pas šeimininką, o grįžau prie krosnies. Atsidariau dureles, karštis tvokstelėjo man į veidą ir į rankas, ir aš sušnibždėjau:

– Pajusk, kad mane ištiko bėda. Ateik, ateik, ateik!

Bet niekas nesirodė. Krosnyje stūgavo ugnis, į langus čaižė lietūs. Tada atėjo galas. Ėmiau traukti iš stalčių sunkius mašinėlės perrašyto romano pluoštus ir juodraščių sąsiuvinius ir pradėjau juos deginti. Tai sunkus darbas, nes prirašytas popierius nenori degti. Lūžinėjančiais nagais draskiau sąsiuvinius, grūdau statmenus lapus tarp pliauskų ir maišiau juos žarstekliu. Pelenai tarpais įveikdavo mane, slopindavo liepsną, tačiau aš nenusileidau, ir romanas, kad ir atkakliai priešindamasis, vis dėlto degė. Pažįstami žodžiai raibuliavo akyse, geltona spalva nesulaikomai kilo puslapiais iš apačios į viršų, tačiau žodžiai buvo matomi ir ugnyje. Jie dingdavo tik tada, kai popierius pajuosdavo, ir aš nirtulingai pribaidydavau juos žarstekliu.

Tuo metu kažkas tyliai sukrebždėjo už lango. Mano širdis pašoko aukštyn, ir aš, igrūdęs į ugnį paskutinį sąsiuvinį, puoliau rakinti durų. Plytų laipteliai vedė aukštyn link laukujų durų. Klupinėdamas prilėkiau prie jų ir tyliai paklausiau:

– Kas ten?

Ir balsas, jos balsas, atsiliepė:

– Aš.

Nė nepamenu, kaip įveikiau durų grandinėlą ir užraktą. Vos įžengus į vidų, ji prigludo prie manęs, visa šlapia, drėgnais skruostais, išsidraikiusiais plaukais, virpanti. Aš įstengiau ištarti tik vieną žodį:

– Tu... tu? – mano balsas nutrūko, ir mudu nuskubėjom žemyn. Prieškambary ji nusimetė palatą, mes tuoj pat įžengėme į pirmąjį kambarį. Tyliai šūktelėjusi, ji plikomis rankomis ištraukė iš krosnies ant grindų paskutinį ten likusį popieriaus pluoštą, kurio apačia jau buvo apanglėjusi. Beregint kambarys prisipildė dūmų. Kojomis užmindžiau liepsną, o ji griuvo ant sofos ir pravirko, nesulaikomai kūkčiodama.

Kai ji aprimo, aš pasakiau:

– Aš pradėjau nekėti šito romano, mane priveikė baimė. Aš sergu. Man baisu.

Ji pakilo ir prašneko:

– Dieve, koks tu ligonis. Už ką gi, už ką? Bet aš išgelbėsiu, išgelbėsiu tave. Už ką gi?

Mačiau paburkusias nuo dūmų ir ašarų jos akis, jaučiau, kaip šaltos rankos glosto man kaktą.

– Aš tave išgydysiu, išgydysiu, – murmėjo ji, įsikibusi rankomis man į pečius, – tu ji atkursi. Kodėl, kodėl aš nepasilikau vieno egzemplioriaus!

Ji net išsišiepė nuo įniršio, kalbėjo kažką nesuprantama. Paskui, sučiaupusi lūpas, pradėjo rankioti ir lyginti apdegusius lapus. Tai buvo kažkoks skyrius iš vidurio, nepamenu kuris. Ji tvarkingai sudėjo apdegusius lapelius, suvyniojo juos į popierių, perrišo juostele. Visas jos elgesys rodė, kad ji kupina ryžto ir jau susitvardžiusi. Ji pareikalavo vyno ir išgėrusi prašneko ramiau.

– Štai kuo tenka mokėti už melą, – kalbėjo jinai, – ir daugiau aš nebemeluosiu.

Pasilikčiau pas tave net dabar, bet nenoriu taip elgtis. Nenoriu, kad jis per amžius atmintų, jog pabėgau nuo jo naktį. Jis niekados nepadarė man nieko bloga. Buvo netikėtai iškvietas į gamyklą, ten gaisras. Bet netrukus grįš. Pasikalbėsiu su juo ryt rytą, pasakysiu, kad myliu kitą, ir visam laikui pereisiu pas tave. Atsakyk man, o gal tu nenori?

– Vargšele mano, vargšele, – tariau jai, – aš neleisiu tau taip padaryti. Mano reikalai prasti, nenoriu, kad tu pražūtum drauge su manim.

– Tai vienintelė priežastis? – paklausė ji, iš arti žiūrėdama į mane.

– Vienintelė.

Ji baisiausiai pagyvėjo, prigludo prie manęs, apsivijo rankomis kaklą ir tarė:

– Aš žūstu drauge su tavim. Rytą būsiu pas tave. Ir štai paskutinis vaizdas, kurį prisimenu iš savo gyvenimo, – šviesos ruoželis iš prieškambario, o tame ruoželyje plaukų sruoga, jos beretė ir ryžto kupinos akys. Dar prisimenu juodą siluetą ant laukujų durų slenksčio ir baltą ryšulį.

– Palydėčiau tave, bet jau nepajėgsiu vienas sugrįžti, man baisu.

– Nebijok. Pakentėk kelias valandas. Rytoj rytą būsiu pas tave.

Tai ir buvo paskutiniai jos žodžiai mano gyvenime.

– Tss! – ūmai pats save nutildė ligonis ir iškėlė aukštyn pirštą. – Ši naktis mėnesėta ir nerami.

Jis pradingo balkone. Ivanas girdėjo, kaip koridorium nuriedėjo ratukai, kažkas negarsiai sukūkčiojo ar sušuko.

Kai viskas nuščiuvo, svečias grįžo ir pranešė, kad šimtas dvidešimtam kambarį atsirado gyventojas. Atvežė kažkokį žmogų, kuris vis prašo grąžinti jam galvą. Abu pašnekovai susijaudinę patylėjo, bet apsimė grįžo prie pertraukto pasakojimo. Svečias buvo bepraverias burną, tačiau naktelė išties buvo nerami. Iš koridoriaus vis dar sklido balsai, ir svečias prašneko Ivanui į ausį taip tyliai, jog viską, ką jis papasakojo, išgirdo tik vienut vienas poetas, išskyrus pirmąją frazę:

– Jai palikus mane, po penkiolikos minučių išgirdau beldimą į langus...

Tai, ką ligonis sušnibždėjo į ausį, matyt, jį labai jaudino. Traukuliai vis perbėgdavo jo veidu. Akyse šmėsčiojo, blaškėsi baimė ir įniršis. Pasakotojas vis rodė ranka kažkur į mėnulį, kuris seniai pasislėpė už balkono krašto. Tik tuomet, kai koridoriuje nutilo visi garsai, svečias atšlijo nuo Ivano ir prašneko garsiau.

– Taigi sausio viduryje, naktį, apsilkęs tą patį palatą, tik be sagų, stovėjau, gūždamasis nuo šalčio, savo kiemelyje. Man už nugaros kūpsojo alyvų krūmus slepiančios pusnys, o priešais, apačioje, – menkai apšviesti, užuolaidom uždangstyti mano langučiai. Pasilenkiau prie vieno iš jų ir įsiklausiau – mano kambariuose grojo patefonas. Tiek ir teisgirdau, bet ničnieko neįstengiau išjiūrėti. Mažumėlę pastoviniavęs, išėjau pro vartelius į skersgatvį. Čia siautė pūga. Mane išgąsdino po kojomis pasipainiojęs šuva, ir aš perbėgau į kitą gatvės pusę. Šaltis ir baimė, tapusi nuolatinio mano palydovu, varė mane į pamišimą. Neturėjau kur eiti, ir paprasčiausia, žinoma, būtų buvę pulti po tramvajumi gatvėje, į kurią rėmėsi mano skersgatvis. Mačiau iš tolo šitas šviesos sklidas aplėdėjusias dėžes ir girdėjau, kaip jos šlykščiai džeržgia speige. Tačiau, brangusis mano kaimyne, bėda buvo ta, kad baimė kaustė kiekvieną mano kūno ląstelę. Ir lygiai taip pat, kaip pirma šuns, aš dabar bijojau tramvajaus. Taip, baisesnės ligos nei manoji šiame pastate, garantuoju, nėra.

– Bet juk galėjote pranešti jai, – tarė Ivanas, užjausdamas vargšą ligonį, –juk, be to, pas ją buvo ir jūsų pinigai! Ir ji juos, žinoma, išsaugojo?

– Galite neabejoti, žinoma, kad išsaugojo. Bet jūs, kaip matau, nesuprantat manęs. Arba, veikia, aš nebeturiu ankstesnio sugebėjimo pasakoti. Beje, man jo nelabai gaila, nes jis nebebus reikalingas. Priešais ją, – svečias su didžia pagarba pažvelgė į nakties tamsą, – atsirastų laiškas iš beprotnamio. Argi galima rašyti laiškus iš tokios vietos? Psichinis ligonis? Juokaujate, drauguži! Ne, padaryti ją nelaimingą? Aš negaliu.

Tylusis Ivanas nesugebėjo paprieštarauti svečiui, jis tik užjautė meistrą, gailėjosi jo. O tasai lingavo atsiminimų išvargintą galvą su juoda kepuraite ir taip kalbėjo:

– Vargšė moteris. Beje, viliuosi, kad ji pamiršo mane.

– Bet jūs galite pasveikti... – nedrąsiai tarė Ivanas.

– Aš nepagydomas, – ramiai atsakė svečias, – kai Stravinskis šneka grąžinsias mane į gyvenimą, aš netikiu. Jis humaniškas žmogus ir paprasčiausiai nori mane paguosti. Beje, neneigiu, dabar man kur kas geriau. Aha, tai kur aš sustojau? Speigas, lekiantys tramvajai... Žinojau, kad ši klinika jau atidaryta, ir pėsčias per visą miestą patraukiau į ją. Beprotybė! Užmiestyje tikriausiai būčiau sušalęs, bet mane išgelbėjo atsitiktinumas. Sugedo sunkvežimis, aš užkalbinau šoferį, tai atsitiko už kokių keturių kilometrų nuo užkardos, ir, mano nuostabai, jam pagailo manęs. Mašina važiavo čionai. Ir jis mane atvežė. Viskas baigėsi tuo, kad nušalau kairės kojos pirštus. Bet jie pagijo. Ir štai jau ketvirtas mėnuo aš čia. Ir žinote, man atrodo, kad ščia visai neblogai. Patikėkit, nereikia

prasimanyti didelių planų, brangusis kaimyne! Štai aš, sakysim, norėjau apkeliauti visą žemės rutulį. Ką darysi, pasirodo, nebuvo lemta. Regiu tik menką to rutulio lopelį. Manau, kad tai ne pats gražiausias lopelis, tačiau, kartoju, ne toks ir prastas. Štai artėja vasara, balkone, kaip žada Praskovja Fiodorovna, sužaliuos vijokliai. Raktai praplėtė mano galimybes. Naktimis švies mėnulis. Ak, jis pasislėpė! Darosi vėsu. Naktis peržengė per pusiaują. Man metas.

– Sakysim, o kas buvo toliau, kas atsitiko Jėšuai ir Pilotui, – paprašė Ivanas, – meldžiu jus, man taip norisi sužinoti.

– Ak ne, ne, – skausmingai krūptelėjęs, atsakė svečias, – negaliu be drebulio prisiminti savo romano. O jūsų pažįstamas iš Patriarcho tvenkinių papasakotų geriau už mane. Ačiū už pokalbį. Iki pasimatymo.

Ir, nespėjus Ivanui nė atsitokėti, tylutėliai dzingtelėjusios užsivėrė grotos, ir svečias dingo.

XIV skyrius

ŠLOVĖ GAIDŽIUI!

Kaip sakoma, neišlaikė nervai, Rimskis nesulaukė, kol bus baigtas rašyti protokolas, ir pabėgo į savo kabinetą. Jis sėdėjo už stalo ir karščiuojančiomis akimis žvelgė į priešais gulinčius magiškuosius červonus. Finansų direktoriaus galvoje viskas susimaišė. Už durų girdėjosi nepaliaujamas šurmulyš. Publika srautais plūdo iš Varjetė rūmų į gatvę. Nepaprastai paastrėjusią finansų direktoriaus klausą staiga pasiekė šaižus milicininko švilpukas. Šis garsas, žinia, nežada nieko gera. O kai švilpimas pasikartojo, kai jam į pagalbą atėjo antras, dar įsakmesnis ir ilgesnis, o paskui prie jų prisijungė garsus kvatojimas, netgi kažkoks leliojimas, finansų direktorius bemat suvokė, kad gatvėje nutiko dar kažkoks nešvankus skandalas. Ir kad ši kiauylstė, kad ir kaip jos kratytumeis, tiesiogiai susijusi su šlykščiu seansu, parodytu juodojo mago ir jo padėjėjų. Pastabūs finansų direktorius nėmaž neapsiriko.

Vos tik Rimskis žvilgtelėjo pro langą į Sodų gatvę, jo veidas persikreipė, o lūpos ne sušnibždėjo, bet sušnypštė:

– Taip ir maniau!

Ryškioje stiprių gatvės žibintų šviesoje jis išvydo apačioje ant šaligatvio damą vienais marškiniais ir violetinės spalvos kelnaitėmis. Ant galvos dama, tiesa, turėjo skrybėlaitę, o rankose – skėtį.

Aplink šią damą, puolusią į visišką paniką, čia tūpčiojančią vietoje, čia bandančią kur nors pasprukti, šurmuliavo minia, plyštanti iš juoko, nuo kurio finansų direktoriui per nugarą bėgo šiurpuliai. Šalia damos blaškėsi kažkoks pilietis, mėginąs nusiplėšti vasarinį paltą ir iš susijaudinimo niekaip nepajėgias ištraukti rankovėn įstrigusios rankos.

Šūksniai ir juoko griausmas atūžė ir iš kitur – nuo kairiojo išėjimo – ir, pasukęs galvą į tą pusę, Grigorijus Danilovičius išvydo antrą damą rožiniais marškiniais. Toji stryktelėjo nuo grindinio ant šaligatvio, mėgindama prasibrauti į vidų, tačiau laukan plūstanti publika užtvėrė jai kelią, ir vargšė savo lengvabūdiškumo ir pašvitų meilės auka,

suvedžiota bjauriojo Fagoto firmos, troško tik vieno dalyko – prasmegti skradžiai žemės. Milicininkas nuskubėjo prie nelaimingosios, skrosdamas orą švilpuku, o paskui milicininką nusekė kažkokie įsilinksminę jaunuoliai priplotomis kepurėmis. Tai jie ten kvatojo ir leliojo.

Ūsuotas perkaręs vežikas atlėkė prie pirmosios pusnuogės moters ir staigiai sustabdė kaulėtą sukriošusį arklį. Ūsočiaus veidas linksmi vyptelėjo.

Rimskis tvojo sau kumščiu per galvą, nusišpjoję ir atšoko nuo lango.

Kurį laiką jis sėdėjo už stalo, klausydamasis gatvės triukšmo. Švilpimas įvairiuose kampuose pasiekė aukščiausią gaidą, o paskui ėmė slūgti. Rimskio nuostabai, skandalas buvo likviduotas kažkaip neįtikėtinais greitai.

Atėjo laikas veikti, reikėjo gerti karčią atsakomybės taurę. Telefono aparatai buvo sutaisyti per trečiąją dalį, reikėjo skambinti, pranešti apie įvykį, prašyti pagalbos, išsisukinėti, versti visą bėdą Lichodejevui, gelbėti savo kailį ir taip toliau. Velniai griebtų! Susierzinęs direktorius dusyk dėjo ranką ant ragelio ir dusyk ją atitraukė. Staiga mirtinoje kabineto tyloje pats aparatas sučirškė tiesiai finansų direktoriui į veidą, jis krūptelėjo ir sustingo. „Vis dėlto klaikiai pairė mano nervai“, – pamanė jis ir pakėlė ragelį. Ir čia pat atšlijo nuo jo ir išbalo kaip popierius. Tylus, bet sykiu meilikuojamas ir patvirkėliškas moters balsas ragelyje sukuždėjo:

– Rimski, niekam neskambink, bus blogai.

Ragelis išsyk nutilo. Šiurpulio krečiamas finansų direktorius padėjo ragelį ir kažkodėl žvilgtelėjo į langą už nugaros. Pro retas ir tik vos vos sužaliavusias klevo šakas jis išvydo mėnulį, skrodžiantį perregimą debesėlį. Kažkodėl įsistebeilijęs į šakas, Rimskis apžiūrinėjo jas ir juo ilgiau į jas žvelgė, juo didesnė baimė jį ėmė.

Sukaupęs jėgas, finansų direktorius pagaliau nusigrėžė nuo mėnesienos apšviesto lango ir atsistojo. Jokios kalbos apie skambinimą jau negalėjo būti, dabar finansų direktorius galvojo tik apie tai, kaip čia kuo skubiau išsinešdinus iš teatro.

Jis įsiklausė: teatro rūmuose buvo tylu. Rimskis suprato, kad seniai liko vienas visame antrame aukšte, ir vaikiška neįveikiama baimė apėmė jį taip pagalvojus. Jis neįstengė be drebulio įsivaizduoti, kad dabar jam vienam teks eiti tuščiais koridoriais, leistis laiptais. Karštligiškai pagriebęs nuo stalo mago červoncus, sumetė juos į portfelį ir kostelėjo, bandydamas nors truputį save padrasinti. Kostelėjimas buvo kimus ir silpnas.

Ūmai jam pasirodė, kad pro kabineto durų apačią padvelkė drėgnais puvėsiais. Šiurpas nubėgo finansų direktoriaus nugarą. O čia dar netikėtai laikrodis ėmė mušti vidurnaktį. Ir net laikrodžio dūžiai atsiliepė drebuliu finansų direktoriaus kūne. Bet galutinai jo širdis apmirė, išgirdus, kad angliškoje spynoje tylutėliai sukasi raktas. Drėgnais šaltais pirštais įsikabinęs į portfelį, finansų direktorius suvokė, kad jeigu tas krebždesys spynoje dar valandėlę nesiliaus, jis neišturės ir šaižiai suriks.

Pagaliau durys, kažkieno spūstelėtos, atsidarė, ir į kabinetą be garso įžengė Varenucha. Rimskis kaip pakirstas klestelėjo ant kėdės, nes jo kojos pačios sulinko. Pilna krūtine įkvėpęs oro, jis mažne meilikuojamai nusišypsojo ir tylutėliai sulemenos:

– Dieve, kaip tu mane išgąsdinai!

Taip, šis netikėtas Varenuchos pasirodymas galėjo bet ką išgąsdinti, bet, antra vertus, jis buvo ir labai džiugus. Iš susimazgiusio kamuolio išlindo bent menkas siūlelis.

– Na, pasakok greičiau! Na! Na! – sušvokštė Rimskis, čiupdamas šitą siūlelį. – Ką visa tai reiškia?

– Atleisk man, – dusliu balsu atsiliepė vėlyvas svečias, uždarydamas duris, – maniau, kad tu jau išėjai.

Nenusiėmęs kepurės, Varenucha žengė prie kėdės ir atsisėdo kitapus stalo.

Reikia pabrėžti, kad Varenuchos atsakymas buvo truputėlį keistas, ir tą keistumą kaipmat pagavo Rimskis, kurio begalinis jautrumas prilygo paties geriausio pasaulyje seismografo jautrumui. Kas čia dabar? Kodėl Varenucha ėjo į finansų direktoriaus kabinetą, jei manė, kad jo ten nėra? Juk jis turi savo kabinetą. Tai – pirma. O antra: kad ir per kurias duris Varenucha būtų patekęs į rūmus, jis būtinai turėjo susitikti bent vieną iš naktinių budėtojų, o pastariesiems visiems buvo pranešta, kad Grigorijus Danilovičius dar užtruks savo kabinete.

Tačiau šių keistenybių finansų direktorius ilgiau negvildeno. Ne tas buvo galvoje.

– Kodėl nepaskambinai? Ką reiškia ta velniava su Jalta?

– Viskas buvo taip, kaip aš sakiau, – sučepsėjęs lūpomis, tarsi jį kamuotų skaudamas dantis, atsakė administratorius, – surado jį Puškine, smuklėje.

– Puškine?! Prie Maskvos? O telegramos iš Jaltos?!

– Kokia ten, po velnių, Jalta! Nugirdė Puškino telegrafistą, ir ėmė abu kvailioti, tarp kitų kiaulysčių – ir siuntinėti telegramas su Jaltos atžyma.

– Aha... Aha... Na gerai, gerai... – ne pasakė, o sakytumei užgiedojo Rimskis. Jo akyse tvykstelėjo gelsva šviesa. Mintyse klostėsi džiugus paveikslas – kaip Stiopa gėdingai pašalinamas iš darbo. Išsivadavimas! Seniai lauktas finansų direktoriaus išsivadavimas iš visų negandų, atsikratymas Lichodejevu! O gal Stepanas Bogdanovičius užsitarnaus ir dar liūdnesnės pabaigos, ne tik pašalinimo... – Smulkiau! – paliepė Rimskis, pliaukštelėjęs prespapjė į stalą.

Ir Varenucha ėmė pasakoti toliau. Vos tik nuvyko tenai, kur jį pasiuntė finansų direktorius, jis buvo nedelsiant priimtas ir kuo dėmesingiausiai išklausytas. Aišku, niekam nė į galvą nešovė, kad Stiopa gali būti Jaltoje. Visi bematant pritarė Varenuchos spėjimui, kad Lichodejevas, be abejonės, siaučia Puškino „Jaltoje“.

– Kur jis dabar? – pertraukė administratorių susijaudinęs finansų direktorius.

– Kurgi kitur, – atsakė kreivai vyptelėjęs administratorius, – aišku, blaivykloje.

– Na, na! Čia tai pradžiuginai!

O Varenucha toliau pasakojo. Juo ilgiau jis pasakojo, juo ryškiau klostėsi finansų direktoriaus vaizduotėje ilga Lichodejevo šunybių grandinė, ir kiekviena nauja šios grandinės grandis buvo bjauresnė už ankstesnę. Ką reiškė kad ir šokis su telegrafistu pievelėje priešais Puškino telegrafą, grojant kažkokio girtuoklio armonikai! Kažkokių spiegiančių iš siaubo moteriškių vaikymasis! Peštynės su bufetininku „Jaltoje“! Ant tos pačios „Jaltos“ grindų išdrabstyti svogūnų laiškai. Aštuoni sudaužyti buteliai balto sauso „Ai–Danilo“ vyno. Sulaužytas taksi skaitiklis, šoferiui atsisakius vežti Stiopą. Grasinimai areštuoti piliečius, mėginusius sutramdyti Stiopos siautėjimą. Žodžiu, tikras siaubas.

Stiopa buvo gerai žinomas žmogus teatriniuose Maskvos sluoksniuose, ir visi galėjo patvirtinti, kad jis – ne saldainis. Bet to, ką apie jį pasakojo administratorius, net ir Stiopai buvo per daug. Taip, per daug. Net gerokai per daug...

Dygios Rimskio akys įsmigo į kitapus stalo sėdinčio administratoriaus veidą, ir juo ilgiau tasai kalbėjo, juo labiau niukėsi šios akys. Juo gyvesnės ir spalvingesnės darėsi tos šlykščios smulkmenos, kurių administratorius nešykštėjo pasakodamas, juo mažiau finansų direktorius tikėjo pasakotoju. O kai Varenucha pranešė, kad Stiopa taip įsisiautėjo, jog bandė priešintis atvažiavusiems jo parsivežti į Maskvą žmonėms,

direktorius jau tvirtai žinojo, kad viskas, ką pasakojo jam vidurnaktį parsiradęs administratorius, viskas – melas! Melas nuo pirmo iki paskutinio žodžio.

Varenucha nebuvo nuvažiavęs į Puškiną, ir paties Stiopos Puškine nebuvo. Nebuvo girta telegrafisto, nebuvo sudaužytų stiklų smuklėje, Stiopos niekas nerišo virvėmis... – ničnieko nebuvo.

Vos tik finansų direktorius įsitikino, kad administratorius, meluoja, baimė iš pažemių ėmė kilti jo kūnu aukštyn, ir finansų direktoriui vėl porą sykių pasivaideno, kad grindimis čiūžtelėjo puvėsiais trenkianti maliarinė drėgmė. Nė sekundės nenuleisdamas akių nuo administratoriaus, kuris kažkaip keistai muistėsi ant kėdės, visą laiką stengdamasis likti melsvame stalinio šviestuvo šešėlyje ir kažkaip neįprastai dangstydamasis laikraščiu neva nuo trikdančios šviesos, finansų direktorius galvojo tik viena – ką visa tai reiškia? Kodėl taip išūliai meluoja į tuščius ir tylus rūmus pernelyg vėlai sugrižęs administratorius? Ir į finansų direktoriaus sielą įsismelkė pavojaus, neaiškaus, bet grėsmingo pavojaus nuojauta. Nuduodamas, kad nepastebi administratoriaus išsisukinėjimų ir triukų su laikraščiu, finansų direktorius tyrinėjo jo veidą, bemaž nesiklausydamas, ką pliauškia Varenucha. Jis pastebėjo pokyčių, kurie atrodė dar labiau nesuprantami nei nežinia kam sugalvotas šmeižtas apie nuotykius Puškine, ir šie pokyčiai ryškėjo administratoriaus išvaizdoje ir elgesyje.

Nors tas ir timpčiojo ant akių kepurę su plačiu kaip anties snapu, kad veidą gožtų šešėlis, nors ir dangstėsi laikraščiu, – finansų direktorius sugebėjo įžiūrėti milžinišką mėlynę dešinėje veido pusėje palei pat nosį. Be to, visuomet raudonskruostis administratorius šįsyk buvo išblyškęs, veidas kaip kreida, o kaklas tvankią naktį kažkodėl apmuturiuotas sena dryžuota skara: Jeigu prie visko dar pridėsime per tą nesimatymo laiką atsiradusią šlykščią administratoriaus manierą čepsėti ir sulpčioti lūpomis, ūmai pakitusį balsą, kuris pasidarė duslus ir šiurkštus, baikštų ir suktą žvilgsnį – galėsime drąsiai sakyti, kad Ivanas Saveljevičius Varenucha tapo neatpažįstamas.

Ir dar kažkas dilgino širdį finansų direktoriui, tačiau kas – to jis nepajėgė suvokti, kad ir kaip vargino įkaitusias smegenis, kad ir kaip žiūrėjo į Varenuchą. Viena jam buvo aišku: kad administratoriaus poza kažkokia nenatūrali, jis kažkaip nesiderino prie gerai pažįstamo krėslo.

– Na, pagaliau jis buvo įveiktas, igrūstas į mašiną, – vogravo Varenucha, žvilgčiodamas iš po laikraščio ir delnu dangstydamas mėlynę.

Ūmai Rimskis ištiesė ranką, neva nesąmoningai, barbandamas pirštais į stalą, delnu nuspaudė elektros skambučio mygtuką ir apmirė. Tuščiuose rūmuose būtinai turėjo pasigirsti šaižus signalas. Tačiau signalo nebuvo, mygtukas be garso nugrimzdo į staldengtę. Mygtukas neveikė, skambutis buvo sugadintas. Varenucha pastebėjo finansų direktoriaus gudrybę, jo akyse aiškiai šmėstelėjo nuožmaus pykčio liepsna, ir jis, mėšlungiškai trūktelėjęs, paklausė:

– Ko skambini?

– Nejučiomis, – kимиu balsu atsakė finansų direktorius, atitraukdamas ranką, ir savo ruožtu neryžtingai paklausė:

– Kas tavo veidui?

– Mašiną į šoną užnešė, trenkiausi į durų rankeną, – atsakė Varenucha, sukdamas akis į šalį.

„Meluoja!“ – mintyse suriko finansų direktorius. Ūmai jo akys suapvalėjo, stačiai paklaiko, ir jis įsistebeilijo į krėslo atkalnę.

Anapus kėdės, ant grindų, tysojo du susikryžiaavę šešėliai, vienas juodesnis, ryškesnis, kitas pilkšvas, nežymus. Ant grindų buvo aiškiai matyti atkaltės ir smailėjančių krėslo kojų šešėliai, tačiau virš tos atkaltės ant grindų nebuvo Varenuchos galvos šešėlio, o po krėslo kojomis nesimatė administratoriaus kojų.

„Jis nemeta šešėlio!“ – perversė Rimskį siaubinga mintis. Jį nupurtė drebulys.

Varenucha vogčiomis sekė pakvaišusį Rimskio žvilgsnį ir, dirstelėjęs už krėslo, suprato, kad yra demaskuotas.

Jis pakilo nuo krėslo (tą patį padarė ir finansų direktorius) ir atsitraukė žingsnį atatupstas, spausdamas rankose portfelį.

– Supratai, nevidone! Visada buvai nuovokus, – piktai šyptelėjęs tiesiai finansų direktoriui į veidą, pratarė Varenucha, staiga liuoktelėjo nuo krėslo prie durų ir mikliai nuspaudė žemyn angliškos spynos skląstuką. Traukdamasis prie lango, finansų direktorius išgąstingai apsidairė ir tame lange, išeinančiame į sodą, išvydo prie stiklo prisispaudusį mėnesienos apšviestą nuogos merginos veidą ir jos nuogą ranką, įlindusią pro orlaidę ir mėginančią atstumti apatinį kaištį. Viršutinis jau buvo atstumtas.

Rimskiui pasirodė, kad stalinio šviestuvo šviesa gęsta, o rašomasis stalas svyra ant šono. Ledinė banga siūbtelėjo ant Rimskio, tačiau, savo laimei, jis išsilaikė ant kojų. Likusių jėgų jam užteko tik sušnibždėti, o ne riktelti:

– Gelbėkite...

Varenucha, sergėdamas duris, šokinėjo aukštyn, ilgokai pakibdamas ir tavaruodamas ore. Jis tiesė į Rimskį suriestus nagus, šnypštė ir čepsėjo, merkė akį merginai už lango.

Toji skubėjo, įkišo pro orlaidę rusvą galvą, ištiesė kiek įmanydama ranką, nagais ėmė gremžti apatinį kaištį ir purtyti rėmą. Jos ranka staiga pradėjo ilgėti tarsi guminė ir pažaliavo it lavono. Pagaliau žali negyvėlės pirštai sugriebė kaiščio galą, pasuko jį į šoną, ir rėmas ėmė vertis. Rimskis tyliai suriko, prisispaudė prie sienos ir atkišo prieš save portfelį lyg kokį skydą. Jis suprato, kad atėjo pražūtis.

Lango rėmas plačiai atsivėrė, tačiau kambaryje padvelkė ne nakties vėsa ir liepų aromatu, o kapų rūsio dvoku. Numirėlė žengė ant palangės. Rimskis aiškiai matė lavondėmes ant jos krūtinės.

Ir tą akimirksnį smagiai ir netikėtai užgiedojo gaidys. Jo balsas ataidėjo iš sodo, kur prigludusioje prie šaudyklos žemoje pašiūrėje buvo laikomi programoje dalyvaujantys paukščiai. Išverstagerklis dresuotas gaidys plyšojo, skelbdamas, kad į Maskvą iš rytų skuba aušra.

Baisus įniršis iškreipė merginos veidą, ji kimiai nusikeikė, o Varenucha prie durų kvyktelejo ir nudribo iš oro ant grindų.

Gaidžio riksmas pasikartojo, mergina kaukštelėjo dantimis, o jos rusvi plaukai pasistojo piestu. Gaidžiui pragydus trečią sykį, ji apsisuko ir išskrido lauk. Šoktelėjęs ir horizontaliai išsitiesęs, panašus į skrendantį kupidoną, paskui ją virš rašomojo stalo lėtai praplaukė ir išnėrė pro langą Varenucha.

Baltas it sniegas senis, kurio galvoje nebeliko nė vieno juodo plauko ir kuris dar taip neseniai buvo Rimskis, pripuolė prie durų, atšovė skląstuką, atidarė duris ir leidosi bėgti tamsiu koridorium. Posūkyje prie laiptų, išgąstingai vaitodamas, jis apčiuopė jungiklį ir laiptai nušvito. Ant laiptų tas kretantis, iš baimės drebantis senis pargriuvo, nes jam pasirodė, kad iš viršaus ant jo minkštai žnektelėjo Varenucha.

Nusiritęs laiptais žemyn, Rimskis išvydo vestibulyje šalia kasos ant kėdės snaudžiantį budėtoją. Rimskis pirštų galais apėjo jį ir smuko pro pagrindinį išėjimą. Gatvėje jis

truputį atsikvėpė. Atsitokėjęs ir susigriebęs už galvos, jis net pajėgė suprasti, kad kabinete liko jo skrybėlė.

Savaime aišku, kad Rimskis negrįžo jos pasiimti, bet dusdamas puolė kiton plačios gatvės pusėn, link kino teatro, kur žybsėjo dulsvas raudonas žiburėlis. Po minutės jis jau buvo tenai. Niekas nespėjo jo aplenkti ir pagriebti mašinos.

– Į Leningrado greitąjį, moku viršaus, – sunkiai kreguodamas, susigriebęs už širdies, pratarė senis.

– Važiuoju į garažą, – piktai atšovė šoferis ir nusisuko.

Tada Rimskis atsisegė portfeli, išsitraukė penkiasdešimt rublių ir atkišo juos pro pravirą priekinį langelį šoferiui.

Netrukus blerbianti mašina lyg viesulas skriejo Sodų žiedu. Svaidomas į šonus keleivis žiūrėjo į veidrodžio šukelę priešais šoferį ir matė joje čia linksmas šoferio, čia pakvaišusias savo akis.

Ties stoties pastatu išpuolęs iš mašinos, Rimskis riktelėjo pirmam pakliuvusiam žmogui su balta prijuoste ir skardiniu nešiko ženklu

– Pirma kategorija, vieną, duosiu trisdešimt, – jis pešė suglamžytus červoncus iš portfelio, – jei nėra pirmos, imk antrą, jei ir tos nėra – imk kietame vagone.

Žmogus su skardiniu ženklu, žvilgtelėjęs į šviečiantį laikrodį, išplėšė iš Rimskio rankų červoncus.

Po penkių minučių po stikliniu stoties kupolu pajudėjo greitasis traukinys ir tuoj pat prasmego tamsoje. Drauge su juo dingo ir Rimskis.

XV skyrius

NIKANORO IVANOVIČIAUS SAPNAS

Nesunku atspėti, kad storulis tamsiai raudonu veidu, paguldytas klinikų palaton Nr. 119, buvo Nikanoras Ivanovičius Bosojus.

Tačiau pas profesorių Stravinskį jis pakliuvo ne iš karto, bet ankstėliau pabuvojęs kitoje įstaigoje.

Toje kitoje įstaigoje ne kažkas įstrigo į Nikanoro Ivanovičiaus atmintį. Jis prisiminė tik rašomąjį stalą, spintą ir minkštasuolį.

Tenai su Nikanoru Ivanovičiumi, kuriam nuo plūstelėjusio į galvą kraujo ir psichinio susijaudinimo viskas maišėsi akyse, buvo pamėginta pasikalbėti, tačiau pokalbis išėjo kažkoks keistas, padrikas, tiesą sakant, pasikalbėti su juo visai nepavyko.

Pirmasis klausimas, pateiktas Nikanorui Ivanovičiui, buvo toks:

– Jūs – Nikanoras Ivanovičius Bosojus, Sodų gatvės namo numeris trys šimtai du bis gyventojų komiteto pirmininkas?

Klaikiai nusijuokęs, į šį klausimą Nikanoras Ivanovičius šitaip atsakė:

– Aš Nikanoras, žinoma, Nikanoras! Tačiau koks aš, po paraliais, pirmininkas!

– Ką tai reiškia? – prisimerkęs pasidomėjo klausinėtojas.

– O tą! – atsakė jis. – Jeigu aš pirmininkas, tai kaipmat privalėjau susigaudyti, kad jis nelabasis! Kaipgi kitaip! Pensnė įskilusi... pats nudriskęs... Kaip jis gali būti užsieniečio vertėjas!

– Apie ką kalbate? – buvo paklaustas Nikanoras Ivanovičius.

– Korovjovas! – sušuko Nikanoras Ivanovičius. – Pas mus penkiasdešimtam bute įsitaisė! Rašykite: Korovjovas. Jį reikia nedelsiant pagauti! Rašykite: šešta laiptinė, jis ten.

– Kur gavote valiutos? – nuoširdžiai buvo pasiteirauta Nikanoro Ivanovičiaus.

– Dieve aukščiausias, Dieve švenčiausias, – prašneko Nikanoras Ivanovičius, – tu viską regi, o man taip ir reikia. Rankose nesu turėjęs, net neįtariau, kad ten kažkokia valiuta! Viešpats baudžia už bjaurastį mano, – jausmingai aiškino Nikanoras Ivanovičius, čia atsisagstydamas, čia vėl užsisagstydamas marškinius, čia žegnodamasis, – ėmiau! Ėmiau, bet ėmiau mūsiškais, tarybiniais! Už pinigus priregistruodavau, nesiginčiju, visko pasitaikydavo. Ir mūsų sekretorius Proležniovas – geras paukštelis! Atvirai pasakysiu, namų valdyboje visi vagys. Bet valiutos neėmiau!

Paprašytas nieieškoti kvailių, o papasakoti, kaip doleriai pateko į ventiliacijos vamzdį, Nikanoras Ivanovičius atsiklaupė ir prasižiojęs pasilenkė, tarsi ketindamas praryti parketo lentelę.

– Jei norite, – numykė jis, – žemę ėsiu, kad neėmiau? O Korovjovas – velnias.

Didžiausiai kantrybei ateina galas, ir tie, kas sėdėjo už stalo, prabilo rūščiai, išpėjo Nikanorą Ivanovičių, kad metas prašnekti žmonių kalba.

Ūmai kambarį, kur stovėjo minėtas minkštasuolis, perskrodė Nikanoro Ivanovičiaus, pašokusio ant kojų, paklaikęs riksmas:

– Va jis! Už spintos! Va šaiposi! Ir pensnė... Laikykite jį! Šlakstykit švęstu vandeniu!

Nikanoro Ivanovičiaus veide nebeliko nė lašo kraujo, virpėdamas visu kūnu, jis žegnojo sienas, puldinėjo iš kampo į kampą, užtraukė kažkokią giesmę, o galiausiai visai nusisvaičiojo.

Paaikšėjo, kad Nikanoras Ivanovičius visai nesukalbamas. Jis buvo išvestas į atskirą kambarį, kur mažumėlę aprimo, tiktai meldėsi ir kūkčiojo.

Žinoma, į Sodų gatvę Nikanoro Ivanovičiaus pašnekovai nuvažiavo ir bute Nr. 50 apsilankė. Bet jokio Korovjovo tenai nerado, niekas šiame name jokio Korovjovo nepažinojo ir matęs nebuvo. Butas, kuriame gyveno velionis Berliozas ir išvykęs į Jaltą Lichodejevas, buvo visai tuščias, kabinete ant spintų kabojo nepalieti smalkos antspaudai. Nieko nelaimėję, tikrintojai grįžo iš Sodų gatvės, o kartu su jais išvyko sutrikęs ir nusiminęs namų valdybos sekretorius Proležniovas.

Vakare Nikanoras Ivanovičius buvo atgabentas į Stravinskio kliniką. Ten jis pradėjo taip blaškytis, kad teko jam suleisti vaistų pagal Stravinskio receptą, ir tik apie vidurnaktį Nikanoras Ivanovičius užmigo šimtas devynioliktame kambaryje, retkarčiais sielvartingai suingzdamas.

Tačiau juo toliau, juo ramesnis darėsi jo miegas. Jis nustojo vartytis ir dejuoti, alsavo lengvai ir lygiai, ir buvo paliktas vienas.

Tada Nikanorą Ivanovičių aplankė sapnas, kurį, be abejonės, sužadino šios dienos išgyvenimai. Prasidėjo tas sapnas tuo, kad Nikanoras Ivanovičius išvydo, tarytum kažkokie žmonės su auksiniais trimitais rankose labai iškilmingai būtų atvedę jį prie didelių lakuotų durų. Palei tas duris palydovai sugrojo Nikanorui Ivanovičiui tušą, o paskui skardus bosas iš dausų linksmai tarė:

– Sveiki atvykę, Nikanorai Ivanovičiau! Atiduokite valiutą.

Be galo nustebęs, Nikanoras Ivanovičius išvydo virš galvos juodą garsiakalbį.

Paskui jis kažkodėl atsidūrė teatro salėje, kur paaukuotoje palubėje kabėjo krištolo sietynai, o ant sienų degė šviestuvai. Viskas buvo kaip nedideliame, bet labai turtingame teatre. Čia buvo scena su užtraukta aksomine uždanga, kur tamsių vyšnių spalvos fone tarsi žvaigždutės spindėjo padidintos auksinės dešimties rublių monetos, čia buvo suflerio būdelė ir netgi publika.

Nikanorą Ivanovičių nustebino tai, kad visa ši publika buvo vienos lyties – vyriška, ir visa kažkodėl barzdota. Stulbino ir ta aplinkybė, kad teatro salėje nebuvo kėdžių ir visi sėdėjo ant dailiai išblizgintų slidžių grindų.

Nejaukiai pasijutęs dideliame nepažįstamų žmonių būryje, Nikanoras Ivanovičius valandėlę mindžikavo, paskui, nusižiūrėjęs į kitus, atsisėdo ant parketo, turkiškai parietęs kojas. Įsitaisė jis tarp kažkokio rudabarzdžio žaliūko ir išblyškusio itin gauruoto piliečio. Niekas iš sėdinčiųjų neatkreipė dėmesio į naują žiūrovą.

Pasigirdo švelnus varpelio skambesys, šviesa salėje užgeso, uždanga prasiskleidė, pasirodė apšviesta scena su krėslu, staleliu, ant kurio buvo padėtas auksinis varpelis, ir juodu aksominiu atpakaliu gilumoje.

Iš užkulisių pasirodė švariai nusiskutęs jaunas malonių bruožų artistas su smokingu ir sklastymu perskirtais plaukais. Publika salėje subruzdavo, visi atsigręžė į sceną. Artistas priėjo prie būdelės ir pasitrynė rankas.

– Sėdite? – paklausė minkštu baritonu ir nusišypsojo salei.

– Sėdim, sėdim, – choru atsiliepė iš salės tenorai ir bosai.

– Hm... – susimąstęs prašneko artistas, – nesuprantu, kaip jums nenusibosta? Visi žmonės kaip žmonės, vaikšto dabar gatvėmis, mėgaujasi pavasario saule ir šiluma, o jūs kiurksote čia ant grindų tvankioje salėje! Nejau programa tokia įdomi? Beje, kam kas patinka, – filosofiskai baigė artistas.

Paskui jis, pakeitęs balso tembrą ir intonaciją, linksmai ir garsiai paskelbė:

– Taigi kitas mūsų programos numeris – Nikanoras Ivanovičius Bosojus, gyventojų komiteto pirmininkas ir dietinės valgyklėlės vedėjas. Kviečiame Nikanorą Ivanovičių!

Gausūs plojimai palydėjo artisto žodžius. Nustebęs Nikanoras Ivanovičius išsprogino akis, o konferansjė, delnu prisidengęs nuo rampos šviesos, žvilgsniu susirado jį tarp sėdinčių ir meiliai pamojo pirštu, kviesdamas į sceną. Ir Nikanoras Ivanovičius nejučia atsirado scenoje. Iš apačios ir iš priekio jam į akis spigino spalvotos lempos, tad salė su visa publika paskendo tamsoje.

– Nagi, Nikanorai Ivanovičiau, parodykit pavyzdį, – įtaigiai prašneko jaunasis artistas, – ir atiduokit valiutą.

Stojo tyla. Nikanoras Ivanovičius atsikvėpė ir tyliai tarė:

– Prisiekiu Viešpačiu, kad...

Bet nespėjo jis ištarti šių žodžių, kai visa salė pratrūko pasipiktinimo šauksmais. Nikanoras Ivanovičius sutriko ir nutilo.

– Jeigu aš teisingai supratau, – prašneko programos vedėjas, – jūs norėjote prisiekti Viešpačiu, kad valiutos neturite? – ir jis su užuojauta pažvelgė į Nikanorą Ivanovičių.

– Tikrai taip, neturiu, – atsakė Nikanoras Ivanovičius.

– Šit kaip, – atsiliepė artistas. – Atleiskite už nekuklumą, o iš kur atsirado keturi šimtai dolerių, rasti išvietėje to buto, kuriame jūs gyvenate vienu du su žmona?

– Stebuklingi! – su neslepia ironija leptelėjo kažkas tamsioje salėje.

– Tikrai taip, stebuklingi, – droviai atsakė Nikanoras Ivanovičius nežinia kam, gal artistui, gal tamsiai salei, ir paaiškino: – Nelabasis, languotasis vertėjas pakišo.

Ir vėl pasipiktinusi sugriaudėjo salė. Jai nuščiuvus, artistas tarė:

– Štai tokių Lafonteno pasakėčių man tenka klausytis. Pakišo keturis šimtus dolerių! Štai jūs visi valiutininkai! Kreipiuosi į jus kaip į specialistus – ar tai įmanoma?

– Mes ne valiutininkai, – pasigirdo pavieniai išžeidę balsai teatre, – tačiau tai neįmanoma.

– Visiškai jums pritariu, – tvirtai pasakė artistas, – ir klausiu: ką galima pakišti?

– Kūdikį! – riktelėjo kažkas salėje.

– Visai teisingai, – patvirtino programos vedėjas, – kūdikį, anoniminių laišką, proklamaciją, pragaro mašiną, daug ką, bet keturių šimtų dolerių niekas nemėgins pakišti, tokio idioto nerasi pasaulyje.

Ir, atsigręžęs į Nikanorą Ivanovičių, artistas liūdnai ir priekaištingai pridūrė:

– Nuvylėt jūs mane, Nikanorai Ivanovičiau! O aš taip tikėjau. Taigi numeris nepavyko.

Salėje kažkas bandė nušvilpti Nikanorą Ivanovičių.

– Valiutininkas! – girdėjosi šūksmai tamsoje. – Per tokius ir mes nekaltai kenčiam!

– Neplūskite jo, – švelniai pasakė konferansjė, – jis dar pasitaisys, – ir, nužvelgęs Nikanorą Ivanovičių mėlynomis, ašarų pilnomis akimis, pridūrė: – Eikite, Nikanorai Ivanovičiau, į savo vietą!

Paskui artistas paskambino varpeliu ir garsiai paskelbė:

– Pertrauka, niekšai!

Sukrėstas Nikanoras Ivanovičius, nelauktai tapęs kažkokios teatro programos dalyviu, vėl atsидūrė savo vietoje ant grindų. Dabar jis susapnavo, kad salė paskendo visiškoje tamsoje, o ant sienų sumirgėjo raudoni šviečiantys žodžiai: „Atiduokite valiutą!“ Paskui vėl prasiskleidė uždanga ir konferansjė pakvietė:

– Prašom į sceną Sergejų Gerardovičių Dunčilį.

Dunčilis pasirodė besas malonios išvaizdos, bet gerokai apsileidęs kokių penkių dešimčių metų vyras.

– Sergejau Gerardovičiau, – kreipėsi į jį konferansjė, – štai jau pusantro mėnesio jūs sėdite čia ir atkakliai vengiate atiduoti likusią valiutą, nors ji reikalinga šaliai, o jums iš jos nėra jokios naudos, bet jūs vis tiek spyriojate. Esate inteligentiškas žmogus, puikiai viską suprantate, bet vis dėlto nenorite man padėti.

– Apgailestauju, tačiau padėti negaliu, nes daugiau valiutos nebeturiu, – ramiai atsakė Dunčilis.

– O gal bent deimantų turite? – paklausė artistas.

– Ir deimantų neturiu.

Artistas nukabino galvą ir susimąstė, o paskui suplojo rankomis. Iš užkulisio į sceną įžengė vidutinio amžiaus dama, madingai apsirengusi, tai yra su paltu be apykaklės ir mažyte skrybėlaite. Dama atrodė sunerimusi, o Dunčilis dirstelėjo į ją ir net nemirktelėjo.

– Kas ši dama? – paklausė Dunčilį programos vedėjas.

– Mano žmona, – oriai atsakė Dunčilis ir su pasidygėjimu nužvelgė jos ilgą kaklą.

– Sutrukdėme jus, madam Dunčil, – kreipėsi į damą konferansjė, – štai kokiu reikalu: norėtume paklausti, ar jūsų vyras dar turi valiutos?

– Anąsyk jis viską atidavė, – susijaudinusi atsakė madam Dunčil.

– Aha, – tarė artistas, – na, ką darysi, jeigu jau taip, tai taip. Jeigu atidavė viską, tai mums reikia nedelsiant skirtis su Sergejumi Gerardovičium, ką beveiksi! Jei norite, palikite teatrą, Sergejau Gerardovičiaui, – ir artistas karališkai mostelėjo.

Dunčilis ramiai ir oriai pasisuko ir žengė kulisų link.

– Minutėlę! – sustabdė jį konferansjė. – Atsisveikinant leiskite jums parodyti dar vieną mūsų programos numerį, – ir jis vėl suplojo delnais.

Juoda uždanga scenos gilumoje prasiskyrė ir į sceną išėjo jauna gražuolė vakarine suknele, laikydama rankose auksinį padėkliuką, ant kurio gulėjo storas pluoštas, perrištas kaspinėliu nuo saldainių, ir deimantų vėrinys, skleidžias į visas puses žydrus, geltonus ir rausvus spindulius.

Dunčilis žengė atatupstas, jo veidas išblyško. Salė apmirė.

– Aštuoniolika tūkstančių dolerių ir keturiasdešimties tūkstančių aukso rublių vertės vėrinį, – iškilmingai paskelbė artistas, – Sergejus Gerardovičius slėpė Charkove, savo meilužės Idos Gerkulanovnos Vors bute. Ji maloniai sutiko atvykti čionai ir padėjo surasti tas neįkainojamas, bet privačiose rankose bevertes brangenybes. Dėkojame jums, Ida Gerkulanovna.

Gražuolė nusišypsojo, žybtelėjo dantimis, o jos vešlios blakstienos suvirpėjo.

– O po jūsų oria kauke, – pareiškė artistas Dunčiliui, – slepiasi godus voras, kraupus sukčius ir melagis. Per pusantro mėnesio jūs visus nukamavote savo kvailu užsispyrimu. Dabar keliaukite namo, ir tasai pragaras, kurį namuose suruoš žmona, tebūnie jums bausmė.

Dunčilis susverdėjo ir, rodėsi, buvo begriūvas, bet kažkieno paslaugios rankos sugriebė jį. Tada nukrito žemyn priekinė uždanga ir paslėpė visus buvusius scenoje.

Audringi aplodismentai taip sudrebino salę, kad Nikanorui Ivanovičiui net pasirodė, jog sietyne ėmė šokinėti šviesos. O kai priekinė uždanga vėl pakilo, scenoje jau nebebuvo nieko, išskyrus vienišą artistą. Jis buvo sutiktas antra plovimų papliūpa, nusilenkė ir prašneko:

– Šito Dunčilio pavidalu jūs išvydote mūsų programoje tipišką asilą. Juk aš turėjau malonumą vakar jums aiškinti, kad slėpti valiutą beprasmiška. Tikėkit manimi, pasinaudoti ja jokiais aplinkybėmis neįmanoma. Pažvelkim kad ir į šitą Dunčilį. Jis gauna gerą atlyginimą, nieko jam netrūksta. Turi puikų butą, žmoną ir gražuolę meilužę. Bet ne! Užuoť gyvenęs sau ramiai, be jokių nemalonumų, užuoť atidavęs valiutą ir brangakmenius, tasai gobšus mulkis tol muistėsi, kol vis dėlto buvo viešai demaskuotas ir desertui gavo baisiausią šeimyninį skandalą. Na, tai kas atiduoda? Nėra norinčių? Tada skelbiu kitą mūsų programos numerį – specialiai pakviestas žinomas scenos talentas, artistas Sava Potapovičius Kurolesovas, paskaitys kelias ištraukas iš poeto Puškino „Šykščiojo riterio“.

Žadėtasis Kurolesovas beregint išdygo scenoje ir pasirodė besąs aukštas, švariai nusiskutęs mėsingo veido vyras su fraku ir baltu kaklaraiščiu.

Be jokių įžangų jis nutaisė niūrų veidą, suraukė antakius ir, šnairuodamas į auksinį varpelį, prabilo nenatūraliu balsu:

– Kaip jaunasai padauža laukia mirksnio, kada jis vėl galės pasimatyti su kokia nors ištvirkėle gudria...

Ir Kurolesovas pasipasakojo daug negražių dalykų apie save. Nikanoras Ivanovičius girdėjo Kurolesovą prisipažįstant, kad kažkokia nelaiminga našlė ašarodama klūpėjo prieš jį lietuje, tačiau nesugraudino kietaširdžio artisto.

Iki šio sapno Nikanoras Ivanovičius nebuvo nei skaitęs, nei girdėjęs poeto Puškino kūrybinių, tačiau pavardę žinojo puikiai ir kasdien po keletą sykių pažerdavo tokių frazių: „O už butą Puškinas mokės?“ arba: „Lemputės virš laiptų turbūt Puškinas išsuko?“, „Naftą turbūt Puškinas pirkęs?“

Dabar, susipažinęs su vienu jo kūrybinių, Nikanoras Ivanovičius nusiminė, įsivaizduodamas lietuje klūpančią našlę su našlaičiais ir nejučia pagalvojo: „Na ir tipelis tasai Kurolesovas!“

O šis, vis labiau griaudėdamas, nesiliovė atgailavęs, ir visai sujaukė Nikanorui Ivanovičiui galvą, nes staiga pradėjo kreiptis į kažką, ko scenoje visai nebuvo, o paskui už tą nesantį pats ėmė atsakinėti, vadindamas save čia „valdovu“, čia „baronu“, čia „tėvu“, čia „sūnumi“, tarpais sakydamas „jūs“, o tarpais – „tu“.

Nikanoras Ivanovičius suprato tik tiek, kad artistas mirė baises mirtimi, surikęs „Raktai! Mano raktai!“, jis sudribo ant grindų, gargaliuodamas ir atsargiai plėšdamas nuo kaklo kaklaraištį.

Numiręs Kurolesovas atsistojo, nusipurtė nuo frako kelnų dulkes, nusilenkė, šyptelėjęs dirbtine šypsena, ir išėjo lauk, lydimas skystų aplodismentų. O konferansjė taip prabilo:

– Mes girdėjome Savos Potapovičiaus puikiai padeklamuotą „Šykštųjų riterių“. Tasai riteris vylėsi, kad eiklos nimfos sulėks pas jį, kad jis patirs dar daugybę panašių smagybų. Tačiau, kaip matote, to neįvyko, jokios nimfos nesusibėgo būriu džiaugsmingu, ir savo duoklės mūzos neatnešė, ir jokie rūmai, vos tik jam panorėjus, neiškilo, atsitiko priešingai – gavo galą, užvertė kojas nuo širdies smūgio ant savo skrynios, kurioje slėpė valiutą ir brangenybes. Įspėju, kad ir jūsų laukia panašus likimas, gal net dar baisesnis, jeigu neatiduosite valiutos!

Nežinia, kas čia paveikė, ar Puškino poezija, ar konferansjė proza, bet salėje staiga pasigirdo drovus balsas:

– Aš atiduodu valiutą.

– Maloniai prašom į sceną! – mandagiai pakvietė konferansjė, įbedęs žvilgsnį į tamsią salę.

Scenoje pasirodė nedidelio ūgio šviesiaplaukis pilietis, sprendžiant iš veido, nesiskutęs kokias tris savaites.

– Atleiskite, jūsų pavardė? – pasiteiravo konferansjė.

Nikolajus Kanavkinas, – droviai prisistatė pilietis.

– A! Labai malonu, pilieti Kanavkinai, na?

– Atiduodu, – tyliai pasakė Kanavkinas.

– Kiek?

– Tūkstantį dolerių ir dvidešimt auksinių dešimtrubių.

– Bravo! Viską, ką turite?

Programos vedėjas įsistebeilijo Kanavkinui tiesiai į akis, ir Nikanorui Ivanovičiui net pasirodė, kad iš jo akių ištryško spinduliai, kiaurai it rentgenas pervėrė Kanavkiną. Salė sulaukė kvapą.

– Tikiu! – pagaliau šuktelėjo artistas ir nustojo varstęs jį akimis. – Tikiu! Šitos akys nemeluoja. Juk kiek sykių aš jums sakiau, kad pagrindinė klaida yra ta, kad jūs per menkai vertinate žmogaus akis. Supraskite, kad žodžiai gali nuslėpti teisybę, o akys –

niekuomet! Išgirdę netikėtą klausimą, jūs nė nekrūptelitate, akimirksniu susitvardote ir žinote, ką reikia sakyti, norėdami nuslėpti teisybę, kalbate gana įtikinamai ir nė viena raukšlėlė nesuvirpa jūsų veide, tačiau, deja, netikėto klausimo pabaidyta teisybė iš jūsų sielos gelmių šokteli į akis, ir viskas baigta. Ji pastebėta, ir jūs įkliuvote!

Labai aistringai išdrožęs šią pamokomą kalbą artistas meiliai pasiteiravo Kanavkiną:

– Kur paslėpta?

– Pas tetą Porochovnikovą, Prečistenkoje.

– A! Pala, pala... pas Klavdiją Iljiničną, ar ne?

– Taip.

– Aha, aha! Toks mažas namelis? O priešais darželis? Kaipgi, žinau, žinau! O kur jūs ten viską laikote?

– Rūsyje, „Einemo“ dėžutėje...

Artistas pliaukštelėjo rankomis.

– Kurgi tai matyta? – apmaudžiai sušuko jis. – Bet jie tenai supelis, sušlaps! Na, kas gali tokiems žmonėms patikėti valiutą? A? Kaip maži vaikai, dievaži!

Kanavkinas pats suvokė, kad prasikalto, ir nusvarino savo gauruotą galvą.

– Pinigai, – kalbėjo toliau artistas, – turi būti laikomi valstybiniame banke, specialiose sausose ir gerai saugomose patalpose, bet nieku gyvu ne tetulės rūsyje, kur juos, tarkime, gali ir žiurkės sugrauzti! Stačiai gėda, Kanavkinai! Juk esate suaugęs žmogus.

Kanavkinas jau visai nežinojo kur dėtis, tik pirštu rakinėjo švarkelio atlapą.

– Na gerai, – atlyžo artistas, – kas buvo – pražuvo... – ir staiga pridūrė: – Tiesa: vienu sykiu, kad mašinos veltui nereikėtų varinėti... toji tetulė juk irgi turi? A?

Kanavkinas, anaipol nesitikėjęs tokio posūkio, krūptelėjo, ir teatre stojo tylą.

– Ei, Kanavkinai, – meiliu balsu ėmė priekaištauti konferansjė, – o aš tave gyriau! Še tau, ėmė ir užsispyrė nei iš šio, nei iš to! Paika tatai, Kanavkinai! Juk aš ką tik šnekėjau apie akis. Juk matyti, kad tetulė turi. Na kam jūs mus kamuojat?

– Turi! – šauniai riktelėjo Kanavkinas.

– Bravo! – riktelėjo konferansjė.

– Bravo! – griausmingai suriaumojo salė.

Kai vėl stojo tylą, konferansjė pasveikino Kanavkiną, paspaudė jam ranką, pasiūlė mašiną grįžti namo į miestą ir liepė kažkam užkulisyje ta pačia mašina užsukti pas tetulę ir pakviesti ją į moterų teatrą pasižiūrėti programos.

– Tiesa, norėjau paklausti, ar teta nesakė, kur slepia savo turta? – pasidomėjo konferansjė, mandagiai siūlydamas Kanavkinui popirosą ir uždegtą degtuką. Tasai užsirūkė ir kažkaip liūdnai šyptelėjo.

– Tikiu, tikiu, – atsidusęs tarė artistas, – toji sena godišė ne tik sūnėnui, pačiam velniui nepasakys. Ką gi, mėginsime pažadinti jos žmogiškus jausmus. Galbūt dar ne visos stygos surūdijo lupikautojos sieliūkštėje. Viso gero, Kanavkinai!

Ir laimingasis Kanavkinas išvažiavo. Artistas pasidomėjo, ar nėra daugiau norinčių atiduoti valiutą, tačiau jam atsakė tylą.

– Dievaži, keisti žmonės! – gūžtelėjęs pečiais, sumurmėjo artistas, ir uždanga paslėpė jį.

Šviesos užgeso, kurį laiką buvo tamsu, o iš tolybių atskrido nervingas tenoras, dainuojantis:

„Tas auksas mano, jo kalnai man širdį glostys amžinai!“

Vėliau tolybėse dusyk nuaidėjo plojimai.

– Moterų teatre kažkokia poniutė atiduoda, – nelauktai prabilo rudabarzdis Nikanoro Ivanovičiaus kaimynas ir atsідusęs pridūrė: – Ak, jeigu ne mano žąsys!.. Aš laikau, mielasis, Lianozove kapotynių žąsis. Bijau, kad be manęs jos nudvės. Paukščiai, skirti kautynėms, lepūs, reikalauja priežiūros... Ak, jeigu ne žąsys! Puškinu manęs nenustebinsi, – ir jis vėl atsідuso.

Salė skaisčiai nušvito, ir Nikanorui Ivanovičiui prisisapnavo, kad pro visas duris vidun subėgo virėjai baltomis kepurėmis, su samčiais rankose. Jauni virėjukai tempte įtempė kubilą sriubos ir geldą suraiktos juodos duonos. Žiūrovai sukruto. Linksmieji virėjai šmirinėjo tarp teatralų, pilstė į dubenėlius sriubą, dalino duoną.

– Valgykit, vaikinai, – ragino virėjai, – ir atiduokit valiutą! Ko jūs čia dykai sėdite? Gal mūsų srėbalo neprisisrėbėt? Važiuotumėt namo, išgertumėt kaip dera, užkąstumėt, smagu būtų!

– Tėvai, o ko tu čia, pavyzdžiui, sėdi? – kreipėsi stačiai į Nikanorą Ivanovičių storas raudonsprandis virėjas, atkišdamas jam dubenėlį, kuriame plūduriavo vienišas kopūstlapis.

– Neturiu! Neturiu! Neturiu aš! – baisiu balsu sušuko Nikanoras Ivanovicіus. – Supranti, neturiu!

– Neturi? – rūščiu balsu sumaurojo virėjas. – Neturi? – meiliu moterišku balsu pakartėjo jis, – neturi, neturi, – raminaimai sumurmėjo jis, pavirsdamas į felčerę Praskovją Fiodorovną.

Ji švelniai purtė per sapną dejuojančio Nikanoro Ivanovičiaus petį. Tuomet išskydo virėjai ir suguro teatras su uždanga. Pro ašaras Nikanoras Ivanovičius įžiūrėjo ligoninės kambarį ir du žmones baltais chalatais, bet visai ne plevėsas virėjus, kimbančius prie žmonių su savo patarimais, o daktarą ir tą pačią Praskovją Fiodorovną, laikančią rankoje ne dubenėlį, o lėkštutę, užtiestą marle, ant kurios gulėjo švirkštas.

– Kur tai matyta, – sielvartingai šnekėjo Nikanoras Ivanovičius, kol jam leido vaistus, – neturiu aš, neturiu! Tegul Puškinas jiems atiduoda valiutą. Neturiu!

– Neturi, neturi, – guodė jį geraširdė Praskovja Fiodorovna, – neturi ir nereikia.

Suleidus vaistus, Nikanorui Ivanovičiui pasidarė geriau, ir jis užmigo be jokių sapnų.

Tačiau dėl jo šūksnių nerimas prasismelkė į šimtas dvidešimtą kambarį, kur ligonis nubudo ir ėmė ieškoti savo galvos, ir į šimtas aštuonioliktą, kur nežinomas meistras pradėjo ilgesingai grąžyti rankas, žvelgdamas į mėnulį, prisimindamas liūdną paskutinę savo gyvenime rudens naktį, šviesos ruoželį, sklindantį pro pusrūsio durų apačią, ir išsidraikiusius plaukus.

Iš šimtas aštuoniolikto kambario nerimas balkonu nusigavo pas Ivaną, jis nubudo ir pravirko.

Bet gydytojas greitai nuramino visus susigraudenusius sielos kankinius, ir jie ėmė migti. Vėliausiai nurimo Ivanas – tuo metu virš upės jau aušo. Po vaistų, apėmusių visą jo kūną, ramybė užliejo Ivaną nelyginant banga. Jo kūnas pasidarė lengvas, šiltas snaudulio vėjelis glostė smilkinius. Jis užmigo, ir paskutiniai garsai, kuriuos jis dar girdėjo, buvo miško paukščių čiulbesys apyaušriu. Bet paukščiai netrukus nuščiuvo, ir jis susapnavo, kad saulė jau leidosi virš Plynkalnio, ir tas kalnas buvo apjuostas dviguba grandine.

XVI skyrius

BAUSMĖ

Saulė jau leidosi už Plynkalnio, ir tas kalnas buvo apjuostas dviguba grandine.

Kavaleristų ala, pusiaudienį perkirtusi kelią prokuratoriui, risčia pasiekė Hebrono vartus. Kelias jau buvo palaisvintas. Kapadokiečių kohortos pėstininkai išstumdė į šalis žmonių būrius, mulus ir kupranugarius, ir ala, ligi debesų keldama baltų dulkių stulpus, prijojo kryžkele, kurioje kirtosi du keliai: pietinis, vedantis į Betliejų, ir šiaurės vakarų – į Jafą. Ala nurūko šiaurės vakarų kryptim. Tie patys kapadokiečiai rikiavosi šalikelėse, iš anksto nuvarydami nuo kelio visus karavanus, skubančius į šventę Jeršalaiman. Maldininkų minios stovėjo už kapadokiečių, palikusios savo dryžuotas šėtras, išskleistas tiesiai ant žolės. Nulėkusi maždaug kilometrą, ala aplenkė antrąją Žaibasvaidžio legiono kohortą ir, įveikusi dar vieną kilometrą, pirmoji pasiekė Plynkalnio papėdę. Čia raitininkai nušoko nuo žirgų. Vadas padalino alą į būrius, ir kariai apsupo visą neaukštos kalvos papėdę, palikdami laisvą tik vieną tarpą nuo Jafos kelio pusės.

Po kurio laiko kalvą pasiekė antroji kohorta, palypėjo truputį aukščiau ir vainiku apjuosė kalvą.

Pagaliau pasirodė Marko Žiurkiamušio kenturija. Ji žygiavo dviem vorom abipus kelio, o tarp tų vorų, saugomi slaptosios tarnybos sargybinių, vežime važiavo trys nuteistieji su baltomis lentomis ant kaklų, kuriose dviem kalbom – aramėjiškai ir graikiškai – buvo parašyta: „Plėšikas ir maištininkas“.

Paskui nuteistųjų vežimą riedėjo kiti, prikrauti šviežiai nutašytų stulpų su skersiniais, virvių, kastuvų, kibirų ir kirvių. Tuose vežimuose sėdėjo šeši budeliai. Įkandin jų raiti jojo kenturionas Markas, Jeršalaimo šventyklos sargybos viršininkas ir tas pats žmogus su gobtuvu, su kuriuo Pilotas žaibiškai dėl kažko susitarė užtemdytame rūmų kambaryje.

Procesija baigėsi kareivių grandine, paskui kurią sekė kokie du tūkstančiai smalsuolių, neišsigandusių pragariškos kaitros ir troškusių pamatyti įdomų reginį.

Dabar prie tų miesto smalsuolių prisijungė smalsūs maldininkai, kuriems niekas nedraudė eiti uodegoje. Koloną lydintiems šaukliams spigiais balsais rėkaujant tai, ką vidurdienį suriko Pilotas, procesija ėmė kopti į Plynkalnį.

Ala praleido visus į antrąją terasą, o antroji kenturija aukštyn praleido tik tuos, kurie buvo susiję su bausmės vykdymu, o paskui, mikliai manevruodama, išsklaidė minią aplink visą kalvą, ir ši atsidūrė tarp pėstininkų žiedo viršuje ir kavaleristų – apačioje. Ji galėjo matyti egzekuciją pro retą pėstininkų grandinę.

Taigi nuo to laiko, kai procesija užkopė į kalną, praėjo trys valandos, saulė jau leidosi virš Plynkalnio, bet karštis dar buvo nepakeliamas, ir kariai abiejuose žieduose kentė nuo jo, nuobodžiavo ir širdyje keikė tris plėšikus, nuoširdžiai linkėdami jiems kuo greitesnės mirties.

Mažasis alos vadas šlapia kakta ir patamsėjusia nuo prakaito baltų marškinių nugara, buvęs kalvos apačioje prie laisvo tako, kartkartėmis ėjo prie odinio kibiro pirmajam būry, rieškučiomis sėmė vandenį, gėrė ir drėkinosi turbaną. Truputį atsigavęs, pasitraukdavo ir vėl imdavo matuoti žingsniais dulkėtą kelią, vedantį viršūnėn. Jo ilgas kardas dunksėjo į odinį batą. Vadas norėjo parodyti savo kavaleristams ištvermės pavyzdį, bet, gailėdamasis karių, leido jiems iš iečių suremti piramides ir užmesti ant jų baltus

apsiaustus. Tose palapinėse ir gelbėjosi sirai nuo negailestingos saulės. Kibirai veikiai tuštėjo, ir įvairių būrių kavaleristai iš eilės ėjo vandens į daubelę pakalnėje, kur skystokame laibų šilkmedžių šešėlyje paskutiniąsias dienas šiame pragariškame karštyje gyvavo drumzlinas upelis. Čia, po menkais šešėliais, slėpėsi ir nurimę žirgai bei juos sergintys arklininkai.

Kareivių nuobodulys ir plėšikų adresu siunčiami prakeikimai buvo suprantami. Prokuratoriaus būgštavimai dėl riaušių, galinčių kilti vykdant bausmę jo nekenčiamame Jeršalaimo mieste, laimė, nepasitvirtino. Stojus ketvirtai bausmės valandai, tarp dviejų žiedų, tarp pėstininkų viršuje ir kavaleristų papėdėje, priešingai, negu buvo manyta, neliko nė vieno žmogaus. Saulė nusvilino minią ir parvarė ją atgal į Jeršalaimą. Ant kalvos, apjuostos dviejų romėnų kenturių, liko tik du nežinia kam priklausantys ir nežinia kaip čia atsidūrę šunys. Bet ir juos priveikė karštis, ir jie sugulė, iškišę liežuvius, sunkiai lekuodami ir visai nekreipdami dėmesio į žalianugarius driežus, vienintelius gyvius, nebijančius saulės ir šmirinėjančius tarp įkaitusių akmenų ir kažkokių žeme išsiraizgiusių augalų su stambiais dygliais.

Niekas nebandė išvaduoti pasmerktųjų nei pačiame Jeršalaimo, užtvindyto kariuomenės, nei čia, ant apsuptos kalvos, ir minia grįžo į miestą, nes iš tikrųjų ta bausmė buvo visai neįdomi, o ten, mieste, jau buvo ruošiamasi vakare prasidedančiai didžiajai Velykų šventei.

Romėnų pėstininkai viršutiniame žiede kentėjo dar labiau už kavaleristus. Kenturionas Žiurkiamušis leido kariams tik nusiimti šalmus ir apsirišti galvas sudrėkintais baltais raiščiais, bet laikė juos stačius, su ietimis rankose. Jis pats, irgi su raiščiu, tik ne sudrėkintu, o visai sausu, vaikštinėjo netoli budelių, nenusisėgęs nuo palaidinės net nuimamų sidabrinų liūtų snukių, nenusisėgęs nei antblauzdžių, nei kardo, nei peilio. Saulė tvieskė stačiai į kenturioną, nepadarydama jam jokios žalos, o į liūtų snukius nebuvo galima nė pažvelgti, į akis spigino nuo saulės tarytum išsilydžiusio sidabro blizgesys.

Sužalotame Žiurkiamušio veide nesimatė nei nuovargio, nei nepasitenkinimo, ir atrodė, kad milžinas kenturionas gali taip vaikščioti visą dieną, visą naktį ir dar visą dieną – žodžiu, tiek, kiek reikės. Vis štai taip vaikščioti, rankomis įsitvėrus sunkaus diržo su varinėmis sagtimis, vis rūsčiai žvilgčioti į stulpus su nubaustaisiais, į karius grandinėje, vis taip pat abejingai gauruoto bato nosimi spardyti po kojomis pasipainiojančius laiko išbalintus žmonių kaulus ir nedidelius titnago gabalėlius.

Žmogus su gobtuvu įsitaisė ant trikojės taburetės netoli stulpų, sėdėjo ten sau patenkintas, nė nekrustelėdamas, tik retkarčiais, beje, iš nuobodumo kapstydamas vytele smėlį.

Sakyti, kad tarp legionierių grandžių nebuvo nė vieno žmogaus, būtų ne visai teisybė. Vienas žmogus buvo, tiksliau ne visi jį galėjo matyti. Jis įsitaisė ne toje pusėje, kuria ėjo takas į viršūnę ir iš kur buvo patogiausia stebėti bausmę, o šiauriniame kalvos šone, ten, kur šlaitas buvo ne nuožulnus ir lengvai įveikiamas, bet raižytas, su plyšiais ir įgriovomis, ten, kur įsikibęs į perdžiūvusią, dangaus prakeiktą žemę skardžio pakraštyje mėgino išverti palieges figmedis.

Kaip tik po tuo figmedžiu, nemetančiu jokio šešėlio, ir įsitaisė šis vienintelis žiūrovas, o ne egzekucijos dalyvis, ir sėdėjo čia ant akmens nuo pat pradžių, štai jau ketvirtą valandą. Bausmei stebėti jis išsirinko ne geriausią, o blogiausią poziciją. Bet vis dėlto ir čia stulpai

buvo matyti, pro karių grandinę matėsi dvi blizgančios dėmės ant kenturiono krūtinės, o žmogui, aiškiai norinčiam likti nepastebėtam ir netrukdomam, šito, matyt, pakako.

Bet prieš kelias valandas, pradėjus vykdyti bausmę, šitas žmogus elgėsi visai ne taip ir tikrai galėjo būti pastebėtas, dėl to jis greičiausiai ir aprimo bei nuo visų atsiskyrė.

Tada, kai procesija jau buvo užkopusi viršūnėn, tas žmogus ir atsirado kalvos papėdėje, ir buvo matyti, kad jis vėluoja. Jis sunkiai alsavo ir bėgte bėgo aukštyn, stumdėsi ir, pamatęs, kad prieš jį, kaip ir prieš kitus, susiglaudė grandinė, naiviai pabandė apsimesti nesuprantas piktų šūksnių ir prasibrauti tarp karių į pačią bausmės vietą, kur pasmerktieji jau buvo tempiami iš vežimų. Už tai gavo stiprų smūgį bukuoju ieties galu į krutinę ir atšoko nuo karių, surikdamas, bet ne iš skausmo, o iš nevilties. Smogusį legionierių jis nužvelgė drumstu, viskam abejingu žvilgsniu kaip žmogus, nejaučias fizinio skausmo.

Kosėdamas ir dusdamas, laikydamasis už krūtinės, jis apibėgo aplink kalvą, tikėdamasis šiaurinėje pusėje surasti kokį plyšį grandinėje, pro kurį galėtų prasmukti. Bet jau buvo vėlu. Grandinė susiglaudė. Ir žmogus sielvarto iškreiptu veidu turėjo liautis mėginęs prasibrauti prie vežimų, iš kurių jau buvo iškelti stulpai. Tokie mėginimai galėjo baigtis tik tuo, kad jį būtų sučiupę, o to jis šiandien nieku gyvu nenorėjo.

Ir štai jis pasitraukė prie skardžio, kur buvo ramiau ir niekas jam netrukde.

Dabar, sėdėdamas ant akmens, šitas juodabarzdis žmogus su pūliuojančiomis nuo saulės ir nemigos akimis kamavosi iš sielvarto. Jis čia dūsavo, atsilapodamas klajonėse nuzulintą, iš žydro į pilką pavirtusį talifą, apnuogindamas ieties užgautą krūtinę, kuria sruvo purvinas prakaitas, čia kėlė neapsakomos kančios kupiną žvilgsnį į dangų, sekdamas akimis tris maitvanagius, jau seniai sklandančius plačiu ratu ir nujaučiančius būsimą puotą, čia beviltiškai spoksojo į geltoną žemę ir matė joje sudūlėjusią šuns kaukolę ir aplink ją bėgiojančius driežus.

Žmogaus kančios buvo tokios didelės, kad jis retsykais imdavo kalbėtis pats su savimi.

– O, aš kvailys! – murmėjo jis, sielvartingai linguodamas ant akmens ir nagais draskydamas tamsią krūtinę. – Kvailys, paika moteris, bails! Gaišena aš, ne žmogus!

Jis nutildavo, nuleisdavo galvą, paskui, atsigėręs iš medinės gertuvės šilto vandens, vėl atgydavo ir griebdavo čia peilį, paslėptą po drabužiais, čia pergamento atraižą, gulinčią priešais jį ant akmens kartu su lazdele ir tušo buteliuku.

Šiame pergamente jau buvo parašyta:

„Bėga minutės ir aš, Levis Matas, esu ant Plynkalnio, o mirties vis nėra!“

Toliau:

„Saulė leidžiasi, o mirties nėra“.

Dabar Levis Matas beviltiškai užrašė smaila lazdele:

„Dieve! Kodėl rūstauji ant jo? Atsiųsk jam mirtį“.

Parašęs tai, jis sukūkčiojo be ašarų ir vėl nagais persibrėžė krūtinę.

Levio nevilties priežastis buvo bailsi nesėkmė, ištikusi Jėšų ir jį, be to, ir žiauri klaida, kurią jis, Levis, kaip pats tarėsi, buvo padaręs. Užvakar Jėšua su Leviu buvo Betanijoje prie Jeršalaimo, viešėjo tenai pas vieną daržininką, kuriam nepaprastai patiko Jėšuos pamokslai. Visą rytą abu svečiai triūsė darže, padėdami šeimininkui, o pavakare, atvėsus orui, baudėsi eiti į Jeršalaimą. Bet Jėšua kažkodėl subruzdo, pasisakė mieste turįs neatidėliotiną reikalą ir apie pusiaudienį išėjo vienas. Štai čia ir buvo pirmoji Levio Mato klaida. Kodėl, kodėl jis išleido jį vieną!

Vakare Matas į Jeršalaimą taip ir neišėjo. Jį surėmė kažkokia netikėta ir bailsi liga. Krėtė šaltis, kūnas degė, jis ėmė kalenti dantimis ir be paliovos prašė gerti. Jis niekur

negalėjo eiti. Jis nuvirto ant gūnios daržininko pašiūrėje ir prasivartė ten iki penktadienio ryto, kai auštant liga taip pat netikėtai pasitraukė, kaip ir buvo užėjusi. Nors nuo silpnumo dar virpėjo kojos, jis, slegiamas kažkokios nelaimės nuojautos, atsisveikino su šeimininku ir patraukė į Jeršalaimą. Ten sužinojo, kad nuojauta jo neapgavo. Nelaimė įvyko. Levis buvo minioje ir girdėjo, kaip prokuratorius skelbė nuosprendį.

Kai pasmerktuosius vedė į Plynkalnį, Levis Matas smalsuolių minioje bėgo šalia sargybinių voros, stengdamasis kaip nors nepastebimai pranešti Ješuai bent tai, kad jis, Levis, čia, šalimais, kad neapleido jo paskutinėje kelionėje ir kad meldžiasi, prašydamas Ješuai kuo greitesnės mirties. Bet Ješua, žvelgiantis tolyn, tenai, kur buvo vežamas, žinoma, Levio nematė.

Ir štai, kai procesija nuėjo keliu koki pusvarstį, palei pat sargybinių vorą minios stumdomą Matą persmelkė paprasta ir geniali mintis, ir tą pat akimirksnį jis įsikarščiavęs apipylė save praeiksimais, kad ji neatėjo anksčiau. Kareivių vora nebuvo tanki. Tarp jų buvo tarpai. Tiksliai viską apskaičiavęs, miklus žmogus galėjo susilenkęs prasmukti tarp dviejų legionierių, nusigauti iki vežimo ir išokti į jį. Tada Ješua išgelbėtas nuo kančių.

Akimirksnio užtenka smogti Ješuai peiliu į nugarą, sušukus: „Ješua! Gelbsčiu tave ir išeinu kartu su tavimi! Aš, Matas, tavo ištikimas ir vienintelis mokinys!“

O jeigu Dievas būtų maloningas ir duotų dar vieną laisvą akimirksnį, galima buvo ir pačiam nusidurti, išvengiant mirties ant stulpo. Beje, tai nelabai rūpėjo Leviui, buvusiam mokesčių rinkėjui. Jam buvo vis tiek, kaip mirti. Jis tiktai geidė, kad Ješua, niekam gyvenime nepadaręs nė mažiausios skriaudos, išvengtų kankinimų.

Planas buvo labai geras, bet bėda buvo ta, kad Levis neturėjo peilio. Neturėjo jis ir nė vienos monetos.

Niršdamas ant savęs, Levis ištrūko iš minios ir nubėgo atgal į miestą. Įkaitusioje jo galvoje spurdėjo tik viena karštligiška mintis – kaip tučtuojau, kad ir kas būtų, gauti mieste peilį ir pasivyti procesiją.

Laviruodamas tarp traukiančių į miestą karavanų, jis pasiekė miesto vartus ir iškart kairėje pusėje pamatė atdaras duonos krautuvėlės duris. Uždusęs nuo bėgimo įkaitusiu keliu, Levis greit susivaldė, labai oriai įžengė į krautuvėlę, pasisveikino su šeimininke, stovinčia už prekystalio, ir paprašė ją paimti iš lentynos viršutinį kepalą, kuris kažkodėl jam labiausiai patikęs, o kai šeimininkė nususuko, tyliai ir mikliai čiupo nuo prekystalio daiktą, už kurį geresnio nė būti negalėjo, – išgalastą kaip skustuvas ilgą duonriekį peilį – ir tuoj šoko lauk iš krautuvės.

Po kelių minučių jis vėl buvo Jafos kelyje. Bet procesijos nebesimatė. Jis leidosi vytis. Kartais turėdavo griūti tiesiai į dulkes ir atsikvėpti. Jis gulėdavo ten, stebindamas ant mulų jojančius ir pėsčia į Jeršalaimą einančius žmonės. Gulėdavo, klausydamasis, kaip širdis daužosi ne tik krūtinėje, bet ir galvoje, ir ausyse. Truputį atsikvėpęs, pašokdavo ir vėl bėgdavo, bet vis lėčiau ir lėčiau. Kai jis pagaliau tolimoje pamatė skęstančią dulkėse ilgą procesiją, ši buvo jau kalvos papėdėje.

– O, Dieve... – sustenėjo Levis, suprasdamas, kad vėluoja. Ir jis pavėlavo.

Kai baigėsi ketvirtoji bausmės valanda, Levio kančios pasiekė aukščiausią laipsnį, ir jis stačiai pašėlo. Pašokęs nuo akmens, jis sviedė žemėn be reikalo, kaip dabar jam atrodė, pasivogtą peilį, sutraiškė koja gertuvę, sunaikindamas savo vandens atsargas, nusiplėšė nuo galvos gobtuvą, įsitvėrė į savo retus plaukus ir ėmė keikti save.

Jis keikė save, rėkdamas beprasmiškus žodžius, urzgė ir spjaudėsi, plūdo savo tėvą ir motiną, paleidusius į pasaulį kvailį.

Matydamas, kad priesaikos ir keiksmas neveikia ir niekas nuo to saulėkaitoje nesikeičia, jis sugniaužė kaulėtus kumščius, užsimerkęs iškėlė juos į dangų, į saulę, kuri leidosi vis žemiau, prailgindama šešėlius ir ruošdamasi nugrimzti Viduržemio jūron, ir pareikalavo iš Dievo skubaus stebuklo. Jis reikalavo, kad Dievas tučtuojau atsiųstų mirtį Jėšui.

Atsimerkęs jis pamatė, kad ant kalvos neįvyko jokių permainų, išskyrus tai, kad užgeso dėmės, tviskėjusios ant kenturiono krūtinės. Saulės spinduliai krito ant nugarų nukryžiuotiesiems, kurių veidai buvo atgręžti į Jeršalaimą. Tada Levis suriko:

– Prakeikiu tave, Dieve!

Užkimusiu balsu jis švokštė, kad įsitikino Dievo neteisingumu ir daugiau juo nebetiki.

– Tu kurčias! – krikė Levis. – Jei nebūtum kurčias, tai išgirstum mane ir išsyk jį užmuštum!

Užsimerkęs Levis laukė, kad ugnis nukris iš dangaus, sunaikins jį patį. Taip neatsitiko, ir Levis, nepraverdamas voku, vėl ėmė burnoti ir plūsti dangų. Jis šaukė, kad esąs visiškai nusivylęs, kad esama ir kitų dievų, ir religijų. Kitas dievas neleistų, niekada neleistų, kad toks žmogus kaip Jėšua būtų saulės svilnimas ant stulpo.

– Aš klydau! – šaukė visai užkimęs Levis. – Tu blogio dievas! O gal tavo akis uždengė šventyklos smilkalai, o tavo ausys daugiau nieko negirdi, tik skardžius kunigų balsus. Tu ne visagalis! Tu – juodasis dievas! Prakeikiu tave, plėšikų dieve, jų globėjau ir įkvėpėjau.

Staiga kažkas dvelktelėjo į veidą buvusiam mokesčių rinkėjui, ir kažkas sušlamėjo po jo kojomis. Dar kartą dvelktelėjo, ir tada Levis atsimerkęs pamatė, kad nuo jo prakeiksmų ar dėl kokių nors kitų priežasčių visas pasaulis pasikeitė. Saulė pradingo nepasiekusi jūros, į kurią kas vakarą grimzdavo. Prarijęs ją, iš vakarų grėsmingai ir nepermaldujamai slinko audros debesis. Jo pakraščiuose jau kunkuliavo baltos putos, juodas padūmavęs pilvas gelsvai švitėjo. Debesis niurnėjo, ir iš jo kartkartėmis išnirdavo ugninės gijos. Jafos keliu, per skurdų Giono slėnį, viršum maldininkų palapinių, genami staiga sukilusio vėjo, skriejo dulkių stulpai.

Levis nutilo, stengdamasis atspėti, ar audra, turinti bematant užgriūti Jeršalaimą, bent kiek pakeis nelaimingojo Jėšuos likimą. Ir tuoj pat, žvelgdamas į debesį varstančias ugnies gijas, ėmė melsti, kad žaibas trenktų į Jėšuos stulpą. Su atgaila žvelgdamas į švarų dangaus plotą, kurio dar nebuvo prarijęs debesis ir kuriame ant šono pakrypę maitvanagiai raižė sparnais, ruošdamiesi sprukti nuo audros, Levis pagalvojo, kad kvailai pasiskubino siųsti prakeiksmus. Dabar Dievas jo neišklausys.

Nukreipęs žvilgsnį į kalvos papėdę, Levis užsižiūrėjo ton vieton, kur išsibarstęs stovėjo kavaleristų pulkas, ir pastebėjo, kad ten įvyko reikšmingų permainų. Iš viršaus Levis gerai matė, kaip skubėjo kareiviai, traukdami iš žemės ietis, kaip siautėsi apsiaustus, kaip arklininkai, vedini juodais žirgais, bėgte bėgo prie kelio. Buvo aišku, kad pulkas palieka Plynkalnį. Levis, ranka dangstydamasis nuo veidą kapojančių dulkių, stengėsi suvokti, ką visa tai gali reikšti, kodėl kavalerija ruošiasi trauktis? Jis pažvelgė aukščiau ir įžiūrėjo figūrėlę su raudona kariška chlamide, kopiančią į bausmės vykdymo aikštelę. Ir čia, nujausdama džiugią pabaigą, apmirė buvusio mokesčių rinkėjo širdis.

Penktą kančių valandą į kalną kopiantis žmogus buvo kohortos vadas, drauge su pasiuntiniu atjojęs iš Jeršalaimo. Karių grandinė, Žiurkiamušui mostelėjus, prasiskyrė, ir kenturionas atidavė pagarbą tribūnui. Šis, pasivedęs Žiurkiamušį į šalį, kažką jam pašnibždėjo. Kenturionas antrąsyk atidavė pagarbą ir nuskubėjo prie budelių, sėdinčių ant akmenų palei stulpus. O tribūnas žengė prie žmogaus, sėdinčio ant trikojės taburetės, ir

sėdintysis pagarbiai pakilo jo pasitikti. Jam tribūnas irgi kažką negarsiai pasakė, ir abu jie pasuko prie stulpų. Prie jų prisijungė ir šventyklos sargybos viršininkas.

Žiurkiamušis, su pasišlykštėjimu dėbelėjęs į purvinus skudurus, numestus palei stulpus, į skudurus, kurie dar neseniai buvo nusikaltėlių drabužiai ir kurių atsisakė budeliai, pasišaukė du iš jų ir įsakė:

– Paskui mane!

Nuo artimiausio stulpo sklido kimi paika dainelė. Ant jo pririštas Gestas, baigiantis trečiai bausmės valandai, pamišo nuo musių bei saulės ir dabar tykiai dainavo kažką apie vynuoges, tačiau retsykiais vis dėlto palinguodavo čalma aprištą galvą, ir musės tuomet tingiai pakildavo nuo jo veido, o paskui vėl sugriždavo.

Dismas ant antrojo stulpo kentėjo labiau už kitus du, nes jo sąmonė liko visai šviesi, ir jis dažnai ir ritmingai sūpavo galvą į dešinę ir į kairę, mėgindamas ausimis pasiekti pečius.

Laimingesnis už kitus du buvo Ješua. Jau pirmą valandą jis ėmė alpti, o paskui prarado sąmonę, nusvarino galvą su išsivyniojusia čalma. Musės ir bimbilai aplipo jį visą, veidas pradingo po juoda krutančia mase. Paslėpsniuose, ant pilvo ir pažastyse tupėjo riebus bimbilai ir siurbė geltoną apnuogintą kūną.

Paklusdami žmogaus su gobtuvu mostams, vienas budelis paėmė ietį, o kitas atnešė prie stulpo kibirą ir kempinę. Pirmasis pakėlė ietį ir stuktelėjo ja per abi Ješuos rankas, ištemptas ir virvėmis priraišiotas prie skersinio. Kūnas su išsišovusiais šonkauliais krūptelėjo. Budelis perbraukė ieties galu per pilvą. Tuomet Ješua pakėlė galvą, musės sužžė ir pakilo, ir pasirodė nubaustojo veidas – sutinęs nuo įkandimų, neatpažįstamas veidas užgriuvusiomis akimis.

Praplėšęs sulipusius vokus, Ha–Nocri žvilgtelėjo žemyn. Visada giedros jo akys dabar buvo susidrumstusios.

– Ha–Nocri! – pašaukė budelis.

Ha–Nocri pakrutino sutinusias lūpas ir atsiliepė kimiu plėšiko balsu:

– Ko nori? Kodėl priejai prie manęs?

– Gerk! – pasakė budelis, ir vandens prisisunkusi kempinė ant ieties galo pakilo prie Ješuos lūpų. Džiaugsmas blykstelėjo jo akyse, jis pastvėrė kempinę lūpomis ir ėmė godžiai siurbti drėgmę. Nuo gretimo stulpo pasigirdo Dismo balsas:

– Neteisybė! Aš toks pat plėšikas kaip ir jis!

Dismas įsirežė, bet pajudėti negalėjo, jo rankas ant skersinio buvo suveržę trys virvių žiedai. Jis įtraukė pilvą, nagais įsikibo į skersinio galus, galvą pasuko Ješuos stulpo pusėn, jo akys liepsnojo įtūžiu.

Dulkių debesis užklojo aikštelę, smarkiai sutemo. Kai dulkės nuslinko šalin, kenturionas riktelėjo:

– Tylėt ant antrojo stulpo!

Dismas nutilo. Ješua atsiplėšė nuo kempinės ir stengdamasis, kad jo balsas skambėtų meiliai ir įtikinamai, bet vis tiek kimiai paprašė budelį:

– Duok jam atsigerti.

Vis labiau temo. Audros debesis, lėkdamas link Jeršalaimo, aptraukė pusę dangaus, balti putoti debesėliai skriejo pirma juodos drėgmės ir ugnies prisigėrusio audros debesis. Sužaubavo ir sugriaudėjo ties pat kalva. Budelis nutraukė kempinę nuo ieties.

– Garbink kilniaširdį igemoną! – iškilmingai sušnibždėjo jis ir lengvai bakstelėjo Ješuai į širdį. Tas krūptelėjo ir sukuždėjo:

– Igemone...

Kraujas pasruvo jo pilvu, apatinis žandikaulis mėšlungiškai trūktelėjo, ir jo galva nusviro.

Griaustiniui trenkus antrą kartą, budelis jau girdė Dismą, o po to su tais pačiais žodžiais – „Garbink igemoną!“ – nudūrė ir jį.

Išprotėjęs Gestas, budeliui priėjus prie jo, išgąstingai sukliko, bet kai kempinė palietė jo lūpas, kažką sukriokė ir pastvėrė ją dantimis. Po kelių sekundžių ir jo kūnas pakibo ant virvių.

Žmogus su gobtuvu ėjo budelio ir kenturiono pėdomis, o jam iš paskos – šventyklos sargybos viršininkas. Sustojęs prie pirmojo stulpo, žmogus su gobtuvu įdėmiai apžvelgė kruviną Jėšų, balta ranka palietė pėdą ir pasakė palydovams:

– Miręs.

Tas pats pasikartojo ir prie kitų dviejų stulpų.

Paskui tribūnas davė ženklą kenturionui ir apsisukęs ėmė leisti nuo kalno kartu su šventyklos sargybos viršininku ir žmogum su gobtuvu. Sutemo, ir žaibai vagojo juodą dangų. Ūmai iš jų trykstelėjo ugnis, ir kenturiono riksmą: „Atšaukt sargybą!“ užtrenkė griausmas. Laimingi kareiviai, maukšlindamiesi šalmus, pasileido nuo kalvos.

Tamsa apgaubė Jeršalaimą.

Liūtis pliūptelėjo staiga ir užklupo kenturijas vidury nuokalnės. Vanduo kliūstelėjo taip smarkiai, kad žemyn bėgančių karių įkandin jau šniokštė upeliai. Kareiviai slydinėjo ir griuvinėjo ant praskydusio molio, skubėdami pasiekti lygų kelią, kuriuo – jau vos matomi pro vandens skraistę – skubėjo į Jeršalaimą iki paskutinio siūlo permirkę raitininkai. Po kelių minučių garuojančioje audros, vandens ir ugnies maišatyje ant kalvos liko tik vienas žmogus.

Mosuodamas ne veltui pasivogtu peiliu, slysdamas žemyn ir kabindamasis už ko papuola, tarpais keliais ropodamas, jis ropštėsi prie stulpų. Čia jis pradingdavo migloje, čia vėl pasirodydavo, apšviestas virpančios šviesos.

Pasiekęs stulpus, jau iki kulkšnių stovėdamas vandenyje, jis nusiplėšė apsunkusį, vandens prisigėrusį talifą, liko vienais marškiniais ir pripuolė prie Jėšų kojų. Jis perpjovė virves, veržusias blauzdas, pasilipo ant apatinio skersinio, apkabino Jėšų ir išlaisvino rankas. Nuogas šlapias Jėšų kūnas užgriuvo Levį ir partrenkė jį žemėn. Levis buvo išsyk besiverčias jį ant pečių, bet kažkokia mintis jį sulaikė. Jis paliko vandenyje tysoti kūną su užversta galva ir išskėstomis rankomis, o pats, slidinėdamas molio košėje, nubėgo prie kitų stulpų. Jis perpjovė virves ir tenai, ir du kūnai nudribo žemėn.

Praėjo kelios minutės, ir kalvos viršūnėje liko tik šitie du kūnai ir trys pliki stulpai. Vanduo plakė ir vartė tuos kūnus.

Nei Levio, nei Jėšų kūno kalvos viršūnėje tuo metu jau nebuvo.

XVII skyrius

NERAMI DIENA

Penktadienio rytą, kitą dieną po nelemto seanso, visi darban susirinkę Varjetė tarnautojai – buhalteris Vasilijus Stepanovičius Lastočkinas, du sąskaitininkai, trys mašininkės, abi kasininkės, kurjeriai, kapeldinieriai ir valytojos, – žodžiu, visi, kas atėjo į teatrą, savo darbo nedirbo, o sėdėjo ant palangių Sodų gatvės pusėje ir žiūrėjo, kas dedasi palei Varjetė teatrą. Ten pasieniu dviem virtinėm buvo nutįsusi daugiatūkstantinė eilė, kurios uodega siekė Kudrino aikštę. Eilės pradžioje stovėjo kokios dvi dešimtys Maskvos teatralams gerai pažįstamų bilietų perpardavinėtojų.

Eilė labai šurmuliavo, atkreipdama į save pro šalį einančių piliečių dėmesį, ir karštai svarstė jaudinančius gandus apie vakarykštį neregėtą juodosios magijos seansą. Tie gandai baisiausiai apstulbino ir buhalterį Vasilijų Stepanovičių, kuris vakarykščio spektaklio nematė. Kapeldinieriai pasakojo dievai žino ką, sakysim, tai, kad, garsiajam spektakliui pasibaigus, kai kurios pilietės nepadoriai apsINUOGINUSIOS bėgiojo gatve, ir kitus panašius dalykus. Kuklus ir tylus Vasilijus Stepanovičius, klausydamasis tauškalų apie visus tuos stebuklus, tik mirksėjo ir stačiai nesusigaudė, ką daryti, o kažką daryti reikėjo, ir dar kaip tik jam, nes dabar visoje Varjetė komandoje jis buvo vyriausias.

Dešimtą valandą eilė prie bilietų taip išpampo, kad gandas apie ją pasiekė miliciją, ir nuostabiai greitai buvo atsiųsti ir pėsti, ir raiti patruliai, kurie eilėje padarė šiokią tokią tvarką. Tačiau ir tvarkingai išsirangiusi kilometrinė gyvatė savaime kėlė didžiulę pagundą ir stulbino piliečius, einančius Sodų gatve.

Tokios tokelės buvo lauke, o Varjetė viduje irgi dėjosi labai negeri dalykai. Iš pat ankstyvo ryto ėmė be paliovos skambėti telefonai Lichodejevo kabinete, Rimskio kabinete, buhalterijoje, kasoje ir Varenuchos kabinete. Vasilijus Stepanovičius iš pradžių kažką atsakinėjo, atsakinėjo ir kasininkė, kažką į ragelius murmėjo kapeldinieriai, o paskui jie išvis nustojo atsiliepinėti, nes nebuvo kas atsakyti į klausimus, kur Lichodejevas, Varenucha, Rimskis. Iš pradžių buvo bandoma išsisukti atšaukiant: „Lichodejevas namuose“, bet balsai rageliuose pareikšdavo, kad jie skambinę į namus ir ten jiems pasakė, kad Lichodejevas išvažiavęs į Varjetė.

Paskambino susijaudinusi dama, ėmė reikalauti Rimskio, jai buvo patarta skambinti jo žmonai, o ji verkdamas atsakė, kad ji ir esanti žmona ir kad Rimskio niekur nėra. Prasidėjo kažkokia sumaištis. Valytoja jau spėjo visiems išplepėti, kad rytą, atėjusi į finansų direktoriaus kabinetą, rado duris iki galo atlapotas, lempas degančias, langą į sodą iškultą, krėslą parverstą ant grindų, o kabinete nebuvo nė gyvos dvasios.

Po dešimos į Varjetė pulte įpuolė madam Rimskaja. Ji raudėjo ir grąžė rankas. Vasilijus Stepanovičius visai pasimetė ir neįstengė sugalvoti, ką čia jai patarus. O pusę vienuoliktos pasirodė milicija. Pirmas ir visiškai pagrastas jos klausimas buvo:

– Kas čia pas jus dedasi, piliečiai? Kas nutiko?

Komanda atsitraukė, išstūmusi į priekį pabalusį ir sunerimusį Vasilijų Stepanovičių. Teko pažvelgti tiesai į akis ir prisipažinti, kad visa Varjetė administracija – direktorius, finansų direktorius ir administratorius – pradingo be žinios, kad konferansjė po vakarykščio seanso išvežtas į psichiatrinę ligoninę ir kad, trumpai šnekant, vakarykštis seansas buvo tiesiog skandalingas.

Raudančią madam Rimską milicininkai, šiek tiek apraminę, išsiuntė namo; labiausiai juos sudomino valytojos pasakojimas, kaip anksti rytą atrodė finansų direktoriaus kabinetas. Tarnautojams buvo liepta grįžti į savo vietas ir imtis darbo, o netrukus Varjetė patalpose pasirodė tardymo grupė, lydimą smailaausio, raumeningo, pelenų spalvos šuns be galo protingomis akimis. Varjetė tarnautojai tuoj pat ėmė kuždėtis, kad tasai šuo – ne kas kitas, o įžymusis Būgnų Tūzas. Ir ten tikrai buvo jis. Šuns elgesys apstulbino visus. Vos įbėgęs į finansų direktoriaus kabinetą, Būgnų Tūzas iššiepė baisias geltonas iltis ir suurzgė, paskui atsigulė ant pilvo ir nušliaužė link išdaužto lango, o jo akyse kažkoks liūdesys buvo sumišęs su įsiūčiu.

Įveikęs baimę, jis ūmai stryktelėjo ant palangės ir, iškėlęs aukštyn smailą snukį, sustaugė paklaikysiu ir piktu balsu. Jis nenorėjo trauktis nuo lango, urzgė, krūpčiojo, veržėsi šokti žemyn.

Šuo buvo ištemptas iš kabineto ir paleistas vestibulyje, o iš ten jis išbėgo per paradines duris į gatvę ir nuvedė sekusius paskui jį žmones prie taksomotorų stotelės. Čia jis pametė pėdas, kuriomis sekė. Tada Būgnų Tūzas buvo išgabentas.

Tardymo grupė įsikūrė Varenuchos kabinete, į kurį paeiliui ėmė kviestis tuos Varjetė tarnautojus, kurie buvo vakarykščio seanso liudininkai. Reikia pasakyti, kad tardytojams sulig kiekvienu žingsniu tekdavo įveikti nenumatytus sunkumus. Siūlelis nuolat trūkinėjo tarp pirštų.

Afišos buvo? Buvo. Tačiau naktį ant viršaus buvo užklijuotos naujos, ir dabar, nors pasiusk, nė vienos nebėr. Iš kur atsirado pats tasai magas? O kas jį žino. Tikriausiai su juo buvo sudaryta sutartis?

– Aš manau, – atsakinėjo susijaudinęs Vasilijus Stepanovičius.

– O jeigu buvo, tai sutartis turėjo pakliūti ir buhalterijon?

– Būtinai, – jaudindamasis atsakinėjo Vasilijus Stepanovičius.

– Tai kur ji?

– Nėra, – tarė buhalteris, vis labiau blykšdamas ir skėsčiodamas rankomis. Ir tikrai, nei buhalterijos segtuvuose, nei pas finansų direktorių, nei pas Lichodejevą, nei pas Varenuchą jokių sutarties pėdsakų nėra.

O kokia to mago pavardė? Vasilijus Stepanovičius nežino, jis vakarykščio seanso nematė. Kapeldinieriai nežino, kasininkė paraukė, paraukė kaktą, pagalvojo, pagalvojo, galop tarė:

– Vo... Rodos, Volandas.

O gal ir ne Volandas? Gal ir ne Volandas. Gal Falandas.

Išaiškėjo, kad užsieniečių biuras nei apie Volandą, nei apie Falandą, nei apskritai apie jokią magą niečnieko nėra girdėjęs.

Kurjeris Karpovas pranešė, kad tasai magas berods apsigyvenęs Lichodejevo bute. Suprantama, bute tarnautojai bemat apsilankė. Jokio mago tenai nerado. Lichodejevo irgi nėra. Namų darbininkės Grunios nėra, o kur ji pradingus, niekas nežino. Valdybos pirmininko Nikanoro Ivanovičiaus nėra! Proležniovo nėra!

Kažkoks klaidus absurdas: dingę visa administracijos viršūnė, vakar įvyko keistas skandalingas seansas, o kas jo įkvėpėjas, kas kaltininkas – neaišku.

Tuo tarpu artėjo vidurdienis, kai turėjo būti atidaryta kasa. Bet apie tai, aišku, nebuvo nė kalbos! Ant Varjetė durų buvo iškabintas didžiulis kartono lapas su užrašu: „Šiandien spektaklis neįvyks“. Eilė sujudo, pirmiausiai subruzdavo priekiniai, tačiau šiek tiek pašurmuliavę žmonės vis dėlto pradėjo skirstytis, ir po valandos Sodų gatvėje iš eilės

neliko nė kvapo. Tardymo grupė išvyko toliau dirbti savo darbo kitoje vietoje, tarnautojai buvo paleisti namo, teatre liko tiktai budėtojai, ir Varjetė durys buvo užrakintos.

Buhalteris Vasilijus Stepanovičius privalėjo skubiai atlikti du darbus. Pirma, nuvažiuoti į Vaidybinių renginių ir palengvinto pobūdžio pramogų komisiją ir referuoti apie vakarykščius įvykius, o antra, užsukti į finansų sektorių ir atiduoti vakarykštes pajamas – 21711 rublių.

Kruopštus ir pareigingas Vasilijus Stepanovičius susivyniojo pinigus į laikraštį, perrišo paketą virvele, įsikišo į portfelį ir, gerai žinodamas instrukcijas, patraukė, aišku, ne į autobusą ar tramvajų, o į taksomotorų stotelę.

Trijų mašinų šoferiai, vos išvydę artyn skubantį keleivį su išsipūtusiu portfeliu, nuvažiavo jam iš panosės tušti, kažkodėl dar ir piktai į jį šnairuodami.

Šitokio elgesio suglumintas, buhalteris ilgokai stypsojo lyg įbestas ir svarstė, ką visa tai galėtų reikšti.

Po kokių trijų minučių atriedėjo tuščia mašina, ir šoferio veidas, vos išvydus keleivį, išsyk persikreipė.

– Laisva mašina? – kostelėjęs iš nustebimo, paklausė Vasilijus Stepanovičius.

– Parodykit pinigų, – piktai atšovė šoferis, nežiūrėdamas į keleivį.

Dar labiau suglumęs, buhalteris, spausdamas po pažasčia vertingąjį portfelį, išsitraukė iš piniginės červončą ir parodė jį šoferiui.

– Nevešiu! – trumpai tarė šis.

Atleiskite... – pradėjo buhalteris, bet šoferis pertraukė jį:

– Trirublių turite?

Visiškai išmuštas iš vėžių buhalteris išsiėmė iš piniginės dvi trirubles ir parodė šoferiui.

– Sėskitės, – riktelėjo šis ir taip plojo per skaitiklį, kad vos jo nesulaužė. – Važiuojam.

– Gražos neturite? – nedrąsiai pasidomėjo buhalteris.

– Pilnos kišenės gražos! – užblovė šoferis, o veidrodėlyje žybtelėjo krauju pasrūvusios jo akys. – Šiandien man trečias atvejis. O ir kitiems panašiai atsitiko. Kažkoks šunsnukis kiša man červončą, o aš jam gražą – keturis penkiasdešimt... Išlipo, bjaurybė! Po penkių minučių žiūriu: vietoj červonco popiergalis nuo narzano butelio! – čia šoferis paleido keletą necenzūrinių žodžių. – Kitas – Zubovo gatvėje. Červončą. Duodu gražos tris rublius. Nuėjo! Aš kyšt ranką į piniginę, o ten bitė – cvakt į pirštą! Ak tu!... – šoferis vėl įterpė necenzūrinių žodžių. – O červonco nėra. Vakar šitam Varjetė teatre (necenzūriniai žodžiai) kažkoks nevidonas fokusininkas paleido netikrus červoncus (necenzūriniai žodžiai).

Buhalteris apmirė, susigūžė ir nutaisė tokią miną, tarytum apskritai pirmą sykį būtų išgirdęs žodį „Varjetė“, o pats pagalvojo: „Tokios tokelės!..“

Nuvažiavęs, kur jam reikia, sėkmingai užsimokėjęs, buhalteris įėjo į pastatą ir nuskubėjo koridorium ten, kur buvo vedėjo kabinetas, bet jau eidamas suprato, kad užsuko čia ne laiku. Vaidybinių renginių komisijos kanceliarijoje viešpatavo kažkoks sąmyšis. Pro šalį praskuodė kurjerė išsprogusiomis akimis ir nusmukusia ant pakaušio skarele.

– Nėra, nėra, nėra, mielieji mano! – šaukė ji nežinia kam. – Švarkas ir kelnės yra, o švarke nieko nėra!

Ji smuko į kažkurias duris, ir jai įkandin pasigirdo dūžtančių indų žvangesys. Iš sekretorės kambario išpuolė buhalterio pažįstamas komisijos pirmojo sektoriaus vedėjas, tačiau jis buvo toks paklaikęs, kad buhalterio nepažino ir dingo be pėdsakų.

Visų šių dalykų priblokštas, buhalteris nusigavo ligi sekretorės kambario, iš kurio buvo galima patekti į komisijos pirmininko kabinetą, ir čia galutinai suglumo.

Pro uždaras kabineto duris sklido griausmingas balsas, be abejonės, priklausęs Prochorui Petrovičiui – komisijos pirmininkui. „Trenka kam nors galvą?“ – pamanė sutrikęs buhalteris ir apsidairęs išvydo kitą vaizdą: odiniame krėsle, atlošusi galvą, nenumaldomai raudodama, su šlapia nosine rankoje, beveik ligi kambario vidurio ištiesusi kojas gulėjo Prochoro Petrovičiaus asmeninė sekretorė – gražuolė Ana Ričardovna.

Visas Anos Ričardovnos smakras buvo ištepilotas lūpų pomada, o persikų spalvos skruostais tekėjo juodi ištirpę blakstienų dažai.

Išvydusi, kad kažkas įėjo, Ana Ričardovna pašoko, puolė prie buhalterio, įsikibo į švarko atlapus, ėmė jį purtyti ir rėkti:

–Ačiū Dievui! Atsirado bent vienas drąsus žmogus! Visi išbėgiojo, visi išdavė! Eime, eime pas jį, aš nežinau, ką daryti! – ir, vis nenustodama raudoti, ji nutempė buhalterį į kabinetą.

Patekęs į kabinetą, buhalteris visų pirma paleido iš rankų portfeli, ir visos mintys jo galvoje apsivertė aukštin kojomis. Ir reikia pasakyti, kad buvo dėl ko.

Už didžiulio rašomojo stalo, ant kurio stūksojo masyvi rašalinė, sėdėjo tuščias kostiumas ir nepadažyta į rašalą sausa plunksna kažką vedžiojo popieriuje. Kostiumas buvo su kaklaraiščiu, švarko kišenėje stirksojo automatinis plunksnakotis, tačiau virš apykaklės nebuvo nei kaklo, nei galvos, o iš rankogalių nekyšojo plaštakos. Kostiumas buvo įnikęs į darbą ir visai nekreipė dėmesio į aplink kilusį sambrūzdį. Išgirdęs, kad kažkas įėjo, kostiumas atsilošė krėsle, ir viršum apykaklės pasigirdo buhalterio gerai pažįstamas Prochoro Petrovičiaus balsas:

–Ko reikia? Juk ant durų parašyta, kad aš nepriimu.

Gražuolė sekretorė suspigo ir, grąžydama rankas, riktelėjo:

–Ar matot? Matot?! Nėra jo! Nėra! Sugrąžinkit jį, sugrąžinkit!

Kažkas įkišo į kabinetą galvą, aiktelėjo ir išlėkė laukan. Buhalteris pajuto, kad jo kojos tirta, ir tūptelėjo ant kėdės kraštelio, bet nepamiršo pakelti nuo žemės portfelio. Ana Ričardovna šokinėjo aplink buhalterį, tąsydama jį už švarko, ir šūkavo:

Aš visuomet, visuomet drausdavau jam velniutis. Štai ir prisivelniavo, – gražuolė pribėgo prie rašomojo stalo ir švelniu muzikaliu balsu, truputėlį sniauškodama nuo ašarų, pašaukė: – Proša! Kur jūs!

Kas čia jums „Proša“? – išdidžiai pasidomėjo kostiumas, dar labiau atsidrėbdamas krėsle.

– Nepažįsta! Manęs nepažįsta! Suprantat? – pravirko sekretorė.

– Prašom kabinate neverkti! – jau širsdamas tarė ūmusis kostiumas siaurais dryželiais ir rankove prisitraukė pluoštą popierių, ketindamas užrašyti ant jų rezoliucijas.

– Ne, negaliu šito regėti, ne, negaliu! – suriko Ana Ričardovna ir išbėgo į savo kabinetėlį, o paskui ją kaip kulka išlėkėir buhalteris.

– Įsivaizduokit sau, sėdžiu, – virpėdama iš susijaudinimo pasakojo Ana Ričardovna, vėl įsitvėrusi buhalterio rankovei, – ir įeina katinas. Juodas, didžiulis kaip begemotas. Aš, žinoma, šaukiu jam „škak!“ Jis – lauk, o vietoj jo įeina storulis, iš snukio irgi panašus į katiną, ir sako: „Kodėl gi jūs, piliete, lankytojams „škak“ šaukiate?“ Ir šmurkšt tiesiai pas Prochorą Petrovičių, aš, žinoma, jam iš paskos, šaukiu: „Jūs iš proto išsikraustėte?“ O tasai akiplėša žengia stačiai prie Prochoro Petrovičiaus ir sėdasi priešais jį ant kėdės! Na,

šis... jis – geriausios širdies žmogus, tik nervingas. Pasikarščiavo! Nieko nesakau. Nervai pairė, pluša kaip juodas jautis, – pasikarščiavo. „Ko jūs braunatės, sako, be leidimo?“ O tasai chamas, įsivaizduokit, išsidrėbė krėslė ir sako su šypsena: „O aš pas jus, sako, su reikalu užsukau, pasišnekėti noriu“. Prochoras Petrovičius vėl pasikarščiavo: „Aš užsiėmęs!“ O tasai, tik pamanykit, drožia: „Visai jūs neužsiėmęs“. A? Na, čia, aišku, Prochoro Petrovičiaus kantrybė trūko, jis kad suriks: „Kas čia dabar? Išveskite jį lauk, velniai mane griebtų!“ O tasai, įsivaizduokit, nusišypsojo ir sako: „Velniai griebtų? O ką, galima pamėginti!“ Tik bumbt, aš nė riktelt nespėjau, žiūriu: nebėra to katinsnukio ir sė... sėdi... kostiumas... Eėė! – pražiojusi bet kokius bruožus praradusią burną, staugte sustaugė Ana Ričardovna.

Užspringusi nuo verksmo, ji atsikvėpė, tačiau ėmė paistyti kažkokias nebesuprantamas nesąmones.

–Ir vis rašo, rašo, rašo! Iš proto gali išeiti! Telefonu kalba! Kostiumas! Visi išsilakstė kaip kiškiai!

Buhalteris stovėjo ir tirtėjo. Bet likimas jo pasigailėjo. Į sekretorės kambarį ramiu tvirtu žingsniu įžengė dviejų asmenų atstovaujama milicija. Išvydusi ją, gražuolė pravirko dar smarkiau, rodydama ranka į kabineto duris.

– Liaukitės verkti, piliete, – ramiai tarė pirmasis, o buhalteris, pajutęs, kad jis čia visai nereikalingas, spruko pro duris ir po minutės jau buvo lauke. Jo galvoje švilpavo kažkoks skersvėjis, gaudė lyg kamine, ir pro tą gaudesį pasigirsdavo kapeldinerių pasakojimų nuotrupos apie vakarykštį katiną, kuris dalyvavo seanse. „Ehėhė! Ar tik ne mūsiškis katinėlis?“

Nieko nepėšęs Komisijoje, sąžiningasis Vasilijus Stepanovičius nutarė užsukti į jos filialą, kuris buvo įsikūręs Vagankovo skersgatvyje. O kad truputį apsiramintų, nuėjo tą kelią pėsčias.

Vaidybinių renginių miesto filialas buvo įsikūręs nuo senatvės apsilaupiusiame name, kuris stovėjo kiemo gilumoje ir garsėjo porfyro kolonomis vestibulyje.

Bet ne kolonos tą dieną stulbino filialo lankytojus, o tai, kas dėjosi tarp jų.

Keletas lankytojų stovėjo nustėrę ir žvelgė į verkiančią panelę, sėdinčią prie staliuko, ant kurio buvo išdėliota speciali teatrinė literatūra, pardavinėjama panelės. Dabar panelė niekam nesiuolė tos literatūros ir į užuojautos kupinus klausimus tik numodavo ranka, o tuo metu viršuje ir apačioje, visose pusėse, visuose filialo skyriuose čirškė telefonai – mažų mažiausia kokios dvi dešimtys plyšaujančių aparatų.

Paverkusi panelę staiga krūptelėjo, isteriškai suklykė:

–Štai ir vėl! – ir netikėtai uždainavo drebančiu sopranu:

Šniokščia Baikalas lyg jūra šauni...

Ant laiptų pasirodęs kurjeris pagrūmojo kažkam kumščiu ir kartu su panele uždainavo dusliu tyliu baritonu:

Kelia statinę vanduo tarsi laivą...

Prie kurjerio balso prisijungė tolimi balsai, choras darėsi vis galingesnis, ir galiausiai daina sugriaudėjo visose filialo kertėse. Artimiausiame kambaryje Nr. 6, kur buvo apskaitos ir kontrolės skyrius, ypač išsiskyrė kažkieno galinga kimi oktava. Choruui akompanavo vis smarkėjantis telefonų čirškesys.

Ei, barguzine, pajudink vilnis!... –

plyšojo kurjeris ant laiptų.

Mergužėlės veidu tekėjo ašaros, ji bandė sukąsti dantis, tačiau burna žiopčiojo savaime, ir ji dainavo oktava aukščiau už kurjerį:

Neški į krantą keleivį!

Tylinčius filialo lankytojus stebino tai, kad choristai, išsibarstę po visus pašalius, dainavo labai darniai, tarsi visas choras stovėtų, nenuleisdamas akių nuo nematomo dirigento.

Praeiviai Vagankovo skersgatvyje stabtelėdavo palei tvorą, stebėdamiesi linksmybe, viešpataujančia filiale.

Sulig pirmojo kupletu pabaiga daina staiga nutrūko – ir vėl tarsi dirigento lazdelei mostelėjus. Kurjeris patyliukais nusikeikė ir dingo.

Čia atsidarė paradinės durys ir pasirodė pilietis vasariniu paltu, iš po kurio kyšojo balto chalato skvernai, o su juo – milicininkas.

–Daktare, darykite ką nors, maldauju, – isteriškai suriko mergužėlė.

Ant laiptų išpuolė filialo sekretorius ir, matyt, degdamas iš gėdos ir drovumo, prašneko mikčiodamas:

–Matot, daktare, pas mus kažkokios masinės hipnozės atvejis... Taigi būtina... – jis nebaigė frazės, ėmė springti žodžiaisir staiga užplėšė tenoru:

Šilka ir Nerčinskas...

– Kvailys! – spėjo riktelėti mergužėlė, bet nepaaiškino, kam tas žodis skirtas, tik per prievartą išraitė visą ruliadą ir pati uždainavo apie Šilką ir Nerčinską.

– Tvardykitės! Liaukitės dainavęs! – kreipėsi daktaras į sekretorių.

Iš visko buvo matyti, kad sekretorius ir pats kažin ką duotų, kad galėtų liautis, bet kaip tik to jis nepajėgė padaryti ir drauge su visu choru paskelbė apgulusiems tvorą praeiviams, kad tankmėj neprarijo jo piktas žvėris ir greitoji kulka nepavijo!

Vos tik kupletas baigėsi, mergužėlė pirmoji gavo valerijono lašų, o paskui gydytojas puolė įkandin sekretoriaus – girdyti ir kitų.

– Atleiskite, piliete, – staiga kreipėsi Vasilijus Stepanovičius į mergužėlę, – ar juodas katinas pas jus nebuvo apsilankęs?

– Koks katinas? – suriko įtūžusi mergužėlė. – Asilas mūsų filiale sėdi, asilas! – ir, pridūrusi: – Tegul girdi! Aš viskąpapasakosiu, – iš tiesų papasakojo, kas atsitiko.

Paaikšėjo, kad miesto filialo vedėjas, „galutinai sužlugdęs palengvintas pramogas“ (pasak mergužėlės), sirgo manija organizuoti visokiausius būrelius.

–Viršininkams akis dūmė! – šaukė mergužėlė.

Per vienerius metus vedėjas spėjo suorganizuoti Lermontovo kūrybos gerbėjų, šachmatų–šaškių, pingpongo ir jojimo būrelius. Vasarop grasino suorganizuosiąs irklavimo gėluose vandenyse ir alpinizmo būrelius.

Ir štai šiandien per pietų pertrauką įeina valgyklon jisai, vedėjas...

–Ir vedasi už parankės kažkokį pašlemėką, – pasakojo mergužėlė, – nežinia iš kur atsiradusį, languotomis kelnikėmis,perskilusia pensnė ir... snukis siaubingas!

Pasak mergužėlės, vedėjas tuoj pat pristatė jį filialo valgykloje pietaujantiems žmonėms kaip žymų choro būrelių organizatorių.

Būsimumų alpinistų veidai apsiniaukė, tačiau vedėjas beregint paragino visus neprarasti žvalumo, o specialistas pajuokavo, pašmaikštavo ir prisiekė, kad dainavimas atimęs labai nedaug laiko, o naudos iš to dainavimo – devynios galybės.

Na, žinoma, kaip papasakojo mergužėlė, pirmieji nuo kėdžių pašoko Fanovas su Kosarčiuku, didžiausi pataikūnai filiale, ir pareiškė užsirašą į būrelį. Kiti darbuotojai suprato, kad išsisukti nuo dainavimo nepavyks, tad irgi pradėjo rašyti į tą būrelį. Buvo nuspręsta dainuoti per pietų pertrauką, nes visą kitą laiką užėmė Lermontovas ir šaškės. Norėdamas parodyti pavyzdį, vedėjas pasiskelbė dainuojąs tenoru, o toliau viskas vyko kaip slogiame sapne. Languotasis chormeisteris subliuvo:

– Do–mi–sol–do! – ištempė iš už spintų pačius droviuosius, kur šie mėgino gelbėtis nuo dainavimo, Kosarčiukui pasakė, kad jo klausia absoliuti, ėmė mykti, rodyti dantis, prašė pagerbti seną regentą dainorių, tvatino kamertonu sau per nagus, maldaudamas užplėšti „Šniokščia Baikalas“.

Užplėšė. Ir šauniai užplėšė. Languotasis tikrai išmanė savo darbą. Sudainavo pirmą kupletą. Čia regentas atsiprašė, tarė: „Tuoį grįšiu!“ – ir... dingo. Visi galvojo, kad jis tikrai tuoį sugrįš. Bet praėjo minutė, praėjo dešimt minučių, o jo nėra. Apsidžiaugė filialo darbuotojai – pabėgo.

Ir staiga kažkaip savaime jie uždainavo antrąjį posmą, pirmu balsu traukė Kosarčiukas, kuris, galimas daiktas, ir neturėjo absoliučios klausos, bet dainavo maloniu aukštu tenoru. Padainavo. Regento nėra! Išsiskirstė į savo vietas, bet nespėjo susėsti prie stalų, kai prieš savo valią vėl uždainavo. Norėtusi liautis – kur tau. Tris minutes patyli ir vėl plėšia. Patyli – plėšia! Tada jau suprato – bėda. Vedėjas iš gėdos užsirakino kabinete.

Mergužėlės pasakojimas nutrūko. Valerijonai nemaž nepadėjo.

Po ketvirčio valandos Vagankovo skersgatvyje prie tvoros sustojo trys sunkvežimiai, į juos buvo sulaipinti visi filialo tarnautojai su vedėju priešakyje.

Vos pirmasis sunkvežimis, sulingavęs tarpuvartėje, išsuko į skersgatvį, kėbule stovintys ir vieni kitiems į pečius įsikibę tarnautojai prasižiojo, ir visame skersgatvyje nuaidėjo populiari daina. Jai pritarė antrasis sunkvežimis, o paskui ir trečiasis. Taip ir išvažiavo. Pro šalį savo reikalais skubantys praeiviai tik prabėgomis žvilgteldavo į sunkvežimius, nemaž nesistebėdami ir manydami, kad tai ekskursija vyksta į užmiestį. Jie iš tikrųjų važiavo į užmiestį, bet ne į ekskursiją, o į profesoriaus Stravinskio kliniką.

Po pusvalandžio visai galvą pametęs buhalteris nusigavo į finansų sektorių, tikėdamasis pagaliau atsikratyti valdiškais pinigais. Patirties pamokytas, jis pirma atsargiai apsidairė po pailgą salę, kur už matinių stiklų su auksiniais užrašais sėdėjo tarnautojai. Jokių nerimo ar netvarkos ženklų buhalteris šičia nepastebėjo. Buvo tylu, kaip ir dera padorioje įstaigoje.

Vasilijus Stepanovičius kyštelėjo galvą pro langelį, virš kurio buvo parašyta: „Pinigų priėmimas“, pasisveikino su kažkokiu nepažįstamu tarnautoju ir mandagiai paprašė įplaukų orderiuko.

– O kam? – paklausė tarnautojas langelyje. Buhalteris nustebo.

– Noriu atiduoti pinigus. Aš iš Varjetė.

– Minutėlę, – atsakė tarnautojas ir akimoku užtraukė tinklėlį ant skylės stikle.

„Keista!“ – pagalvojo buhalteris. Jo nuostaba buvo visai natūrali. Pirmą kartą gyvenime jis atsidūrė tokioje situacijoje. Visi žino, kaip sunku pinigus gauti: tam visuomet gali

atsirasti kliūčių. Bet per trisdešimt Vasilijaus Stepanovičiaus buhalteriovimo metų nebuvo atvejo, kad kas nors, nesvarbu, ar juridinis, ar privatus asmuo, nenorėtų pinigų priimti.

Pagaliau tinkelis dingo, ir buhalteris vėl pasilenkė prie langelio.

– O daug pinigų? – paklausė tarnautojas.

– Dvidešimt vienas tūkstantis septyni šimtai vienuolika rublių.

– Oho! – kažkodėl su ironija tarė tarnautojas ir padavė buhalteriai žalią lapelį.

Atmintinai žinodamas visas grafas, buhalteris akies mirksniu užpildė lapelį ir ėmė rišti virvutę nuo paketo. Išpakavęs savo turtą, akyse jam sumirguliavo, jis kažką skausmingai sumykė.

Prieš akis suribėjo užsienietiški pinigai. Pluoštai Kanados dolerių, anglišku svarų, olandišku guldenų, latvišku latų, estišku kronų...

– Štai jis, vienas iš tų Varjetė pokštininkų... – pasigirdo rūstus balsas už pastėrusio buhalterio nugaros. Ir Vasilijus Stepanovičius tuoj pat buvo suimtas.

XVIII skyrius

NESĖKMINGI VIZITAI

Tuo metu, kai uolusis buhalteris švilpė taksomotoru ten, kur išvydo popierius pasirašinėjančią kostiumą, iš Maskvon atvykusio Kijevo traukinio minkšto placartinio vagono Nr. 9 kartu su kitais išlipo padorus keleivis, nešinas nedideliu fibros lagaminėliu. Tasai keleivis buvo ne kas kitas kaip velionio Berliozo dėdė Maksimilianas Andrejevičius Poplavskis, ekonomistas planuotojas, gyvenantis Kijeve, buvusioje Instituto gatvėje. Maksimiliano Andrejevičiaus atvykimo priežastis buvo užvakar vėlai vakare gauta tokia telegrama:

„Mane ką tik suvažinėjo tramvajus Patriarchuose. Laidotuvės penktadienį trečią valandą. Atvažiuok. Berliožas.“

Maksimilianas Andrejevičius pagrįstai buvo laikomas vienu iš protingiausių žmonių Kijeve. Bet ir patį protingiausią žmogų tokia telegrama gali išmušti iš vėžių. Jeigu žmogus telegrafuoja, kad jį suvažinėjo tramvajus, tai aišku, kad suvažinėjo ne mirtinai. Bet kodėl tada čia kalbama apie laidotuves? O gal jis labai silpnas ir nujaučia, kad mirs? Galimas daiktas, tačiau labai jau keistas toksai tikslumas, – kaip jis gali žinoti, kad bus laidojamas penktadienį trečią valandą? Nuostabi telegrama!

Bet protingi žmonės todėl ir protingi, kad geba išnarplioti painiausius reikalus. Viskas labai paprasta. Įvyko klaida, ir tekstas atėjo iškraipytas. Žodis „mane“, be abejonės, pateko čia iš kitos telegramos, vietoj žodžio „Berliožą“, kuris, dabar jau kitu linksmu, atsidūrė telegramos gale. Šitaip perstūmus žodžius, telegramos turinys tampa aiškus, nors, žinoma, tragiškas.

Kai šiek tiek aprimo sielvartas, sukrėtęs Maksimiliano Andrejevičiaus žmoną, pastarasis nedelsdamas suskato ruoštis į Maskvą.

Reikia atskleisti vieną Maksimiliano Andrejevičiaus paslaptį. Suprantama, jam buvo gaila žmonos sūnėno, žuvusio pačiame jėgų žydėjime. Bet, būdamas veiklus žmogus, jis, aišku, suprato, kad dalyvauti laidotuvėse jam anaipol nebūtina. Ir vis dėlto Maksimilianas Andrejevičius skubėjo į Maskvą. Kodėl gi? Priežastis viena – butas. Butas Maskvoje! Rimtas dalykas. Nežinia kodėl, tačiau Kijevas Maksimilianui Andrejevičiui nepatiko, ir mintis apie Maskvą pastaruoju metu jam taip kvaršino galvą, jog jis net naktį užmigt negalėdavo.

Jo nedžiugino pavasariniai Dnepro potvyniai, kai vanduo, apsėmęs salas slėniamame krante, susiliedavo su horizontu. Jo nedžiugino tas stulbinančio grožio reginys, kuris atsiverdavo stovint kunigaikščio Vladimiro paminklo papėdėj. Širdies jam nelinksmino saulės blyksniai, mirguliuojantys pavasarį ant plytomis grįstų Vladimiro kalvos takų. Nieko daugiau jis netroško, tik persikelti į Maskvą.

Skelbimai laikraščiuose, kad butas Kijeve, Instituto gatvėje, keičiamas į mažesnio ploto butą Maskvoje, nedavė jokių rezultatų. Pageidaujančių keistis neatsirasdavo, o jeigu retsykiais koks ir pasitaikydavo, tai siūlydavo nesąžiningą sandėrį.

Telegrama pritrenkė Maksimilianą Andrejevičių. Nuodėmė būtų pražiopsoti tokį momentą. Veiklūs žmonės žino, kad panašūs momentai nesikartoja.

Žodžiu, nepaisant visų sunkumų, reikėjo kaip nors paveldėti sūnėno butą Sodų gatvėje. Taip, tatau keblus, labai keblus reikalas, tačiau visus keblumus privalu žūtbūt įveikti. Iš patirties Maksimilianas Andrejevičius žinojo, kad, siekiant šio tikslo, pirmas ir neatidėliotinas žingsnis turi būti toks: reikia truks plyš nors laikinai prisiregistruoti trijuose mirusio sūnėno kambariuose.

Penktadienio priešpietę Maksimilianas Andrejevičius įžengė pro duris į kambarį, kuriame glaudėsi Sodų gatvės namo Nr. 302 bis valdyba.

Ankštame kambarėlyje ant sienos kabojo senas plakatas, keliais paveikslėliais vaizduojantis įvairius skenduolių gaivinimo būdus, o prie medinio stalo vienut vienas sėdėjo pusamžis nesiskutęs vyriškis nerimo kupinomis akimis.

– Ar galėčiau pasikalbėti su valdybos pirmininku? – nusiimdamas skrybėlę ir dėdamas ant tuščios kėdės savo lagaminėlį, mandagiai pasiteiravo ekonomistas planuotojas.

Šitas, regis, visai paprastas klausimas kažkodėl taip sutrikdė sėdintį žmogų, kad net jo veidas persimainė. Neramiai šnairuodamas, jis puse lūpų burbtelėjo, kad pirmininko nėra.

– Gal jis namie? – paklausė Poplavskis. – Turiu į jį labai skubų reikalą.

Sėdintysis vėl kažką neaiškiai numykė. Bet vis dėlto galima buvo atspėti, kad pirmininko nėra ir namie.

– O kada bus?

Sėdintysis nieko nebeatsakė ir kažkaip liūdnai pažvelgė pro langą.

„Aha!“ – tarė pats sau protingasis Poplavskis ir paklausė, kur sekretorius.

Keistasis žmogus už stalo nuo įtampos net paraudo ir vėl neaiškiai sumurmėjo, kad sekretoriaus irgi nėra... nežinia, kada ateis ir... kad sekretorius serga...

„Aha!“ – tarė pats sau Poplavskis. – Bet kas nors iš valdybos narių yra?

Aš, – silpnu balsu atsiliepė žmogus.

– Matote, – įtaigiai prašneko Poplavskis, – aš esu vienintelis velionio Berliozo įpėdinis. Mano sūnėnas, kaip žinote, žuvo prie Patriarcho tvenkinių, ir pagal įstatymą aš privalau perimti palikimą, esantį mūsų bute numeris penkiasdešimt...

– Aš nieko nežinau, drauge, – liūdnai pertraukė jį žmogus.

– Bet atleiskite, – skambiu balsu rėžė Poplavskis, – jūs esate valdybos narys ir privalote...

Tuo laiku į kambarį įėjo kažkoks pilietis. Išvydęs jį, žmogus už stalo išblyško.

– Valdybos narys Piatnažko? – paklausė atėjęs sėdintįjį.

– Aš, – vos girdimu balsu atsiliepė šis.

Atvykėlis kažką pakuždėjo sėdinčiajam, šis visiškai sutrikęs pakilo nuo kėdės, ir po kelių sekundžių Poplavskis liko vienas tuščiame valdybos kambaryje.

„Ak, kaip negerai! Ir atsitik tu man taip, kad visus iš karto...“ – apmaudžiai galvojo Poplavskis, per asfaltuotą kiemą skubėdamas į butą Nr. 50.

Ekonomistui planuotojui paskambinus, durys kaipmat atsidarė, ir Maksimilianas Andrejevičius pateko į tamsoką prieškambarį. Jį truputėlį nustebino ta aplinkybė, kad buvo neaišku, kas tas duris atidarė: prieškambaryje nieko nebuvo, tik milžiniškas juodas katinas tupėjo ant kėdės.

Maksimilianas Andrejevičius kostelėjo, sutrepsėjo, o tuomet atsidarė kabineto durys, ir prieškambarin išėjo Korovjovas. Maksimilianas Andrejevičius mandagiai, bet oriai jam nusilenkė ir tarė:

–Mano pavardė Poplavskis. Aš esu velionio...

Jam nespėjus baigti, Korovjovas akimirksniu išsitraukė iš kišenės nosinę, įsikniaubė į ją ir pravirko.

– ...Berliozo dėdė...

– Kaipgi, kaipgi, – pertarė jį Korovjovas, atitraukdamas nosinę nuo veido. – Vos žvilgtelėjau į jus, išsyk supratau, kad čia jūs! – jis vėl apsipylė ašaromis, ėmė kūkčioti ir aimanuoti: – Tai bėda, a? Kur tai matyta? A?

– Tramvajus suvažinėjo? :– pašnibždomis paklausė Poplavskis.

– Gatavai, – riktelėjo Korovjovas, ir ašaros upeliais pasruvo iš po jo pensnė, – gatavai! Pats mačiau. Įsivaizduojat – žybt! Galva – čekšt! Dešinė koja – triokšt, pusiau! Kairė – triokšt, pusiau! Va ko tie tramvajai pridaro! – ir, matyt, nebepajėgdamas susitvardyti, Korovjovas įsirėmė nosim į sieną palei veidrodį ir sukrūpčiojo nuo raudos.

Berliozo dėdę nuoširdžiai pribloškė nepažįstamojo elgesys. „O dar sako, kad šiais laikais nebūna geros širdies žmonių!“ – pagalvojo jis, jausdamas, kad ir jam akyse pradeda perštėti. Bet sykiu jo sielą aptemdė ir nemalonūs debesėlis, o galvon lyg gyvačiukė įsirangė mintis, ar tik tas geros širdies žmogus nebus jau prisiregistravęs velionio bute, nes ir tokių atvejų gyvenime būta.

– Atleiskite, jūs buvote mano žuvusio Mišos draugas? –paklausė jis, rankove šluostydamasis kairę sausą akį, o dešine stebėdamas sielvarto priblokštą Korovjovą. Tačiau šis taip sriūbavo, jog nieko daugiau negalėjai suprasti, tik tuos vis kartojamus žodžius „triokšt – ir pusiau!“ Į valias prisiverkęs, Korovjovas pagaliau atšlijo nuo sienos ir pralemeno:

– Ne, nebėgaliau! Einu, išgersiu tris šimtus valerijonų lašų! – ir, atsukęs į Poplavskį baisiai užverktą veidą, pridūrė: – Štai kokie tie tramvajai!

– Atleiskite, ar jūs pasiuntėte man telegramą? – paklausė Maksimilianas Andrejevičius, iš visų jėgų sukdamas galvą, kasgalėtų būti šitas keistasis verksnys.

– Jis! – atsakė Korovjovas ir parodė pirštu į katiną. Poplavskis išpūtė akis, manydamas, kad gerai nenugirdo.

– Ne, nebėr sveikatos, nebegaliu, – šniurkščiodamas nosimi, kalbėjo Korovjovas, – taip ir matau: ratas per koją... o juk vien ratas dešimt pūdų sveria... Triokšt! Einu, atsigulsiu, nusnūsiu, gal skausmas atlėgs, – ir jis dingo iš prieškambario.

O katinas sukrutėjo, nušoko nuo kėdės, atsistojo ant užpakalinių kojų, įsisprendė į šonus, pražiojo nasrus ir pasakė:

– Na, aš pasiunčiau telegramą. Kas toliau?

Maksimilianui Andrejevičiui išsyk apsisuko galva, rankos ir kojos nutirpo, jis paleido iš rankų lagaminą ir klestelėjo ant kėdės priešais katiną.

– Aš berods rusiškai klausiu, – rūsčiai tarė katinas, – kas toliau?

Bet Poplavskis neatsiliepė.

– Pasą! – vamptelėjo katinas ir ištiesė putlią leteną. Nieko nebenutuokdamas ir matydamas tik dvi kibirkštis, žybsinčias katino akyse, Poplavskis išsitraukė iš kišenės pasą lyg durklą. Katinas pasiėmė nuo stalelio po veidrodžiu akinius plačiais juodais rėmais, užsidėjo juos ant snukio, dėl to pasidarydamas dar įspūdingesnis, ir ištraukė iš drebančių Poplavskio rankų pasą.

„Idomu: ar aš apalpsiu, ar ne?“ – toptelėjo Poplavskiui. Iš tolo girdėjosi Korovjovo kūkčiojimas, prieškambaryje pasklido eterio, valerijonų ir dar kažkokios šleikščios bjaurasties kvapas.

– Koks skyrius išdavė dokumentą? – paklausė katinas, įsistebeilydamas į puslapį. Atsakymo nesulaukė.

– Keturi šimtai dvyliktas, – pats sau atsakė katinas, letena vedžiodamas po pasą, kuri laikė aukštyrų kojomis, – na, aišku! Žinau aš tą skyrių! Tenai bet kam pasus išduoda! O aš, pavyzdžiui, tokiam kaip jūs neišduočiau! Nieku gyvu neišduočiau! Tik pažvelgčiau į veidą ir išsyk atsakyčiau! – katinas taip iširdo, jog sviedė pasą ant grindų. – Jūsų dalyvavimas laidotuvėse atšaukiamas, – toliau kalbėjo katinas oficialiu tonu, – prašom vykti į nuolatinę gyvenamąją vietą, – ir suriaumojo durų link, – Azazelai!

Jo pašauktas, prieškambarin išbėgo mažas, šlubčiojantis, juodu triko apsitempęs rudis su geltona iltimi ir valkiu aptraukta kaire akim.

Poplavskis pajuto, kad jam trūksta kvapo, pakilo nuo kėdės, žengė atatupstas, susigriebė už širdies.

– Azazelai, palydėk! – įsakė katinas ir išėjo iš prieškambario.

– Poplavski, – tyliai balsu sniaukrodamas tarė rudis, – tikiuosi, jau viskas aišku?

Poplavskis linktelėjo galva.

– Nedelsiant grįžk į Kijevą, – toliau kalbėjo Azazelas, – tupėk ten tyliai kaip pelė po šluota ir apie jokių butus Maskvoje nesvajok, aišku?

Tasai mažaūgis rudis, mirtinai pergąsdinęs Poplavskį savo iltimi, peiliu ir žvaira akimi, siekė ekonomistui tik iki peties, tačiau darbavosi energingai, mikliai ir tvarkingai.

Pirmiausiai jis pakėlė nuo žemės pasą ir padavė Maksimilianui Andrejevičiui, o šis paėmė knygelę pastėrusia ranka. Paskui pavadintasis Azazelu viena ranka čiupo lagaminą, kita atlapojo duris ir, pastvėręs Berliozo dėdę už parankės, išvedė jį į laiptų aikštelę. Poplavskis prisišliejo prie sienos. Be jokio rakto Azazelas atidarė lagaminą, ištraukė iš jo didžiulę keptą vištą be vienos kojos, suvyniotą į riebaluotą laikraštį, ir padėjo ją ant grindų. Tada išėmė dvi poras baltinių, diržą skustuvui galąsti, kažkokią knygelę, dėkliuką ir viską paspyrė koja žemyn į kiaurymę tarp laiptų. Pasiliko tik vištą.

Žemyn nuskrido ir tuščias lagaminas. Buvo girdėti, kaip jis dunkstelėjo apačioje, sprendžiant iš garso, nulėkė jo dangtis.

Paskui rudasis plėšikas čiupo už kojos vištą ir tąja višta taip smarkiai ir baisiai trenkė Poplavskiui per sprandą, kad pati višta nutrūko, o koja liko Azazelo rankoje. Viskas susimaišė Oblonskių namuose, kaip teisingai yra pasakęs įžymus rašytojas LevasTolstojus. Lygiai tą patį jis būtų pasakęs ir šįsyk. Taip! Viskas susimaišė Poplavskio akyse. Prieš jas praskriejo ilgą uodegą palikusi kibirkštis, paskui pavirtusi kažkokiu gedulingu zigzagu, kuris akimirksniu užtemdė gegužės dieną, – ir Poplavskis nubildėjo laiptais žemyn, laikydamas rankoje pasą. Nubildėjęs iki posūkio, jis koja išdaužė apatinės aikštelės lango stiklą ir klestelėjo ant laiptuko. Pro šalį pasišokinėdama nulėkė bekojė višta irnugarmėjo į tarpuliptę. Viršuje likęs Azazelas akimomu apgraužė vištos koją, kaulą įsikišo į šoninę triko kišenaite, grįžo į butą ir užsitrenkė duris.

Tuo metu apačioje pasigirdo atsargūs aukštyn kopiančio žmogaus žingsniai.

Nusileidęs dar vienais laiptais, Poplavskis atsisėdo ant medinio suoliuko aikštelėje ir atsipūtė.

Kažkoks mažutis senyvas žmogelis be galo liūdnu veidu, su senovišku česučios kostiumu ir kieta šiaudine skrybėle, apjuosta žalia juosta, stabtelėjo prie Poplavskio.

– Malonėkite pasakyt, piliet, – liūdnu balsu pasiteiravo žmogelis, – kur čia butas numeris penkiasdešimt?

– Aukščiau! – trumpai atšovė Poplavskis.

– Širdingiausiai dėkoju, piliet, – tuo pačiu liūdnu balsu pasakė žmogelis ir leidosi kopti aukštyn, o Poplavskis pašoko ir nuskuodė žemyn.

Kyla klausimas, ar tik ne į miliciją skubėjo Maksimilianas Andrejevičius, ar tik neketino jis apskusti plėšikų, kurie vidur šviesios dienos panaudojo prieš jį baisų smurtą? Ne, nieku gyvu, dėl to galima garantuoti. Nueiti į miliciją ir pareikšti, kad štai, girdi, akiniuotas katinas ką tik skaitė mano pasą, o paskui žmogus su triko ir peiliu... ne, piliečiai, Maksimilianas Andrejevičius tikrai buvo protingas žmogus!

Jis spėjo nusileisti apačion ir šalia laukųjų durų pastebėjo kažkokio sandėliuko duris. Šitų durų stiklas buvo išdaužtas. Poplavskis įsikišo pasą į kišenę, apsižvalgė, tikėdamasis pamatyti nukritusius savo daiktus. Bet jų nebuvo nė ženklo. Poplavskis net pats nusistebėjo, kad jam dėl to nei šilta, nei šalta. Jam kilo kita įdomi ir gundanti mintis – pasižiūrėti, kaip seksis žmogeliui tame prakeiktame bute. Aišku kaip dieną: jeigu jis klausė, kur tasai butas, vadinasi,ėjo ten pirmą sykį. Taigi jis beregint paklius stačiai į nagus šutvei, įsitaisiusiai bute Nr. 50. Nuo jauts sakė Poplavskiui, kad žmogelis labai greitai išeis iš to buto. Į jokias sūnėno laidotuves Maksimilianas Andrejevičius, suprantama, eiti nebesirengė, o iki Kijevo traukinio buvo pakankamai laiko. Ekonomistas apsižvalgė ir smuko į sandėliuką.

Tuo metu kažkur viršuje dunkstelėjo durys. „Jis įėjo vidun!“ – stingstančia širdim pagalvojo Poplavskis. Sandėliuke buvo vėsoka, trenkė pelėmis ir batais. Maksimilianas Andrejevičius atsisėdo ant kažkokios medinės trinkos ir nusprendė palaukti. Pozicija buvo patogi, tiesiai pro sandėliuko langą galėjai matyti šeštos laiptinės laukujes duris.

Tačiau laukti teko ilgiau, negu manė kijevietis. Laiptinė kažkodėl visą laiką buvo tuščia. Viską galėjai puikiai girdėti, pagaliau penktame aukšte trinkelėjo durys. Poplavskis apmirė. Taip, jo žingsniai. „Lipa žemyn“. Vienu aukštu žemiau atsidarė durys. Žingsniai nutilo. Moteriškas balsas. Liūdnojo žmogelio balsas... taip, tai jo balsas... Pasakė kažką panašaus į „atstok, dėl Dievo meilės“... Poplavskio ausis stirksojo

išdaužtame lange. Ta ausis pagavo moters juoką. Greiti ir mitrūs žingsniai žemyn; ir štai šmestelėjo moters nugara. Toji moteris, nešina žaliu ceratiniu krepšeliu, išėjo pro laukujės duris į kiemą. O ano žmogelio žingsneliai vėl pasigirdo. „Keista, jis grįžta atgal į butą. Štai vėl viršuje atsidarė durys. Ką gi, dar luktelėsim“.

Šįsyk laukti teko neilgai. Durys dunkst. Žingsneliai. Žingsneliai nuščiuvo. Siaubingas riksmas. Katės kniaukimas. Greiti, smulkūs žingsneliai, žemyn, žemyn, žemyn!

Poplavskis sulaukė. Žegnodamasis ir kažką murmeldamas praskuodė liūdnasis žmogus, be skrybėlės, visai paklaikysiu veidu, subraižyta plike ir šlaput šlaputėlėmis kelnėmis. Jis puolė taisyti laukųjų durų rankeną, iš baimės nebesuvokdamas, kurion pusėn tos durys atsidaro – ar į lauką, ar į vidų, – galiausiai įveikė jas ir išpuolė į saulėtą kiemą.

Butas buvo patikrintas, nebekvaršindamas sau galvos nei dėl mirusio sūnėno, nei dėl buto, krūpčiodamas vien nuo minties apie tą pavojų, kuris jam grėsė, Maksimilianas Andrejevičius, šnibždėdamas tik du žodžius: „Viskas aišku! Viskas aišku!“, išbėgo į kiemą. Po kelių minučių troleibusas lakino ekonomistą planuotoją Kijevo stoties link.

Kol ekonomistas lindėjo sandėliuke, mažajam žmogui nutiko be galo nemaloni istorija. Žmogelis buvo Varjetė bufetininkas Andrejus Fokičius Sokovas. Kol tardytojai apklausinėjo Varjetė tarnautojus, Andrejus Fokičius laikėsi nuošalyje, ir buvo pastebėta tik tiek, kad jis pasidarė dar liūdnas nei visada, be to, kad teiravosi kurjerį Karpovą, kur apsigyveno atvykęs magas.

Taigi, prasilenkęs laiptų aikštelėje su ekonomistu, bufetininkas užkopė į penktą aukštą ir paskambino į buto Nr. 50 duris.

Durys atsidarė nedelsiant, tačiau bufetininkas krūptelėjo, žengė atatupstas ir ne iš karto įėjo vidun. Duris atidarė visai nuoga mergina, pasirišusi tik koketišką nėrinuotą prijuostėlę ir prisisegusi ant galvos baltą kykutį. Tiesa, ji avėjo auksinėmis kurpaitėmis. Merginos kūnas buvo nepriekaištingai sudėtas, ir vieninteliu jos išvaizdos trūkumu galėjai laikyti tik tamsiai raudoną randą ant kaklo.

– Ką gi, užeikit, jei skambinot! – tarė mergina, įsmeigusi į bufetininką žalias ištvirkėlės akis.

Andrejus Fokičius aiktelėjo, sumirksėjo ir, keldamas nuo galvos skrybėlę, žengė į prieškambarį. Kaip tik tuo metu prieškambarėje suskambo telefonas. Besarmatė kambarinė, vieną koją pastačiusi ant kėdės, nukėlė ragelį ir tarė į jį:

–Alio!

Bufetininkas nežinojo, kur dėti akis, mindžikavo vietoje ir mintijo: „Tai bent užsieniečio kambarinė! Tfu, kokia šlykštytynė!“ Ir, gelbėdamasis nuo tos šlykštytynės, ėmė žvalgytis į šalis.

Didelis apytamsis prieškambaris buvo užgriozdintas neįprastais daiktais ir drabužiais. Štai ant kėdės atkaltės kabojo gedulingas apsiaustas ugnies spalvos pamušalu, ant stalelio po veidrodžiu gulėjo ilga špaga su spindinčia auksine rankena. Trys špagos sidabrinėmis rankenomis paprasčiausiai stovėjo kampe tarsi kokie skėčiai ar lazdos. O ant elnio ragu kabojo beretės, papuoštos erelio plunksnomis.

Taip, – kalbėjo telefonu kambarinė, – kas? Baronas Maigelis? Klausau. Taip! Ponas artistas šiandien namuose. Taip, jam bus malonu jus išvysti. Taip, svečiai... Frakas arba juodas švarkas. Ką? Dvyliką nakties, – baigusi kalbėti, kambarinė padėjo ragelį ir kreipėsi į bufetininką: – Ko pageidausite?

– Norėčiau pamatyti pilietį artistą.

– Ką? Patį artistą?

– Patį, – liūdnai atsakė bufetininkas.
– Paklausiu, – matyt, dvejojama tarė kambarinė ir, pravėrusi duris į velionio Berliozo kabinetą, pranešė: – Riteri, atvyko kažkoks menkas žmogelis, kuris sako, kad jam reikalingas mesiras.

– Tegul užaina, – pasigirdo iš kabineto išgveręs Korovjovo balsas.
– Eikit į svetainę, – visai paprastai tarė mergina, tarsi būtų apsirengusi kaip normalus žmogus, ir pravėrė duris į svetainę, o pati dingo iš priėškambario.

Išėjęs ten, kur buvo pakviestas, bufetininkas užmiršo net savo reikalą – taip apstulbino jį kambario apstatymas. Pro didelių langų spalvotus stiklus (be pėdsakų dingusios juvelyro našlės išmonė) tarytumei bažnyčioje liejosi nepaprasta šviesa. Nors buvo karšta pavasario diena, senoviškame didžiuliame židinyje pleškėjo malkos. Bet kambaryje toli gražu nebuvo karšta, net priešingai, įeinantį bufetininką nusmelkė kažkokia požemių drėgmė. Prie židinio, ant tigro kailio, iš malonumo markstydamasis prieš ugnį, tupėjo didžiulis juodas katinas. Stovėjo stalias, į kurį žvilgtelėjęs dievobaimingas bufetininkas krūptelėjo: stalias buvo užtiestas bažnytiniu brokatu. Ant brokatinės staltiesės stovėjo galybė butelių – pilvotų, apiplėkusių ir dulkėtų. Tarp butelių tviskėjo dubuo, ir išsyk buvo aišku, kad tas dubuo iš gryno aukso. Palei židinį mažaūgis rudis su peiliu už diržo ant ilgos špagos čirškino mėsos gabalus, sultys lašėjo į ugnį, o dūmai kilo dūmtraukiu. Kvepėjo ne vien kepsniu, kvepėjo kažkokiais labai stipriais kvepalais ir smilkalais. Jau žinojusiam iš laikraščių apie Berliozo mirtį ir apie jo gyvenamą vietą bufetininkui net dingtelėjo mintis, ar tik čia, ko gero, nebuvo laikomos gedulingos pamaldos, tačiau šią mintį jis, beje, tučtuojau atmetė kaip visai paiką.

Priblokštas bufetininkas netikėtai išgirdo sodrų bosą:

– Na, tai kuo aš jums galiu būti naudingas?

Tik dabar bufetininkas ir išvydo šešėlyje tą, kurio jam reikėjo.

Juodasis magas tysojo ant kažkokios neaprėpiamos žemos sofos, o aplink jį mėtėsi pagalvės. Bufetininkui pasirodė, kad artistas apsirengęs vien tik juodais apatiniais ir tokiais pat juodais smailiosiais batais.

– Aš, – graudžiai prašneko bufetininkas, – esu Varjetė teatro bufeto vedėjas...

Artistas, tarsi norėdamas uždengti bufetininkui burną, ištiesė į priekį ranką, ant kurios pirštų žybčiojo brangakmeniai, ir labai karštai prabilo:

– Ne, ne, ne! Daugiau nė žodžio! Nieku gyvu ir niekuomet! Ničnieko iš jūsų bufeto neimsiu burnon! Aš, gerbiamasis, vakar praėjau pro jūsų prekystalį ir ligi šiol negaliu pamiršti nei eršketo, nei brinzos. Brangusis! Brinza nebūna žalios spalvos, kažkas jus apgavo. Ji turi būti balta. Taigi, o arbata? Juk tai pamazgos! Aš savo akimis mačiau, kaip kažkokia nevalyva merguželė pylė iš kibiro į jūsų milžinišką virdulį šulinio vandenį, o arbata tuo metu vis tiek buvo pilstoma į stiklines. Ne, mielas, šitaip negalima!

– Dovanokit, – suvebleno tokio netikėto antpuolio pritrenktas Andrejus Fokičius, – aš ne dėl to, ir eršketas čia niekuo dėtas.

– Kaip niekuo dėtas, jeigu jis pagedęs!

– Eršketą mums atvežė antro šviežumo, – pranešė bufetininkas.

– Balandėli, kalbi nesąmones!

– Kodėl nesąmones?

– Todėl, kad antras šviežumas – nesąmonė! Šviežumas būna tik vienas – pirmas ir paskutinis. O jeigu eršketas antro šviežumo, vadinasi, jis pašvinkęs!

– Dovanokit... – vėl buvo beprabylęs bufetininkas, neišmanydamas, kaip čia išsisukus nuo kimbančio prie jo artisto.

– Negaliu dovanoti, – griežtai tarė šis.

– Aš ne dėl to atėjau! – galutinai sutrikęs, pratarė bufetininkas.

– Ne dėl to? – nustebė magas iš užsienio. – O dėl ko gi jūs dar galėjęt ateiti pas mane? Jeigu atmintis manęs neapgauna, iš jums pagal profesiją artimų žmonių aš pažinojau tik vieną markitantę, bet labai seniai, kai jūs dar nė gimęs nebuvote. Beje, aš džiaugiuosi. Azazelai! Taburetę ponui bufeto vedėjui!

Tasai, kuris kepė mėsą, atsisuko, išgąsdindamas bufetininką savo iltimis, ir mikliai padavėjam vieną iš tamsių žemučių ažuolinių taburečių. Kitokių sėdimų baldų kambaryje nebuvo.

Bufetininkas suvapėjo:

– Širdingai dėkoju, – ir atsisėdo ant suoliuko. Užpakalinė kojelė tučtuojau triokstelėjo ir nulūžo, o bufetininkas aiktelėjęs skaudžiai tvojos užpakaliu į grindis. Griūdamas jis užkabino koja kitą suolelį, stovėjusį priešais, ir užsivertė sau ant kelnių taurę, sklidiną raudono vyno.

Artistas sušuko:

– Ai! Ar neužsigavote?

Azazelas padėjo bufetininkui atsikelti, padavė kitą taburetę. Šeimininkui pasiūlius nusimauti kelnės ir išsidžiovinti jas prie ugnies, bufetininkas širdgėlos kupinu balsu atsisakė ir, be galo nepatogiai jausdamasis su šlapiais drabužiais, baugiai prisėdo ant kito suolelio.

– Aš mėgstu sėdėti žemai, – prabilo artistas, – nuo žemos kėdės ne taip baisu kristi. Taigi mes sustojom prie eršketo? Balandėli mano! Šviežumas, šviežumas, šviežumas, štai koks turi būti kiekvieno bufetininko šūkis. Pala, gal teiktumėtės paragauti.

Purpurinėje židinio liepsnų šviesoje priešais bufetininką tvykstelėjo špaga, ir Azazelas įvertė į auksinę lėkštę šnypščiantį mėsos gabalą, pašlakstė jį citrinos sultimis ir padavė bufetininkui dvinagę auksinę šakutę.

– Širdingai... aš...

– Ne, ne, paragaukit!

Bufetininkas iš mandagumo įsidėjo kąsnelį burnon ir tuoj pajuto, kad kramto iš tiesų labai šviežią ir, svarbiausia, nepaprastai skanų patiekalą. Tačiau, kramsnodamas kvapią sultingą mėsą, bufetininkas vos neužspringo ir nenugriuvo antrąsyk. Iš gretimo kambario įskrido didelis tamsus paukštis ir sparnu užkliudė bufetininko plikę. Kai paukštis nutūpė šalia laikrodžio ant židinio atbrailos, pasirodė, kad tai pelėda. „Viešpatie švenčiausias! – pamanė nervingas kaip visi bufetininkai Andrejus Fokičius, – tai bent butukas!“

– Taurę vyno? Balto, raudono? Kokios šalies vyną jūs labiau mėgstate šiuo paros metu?

– Širdingai... aš negeriu...

– Be reikalo! Tada gal malonėsite partiją kauliukais? O gal mėgstate kokius nors kitus lošimus? Domino, kortas?

– Nelošiu, – atsiliepė jau pavargęs bufetininkas.

– Visai blogai, – pareiškė šeimininkas, – sakykit, ką norit, tačiau vyrai, kurie vengia vyno, lošimų, žavingų moterų draugijos, pašnekesių prie pietų stalo, didžiai įtartini. Tokie žmonės arba sunkiai serga, arba slapčiomis nekenčia aplinkinių. Tiesa, būna ir išimčių. Tarp žmonių, sėdėjusių drauge su manim prie puotos stalo, retkarčiais pasitaikydavo nuostabių niekšų! Na, aš klausau, klokite savo reikalą.

– Vakar jūs teikėtės rodyti fokusus...

– Aš? – šūktelėjo nustebęs magas. – Ką jūs, gerbiamasis. Man tokie dalykai lyg ir nederą.

– Atleiskite, – tarė išmuštas iš vėžių bufetininkas, – bet juk juodosios magijos seansas...

– Ak, štai kas, štai kas! Mielasis! Išduosiu jums paslaptį: aš visai ne artistas, aš paprasčiausiai norėjau išvysti pulką maskviečių, o patogiausia tai padaryti teatre. Štai mano palydovai, – jis linktelėjo į katiną, – ir surengė šitą seansą, o aš tik sėdėjau ir žiūrėjau į maskviečius. Bet jūs neblyškite, o sakykite, kokie gi su šiuo seansu susiję reikalai atvedė jus pas mane?

– Teikitės prisiminti, be visa ko, iš palubės krito pinigėliai... – bufetininkas prislopino balsą ir droviai apsidairė, – na, visi jų ir prisigaudė. Ir štai užėina į bufetą jaunuolis, duoda červončą, aš jam gražą – aštuonis su puse... Paskui antras.

– Taip pat jaunuolis?

– Ne, pusamžis. Trečias, ketvirtas... Aš visiems dalinu gražą. O šiandien patikrinau kasą, ėgi pinigų vietoje – sukarpyti popierėliai. Bufete trūksta šimto dešimties rublių!

– Ajajai! – sušuko artistas. – Nejau jie manė, kad pinigai tikri? Man net mintis nekylo, kad jie šitaip būtų padarę tyčia.

Bufetininkas kažkaip šnairai ir liūdnei apsidairė, bet nieko neatsakė.

– Nejaugi sukčiai? – sunerimęs paklausė magas svečią. – Nejau tarp maskviečių esama sukčių?

Bufetininkas taip karčiai šyptelėjo, jog neliko jokių abejonių: taip, tarp maskviečių esama sukčių.

– Kaip negražu! – pasipiktino Volandas. – Neturtingą žmogų... juk jūs – neturtingas žmogus?

Bufetininkas įtraukė galvą į pečius, tad iškart tapo aišku, kad jis neturtingas žmogus.

– Kiek turite santaupų?

Klausimas buvo užduotas užjaučiamu tonu, tačiau tokio klausimo vis dėlto negalima pavadinti taktišku. Bufetininkas ėmė muistytis.

– Du šimtus keturiasdešimt tūkstančių penkiose taupomosiose kasose, – atsiliepė iš gretimo kambario blerbiantis balsas, – ir namie po grindimis du šimtus aukso dešimtinių.

Bufetininkas, sakytumėi, lipte prilipo prie taburetės.

– Na, žinoma, anokia čia suma, – atlaidžiai tarė Volandas savo svečiui, – nors, beje, ir ta jums nereikalinga. Kada jūs mirsite?

Šįkart bufetininkas jau pasipiktino.

– Niekas to nežino, ir niekam tas neturėtų rūpėti, – atsakė jis.

– Na jau, nežino, – vėl pasigirdo iš kabineto tas pats išgveręs balsas, – pamanykit, Niutono binomas! Jis mirs po devynių mėnesių, ateinančių metų vasarį, nuo kepenų vėžio Pirmoje MVU klinikoje, ketvirtoje palatoje.

Bufetininko veidas pagelto.

– Devyni mėnesiai, – skaičiavo susimąstęs Volandas, – du šimtai keturiasdešimt devyni tūkstančiai... Po dvidešimt septynis tūkstančius per mėnesį? Mažoka, bet kukliai gyvenant, pakaks. O dar tie auksiniai.

– Auksinių realizuoti nepavyks, – įsikišo tas pats balsas, lediniais gniaužtais griebdamas bufetininkui už širdies, – po Andrejaus Fokičiaus mirties namas bus tuoj pat nugriautas, o dešimtinės pristatytos į Valstybinį banką.

– Bet aš nepatarčiau jums gultis į kliniką, – toliau kalbėjo artistas, – koks įdomumas merdėti palatoje, kur aplink vaitoja ir kriokia beviltiški ligoniai. Ar negeriau už tuos dvidešimt septynis tūkstančius iškelti puotą ir, išgėrus nuodų, skambant stygomis, iškeliauti, apsuptam svaigstančių nuo vyno gražuolių ir šaunių bičiulių?

Smarkiai pasenęs bufetininkas sėdėjo net nekrusteldamas. Juodi ratilai apjuosė jo akis, skruostai subliūško, apatinis žandikaulis atvipo.

– Tiesą sakant, mes užsisvajojom, – šūktelėjo šeimininkas, – arčiau prie reikalo. Rodykit tuos sukarpytus popierėlius.

Bufetininkas jaudindamasis išsitraukė iš kišenės pakelį, išvyniojo jį ir nustėro. Laikraščio skiautėje gulėjo červoncai.

– Brangusis, jūs iš tiesų negaluojaite, – tarė Volandas, gūžtelėjęs pečiais.

Išgąstingai šypsodamasis, bufetininkas pakilo nuo taburetės.

– O jei... – užsikirsdamas pratarė jis, – jeigu jie vėlei, taip sakant...

– Hm... – susimąstė artistas, – na, tuomet vėl užsukit pas mus. Maloniai prašom!

Džiaugiuosi su jumis susipažinęs.

Sulig tais žodžiais iš kabineto išpuolė Korovjovas, sugriebė bufetininko ranką, ėmė kratyti ją ir vis prašė Andrejų Fokičių visiems visiems perduoti linkėjimus. Menkai ką besuvokdamas, bufetininkas pasuko į priėškambarį.

– Hela, palydėkit! – suriko Korovjovas.

Vėl ta rusvaplaukė nuogalė priėškambaryje! Bufetininkas spruko pro duris, cyptelėjo „viso gero“ ir nusvirduliavo kaip girtas. Nulipęs žemėliau, stabtelėjo, atsisėdo ant laiptų, išsitraukė pakelį, patikrino – červoncai gulėjo kaip gulėje.

Tuo metu iš buto, esančio šioje laiptų aikštelėje, išėjo moteris su žaliu krepšeliu. Išvydusi žmogų, sėdintį ant laiptų ir apspangusiomis akimis žiūrintį į červoncus, šyptelėjo ir susimąščiusi tarė:

– Na ir namas mūsų... Ir tas nuo pat ryto girtas. Laiptinėje vėl langas iškultas! – įdėmiau nužvelgusi bufetininką ji pridūrė: – Vaje, pilietie, červoncų turit kaip šieno. Gal su manim pasidalytum! Ką?

– Atstokit, dėl Dievo meilės, – išsigando bufetininkas ir mikliai paslėpė pinigus.

Moteris nusijuokė:

– Trauk tave velniai, nage nelaimingas! Aš pajuokavau, – ir nuėjo žemyn.

Bufetininkas iš lėto atsistojo, kilstelėjo ranką, norėdamas pasitaisyti skrybėlę, ir pajuto, kad ant galvos jos nėra. Klaikiai nenorėjo grįžti, bet skrybėlės buvo gaila. Šiek tiek padvejojęs, jis vis dėlto grįžo ir paskambino.

– Na, ko dar? – paklausė nelaboji Hela.

– Skrybėliukę pamiršau, – sušnibždėjo bufetininkas, baksnodamas sau į plikę. Hela apsisuko, bufetininkas mintyse nusispjovė ir užsimerkė. Kai jis atsimerkė, Hela jau laikė atkišusi jo skrybėlę ir špagą su tamsia rankena.

– Ne mano, – sušnibždėjo bufetininkas, atstumdamas špagą ir paskubom užsidėdamas skrybėlę.

– Nejau jūs atėjot be špagos? – nustebo Hela.

Bufetininkas kažką burbtelėjo ir skubiai pasileido žemyn. Kažkodėl jo galvai po skrybėle buvo nepatogu ir pernelyg šilta; nusivožęs ją, jis stryktelėjo iš baimės aukštyn ir tyliai suriko. Jo rankoje buvo aksominė beretė su nutriušusia gaidžio plunksna.

Bufetininkas persižegnojo. Tą akimirksnį beretė miauktelėjo, pasivertė į juodą kačiuką, kuris vėl užšoko Andrejui Fokičiui ant galvos ir įsikabino nagais į plikę. Klaikiai sušukęs,

bufetininkas nuskuodė žemyn, o kačiukas nusirito nuo galvos ir nuliuko sėjo laiptais aukštyn.

Išpuolęs laukan, bufetininkas risčia pasileido link vartų ir amžiams apleido nelabą namą Nr. 302 bis.

Kuo puikiausiai žinoma, kas jam nutiko vėliau. Išpuolęs pro vartus, bufetininkas išgąstingai apsidairė, tarsi kažko ieškodamas. Netrukus jis buvo kitoje gatvės pusėje, vaistinėje. Vos jam ištarus: „Prašom pasakyti...“, moteris už prekystalio šūktelėjo:

– Pilieti! Jūsų galva suraižyta!..

Maždaug po kokių penkių minučių bufetininkas buvo aptvarstytas, sužinojo, kad geriausiais kepenų ligų specialistais yra laikomi profesorai Bernadskis ir Kuzminas, pasidomėjo, kuris iš jų gyvena arčiau, nutvisko iš džiaugsmo, sužinojęs, kad Kuzminas gyvena čia pat, kitapus kiemo, mažame baltame namelyje, ir po poros minučių jau buvo tenai.

Namas buvo senas, tačiau itin jaukus. Bufetininkas įsiminė, kad pirmiausiai jį pasitiko senutė slaugė, norėjusi paimti jo skrybėlę, bet jis skrybėlės neturėjo, ir slaugė, žiaumodama bedante burna, kažkur nukiūtino.

Jos vietoje palei veidrodį ir berods po kažkokią arka pasirodė vidutinio amžiaus moteris ir iškart pasakė, kad pas profesorių galima užsirašyti tik devyniolikai dienai, ne anksčiau. Bufetininkas išsyk susivokė, kaip išsigelbėti. Blėstančiomis akimis žvilgtelėjęs kitapus arkos, kur, matyt, priėmimo kambaryje laukė trys žmonės jis sušnibždėjo:

– Mirštamai sergu...

Moteris nustebusi pažiūrėjo į aptvarstytą bufetininko galvą ir paabejojusi tarė:

– Na jei taip... – ir praleido bufetininką pro arką.

Tą pačią akimirką priešais atsidarė durys, jose žybtelėjo aukso pensnė, moteris baltu chalatu pasakė:

– Piličiai, šis ligonis užeis be eilės.

Nespėjęs nė apsidairyti, bufetininkas atsidūrė profesoriaus Kuzmino kabinete. Tame pailgame kambaryje nesimatė jokių baidų, iškilmingumo teikiančių medicininių reikmenų.

– Kas nutiko? – maloniu balsu paklausė profesorius Kuzminas ir šiek tiek sunerimęs pažvelgė į aptvarstytą galvą.

– Ką tik iš patikimų lūpų sužinojau, – atsiliepė bufetininkas, klaikiomis akimis žvelgdamas į kažkokią grupinę fotografiją po stiklu, – kad ateinančių metų vasarį mirsiu nuo kepenų vėžio. Maldauju sustabdyti.

Profesorius Kuzminas, sėdėjęs gotiško stiliaus odiniame krėsele, atsilošė į aukštą jo atkalnę.

– Atleiskite, nesuprantu... jūs buvote pas gydytoją? Kodėl jūsų galva aptvarstyta?

– Koks ten gydytojas? Būtent tą gydytoją matęs!.. – ūmai jam subarškėjo dantys. – O į galvą nekreipkite dėmesio, nieko bendro. Į galvą spjaukite, galva nieko dėta. Kepenų vėžį prašau sustabdyti.

– Bet atleiskite, kas jums sakė?

– Tikėkite juo, – karštai paprašė bufetininkas. – Jis tikrai žino.

– Nieko nesuprantu, – gūžčiodamas pečiais ir pavažiuodamas su visu krėslu tolyn nuo stalo, kalbėjo profesorius. – Kaip jis gali žinoti, kada jūs mirsite? Juolab, kad jis ne gydytojas!

– Ketvirtoje palatoje, – atsakė bufetininkas.

Profesorius nužvelgė savo pacientą, užmetė akį į jo galvą, į šlapias kelnės ir pamanė: „To dar trūko! Pamišėlis!“ Paklausė:

– Degtinę geriate?

– Niekuomet nė lašo, – atsakė bufetininkas.

Po minutės jis nusirengęs gulėjo ant šaltos ceratinės kanapos, o profesorius maigė jo pilvą. Reikia pasakyti, kad čia bufetininkas gerokai pralinksėjo. Profesorius kategoriškai tvirtino, kad dabar, bent jau šiuo momentu, jokių vėžio požymių nėra. Na, bet jeigu jau taip... jeigu jis būgštauja, jeigu kažkoks šarlatanai jį prigąsdino, tai reikia padaryti visas analizes...

Profesorius rašė ant popieriaus lapelių, aiškino, kur reikia nueiti, ką nunešti. Be to, davė jam siuntimą pas profesorių neuropatologą Bure, paaiškinęs bufetininkui, kad jo nervai visiškai pakrikę.

– Profesoriau, kiek aš jums turiu mokėti? – švelniai virpančiu balsu paklausė bufetininkas, traukdamasis storą piniginę.

– Kiek norite, – trumpai ir sausai atkirto profesorius.

Bufetininkas išsiėmė trisdešimt rublių ir paklojo juos ant stalo, o paskui minkštutėliu judesiu, tarsi ne ranka, o katino letena padėjo ant červoncų skimbtelėjusią, į laikraščio skiautę suvyniotą krūvelę.

– O čia kas? – paklausė Kuzminas, sukdamas ūsą.

– Nepaniekinkit, pilieti profesoriau, – sušnibždėjo bufetininkas, – maldauju – sustabdykit vėžį.

– Tučtuojau pasiimkit savo auksą, – tarė profesorius, didžiuodamasis savimi, – verčiau savo nervais pasirūpinkit. Rytoj pat pristatytis šlapimui analizei, negerkit daug arbatos ir valgykit visai be druskos.

– Net sriubos nesūdyti? – paklausė bufetininkas.

– Nieko nesūdyti, – įsakė Kuzminas.

– Ak!.. – liūdnai šūktelėjo susigraudinęs bufetininkas, meiliai žvelgdamas į profesorių, ir, pasiėmęs auksinukus, nuslinko durų link.

Tą vakarą priėmimo pas profesorių laukė nedaug ligonių, o pradėjus temti išėjo ir paskutinis. Nusivilkdamas chalata, profesorius žvilgtelėjo tenai, kur bufetininkas paliko červoncų, ir išvydo, kad jokių červoncų tenai nėra, tiktai guli trys „Abrau–Diorso“ etiketės.

– Velniava! – sumurmėjo Kuzminas, šluodamas chalato skvernais grindis ir čiupinėdamas etiketes. – Pasirodo, jis ne tik šizofrenikas, bet ir sukčius! Negaliu suprasti, ko jam iš manęs reikėjo? Nejau siuntimo šlapimo analizei? O! Jis pavogė paltą! – ir profesorius puolė į prieškambarį, vis dar neištraukęs vienos rankos iš chalato rankovės. – Ksenija Nikitišna! – šaižiu balsu sušuko jis tarpduryje. – Pažvelkite, ar paltai tebėra?

Paaiškėjo, kad visi paltai tebėra. Tačiau kai profesorius, galų gale nusiplėšęs chalata, grįžo prie stalo, jis sustingo lyg stabo ištiktas ir įsmeigė žvilgsnį į savo stalą. Ten, kur ką tik mėtėsi etiketės, tupėjo juodas kačiukas nelaimingo našlaičio snukeliu ir gailiai miaukė šalia lėkštutės su pienu.

– Sakyt, dėl Dievo meilės, kas čia dabar? Čia jau... – jis pajuto, kad jam nutirpo pakaušis.

Išgirdusi tylų ir gailų profesoriaus riktelėjimą, atbėgo Ksenija Nikitišna ir nuramino jį, pasakiusi, kad kačiuką, žinoma, pakišo kuris nors pacientas, kad tokių dalykų profesoriams dažnai pasitaiko.

– Matyt, vargingai gyvena, – aiškino Ksenija Nikitišna, – na, o pas mus, žinoma... Jiedu ėmė sukti galvas ir spėlioti, kas galėjo palikti. Įtarimas krito ant senutės su skrandžio opa.

– Aišku, kad ji, – šnekėjo Ksenija Nikitišna, – jinai taip pamanė: aš vis viena mirsiu, o kačiuko gaila.

– Palaukit! – tarė Kuzminas. – O iš kur pienas?! Ir pieną ji atnešė? Su lėkštute?

– Pieną ji atnešė su buteliuku, čia perpylė į lėkštutę, – paaiškino Ksenija Nikitišna.

– Šiaip ar taip, išneškite ir kačiuką, ir lėkštutę, – tarė Kuzminas ir pats palydėjo Kseniją Nikitišną iki durų. Kai jis sugrįžo, vaizdas buvo pasikeitęs.

Kabindamas ant vinies chalatą, profesorius išgirdo kieme kvatojimą, žvilgtelėjo pro langą ir, aišku, apstulbo. Per kiemą į priešais esantį flygelį bėgo moteris vienais apatiniais. Profesorius net žinojo, kuo ji vardu – Marja Aleksandrovna. Kvatojo berniūkštis.

– Kas čia dabar? – niekinamai tarė Kuzminas.

Tuo metu už sienos, profesoriaus dukters kambaryje, patefonas užgrojo fokstrota „Aleliuja“, ir tą pačią akimirką profesoriui už nugaros pasigirdo žvirblio čirškavimas. Jis apsisuko ir išvydo ant savo stalo straksint stambų žvirblį.

„Hm... ramiau... – pagalvojo profesorius, – jis įskrido, kai aš ėjau nuo lango. Viskas aišku“, – įtikinėjo pats save profesorius, jausdamas, kad viskas galutinai susijaukė ir, žinoma, dėl to žvirblio. Įdėmiau į jį pažvelgęs, profesorius iškart įsitikino, kad žvirblis nėra toks jau paprastas. Bjaurusis žvirbliūkštis tūpčiojo ant kairės kojos, kraipėsi, maivėsi, vilko koją, strakaliojo sinkopėmis, žodžiu, – šoko fokstrota pagal patefono muziką lyg girtuoklis palei bufetą. Įžūliai dirščiodamas į profesorių, žvirblis darkėsi kaip tik mokėjo.

Kuzmino ranka išsitiesė link telefono, jis ketino skambinti savo bendrakursiui Bure, norėdamas paklausti, ką reiškia tokie žvirbliūkščiai, kai tau šešiasdešimt metų ir nei iš šio, nei iš to pradeda suktis galva.

O žvirbliūkštis tuo metu atsitūpė ant dovanotos rašalinės, pridergė ją (aš nejuokauju!), paskui purptelėjo aukštyn, pakibo ore, išbėgėjęs tarsį plieniniu snapu cvanktelėjo į stiklą, po kuriuo kabojo fotografija, vaizduojanti visą tūkstantis aštuoni šimtai devyniasdešimt ketvirtų metų universiteto laidą, sudaužė stiklą į smulkiausias šukes, o tada išskrido pro langą.

Profesorius surinko kitą telefono numerį ir, užuot skambinęs Bure, paskambino į medicininių dėlių biurą, prisistatė esąs profesorius Kuzminas ir paprašė, kad jam į namus tuoj atsiųstų dėlių.

Padėjęs ragelį ant svirtelės profesorius vėl atsigrėžė į stalą ir tučtuojau suklykė. Už stalo sėdėjo moteris su gailestingosios sesers skarele ir laikė ant kelių krepšelį su užrašu „Dėlės“. Profesorius suklykė, pamatęs jos burną. Burna buvo vyriška, kreiva, ligi ausų, su viena iltimi. Sesers akys buvo sustingusios.

– Pinigėlius aš pasiimsiu, – vyrišku bosu tarė seselė, —kam jiems čia mėtytis, – susišlavė į paukščio nagus panašiais: pirštais etiketes ir ėmė tirpti ore.

Praėjo dvi valandos. Profesorius Kuzminas sėdėjo lovoje, savo miegamajame, jam ant smilkinių, už ausų ir ant sprando kabojo dėlės. Kuzmino galukoje ant dygsniuotos šilkinės antklodės sėdėjo žilaūsis profesorius Bure, su užuojauta žvelgė į Kuzminą ir guosdamas aiškino jam, kad visa tai nesąmonė. Už lango jau buvo naktis.

Mes nežinome, kokios dar neregėtos keistenybės tą naktį dėjosi Maskvoje, ir spėlioti, žinoma, nebandysime, juolab kad jau metas imtis antrosios šio teisingo pasakojimo dalies. Paskui mane, skaitytojau!

ANTRA DALIS

XIX skyrius

MARGARITA

Paskui mane, skaitytojau! Kas tau sakė, kad pasaulyje nėra tikros, ištikimos ir amžinos meilės? Tegul melagiui nudžiūsta šlykštus jo liežuvis!

Paskui mane, mano skaitytojau, tik paskui mane, – aš tau parodysiu tokią meilę!

Ne! Meistras klydo, kai aną valandą, nakčiai peržengus per pusiaują, ligoninėje karčiai kalbėjo Ivanušcai, kad jinai jį pamiršo. Taip negalėjo būti. Ji, žinoma, jo nepamiršo.

Pirmiausia atskleisime paslaptį, kurios meistras nepanoro atskleisti Ivanušcai. Jo mylimoji buvo vardu Margarita Nikolajevna. Viskas, ką meistras vargšui poetui apie ją pasakojo, buvo tikrų tikriausia teisybė. Jis teisingai nupasakojo savo mylimąją. Ji buvo graži ir protinga. Čia reikėtų tiktai pridurti – galima neabejoti, kad daugelis moterų būtų bet ką atidavusios, kad galėtų iškeisti savo gyvenimą į Margaritos Nikolajevnos gyvenimą. Bevaikė trisdešimtmetė Margarita buvo žmona labai žymaus specialisto, beje, padariusio svarbų valstybinės reikšmės atradimą. Jos vyras buvo jaunas, gražus, geras, doras ir dievino žmoną. Margarita Nikolajevna dviese su vyru gyveno viename Arbato skersgatvyje, sode stovinčiame puikiame name ir užėmė visą antrą aukštą. Nuostabi vieta! Kiekvienas gali tuo įsitikinti, užėjęs į tą sodą. Tegul kreipiasi į mane, aš pasakysiu jam adresą, nurodysiu kelią – namas ligi šiolei sveikutėlis.

Margaritai Nikolajevnai nestigo pinigų. Margarita Nikolajevna galėjo pirktis viską, kas jai patinka. Tarp jos vyro draugų pasitaikydavo įdomių žmonių. Margarita Nikolajevna nė piršto neikišdavo prie primuso. Margarita Nikolajevna nepatyrė, kaip siaubinga gyventi bendrame bute. Žodžiu... ji buvo laiminga? Nė vienos minutės! Nuo tos dienos, kai devyniolikos metų išteko ir pakliuvo į šį namą, ji nepatyrė laimės. O dievai, dievai! Ko gi reikėjo tai moteriai?! Ko gi reikėjo tai moteriai, kurios akyse nuolatos degė kažkokia paslaptina ugnelė? Ko reikėjo tai viena akim truputį žvairuojančiai raganai, aną pavasarį pasipuošusiai mimozomis? Nežinau. Negalėčiau pasakyti. Matyt, ji sakė tiesą, jai reikėjo jo, meistro, o ne gotiško stiliaus namo, ne atskiros sodo ir ne pinigų. Ji mylėjo jį, ji sakė tiesą.

Net man, gryną tiesą kalbančiam pasakotojui, tačiau pašaliniam žmogui, suspaudžia širdį pagalvojus, ką ištvėrė Margarita, kitą dieną nuėjusi į meistro namelį ir sužinojusi, kad jo nebėra. Laimė, ji nebuvo spėjusi pasikalbėti su vyru, kuris negrįžo žadėtu laiku. Ji padarė viską, kad ką nors sužinotų apie jį, ir, aišku, nieko nesužinojo. Tuomet ji grįžo į senuosius namus ir gyveno tenai.

Bet vos tik nuo šaligatvių ir grindinių nutirpo purvinas sniegas, vos tik pro orlaidės padvelkė neramus šiek tiek puvėsiais trenkiantis pavasario vėjas, Margarita Nikolajevna

ėmė liūdėti labiau negu žiemą. Ji dažnai paslapčiomis ilgai ir gaudžiai verkdamo. Ji nežinojo, ką jina myli: gyvą ar mirusį? Ir kuo sparčiau bėgo beviltiškos dienos, tuo dažniau, ypač prietemoje, ją aplankydavo mintis apie tai, jog jina surišta su mirusiuoju.

Reikėjo arba jį pamiršti, arba numirti pačiai. Juk gyventi šitaip nevalia. Nevalia! Pamiršti jį, bet kuria kaina – pamiršti! Tačiau jis nepasimiršta, štai kas liūdniausia.

– Taip, taip, taip, ta pati klaida! – kalbėjo Margarita žiemą, sėdėdama palei krosnį ir žvelgdama į ugnį, užkurtą prisiminimui tos ugnies, kuri degė tada, kai jis rašė Poncijų Pilotą. – Kodėl aną naktį aš jį palikau? Kodėl? Juk tai beprotybė! Aš grįžau kitą dieną, kaip ir žadėjau, bet jau buvo vėlu. Taip, aš grįžau kaip nelaimingasis Levis Matas – pernelyg vėlai!

Visi tie žodžiai, aišku, buvo paiki, nes kas, na kas būtų pasikeitę, jeigu jina tą naktį būtų pasilikusi pas meistrą? Ar ji būtų išgelbėjusi jį? Juokinga! – norisi mums sušukti, bet mes to nepadarysime, regėdami į neviltį puolusią moterį.

Tą pačią dieną, kai juodojo mago pasirodymas Maskvoje sukėlė galybę visokiausios maišaties, tą penktadienį, kai atgal į Kijevą buvo išvytas Berlioza dėdė, kai buvo suimtas buhalteris ir nutiko daugybė kitų kvailių ir nesuprantamų dalykų, Margarita nubudo apie vidurdienį savo miegamajame su stoglangiu, atsiveriančiu į namo bokštelių.

Atsibudusi Margarita nepravirko, kaip kad dažnai atsitikdavo, nes atsibudo su nuojauta, kad šiandien galų gale kažkas įvyks. Pajutusi tai, ji ėmė kurstyti ir brandinti tą nuojautą savo sieloje, bijodama, kad ji nepraeitų.

– Aš tikiu, – iškilmingai šnibždėjo Margarita. – Aš tikiu! Kažkas įvyks! Negali neįvykti, – už ką aš turėčiau kentėti ligi mirties? Prisipažįstu, kad melavau ir apgaudinėjau, kad slėpiau nuo žmonių savo tikrąjį gyvenimą, bet vis dėlto už tai negalima taip žiauriai bausti. Kažkas būtinai atsitiks, nes nebūna, kad kas nors truktų amžius. Be to, mano sapnas buvo pranašingas, galvą guldaui.

Taip šnibždėjo Margarita Nikolajevna, žvelgdama į tamsiai raudonas užuolaidas, pro kurias smelkėsi saulė. Ji rengėsi, kupina nerimo, šukavosi trumpus susuktus plaukus priešais trijų dalių veidrodį.

Sapnas, kurį šią naktį sapnavo Margarita, buvo iš tikrųjų neįprastas. Mat kentėdama ištisą žiemą, ji niekuomet sapne neregėjo meistro. Naktį jis duodavo jai ramybę, ji kankindavosi tik dienomis. Ir štai – prisisapnavo.

Sapne Margaritai pasirodė nepažįstama vietovė – gūdi, nyki, gaubiama apniukusio ankstyvo pavasario dangaus. Pasirodė jai tas lopiniais sudraskytas pilkas slenkantis dangus, o po juo – be garso plastantis kovarnių būrys. Kažkoks sukrypęs lieptas, po juo drumstas ištvinęs upeliūkštis. Vargani ir liūdni pusnuogiai medžiai. Vieniša drebulė, o tolėliau – už kažkokių daržų, tarp medžių, – rąstų trobesėlis, lyg lauko virtuvė, lyg pirtis, lyg velniai žino kas. Aplink viskas lyg išmirę, tokia nykuma, kad stačiai pasikarti norisi ant tos drebulės palei lieptą. Nei vėjelis pūsteli, nei debesys sujuda, niekur nė gyvos dvasios. Tikras pragaras gyvam žmogui!

Ir štai, įsivaizduokite, atsiveria to rąstinio trobesio durys, ir pasirodo jis. Gana toli, tačiau aiškiai matomas. Nudriskęs, nesuprasi, kuo apsirengęs. Plaukai susitaršę, barzda neskusta. Akys liguistos, pilnos nerimo. Moja ranka, kviečia ją. Springdama sustingusiu oru, Margarita nuo kupsto ant kupsto pasileido pas jį ir tuo metu atsibudo.

„Šis sapnas gali reikšti arba viena, arba kita, – patyliukais mąstė Margarita Nikolajevna, – jeigu jis miręs ir kvietė mane, vadinasi, buvo atėjęs manęs pasiimti, ir aš greitai mirsiu. Labai gerai, nes tada ateis galas kančioms. O jeigu jis gyvas, sapnas gali reikšti tik vieną

dalyką, – jis primena man apie save! Nori pasakyti, kad mes dar pasimatysim. Taip, mes pasimatysim labai greit!“

Vis dar tokia pat sudirgusi, Margarita apsirengė ir ėmė įtikinėti save, kad iš esmės viskas klostosi labai sėkmingai ir kad reikia mokėti sugauti tokias sėkmingas akimirkas ir jomis pasinaudoti. Vyras trims dienoms išvažiavo į komandiruotę. Tris paras ji priklausys tiktai sau, niekas netrukdyt jai galvoti kas patinka, svajoti apie tai, ko širdis geidžia. Visi penki kambariai antrame namo aukšte, visas tas butas, kurio Maskvoje pavydėtų dešimtys tūkstančių žmonių, jos valioje.

Tačiau, tris dienas gavusi laisvę, Margarita pasirinko anaipol ne geriausią kampelį šiame prabangiam bute. Išgėrusi arbatos, ji nuėjo į tamsų belangį kambarį, kuriame buvo laikomi lagaminai ir visokios senienos dviejose didelėse spintose. Ji atsitūpė, ištraukė apatinę vienos spintos stalčių ir iš po šilko atraižų šūsnies išsiėmė tą vienintelę brangenybę, kurią turėjo gyvenime. Margaritos rankose atsirado senas albumas rudos odos viršeliais, kuriame buvo meistro fotografija, jo vardu išduota taupomosios kasos knygelė su dešimties tūkstančių rublių indėliu, tarp rūkomojo popieriaus lapelių suspausti sudžiūvusių rožių žiedlapiai ir dalis didelio formato sąsiuvinio, prirašyto mašinėle, su apdegusiu apatiniu kraštu.

Atsinešusi šias brangenybes į savo miegamąjį, Margarita Nikolajevna atrėmė fotografiją į trisienį veidrodį ir prasėdėjo bemaž valandą, ant kelių laikydama apdegusį sąsiuvinį, sklaidydama jį ir skaitinėdama tekstą, kuris, pabuvojęs ugnyje, liko be pradžios ir be pabaigos: „...tamsa, atslinkusi nuo Viduržemio jūros, apgaubė prokuratoriaus nekenčiamą miestą. Išnyko kabantys tiltai, jungią šventyklą su baisiuoju Antonijaus bokštu, iš dangaus nusileidusi bedugnė prarijo sparnuotus dievus virš hipodromo, Chasmonėjų rūmus su šaudymo angomis, turgavietes, karavansarajus, skersgatvius, tvenkinius... Dingo Jeršalaimas – didingas miestas, tarsi jo nė nebūtų buvę pasaulyje...“

Margaritai norėjosi toliau skaityti, bet toliau nieko nebuvo, tik suanglėjęs nelygus kraštas.

Šluostydamosi ašaras, Margarita Nikolajevna padėjo sąsiuvinį į šalį, atsirėmė alkūnėmis į staliuką prie veidrodžio ir ilgai sėdėjo, atsispindėdama veidrodyje ir nenuleisdama akių nuo fotografijos. Paskui ašaros nudžiūvo. Margarita tvarkingai sudėstė atgal savo brangenybes, ir netrukus jos vėl buvo palaidotos po šilkiniais skudurais, ir tamsiame kambaryje skimbtelėjęs užsitrenkė užraktas.

Nusprendusi pasivaikščioti, Margarita Nikolajevna prieškambarį vilkosi palatą. Gražuolė Nataša, jos namų darbininkė, pasiteiravo, kokį antrą patiekalą paruošti pietums, ir, išgirdusi atsakymą, jog tai visai nesvarbu, savo malonumui pradėjo šneką su šeimininke ir pripasakojo dievai žino kokių niekų, sakysime, tai, kad vakar teatre fokusininkas rodęs tokius numerius, jog visi aikčioję, visiems dalinęs veltui po du flakonus užsieninių kvėpalų ir po kojines, o paskui, kai seansas pasibaigęs, publika išėjusi į gatvę, ir žiū – visi nuogutėliai! Margarita Nikolajevna krito ant kėdės šalia veidrodžio prieškambarį ir prapliupo kvatotis.

– Nataša! Na kaip jums ne gėda, – kalbėjo Margarita Nikolajevna, – jūs išmintinga, gudri mergina; žmonės eilėse primeluoja velniai žino ko, o jūs kartojate!

Nataša nuraudo it aguona ir puolė karštai prieštarauti, kad žmonės visai nemeluoja ir kad ji pati šiandien Arbato gastronome matė vieną pilietę, kuri atėjo į gastronomą su bateliais, o kaip prie kasos mokėjo pinigų, bateliai dingo nuo jos kojų, ir ji liko vienomis

kojinėmis. Akys iššoko ant kaktos! Užkulnyje skylė. O tie bateliai stebuklingi, iš to paties seanso.

– Taip ir išėjo be batų?

– Taip ir išėjo! – šūkčiojo Nataša, dar labiau raudonuodama dėl to, kad šeimininkė nenori tikėti jos pasakojimu. – Taigi praeitą naktį, Margarita Nikolajevna, milicija kokią šimtą žmonių suėmė. Po ano seanso kai kurios pilietės vienomis kelnaitėmis lakstė Tverės gatve.

– Na, žinoma, čia tau Darja pripasakojo, – tarė Margarita Nikolajevna, – aš jau seniai pastebėjau, kad ji baisi melagė.

Smagus pokalbis baigėsi Natašai maloniu siurprizu. Margarita Nikolajevna nuėjo į miegamąjį ir grįžo su pora kojinių ir flakonų odekolono. Tarusi Natašai, kad ji taip pat norinti parodyti fokusą, Margarita Nikolajevna padovanojo jai ir kojines, ir buteliuką, prašydama ją tik vieno dalyko – nelakstyti vienomis kojinių Tverės gatve ir neklausti Darjos. Išsibučiavusios šeimininkė ir namų darbininkė išsiskyrė.

Atsiložusi į patogų, minkštą krėslą atlošą, Margarita Nikolajevna važiavo troleibusu per Arbatą, čia galvodama apie savo reikalus, čia klausydamasi, apie ką kuždasi piliečiai, sėdintys priešais ją.

O šie, retkarčiais baugiai apsidairydami, ar kas nors negirdi, kuždėjosi apie kažkokius niekus. Sėdintis prie lango įmitęs žaliūkas su kiaulės akutėmis pašnibždomis kalbėjo nedidukui savo kaimynui, jog karstą tekę uždengti juoda marška...

– Negali būti, – stebėdamasis šnibždėjo mažasis, – negirdėti dalykai... O ko ėmėsi Želdybinas?

Pro lygų troleibuso gaudesį nuo lango pasigirdo žodžiai:

– Kriminalinis skyrius... skandalas... tiesiog mistika!

Iš tų nuotrupų Margarita Nikolajevna vargais negalais susilipdė bent kiek rišlesnę istoriją. Piliečiai kuždėjosi apie tai, kad kažkokiam numirėliui, o kokiam – jie neminėjo, širyt iš karsto buvo pavogta galva! Štai dėl ko dabar jaudinasi tasai Želdybinas. O tie, kas troleibuse apie tai kuždasi, irgi kažkaip susiję su apvogtu numirėliu.

– Ar spėsime gėlių nusipirkti? – nerimavo mažasis. – Kremacija, sakai, antrą valandą?

Pagaliau Margaritai Nikolajevnai įgriso klausytis tų paslaptingų tauškalų apie pavogtą iš karsto galvą, ir ji apsidžiaugė, kad atėjo metas išlipti.

Po kelių minučių Margarita Nikolajevna jau sėdėjo palei Kremliaus sieną, išsirinkusi suolelį, nuo kurio būtų matomas maniežas.

Margarita markstėsi priešais ryškią saulę, prisiminė šios nakties sapną, prisiminė, kaip lygiai prieš metus – sulig diena, sulig valanda, – ant to paties suolelio ji sėdėjo su juo. Šiandien jo nebuvo greta, tačiau Margarita Nikolajevna mintyse vis dėlto kalbėjosi su juo: „Jeigu tu ištremtas, tai kodėl neatsiunti jokios žinios? Juk kiti parašo, duoda žinią. Tu manęs nebemyli? Ne, aš kažkodėl tuo netikiu. Vadinasi, tu buvai ištremtas ir mirei... Tada meldžiu tave, paleisk mane, duok man laisvę gyventi, laisvę kvėpuoti“. Margarita Nikolajevna pati atsakinėjo sau už jį: „Tu laisva... Argi aš tave laikau?“ Paskui prieštaraavo jam: „Ne, čia ne atsakymas! Ne, tu turi pradingti iš mano atminties, tuomet aš tapsiu laisva“.

Žmonės ėjo pro Margaritą Nikolajevną. Kažkoks vyriškis pašnairavo į gerai apsirengusią moterį, sudomintas jos grožio ir vienišumo. Jis kostelėjo ir prisėdo ant Margaritos Nikolajevnos suolo kraštelio. Sukaupęs drąsą, jis prašneko:

– Šiandien tikrai gražus oras...

Bet Margarita taip niauriai pažvelgė į jį, kad jis atsikėlė ir nuėjo.

„Štai ir pavyzdys, – pasakė Margarita mintyse tam, kas buvo užvaldęs jos sielą, – kodėl aš, tiesą sakant, nuvijau šitą vyrą? Man nuobodu, o tas lovelasas nieko bloga nepadarė, nebent leptelėjo kvailą žodį „tikrai“. Kodėl aš sėdžiu prie šitos sienos viena kaip pelėda? Kodėl esu išstumta iš gyvenimo?“

Ji visiškai nuliūdo ir paniuro. Tačiau staiga ta pati rytmetinė lūkesčių ir jaudulio banga dunkstelėjo jai į krūtinę. „Taip, atsitiks!“ Banga dunkstelėjo antrą sykį, ir dabar ji suprato, kad tai garso banga. Pro miesto triukšmą vis aiškiau buvo girdėti artėjantis būgno dundesys ir truputį nedarnių dūdų garsai.

Pirmiausia pasirodė pro sodo tvorelę žingine jojantis milicininkas, jam įdurmui ėjo trys pėsti. Iš paskos lėtai važiavo sunkvežimis su muzikantais. Dar toliau – lėtai šliaužianti naujutėlė atvira laidotuvių mašina, joje karstas, apkrautas vainikais, o platformos kampuose – keturi žmonės: trys vyrai, viena moteris.

Net iš tolo Margarita pamatė, kad mašinoje stovinčių ir velionių į paskutinę kelionę lydinčių žmonių veidai kažkokie suglumę. Ypač tai krito akin, pažvelgus į kairiajam užpakaliniam platformos gale stovinčios moters veidą. Putlius šios pilietės skruostus iš vidaus, regis, dar labiau pūtė kažkokia pikantiška paslaptis, užgriuvusiose akutėse žybčiojo dviprasmiškos liepsnelės. Atrodė, kad pilietė tuoj tuoj nebeišters, mirktelės numirėlio pusėn ir pasakys: „Ar esate matę ką nors panašaus? Tikra mistika!“ Tokie pat suglumę buvo ir veidai maždaug trijų šimtų lydinčiųjų, kurie pėsčiomis lėtai slinko paskui laidotuvių mašiną.

Margarita žvilgsniu lydėjo eiseną, klausydamosi, kaip tolumoje tolsta turkiškas būgnas, gūdžiai kartojantis savąjį „bumbt, bumbt, bumbt“, ir galvojo: „Kokios keistos laidotuvės... Ir kaip nyku nuo šito bumbsėjimo! Ak, garbės žodis, pažadėčiau sielą pačiam šėtonui, kad tik sužinočiau, ar jis gyvas, ar ne! Įdomu, ką jie čia laidoja tokiais suglumusiais veidais?“

– Michailą Aleksandravičių Berliozą, – pasigirdo šalia šiek tiek sniaukrojančio vyriškas balsas, – MASSOLIT'o pirmininką.

Nustebusi Margarita Nikolajevna atsisuko ir išvydo ant savo suolo sėdintį pilietį, kuris, matyt, patyliukais prisėdo šalia tuo metu, kai Margarita užsispoškojo į procesiją ir tikriausiai per išsiblaškę balsu ištarė paskutinį savo klausimą.

Tuo metu procesija sulėtino žingsnį, matyt, prekyje stabdoma šviesoforų.

– Taigi, – vėl prašneko nepažįstamas pilietis, – keistoka jų nuotaika. Lydi numirėlį, o galvoja tik apie tai, kur dinga jo galva!

– Kokia galva? – paklausė Margarita, nužvelgdama netikėtai atsiradusį kaimyną. O tasai kaimynas buvo nedidelio ūgio, rusvais kaip ugnis plaukais, su iltimi, vilkėjo krakmolytus marškinius, dryžuotą geros medžiagos kostiumą, avėjo lakuotais pusbačiais, ant galvos buvo užsidėjęs katiliuką. Ryšėjo ryškiaspalvį kaklaraištį. Margaritą nustebino tai, kad iš piliečio kišenaitės, kurioje vyrai paprastai nešiojasi nosinę arba automatinį plunksnakotį, stirksojo apgraužta vištos koja.

– Teikitės žinoti, – paaiškino rusvaplaukis, – kad šįryt Gribojedovo salėje kažkas iš karsto nudžiovė numirėlio galvą.

– Kaipgi čia dabar? – nejučia paklausė Margarita, išsyk prisiminusi kuždesį troleibuse.

– Velniai žino kaip! – familiariai atsakė rusvaplaukis. – Beje, mano nuomone, apie tai būtų pravartu paklausti Begemotą. Be galo mikliai nukniaukė. Koks skandalas! Ir svarbiausia, nežinia, kam ir kuriam galui ta galva reikalinga!

Kad ir kaip Margarita Nikolajevna buvo pasinėrusi į savas mintis, ją vis dėlto sutrikdė keisti nepažįstamo piliečio paistalai.

– Atleiskite! – ūmai šūktelėjo ji. – Kokį Berliožą? Gal tą, apie kurį šiandien laikraščiuose...

– Taigi, taigi...

– Vadinasi, paskui karstą eina literatai? – paklausė Margarita ir staiga išsišiepė.

– Savaine aišku!

– O jūs iš veidų juos pažįstate?

– Visus ligi vieno, – atsakė rudis.

– Sakykite, – prislopintu balsu prašeko Margarita, – ar tarp jų nėra kritiko Latunskio?

– Kaipgi nebus? – atsakė rudis. – Antai jis – kraštinis ketvirtoje eilėje.

– Tasai šviesiaplaukis? – prisimerkusi paklausė Margarita.

– Pelenų spalvos... Matote, eina, pakėlęs akis į dangų.

– Į kunigą panašus?

– Kaip tik!

Margarita žiūrėjo į Latunskį ir daugiau ničnieko nebeklausinėjo.

– O jūs, man regis, – šypsodamasis prašeko rudis, – nekenčiate šito Latunskio.

– Aš dar kai ko nekenčiu, – iškošė pro dantis Margarita, – bet apie tai neįdomu kalbėti.

Tuo metu procesija vėl pajudėjo, paskui pėsčiuosius ėmė šliaužti daugiausia tušti automobiliai.

– Na, žinoma, kas čia bus įdomaus, Margarita Nikolajevna!

– Margarita nustebo:

– Jūs mane pažįstate?

Užuot atsakęs, rudis plačiu mostu nusivožė katiliuką.

„Tikra plėšiko marmūzė!“ – pamanė Margarita, išžiūrėjusi į savo atsitiktinį pašnekovą.

– O aš jūsų nepažįstu, – sausai tarė Margarita.

– Iš kurgi pažinsite! O aš, beje, esu atsiųstas pas jus su reikaliuku.

Margarita išblyško ir atšlijo į šalį.

– Nuo to ir reikėjo pradėti, – prašeko ji, – o ne pliurpti velniai žino kokias nesąmones apie nupjautą galvą! Ketinate mane suimti?

– Visai ne, – sušuko rudis, – ką jūs čia šnekate: jeigu užkalbinau, vadinasi, tuoj ir pulsiau suimti! Paprasčiausiai turiu į jus reikalą.

– Nieko nesuprantu, kokį reikalą?

Rudis apsidairė ir paslaptinai tarė:

– Esu atsiųstas pakviesti jus šį vakarą į svečius.

– Ką jūs paistote, į kokius svečius?

– Pas vieną didžiai kilmingą užsienietį, – primerkęs vieną akį, reikšmingai pasakė rudis.

Margarita baisiausiai supyko.

– Nauja veislė atsirado: gatvinis sąvadautojas, – pakilusi išdrožė ji ir buvo benueinanti.

– Tegu juos bala, tokius pavedimus! – išidejęs sušuko rudis ir burbtelėjo įkandin nueinančios Margaritos. – Kvaiša!

– Niekšas! – grįžtelėjusi atsikirto toji ir tučtuojau išgirdo už nugaros rudžio balsą:

– Tamsa, atslinkusi nuo Viduržemio jūros, apgaubė prokuratoriaus nekenčiamą miestą.

Išnyko kabantys tiltai, jungią šventyklą su baisiuoju Antonijaus bokštu... Dingo

Jeršalaimas – didingas miestas, tarsi jo nė nebūtų buvę pasaulyje... Tai ir jūs dinkite,

prasmekite skradžiai žemėn su savo apdegusiu sąsiuvinio ir džiovinta rože! Sėdėkite sau

viena ant suoloelio ir maldaukite, kad jis duotų jums laisvę, leistų kvėptelti oro, pasitrauktų iš atminties!

Perbalusi Margarita sugrįžo prie suoloelio. Rudis prisimerkęs žvelgė į ją.

– Ničnieko nesuprantu, – tyliai prašneko Margarita Nikolajevna, – apie apdegusius lapus dar galima sužinoti... paslapčia nužiūrėti, įsibrauti į kambarį... Papirkot Natašą? Taip? Bet kaip jūs galėjote atspėti mano mintis? – ji skausmingai suraukė kaktą ir pridūrė: – Sakysite pagaliau, kas jūs per vienas? Iš kokios įstaigos?

– Tai bėda! – sumurmėjo rudis ir prašneko garsiau: – Atleiskite, juk aš jau sakiau, kad nesu iš jokios įstaigos! Prašom sėstis.

Margarita tučtuojau pakluso, bet sėsdamasi vis dėlto dar sykį paklausė:

– Kas jūs per vienas?

– Na gerai, mano vardas Azazelas, bet tai jums vis viena nieko nesako.

– Tai gal pasakysite, kaip sužinojote apie tuos puslapius ir atspėjote mano mintis?

– Nesakysiu, – sausiai atšovė Azazelas.

– Bet jūs ką nors žinote apie jį? – maldaujamu balsu sušnibždėjo Margarita.

– Na, tarkim, žinau.

– Meldžiu: pasakykite tik tiek – ar jis gyvas? Nekankinkite manęs.

– Na, gyvas, gyvas, – nenoromis atsakė Azazelas.

– Viešpatie!

– Prašom nesijaudinti ir nespygauti, – niaukdamasis pasakė Azazelas.

– Atleiskit, atleiskit, – jau visai klusniai sumurmėjo Margarita, – aišku, aš supykau ant jūsų. Bet sutikit, kai moteris gatvėje nei iš šio, nei iš to pakviečiama į svečius... Patikėkit, nesu davatka, – Margarita nelinksmai šyptelėjo, – bet neturiu jokių reikalų su užsieniečiais ir visai netrokštu su jais susitikinėti... be to, mano vyras... Mano drama ta, kad gyvenu su žmogumi, kurio nemyliu, tačiau manau, kad gadinti jo gyvenimą būtų negarbinga. Jis man visuomet darė tik gera...

Azazelas aiškiai nuobodžiaudamas išklausė nerišlią jos šneką ir rūsčiai pasakė:

– Prašom truputį patylėti.

Margarita klusniai nutilo.

– Aš kviečiu jus pas visiškai nepavojingą užsienietį. Ir nė viena gyva dvasia nesužinos apie tą apsilankymą. Tai aš jums galiu garantuoti.

– O kam aš jam reikalinga? – meilikaudama paklausė Margarita.

– Vėliau sužinosite.

– Suprantu... Turėsiu atsiduoti, – susimąsčiusi tarė Margarita.

Azazelas kažkaip išdidžiai prunkstelėjo ir atsakė:

– Galiu jus patikinti, kad bet kuri moteris pasaulyje to tik ir trokštų, – pašaipą perkreipė Azazelo marmūžė, – bet turiu jus nuvilti: šito nebus.

– Kas gi tasai užsienietis? – sutrikusi šūktelėjo Margarita taip garsiai, kad į ją atsisuko praeiviai. – Ir ko man pas jį eiti?

Azazelas pasilenkė prie jos ir reikšmingai sukuždėjo:

– Na, eiti tai labai yra ko... Jūs pasinaudosite proga...

– Ką? – sušuko Margarita, ir jos akys išsiplėtė. – Jeigu teisingai jus supratau, tenai aš galėsiu šį tą sužinoti apie jį?

Azazelas tylomis linktelėjo.

– Važiuoju! – ryžtingai sušuko Margarita ir stvėrė Azazelą už rankos. – Važiuoju bet kur!

Su palengvėjimu atsidusęs, Azazelas atsilošė į suoliuko atkalnę, nugara uždengdamas stambiomis raidėmis joje išpjaustytą žodį „Niūra“, ir prašneko ironiškai:

– Na ir publika tos moterys! – jis susikišo rankas į kišenes ir toli į priekį ištiesė kojas. – Ir kam tokiu reikalu siuntė mane? Galėjo važiuoti Begemotas, jis patrauklus...

Margarita prašneko, kreivai ir gailiai šyptelėjusi:

– Baikite mistifikacijas, liaukitės mane kamavęs visokiausiomis mįslėmis... Juk aš nelaiminga moteris, o jūs tuo naudojates. Štai aš veliuosi į kažkokią keistą istoriją, tačiau, prisiekiu, tik todėl, kad jūs sugundėte mane užuominomis apie jį! Nuo visų tų nesuprantamų šnekų man galva sukasi...

– Be dramų, be dramų, – vaipydamasis atsiliopė Azazelas, – malonėkit ir mane suprasti. Žiebtai administratoriui į snukį arba išjoti laukan dėdę, arba pykštelti į ką nors, arba dar kokį panašų mažmožį atlikti – čia mano tiesioginis darbas, tačiau šnekučiuotis su įsimylėjusiomis moterimis – dėkui. Juk aš jau visą pusvalandį gaištu, jus įkalbinėdamas. Tai važiuojat?

– Važiuoju, – trumpai atsakė Margarita Nikolajevna.

– Tuomet malonėkit paimiti, – tarė Azazelas ir, ištraukęs iš kišenės apvalią auksinę dėžutę, atkišo ją Margaritai, sakydamas: – Slėpkit greičiau, juk praeiviai žiūri. Jums jos prireiks, Margarita Nikolajevna. Per pastarąjį pusmetį jūs iš sielvarto gerokai pasenote. (Margarita užsiplieskė, tačiau nieko nepasakė, o Azazelas kalbėjo toliau.) Šį vakarą, lygiai pusę dešimos, malonėkite išsirengti nuoga ir išsitrinti šiuo tepalu veidą ir visą kūną. Paskui darykit ką norit, tik nenuėikit nuo telefono. Dešimtą valandą aš jums paskambinsiu ir pasakysiu viską, kas reikalinga. Jums niekuo nereikės rūpintis, būsite pristatyta į vietą ir nieko blogo jums neatsitiks. Aišku?

Margarita patylėjo, paskui atsakė:

– Aišku. Šitas daiktelis gryno aukso, iš svorio jaučiu. Na, ką darysi, puikiai suprantu, kad esu papirkinėjama ir klampinama į kažkokią tamsią istoriją, už kurią man teks brangiai sumokėti.

– Kas čia dabar, – kone sušnypštė Azazelas, – jūs vėl?

– Ne, palaukit!

– Gražinkit tepalą!

Margarita stipriau sugniaužė dėžutę ir vėl prabilo:

– Ne, palaukit... Aš žinau, kam ryžtuosi. Bet ryžtuosi tik dėl jo, nes nieko šiame pasaulyje jau nebesitikiu. Bet noriu jums pasakyti: jeigu mane pražudysite, jums bus gėda! Taip, gėda! Aš žūstu dėl meilės! – ir, stuktėlėjusi sau į krūtinę, Margarita pažvelgė į saulę.

– Gražinkit, – įtūžęs sušnypštė Azazelas, – gražinkit, ir trauk jus velniai! Tegul siunčia Begemotą!

– O ne! – sušuko Margarita, stebindama praeivius. – Sutinku su viskuo, sutinku vaidinti toje jūsų komedijoje, sutinku išsitrinti tepalu, sutinku dangintis pas patį velnią. Neatiduosiu!

– Vaje! – ūmai subliovė Azazelas ir, išpūtęs akis į sodo tvorelę, parodė į kažką pirštu.

Margarita pasisuko ton pusėn, kurion rodė Azazelas, bet nieko ypatinga tenai nepastebėjo. Tada atsigręžė į Azazelą, ketindama paklausti, ką reiškia tas paikas šūksnis „Vaje!“, tačiau atsakyti į tą klausimą jau nebuvo kam: paslaptį Margaritos Nikolajevnos pašnekovas dingo.

Margarita mikliai kyštelėjo ranką į rankinuką, kur prieš tą šūksnį buvo paslėpusi dėžutę, ir įsitikino, kad ji tebėra. Tuomet, ničnieko negalvodama, Margarita skubiai puolė lauk iš Aleksandro sodo.

XX skyrius

AZAZELO KREMAS

Giedrame vakaro danguje kabojo pilnas mėnulis, matomas pro klevo šakas. Liepų ir akacijų šešėliai įmantriausiais raštais išmargino sodo žemę. Trijų dalių stoglangis buvo atvertas, tačiau užtrauktas užuolaida, ir pašėlusiai tviskėjo nuo elektros šviesos. Margaritos Nikolajevnos miegamajame degė visos lempos, apšviesdamos baisiausią netvarką.

Ant lovos gulėjo bliuzelės, kojinės ir apatiniai drabužiai, suglamžyti baltiniai paprasčiausiai mėtėsi ir ant grindų šalia sumaigyto iš susijaudinimo popirosų dėžutės. Bateliai stovėjo ant naktinio staliuko greta nugerto puodelio kavos ir peleninės, kurioje smilko nuorūka, ant kėdės atlošo kabojo juoda vakarinė suknelė. Kambaryje dvelkė kvėpalais. Iš kažkur sklido įkaitusio lygintuvo kvapas.

Margarita Nikolajevna sėdėjo priešais veidrodį, ant nuogo kūno užsisiautusi maudymosi chalata ir įsispyrusi į juodus zomšinius batukus. Priešais Margaritą Nikolajevna greta Azazelo dovanotos dėžutės gulėjo laikrodėlis su auksine apyranke, ir Margarita Nikolajevna nenuleido akių nuo ciferblato. Kartais jai atrodydavo, kad laikrodėlis sugedo ir rodyklės stovi vietoje. Tačiau jos judėjo, nors ir labai lėtai, tarytum prilipdamos, ir pagaliau ilgoji rodyklė pasiekė dvidešimt devintą dešimtos valandos minutę. Margaritos širdis taip baisiai dunkstelėjo, kad ji nė neįstengė iš sykio paimti dėžutės. Susitvardžiusi Margarita atidarė ją ir išvydo riebią gelsvą kremą. Jai pasirodė, kad kremas kvėpia pelkių dumbliu. Margarita piršto galiuku užsitėpė trupučiuką kremo ant delno, ir kambarys dėl to dar labiau pakvipo pelkių žolynais ir mišku, o paskui delnu ėmė trinti kaktą ir skruostus.

Kremas lengvai tepėsi ir, kaip atrodė Margaritai, bemat išgaruodavo. Keletą kartų brūkštelėjusi per veidą, Margarita žvilgtelėjo į veidrodį ir išmetė dėžutę iš rankų. Ji nukrito tiesiai ant laikrodžio, kurio stiklas suskeldėjo. Margarita užsimerkė, paskui žvilgtelėjo dar kartą ir padūkusiai nusikvatojo.

Pincetu išpešioti siauručiai kaip siūleliai antakiai sutankėjo ir lyg du juodi glotnūs lankai apgaubė ūmai pažaliavusias akis. Siaura vertikali raukšlėlė, kertanti tarpuakį ir atsiradusi tada, spalio mėnesį, kai dingo meistras, prapuolė, nepalikusi pėdsako. Išnyko ir gelsvi šešėliai smilkiniuose, ir du vos išžiūrimi raukšlių tinkleliai ties akių kampučiais. Skruostų oda nusidažė lygiai rausva spalva, kakta nušvito ir nubalo, o kirpykloje susukti plaukai išsitiesė.

Į trisdešimtmetę Margaritą iš veidrodžio žvelgė juodaplaukė, iš prigimties garbiniuota dvidešimties metų moteris, smagiai kvatojanti ir žybsinti dantimis.

Prisikvatojusi Margarita vienu krustelėjimu išsinėrė iš chalato, pilna sauja pasikabino lengvo riebaus kremo ir smagiai trindama ėmė tepti juo kūno odą. Oda beregint paraudo

ir užkaito. Paskui akimoju, tarsi kažkas iš smegenų būtų ištraukęs adatėlę, liovėsi maudulys smilkinyje, kankinęs ją visą vakarą po pasimatymo Aleksandro sode, rankų ir kojų raumenys sustangrėjo, o galų gale Margaritos kūnas tapo besvoris.

Ji šoktelėjo į viršų ir pakibo ore neaukštai viršum kilimo, paskui ėmė iš lėto leistis ir vėl atsistojo ant grindų.

– Ai, koks kremas! Ai, koks kremas! – suriko Margarita, klestelėjusi į krėslą.

Tepalas pakeitė ne vien jos išorę. Dabar visame jos kūne, kiekvienoje jo ląstelėje, kunkuliavo džiaugsmas, kurį jinau juto tarsi burbuliukus, kutenančius kūną. Margarita pasijuto laisva, išsivadavusi nuo visko. Be to, ji aiškių aiškiausiai suvokė, kad nutiko tai, ką ji dar rytmetį nujautė, ir kad ji visiems laikams palieka šiuos namus ir savo buvusį gyvenimą. Tačiau nuo to buvusio gyvenimo atskilo viena mintis apie tai, kad, artinantis kažkokiai nepaprastai, aukštyn į orą ją keliančiai nežinomybei, reikia atlikti dar vieną paskutinę pareigą. Ir ji nuoga, kaip stovėjusi, kartkartėmis vis pakildama į orą, nubėgo iš miegamojo į vyro kabinetą ir, uždegusi šviesą, prišoko prie rašomojo stalo. Išplėšusi lapelį iš bloknoto, pieštuku greitai didelėmis raidėmis be klaidų parašė:

„Atleisk ir kuo greičiau pamiršk mane. Aš palieku tave amžiams. Neieškok manęs, tai beprasmiška. Sielvarto ir nelaimių priblokšta, aš pavirtau į raganą. Man metas. Sudie. Margarita.“

Galutinai palengvėjusia širdimi Margarita parskrido į miegamąjį, o jai iš paskos su glėbiu mantos įbėgo Nataša. Ir tučtuojau visi apdarai, suknelė su mediniu pakabu, nėrinių skarelės, mėlyni šilkiniai bateliai ir dirželis – visa tai pabiro ant grindų, ir Nataša suplojo ištuštėjusiom rankom.

– Ką, graži? – užkimusiu balsu garsiai sušuko Margarita Nikolajevna.

– Kaipgi? – žengusi atakupsta, sušnibždėjo Nataša. – Kaip jūs tą padarote, Margarita Nikolajevna?

– Tai kremas! Kremas, kremas, – atsakė Margarita, rodydama į tviskančią auksinę dėžutę ir sukiudamasi prieš veidrodį.

Pamiršusi numestus ant grindų drabužius, Nataša pribėgo prie veidrodžio ir įbedė godžias liepsnojančias akis į tepalo likučius. Jos lūpos kažką kuždėjo. Ji vėl atsisuko į Margaritą ir prašneko su baisiausia pagarba.

– Bet oda! Tai bent oda, a? Margarita Nikolajevna, juk jūsų oda tiesiog švyti.

Tačiau ji kaipmat atsikvošėjo, prišoko prie drabužių, pakėlė ir ėmė purtyti juos.

– Meskit! Meskit šalin! – šaukė jai Margarita. – Velnio viską, meskit! O gal ne, nemeskit, imkit viską atminimui. Sakau jums, imkit viską atminimui. Viską pasiimkit, kas yra kambaryje.

Tarytum pakvaišusi, Nataša sustingo ir kurį laiką žiūrėjo į Margaritą, paskui pakibo jai ant kaklo, bučiuodama ir šaukdama:

Kaip šilkas! Švyti! Kaip šilkas! O antakiai, antakiai!

– Imkit visus skudurus, imkit kvepalus ir neškitės, slėpkit savo skrynioje, – šaukė Margarita, – tik brangenybių nelieskit, nes būsit apkaltinta vagyste!

Nataša susiglemžė viską, kas pakliuvo po ranka – sukneles, batelius, kojines, apatinius – ir išbėgo iš miegamojo.

Tuo metu iš kažkurio namo anapus skersgatvio pro atvirą langą sugriaudėjo ir nuvilnijo virtuoziškai grojamas valsas, o sykiu pasigirdo prie vartų stabtelėjusios mašinos pukšėjimas.

– Tuoju paskambins Azazelas! – riktelėjo Margarita, klausydamasi skersgatvyje aidinčio valso. – Jis paskambins! O užsienietis nepavojingas. Taip, dabar aš suprantu, kad jis nepavojingas!

Mašina suburzgusi nutolo. Pokštelėjo varteliai, tako plytelėmis sukaukšėjo žingsniai.

„Tai Nikolajus Ivanovičius, iš žingsnių girdžiu, – pamanė Margarita, – atsisveikinant reikėtų iškirsti kokią nors smagią ir įdomią išdaigą“.

Margarita trūktelėjo užuolaidą į šalį ir, apglėbusi rankomis kelius, skersomis atsisėdo ant palangės. Mėnulio šviesa lyžtelėjo jos dešini šoną. Margarita pakėlė galvą į mėnulį ir nutaisė mąslią poetišką veido išraišką. Žingsniai kaukštelėjo dar porą kartų, paskui staiga nutilo. Truputėlį pasigrožėjusi mėnuliu ir padorumo dėlei atsidususi, Margarita pasuko galvą į sodą ir iš tiesų išvydo Nikolajų Ivanovičių, gyvenantį to paties namo apatiniame aukšte. Mėnuo ryškiai apšvietė Nikolajų Ivanovičių. Jis sėdėjo ant suoloelio, ir buvo aiškiai matyti, kad ant to suoliuko susmuko staiga. Jo pensnė kybojo kažkaip kreivai, o portfelį jis gniaužė rankose.

– Sveiki gyvi, Nikolajau Ivanovičiau, – liūdnu balsu tarė Margarita, – labas vakaras! Grįžtat iš posėdžio?

Nikolajus Ivanovičius ničnieko neatsakė.

– O aš, – toliau kalbėjo Margarita, pasislinkusi visu kūnu į sodo pusę, – kaip matote, sėdžiu viena, nuobodžiauju, žvelgiu į mėnulį ir klausausi valso.

Kaire ranka Margarita persibraukė per smilkinį, pasitaisė plaukus, paskui piktai pasakė:

– Šitaip nemandagu, Nikolajau Ivanovičiau! Aš vis dėlto dama, po galais! Kiaulystė neatsakyti, kai esate kalbinamas!

Nikolajus Ivanovičius, įžiūrimas mėnesienoje ligi paskutinės sagos pilkšvoje liemenėje, ligi mažiausio plaukelio šviesbruvoje smailoje barzdžiukėje, staiga išsišiepė it kuoktelėjęs, pakilo nuo suolo ir, matyt, iš sumišimo nebesusivokdamas ką daręs, ne nusiėmė skrybėlę, bet atkišo portfelį į šalį ir pritūpė, tarsi leisdamasis šokti.

– Ak, Nikolajau Ivanovičiau, koks jūs nuobodus tipas, – toliau kalbėjo Margarita, – apskritai jūs visi man taip nusibodote, jog negaliu nė apsaityti, ir taip džiaugiuosi, kad skiriuosi su jumis! Eikit jūs visi po velnių!

Tuo metu Margaritai už nugaros miegamajame sugriaudėjo telefonas. Margarita liuoktelėjo nuo palangės ir, pamiršusi Nikolajų Ivanovičių, stvėrė ragelį.

– Kalba Azazelas, – pasigirdo ragelyje balsas.

– Mielasis, mielas Azazelai! – sukrykštė Margarita.

– Metas! Skriskite! – prašneko Azazelas ragelyje, ir iš balso galėjai suprasti, kad jam patinka toks nuoširdus Margaritos džiūgavimas. – Kai skrisite viršum vartų, šūktelėkite „Nematoma!“ Paskui paskraidykite virš miesto, kad įgustumėte, o tada šaukite į pietus, lauk iš miesto, ir tiesiai prie upės. Esate laukiama!

Margarita pakabino ragelį, ir tuo metu gretimame kambaryje sutrinksėjo kažkoks medinis daiktas ir ėmė baladotis į duris. Margarita atlapojo jas, ir į kambarį pasišokinėdamas įlėkė grindų šepetys, iškėlęs aukšty n šeriuotą galvą. Kitu galu jis tvatino į grindis, spardėsi ir veržėsi link lango. Margarita suspigo iš laimės ir apsižergė šepetį. Ir tik šią akimirką Margaritai dingtelėjo, kad per tą sąmyšį ji pamiršo apsirengti. Zovada prijojusi prie lovos, ji čiupo pirmiausiai po ranka pakliuvusius kažkokius žydrus marškinius. Mostelėjusi jais tartum vėliava ji išskrido pro langą. Ir valsas virš sodo sugriaudėjo smarkiau.

Margarita nusklendė žemyn ir išvydo ant suolelio Nikolajų Ivanovičių. Šis sėdėjo it suakmenėjęs ir visai apstulbintas klausėsi riksmo ir bildesio, sklindančio iš apšviesto viršutinių gyventojų miegamojo.

– Sudie, Nikolajau Ivanovičiaus! – suriko Margarita, šokdama priešais Nikolajų Ivanovičių.

Šis aiktelėjo, numetė žemėn portfelį ir ėmė keturpėsčias ropoti suoleliu.

– Sudie visiems laikams! Aš išskrendu, – šaukė Margarita, nustelbdama valsą. Ūmai ji susiprotėjo, kad marškiniai jai visai nereikalingi ir, kraupiai nusikvatojusi, užmetė juos Nikolajui Ivanovičiui ant galvos. Apakintas Nikolajus Ivanovičius žnektelėjo nuo suolelio ant tako plytelių.

Margarita atsigręžė, norėdama paskutinį sykį žvilgtelėti į namą, kuriame taip ilgai kamavosi, ir šviesa trykštančiame lange išvydo nuostabos iškreiptą Natašos veidą.

– Sudie, Nataša! – sušuko Margarita ir kilstelėjo piestu šepetį. – Nematoma! Nematoma! – suriko dar garsiau ir, nėrusi pro čaižančias veidą klevo šakas, slystelėjo virš vartų ir išskrido į skersgatvį. O jai įkandin nuskrido galutinai įsisiautėjęs valsas.

XXI skyrius

SKRYDIS

Nematoma ir laisva! Nematoma ir laisva! Margarita skrido virš savojo skersgatvio, paskui pateko į kitą, stačiu kampu kertantį pirmąjį. Šį nudryžusį, vienais lopais išmargintą, kreivą ir ilgą skersgatvį su žibalo krautuve, kurioje už sukrypusių durų buvo pardavinėjamas pilstomas žibalas ir buteliukai su skysčiu nuo parazitų, ji perskrido akies mirksniu ir tuoj pat įsitikino, kad net būnant nematoma ir visiškai laisvai, malonumais mėgautis vis dėlto reikia su protu. Tik per kažkokį stebuklą sulėtinusi greitį, ji neužsimušė į seną pakrypusį žibintą ties gatvės kampu. Išsilenkusi jo, Margarita stipriau suspaudė šepetį ir nuskrido šiek tiek lėčiau, saugodamasi elektros laidų ir iškabų, kyšančių viršum šaligatvių.

Trečiasis skersgatvis ėjo tiesiai į Arbatą. Šičia Margarita galutinai išmoko valdyti šepetį, suprato, kad šis paklūsta menkiausiam rankų ar kojų prisilietimui ir kad, skrendant virš miesto, reikia būti itin atidžiai ir pernelyg nesmarkauti. Be to, skersgatvyje pasidarė visiškai aišku, kad praeiviai skraiduolės nemato. Niekas, užvertęs galvą, nešaukė „žiūrėkit, žiūrėkit!“, niekas nestrykčiojo į šalis, nespygavo ir nealpo, niekas nesikvatojo it paklaikęs.

Margarita skrido be garso, labai lėtai ir neaukštai, maždaug sulig antraisiais namų aukštais. Tačiau ir lėtai skrisdama, toje vietoje, kur skersgatvis rėmėsi į akinamai švytintį Arbatą, ji padarė mažutę klaidelę ir petimi atsitrenkė į kažkokį apšviestą diską, kuriame buvo nupiešta strėlė. Margarita įpyko. Ji sustabdė paklusnų šepetį, paskrido į šalį, o paskui, staiga šovusi disko pusėn, šepetio galu sutalžė jį į druzgus. Žvangėdamos pažiro šukės, praeiviai šastelėjo į šonus, kažkas sušvilpė, o Margarita, visai be reikalo taip

padariusi, prapliupo kvatotis. „Arbate reikės būti dar atsargesnei, – pamanė Margarita, – čia tiek visko pripinkliota, jog sunku susigaudyti“. Ji leidosi nardyti tarp laidų. Apačioje plaukė troleibusų, autobusų ir lengvųjų automobilių stogai, o šaligatviais, kaip iš viršaus atrodė Margaritai, plaukė kepurų upės. Nuo tų upių atsišakojantys upeliukai tekėjo į ugninius naktinių parduotuvių nasrus.

„Et, kokia makalienė! – piktai pamanė Margarita. – Nė pasisukt nėra kur“. Ji perkirto Arbatą, pakilo aukščiau, sulig ketvirtais aukštais, ir pro akinamai tviskančius vamzdelius ant kampingio teatro pastato nusklendė į siaurą skersgatvį, apstatytą daugiaaukščiais namais. Visi jų langai buvo atviri, ir pro visus langus sklido radijo muzika. Smalsumo pagauta, Margarita žvilgtelėjo pro vieną iš jų. Išvydo virtuvę. Ant viryklės šniokštė du primusai, šalia jų stovėjo dvi moterys su šaukštais rankose ir barėsi.

– Išeinant iš išvietės, reikia gesinti šviesą, Pelagėja Petrovna, štai ką aš jums pasakysiu, – kalbėjo moteris, stovinti priešais puodą su kažkokiu viralu, nuo kurio virto garai, – antraip mes reikalausime jus iškeldinti!

– Pati ne geresnė, – atšovė kita.

– Abi jūs geros, – įvirsdama per palangę į virtuvę, garsiai pasakė Margarita. Abi barnininkės atsisuko į balsą ir sustingo su nešvariais šaukštais rankose. Margarita atsargiai ištiesė tarp jų dviejų ranką ir, pasukusi abiejų primusų čiaupus, juos užgesino. Moterys aiktelėjo ir išsižiojo. Tačiau Margaritai virtuvė jau nusibodo, ir ji išskrido į skersgatvį.

Skersgatvio gale jos dėmesį patraukė prašmatnus aštuonaukštis, matyt, ką tik pastatytas rūmas. Margarita ėmė leisti žemyn ir nutūpusi išvydo, kad namo fasadas išklotas juodu marmuru, kad durys plačios, kad už jų stiklą matyti šveicoriaus sagos ir kepurė su auksiniu graižu ir kad virš durų auksinėmis raidėmis parašyta „Dramlito namai“.

Margarita prisimerkusi žvelgė į užrašą, spėliodama, ką galėtų reikšti žodis „Dramlitas“. Pasikišusi po pažasčia šepetį, Margarita įžengė į vestibulį, durimis stumtelėjusi nustebintą šveicorių, ir išvydo šalia lifto ant sienos didžiulę juodą lentą, o joje baltomis raidėmis surašytus butų numerius ir gyventojų pavardes. Sąrašą vainikuojantis užrašas „Dramaturgo ir Literato namai“ privertė Margaritą piktdžiugiškai riktelti prislopintu balsu. Pakilusi nuo žemės ji ėmė godžiai skaityti pavardes: Chustovas, Dvubratskis, Kvantas, Beskudnikovas, Latunskis...

– Latunskis! – suspigo Margarita. – Latunskis! Juk tai jis! Tai jis pražudė meistrą!

Šveicorius prie durų, išpūtęs akis ir net pašokęs iš nuostabos, žiūrėjo į juodąją lentą, bandydamas perprasti tokį stebuklą: kodėl ūmai suspigo gyventojų sąrašas.

O Margarita tuo metu jau švilpte švilpė laiptais aukštyn, pagauta keisto svaigulio ir vis kartodama:

– Latunskis – aštuoniasdešimt keturi! Latunskis – aštuoniasdešimt keturi...

Štai kairėje – 82, dešinėje – 83, dar aukščiau, kairėje – 84. Čia. Štai ir lentelė – „O. Latunskis“.

Margarita nušoko nuo šepčio, ir jos įkaitusias pėdas maloniai atvėsino betoninė aikštelė. Margarita paskambino, vieną, antrą sykį. Bet niekas neatidarė durų. Margarita ėmė stipriau spaudyti mygtuką, girdėdama, kaip nuo skambučio aidi visas Latunskio butas. Taip, buto Nr. 84 gyventojas ligi grabo lentos turi būti dėkingas velioniui Berliozui, MASSOLIT'o pirmininkui, už tai, kad šis pakliuvo po tramvajum, ir už tai, kad gedulo posėdis buvo sušauktas kaip tik šį vakarą. Po laiminga žvaigžde gimė kritikas

Latunskis. Ta žvaigždė išgelbėjo jį nuo pasimatymo su Margarita, tą penktadienį tapusia ragana.

Durų niekas neatidarė. Tuomet Margarita strimgalviais puolė žemyn, skaičiuodama aukštus, nusileido į apačią, išlėkė laukan ir, užvertusi galvą, ėmė skaičiuoti aukštus jau iš lauko pusės, norėdama nustatyti, kur yra Latunskio buto langai. Be abejonės, tai buvo penki tamsūs kampiniai langai aštuntame aukšte. Įsitikinusi, kad nesuklydo, Margarita pakilo į orą ir po kelių sekundžių įžengė pro atvirą langą į tamsų kambarį, kuriame spindėjo tik siauras mėnesienos takelis. Margarita nubėgo tuo takeliu ir apgraibomis susirado elektros jungiklį. Po akimirkos švietė visas butas. Šepetys stovėjo kampe. Įsitikinusi, kad namuose nieko nėra, Margarita atidarė laukujes duris ir patikrino, ar ant jų kabo lentelė. Lentelė kabojo, Margarita pateko tenai, kur jai ir reikėjo.

Taip, žmonės šneka, kad kritikas Latunskis dar ir šiandien blykšta, prisiminęs aną baisų vakarą, kad jis dar ir šiandien su didžiausia pagarba taria Berlioza vardą. Nežinia, kokių tamsių ir šlykščių nusikaltimų būtų nutikę aną vakarą, – iš virtuvės grįžtanti Margarita rankoje laikė sunkų plaktuką.

Nuoga ir nematoma skraiduolė tramdė ir ramino save, jos rankos virpėjo iš nekantrumo. Rūpestingai nusitaikiusi, Margarita tvojo per rojaliao klavišus, ir visame bute nuaidėjo pirmasis graudus riksmas. It pašėlęs klykė niekuo nekaltas Bekerio firmos kabinetinis instrumentas. Klavišai sulindo vidun, kaulinės plokštelės lakstė į visas puses. Instrumentas gaudė, kaukė, gargė, skimbčiojo. Pokštelėjusi lyg revolverio šūvis, nuo plaktuko smūgio perskilo viršutinė poliruota dėka. Margarita šnopusdama daužė ir maigė plaktuku trūkinėjančias stygas. Pagaliau nusiplūkusi pasitraukė, klestelėjo ant kėdės atsikvėpti.

Vonioje kliokdamas šniokštė vanduo, virtuvėje irgi. „Regis, jau liejasi ant grindų“, – pamanė Margarita ir balsiai pridūrė:

– Nėra čia ko gaišti.

Iš virtuvės į koridorių jau plūdo srautas. Šlepsėdama basomis kojomis per balas, Margarita kibirais nešiojo vandenį iš virtuvės į kritiko kabinetą ir pylė jį į rašomojo stalo stalčius. Paskui, tame pačiame kabinete plaktuku dar suskaldžiusi spintos duris, išpuolė į miegamąjį. Sudaužiusi veidrodį spintos duryse, ji ištraukė kritiko kostiumą ir paskandino jį vonioje. Sugriebusi kabinete sklidiną rašalinę, atsinešė ją į miegamąjį ir išpylė visą rašalą minkštai išpurenton dvigulėn lovon. Šitaip viską niokodama, ji jautė baisingą malonumą, tačiau jai visą laiką atrodė, kad rezultatai pernelyg menki. Todėl ji ėmė daryti viską, kas tik šaudavo į galvą. Ji daužė vazonus su fikusais tame kambaryje, kur stovėjo rojalis. Nebaigusi daužyti, sugrįžo į miegamąjį ir duonrikiu puolė pjaustyti paklodes, daužyti įstiklintas nuotraukas. Nuovargio ji nejuto, tik prakaitas upeliais sruvo jos kūnu.

Tuo metu bute Nr. 82, kuris buvo po Latunskio butu, dramaturgo Kvanto namų darbininkė virtuvėje gėrė arbatą, stebėdamasi tuo, kad viršuje kažkas bilda, bėgioja ir žvanga. Kilstelėjusi galvą į lubas, ji staiga pamatė, kad baltos lubos jos akyse pamėlo lyg lavonas. Dėmė bežiūrint plėtėsi, staiga jos paviršiuje ištryško lašai. Porą minučių namų darbininkė sėdėjo spoksodama į lašus, kol pagaliau nuo lubų pasipylė tikras lietus ir subarbeno į grindis. Tuomet ji pašoko, pakišo po čiurkšlėmis dubenį, tačiau tai nepadėjo, nes lietus sklido į šalis ir ėmė lietus ant dujinės plytelės ir indais apkrauto stalo. Tuomet Kvanto namų darbininkė aiktelėjusi išpuolė ant laiptų, ir tuoj pat Latunskio bute ėmė plyšauti skambutis.

– Na, prasideda, metas keliauti, – tarė Margarita. Ji apsižergė šepetį, klausydamasi moteriško balso, šaukiančio pro rakto skylutę:

– Atidarykit, atidarykit! Dusia, atidaryk! Ar ne pas jus bėga vanduo? Mus užpylė!

Margarita pakilo per metrą aukštyrą ir trenkė į sietyną. Dvi lemputės sprogo, į visas puses išlakstė karuliai. Pro rakto skylutę šaukusi moteriškė nutilo, ant laiptų pasigirdo trepsėjimas. Margarita išplaukė pro langą laukan, neplačiai atsivedėjo ir trenkė plaktuku į lango stiklą. Stiklas dzingtelėjo, ir marmuru aptaisyta siena žemyn it kaskada nugarmėjo šukės. Margarita nuskrido prie gretimą lango. Toli apačioje šaligatviu ėmė bėgioti žmonės, viena iš dviejų palei duris stovėjusių mašinų suburzgė ir nuvažiavo.

Susidorojusi su Latunskio langais, Margarita nuplaukė prie gretimą buto. Smūgiai ėjo dažnyn, visas skersgatvis žvangėjo ir gaudė. Iš pirmosios laiptinės išbėgo šveicorius, žvilgtelėjo aukštyrą, kurį laiką dvejojo, matyt, ne iš sykio sumodamas, ką čia daryti, paskui įsikišo į burną švilpuką ir klaikiai sušvilpė. Pritariant šiam švilpimui, Margarita, su ypatingu azartu išpylusi paskutinį langą aštuntame aukšte, nusileido prie septintojo ir ėmė talžyti stiklus čionai.

Nukamuotas ilgo dykinėjimo už veidrodinių durų, šveicorius švilpė iš visų jėgų ir žingsnis žingsnin sekiojo paskui Margaritą, tarytum jai akompanuodamas. Stojus pauzei, kol Margarita skrisdavo nuo vieno lango prie kito, jis įkvėpdavo oro, o Margaritai žiebus į langą, švilpė išpūtęs žandus, ligi pat dangaus skrodamas nakties orą.

Jo pastangos drauge su įniršusios Margaritos pastangomis davė nemenkų rezultatų. Name kilo panika. Atsidarinėjo dar neišdužę langai, žmonės iškišdavo galvas ir tučtuojau vėl slėpdavosi, o atviri langai, priešingai, užsidarinėjo. Šviesiuose kitapus gatvės dunksančių namų languose išdygdavo tamsūs siluetai žmonių, mėginančių suprasti, kodėl be jokios priežasties sproginėja naujojo Dramlito pastato stiklai.

Skersgatviu link Dramlito namų bėgo žmonės, o namų viduje laiptais, be jokios prasmės blaškydamiesi, trepsėjo gyventojai. Kvanto namų darbininkė šaukė bėgantiems pro šalį žmonėms, kad jų butą užpylė, netrukus jai ėmė antrinti ir bute Nr. 80, po Kvanto gyvenančio Chustovo namų darbininkė. Vanduo pas Chustovą liejosi ir virtuvėje, ir išvietėje. Galiausiai Kvanto virtuvėje nuo lubų nukrito didžiulis tinko luitas, sudaužė visus nešvarius indus, o tada jau pliūptelėjo tikra liūtis: pro nukarusių šlapių balanų kvadratukus vanduo pylė kaip iš kibiro. Tuomet pirmojoje laiptinėje pasigirdo riksmas. Skrisdama pro šalį, Margarita žvilgtelėjo į priešpaskutinį ketvirtojo aukšto langą ir išvydo žmogų, kuris, pagautas panikos, užsimaukšlino dujokaukę. Trinktelėjusi plaktuku į stiklą, Margarita jį išgąsdino, ir jis dingo iš kambario.

Bet netikėtai klaikysis niokojimas baigėsi. Nusklendusi prie trečiojo aukšto, Margarita žvilgtelėjo į kraštinį langą, uždengtą lengva tamsia užuolaidėle. Kambarėje po gaubtelio degė silpna lemputė. Mažoje lovelėje su tinkliniais šonais sėdėjo kokių ketverių metų berniukas ir baikščiai klausėsi. Suaugusių kambarėje nebuvo. Tikriausiai visi išbėgo laukan.

– Stiklus daužo,– prašneko berniukas ir pašaukė: – Mama!

Niekas neatsiliepė, ir tada jis tarė:

– Mama, man baisu.

Margarita praskleidė užuolaidėlę ir įskrido pro langą.

– Man baisu,– pakartojo berniukas ir sudrebėjo.

– Nebijok, nebijok, mažyti,– tarė Margarita, stengdamasi sušvelninti savąjį nuo vėjo prikimusį nusikaltėlės balsą, –ten berniukai stiklus daužė.

- Laidykle?– paklausė berniukas, nustojęs drebėti.
- Laidykle, laidykle,– patvirtino Margarita,– o tu miegok!
- Tai Piklius,– tarė berniukas,– jis turi laidyklę.
- Na, žinoma, jis!

Berniukas vylingai pažvelgė kažkur į šalį ir paklausė:

- Tetule, o kur tu?
- O manęs nėra,– atsakė Margarita,– tu mane sapnuoji.
- Aš taip ir maniau,– pasakė berniukas.
- Gulkis, vaikel,– liepė Margarita,– pasikišk po skruostu ranką, o aš tau sapnuosiuos.
- Gerai, sapnuokis, sapnuokis, –sutiko berniukas, tučtuoju atsigulė ir pasikišo ranką po skruostu.

– Aš paseksiu tau pasaką, –prašneko Margarita ir uždėjo įkaitusį delną ant plikai kirptos galvutės, –gyveno syki teta. Ji neturėjo vaikų, laimės irgi neturėjo. Ir štai ji iš pradžių ilgai ilgai verkė, o paskui pasidarė pikta... –Margarita nutilo, atitraukė delną –berniukas miegojo.

Margarita tyliai padėjo plaktuką ant palangės ir išskrido pro langą. Palei namą buvo smarkus šurmulys. Asfaltuotu šaligatviu, nubertu stiklo šukėmis, lakstė ir kažką šūkalojo žmonės. Tarp jų jau šmėkščiojo milicininkai. Staiga sugaudė varpas, ir iš Arbato į skersgatvį įriedėjo raudona ugniagesių mašina su kopėčiomis.

Tačiau tolimesni įvykiai Margaritos nebedomino. Atidžiai nusitaikiusi, kad nekliudytų kokio nors laido, ji tvirčiau spūstelėjo šepetį ir akimoiu atsidūrė virš nelaimingojo namo. Skersgatvis po ja pasviro ant šono ir nugarmėjo žemyn. Dabar po Margaritos kojomis pasirodė daugybė stogų stogelių, kuriuos kirto švytintys takai. Stogai ūmai slystelėjo į šoną, ir žiburėlių virtinės išbluko ir susiliejo.

Margarita dar syki metėsi aukštyn, ir visa ta stogų sangrūda prasmego skradžiai žemės, o vietoj jos apačioje pasirodė virpančių elektros žiburėlių ežeras, tas ežeras ūmai pakrypo ir pasidarė vertikalus, o paskui atsidūrė virš Margaritos galvos, o po kojom jai švystelėjo mėnuo. Supratusi, kad apsivertė, Margarita grįžo į normalią padėtį ir atsigręžusi pamatė, kad jau nė ežero nebėra, kad tenai, užpakaly, liko tik rausva pašvaistė ties horizontu. Po sekundės dingo ir ta pašvaistė, ir Margarita išvydo, kad liko viena su mėnuliu, kuris skrido viršum jos šiek tiek kairėliau. Margaritos plaukai jau seniai stovėjo statūs it kupeta, ji švilpdama lėkė per mėnesieną, glostančią jos kūną. Iš to, kad dvi retų žiburių virtinės apačioje susiliejo ir pavirto į nenutrūkstamus ugnies brūkšnius, iš to, kaip greitai tie brūkšniai pradingo užpakalyje, Margarita suprato, kad skrenda siaubingu greičiu, ir nusistebėjo, kad visai nedūsta.

Prabėgus kelioms sekundėms, toli apačioje, žemės tamsybėse sušvito naujas elektros šviesos ežeras, jis atplaukė po skraiduolės kojomis, bet tučtuoju ėmė suktis lyg sraigtas ir sulindo į žemę. Prabėgo dar kelios sekundės –lygiai toks pat reginys.

–Miestai! Miestai! –sušuko Margarita.

Paskui ji du ar tris kartus matė po savimi atviruose juoduose dėkluose blausiai spindinčius kažkokius kardus ir suprato, kad tai upės.

Sukiodama galvą, skraiduolė gėrėjosi mėnuliu, kuris aukštybėse beprotišku greičiu skriejo atgal į Maskvą ir sykiu nejudėjo iš vietos, ir kurio paviršiuje puikiausiai galėjai įžiūrėti kažkokį tamsų ir paslaptinę padarą –lyg drakoną, lyg arkliuką kupriuką, atgręžusį smailą snukelį palikto miesto pusėn.

Ūmai Margaritai toptelėjo mintis, kad nėra reikalo taip pašėlusiai lakinti šepečio. Kad šitaip ji negali nieko deramai įžvelgti, kad negali deramai pasimėgauti skrydžiu. Kažkas jai kuždėjo, kad tenai, kur ji skrenda, jos palauks ir kad nėra reikalo beprotišku greičiu taip nuobodžiai lėkti aukštybėje.

Margarita spustelėjo žemyn šeriuotą šepečio galvą, pakėlė aukštyn jo uodegą ir, smarkiai sulėtinusi greitį, ėmė leistis į pažemę. Šis slydimas, tarsi lekiant rogutėm nuo kalno, buvo jai užvis maloniausias. Žemė pakilo prie jos ir ligi šiol viešpatavusioje tirštų tirščiausioje tamsoje ėmė ryškėti mėnesėtos nakties paslaptys ir grožybės. Žemė artėjo, ir Margaritai į veidą padvelkė sužaliavusių miškų kvapas. Margarita skrido virš rasotas pievas klojančio rūko, paskui virš tvenkinio. Apačioje sutartinai kurkė varlės, o tolumoje, kažkodėl be galo jaudindamas širdį, dundėjo traukinys. Netrukus Margarita jį išvydo. Jis šliaužė lėtai kaip sraigė, žarstydamas į orą žiezirbas. Aplenkusi traukinį, Margarita prasklendė dar virš vieno vandens veidrodžio, kuriame jai po kojomis praplaukė antras mėnulis, nusileido dar žemėliau ir nusklendė beveik liesdama kojomis milžiniškų pušų viršūnes.

Už nugaros pasigirdo ir ėmė vytiis Margaritą smarkus skrodžiamo oro šniokštimas. Palaipsniui į to it sviedinys lekiančio daikto keliamą triukšmą įsiliejo per kelis varstus girdimas moters kvatojimas. Margarita atsisuko ir pamatė, kad ją vejasi kažkoks tamsus neaiškus kūnas. Artėdamas prie Margaritos, jis vis labiau ryškėjo, pasirodė, kad ten kažkas skrenda raitas. Galų gale viskas paaiškėjo. Lėtindama greitį, Margaritą pasivijo Nataša.

Nuogut nuogutėlė, su išsidraikiusiais vėjyje plaukais, ji jojo, apsižergusi storą meitėlį, kuris priekinėmis kanopėlėmis laikė suspaudęs portfeli, o užpakalinėmis įnirtingai malė orą. Retsykiais mėnesienoje žybtelinti, o paskui vėl užgęstanti pensnė, nukritusi nuo nosies, skrido paskui meitėlį pririšta virvute, o skrybėlė vis užsmukdavo jam ant akių. Gerai išžiūrėjusi, Margarita atpažino Nikolajų Ivanovičių, ir tuomet jos juokas, sumišęs su Natašos kvatojimu, sugriaudėjo virš miško.

–Nataška! –suspigo Margarita. –Tu išsitepei kremu?

–Širdele! –savo šūksniais budindama miegantį pušyną, atsiliepė Nataša. –Karaliene tu mano, taigi aš ir jam, ir jam patepiau plikę!

–Princese! –verksmingu balsu suriko meitėlis, galopu skraidindamas jojikę.

–Širdele! Margarita Nikolajevna! –šaukė Nataša, šuoliuodama greta Margaritos. –Prisipažistu, pasiėmiau kremą. Juk ir mums norisi gyventi ir skraidyti! Atleiskite man, valdove, bet aš negrįšiu, nieku gyvu negrįšiu! Ak, kaip smagu, Margarita Nikolajevna! Piršosi man, –Nataša ėmė baksnoti pirštu į sprandą iš gėdos šnopuojančiam meitėliui, –piršosi! Kaip tu mane vadina, ką? –šaukė pasilenkusi meitėliui į ausį.

–Deive, –kvykavo šis, –aš negaliu taip greit skristi! Galiu išmėtyti svarbius popierius. Natalja Prokofjevna, aš protestuoju.

–Trauk velniai tave su visais popieriais! –įžūliai kvatodama šaukė Nataša.

–Ką jūs kalbate, Natalja Prokofjevna! Dar išgirs kas! –maldaudamas blioivė meitėlis.

Šuoliuodama greta Margaritos, Nataša, springdama iš juoko, pasakojo, kas atsitiko namuose po to, kai Margarita Nikolajevna išskrido pro vartus.

Nataša prisipažino, kad, nė pirštu nepalietusi jai dovanotų daiktų, ji nusimetė drabužius, griebė kremą ir beregint juo išsitepė. Ir jai atsitiko tas pats, kas šeimininkei. Tuo metu, kai Nataša, kvatodama iš laimės, priešais veidrodį gėrėjosi savo stebuklinguoju grožiu, durys atsidarė, ir prieš Natašą išdygo Nikolajus Ivanovičius. Jis buvo susijaudinęs,

rankose laikė Margaritos Nikolajevnos marškinius, savo skrybėlę ir portfelį. Išvydęs Nataša, Nikolajus Ivanovičius nustėjo. Šiek tiek apsiraminęs, išraudęs it vėžys, jis pareiškė laikęs savo pareigą pakelti nuo žemės marškinėlius, atnešti juos...

–Ak, niekšas, ką jis kalbėjo! – spygavo ir kvatojosi Nataša. –Ką jis kalbėjo, ką siūlė! Kokius pinigus žadėjo! Šnekėjo, kad Klavdija Petrovna nieko nesužinos. Gal sakysi, kad aš meluoju? –rėkė Nataša meitėliui, o šis susigėdęs suko šalin snukį.

Įsidūkusi Nataša brūkštelėjo kremu Nikolajui Petrovičiui per plikę ir pati pastėjo iš nuostabos. Garbaus apatinio kaimyno veidas susitraukė į šnipą, ant rankų ir kojų atsirado nagos. Dirstelėjęs į veidrodį, Nikolajus Petrovičius baisiai ir beviltiškai sustaugė, bet jau buvo vėlu. Po kelių sekundžių jis apžergtas jau skrido kažkur po velnių iš Maskvos ir raudėjo iš nuoskaudos.

–Reikalauju grąžinti man normalią išvaizdą! –ūmai lyg įtūžęs, lyg maldaudamas kimiu balsu sukriuksėjo meitėlis. –Aš neketinu skristi į neteisėtą sambūrį! Margarita Nikolajevna, jūs privalote sutramdyti savo namų darbininkę.

– Ak, dabar aš tau namų darbininkė? Namų darbininkė? – šūkčiojo Nataša, gnaibydama meitėliui ausį. – O buvau deivė? Kaip tu mane vadinai?

– Venera! – verkšleno meitėlis, skrisdamas virš upelio, čiurlenančio tarp akmenų, ir kojomis brūkščiodamas per šlamančius lazdynus.

– Venera! Venera! – pergalingai sušuko Nataša, viena ranka įsisprendusi į šoną, o kitą iškėlusį į mėnulį. – Margarita! Karaliene! Užtarkit mane, paprašykit, kad leistų man likti ragana. Jums niekas neatsakys, jums valdžia duota!

Ir Margarita atsiliepė:

– Gera, prižadui!

– Ačiū! – sušuko Nataša ir ūmai šaižiai ir kažkaip liūdnai riktelėjo: – Ei! Ei! Greičiau! Greičiau! Judinkis, judinkis!

Ji suspaudė kulnais nuo beprotiško šuoliavimo įkritusius meitėlio šonus, ir šis taip trūktelėjo, jog vėl ėmė skroste skrosti orą, ir netrukus Nataša sujuodavo tolumoje kaip mažas taškelis, o paskui ir visai pradingo, ir nutilo jos skrydžio sukeltas triukšmas.

Margarita, kaip ir pirma, skrido iš lėto, vietovė buvo nyki ir nepažįstama, kalvų šlaituose tarp milžiniškų pušų vienur kitur stūksojo rieduliai. Margarita skrido ir galvojo apie tai, kad dabar turbūt atsidūrė labai toli nuo Maskvos. Šepetys lėkė jau ne virš pušų viršūnių, o tarp jų kamienų, iš vienos pusės pasidabruotų mėnesienos. Lengvutis skraiduolės šešėlis slydo žeme pirm jos – mėnulis dabar švietė Margaritai į nugarą.

Margarita jautė artėjantį vandenį ir suprato, kad tikslas nebetoli. Pušys prasiskyrė, ir Margarita pamažu nusklendė oru prie klintingo skardžio. Skardžio papėdėje tyvuliavo šešėlio gaubiamą upę. Apačioje tvyrojo rūkas, apkibęs krūmus vertikalaus skardžio apačioje, o kitas krantas buvo lėkštas, slėnus. Aname krante, po vienišu kažkokių plačiašakių medžių guoteliu, blaškėsi laužo ugnelė ir buvo matyti judančios figūros. Margaritai pasirodė, kad ten dūzgia kažkokia linksma muzikėlė. Tolumoje, kiek tik aprėpė žvilgsnis, tįsojo sidabrinė lyguma, nesimatė jokio žmonių palikto pėdsako, jokio būsto.

Margarita šoko nuo skardžio žemyn ir greit nusileido prie vandens. Vanduo ją viliojo po smarkaus skrydžio. Metusi šalin šepetį, ji įsibėgėjo ir stačia galva nėrė į vandenį. Jos lengvas kūnas it strėlė įsmigo į vandenį, ir purslai tykštelėjo kone iki pat mėnulio. Vanduo pasirodė besas šiltas lyg pirtyje, ir Margarita vienut viena plaukiojo naktį šioje upėje, kiek tik širdis geidžia.

Šalia Margaritos buvo tuščia, tačiau tolėliau už krūmų girdėjosi teskenimas ir prunkštimas, tenai taip pat kažkas maudėsi.

Margarita išpuolė į krantą. Jos kūnas degte degė po maudynių. Ji nejautė jokio nuovargio ir smagiai šokinėjo ant drėgnos žolės. Ūmai liovėsi šokti ir sukluso. Prunkštimas ėmė artėti, ir iš karklyno išlindo kažkoks nuogas storulis su juodu šilkinio cilindru, nusmauktu ant pakaušio. Jo pėdos buvo dumblinos, ir atrodė, kad maudyklių mėgėjas avi juodais bateliais. Jis šniokštavo ir žagsėjo, matyt, buvo smarkiai įkaušęs. Beje, patvirtindama tai, upė staiga pakvipo konjaku.

Pamatęs Margaritą, storulis įsistebeilijo į ją, o paskui džiaugsmingai subliuvo:

– Ką aš matau? Taigi čia tu, Klodina, neliūstanti našle! Ir tu čionai? – jis jau lindo sveikintis.

Margarita žengė atatuspa ir išdidžiai atšovė:

– Nešdinkis po velnių. Kokia aš tau Klodina? Žiūrėk, su kuo kalbi, – ir, akimirksnį pagalvojusi, prie savo žodžių pridūrė ilgą necenzūrinį keiksmą. Lengvapėdį storulį visa tai gerokai prablaivė.

– Ai! – tyliai šuktelėjo jis krūpteldamas. – Malonėkit atleisti, šviesioji karaliene Margo! Apsirikau. O kalčiausias konjakas, kad jį kur plynios! – storulis priklaupė ant vieno kelio, plačiu mostu nusivožė cilindrą, nusilenkė ir, maišydamas rusiškus sakinius su prancūziškais, ėmė kažką vapalioti apie savo bičiulio kruvinas vestuves Paryžiuje, apie konjaką ir apie tai, kad esąs didžiai susikrimtęs dėl apgailėtinios klaidos.

– Bent kelnes apsimautum, šunsnuki, – atlyžusi tarė Margarita.

Matydamas, kad Margarita nepyksta, storulis linksmai išsišiepė ir džiugiai pranešė, jog be kelnių tą akimirką esąs tik todėl, kad per išsiblašymą užmiršęs jas prie Jenisejaus upės, kurioje ką tik maudėsi, bet tuoj pat skrendąs tenai, nes čia esą visai arti, o paskui, pareiškęs pagarbą ir viltį neprarasti palankumo, ėmė trauktis atatuspas ir traukėsi tol, kol paslydo ir nugriuvo aukštiekninkas į vandenį. Bet ir griūnant nedidukėmis žandenomis aprėmintame jo veide išliko susižavėjimo ir atsidavimo kupina šypsena.

O Margarita šaižiai sušvilpė ir, apsižergusi atskridusi šepetį, perlėkė per upę į kitą krantą. Klintingojo skardžio šešelis šičia nesiekė, ir krantas skendėjo mėnesienoje.

Vos tik Margarita žengė ant drėgnos žolės, muzika po gluosniais trenkė smarkiau, kibirkščių spiečius linksmiau pakilo virš laužo. Po gluosnių šakomis, aplipusiomis mėnesienoje gerai matomais švelniais pūkuotais žirginėliais, dviem eilėm tupėjo storažandės varlės ir išsipūsdamos tartum guminės birbynėmis grojo trankų maršą. Priešais muzikantes ant karklo šakelių, apšviesdami gaidas, kabojo puvelkliai, ant varlių žabtų blaškėsi laužo atšvaitai.

Maršą varlės grojo Margaritos garbei. Ji buvo sutikta be galo iškilmingai. Permatomos undinės, kurios sukosi rateliu viršum upės, sustojo ir ėmė moti dumbliais Margaritai, tuščia žalsva pakrante lyg aimana toli nuaidėjo jų sveikinimai. Susibėgusios iš už medžių nuogos raganos išsirikiavo ir ėmė tūpčioti ir lankstytis kaip damos karaliaus rūmuose. Kažkoks ožiakojis vyras prišoko, puolė bučiuoti Margaritai ranką, patiesė ant žolės šilkinį audeklą, pasiteiravo, ar karalienei patiko maudynės, pasiūlė atsigulti ir pailsėti.

Margarita taip ir padarė. Ožiakojis padavė jai taurę šampano, ji išgėrė, ir širdis jai kaipmat sušilo. Pasidomėjusi, kur yra Nataša, ji išgirdo atsakymą, kad Nataša jau išsimaudžiusi ir išskridusi ant savojo meitėlio pirm jos į Maskvą įspėti laukiančių, jog Margarita greit pasirodys, ir padėti suruošti jai apdarus.

Per tą trumpą poilsį po gluosniais Margaritą pralinksmino dar vienas nutikimas. Ore pasigirdo švilpesys, ir juodas kūnas, be abejonės, prašovęs pro šalį, pūkstelėjo į vandenį. Netrukus priešais Margaritą išdygo tas pats storulis su žandenomis, kuris taip nesėkmingai prisistatė aname krante. Jis, matyt, spėjo sulakstyti prie Jenisejaus, nes buvo su fraku, tačiau šlapias nuo galvos iki kojų. Konjakas suvedžiojo jį antrą kartą: leisdamasis jis vis dėlto pataikė į vandenį. Tačiau savo šypsenos neprarado net šioje liūdnoje situacijoje, ir Margarita juokdamasi atkišo jam ranką.

Paskui visi ėmė ruoštis išvykti. Undinės baigė savąjį šokį mėnesienoje ir ištirpo joje. Ožiakojis pagarbiai pasiteiravo Margaritos, kaip ji atkeliavo prie upės; sužinojęs, kad ji atskrido raita ant šepečio, pasakė:

– Kam gi taip, juk nepatogu, – ir, bemat iš dviejų vytelių pasidirbęs kažkokį įtartina telefoną, pareikalavo iš kažkieno šią pat minutę atsiųsti mašiną, ir tas įsakymas iš tikrųjų buvo įvykdytas per vieną minutę. Į salą užte atūžė juoda atvira mašina, tik prie vairo sėdėjo ne įprastos išvaizdos šoferis, o juodas ilgasnapis kovarnis su ceratine kepurėle ir ilgomis pirštinėmis. Salelė ištuštėjo. Mėnesienos švitesy sutirpo išskridusios raganos. Laužas vos degė, anglis baigė apsinešti žilomis plėnimis.

Vyriškis su žandenomis ir ožiakojis padėjo Margaritai įlipti į mašiną, ir ji įsitaisė ant plačios užpakalinės sėdynės. Mašina sukriokė, liuoktelėjo aukštyn ir pakilo mažne ligi mėnulio, dingo sala, dingo upė, Margarita nuskriejo į Maskvą.

XXII skyrius

ŽVAKIŲ ŠVIESOJE

Monotoniškas aukštai virš žemės skrendančios mašinos užimas migdė Margaritą, o mėnulio šviesa maloniai šildė. Ji užsimerkė, atstatė veidą prieš vėją ir su kažkokiu liūdesiu galvojo apie paliktą nežinomos upės pakrantę, į kurią, kaip jautė, daugiau niekuomet nebegriš. Po visų šio vakaro stebuklų ir kerų ji nujautė, pas ką važiuoja į svečius, tačiau tai jos nebaugino. Viltis, kad tenai pasiseks susigrąžinti savąją laimę, suteikė jai drąsos. Beje, ilgai svajoti apie tą laimę mašinoje neteko. Gal kovarnis puikiai dirbo savo darbą, gal mašina buvo gera, bet netrukus Margarita atsimerkusi pamatė apačioje ne tamsius miškus, o mirguliuojantį Maskvos žiburių ežerą. Juodasis paukštis–šoferis dar ore nusuko priekinį dešinį ratą, o paskui nutupdė mašiną kažkokiose tuščiose kapinaitėse Dorogomilovo rajone. Išlaipinęs ničnieko neklausinėjancią Margaritą su jos šepečiu prie vieno antkapio, kovarnis užvedė mašiną ir paleido ją tiesiai į griovį, dūluojantį už kapinaičių. Mašina su trenksmu nugarmėjo žemyn ir sudužo. Kovarnis atidavė pagarbą, apsižergė ratą ir nuskrido.

Tučtuojau už vieno paminklo sušmėžavo juodas apsiaustas. Mėnesienoje blykstelėjo iltis, ir Margarita atpažino Azazelą. Šis rankos mostu pasiūlė Margaritai sėstis ant šepečio, pats apsižergė ilgą rapyrą, abu šovė į dangų ir po kelių sekundžių niekieno nepastebėti nusileido Sodų gatvėje palei namą Nr. 302 bis.

Kai keleiviai, pasikišę po pažasčia šepetį ir rapyrą, įėjo tarpuvartėn, Margarita pastebėjo joje nuobodžiaujantį žmogų su kepure ir auliniais batais, matyt, kažko laukiantį. Kad ir labai lengvi buvo Azazelo ir Margaritos žingsniai, vienišas žmogus juos išgirdo ir sunerimęs krūptelėjo, nesuprasdamas, kas čia gali vaikščioti.

Antrąjį žmogų, nuostabiai panašų į pirmąjį, jiedu sutiko prie šeštojo įėjimo. Ir vėl pasikartojo ta pati istorija. Žingsniai... Žmogus neramiai grįžtelėjo ir susiraukė. O kai durys atsidarė ir užsidarė, šoko įkandin nematomų ateivių, žvilgtelėjo į koridorių, bet, suprantama, nieko nepamatė.

Trečiasis, tiksliai antrojo, taigi ir pirmojo, kopija, budėjo trečiojo aukšto laiptų aikštelėj. Jis rūkė stiprius papirosus, ir, eidama pro šalį, Margarita užsikosėjo. Tarsi bakstelėtas, rūkorius pašoko nuo suolelio, ant kurio sėdėjo, ėmė sunerimęs žvalgytis aplinkui, prišoko prie turėklų, pažvelgė žemyn. Tuo metu Margarita su savo palydovu jau stovėjo prie buto Nr. 50 durų. Azazelas neskambindamas savo raktu be garso jas atrakino.

Pirmiausiai Margaritą suglumino tamsa, į kurią ji pakliuvo. Ničnieko nesimatė tarytum požemyje, ir Margarita nejučia įsikibo į Azazelo apsiaustą, bijodama pargriūti. Bet tuo metu be galo toli ir aukštai sumirksėjo ir ėmė artintis silpnos lempelės šviesa. Azazelas net nestabtelėdamas ištraukė šepetį Margaritai iš po pažasties, ir šis be menkausio garso pražuvo tamsoje. Jiedu ėmė kopti kažkokiais plačiais laiptais, ir Margaritai pasirodė, kad jie neturi pabaigos. Ji niekaip neįstengė suprasti, kaip paprasčiausio Maskvos buto priėškambaryje gali tilpti šie nepaprasti, nematomi, bet puikiausiai apčiuopiami begaliniai laiptai. Tačiau kopimas baigėsi, ir Margarita suprato, kad ji stovi aikštelėje. Žiburėlis visai priartėjo, ir Margarita išvydo apšviestą veidą aukšto ir juodo vyro, laikančio tą lempele. Tie nelaimingieji, kurie šiomis dienomis pasipainiojo jo kelyje, net ir žibant tokiais menkais spingsulei, savaime aišku, išsyk būtų jį atpažinę. Tai buvo Korovjovas, kitaip dar vadinamas Fagotu.

Tiesa, Korovjovo išorė buvo smarkiai pasikeitusi. Mirksinti liepsnelė atspindėjo ne suskilusioje pensnė, kurią seniai reikėjo išmesti į šiukšlyną, o monoklyje, tiesa, irgi perskilusiame. Įžūlų veidą puošiantys ūsiukai buvo užriesti aukštyn ir ištepti pomada, o juodas Korovjovas atrodė dėl labai paprastos priežasties – jis vilkėjo fraką. Bolavo tiktai krūtinė.

Magas, regentas, burtininkas, vertėjas ar velniai žino kas – žodžiu, Korovjovas – nusilenkė ir, plačiai mostelėjęs ranka su lempele, pakvietė Margaritą sekti iš paskos. Azazelas dingo.

„Be galo keistas vakaras, – pamanė Margarita, – visko tikėjau, tik ne šito! Gal pas juos elektra užgeso? Tačiau nuostabiausias dalykas – šių patalpų dydis. Kaip visa tai gali sutilpti Maskvos bute? Niekaip negali.“

Kad ir labai silpnai švietė Korovjovo lempelė, Margarita suprato, kad ji stovi neapbrėptame didumo salėje, beje, dar ir su kolonada, tamsia ir iš pirmo žvilgsnio tiesiog begaline. Korovjovas stabtelėjo šalia kažkokio minkštuosio, padėjo savąją lempele ant kažkokios pakyls, rankos mostu pasiūlė Margaritai sėstis, o pats, pasirėmęs alkūnėmis į pakylą, vaizdinga poza sustojo šalia.

– Leiskite jums prisistatyti, – sugergždė Korovjovas, – Korovjovas. Jus stebina, kad nėra šviesos? Ir jūs, žinoma, pamanėte, kad tatau iš taupumo? Ne, ne. Tegul pats pirmas budelis, kad ir vienas iš tų, kurie ši vakarą, truputį vėliau, turės garbės bučiuoti jums kelį, nukerta man galvą ant šitos pačios trinkos, jeigu tai tiesa. Stačiai mesiras nemėgsta

elektros šviesos, ir mes įžiebsime ją pačią paskutinę akimirką. Ir tada, patikėkit manimi, jos tikrai netrūks. Gal net būtų geriau, jei ta šviesa būtų bent kiek silpnesnė.

Korovjovas patiko Margaritai, ir tuščias jo tarškėjimas veikė ją raminamai.

– Ne, – atsakė Margarita, – labiausiai man nuostabu, kur visa tai sutelpa, – ji mostelėjo ranka, taip parodydama begalinį salės didumą.

Korovjovas saldžiai šyptelėjo, ir raukšlėse palei jo nosį suvirpėjo šešėliai.

– Nieko nėra paprastesnio! – atsakė jis. – Tiems, kurie gerai nusimano apie penktąjį matavimą, nieko nereiškia praplėsti patalpas ligi norimo didumo. Gerbiamoji ponija, pasakysiu jums dar daugiau – ligi velniško didumo! Beje, aš pažinojau žmonių, – plepėjo toliau Korovjovas, – kurie ne tik apie penktąjį matavimą, bet ir apskritai apie nieką neturėjo nė menkiausio supratimo, bet darė tikrus stebuklus, kai užsimanydavo praplėsti savo gyvenamas patalpas. Pavyzdžiui, esu girdėjęs, kad vienas miestietis, gavęs trijų kambarių butą Pylimo rajone, be jokio penktojo matavimo ir panašių gudrybių bematant pavertė jį keturių kambarių butu, sienoje pertveręs vieną kambarį.

Paskui jis šį butą iškeitė į du butus skirtinguose Maskvos rajonuose – vieną trijų, o antrą dviejų kambarių. Sutikite, kad taip atsirado penki kambariai. Trijų kambarių butą jis iškeitė į du atskirus dviejų kambarių butus ir, kaip pati matote, tapo šeimininku šešių kambarių, tiesa, išbarstytų be jokios tvarkos po visą Maskvą. Jis jau buvo bedaręs paskutinį ir patį šauniausią manevrą, pasiskelbdamas laikraštyje, kad keičia šešis kambarius įvairiuose Maskvos rajonuose į vieną penkių kambarių butą Pylimo rajone, bet čia jo veikla nutrūko dėl tam tikrų nuo jo paties nepriklausančių priežasčių. Galimas daiktas, kad jis dabar ir turi kokį nors kambarį, tačiau garantuoju, kad ne Maskvoje! Matot, koks sukčius, o jūs teikiatės šnekėti apie penktąjį matavimą!

Margarita, nors visai ne ji, o pats Korovjovas šnekėjo apie penktąjį matavimą, linksmai nusijuokė, išklausiusi pasakojimą apie apsukraus butų keitiko nuotykius. O Korovjovas vėl prabilo:

– Bet prie reikalo, prie reikalo, Margarita Nikolajevna. Jūs – didžiai protinga moteris ir, žinoma, jau supratote, kas per vienas mūsų šeimininkas.

Margaritos širdis dunkstelėjo, ji linktelėjo galva.

– Na matot, na matot, – kalbėjo Korovjovas, – mes esam visokių užuominų ir paslaptinųjų priešininkai. Kasmet mesiras kelia vieną pokylį. Jis vadinasi pavasarinės pilnatis, arba šimto karalių, puota. O svečių! – čia Korovjovas griebėsi už žando, tarsi jam būtų sugėlę dantį. – Beje, viliuosi, kad pati tuo įsitikinsite. Tai va: mesiras, kaip jūs, be abejo, pati suprantate, yra viengungis. Tačiau šeimininkė reikalinga, – Korovjovas skėstelėjo rankomis, – sutikite, kad be šeimininkės...

Margarita klausėsi Korovjovo, stengdamasi nepraverti lūpų, paširdžiuose juto šaltį, nuo vilties susigrąžinti laimę jai svaigo galva.

– Pagal tradiciją, – kalbėjo toliau Korovjovas, – pokylio šeimininkė, visų pirma, privalo būti vardu Margarita. Be to, ji turi būti vietinė gyventoja. O mes, kaip matote, esame keliauninkai ir šiuo metu apsistojome Maskvoje. Čia mes suradome šimtą dvidešimt vieną Margaritą, ir tik pamanykite, – Korovjovas iš nevilties pliaukštelėjo sau per šlaunį, – nė viena netinka. Bet pagaliau nusišypsojo laimė...

Korovjovas išraiškingai šyptelėjo, linkteldamas per liemenį, o Margaritos širdį vėlėi sugniaužė šaltis.

– Trumpiau! – riktelėjo Korovjovas. – Visai trumpai: ar jūs neatsisakysit imtis šių pareigų?

– Neatsisakysiu! – tvirtu balsu atsakė Margarita.

– Baigta! – tarė Korovjovas ir, iškėlęs lempele, pridūrė: – Prašom sekti paskui mane.

Jie žengė tarp kolonų ir pagaliau išėjo į kažkokią kitą salę, kurioje kažkodėl aitrai kvepėjo citrinomis, buvo girdėti kažkokie šnaresiai ir kažkas užkliudė Margaritos galvą. Ji krūptelėjo.

– Nebijokite, – saldžiu balseliu nuramino Margaritą Korovjovas, imdamas ją už parankės, – čia Begemoto išdaigos, nieko daugiau. Ir apskritai drįstu jums, Margarita Nikolajevna, patarti – niekuomet ir nieko nebijokite. Tai neprotinga. Neslėpsiu, pokylis bus prašmatnus. Išvysime asmenų, kurių valdžia kitados buvo nepaprastai didelė. Bet kai pagalvoji, kokios mikroskopiškai menkos yra jų galimybės palyginti su galimybėmis to, kieno palydoje aš turiu garbės būti, pasidaro tiesiog juokinga ir net, sakyčiau, liūdna... Be to, jūs juk ir pati karališko kraujo.

– Kodėl karališko kraujo? – išgąstingai sukuždėjo Margarita, glusteldama prie Korovjovo.

– Ak, karaliene, – žaismingai tratėjo Korovjovas, – kraujo reikalai – patys sudėtingiausi pasaulyje! Ir jeigu paklausinėtumėm kai kurias proseneles, ypač tas, kurios garsėjo kaip didžiai romios, tai paaiškėtų nuostabiausių paslapčių, gerbiamoji Margarita Nikolajevna. Nė kiek nesuklysiu, jei, kalbėdamas apie tai, prisiminsiu keisčiausiai susimaišančią kortų kaladę. Esti dalykų, kuriems visai negalioja nei luomų barjerai, nei valstybių sienos. Atskleisiu paslaptį: viena Prancūzijos karalienė, gyvenusi šešioliktame amžiuje, reikia manyti, labai būtų nustebusi, jeigu kas nors jai būtų pasakęs, kad, praėjus daugybei metų, aš vesiu už parankės jos žavią propoproproanūkę per iškilmių sales Maskvoje. Bet mes jau atėjom!

Korovjovas užpūtė savo lempele, ji dingo jam iš rankų, ir Margarita išvydo ant grindų šviesos ruoželių, krinantį iš po kažkokių tamsių durų. Korovjovas tyliai pabeldė į tas duris. Margarita taip susijaudino, jog ėmė barškėti dantys, o per nugarą nubėgo šiurpulys.

Durys atsidarė. Kambarys pasirodė esąs visai nedidukas. Margarita išvydo plačią ažuolinę lovą su bet kaip subruktomis nešvariomis suglamžytomis paklodėmis ir pagalve. Priešais lovą stovėjo ažuolinis stalas raižytomis kojomis, o ant stalo – kandelabras, kurio lizdai buvo aštrių paukščio nagų pavidalo. Tuose auksiniuose naguose degė septynios storos vaškinės žvakės. Be to, ant stalelio dar buvo didelė šachmatų lenta su itin meistriškai padarytomis figūromis. Ant mažo palaikio kilimėlio stovėjo žemas suolelis. Kambarėje buvo dar vienas stalas su kažkokia auksine taure ir kitu kandelabru, kurio šakos buvo gyvačių pavidalo. Kambarėje kvepėjo siera ir derva, šviestuvų šešėliai kryžiausiai ant grindų.

Tarp kitų Margarita išsyk atpažino Azazelą, dabar apsivilkusį fraku ir stovintį gale lovos. Išsipustęs Azazelas jau nebuvo panašus į plėšiką, užkalbinusį Margaritą Aleksandro sodelyje, ir nusilenkė jis Margaritai nepaprastai galantiškai.

Nuoga ragana, ta pati Hela, kuri didžiai suglumino garbų Varjetė bufetininką, ir, deja, ta pati, kurią, laimė, po skandalingo seanso išbaidė gaidys, sėdėjo ant kilimėlio palei lovą, maišydama kažką prikaistuvyje, iš kurio virto sieros garai.

Be šitų, kambarėje prie šachmatų stalelio ant aukštos taburetės sėdėjo milžiniškas juodas katinas, dešinėje letenoje gniauždamas šachmatų žirgą.

Hela pakilo ir nusilenkė Margaritai. Tą patį padarė ir katinas, nušokęs nuo taburetės ir brūžtelėjęs užpakaline letena, jis pametė žirgą ir palindo po lovą jo ieškoti.

Visa tai, mirgant klastingiems žvakių šešėliams, pastėrusi iš baimės Margarita tik vos ne vos išliūzė. Jos žvilgsnį buvo prikausčiusi lova: joje sėdėjo tasai, kurį dar visai neseniai vargšas Ivanas prie Patriarcho tvenkinių įtikinėjo, kad šėtonas neegzistuoja. Neegzistuojantis ir sėdėjo lovoje.

Dvi akys įsmigo Margaritai į veidą. Dešinė – su aukso žiežirba gelmėje, kiaurai persmelkianti kiekvieną sielą, ir kairė – tuščia ir juoda, tarsi siaura adatos ašelė, lyg anga į bedugnį tamsos ir šešėlių šulinį. Volando veidas buvo perkreiptas, dešinysis lūpų kampas nutįsęs žemyn, aukštą nuplikusią kaktą kirto gilios raukšlės, lygiagrečios siauriems antakiams. Atrodė, kad Volando veido oda amžiams įdegusi saulėje.

Volandas drybsojo išsikėtojęs lovoje, vilkėjo tikrai ilgais naktiniais marškiniais, nešvariais ir suloppytais ties kairiuoju petim. Vieną nuogą koją jis buvo pasikišęs po savimi, o kitą ištiesęs ir pasidėjęs ant suoloelio. Šios tamsios kojos kelį kažkokiu garuojančiu tepalu ir trynė Hela.

Ant apnuogintos beplaukės Volando krūtinės Margarita dar išliūzė meistriškai iš juodo akmens išskobtą vabalą, parištą aukso grandinėle, o vabalo nugaroje – kažkokius rašmenis. Šalia Volando, ant lovos, ant sunkaus postamento, stovėjo keistas, tarytum gyvas, iš vienos pusės saulės nutviektas gaublys.

Keletą sekundžių buvo tylu. „Jis tyrinėja mane“, – pamanė Margarita ir sukaupė valią, stengdamasi kaip nors suvaldyti drebančias kojas.

Pagaliau Volandas nusišypsojo, ir jo kibirkščiuojanti akis sakytumei išžižiebė. Jis tarė: – Sveikinu jus, karaliene, ir prašau atleisti už tokį naminį apdarą.

Volando balsas buvo toks žemas, kad, tariant kai kuriuos žodžius, pavirsdavo mažne švokštimu.

Jis nutvėrė ant lovos buvusią ilgą špagą, pasilenkė, pamaišė ją palovvyje ir tarė:

– Lįsk lauk! Partija nutraukiama. Atvyko viešnia.

– Nieku gyvu, – nerimastingai pasufleravo Korovjovas, švapsėdamas Margaritai į ausį.

– Nieku gyvu... – prabilo Margarita.

– Mesire... – kvėptelėjo į ausį Korovjovas.

– Nieku gyvu, mesire, – tyliai, bet aiškiai atsakė susitvardžiusi Margarita ir pridūrė šypsodamasi: – Meldžiu nepertraukti partijos. Manau, kad šachmatų žurnalai nemažai sumokėtų, jeigu galėtų ją išspausdinti.

Azazelas pritariamai krenkštelėjo, o Volandas, įdėmiai nužvelgęs Margaritą, sumurmėjo tarsi pats sau:

– Taip, Korovjovas teišus! Kaip keistai susimaišo kortos! Kraujas!

Jis ištiesė ranką ir pasimojo Margaritą arčiau. Ši priėjo, basomis kojomis nejausdama grindų. Volandas padėjo sunkią lyg iš akmens ir drauge karštą kaip ugnis ranką Margaritai ant peties, prisitraukė ją ir pasisodino šalia savęs ant lovos.

– Na, jeigu jūs tokia nuostabiai maloni, – prašneko jis, – o aš, beje, nieko kito ir nesitikėjau, tuomet baigsim ceremonijas, – jis vėl pasilenkė ir šūktelėjo palovin: – Ar ilgai truks tas balaganas po lova? Lįsk lauk, kvaišas padare!

– Nerandu žirgo, – apsimestinai uždusiusiu balsu iš po lovos atsiliepė katinas, – kažkur nušuoliavo, o vietoj jo vis maišosi kažkokia varlė.

– Gal manai, kad esi turgaus aikštėje? – nuduodamas, jog pyksta, paklausė Volandas. – Jokios varlės po lova nebuvo! Pasitauk tuos pigius triukus Varjetė teatrui. Jeigu tučtuojau neišlįsi, mes manysime, kad tu pasidavei, prakeiktas dezertyre.

– Nieku gyvu, mesire! – suriko katinas ir tą pačią akimirką išlindo iš palovės, gniauždamas letenoje žirgą.

– Leiskite jums pristatyti... – buvo bepradedęs Volandas, bet pats save nutraukė: – Ne, negaliu žiūrėti į tą žvirblių baidyklę. Pažvelkit, kaip jis išsidarkė po lova!

O tuo metu išsivoliojęs dulkėse katinas, stovėdamas ant užpakalinių kojų, lankstėsi Margaritai. Katino pakaklėje stirksojo balta peteliškė, dėvima prie frako, o ant krūtinės kabojo dirželiu parišti perlamutriniai moteriški žiūronai. Be to, katino ūsai buvo paausuoti.

– Kas čia dabar! – sušuko Volandas. – Kam tu pasiauksavai ūsus? Kuriems galams tau po kaklu ta varlė, jei esi be kelnų?

– Katinai kelnų nedėvi, mesire, – labai oriai atsakė katinas, – o gal dar liepsite man ir batus apsiauti? Batuotų katinų būna tik pasakose, mesire. Bet ar jūs kada nors matėt, kad kas nors ateitų į pokylį be kaklaraiščio? Neturiu jokio noro atsidurti komiškoje padėtyje ir rizikuoti, kad galiu būti už pakarpos išmestas lauk! Kiekvienas puošiasi kaip moka. Manykite, kad visa, ką čia pasakiau, tinka ir žiūronams, mesire!

– Bet ūsai?..

– Nesuprantu, – sausai atsikirto katinas, – kodėl Azazelas ir Korovjovas, širyt skųsdamiesi, galėjo pasibarstyti veidus balta pudra, ir kuo ji geresnė už auksinę? Aš pasipudravau ūsus, štai ir viskas! Kita kalba būtų, jeigu būčiau nusiskutęs! Skustas katinas – iš tikrųjų bjaurus dalykas, tūkstantį kartų su tuo sutinku. Bet apskritai, – čia išsižeidusio katino balsas virptelėjo, – matau, kad prie manęs norima prikibti, ir dar matau, kad turiu labai rimtai pagalvoti, ar apskritai dalyvauti pokilyje? Ką jūs į tai atsakysite, mesire?

Ir katinas iš nuoskaudos taip išsipūtė, kad atrodė, dar akimirksnis, ir sprogs.

– Tai sukčius, tai sukčius, – linguodamas galvą, pasakė Volandas, – kiekvieną sykį, kai jo figūros atsiduria beviltiškoje padėtyje, jis pradeda užkalbinėti dantį kaip pats kvailiausias šarlatanai ant tilto. Nedelsiant sėsk prie lentos ir baik tuos savo pliurpalus.

– Atsisėsiu, – atsakė katinas sėsdamasis, – tačiau nesutinku su pastaraisiais jūsų žodžiais. Mano šnekos ne pliurpalai, kaip jūs teikėtės pareikšti damos akivaizdoje, o virtinė standžiai surištų silogizmų, kuriuos deramai įvertintų tokie žinovai kaip Sekstas Empirikas, Marcianas Kapela, o galbūt ir pats Aristotelis.

– Šachas karaliui, – tarė Volandas.

– Prašom, prašom, – atsiliepė katinas ir ėmė žvalgytis į lentą pro žiūronus.

– Taigi, – kreipėsi Volandas į Margaritą, – leiskite pristatyti jums, dona, savo palydą. Šitas pamaiva – katinas Begemotas. Azazelą ir Korovjovą jūs jau pažįstate, tad rekomenduoju jums savo tarnaitę Helą. Paslanki, nuovoki, ir nėra tokios paslaugos, kurios ji neįstengtų padaryti.

Gražuolė Hela šypsojosi, įsmeigusi į Margaritą savo žalsvas akis, nesiliaudama kabinti sauja tepalo ir trinti juo keli.

– Na, štai ir visi, – užbaigė Volandas ir susiraukė, kai Hela pernelyg stipriai spustelėjo jo keli, – draugija, kaip matote, nedidelė, mišri ir paprasta.

Jis nutilo ir ėmė sukioti savąjį gaublį, padarytą taip išmoningai, jog mėlyni okeanai jam vilnijo, o ašigalį dengianti kepurė atrodė tikrą tikriausia, iš ledo ir sniego.

Lentoje tuo metu dėjos tikras sąmyšis. Visiškai sutrikęs karalius su balta mantija trypinėjo langelyje, beviltiškai skėtriodamas rankomis. Trys baltieji pėstininkai – landsknechtai, ginkluoti alebandomis, suglumę žvelgė į rikį, mosuojantį špaga ir rodantį

pirmyn, kur šalia kits kito, baltame ir juodame langelyje ant karštų žirgų, kanopomis kasančių lentą, buvo matyti juodieji Volando raiteliai.

Margaritą nepaprastai sudomino ir apstulbino tai, kad šachmatų figūrėlės buvo gyvos.

Katinas, atitraukęs nuo akių žiūronus, patyliukais bakstelėjo savajam karaliui į nugarą. Tasai iš siaubo užsidengė rankomis veidą.

– Prasti reikalėliai, brangusis Begemote, – patyliukais įgėlė Korovjovas.

– Padėtis rimta, bet toli gražu ne beviltiška, – atsiliepė Begemotas, – dar daugiau: aš visai tikiu galutine pergale. Būtina nuodugniai išanalizuoti padėtį.

Analizuoti jis ėmėsi gana keistai – puolė visaip vaipyti ir merkti akį savo karaliui.

– Nepadeda, – tarstelėjo Korovjovas.

– Ai! – suklykė Begemotas. – Papūgos išsilakstė, ar aš nesakiau!

Iš tikrųjų toluomoje pasigirdo daugybės sparnų šlamesys. Korovjovas ir Azazelas išpuolė lauk.

– Trauk velniai visas tas jūsų šventines išmones! – burbtelėjo Volandas, nepakeldamas akių nuo savojo gaublio.

Vos tik Korovjovas su Azazelu išdūmė lauk, Begemotas ėmė dar labiau merkti akį. Baltųjų karalius pagaliau suvokė, ko iš jo norima, ūmai nusiplėšė mantiją, nubloškė ją ant savo langelio ir pabėgo nuo lentos. Rikis užsisiautė numestą karališką apdarą ir atsistojo į karaliaus vietą. Korovjovas ir Azazelas sugrižo.

– Melas, kaip visada, – šnairuodamas į Begemotą, sumurmėjo Azazelas.

– Man pasigirdo, – atsakė katinas. ':

– Na, ar dar ilgai visa tai truks? – paklausė Volandas. – Šachas karaliui.

– Aš tikriausiai nenugirdau, metre, – atsakė katinas, — šacho karaliui nėra ir negali būti.

– Kartoju, šachas karaliui!

– Mesire, – apsimestinau sunerimusi balsu atsakė katinas, – jūs pervargote: šacho karaliui nėra!

– Karalius stovi langelyje g2, – nežiūrėdamas į lentą, pasakė Volandas.

– Mesire, mane siaubas ima! – sukniukė katinas, nutaisydamas siaubo iškreiptą snukį.

– Tame langelyje karaliaus nėra!

– Ką? – suglumęs paklausė Volandas ir pasižiūrėjo į lentą, kur karaliaus langelyje stovintis rikis buvo nusigręžęs ir užsidengęs rankomis veidą.

– Ak tu, nenaudėli, – susimąstęs tarė Volandas.

– Mesire! Aš vėl į pagalbą šaukiuosi logiką, – prašneko katinas, spausdamas prie krūtinės letenas, – jeigu žaidėjas skelbia karaliui šachą, o karaliaus tuo metu jau nėra kvapo nebėr ant lentos, šachas laikomas negaliojančiu.

– Pasiduodi, ar ne? – baisiu balsu suriko Volandas.

– Leiskite pagalvoti, – klusniai atsiliepė katinas, pasirėmė alkūnėmis ant stalo, suspaudė letenomis ausis ir ėmė galvoti. Galvojo ilgai, o galų gale tarė: – Pasiduodu.

– Užmušt užsispyrusį ožį, – sušnibždėjo Azazelas.

– Taip, pasiduodu, – tarė katinas, – bet pasiduodu tiktai todėl, kad negaliu žaisti pjudomas pavyduolių! – jis pakilo, o šachmatų figūrėlės ėmė ropštis į dėžę.

– Hela, metas, – tarė Volandas, ir Hela dingo iš kambario. – Koja įsiskaudėjo, o čia tasai pokylis, – vėl prabilo Volandas.

– Leiskite man, – tyliai paprašė Margarita.

Volandas įdėmiai nužvelgė ją ir pasuko jos pusėn keli.

Karšta it lava pliurzė degino rankas, tačiau Margarita nesiraukė ir stengėsi neskaudžiaai įtrinti ją į keli.

– Maniškiai tvirtina, kad tai reumatas, – kalbėjo Volandas, nenuleisdamas akių nuo Margaritos, – bet aš rimtai įtariu, kad šį kelio skausmą paliko man atminimui viena žavinga ragana, su kuria artimai susipažinau tūkstantis penki šimtai septyniasdešimt pirmais metais Brokeno kalnuose, ant Velnių Katedros.

– Ak, negali būti! – pasakė Margarita.

– Menkniekis! Po kokių trijų šimtų metų praeis. Man siūlė galybę visokiausių vaistų, bet aš po senovei pasitikiu bobulės gyduolėmis. Nuostabių žolelių paliko man nelaboji senikė, mano bobulė! Beje, sakykite, ar jūs niekuo nesiskundžiate? Gal jūsų sielą kamuoja kokia nors širdgėla, koks nors maudulys?

– Ne, mesire, niekas manęs nekamuoja, – atsakė išmintingoji Margarita, – o dabar, šalia jūsų, aš jaučiuosi tiesiog puikiai.

– Kraujas – didelis dalykas, – nežinia kodėl linksmai pasakė Volandas ir pridūrė: – Matau, kad jus domina mano gaublys.

– O taip, niekuomet nesu mačiusi tokio daiktelio.

– Puikus daiktelis. Atvirai šnekant, aš nemėgstu klausytis paskutinių naujienų per radiją. Jas visada pranešinėja kažkokios merginos, neaiškiai tariančios vietovardžius. Be to, kas trečia iš jų truputį švepluoja, tarsi tyčia tokios būtų parenkamos. Mano gaublys kur kas patogesnis, juolab kad apie įvykius turiu žinoti tikrą tiesą. Štai, tarkime, matote šį žemės lopą, kurio pakraštį skalauja vandenynas? Pažvelkite, štai jį apėmė liepsna. Ten prasidėjo karas. Jeigu žvilgtelsite iš arčiau, išvysite ir detales.

Margarita pasilenkė prie gaublio ir pamatė, kad žemės kvadratėlis išsiplėtė, suribėjo daugybe spalvų ir pasidarė panašus į reljefinį žemėlapi. O paskui ji išvydo ir upės juostelę, ir kažkokį kaimelį palei ją. Žirnio didumo namelis išaugo ir pasidarė sulig degtukų dėžute. Ūmai šito namelio stogas be garso išlėkė į viršų drauge su juodų dūmų tumulu, sienelės sugriuvo, ir iš dviaukštės dėžutės liko tik menka krūvelė ir juodų dūmų kamuolys virš jo. Pasilenkusi dar žemiau, Margarita išžiūrėjo mažą moters figūrėlę, gulinčią ant žemės, o šalia jos – mažą vaikelį kraujo klane su atmestomis į šalis rankomis.

– Štai ir viskas, – šypsodamasis tarė Volandas, – jis nespėjo nusidėti. Abadona darbuojasi nepriekaištingai.

– Nenorėčiau būti su tais, prieš kuriuos kariauja tasai Abadona, – tarė Margarita, – kieno jis pusėje?

– Juo ilgiau su jumis kalbuosi, – atsakė Volandas, – juo labiau įsitikinu, kad jūs labai protinga. Nuraminsiu jus. Jis kaip reta bešališkas ir vienodai remia abi kariaujančias puses. Todėl ir padariniai abiejose pusėse visada vienodi. Abadona, – negarsiai pašaukė Volandas, ir kaipmat iš sienos išniro kažkoks liesas žmogus tamsiais akiniais. Tie akiniai kažkodėl Margaritai padarė toki stiprų įspūdį, jog ji, tyliai riktelėjusi, išikniaubė veidu į Volando koją. – Liaukitės, – šuktelėjo Volandas, – kokie nervingi šiuolaikiniai žmonės, – jis atsivedėjęs pliaukštelėjo Margaritai per nugarą, ir visas jos kūnas sugaudė. – Juk matot, kad jis su akiniais. Be to, dar niekuomet nėra buvę ir niekuomet nebus taip, kad Abadona kam nors pasirodytų pirma laiko. Pagaliau ir aš čia: jūs mano viešnia! Paprasčiausiai norėjau jums jį parodyti.

Abadona stovėjo nejudėdamas.

– O ar galima, kad jis nors sekundę nusiimtų akinius? – paklausė Margarita, glausdamasi prie Volando ir krūpčiodama, bet dabar jau iš smalsumo.

– Ne, negalima, – rimtai atsakė Volandas, mostelėjo ranka Abadonai, ir šis dingo. – Azazelai, ką tu nori pasakyti?

– Mesire, – tarė Azazelas, – leiskite pranešti. Pas mus du pašaliniai: gražuolė, kuri verkšlena ir prašosi paliekama kartu su poniu, o su ja, prašom atleisti, jos meitėlis.

– Keistokai elgiasi gražuolės, – tarstelėjo Volandas.

– Tai Nataša, Nataša, – sušuko Margarita.

– Na, tegu lieka su poniu. O meitėlį varykit pas virėjus!

– Paskersti? – išgąstingai suriko Margarita. – Atleiskit, mesire, bet juk tai Nikolajus Ivanovičius, apatinis kaimynas. Įvyko nesusipratimas, jinai, matot, brūkstelėjo jam kremu...

– Atleiskite! – tarė Volandas. – Kurių velnių ir kas ruošiasi jį skersti? Tegul pasėdi virtuvėje su virėjais, štai ir viskas! Juk pati suprantat, kad negaliu jo įsileisti į puotos salę!

– Be to... – pridūrė Azazelas ir pranešė: – Vidurnaktis artėja, mesire.

– Puiku! – Volandas kreipėsi į Margaritą: – Taigi prašom! Iš anksto dėkoju. Nesijaudinkite ir nieko nebijokite. Ničnieko, išskyrus vandenį, negerkite, antraip išgeibsite ir jums bus sunku. Metas!

Margarita pakilo nuo kilimėlio, ir tuo metu duryse pasirodė Korovjovas.

XXIII skyrius

DIDYSIS POKYLIS PAS ŠĖTONĄ

Vidurnaktis artėjo, reikėjo skubėti. Margarita viską matė lyg pro miglas. Įsiminė žvakes ir kažkokį spalvotais akmenimis išklotą baseiną. Kai Margarita atsistojo šio baseino dugne, Hela ir jai talkinanti Nataša šliūkstelėjo ant jos kažkokio karšto, tiršto ir raudono skysčio. Margarita pajuto ant lūpų sūrumą ir suprato, kad yra plaunama krauju. Kruviną mantiją pakeitė kita – tiršta, permatoma, rausva, ir Margaritai ėmė svaigti galva nuo rožių aliejaus. Paskui jos nubloškė Margaritą į krištolinį guolį ir ėmė ligi blizgesio trinti kažkokiais dideliais žaliais lapais. Atlėkė katinas ir puolė į pagalbą. Jis atsitūpė prie Margaritos kojų ir taip ėmė trinti jos pėdas, lyg blizgintų batus gatvėje.

Margarita nebeprešiminė, kas jai pasiuvo kurpaites iš balsvų rožės žiedlapių ir kaip tos kurpaitės pačios savaime užsisegė auksinėmis sagtimis. Kažkokia jėga kilstelėjo Margaritą ir pastatė prieš veidrodį, jos plaukuose sušvito karališkas deimantų vainikas. Iš kažkur išdygo Korovjovas ir užkabino Margaritai ant kaklo sunkų ovalinį medalioną su juodo pudelio atvaizdu, parįštą sunkia grandine. Šis papuošalas be galo kamavo karalienę. Grandinė iškart ėmė trinti sprandą, atvaizdas lenkė ją prie žemės. Tačiau už tuos vargus, kurių pridarė grandinė su juodu pudeliu, Margaritai buvo bent iš dalies atlyginta. Korovjovas ir Begemotas išsyk ėmė elgtis su ja itin pagarbiai.

– Kentėkit, kentėkit! – murmėjo Korovjovas tarpduryje to kambario, kuriame buvo baseinas. – Nieko nepadarysi, taip reikia. Leiskite, karaliene, jums duoti paskutinį patarimą. Svečių būryje bus visokių, oi visokiausių žmonių, tačiau jūs, karaliene Margo,

niekam neteikite pirmumo! Jeigu kuris ir nepatiks... suprantu, žinoma, kad neparodysite to savo išraiška... Ne, ne, apie tai nė pagalvoti negalima! Pastebės, išsyk pastebės. Jį būtina pamilti, karaliene, pamilti. Pokylio šeimininkei už tai bus atlyginta šimteriopai! Ir dar: nė vieno nepraleiskite. Bent šypstelkit, bent grįžtelkit galvą, jei nebus kada žodelio ištarti. Darykit, ką išmanot, tik nė vieno neaplenkit. Antraip jie visiškai išgeibs...

Lydimą Korovjovo ir Begemoto, Margarita žengė iš kambario su baseinu į aklina tamsą.

– Aš, aš, – šnibždėjo katinas, – aš duosiu ženklą!

– Duok! – atsiliepė tamsoje Korovjovas.

– Pokylis! – šaižiai suspiegė katinas, ir Margarita kelias sekundes pabuvo užsimerkusi. Pokylis ūmai ją užgriuvo kaip šviesos, garsų ir kvapų tvanas. Korovjovo tempama už parankės, Margarita išvydo esanti tropikų miške. Raudongurklės žaliauodegės papūgos karstėsi lianomis, šokinėjo nuo šakos ant šakos ir kurtinamai plyšojo: „Žavinga!“ Bet miškas veikiai baigėsi, ir pirties tvankumą pakeitė iškilmių salės vėsa. Ši salė su kažkokio gelsvo žaižaruojančio akmens kolonomis buvo tuščia tuštutėlė, kaip ir miškas, tik šalia kolonų lyg sustingę stovėjo pusnuogiai negrai su sidabriniais raiščiais ant galvų. Jų veidai pasidarė purvinai rudi iš susijaudinimo, kai į salę įlėkė Margarita su savo palyda, kurioje iš kažkur atsirado ir Azazelas. Korovjovas paleido Margaritos ranką ir sušnibždėjo:

– Tiesiai link tulpių!

Neaukšta baltų tulpių sienelė išdygo priešais Margaritą, o už sienelės ji išvydo aibę gaubteliais pridengtų žiburių, kurie apšvietė frakuotų vyrų juodus pečius ir baltas krūtines. Tuomet Margarita suprato, iš kur sklido tie šventiniai garsai. Ją užgriuvo dūdu trenksmas, o pro tą trenksmą prasiveržusi smuikų rauda perliejo Margaritos kūną lyg kraujas. Maždaug pusantro šimto žmonių orkestras grojo polonezą.

Ant pakylės priešais orkestrą stovintis frakuotas žmogus, pamatęs Margaritą, išblyško, nusišypsojo ir ūmai rankos mostu pakėlė ant kojų visą orkestrą. Nė akimirksnį nenutilęs orkestras stovėdamas griaudė toliau. Žmogus ant pakylės nusišypsojo ir pamojavo jam.

– Ne, maža, maža, – sušnibždėjo Korovjovas, – jis visą naktį negalės užmigti. Šūktelėkit jam: „Sveikinu jus, valsų karaliau!“

Margarita šūktelėjo ir nustebo, kad jos balsas, skambus kaip varpas, nustelbė visą orkestrą. Žmogus krūptelėjo iš laimės, kairę ranką prispaudė prie krūtinės, o dešine, kurioje laikė baltą lazdele, toliau dirigavo orkestrui.

– Maža, maža, – šnibždėjo Korovjovas. – Pažvelkit kairėn į pirmuosius smuikus ir linktelkit taip, kad kiekvienas skyrium galvotų, jog jūs jį atpažinote. Čia vien pasaulinės įžymybės. Linktelėkit štai anam, prie pirmojo pulto – tai Vjetanas. Taip, labai gerai. Dabar toliau.

– Kas dirigentas? – skriedama toliau, paklausė Margarita.

– Johanas Štrausas, – sukliko katinas, – ir tegu mane pakaria tropikų sode ant lianų, jeigu kokiam nors pokylyje kada nors grojo toks orkestras. Aš sukviečiau jį! Ir prašom įsidėmėti, nė vienas nesusirgo ir nė vienas neatsisakė.

Gretima salė buvo be kolonų, vietoje jų vienoje pusėje mirgėjo siena iš raudonų, rausvų, baltų rožių, o kitoje – tokia pat siena iš pilnavidurių japoninių kamelijų. Tarp tų sienų jau tryško šnypščiantys fontanai, ir šampanas putojo trijuose baseinuose, kurių pirmasis buvo skaidriai violetinis, antrasis – rubino spalvos, trečiasis – krištolinis. Palei juos blaškėsi negrai su raudonais raiščiais, sėmė sidabriniais samčiais šampaną ir pylė į

plokščias taures. Rožių sienoje buvo spraga, ir toje vietoje ant estrados siautėjo žmogus su raudonu fraku smailia kaip kregždės uodega. Priešais jį nežmoniškai garsiai griaudėjo džiazas. Vos išvydęs Margaritą, dirigentas susirietė prieš ją dvilinkas, palietė rankomis grindis, paskui išsitiesė ir šaižiu balsu suriko:

– Aleliuja!

Jis pliaukštelėjo sau per kelį – viens, paskui kryžmai per kitą kelį – du, griebė iš kraštinio muzikanto rankų lėkštę, žiebė ją į koloną.

Skriedama tolyn Margarita dar pamatė, kad džiazas virtuozas, rungdamasis su polonezu, dvelkusiui Margaritai į nugarą, tranko savo lėkštę džiazas muzikantams per galvas, o šie tūpčioja, komiškai išsproginę akis.

Pagaliau jie atskriejo į aikštelę, kurioje, kaip suprato Margarita, tamsoje ją pasitiko Korovjovas su lempele. Dabar šioje aikštelėje akys žlibo nuo šviesos, kuri liejosi iš krištolinių vynuogių kekių. Palydovai pastatė Margaritą į vietą, ties jos kaire ranka atsirado neaukšta ametisto kolonėlė.

– Jeigu bus labai sunku, galėsite pasidėti ant jos ranką, – šnibždėjo Korovjovas.

Kažkoks juodaodis padėjo Margaritai po kojų pagalvėlę su išsiuvinėtu auksiniu pudeliu, ir ant tos pagalvėlės, pakludama kažkieno rankoms, ji pastatė sulenktą per kelį savo dešinę koją.

Margarita pabandė apsižvalgyti. Korovjovas ir Azazelas stovėjo šalia išsitempę, kaip per parą. Greta Azazelo – dar trys vyrai, kažkuo Margaritai panašūs į Abadoną. Į nugarą dvelkė šaltis, atsigręžusi Margarita išvydo, kad iš marmurinės sienos jos užnugaryje trykšta šnypščiantis vynas ir srūva į ledinį baseiną. Prie kairės kojos ji juto kažką šilta ir gauruota. Tai buvo Begemotas.

Margarita stovėjo aukštybėse, jai iš po kojų žemyn leidosi didingi kilimu dengti laiptai. Apačioje, tokioje tolybėje, tarsi žiūrėtų pro apverstus žiūronus, Margarita matė milžinišką šveicoriaus kambarį su neįsivaizduojamo dydžio židiniu, į kurio šaltus ir juodus nasrus lengvai būtų galėjęs įvažiuoti penkiatonis sunkvežimis. Šveicoriaus kambaryje ir ant laiptų, kur spigino akinanti šviesa, buvo tuščia. Dūdos dabar grojo kažkur toli. Taip jie prastovėjo maždaug minutę.

– Kur svečiai? – paklausė Margarita Korovjovą.

– Pasirodys, karaliene, tuojau pasirodys. Jų netrūks. Aš, tiesą sakant, geriau sutikčiau malkas kapoti, negu juos čia priiminėti.

– Ką ten malkas kapoti, – įsiterpė šnekusis katinas, – aš sutikčiau dirbti tramvajaus konduktoriumi, o jau sunkesnio darbo pasaulyje nėra!

– Viskas turi būti paruošta iš anksto, karaliene, – aiškino Korovjovas, blykstelėdamas akim pro perskilusį monoklį. – Nėra šlykštesnio dalyko už tą situaciją, kai pirmasis svečias trypčioja, nežinodamas ką daryti, o jo teisėta megera pašnibždom tarkuoja jį, kad jie atvažiavo anksčiau už kitus. Tokius pokylius reikia mesti į šiukšlyną, karaliene.

– Tikrai į šiukšlyną, – patvirtino katinas.

– Iki vidurnakčio beliko dešimt sekundžių, – pridūrė Korovjovas, – tuojau prasidės.

Tos dešimt sekundžių Margaritai pasirodė be galo ilgos. Matyt, jos jau praėjo, ir ničnieko neįvyko. Bet staiga apačioje, milžiniškame židinyje, kažkas dunkstelėjo, ir iš pakuros išlėkė kartuvės su kabalduojančiu pusiau sudūlėjusiu lavonu. Lavonas nutrūko nuo virvės, trenkėsi į grindis, ir iš jo išniro juodaplaukis gražuolis su fraku ir lakuotais pusbačiais. Iš židinio išpuolė smarkiai aptrešęs nedidelis karstas, dangtis nulėkė žemėn, iš karsto išsivertė kitas lavonas. Gražuolis galantiškai prišoko prie jo ir atkišo parankę,

antrasis lavonas pavirto į nuogą judrią moterį su juodomis kurpaitėmis ir juodomis plunksnomis ant galvos, ir tada abu, vyras ir moteris, nuskubėjo laiptais aukštyn.

– Pirmieji! – sušuko Korovjovas. – Ponas Žakas su žmona. Leiskite pristatyti jums, karaliene, vieną įdomiausių vyrų! Nepataisomas pinigų padirbinėtojas, valstybės išdavikas, bet visai neblogas alchemikas. Pagarsėjo tuo, – sukuždėjo Margaritai į ausį Korovjovas, – kad nunuodijo karaliaus meilužę. Juk ne kiekvienam taip nutinka! Tik pažiūrėkit, koks gražuolis!

Išblyškusi Margarita prasižiojusi žvelgė žemyn ir matė, kaip kažkokiose šoninėse vestibulio duryse dingsta ir kartuvės, ir karstas.

– Esu sužavėtas, – stačiai į veidą laiptais užkopusiam ponui Žakui suklykė katinas.

Tuo metu apačioje pro židinio angą išlindo begalvis vienarankis skeletas, žnektelėjo ant žemės ir pavirto frakuotu vyru.

Pono Žako žmona jau klaupėsi prieš Margaritą ant vieno kelio ir, išbalusi nuo susijaudinimo, bučiavo Margaritos kelį.

– Karaliene, – vebleno pono Žako žmona.

– Karalienė sužavėta, – rėkė Korovjovas.

– Karaliene... – tyliai pratarė gražuolis ponas Žakas.

– Mes sužavėti, – plyšojo katinas.

Jaunuoliai, Azazelo palydovai, nutaisę negyvas, bet malonias šypsenas, jau stūmė poną Žaką su žmona į šoną, kur stovėjo negrai, laikantys šampano taures. Laiptais bėgo aukštyn vienišas frakuotas vyriškis.

– Grafas Robertas, – šnipštelėjo Korovjovas Margaritai, – vis dar įdomus. Atkreipkite dėmesį, kaip juokinga, karaliene, priešingas atvejis: šis buvo karalienės meilužis ir nunuodijo savo žmoną.

– Džiaugiamės, grafe, – suriko Begemotas.

Pro židinio angą vienas paskui kitą išgriuvo ir subyrėjo trys karstai, paskui išpuolė kažkoks žmogus, apsisiautęs mantija, o įkandin jo iš juodų nasrų iššokęs vaiduoklis smogė jam peiliu į nugarą. Apačioje pasigirdo prislopintas riksmas. Iš židinio išlėkė kone visiškai sudūlėjęs lavonas, Margarita užsimerkė, ir kažkieno ranka pakišo jai po nosim flakoną su balta druska. Margaritai pasirodė, kad tai Natašos ranka. Svečių ant laiptų ėmė daugėti. Dabar jau ant kiekvienos pakopos stovėjo iš tolo visai vienodai atrodantys frakuoti vyrai, o su jais – nuogos moterys, kurios skyrėsi viena nuo kitos tik kurpaičių ir galvas puošiančių plunksnų spalva.

Klibinkščiuodama keistu mediniu batu ant kairės kojos, prie Margaritos priėjo dama vienuoliškai nuleistomis akimis, sulysusi, kukli ir kažkodėl apsivyniojusi kaklą plačiu žaliu raiščiu.

– Kokia žalia? – mechaniškai paklausė Margarita.

– Žavingiausia ir solidžiausia dama, – kuždėjo Korovjovas, – leiskite pristatyti: ponia Tofana, buvo labai populiari tarp jaunų žavingų neapoliečių, taip pat ir Palermo gražuolių, ypač tarp tų, kurioms buvo nusibodę jų vyrai. Juk būna taip, karaliene, kad vyras nusibosta...

– Taip, – dusliu balsu atsakė Margarita, tuo pat metu šypsodamasi dviem frakuotiems vyrams, kurie vienas paskui kitą lenkėsi ir bučiavo jos kelį ir ranką.

– Na mat, – Korovjovas kažkaip sugebėjo sykiu ir kuždėti Margaritai, ir kažkam šaukti: – Hercoge, prašom bokalą šampano! Aš sužavėtas! Taigi, ponia Tofana užjautė tas vargšes moteris ir parduodavo joms kažkokio vandenėlio buteliukuose. Žmona įpildavo

to vandenėlio vyrui į sriubą, tasai pavalgydavo, padėkodavo už pietus ir jausdavosi puikiai. Tiesa, po kelių valandų jis baisiausiai užsinorėdavo gerti, paskui guldavosi į patalą, ir po dienos gražioji neapolietė, pavalgydinusi savo vyrą sriuba, būdavo laisva kaip pavasario vėjas.

– O kas jai ant kojos? – klausė Margarita, be paliovos liesdama ranką svečiams, aplenkusiems klibinkščiuojančią poniją Tofana. – Ir kam tas žalias raištis? Kaklas suvytęs?

– Kunigaikšti, esu sužavėtas! – šaukė Korovjovas ir tuo pat metu šnibždėjo Margaritai: – Kaklas nuostabus, tačiau kalėjime jai nutiko nemalonas dalykas. Ant jos kojos, karaliene, ispaniškas batelis, o raištis štai dėl ko: kai kalėjimo prižiūrėtojai sužinojo, kad maždaug penki šimtai nesėkmingai pasirinktų vyrų amžiams atsisveikino su Neapoliu ir Palermu, jie įsikarščiavę pasmaugė poniją Tofaną kameroje.

– Be galo džiaugiuosi, juodoji karaliene, kad man teko tokia garbė, – vienuoliškai šnibždėjo Tofana, bandydama priklaupiti. Ispaniškas batelis jai trukdė. Korovjovas su Begemotu padėjo Tofanai atsikelti.

– Džiaugiuosi, – atsakė jai Margarita, sykiu tiesdama ranką kitiems.

Dabar laiptais į viršų plūste plūdo srautas. Margarita nebematė, kas dedasi šveicorinėje. Ji mechaniškai kilnojo ranką aukštyr žemyn ir, visiems vienodai šiepdamasi, sutikinėjo svečius. Aikštelėje jau tvyrojo klegesys, iš Margaritos praskrietų šventinių salių kaip jūros ošimas girdėjosi muzika.

– O štai ši moteris – nuobodi, – jau ne šnibždėjo, o garsiai kalbėjo Korovjovas, – ji dievina pokylius, vis svajoja pasiskusti dėl savo nosinės.

Margarita tarp kopiančių laiptais aukštyr susirado akimis tą, apie kurią kalbėjo Korovjovas. Tai buvo jauna, kokių dvidešimties metų moteris nepaprastai gražaus stoto, tačiau kažkokių neramių, įkyriai lakstančių akių.

– Dėl kokios nosinės? – paklausė Margarita.

– Prie jos priskirta kameristė, – paaiškino Korovjovas, – kuri trisdešimt metų kasnakt padeda jai ant staliuko nosinę. Kai tik ji prabunda, nosinė jau guli. Ji tą nosinę ir krosnyje degino, ir upėje skandino, bet niekas nepadeda.

– Kokią nosinę? – kuždėjo Margarita, kilnodama ranką aukštyr žemyn.

– Su melsvais krašteliais. Mat kai ji tarnavo kavinėje, šeimininkas sykį pasivadino ją į sandėliuką, o po devynių mėnesių ji pagimdė berniuką, nunešė jį miškan ir įkišo jam burnon nosinę, o paskui užkasė berniuką žemėn. Teisme ji teisinosi negalėjusi vaiko išmaitinti.

– O kur tos kavinės šeimininkas? – pasidomėjo Margarita.

– Karaliene, – ūmai iš apačios sumurkė katinas, – leiskite paklausti: kuo čia dėtas šeimininkas? Juk jis kūdikio miške nedusino!

Margarita, nesiliaudama šypsotis ir kilnoti dešinės rankos, smailiais kairiosios rankos nagais sugnybė Begemoto ausį ir sušnibždėjo jam:

– Jeigu tu, niekšeli, dar kartą išdrįsi įsiterpti į pokalbį...

Begemotas kažkaip nešventiškai cyptelėjo ir suknerkė:

– Karaliene... ausis sutins... Kam gadinti pokylį sutinusia ausimi?... Aš kalbėjau kaip juristas... juridiniu požiūriu... Tyliu, tyliu... Manykit, kad aš ne katinas, o žuvis, tiktai paleiskit ausį.

Margarita paleido ausį, o įkyrios rūškanos akys atsidūrė tiesiai prieš ją.

– Kokia aš laiminga, karaliene, kad esu pakviesta į didžiąją pilnates puotą.

– O aš, – atsakė Margarita, – džiaugiuosi, jus matydama. Labai džiaugiuosi. Ar mėgstat šampaną?

– Ką jūs teikiatės daryti, karaliene?! – beviltišku, tačiau vos girdimu balsu sušuko Margaritai į ausį Korovjovas. – Susidarys kamšatis!

– Mėgstu, – maldaujamu balsu atsakė moteris ir staiga ėmė mechaniškai kartoti: – Frida, Frida, Frida! Aš vardu Frida, o karaliene.

– Tai pasigerkit šiandien, Fridą, ir nieko negalvokit, – tarė Margarita.

Frida ištiesė abi rankas Margaritai, tačiau Korovjovas su Begemotu mikliai sugriebė ją už parankių, ir ji pradingo minioje.

Dabar iš apačios plūste plūdo minia, tarytum šturmuodama aikštelę, kurioje stovėjo Margarita. Nuogi moterų kūnai kilo aukštin tarp frakuotų vyrų. Margaritos akyse ribėjo jų tamsūs ir balti, kavos spalvos ir net visai juodi kūnai. Rusvuose, juoduose, kaštoniniuose, gelsvuose kaip linai plaukuose – šviesų tvane mirgėjo ir kibirkščiavo brangakmeniai. Ir, tarytumei kas būtų apšlakstęs šturmuojančių vyrų koloną šviesos lašeliais, – ant jų krūtinų tviskėjo deimantiniai segtukai. Dabar Margarita kas sekundę juto jos kelį liečiančias lūpas, kas sekundę tiesė ranką pabučiavimui, jos veidas pavirto sustingusia sveikintojos kauke.

– Esu sužavėtas, – monotoniškai giedojo Korovjovas, – esame sužavėti... Karalienė sužavėta...

– Karalienė sužavėta... – už nugaros sniau krojo Azazelas.

– Esu sužavėtas, – spygavo katinas.

– Markizė... – murmėjo Korovjovas, – nunuodijo tėvą, du brolius ir dvi seseris dėl palikimo... Karalienė sužavėta!.. Ponia Minkina... Ak, kokia žavi! Truputį nervinga. Kam reikėjo plaukų žnyplėmis svilinti kambarinei veidą? Taip susiklosčius aplinkybėms, be abejo, tuoj būsi papjauta... Karalienė sužavėta!.. Karaliene, atkreipkite dėmesį! Imperatorius Rudolfas, burtininkas ir alchemikas... Dar vienas alchemikas – pakartas... Ak, štai ir ji! Ak, kokius nuostabius viešuosius namus ji laikė Strasburge!.. Mes sužavėti!.. Siuvėja iš Maskvos, mūsų visų didžiai mylima už neišsenkamą fantaziją... laikė siuvyklą ir sugalvojo baisiai juokingą pokštą: sienoje išgrėžė dvi apskritas skylutes...

– O damos nežinojo? – paklausė Margarita.

– Visos kaip viena žinojo, karaliene, – atsiliepė Korovjovas. – Esu sužavėtas! Šis dvidešimtmetis berniokas iš mažens pasižymėjo keistomis fantazijomis, buvo svajotojas ir keistuolis. Jį pamilo viena mergina, o jis ėmė ir pardavė ją į viešuosius namus.

Iš apačios į viršų tekėjo upė. Nebuvo matyti tos upės galo. Jos versmė, didysis židinytis, tryško kaip tryškus. Taip praėjo valanda, stojo antra. Margarita ėmė jausti, kad jos grandinė pasidarė daug sunkesnė. Kažkas atsitiko ir rankai. Dabar, keliant ją aukštin, Margaritai tekdavo susiraukti. Smagios Korovjovo šnekos nustojo dominti Margaritą. Ir siaurausiai mongoliški, ir balti, ir juodi veidai pasidarė vienodi, kartkartėmis susiliedavo, o tarpus tarp tų veidų užpildantis oras imdavo virpėti ir sroventi. Smarkus dieglys, tarsi nuo adatos dūrio, staiga pervėrė dešinę Margaritos ranką, ir ji, sukandusi dantis, padėjo alkūnę ant kolonėlės. Kažkokie garsai, panašūs į sienas liečiančių sparnų šlamėjimą, sklido iš užnugario, iš salės, ir buvo aišku, kad tenai šoka nesuskaičiuojami svečių tuntai, ir Margaritai atrodė, jog net masyvios marmurinės, mozaikinės ir krištolinės grindys neregėtoje salėje ritmingai pulsuoja.

Nei Gajus Cezaris Kaligula, nei Mesalina dabar jau nesudomino Margaritos, kaip nesudomino jos nė vienas karalius, hercogas, kavalierius, savižudis, nuodytoja, pakaruoklis ar sąvadautoja, kalėjimo prižiūrėtojas ar apgavikas, budelis, skundikas, išdavikas, beprotis, seklys, prievartautojas. Jų vardai susipynė galvoje, veidai sulipo į vieną didelį blyną, ir tik vienas veidas kankinamai įstrigo atmintin, – išties ugnine barzda apjuostas Maliutos Skuratovo veidas. Margaritai linko kojos, ji bijojo, kad tuoj tuoj pravirks. Didžiausias kančias jai kėlė dešinysis kelis, kurį bučiavo svečiai. Jis sutino, oda pamėlo, nors Nataša keletą sykių šluostė jį kažkokio kvapnaus skysčio prisigėrusią kempinę. Baigiantis trečiai valandai, Margarita jau visai beviltiškai žvilgtelėjo žemyn ir krūptelėjo iš džiaugsmo: svečių srautas retėjo.

– Svečiai visada renkasi į pokylį vienodai, karaliene, – šnibždėjo Korovjovas, – tuoj banga pradės slūgti. Duodu žodį, kamuojamės paskutines minutes. Antai Brokeno plevėsu būrys. Jie visada atvažiuoja paskutiniai. Na, žinoma, tai jie. Du girti vampyrai... viskas? Ak ne, antai dar vienas. Ne, du!

Laiptais kopė du paskutiniai svečiai.

– Šitas, man regis, naujokas, – sumurmėjo Korovjovas ir prisimerkęs pažvelgė pro monoklį, – na, žinoma, žinoma. Kartą jį aplankė Azazelas ir prie konjako pakišo jam mintį, kaip atsikratyti vieno žmogaus, galėjusio jį demaskuoti. Ir jis liepė pažįstamam, kuris buvo jam pavaldus, išpurkšti kabineto sienas nuodais.

– Kuo jis vardu? – paklausė Margarita.

– Tiesą sakant, aš ir pats dar nežinau, – atsiliepė Korovjovas, – reikia paklausti Azazelą.

– O kas su juo?

– Minėtasis klusnus jo valdinys. Esu sužavėtas! – sušuko Korovjovas dviem paskutiniesiems.

Laiptai ištuštėjo. Dėl viso pikto jie truputėlį luktelėjo, tačiau iš židinio niekas nebesirodė.

Nesuvokdama, kaip viskas įvyko, po akimirkos Margarita atsirado tame pačiame kambary su baseinu ir tenai, išsyk pravirkusi nuo skausmo rankoje ir kojoje, nugriuvo tiesiai ant grindų. Tačiau Hela ir Nataša, visaip guosdamos, vėlei nutempė ją po kraujo dušu, vėlei maigė jos kūną, ir Margarita vėl atsigavo.

– Dar, dar truputį, karaliene Margo, – šnibždėjo išdygęs šalia Korovjovas, – reikia aplėkti sales, kad garbingieji svečiai nesijustų pamiršti.

Ir Margarita vėl išskriejo iš kambario su baseinu. Estradoje už tulpių sienelės, kur neseniai grojo valsų karaliaus orkestras, dabar šeliojo beždžionių džiazas. Dirigavo milžiniška gorila gauruotomis žandenomis, rankoje laikanti triubą ir nerangiai šokinėjanti į taktą. Susėdę į gretą orangutangai pūtė blizgančias triūbas. Jiems ant pečių buvo užsikorusios linksmos šimpanzės su armonikomis. Du hamadrilai su vešliais it liūtų karčiais skambino rojaliais, bet jų muzikos nesigirdėjo pro gibonų, mandrilų ir markatų žvyginamų saksofonų, čirpinamų smuikų ir daužomų būgnų griausmą. Ant veidrodinių grindų nesuskaičiuojama daugybė tarsi sulipusių porų stebėtinai mikliais ir grakščiais judesiais sukosi viena kryptimi ir slinko lyg siena, grasindama viską nušluoti savo kelyje. Gyvos atlasinės peteliškės nardė virš šokėjų minios, nuo lubų žiro gėlės. Kai užgesdavo elektra, ant kolonų kapitelių nušvisdavo miriadai jonvabalių, o ore sklandė žaltvykslės.

Paskui Margarita atsidūrė baisingo dydžio baseine, apjuostame kolonomis. Iš milžiniško juodo Neptūno nasrų tryško plati rausva srovė. Nuo baseino kilo svaiginantis

šampano kvapas. Šičia viešpatavo nevaržoma linksmybė. Damos kvatodamos nusispirdavo kurpaites, mesdavo rankinukus savo kavalieriams arba negrams, lakstantiems po salę su paklodėmis rankose, ir kvykdamos nerdavo žemyn galva į baseiną. Purslų stulpai tiško į palubes. Krištolinis dugnas buvo iš apačios apšviestas, ir ta šviesa, prasimušusi pro storą vyno sluoksnį, glostė sidabrinčius plaukikių kūnus. Tos, kurios šoko lauk iš baseino, buvo girtutėlės. Po kolonomis aidėjo kvatojimas, salė dundėjo lyg pirtis.

Šitame šurmulyje Margarita įsidėmėjo vieną girtutėlės moters veidą su apdujusiomis, tačiau ir dabar dar maldaujančiomis akimis, ir prisiminė vienintelį žodį – „Frida“!

Nuo vyno kvapo Margaritai ėmė svaigti galva, ir ji jau buvo beįsėinanti, bet tuo metu katinas iškrėtė baseine pokštą, kuris sulaikė Margaritą. Begemotas, prilindęs prie Neptūno nasrų, kažką ten pabūrė, ir bereginti vilnijanti šampano masė šnypšdama ir uruliuodama išgarmėjo iš baseino, o Neptūnas ėmė švirkti tamsiai geltoną skystį, kuris visai neputojo ir neburbuliavo. Damos, spiegdamos ir klykdamos: „Konjakas!“, puolė slėptis už kolonų. Per kelias sekundes baseinas prisipildė ligi kraštų, ir katinas, triskart persivertęs ore, pūkstelėjo į vilnijantį konjaką. Jis išlipo prunkšdamas, su ištežusia peteliške, nusiplovęs auksą nuo ūsų ir be žiūronų. Begemoto pavyzdžiu išdriso pasekti tik viena pora: minėta išmoningoji siuvėja ir jos kavalierius, nepažįstamas jaunas mulatas. Jiedu liuoktelėjo į konjaką, bet tuo metu Korovjovas sugriebė Margaritą už parankės, ir jie paliko maudynių mėgėjus.

Margaritai pasirodė, kad praskriedama ji kažkur matė akmeniniuose tvenkiniuose stūksančius kalnus austrių. Paskui ji skraidė virš stiklinių grindų, po kuriomis pleškėjo pragaro ugnys, o tarp jų blaškėsi baltašvarkiai velniški virėjai. Paskui kažkur, jau praradusi bet kokią nuovoką, ji regėjo tamsius rūsius, kur degė kažkokie šviestuvai, kur merginos dalino svečiams ant anglių iščirškintą mėsą, o šie iš didelių bokalų gėrė į jos sveikatą. Paskui ji regėjo baltąsias meškas, tampančias armonikas ir šokančias estradoje kamarinskį. Fokusininką–salamandrą, nedegantį židinyje... Ir antrąsyk jos jėgos ėmė sekti.

– Paskutinis pasirodymas, – susirūpinusiu balsu sušnibždėjo Korovjovas, – ir būsim laisvi.

Lydimas Korovjovo, ji vėl atsidūrė iškilmių salėje, bet dabar čia niekas nešoko, nesuskaitoma svečių minia spietėsi tarp kolonų, palikusi laisvą visą salės vidurį. Margarita neįsiminė, kas padėjo jai užlipti ant pakyls, atsiradusios šio ištuštėjusio rato vidury. Užkopusi ant jos, Margarita, be galo nustebusi, išgirdo, kaip kažkur laikrodžio muša vidurnaktį, kuris, jos manymu, jau seniai buvo praėjęs. Sulig paskutiniu nežinia kur skambančio laikrodžio dūžiu svečių minią apgaubė tyla.

Tuomet Margarita vėl išvydo Volandą. Jis ėjo lydimas Abadonos, Azazelo ir dar kelių, panašių į Abadoną, juodų ir jaunų. Dabar Margarita pastebėjo, kad priešais jos pakylą buvo paruoštas kitas paaukštinimas Volandui. Tačiau šis juo nepasinaudojo. Margaritą apstulbino tai, kad Volandas per šį iškilmingą paskutinį pasirodymą išėjo pas svečius apsirengęs tais pačiais apdariais, kuriais vilkėjo miegamajame. Jam ant pečių kabojo tie patys nešvarūs sulopyti marškiniai, o kojas jis buvo įsispyręs į nušleivotas kambarines šlepetes. Volandas nešėsi apnuogintą špagą, tačiau ėjo pasiramsčiuodamas ja kaip lazda.

Volandas atšlubčiojo ir sustojo šalia savosios pakyls, ir tučtuoju priešais jį išdygo Azazelas su dubeniu rankose. O tame dubenyje Margarita išvydo nupjautą žmogaus galvą

su išmuštais priekiniais dantimis. Tebetvyrojo visiška tylą, kurią tik vienas sutrikdė kažkur toli čirkštelėjęs lyg ir durų skambutis, niekaip nepritampęs prie visos aplinkos.

– Michailai Aleksandravičiau, – negarsiai kreipėsi Volandas į galvą, ir tuomet žuvusiojo vokai kilstelėjo aukštyn, o negyvame veide Margarita krūptelėjusi išvydo gyvas, minties ir kančios kupinas akis. – Viskas išsipildė, ar ne? – toliau kalbėjo Volandas, žiūrėdamas galvai į akis, – galvą nupjovė moteris, posėdis neįvyko, o aš gyvenu jūsų bute. Faktas. O faktas – labiausiai nepaneigiamas dalykas pasaulyje. Tačiau dabar mus domina tolesnė eiga, o ne šitas įvykęs faktas. Jūs visuomet karštai propagavote teoriją, kad, nupjovus galvą, žmogaus gyvenimas baigiasi, jis virsta pelenais ir išeina į nebūtį. Nors mano svečiai gali būti visai kitos teorijos įrodymu, man malonu jų akivaizdoje jums pranešti, kad jūsų teorija ir solidi, ir sąmojinga. Beje, juk visos teorijos vertos viena kitos. Tarp jų yra ir tokia, kuri tvirtina, kad kiekvienas gaus tai, kuo tikėjo. Tebūnie taip! Jūs išeinat į nebūtį, o man bus smagu iš taurės, kuria jūs pavirsite, išgerti už būtį!

Volandas iškėlė aukštyn špagą. Beregint galvos dangalai pajuodo ir susitraukė, paskui kesulais atšoko nuo kaulų, akys dingo, ir netrukus Margarita išvydo dubenyje ant auksinės kojelės stovinčią gelsvą kaukolę su smaragdo akimis ir perlų dantimis. Kaukolės dangtis atsivožė.

– Tučtuojau, mesire, – pastebėjęs klausiamą Volando žvilgsnį, tarė Korovjovas, – jis stos prieš jus. Šioje kapų tyloje aš girdžiu, kaip girgžda jo lakuoti batai ir kaip skamba taurė, kurią jis pastatė ant stalo, paskutinį kartą šiame gyvenime išgėręs šampano. Štai ir jis.

Salėje pasirodė naujas vienišas svečias, jis žengė tiesiai prie Volando. Savo išvaizda jis niekuo nesiskyrė nuo galybės kitų čia esančių vyrų, išskyrus vieną aplinkybę: net iš tolo buvo matyti, kad svečias tiesiog svirduliuoja iš susijaudinimo. Jo skruostai buvo išmušti dėmių, nerimo pilnos akys lakstė į šalis. Svečias buvo sukrėstas, ir tai buvo visai suprantama: jį stulbino viskas, o labiausiai, žinoma, Volandas.

Tačiau svečias buvo sutiktas itin maloniai.

– O, brangusis baronas Maigelis, – meiliai šypsodamasis kreipėsi Volandas į svečią, kuriam akys iššoko ant kaktos, – džiaugiuosi, galėdamas jums pristatyti, – Volandas atsisuko į svečius, – didžiai gerbiamą baroną Maigelį, vaidybinių renginių komisijos tarnautoją, kurio pareiga supažindinti užsieniečius su sostinės įžymybėmis.

Margarita nustėro, nes ūmai atpažino tą Maigelį. Ji keletą sykių buvo mačiusi jį Maskvos teatruose ir restoranuose. „Pala... – pamanė Margarita. – Tai ką, vadinasi, jis irgi miręs?“ Bet viskas kaipmat išaiškėjo.

– Brangusis baronas, – smagiai šypsodamasis kalbėjo Volandas, – sužinojęs apie mano atvykimą Maskvon, buvo toks malonus, kad tučtuojau paskambino man, siūlydamas pagal savo profesiją supažindinti mane su sostine. Savaiame aišku, kad aš su džiaugsmu pasikviečiau jį pas save.

Margarita tuo metu pastebėjo, kad Azazelas perdavė dubenį su kaukole Korovjovui.

– Beje, barone, – staiga intymiai prislopintu balsu prašneko Volandas, – pasklido gandai apie nepaprastą jūsų smalsumą. Žmonės šneka, kad tasai jūsų smalsumas sykiu su nemenkiau išsivysčiusiu plepumu jau pradėjo kreipti į save visų akis. Be to, pikti liežuviai jau prasitarė, kad esate skundikas ir šnipas. Ir dar spėjama, jog visa tai jums maždaug po mėnesio liūdnai baigsis. Taigi, norėdami jus išvaduoti nuo tokio kamavimosi ir laukimo, mes nusprendėme jums pagelbėti, pasinaudodami ta aplinkybe, kad jūs

įsipiršote pas mane į svečius, kaip tik siekdamas iššniukštinėti viską, kas tik bus įmanoma.

Baronas pasidarė baltesnis už Abadoną, kuris iš prigimtie buvo nepaprastai išblyškęs, o paskui nutiko keistas dalykas. Abadona atsidūrė prieš baroną ir sekundei nusiėmė akinius. Tą akimirką kažkas žybtelėjo Azazelo rankoje, kažkas negarsiai pliaukštelėjo, lyg suplojus delnais, baronas ėmė griūti aukštiekninkas, iš jo krūtinės čiurkšle trykštelėjo kraujas, užliedamas krakmolytus marškinius ir liemenę. Korovjovas pakišo po čiurkšle taurę, o kai ši prisipildė, padavė ją Volandui. Negyvas barono kūnas tuo metu jau gulėjo ant grindų.

– Geriu į jūsų sveikatą, ponai, – negarsiai tarė Volandas ir, pakėlęs taurę, prisilietė prie jos lūpomis.

Tada įvyko metamorfozė. Dingo sulopyti marškiniai ir nušleivotos šlepetės. Volandas stovėjo apsisiautęs kažkokia juoda chlamide, prie šono kabojo plieninė špaga. Jis greitai žingsniu prisiartinio prie Margaritos, atkišo jai taurę ir įsakmiai tarė:

– Gerk!

Margaritai apsisuko galva, ji susverdėjo, bet taurė jau buvo prie lūpų, ir kažkieno balsai, o kieno – ji nesuprato, sukuždėjo jai į abi ausis:

– Nebijokit, karaliene... Nebijokit, karaliene, kraujas seniai susigėrė į žemę. Ir ten, kur jis buvo pralietas, jau auga vynuogės.

Margarita neatsimerkdama gurkštelėjo, ir saldi srovė nubėgo jos gyslomis, ausyse pasigirdo kažkoks skambesys. Jai pasirodė, kad kurtinamai gieda gaidžiai, kad kažkur trenkia maršas. Svečių minia ėmė tirpti. Ir frakuoti vyrai, ir moterys suguro į dulkes. Margaritos akyse visa salė ėmė dūlėti, pasklido kapinių rūsio dvokas. Kolonos subyrėjo, šviesos užgeso, viskas susitraukė ir nebeliko nei fontanų, nei tulpių su kamelijomis. Paprasčiausiai pasidarė kaip buvę – kukli juvelyro našlės svetainė, į kurią pro pravertas duris krito šviesos ruoželis. Pro tas pravertas duris Margarita ir įėjo.

XXIV skyrius

MEISTRO IŠVADAVIMAS

Volando miegamajame viskas buvo taip kaip ir prieš pokylį. Volandas vienas marškiniais sėdėjo ant lovos, ir tik Hela, pirma trynusi jo koją, šįsyk dengė vakarienei stalą, ant kurio iš pradžių buvo žaidžiama šachmatais. Užstalėje nusivilkę frakus sėdėjo Korovjovas ir Azazelas, o greta jų, suprantama, tupėjo katinas, nepanoręs skirtis su savo peteliške, nors ši buvo pavirtusi į paprasčiausią nešvarų skudurą. Margarita svirduliuodama pasiekė stalą ir atsirėmė į jį. Tuomet Volandas mostu, kaip ir anąsyk, pasikvietė ją artyn ir liepė sėstis greta.

– Na ką, labai išvargote – paklausė Volandas.

– O ne, mesire, – atsakė Margarita, tačiau vos girdimu balsu.

– Noblesse oblige, – tarstelėjo katinas ir įpylė Margaritai kažkokio skysčio į stiklainaitę.

– Degtinė? – silpnu balsu paklausė Margarita.

Katinas įsižeidęs net šoktelėjo ant kėdės.

– Ką jūs kalbat, karaliene, – sušvokštė jis, – argi aš drįsčiau įpilti damai degtinės?
Grynas spiritas!

Margarita šyptelėjo ir pamėgino atstumti šalin stiklinaitę.

– Drąsiai gerkite, – tarė Volandas, ir Margarita išsyk paėmė stiklinaitę. – Hela, sėskis, – įsakė Volandas ir paaiškino Margaritai: – Pilnaties naktis – šventinė naktis, ir aš vakarieniam mažame palydovų ir tarnų būrelyje. Na, kaip jaučiatės? Kaip praėjo šis varginantis pokylis?

– Nuostabiai! – sutarškėjo Korovjovas. – Visi sužavėti, įsimylėję, parblokšti. Koks nusimanymas, koks takto jausmas, koks patrauklumas ir žavesys!

Volandas tylomis pakėlė stiklinaitę ir susidaužė su Margarita. Margarita klusniai išgėrė, manydama, kad spiritas ją tuoj pat pribais. Tačiau nieko bloga neatsitiko. Maloni šiluma nutekėjo jos viduriais, kažkas minkštai stuktelėjo į pakaušį, sugrįžo jėgos, tarytum ji būtų pabudusi po ilgo gaivinančio miego, be to, ji pajuto žvėrišką alkį. O Margaritai prisiminus, kad ji nuo vakar ryto nieko nėra valgiusi, alkis dar labiau sukilo. Ji ėmė godžiai ryti ikrus.

Begemotas atsiplovė riekę ananaso, pasisūdė ją, pasibarstė pipirais, suvalgė, o paskui taip smagiai išlenkė stiklinaitę spirito, jog visi ėmė ploti.

Margaritai išgėrus antrą stiklinaitę, žvakės sietyne įsidegė ryškiau, židinyje pliūptelėjo smarkesnė liepsna. Jokio girtumo Margarita nejuto. Baltais dantimis kramtydama mėsą, Margarita gardžiavosi varvančiais iš jos syvais ir sykiu stebėjo, kaip Begemotas garstyčiomis tepasi austrę.

– Ant viršaus dar vynuogių užsidėk, – tyliai pasakė Hela, kumštelėjusi katinui į pašonę.

– Prašom manęs nemokyti, – atsakė Begemotas, – nesijaudinkit, ne pirmą sykį sėdžiu prie stalo!

– Ak, kaip malonu vakarientauti štai šitaip, prie ugnelės, paprastai, – blerbė Korovjovas, – mažame būrelyje...

– Ne, Fagotai, – užginčijo katinas, – pokylis vis dėlto savaip žavingas ir didingas.

– Nei jis žavingas, nei didingas, o tos kvailos meškos ir tie tigrai bare savo riaumojimu vos neįvarė man migrenos, – tarė Volandas.

– Klausau, mesire, – pasakė katinas, – jeigu jūs manote, kad nedidingas, tai ir aš nedelsiant pritarsiu šiai nuomonei.

– Tu man žiūrėk! – atsakė Volandas.

– Aš pajuokavau, – ramiai tarė katinas, – o tuos tigrus liepsiu iškepti.

– Tigrai nevalgomi, – tarė Hela.

– Jūs taip manote? Tuomet prašom paklausti, – atkirto katinas ir, markstydamasis iš malonumo, papasakojo, kaip sykį jis devyniolika dienų klajojo po dykumą ir maitinosi savo paties nudobto tigro mėsa. Visi susidomėję klausėsi šio nuotykingo pasakojimo, o kai Begemotas baigė, visi kaip vienas sušuko:

– Melas!

Įdomiausia, kad šis melas, – pasakė Volandas, – yra melas nuo pirmo ligi paskutinio žodžio.

– Ak šitaip? Melas? – suriko katinas, ir visi pamanė, kad jis šoks ginčytis, tačiau jis tik tyliai pridūrė: – Istorija nuspręs, kieno teisybė.

– Prašom pasakyti, – kreipėsi gėrimo padrąsinta Margo į Azazelą, – jūs nušovėte jį, tą buvusį baroną?

– Žinoma, – atsakė Azazelas, – kaipgi jo nenušausi? Jį būtinai reikia nušauti.

– Aš taip susijaudinau! – sušuko Margarita. – Tai atsitiko taip netikėtai.
– Ką jau čia netikėtai, – paprieštaravo Azazelas, o Korovjovas prapliupo kvykauti:
– Kaip nesijaudinsi? Man pačiam kinkos pradėjo tirtėti! Bumbt! Žybt! Baronas ant šono!

– Aš vos nepuoliau į isteriją, – pridūrė katinas, laižydamas iš ikų ištrauktą šaukštą.
– Man štai kas nesuprantama, – kalbėjo Margarita, o jos akyse žybčiojo nuo krištolinių indų atsimušusios auksinės kibirkštys, – nejaugi iš lauko nebuvo girdėti muzikos ir apskritai šito pokylio griausmo?

– Aišku, kad nebuvo girdėti, karaliene, – paaiškino Korovjovas, – tokius dalykus reikia taip daryti, kad nebūtų girdėti. Kuo atsargiausiai reikia daryti.

– Na, žinoma, žinoma... Mat tasai žmogus ant laiptų... Kai mudu su Azazeluėjome pro šalį... Ir kitas, prie laukų durų... Man regis, kad jis sekė jūsų butą...

– Teisingai, teisingai! – šaukė Korovjovas. – Teisingai, brangioji Margarita Nikolajevna! Pasitvirtina mano įtarimai. Taip, jis sekė butą. Aš vos nepalaikiau jo išsiblaškiusiu privatdocentu ar ant laiptų lūkuriuojančiu įsimylėliu. Tačiau ne, ne! kažkas nusmelkė man per širdį! Ak! Jis sekė mūsų butą! Ir antrasis, prie laukų durų! Sekė ir tas, kuris tūnojo tarpuvartėje!

– Įdomu, kas bus, jei jie ateis jūsų suimti? – paklausė Margarita.

– Būtinai ateis, žavingoji karaliene, būtinai! – atsiliepė Korovjovas. – Nujaučia širdis, kad ateis, ne dabar, suprantama, bet savo metu būtinai ateis. Tik aš manau, kad nieko įdomaus nebus.

– Ak, kaip aš išsigandau, kai nugriuvo šitas baronas, – kalbėjo Margarita, matyt, ligi šiol negalėdama atsipeikėti po žmogžudystės, kurią pamatė pirmąkart gyvenime. – Jūs turbūt taikliai šaudote?

– Pakenčiamai, – atsakė Azazelas.

– O iš kiek žingsnių? – ne visai aiškiai paklausė Margarita Azazelą.

– Žiūrint į ką, – gudriai atsakė Azazelas, – vienas dalykas pataikyti plaktuku į kritiko Latunskio langus, o visai kitas – jam į širdį.

– Į širdį! – riktelėjo Margarita, kažkodėl susigriebusi už širdies. – Į širdį! – pakartojo ji dusliu balsu.

– Koks čia dar kritikas Latunskis? – paklausė Volandas ir prisimerkęs pažvelgė į Margaritą.

Azazelas, Korovjovas ir Begemotas kažkodėl susigėdę nudelbė akis, o Margarita rausdama atsakė:

– Yra toksai kritikas. Šį vakarą aš sutalžiau į šipulius visą jo butą.

– Še tau! O kodėl?

– Jis, mesire, – paaiškino Margarita, – vieną meistrą pražudė.

– O kam reikėjo pačiai plūktis? – paklausė Volandas.

– Mesire, leiskite man, – stryktelėjęs sušuko katinas.

– Tupėk, tupėk, – burbtelėjo stodamasis Azazelas, – aš tuoj nuvažiuosiu...

– Ne! – suriko Margarita. – Ne, mesire, meldžiu jus, nedarykite to.

– Kaip pageidausite, – atsakė Volandas, o Azazelas atsisėdo į savo vietą.

– Tai kur mes sustojom, brangioji karaliene Margo? – vėl prabilo Korovjovas. – Ak, tiesa, ties širdim. Į širdį jis pataiko, – Korovjovas savo ilgu pirštu parodė tiesiai į Azazelą, – pataiko pasirinktinai į bet kurį prieširdį arba į bet kurį skilvelį.

Margarita ne išsyk suprato, o supratusi iš nuostabos šūktelėjo:

– Bet juk jų nematyti!

– Brangioji, – blerbė Korovjovas, – čia ir yra visas fokusas, kad jų nematyti! Čia ir yra menas! Į matomą daiktą bet kas gali pataikyti.

Korovjovas ištraukė iš stalčiaus pikų septyniukę, padavė ją Margaritai, paprašė paženklini nagu kurią nors akį. Margarita paženklino pačią viršutinę dešiniame kampe. Hela pakišo kortą po pagalve ir šūktelėjo:

– Paruošta!

Azazelas, sėdėjęs nugara į pagalvę, išsitraukė iš frakinių kelnų kišenės automatinį pistoletą, pasidėjo vamzdį ant peties ir neatsigręžęs iššovė, gerokai išgąsdindamas ir pralinksmindamas Margaritą. Iš po pagalvės buvo ištraukta korta. Margaritos paženklinta akis buvo peršauta.

– Nenorėčiau su jumis susitikti, kai jūsų rankoje revolveris, – koketiškai dirsčiodama į Azazelą, tarė Margarita. Ji žavėjosi visais žmonėmis, gebančiais ką nors daryti tobulai.

– Brangioji karaliene, – čiauškėjo Korovjovas, – aš niekam nepatariu su juo susitikti, net ir tuomet, kai jo rankoje nėra jokio revolverio! Buvusio regento ir dainavedžio garbės žodis, niekas nepultų sveikintis su šituo sutiktuojau.

Katinas, kuris, Azazelui šaudant kortą, sėdėjo paniuręs, ūmai pareiškė:

– O aš galiu sumušti rekordą su septyniuke.

Išgirdęs tai, Azazelas kažką suuzgė. Tačiau katinas užsispyrė ir pareikalavo ne vieno, o dviejų revolverių. Azazelas iš antros užpakalinės kelnų kišenės išsitraukė antrą revolverį ir, niekinamai perkreipęs burną, atkišo abu pagyrūnui. Buvo paženklintos dvi akys septyniukėje. Katinas ilgai ruošėsi, nusigręžęs nuo pagalvės. Margarita sėdėjo užsikimšusi pirštais ausis ir žiūrėjo į pelėdą, snaudžiančią ant židinio atbrailos. Katinas šovė iš abiejų revolverių, ir tučtuojau suspigo Hela, nušauta pelėda žnektelėjo žemėn, ir sustojo sudaužytas laikrodys. Hela, kurios viena ranka kraujavo, klykdama įsikibo katinui į gaurus, o jis – į plaukus, ir jiedu, susiviję į kamuolį, nusirito grindimis. Viena taurė nukrito nuo stalo ir sudužo.

– Laikykite tą pasiutusią velnio bobą! – krikė katinas, mėgindamas išsivaduoti nuo Helos, kuri sėdėjo ant jo raita. Peštukai buvo išskirti, Korovjovas papūtė į peršautą Helos pirštą, ir tas užgijo.

– Negaliu šaudyti, kai aplink visi plepa! – šaukė Begemotas ir mėgino pritaisyti atgal didžiulį kuokštą gaurų, išrautų iš nugaros.

– Kertu lažybų, – tarė Voldas, šypsodamasis Margaritai, – kad ši pokštą jis iškrėtė tyčia. Šaudė jis neblogai.

Hela su katinu susitaikė, ir jiedu, patvirtindami tą susitaikymą, pasibučiavo. Iš po pagalvės buvo ištraukta korta. Nė viena akis, išskyrus tą, kurią peršovė Azazelas, nebuvo paliesta.

– Negali būti, – tvirtino katinas, žvelgdamas pro kortą į kandelibro šviesas.

Linksmoji vakarienė tęsėsi. Žvakės kandelabruose apgargėjo, po kambarį vilnydama sklaidėsi sausa, kvapi židinio šiluma. Prisivalgiusią Margaritą apėmė palaimos jausmas. Ji žvelgė, kaip pilkšvi dūmų ratilai nuo Azazelo cigaro plaukia link židinio ir kaip katinas mėgina pagauti juos špagos galu. Ji niekur nenorėjo eiti, nors, jos manymu, jau buvo vėlu. Sprendžiant iš visko, artėjo šešta valanda ryto. Pasinaudojusi pauze, Margarita kreipėsi į Volandą ir nedrąsiai tarė:

– Man jau turbūt metas... Vėlu.

– Kur jūs taip skubate? – mandagiai, bet sausai paklausė Voldas.

Kiti tylėjo, apsimesdami be galo susidomėję cigaro durnų ratilais.

– Taip, metas, – galutinai dėl to sutrikusi, pakartojo Margarita ir atsigrėžė, lyg ieškodama pelerinos ar apsiausto. Staiga ji ėmė drovėtis savo nuogumo. Ji pakilo iš užstalės. Volandas tylėdamas pakėlė nuo lovos savo palaikį apskretusį chalata, o Korovjovas užmetė jį Margaritai ant pečių.

– Dėkoju jums, mesire, – vos girdimu balsu tarė Margarita ir klausiamai pažvelgė į Volandą. Tasai mandagiai ir abejingai šyptelėjo. Baisi nykuma kažkaip akimoju suspaudė Margaritai širdį. Ji pasijuto apgauta. Buvo matyti, kad niekas neketina jos apdovanoti už paslaugas per pokylį, kaip niekas nemėgino jos ir sulaikyti. O jai buvo visai aišku, kad eiti iš čia nebėra kur. Akimirka šmėkstelėjusi mintis, kad teks grįžti į namus, sukėlė jos širdyje didžiausią neviltį. Gal reikia pačiai paprašyti, kaip gundydamas patarė Azazelas Aleksandro sode? „Ne, nieku gyvu“, – tarė ji pati sau.

– Viso gero, mesire, – pasakė ji balsiai, o tylomis galvojo: „Kad tik ištrūkčiau iš čia, o tada jau nueisiu prie upės ir nusiskandinsiu“.

– Sėskitės, – staiga įsakmiai tarė Volandas.

Margaritos veidas persimainė, ji atsisėdo.

– Gal norėtumėte ką nors pasakyti atsisveikindama?

– Ne, mesire, nieko nenoriu, – išdidžiai atsakė Margarita, – išskyrus tai, kad mielai padarysiu viską, ką paliepsite, jeigu tik esu dar jums reikalinga. Aš nemaž nepavargau ir smagiai pasilinksminau per pokylį. Ir jeigu tas pokylis tebetruktų, aš mielai atstatyčiau savo keli, kad jį galėtų pabučiuoti tūkstančiai pakaruoklių ir žmogžudžių, – Margarita žvelgė į Volandą lyg pro rūko šydą, jos akyse tvenkėsi ašaros.

– Teisingai! Visai teisingai! – baisiu balsu skardžiai suriko Volandas. – Taip ir reikia!

– Taip ir reikia! – lyg aidas pakartojo Volando svita.

– Mes jus išbandėme, – toliau kalbėjo Volandas, – niekada nieko neprašykite! Niekada ir nieko, ypač iš tų, kurie už jus stipresni. Patys pasiūlys ir patys viską duos. Sėskitės, išdidi moterie, – Volandas nuplėšė Margaritai nuo pečių sunkų chalata, ir ji vėl atsidūrė šalia jo ant lovos. – Na, Margo, – vėl prašneko Volandas švelnesniu balsu, – ko jūs pageidaujate už tai, kad šiandien pabuvote pokylio šeimininke? Ko norite už tai, kad visą pokylį praleidote nuoga? Kiek kainuoja jūsų kelis? Kokių nuostolių padarė jums mano svečiai, kuriuos ką tik pavadinate pakaruokliais? Sakysit! Ir šįsyk sakysit viską nesivaržydama: juk aš siūlau.

Margaritos širdis ėmė daužytis, ji sunkiai atsikvėpė, stengėsi susivokti. ...

– Na, drąsiau, drąsiau! – skatino Volandas. – Žadinkit savo fantaziją, išjudinkit ją! Jau vien už būtinybę matyti, kaip buvo nužudytas tas niekšų niekšas baronas, žmogų verta apdovanoti, ypač jei tas žmogus – moteris. Na?

Margaritai užgniaužė kvapą, ji jau buvo betarianti šventai širdyje saugomus ir iš anksto paruoštus žodžius, bet staiga išbalo, prasižiojo ir išsprogino akis. „Frida! Frida! Frida! – suvaitojo jos ausyse kažkieno įkyrus maldaujamas balsas. – Aš vardu Frida!“ – ir Margarita užsikirsdama prašneko:

– Vadinasi... aš galiu paprašyti... vieno dalyko?

– Pareikalauti, pareikalauti, mano dona, – atsakė Volandas, supratingai šypsodamasis, – pareikalauti vieno dalyko!

Ak, kaip mikliai ir aiškiai pabrėžė Volandas pačios Margaritos pasakytus žodžius – „vieno dalyko“!

Margarita dar kartą atsiduso ir tarė:

– Aš noriu, kad Fridai daugiau nebebūtų paduodama nosinė, kuria ji uždusino savo kūdikį.

Katinas pakėlė akis į dangų ir garsiai atsiduso, tačiau nieko nepasakė, tikriausiai prisiminė per pokylį nusuktą ausį.

– Kadangi absoliučiai neįtikėtina, – prašneko Volandas šyptelėjęs, – jog šita kvaiša Frida jums būtų įbrukusi kyšį – juk tatai nesiderintų su jūsų karališku orumu, – aš stačiai nebežinau, ką daryti. Man turbūt nieko daugiau nelieka, tik prisirinkti skudurų ir užkamšyti jais visas miegamojo skyles!

– Apie ką jūs kalbate, mesire? – suglumo Margarita, išklausiusi šituos tikrai nesuprantamus žodžius.

– Visiškai su jumis sutinku, mesire, – įsikišo į pokalbį katinas, – žinoma, skudurų, – ir jis susierzinęs trenkė letena į stalą.

– Aš apie gailestingumą kalbu, – paaiškino savo žodžius Volandas, nenuleisdamas nuo Margaritos liepsningos akies. – Retkarčiais jis visai netikėtai ir klastingai įsibrauna pro siauriausius plyšiukus. Štai aš ir kalbu apie skudurus.

– Ir aš apie tą patį kalbu! – šuktelėjo katinas, bet dėl viso pikto pasitraukė nuo Margaritos ir prisidengė rausvu kremu ištepliotomis letenomis smailas ausis.

– Drožk iš čia, – tarė jam Volandas.

– Bet aš dar negėriau kavos, – atsiliepė katinas, – kaipgi išėsiu? Nejaugi, mesire, šventinę naktį svečiai prie stalo skirstomi į dvi rūšis? Vieni – pirmo, o kiti, kaip sakė tasai liūdnavis šykštuolis bufetininkas, – antro šviežumo?

– Tylėk, – įsakė jam Volandas ir paklausė Margaritą: – Sprendžiant iš visko, jūs nepaprastai geras žmogus? Didžiai dorovingas žmogus?

– Ne, – ryžtingai atšovė Margarita, – žinau, kad su jumis šnekėtis galima tik atvirai, todėl atvirai ir sakau: aš esu lengvabūdė. Paprašiau pasigailėti Fridos tik todėl, kad per neatsargumą įžiebčiau jai tvirtą viltį. Ji laukia, mesire, ji tiki mano galia. Ir jeigu ji liks apgauta, aš atsidursiu siaubingoje padėtyje. Nerasiu ramybės visą gyvenimą. Nėra kas daryti! Taip jau išėjo.

– A, – tarė Volandas, – suprantu.

– Vadinasi, jūs tai padarysite? – tyliai paklausė Margarita.

– Nieku gyvu, – atsakė Volandas, – matote, brangioji karaliene, čia įvyko mažytė painiava. Kiekviena žinyba privalo rūpintis savo reikalais. Nesiginčysiu, mūsų galimybės gana didelės, jos kur kas didesnės, negu mano kai kurie nelabai įžvalgūs žmonės...

– Tikra teisybė, kur kas didesnės, – neiškentęs įkišo trigrašį katinas, matyt, didžiuodamasis tomis galimybėmis.

– Tylėk, velniai tave griebtų! – sudraudė jį Volandas ir vėl kreipėsi į Margaritą: – Tiesiog nėra prasmės daryti tai, kuo užsiima kita, kaip aš sakiau, žinyba. Taigi, šito aš nedarysiu, padarysite jūs pati.

– Argi mano valia išsipildys?

Azazelas pašaipiai dirstelėjo žvairąja akimi į Margaritą, nežymiai papurtė rusvaplaukę galvą ir prunkstelėjo.

– Nagi darykite, varge tu mano, – burbtelėjo Volandas ir, pasukęs gaublių, įsistebeilijo į kažkokią detalę jo paviršiuje. Matyt, jis vienu metu ir kalbėjosi su Margarita, ir domėjosi dar kažkuo.

– Na, Frida, – pakuždėjo Korovjovas.

– Frida! – šaižiai suriko Margarita.

Durys atsilapojo, į kambarį įbėgo išsitaršiusi, nuoga moteris paklaikusiomis akimis, tačiau visiškai išblaivėjusi, ir ištiesė rankas į Margaritą, o toji didingai tarė:

– Tau dovanojama. Nosinė prie lovos daugiau nebus dedama.

Pasigirdo Fridos klyksmas, ji griuvo ant žemės ir išsitiesė kryžiumi priešais Margaritą. Volandas mostelėjo ranka, ir Frida dingo iš akių.

– Ačiū, likite sveiki, – tarė Margarita ir pakilo.

– Tai ką, Begemote, – prašneko Volandas, – nepulsim pelnytis iš nepraktiško žmogaus poelgio šventinę naktį, – jis atsisuko į Margaritą, – taigi šito neimsim domėn, juk aš ničnieko nedariau. Ko jūs norėtumėt sau?

Stojo tylą, kurią nutraukė Korovjovas, sušnibždėjęs Margaritai į ausį:

– O deimantine dona, šįsyk patariu būti protingesnei! Juk antraip fortūna gali išslysti iš rankų.

– Aš noriu, kad man tuoj pat, šią sekundę, būtų sugražintas mano mylimasis, meistras, – pasakė Margarita, ir jos veidą iškreipė mėšlungis.

Tuomet į kambarį įsiveržė vėjas, žvakių liepsnelės kandelabriuose palinko, sunki užuolaida nučiuožė į šalį, atsivėrė langas ir tolímose aukštybėse pasirodė pilnas mėnulis, bet ne priešaušrio, o vidurnakčio mėnulis. Nuo palangės ligi grindų nusidriekė žalsvas mėnesienos takas, kuriame pasirodė naktinis Ivanuškos svečias, vadinąs save meistru. Jis vilkėjo savaisiais ligoninės drabužiais – chalatu, šlepetėmis ir juoda kepuraite, su kuria nesiskirdavo. Jo neskustą veidą buvo iškreipusi grimasa, jis baikščiai it pamišėlis šnairavo į degančias žvakes, o mėnesienos srautas kunkuliavo aplink.

Margarita iš karto jį pažino, suvaitojo, skėstelėjo rankomis ir pribėgo artyn. Ji bučiavo jo kaktą ir lūpas, glaustėsi prie šeriuoto skruosto, ir ilgai tramdytos ašaros dabar upeliais sruvo jai per veidą. Ji ištarė tik vieną žodį, kartojo jį be jokios prasmės:

– Tu... tu... tu...

Meistras atstūmė ją nuo savęs ir kimiu balsu pasakė:

– Neverk, Margo, nekankink manęs. Aš sunkiai sergu, – jis įsitvėrė ranka į palangę, sakytum ketindamas šokti pro langą ir sprukti, išsišiepė, žvelgdamas į sėdinčius užstalėje, ir suriko: – Margo, man baisu! Vėl prasidėjo haliucinacijos...

Verksmas smaugė Margaritą, ji šnibždėjo, springdama žodžiais:

– Ne, ne, ne... nieko nebijok... aš su tavim... aš su tavim...

Korovjovas mikliai ir nepastebimai stumtelėjo meistrui kėdę, ir tasai susmuko ant jos, o Margarita suklupo, prisiglaudė prie ligonio ir taip nurimo. Susijaudinusi ji net nepastebėjo, kad dabar jau yra ne nuoga, kad vilki juodu šilkiniu apsiaustu. Ligonis nuleido galvą ir paniurusiu liguistu žvilgsniu žiūrėjo į grindis.

– Taip, – ilgokai patylėjęs, prabilo Volandas, – neblogai apdorotas, – ir įsakė Korovjovui: – Duok tam žmogui ko nors išgerti, riteri.

Margarita drebančiu balsu ėmė prašyti meistrą:

– Išgerk, išgerk. Bijai? Ne, ne, tikėk manim, jis tau padės.

Ligonis paėmė stiklinę ir išgėrė tai, kas joje buvo, tačiau jo ranka suvirpėjo, ir tuščia stiklinė sudužo prie jo kojų.

– Šukės laimę neša! – sušnibždėjo Korovjovas Margaritai. – Žiūrėkit, jis po truputį atsipeikėja.

Iš tiesų, ligonio žvilgsnis pasidarė jau ne toks išgąstingas ir neramus.

– Margo, čia tikrai tu? – paklausė mėnesienos atneštas svečias.

– Nurimk, čia aš, – atsakė Margarita.

– Dar! – įsakė Volandas.
Kai meistras ištuštino antrą stiklinę, jo akys pasidarė gyvos ir protingos.
– Na, dabar kitas reikalas, – tarė Volandas prisimerkęs, – dabar pasikalbėsime. Kas jūs toks?
– Aš dabar niekas, – atsakė meistras, ir šypsena iškreipė jo burną.
– Iš kur jūs čia atkakote?
– Iš sielvarto namų. Aš – psichinis ligonis, – paaiškino ateivis.
Tų žodžių Margarita neištvėrė ir vėl pravirko. Paskui nusišluosčiusi ašaras ji suriko:
– Siaubingi žodžiai! Siaubingi žodžiai! Jis meistras, mesire, ispėju jus. Išgydykit jį, jis to vertas!
– Ar žinote, su kuo dabar kalbate? – paklausė atklydėlį Volandas. – Pas ką svečiuojatės?
– Žinau, – atsakė meistras, – mano kaimynas beprotnamyje buvo tasai berniokas, Ivanas Benamis. Jis man apie jus pasakojo.
– Kaipgi, kaipgi, – atsiliepė Volandas, – turėjau malonumo susitikti su tuo jaunikačiu prie Patriarcho tvenkinių. Jis manęs paties vos neišvarė iš proto, įrodinėdamas, kad manęs nėra! Bet jūs, manau, tikite, kad čia tikrai aš?
– Tenka tikėti, – tarė ateivis, – nors, žinoma, kur kas ramiau būtų laikyti jus haliucinacijos vaisiumi. Atleiskite, – susizgribęs pridūrė meistras.
– Na, jeigu jums ramiau, tai ir laikykite, – mandagiai atsakė Volandas.
– Ne, ne! – išgąstingai prašneko Margarita ir ėmė purtyti meistrą už peties. – Atsipeikėk! Prieš tave tikrai jis!
Katinas ir čia kyštelėjo savo trigrašį:
– O aš iš tiesų panašus į haliucinaciją. Atkreipkite dėmesį į mano profilį mėnesienoje, – katinas nupėdinęs atsistojo mėnesienos take ir ketino dar kažką sakyti, bet buvo paprašytas patylėti, ir, burbtelėjęs: – Gerai, gerai, tyliau jau, tyliau. Būsiu nebyli haliucinacija, – nutilo.
– Sakyt, o kodėl Margarita vadina jus meistru? – paklausė Volandas.
Šis šypstelėjo ir tarė:
– Tai atleistina silpnybė. Ji pernelyg geros nuomonės apie romaną, kurį aš parašiau.
– Apie ką romanas?
– Romanas apie Poncijų Pilotą.
Tuo metu vėl sulingavo ir ėmė šokinėti žvakių liežuvėliai, ant stalo subarškėjo indai, Volandas pratrūko griausmingu juoku, tačiau tas juokas nieko neišgąsdino ir nenustebino. Begemotas kažkodėl ėmė ploti.
– Apie ką? Apie ką? – prašneko Volandas, liovęsis juoktis. – Šiais laikais? Ar tai galimas daiktas! Nejau neradot kitos temos? Duokite žvilgtelti, – Volandas ištiesė ranką delnu į viršų.
– Apgailestauju, bet negaliu to padaryti, – atsiliepė meistras, – nes sudeginau jį krosnyje.
– Atleiskit, nepatikėsiu, – tarė Volandas, – negalimas daiktas. Rankraščiai nedega, – jis atsisuko į Begemotą ir paliepė: – Na, Begemote, duokš romaną.
Katinas akies mirksniu stryktelėjo nuo kėdės, ir visi išvydo, kad jis tupėjo ant storos rankraščių šūsnies. Viršutinį egzempliorių katinas nusilenkęs padavė Volandui. Margarita sudrebėjo ir, vėl ligi ašarų susijaudinusi, sušuko:
– Štai jis, rankraštis! Štai jis!

Ji puolė prie Volando ir susižavėjusi pridūrė:

– Visagalis, visagalis!

Volandas paėmė į rankas paduotąjį egzempliorių, pakraipė jį, padėjo į šalį ir tylomis įbedė nebesišypsančias akis į meistrą. Tačiau šį nežinia kodėl apėmė liūdnumas ir nerimas, jis atsistojo, iškėlė rankas ir krūpčiodamas ėmė murmėti, kreipdamasis į mėnulį aukštybėse:

– Net mėnesėtą naktį nėra man atilsio... Kam sutrikdėt mano ramybę? O dievai, dievai...

Margarita įsikibo į ligoninės chalatą, prisiglaudė prie jo ir ašarodama pati ėmė sielvartingai murmėti:

– Dieve, kodėl gi tau nepadeda vaistai?

– Niekis, niekis, niekis, – kuždėjo Korovjovas, sukiodamasis aplink meistrą, – niekis, niekis... Dar stikliukėlį, ir aš drauge su jumis...

Stikliukėlis mirktelėjo, blykstelėjo mėnesienoje, ir padėjo tasai stikliukėlis. Meistras buvo vėl pasodintas ant kėdės, ir ligonio veidas vėl tapo ramus.

– Na, dabar viskas aišku, – tarė Volandas ir subarbeno ilgu pirštu į rankraštį.

– Visiškai aišku, – patvirtino katinas, užmiršęs pažadą tapti nebylia haliucinacija, – dabar šito opuso pagrindinė linija man aiški kaip dieną. Ką tu sakai, Azazelai? – kreipėsi jis į tylintį Azazelą.

– Aš sakau, – sniaukrodamas tarė šis, – kad tave reiktų paskandinti.

– Būk gailestingas, Azazelai, – atsakė jam katinas, – ir nepakišk tos minties mano valdovui. Patikėk, aš kiekvieną naktį rodyčiausi tau su tokia pat mėnesienos mantija kaip vargšas meistras ir močiau tau, ir viliočiau paskui save. Ar tau būtų smagu, Azazelai?

– Na, Margarita, – vėl įsitraukė į pokalbį Volandas, – pasakėte viską, ko norite?

Margaritos akys sužibo, ir ji maldaujamu balsu kreipėsi į Volandą:

– Leisite man su juo pasikuždėti?

Volandas linktelėjo galva, ir Margarita, pasilenkusi meistrui prie ausies, kažką jam pašnibždėjo. Buvo girdėti, kaip šis atsakė:

– Ne, vėlu. Aš nieko daugiau nebenoriu gyvenime. Noriu tik matyti tave. Tačiau tau dar kartą patariu – palik mane. Su manimi prapulsi.

– Ne, nepaliksiu, – atsakė Margarita ir kreipėsi į Volandą: – Prašau mus vėl sugrąžinti į rūšį Arbato skersgatvyje, ir tegul vėl išiziebia lempa, ir viskas tebūnie, kaip buvę.

Čia meistras nusijuokė ir, apkabinęs Margaritos galvą su seniai išsileidusiom garbanom, tarė:

– Ak, mesire, neklausykite vargšės moters. Tame rūsyje jau seniai gyvena kitas žmogus, ir apskritai nieko pasaulyje nebūna, kaip buvę, – jis prigludo skruostu prie savo draugės galvos, apsikabino Margaritą ir ėmė murmėti: – Vargšėlė, vargšėlė...

– Sakot, nebūna? – tarė Volandas. – Teisybė. Bet mes pamėginsim, – ir jis šūktelėjo: – Azazelai!

Beregint iš palubės ant grindų nudribo sutrikęs ir kone visai pakvaišęs pilietis viena is apatiniais, bet kažkodėl su lagaminu rankoje ir kepure ant galvos. Nuo išgąščio tas žmogus tirtėjo ir tūpčiojo.

– Mogaryčius? – paklausė nukritusį iš dangaus Azazelas.

– Aloizijus Mogaryčius, – atsakė šis drebėdamas.

– Tai jūs, perskaitęs Latunskio straipsnį apie šito žmogaus romaną, parašėte skundą, kad jis slepia nelegalią literatūrą? – paklausė Azazelas.

Nukritęs iš dangaus pilietis pamėlo ir apsipylė atgailos ašaromis.

– Jūs norėjote persikelti į jo butą? – be galo meilingai sušvokštė Azazelas.

Kambaryje pasigirdo pasiutusios katės šnypštimas, ir Margarita, spiegdama:

– Ar matei kada raganą, ar matei? – nagais įsikirto į Aloizijaus Mogaryčiaus veidą.

Kilo sąmyšis.

– Ką tu darai? – skausmingu balsu suriko meistras. – Margarita, kaip tau ne gėda!

– Protestuoju, visai ne gėda, – sušuko katinas.

Korovjovas nutempė Margaritą šalin.

– Aš vonią įrengiau, – kalendamas dantimis klykavo kruvinas Mogaryčius ir, apimtas siaubo, ėmė sapalioti kažkokias nesąmones. – Išbaltinau... vien mėlynasis akmenėlis...

– Na, ir puiku, kad vonią įrengėi, – pagyrė jį Azazelas, – jam reikalingos vonios, – ir suriko: – Nešdinkis!

Kažkokia jėga apvertė Mogaryčių aukštyn kojomis ir išnešė pro atvirą langą iš Volando miegamojo.

Meistriui akys išvirto ant kaktos, jis sušnibždėjo:

– Betgi čia, ko gero, dar nuostabiau už viską, ką man pasakojo Ivanas! – galutinai priblokštas, jis žvalgėsi į šalis, o paskui tarė katinui: – Atsiprašau... tai tu... tai jūs, –jūs tas pats katinas, kuris mėgino įsėsti į tramvajų?

– Aš, – patvirtino pamalonintas katinas ir pridūrė: – Miela girdėti, kad jūs taip mandagiai kalbatės su katinu. Paprastai katinams visi sako „tu“, nors nė vienas katinas niekuomet ir su niekuo nėra gėręs bruderšafto.

– Man kažkodėl atrodo, kad jūs apskritai ne katinas, – neryžtingai atsiliepė meistras. – Manęs vis tiek pasiges ligoninėje, – nedrąsiai pasakė jis Vollandui.

– Kodėl jie turėtų pasigesti? – nuramino Korovjovas, ir jo rankose sušlamėjo kažkokie popieriai ir knygos. – Jūsų ligos istorija?

– Taip.

Korovjovas švystelėjo ligos istoriją į židinį.

– Nėra dokumentų, nėra ir žmogaus, – patenkintas kalbėjo Korovjovas, – o čia jūsų buto savininko namų knyga?

– Ta–aip.

– Kas joje priregistruotas? Aloizijus Mogaryčius? – Korovjovas pūstelėjo į namų knygos puslapį. – Viens du, ir jo nebėra, ir, prašom įsidėmėti – niekuomet nebuvo. O jeigu savininkas nustebs, pasakysite, kad Aloizijus jam prisisapnavo. Mogaryčius? Koks Mogaryčius? Jokio Mogaryčiaus nebuvo, – siūlu perrišta knyga išgaravo Korovjovui iš rankų. – Štai jinai jau savininko stalčiuje.

– Jūs teisingai pasakėte, – prašneko meistras, sužavėtas tokiu Korovjovo miklumu, – jeigu nėra dokumentų, nėra ir žmogaus. Štai manęs ir nėra, nes aš neturiu dokumentų.

– Atsiprašau, – suriko Korovjovas, – tai jau tikra haliucinacija, štai jūsų dokumentai, – ir Korovjovas padavė meistriui dokumentą. Paskui jis kilstelėjo akis į lubas ir saldžiai sukuždėjo Margaritai: – O čia jūsų turtas, Margarita Nikolajevna, – ir jis padavė Margaritai sąsiuvinį su apanglėjusiais kraštais, sudžiūvusią rožę, fotografiją, o galų gale, itin atsargiai, taupomąją knygele, – dešimt tūkstančių, lygiai tiek, kiek jūs, Margarita Nikolajevna, teikėtės padėti. Svetimo gero mums nereikia.

– Tegul man letenos nudžiūva, jeigu aš prisiliesiu prie svetimo daikto, – pašiaušęs gaurus, suriko katinas, šokinėdamas ant lagamino ir stengdamasis sugrūsti į jį visus nelaimingojo romano egzempliorius.

– Štai ir jūsų dokumentukai, – toliau kalbėjo Korovjovas, paduodamas dokumentą Margaritai, o paskui, atsisukęs į Volandą, pagarbiai atraportavo: – Viskas, mesire!
– Ne, ne viskas, – atsakė Volandas, pakeldamas akis nuo gaublio. – Ką liepsite daryti su jūsų palyda, brangioji dona? Man ji nereikalinga.

Pro atviras duris įbėgo nuoga Nataša, išskėtė rankas ir sušuko Margaritai:

– Būkite laiminga, Margarita Nikolajevna! – ji keletą kartų linktelėjo meistrui ir vėl puolė prie Margaritos. – Aš juk žinojau, kur jūs vaikštote.

– Namų darbininkės viską žino, – įsiterpė katinas, reikšmingai iškėlęs leteną, – klysta tie, kas mano, kad jos aklos.

– Ko tu nori, Nataša? – paklausė Margarita. – Grįžk namo.

– Margarita Nikolajevna, širdede, – atsiklaupusi ėmė maldauti Nataša, – paprašykite ji, – ji pašnairavo į Volandą, – kad paliktų mane ragana. Nenoriu grįžti namo. Netekėsiu nei už inžinieriaus, nei už techniko! Man vakar per pokylį ponas Žakas pasipiršo, – Nataša atgniaužė kumštį ir parodė kažkokius auksinius pinigus.

Margarita klausiamai pažvelgė į Volandą. Šis linktelėjo. Tuomet Nataša šoko Margaritai ant kaklo, išbučiavo ją ir, pergalingai sukrykštusi, išlėkė pro langą.

Natašos vietoje atsirado Nikolajus Ivanovičius. Jis buvo atgavęs savo pirmąją žmogaus pavidalą, bet buvo labai paniuręs, netgi sudirgęs.

– Štai ką aš su didžiausiu džiaugsmu paleisiu, – tarė Volandas su pasišlykštėjimu žiūrėdamas į Nikolajų Ivanovičių, – su didžiausiu malonumu! Jis čia visai nereikalingas.

– Labai prašau išduoti man pažymą, – baugiai žvalgydamasis į šalis, bet primygtinai pareikalavo Nikolajus Ivanovičius, – apie tai, kur aš praleidau praėjusią naktį.

– O kam? – rūščiai paklausė katinas.

– Kad galėčiau įteikti jį milicijai ir žmonai, – tvirtai pareiškė Nikolajus Ivanovičius.

– Pažymų mes paprastai neišrašome, – atsakė katinas, suraukęs kaklą, – bet tiek to, jums padarysime išimtį.

Nikolajus Ivanovičius nespėjo net atsipeikėti, o nuoga Hela jau sėdėjo prie rašomosios mašinėlės, ir katinas jai diktavo:

– Patvirtiname, kad šio rašto pateikėjas Nikolajus Ivanovičius minėtą naktį praleido pokilyje pas šetoną, kur buvo panaudotas kaip transporto priemonė... Hela, padėk skliaustelius! Skliausteliuose rašyk „meitėlis“. Parašas – Begemotas.

– O data? – cyptelėjo Nikolajus Ivanovičius.

– Datų nerašome, popierius su data negalios, – atsakė katinas, mostelėjo popieriaus lapu, iš kažkur išsitraukė antspaudą, kaip ir dera, pūstelėjo į jį, atspaudė popieriuje žodį „apmokėta“ ir įteikė raštą Nikolajui Ivanovičiui. Tad Nikolajus Ivanovičius be pėdsako pradingo, o jo vietoje nelauktai atsirado dar vienas žmogus.

– O čia kas per vienas? – pasidygėdamas paklausė Volandas, ranka prisidengdamas nuo žvakių šviesos.

Varenucha nukorė galvą, atsiduso ir tyliai paprašė:

– Paleiskite mane. Negaliu būti vampyras. Juk tuomet drauge su Hela aš vos nenudaigojau Rimskio! O aš ne kraugerys. Paleiskite.

– Ką jis čia kliedi? – paklausė susiraukęs Volandas. – Koks Rimskis? Kas per nesąmonės?

– Teikitės nesirūpinti, mesire, – atsiliepė Azazelas ir kreipėsi į Varenucha: – Nesielkit kaip chamas, kalbėdamas telefonu. Nemeluokit. Aišku? Daugiau taip nedarysit?

Iš džiaugsmo Varenuchos galvoje viskas susijaukė, jo veidas prašvito, ir jis, nebesuvokdamas ką šnekąs, sumurmėjo:

– Dėl Die... norėjau pasakyti, jūsų švie... tuoj po pietų... – Varenucha spaudė rankas prie krūtinės ir maldaujamai žvelgė į Azazelą.

– Gerai, drožk namo, – atsakė šis, ir Varenucha ištirpo.

– Dabar visi palikite mane vieną su jais, – paliepė Volandas, linktelėjęs meistro ir Margaritos pusėn.

Volando įsakymas buvo beregint įvykdytas. Valandžiukę patylėjęs, Volandas kreipėsi į meistrą.

– Vadinasi, į Arbato rūšį? O kas rašys? O svajonės, įkvėpimas?

– Aš nebeturiu nei svajonių, nei įkvėpimo, – atsakė meistras, – ir niekas manęs nebedomina, išskyrus ją vieną, –jis vėl padėjo ranką Margaritai ant galvos, – esu palaužtas, man nyku, aš noriu į rūšį.

– O jūsų romanas? Pilotas?

– Nekenčiu to romano, – atsakė meistras, – per daug dėl jo iškenčiau.

– Meldžiu tave, – gailiu balsu paprašė Margarita, – nekalbėk taip. Už ką tu mane kankini? Juk žinai, kad aš visą savo gyvenimą paaukojau šitam tavo darbui.

O paskui ji dar pridūrė, kreipdamasi į Volandą:

– Neklausykite jo, mesire, jis pernelyg iškamuotas.

– Bet juk reikia ką nors aprašinėti? – kalbėjo Volandas. – Jeigu jūs išsėmėtė prokuratoriaus temą, tai imkitės vaizduoti kad ir šitą Aloizijų.

Meistras šyptelėjo.

– Tokio rašinio Lapšenikova nespausdins, beje, man ir neįdomu.

– O iš ko gyvensite? Juk teks skursti.

– Mielu noru, – atsakė meistras, prisitraukė Margaritą prie savęs, apkabino ją per pečius ir pridūrė: – Ji ateis į protą, paliks mane...

– Nemanau, – prakošė pro dantis Volandas ir kalbėjo toliau: – Vadinasi, žmogus, sukūręs Poncijaus Piloto istoriją, danginasi į rūšį, ketindamas tenai smaksoti prie lempos ir skursti?

Margarita atšlijo nuo meistro ir prašneko labai karštai:

– Aš padariau viską, ką galėjau, pakuždėjau jam į ausį pačią didžiausią vilionę. Tačiau jis atsisakė.

– Aš žinau, kad jūs jam pakuždėjote, – atsakė Volandas, – tačiau tai ne didžiausia vilionė. Noriu pasakyti, – kreipėsi jis šyptelėjęs į meistrą, – kad tas romanas dar pridarys jums siurprizų.

– Labai liūdna, – atsakė meistras.

– Ne, ne, ne liūdna, – tarė Volandas, – nieko baisaus jau nebus. Na, Margarita Nikolajevna, viskas padaryta. Ar turite man kokių nors pretenzijų?

– Ką jūs, oi, ką jūs, mesire!

– Tąsyk priimkite iš manęs atminčiai, – tarė Volandas ir ištraukė iš po pagalvės nedidelę auksinę pasagėlę, nusagstyta deimantais.

– Ne, ne, nei už ką!

– Norit su manim ginčytis? – šyptelėjęs paklausė Volandas.

Kadangi jos apsiaustas buvo be kišenių, Margarita susivyniojo pasagą į servetėlę ir užrišo ją mazgelio. Tuo metu kažkas ją apstulbino. Ji žvilgtelėjo į langą, kuriame švietė mėnulis, ir tarė:

– Bet vieno dalyko aš vis dėlto nesuprantu... Kaip čia dabar – visą laiką vidurnaktis ir vidurnaktis, juk jau seniai turėjo būti rytas?

– Šventinį vidurnaktį malonu truputėlį ir sulaikyti, – atsakė Volandas. – Na, linkiu jums laimės.

Margarita pamaldžiai ištiesė abi rankas į Volandą, tačiau neišdrįso prie jo prisitarti, tik tyliai šūktelėjo:

– Likite sveiki! Likite sveiki!

– Iki pasimatymo, – tarė Volandas.

Ir juodu apsiaustu vilkinti Margarita kartu su ligoninės chalatu apsisiautusių meistrų išėjo į juvelyro našlės buto koridorių, kur degė žvakė ir lūkuriavo Volando svita. Jiems einant koridorium, Hela nešė lagaminą, kuriame buvo romanas ir menkas Margaritos Nikolajevnos turtas, o katinas padėjo Helai. Prie durų Korovjovas nusilenkęs atsisveikino ir pradingo, o kiti išėjo palydėti ant laiptų. Ten buvo tuščia. Kai jie kirto trečiojo aukšto aikštelę, kažkas minkštai dunkstelėjo, tačiau niekas neatkreipė dėmesio. Prie laukų šeštosios laiptinės durų Azazelas pūstelėjo aukštyrą, ir, vos išėję į kiemą, kurio neapšvietė mėnulis, jie išvydo priebutyje miegantį ir, matyt, kietai miegantį žmogų su auliniais batais ir kepure ir netoli durų stovinčią juodą mašiną su užgesintais žibintais. Už priekinio stiklo dūlavo kovarnio siluetas.

Jiedu ruošėsi lipti į mašiną, kai Margarita išsigandusi tyliai šūktelėjo:

– Dievulėliau, aš pamečiau pasagėlę!

– Sėskitės į mašiną, – tarė Azazelas, – ir palaukit manęs. Aš tuoj grįšiu, tik išsiaiškinsiu, kas nutiko, – ir jis įėjo į vidų.

O nutiko štai kas: truputėlį anksčiau už Margaritą, meistrą ir jų palydovus iš buto Nr.48, esančio po juvelyro našlės butu, ant laiptų išėjo perkarusi moteriškutė su bidonėliu ir krepšiu rankose. Tai buvo ta pati Anuška, kuri trečiadienį prie turniketo, Berliožo nelaimei, paliejo saulėgrąžų aliejų.

Niekas nežinojo ir tikriausiai niekuomet nesužinos, kuo Maskvoje vertėsi ši moteriškutė ir iš ko ji gyveno. Apie ją buvo žinoma tik tiek, kad kasdien ją gali sutikti čia su bidonėliu, čia su krepšiu, o kitąsyk ir su bidonėliu, ir su krepšiu tai žibalo krautuvėje, tai turguje, tai tarpuvartėje, tai ant laiptų, o dažniausiai – buto Nr. 48 virtuvėje; kad ten, kur tik ji pasirodydavo, kur tik buvodavo, tučtuojau kildavo skandalas ir dar, kad ji buvo pravardžiuojama „Giltinė“.

Anuška–Giltinė keldavosi labai anksti, o šiandien ją kažkas pažadino visai ne laiku, tuoj po vidurnakčio. Duryse trakstelėjo raktas, pirmiausiai išlindo Anuškos nosis, o įkandinė jos – ir pati Anuška, kuri užtrenkė duris ir jau buvo kažkur bekeliaujanti, kai viršutinėje laiptų aikštelėje pokstelėjo durys, kažkas ėmė risti laiptais žemyn ir, atsimušęs į Anuška, taip bloškė ją į šalį, kad ji net trenkėsi pakaušiu į sieną.

– Kur tave kipšas nešioja be kelių? – suspigo Anuška, susigriebusi už pakaušio. Žmogus vienais apatiniais su lagaminu rankoje ir kepure ant galvos užsimerkęs atsakė Anuškai klaikiai mieguistu balsu:

– Kolonėlė! Mėlynasis akmenėlis! Vien išbaltinimas kiek kainavo, – ir pravirkęs suriaumojo: – Nešdinkis!

Jis vėl pasileido, tačiau ne laiptais žemyn, o atgal – į viršų, ten, kur ekonomistas koja buvo išdaužęs lango stiklą, ir pro tą langą aukštyrą kojom išskrido į kiemą. Anuška pamiršo net savo pakaušį, aiktelėjo ir pati puolė prie lango. Ji išsitiesė ant pilvo laiptų

aikštelėje, iškišo galvą laukan, tikėdamasi kieme, ant asfalto, žibinto šviesoje pamatyti ištiškusį žmogų su lagaminu, tačiau kieme ant asfalto nieko nebuvo.

Beliko manyti, kad keistas apsisapnavęs žmogėnas purptelėjo pro langą kaip paukštis, nepalikdamas jokio pėdsako. Anuška persižegnojo ir pagalvojo: „Tikrai, tikrai – tai bent butukas numeris penkiasdešimt! Nedykai žmonės šneka! Ojojoi, koks butukas!“

Ir nespėjo ji taip pagalvoti, o durys viršuje vėl trinkelėjo, ir antras žmogus ėmė tekinom leisti iš viršaus. Anuška šastelėjo prie sienos ir pamatė, kaip kažkoks gana orus pilietis su barzdžiuke, tačiau, kaip pasirodė Anuškai, iš veido truputėlį panašus į paršelį, šmurkštelėjo pro šalį ir įkandin pirmojo išlėkė pro langą, taip pat nė neketindamas ištikėti ant asfalto. Anuška jau visai pamiršo, kur buvo susiruošusi, ir smaksojo ant laiptų, žegnojosi, aikčiojo ir kalbėjosi pati su savim.

Tretysis, be barzdžiukės, apvaliu skustu veidu, su tolstojiška palaidine, netrukus nubildėjo iš viršaus ir lygiai taip pat purptelėjo pro langą.

Anuškos garbei reikia pasakyti, kad ji buvo smalsi ir nutarė dar truputėlį palaukti, ar nenutiks naujų stebuklų. Durys viršuje vėl atsidarė, ir šįsyk ėmė leisti visas būrys, tačiau ne bėgte, o ramiu žingsniu, kaip vaikšto normalūs žmonės. Anuška pasitraukė nuo lango, nusileido prie savo durų, mikliai jas atsidarė, pasislėpė už jų, ir pasilikusiam siaurame plyšely suspindo nuo smalsumo net ant kaktos iššokusi jos akis.

Žemyn netvirtais žingsniais leidosi lyg ligonis, lyg ne ligonis, šiaip ar taip, kažkoks keistas išblyškėlis, apžėlęs barzda, su juoda kepuraite, apsivilkęs kažkokiu chalatu. Už parankės jį atsargiai vedė kažkokia poniutė su juoda sutana, kaip pasirodė Anuškai prietemoje. Poniutė buvo lyg basa, lyg apsiavusi kažkokiais permatomais, matyt, užsienietiškais, į skutus sudriskusiais bateliais. Tfu, kad tave kur! Su bateliais! Bet juk poniutė nuoga! Na, žinoma, sutaną užsisiautusi ant nuogo kūno! „Tai bent butukas!“ Anuška spirgėte spirgėjo, iš anksto gardžiuodamasi, kaip rytą papasakos viską kaimynams.

Paskui keistai apsirengusią poniutę sekė visiškai nuoga poniutė su lagaminėliu rankoje, o aplink lagaminą tūpčiojo juodas milžiniškas katinas. Anuška vos balsu nespygtelėjo, trindamasi akis.

Eisenos gale šlubčiojo žemaūgis žvairas užsienietis su balta puošnia liemene, be švarko, su kaklaryšiu pasmakrėje. Visas šis būrys nužingsniavo pro Anuška žemyn. Ūmai kažkas dunkstelėjo aikštelėje.

Išgirdusi, kad žingsniai tolsta, Anuška kaip gyvatė iššliaužė iš uždurio, pastatė bidonėlį į pasienį, krito žemėn ant pilvo ir ėmė grabalioti aplinkui. Jos ranka apčiuopė servetėlę, į kurią buvo suvyniotas kažkoks sunkus daiktas. Kai Anuška atrišo mazgelį, jos akys išsprogo ant kaktos. Anuška pakėlė brangenybę prie pat akių, ir tos akys degė vilkišku goduliu. Anuškos galvoje kilo tikras viesulas:

„Nieko nežinau! Nieko negirdėjau!.. Lėkti pas sūnėną? O gal supjaustyti į gabalus... Akmenukus nesunku iškrapštyti ir išnešioti po deimančiuką: vieną į Petrovką, kitą į Smolensko turgų... Ir – nieko nežinau, nieko negirdėjau!“

Anuška įsikišo radinį užantin, pasiėmė bidonėlį ir jau taikėsi sprukti atgal į savo butą, atidėdama žygį į miestą, kai prieš ją, kipšas žino iš kur atsiradęs, išniro tasai bešvarkis su balta liemene ir tyliai sukuždėjo:

– Duokš pasagėlę ir servetėlę.

– Kokią servetėlę, kokią pasagėlę? – visai neblogai apsimetusi paklausė Anuška. – Nieko nežinau apie jokią servetėlę. Gal jūs, pilietis, girtas?

Baltaliemenis tvirtais kaip autobuso turėklai ir tokiais pat šaltais pirštais ničnieko daugiau nesakydamas taip sugniaužė Anuškos gerkle, kad oras visai neprasiskverbė į jos krūtinę. Bidonėlis iškrito Anušakai iš rankų. Valandėlę palaikęs Anušką be oro, bešvarkis užsienietis atleido pirštus, gniaužusius kaklą. Kvėptelėjusi oro, Anuška nusišypsojo.

– Ak, pasagėlė? – prašneko ji. – Tuoju, tuoju! Tai čia jūsų pasagėlė? O aš žiūriu, guli suvyniota servetėlėje... Tyčia pakėliau, kad kas kitas nepaimtų, gaudyk paskui vėją laukuose!

Atgavęs pasagėlę ir servetėlę, užsienietis ėmė lankstyti prieš Anušką, tvirtai spausti jai ranką ir karštai dėkoti, šitaip bylodamas su aiškiu užsienietišku akcentu:

– Esu tamstai didžiai dėkingas, madam. Man ši pasagėlė brangi kaip atminimas. Ir už tai, kad ją išsaugojote, leiskite įteikti tamstai du šimtus rublių, – ir jis akimou išsitraukė iš liemenės kišenės pinigų ir įteikė juos Anušakai.

Ši persigandusi tik vypsiojo ir šūkčiojo:

– Ak, nuolankiausiai dėkoju! Mersi! Mersi!

Dosnusis užsienietis akimirksniu slystelėjo žemyn per visą laiptų maršą, tačiau, pradingdamas iš akių, dar sykį riktelėjo apačioje, šįkart be akcento:

– Jeigu tu, sena ragana, dar kada nors rasi svetimą daiktą, nešk į miliciją, o ne užanty slėpk!

Nuo visų tų įvykių ant laiptų Anuškos galva spengte spengė, ji iš inercijos ilgai šūkčiojo:

– Mersi! Mersi! Mersi! – nors užsienietis seniai buvo dingęs.

Dingo ir mašina, stovėjusi kieme. Gražinės Volando dovaną Margaritai, Azazelas atsisveikino su ja, pasidomėjo, ar jai patogiu sėdėti, Hela skambiai pabučiavo Margaritą, katinas pakstelėjo jai į ranką, palydovai pamojavo meistrui, kuris it negyvas susmuko pačiame sėdynės kampe, mostelėjo kovarniui ir kaipmat ištirpo ore, nė nemanydami vargti ir kopti į viršų laiptais. Kovarnis įjungė žibintus ir pasuko į vartus pro tarpuvartę kietai įmigusių žmonių. Ir juodos didelės mašinos žiburiai pradingo tarp kitų žiburių triukšmingoje ir niekad neužmingančioje Sodų gatvėje.

Po valandos viename iš Arbato skersgatvių, mažo namelio pusrūsyje, priekiniame kambaryje, kur viskas atrodė taip, kaip ligi tos baisiosios praėjusių metų rudens nakties, prie pliusine staltiese uždengto stalo, ant kurio stovėjo lempa su gaubtu, o greta – vazelė su pakalnutėmis, sėdėjo Margarita ir tyliai verkė nuo patirtų sukrėtimų ir laimės. Ugnies apgadintas sąsiuvinis gulėjo prieš ją, o šalia kūpsojo nepaliestų sąsiuvinų krūvelė. Namelyje buvo tylu. Gretimame mažame kambarėlyje ant sofos, užklotas ligoninės chalatu, kietai miegojo meistras. Jis alsavo ramiai ir be garso.

Paverkusi Margarita viename iš nepaliestų sąsiuvinų susirado tą vietą, kurią skaitė prieš pasimatymą su Azazelu prie Kremliaus sienos. Margarita nenorėjo miego. Ji švelniai glostė rankraštį lyg mylimą katę ir vartė jį rankose, apžiūrinėdama iš visų pusių, čia atsiversdama titulinį puslapį, čia pačią pabaigą. Ūmai ją persmelkė siaubinga mintis, kad visa tai tik burtai, kad tučiuojau sąsiuviniai pradings iš akių, kad ji atsidurs savo namų miegamajame ir kad atsibudusi turės eiti skandintis. Tačiau tai buvo paskutinė baisi mintis, jos ilgų kančių atgarsis. Niekas nepradingo, visagalis Volandas tikrai buvo visagalis, ir Margarita, kiek tik norėdama, nors ligi pat ausros galėjo šlaminti puslapius, apžiūrinėti juos, bučiuoti ir vis iš naujo skaityti žodžius:

– Tamsa, atslinkusi nuo Viduržemio jūros, apgaubė prokuratoriaus nekenčiamą miestą... Taip, tamsa...

XXV skyrius

KAIP PROKURATORIUS MĖGINO IŠGELBĖTI JUDĄ IŠ KIRIATO

Tamsa, atslinkusi nuo Viduržemio jūros, apgaubė prokuratoriaus nekenčiamą miestą. Išnyko kabantys tiltai, jungia šventyklą su baisiuoju Antonijaus bokštu, iš dangaus nusileidusi bedugnė prarijo sparnuotus dievus virš hipodromo, Chasmonėjų rūmus su šaudymo angomis, turgavietes, karavansarajus, skersgatvius, tvenkinius... dingo Jeršalaimas – didingas miestas, tarsi jo nė nebūtų buvę pasaulyje. Viską prarijo tamsa, išgąsdinusi visus gyvus padarus Jeršalaimė ir jo apylinkėse. Keistą debesį atnešė vėjas nuo jūros tą pavakarę, pavasario mėnesio nisano keturioliktosios dienos pavakarę.

Tas debesis savo pilvu jau gulė ant Plynkalnio, kur budeliai skubėdami žudė pasmerktuosius, gulė ant Jeršalaimo šventyklos, padūmavusiais srautais šliaužė nuo kalvos, užtvindydamas Žemutinį miestą. Jis sruvo vidun pro langelius ir vijo žmones iš kreivų gatvelių į namus. Jis neskubėjo atiduoti žemei savo drėgmės ir kol kas liejo tik šviesą. Vos tik juodą padūmavusį mutinį perskrozdavo ugnis, iš aklinos tamsumos aukštyn šokteldavo didingas šventyklos luitas su tviskančiu žvynuotu stogu. Bet ugnis tą pačią akimirką gesdavo, ir šventykla nugrimzdavo į juodą bedugnę. Kelis kartus ji išnirė iš gelmių ir vėl prasmego jose, ir kiekvienąsyk šį smegimą tamson lydėjo katastrofiškas griausmas.

Kitokie šešėliai spurdėjo ir blaškėsi, kai iš bedugnės pakildavo Erodo Didžiojo rūmai, stovėję priešais šventyklą ant vakarinės kalvos, ir baisios begalvės statulos išlėkdavo į juodą dangų, tiesdamos į jį rankas. Bet dangaus ugnys vėl dingdavo, ir sunkūs griaustinio dūžiai suvarydavo auksinius stabus į tamsą.

Liūtis prapliupo netikėtai, ir tada audra virto uraganu. Toje pačioje vietoje, netoli marmurinio suolelio sode, kur apie pusiaudienį kalbėjosi prokuratorius ir vyriausiasis kunigas, su trenksmu, panašiu į patrankos šūvį, lūžo kiparisas. Kartu su vandens purslais ir kruša į balkoną po kolonomis vėjas nešė nuplėštus rožių žiedus, magnolijų lapus, mažas šakeles ir smėlį. Uraganas niokojo sodą.

Tuo metu po kolonomis buvo tik vienas žmogus, ir tas žmogus buvo prokuratorius.

Dabar jis ne sėdėjo krėsele, o gulėjo ant gulto šalia žemo stalelio, apkrauto valgiais ir vyno ąsočiais. Kitas gultas stovėjo tuščias anapus stalo. Palei prokuratoriaus kojas telkšojo raudona tarytum kraujas bala ir mėtėsi sudaužyto ąsočio šukės. Tarnas, prieš audrą dengęs stalą prokuratoriui, kažkodėl sutriko, pamatęs įbestą valdovo žvilgsnį, sunerimo dėl to, kad kažkuo neįtiko, ir supykęs prokuratorius trenkė ąsotį į mozaikines grin« dis, tardamas:

– Kodėl nežiūri į akis, kai paduodi vyną? Argi tu ką nors pavogei?

Juodas afrikiečio veidas papilkėjo, jo akyse pasirodė mirtinas siaubas, jis sudrebėjo ir vos nesukūlė antro ąsočio, bet prokuratoriaus įniršis kažkodėl praėjo taip pat greitai, kaip ir buvo užėjęs. Afrikietis buvo bepuolęs rinkti šukių ir šluostyti balos, bet prokuratorius mostelėjo ranka, ir vergas išbėgo. O bala liko.

Dabar afrikietis slėpėsi nuo uragano palei nišą, kurioje stovėjo balta statula nuogos moters su palenkta galva, bijodamas ne laiku pasipainioti po akių ir sykiu baimindamasis pražiopsoti momentą, kai jį gali pašaukti prokuratorius.

Audros prietemoje gulįs prokuratorius pats pylėsi vyno į taurę, gėrė ilgais gurkšniais, retkarčiais atsilauždavo duonos, trupino ją, rijo mažais kąsneliais, kartkartėmis sučiulpdavo kokią austrę, pakramtydavo citrinos ir vėl gerdavo.

Jeigu ne vandens kriokimas, jeigu ne perkūnijos trenksmas, nuo kurio, rodėsi, tuoj sulūš rūmų stogas, jeigu ne tvatinanti į balkono duris kruša, būtų buvę galima girdėti, kad prokuratorius kažką murma, kalbėdamasis pats su savim. Ir jeigu nepatvarus dangaus ugnies mirguliavimas būtų virtęs pastovia šviesa, stebėtojas būtų galėjęs pamatyti, kad prokuratoriaus veide su paraudusiomis nuo nemigos ir vyno akimis atsispindi nekantravimas, kad prokuratorius ne tik žiūri į dvi baltas rožes, nuskendusias raudonoje balutėje, bet vis atsuka veidą vandens purslams ir smėliui, vis dairosi į sodą, kad jis kažko laukia, nekantraudamas laukia.

Po kurio laiko vandens skraistė prieš prokuratoriaus akis ėmė retėti. Kad ir koks nirtulingas buvo uraganas, dabar jis jau silpo. Šakos nebetraškėjo ir nebelūžo. Perkūnijos trenksmas ir ugnies blyksniai darėsi vis retesni. Virš Jeršalaimo jau plaukė nebe violetinis apklotas su baltais pakraščiais, o paprasčiausias pilkas ariergardo debesis. Audra slinko link Negyvosios jūros.

Dabar jau buvo galima atskirti ir lietaus šniokštimą, ir šniokštimą vandens, kliokiančio laštakais ir tiesiog laiptų pakopomis, kuriomis dieną prokuratorius leidosi į aikštę paskelbti nuosprendžio. O pagaliau sučiurleno ir ligi tol užslopintas fontanas. Dangus blaivėsi. Pilkoje, į rytus lekiančioje skraistėje atsirado mėlynų properšų.

Ūmai iš tolo, prasimušę pro jau visai nusilpusio lietaus barbenimą, prokuratoriaus ausis pasiekė vos girdimi trimitų garsai ir kelių šimtų kanopų caksėjimas. Išgirdęs tai, prokuratorius krustelėjo, jo veidas atgijo. Ala grįžo nuo Plynkalnio. Sprendžiant iš garso, ji jojo per tą pačią aikštę, kurioje buvo paskelbtas nuosprendis.

Pagaliau prokuratorius išgirdo ir ilgai lauktus žingsnius, ir šlepsėjimą ant laiptų, vedančių į aukštutinę sodo aikštelę prieš pat balkoną. Prokuratorius ištempė kaklą, ir jo akys suspindo iš džiaugsmo.

Tarp dviejų marmurinių liūtų pirma pasirodė galva su gobtuvu, o paskui ir kiaurai permerktas žmogus su prilipusiu prie kūno apsiaustu. Tai buvo tas pats žmogus, su kuriuo užtemdytam rūmų kambary prieš nuosprendį šnabždėjosi prokuratorius ir kuris, vykdant bausmę, sėdėjo ant trikojės taburetės, žaisdamas vytele.

Nelenkdamas balų, žmogus su gobtuvu perkirto sodo aikštelę, žengė ant mozaikinių balkono grindų ir, pakėlęs ranką, tarė aukštu maloniu balsu:

– Tegyvuoja ir tesidžiaugia prokuratorius!

Atvykėlis kalbėjo lotyniškai.

– Dievai! – sušuko Pilotas. – Juk jūs permirkęs iki paskutinio siūlo! Koks uraganas? A? Prašom nedelsiant eiti į mano menes. Būkit malonus, persirenkit.

Atvykėlis atmetė gobtuvą, atidengdamas visai šlapia galvą su prilipusiais prie kaktos plaukais, ir savo skustame veide nutaisęs mandagią šypsena, atsisakė persirengti, įtikinėdamas, kad lietutis negalys jam pakenkti.

– Nenoriu nė girdėti, – atsakė prokuratorius ir suplojo delnais. Šitaip jis pašaukė išsislapsčiusius tarnus ir liepė jiems pasirūpinti ateiviui, o paskui nedelsiant atnešti karštus patiekalus. Plaukams išsidžiovinti, persirengti, persiauti ir apskritai susitvarkyti prokuratoriaus svečias sugaišo labai neilgai ir greitai jis pasirodė balkone susišukavęs, su sausais sandalais ir sausu purpuriniu karišku apsiaustu.

Tuo laiku saulė jau buvo grįžusi į Jeršalaimą ir, prieš nugrimzdama Viduržemio jūron, siuntė atsisveikinimo spindulius prokuratoriaus nekenčiamam miestui ir auksino balkono pakopas. Fontanas visai atgijo, užgiedojo visu balsu, balandžiai susirinko ant smėlio, burkavo, šokinėjo per nulaužytas šakeles, kažką lesinėjo. Tarnai iššluostė raudoną balą, surinko šukes, ant stalo garavo mėsa.

– Laukiu prokuratoriaus įsakymų, – tarė ateivis, žengdamas prie stalo.

– Bet nieko nesulauksite, kol neatsisėsite ir neišgersite vyno, – maloniai atsakė Pilotas ir mostelėjo link antrojo gulto.

Atvykėlis prigulė, tarnas įpylė jo taurėn tiršto raudono vyno. Kitas tarnas, atsargiai pasilenkęs ties Pilotu petimi, pripildė prokuratoriaus taurę. Paskui šis rankos mostu išsiuntė abu tarnus.

Kol atvykėlis valgė ir gėrė, Pilotas, siurbčiodamas vyną, prisimerkęs žvelgė į savo svečią. Pas Pilotą atėjęs žmogus buvo vidutinio amžiaus, labai malonaus apvalaus ir švaraus veido, su mėsinga nosim. Plaukai kažkokios neaiškos spalvos. Dabar džiūdami jie šviesėjo. Atėjusio tautybę būtų buvę sunku nustatyti. Jo veide pirmiausia krito į akis geraširdiška išraiška, kurią, beje, gadino akys arba, teisingiau, ne akys, o atvykėlio maniera žiūrėti į pašnekovą. Paprastai savo mažas akutes atvykėlis laikė pridengęs keistokais, lyg patinusiais, vokais. Tada tų akių plyšeliuose blykčiojo nepikta šelmystė. Atrodo, kad prokuratoriaus svečias buvo linkęs į humorą. Bet retkarčiais, visiškai išguidamas iš plyšelių tą blyksintį humorą, svečias plačiai atverdavo vokus ir staiga įsmeigdavo žvilgsnį tiesiai į pašnekovą, lyg norėdamas skubiai įžiūrėti kažkokią nežymią dėmelę ant pašnekovo nosies. Tai trukdavo vieną mirksnį, paskui vokai vėl nusileisdavo, plyšeliai susiaurėdavo ir juose sušvisdavo geraširdiškas ir vylingas protas.

Atvykėlis neatsisakė ir antros vyno taurės, pasigardžiuodamas prarijo kelias austres, paragavo virtų daržovių, suvalgė gabalą mėsos.

Pasisotinęs jis pagyrė:

– Puikus vynas, prokuratoriau, tačiau čia – ne „Falernas“?

– „Cekuba“, trisdešimt metų senumo, – maloniai atsiliepė prokuratorius.

Svečias padėjo ranką prie širdies, atsisakė dar ką nors suvalgyti, pareiškė esąs sotus. Tuomet Pilotas prisipildė savo taurę, svečias padarė tą pat. Abu pietaujantys nupylė po truputį vyno iš savo taurių į dubenį su mėsa, ir prokuratorius, keldamas taurę, garsiai tarė:

– Už mus, už tave, cezari, romėnų tėve, brangiausias ir geriausias iš visų žmonių!

Paskui abu išgėrė vyno, ir afrikiečiai nuvokė nuo stalo valgius, palikdami tik vaisius ir ašočius. Prokuratorius vėl rankos mostu išsiuntė tarnus ir liko po kolonada tik su savo svečiu.

– Taigi, – negarsiai prašneko Pilotas, – ką galite pasakyti apie nuotaikas šiame mieste?

Jis nejučia nukreipė žvilgsnį ten, kur už sodo terasų, apačioje, blėso ir kolonados, ir plokšti stogai, auksinami paskutinių spindulių.

– Manau, prokuratoriau, – atsakė svečias, – kad nuotaikos Jeršalaime šiuo metu patenkinamos.

– Ar galima laiduoti, kad riaušės nebegresia?

– Laiduoti galima, – meiliai žvelgdamas į prokuratorių, atsakė svečias, – tik už vieną dalyką pasaulyje – už didžiojo cezario galybę.

– Tegul dievai jam duoda ilgą amžių, – tuoj pat pratęsė šią mintį Pilotas, – ir visuotinę taiką.

Jis patylėjo ir pridūrė:

– Kaip manote, ar kariuomenę dabar galima išvesti?

– Manau, kad Žaibasvaidžio legiono kohortą galima išvesti, – atsakė svečias ir pridūrė:

– Gera būtų, kad atsisveikindama ji pražygiuotų per miestą.

– Puiki mintis, – pritarė prokuratorius, – poryt aš ją išleisiu ir pats išvažiuosiu, ir prisiekiu dvylikos dievų puota, protėvių vėlėmis prisiekiu – daug ką atiduočiau, kad galėčiau tai padaryti šiandien.

– Prokuratorius nemėgsta Jeršalaimo? – geraširdiškai paklausė svečias.

– Meldžiamasis, – šypsodamasis sušuko prokuratorius, – nėra nykesnės vietos žemėje. Jau nė nekalbu apie gamtą! Aš susergu kiekvieną kartą, kai turiu čia atvažiuoti. Bet tai dar būtų pusė bėdos. Bet šitos šventės – magai, burtininkai, aiškiaregiai, tos maldininkų kirbinės... Fanatikai, fanatikai! Ko vertas vien tas mesijas, kurio jie nei iš šio, nei iš to ėmė laukti šiomet! Kiekvieną minutę tik ir žiūri, ar neteks būti didžiai nemalonių skerdynių liudininku. Visą laiką turi kariuomenę varinėti, skaityti visokius šmeižtus ir skundus, kurių pusė parašyta apie tave patį! Sutikit, kad tai nuobodu. O, jeigu ne tarnyba imperatoriui!..

– Taip, šventės čia sunkios, – sutiko svečias.

– Iš visos širdies trokštu, kad jos greičiau pasibaigtų, – energingai pridūrė Pilotas. – Pagaliau galėsiu grįžti į Cezarėją. Ar patikėsite, šitas pamėkliškas Erodo statinys, – prokuratorius mostelėjo ranka išilgai kolonos, ir buvo aišku, kad jis kalba apie rūmus, – tiesiog varo mane iš proto. Aš negaliu čia miego ti. Pasaulyje nėra buvę keistesnės architektūros!.. Beje, grįžkime prie reikalų. Pirmiausia, ar tas prakeiktas Bar–Rabanas nekelia jums rūpesčio?

Šią sekundę svečias ir įsmeigė savo ypatingą žvilgsnį į prokuratoriaus skruostą. Bet Pilotas nuobodžiaujančiomis akimis žiūrėjo į tolumą, šlykštėdamasis raukėsi ir stebėjo miesto dalį, gulinčią po kojomis ir gėstančią sutemose. Svečio žvilgsnis irgi užgeso, jo vokai nusileido.

– Reikia manyti, kad Bar–Rabanas dabar mažiau nepavojingas kaip ėriukas, – prašneko svečias, ir jo apvalų veidą išvagojo raukšlikės. – Jam dabar nepatogu maištauti.

– Pernelyg išgarsėjo? – šyptelėjęs paklausė Pilotas.

– Prokuratorius kaip visuomet puikiai perprato esmę!

– Bet vis dėlto, – su rūpesčiu tarė prokuratorius, ir ilgas plonas pirštas su juodu žiedo brangakmeniu pakilo aukšty, – reikia...

– O, prokuratoriau, galite būti tikras: kol aš Judėjoje, Bar–Rabanas nė žingsnio nežengs be seklių, einančių jo pėdomis.

– Dabar aš ramus, kaip ramus apskritai visada, kai jūs čia.

– Prokuratorius pernelyg malonus!

– O dabar prašom papasakoti apie bausmės vykdymą, – tarė prokuratorius.

– Kas konkrečiai domina prokuratorių?

– Ar minia nebandė reikšti nepasitenkinimo? Tai, žinoma, svarbiausia.

– Jokio nepasitenkinimo, – atsakė svečias.

– Labai gerai. Jūs pats įsitikinite, kad jie mirę?

– Prokuratorius gali būti tikras.

– O sakykite... ar jie gavo gerti, prieš kabinami ant stulpų?

– Taip. Bet jis, – čia svečias užmerkė akis, – atsisakė gėrimo.

– Kuris? – paklausė Pilotas.

– Atleiskite, igemone! – šūktelėjo svečias. – Aš nepasakiau vardo? Ha–Nocri!

– Beprotis! – tarė Pilotas, kažkodėl perkreipdamas veidą. Po kaire jo akim sutvinkinėjo gysliukė. – Mirti saulės nudegintam! Kam atsisakyti to, kas tau priklauso pagal įstatymą? Kokiais žodžiais jis atsisakė?

– Jis padėkojo, – vėl užsimerkęs atsiliepė svečias, – ir pasakė nekaltiną už tai, kad jam atimama gyvybė.

– Ko? – slogiu balsu paklausė Pilotas.

– Šito jis, igemone, nepasakė.

– Ar jis nemėgino pamokslauti girdint kareiviams?

– Ne, igemone, šįsyk jis buvo mažakalbis. Vienintelis dalykas, kurį jis pasakė, buvo tai, kad viena pačių bjauriausių žmogaus ydų jis laikas bailumą.

– Kam tie žodžiai buvo taikomi? – išgirdo svečias nelauktai prislėgtą balsą.

– Nebuvo galima suprasti. Jis apskritai elgėsi keistai, beje, kaip ir visuomet.

– Kuo reiškėsi tas keistumas?

– Jis vis taikėsi pažvelgti į akis čia vienam, čia kitam iš jį supančių žmonių ir be paliovos šypsojosi kažkokia paika šypsena.

– Daugiau nieko? – paklausė kimus balsas.

– Daugiau nieko.

Prokuratorius barkštelėjo taure, pildamasis sau vyno. Išgėręs ją ligi dugno, jis prašneko:

– Štai koks reikalas: nors mums ir nepavyko aptikti – bent šiuo metu – kokių nors jo gerbėjų ar šalininkų, vis dėlto negalima garantuoti, kad jų visai nėra.

Svečias atidžiai klausėsi palenkęs galvą.

– Taigi, idant išvengtumėm bet kokių siurprizų, – toliau kalbėjo prokuratorius, – prašom nedelsiant ir be jokio triukšmo pašalinti nuo žemės paviršiaus visų trijų nubaustųjų kūnus ir palaidoti juos slapčia ir tylomis, kad apie juos daugiau nebūtų jokių šnekų.

– Klausau, igemone, – pasakė svečias ir atsistojo tardamas: – Kadangi reikalas sudėtingas ir atsakingas, leiskite man nedelsiant išvykti.

– Ne, prisėskite dar, – tarė Pilotas, rankos mostu sustabdydamas savo svečią, – dar du klausimai. Pirmasis – jūsų dideli nuopelnai šiame nepaprastai sunkiame poste, einant Judėjos prokuratoriaus slaptosios tarnybos viršininko pareigas, duoda man malonią progą pranešti apie tai Romai.

Svečio veidas nuraudo, jis atsistojo ir nusilenkė prokuratoriui tardamas:

– Aš tik vykdu savo pareigą ir tarnauju imperatoriui!

– Bet aš norėčiau jus paprašyti, – tęsė igemonas, – jeigu jums bus pasiūlyta persikelti iš čia su paaukštinimu, atsisakyti jo ir likti čia. Nieku gyvu nenorėčiau skirtis su jumis. Tegul jus apdovanoja kaip nors kitaip.

– Esu laimingas, kad tarnauju jūsų vadovaujamas, igemone.

– Labai malonu tai girdėti. Taigi, antrasis klausimas. Dėl šito, na šito... Judo iš Kiriato.

Svečias čia vėlei įbedė į prokuratorių savo keistąjį žvilgsnį ir tuoj pat, kaip ir derėjo, jį užgesino.

– Žmonės šneka, kad jis, – prislopinęs balsą toliau kalbėjo prokuratorius, – pinigų gavo už tai, kad taip svetingai priėmė pas save tą pamišėlį filosofą.

– Gaus, – tylutėliai pataisė Pilotą slaptosios tarnybos viršininkas.

– O suma ar didelė?

– To niekas negali žinoti, igemone.

– Net jūs? – savo nuostaba išreikšdamas pagyrimą, paklausė igemonas.

– Deja, net aš, – ramiai atsakė svečias, – bet kad jis gaus tuos pinigus šį vakarą, aš žinau. Šiandien jis kviečiamas į Kaipos rūmus.

– Ak, gobšusis senis iš Kiriato, – šypsodamasis tarė pro kuratorius. – Juk jis senis?

– Prokuratorius niekada neklysta, bet šį kartą suklydo, – maloniai atsakė svečias, – tas žmogus iš Kiriato – jaunuolis.

– Tik pamanykit! Gal galite jį apibūdinti? Fanatikas?

– O ne, prokuratoriau.

– Aha. O kas dar?

– Labai gražus.

– O dar? Gal jis turi kokią nors aistrą?

– Sunku tiek daug žinoti apie visus šiame didžiuliame mieste, prokuratoriau.

– O ne, ne, Afranijau! Nemenkinkite savo nuopelnų!

– Vieną aistrą jis turi, prokuratoriau, – svečias padarė mažytę pauzę. – Ir ta aistra – pinigai.

– Kuo jis verčiasi?

Afranijus pakėlė akis aukštyn, pagalvojo ir atsakė:

– Jis dirba pas vieną savo giminaitį, pinigų keitėją.

– Ak taip, taip, taip, – prokuratorius nutilo, apsižvalgė, ar nėra ko balkone, paskui tyliai pasakė: – Štai koks reikalas – šiandien gavau žinią, kad jis šianakt bus papjautas.

Dabar svečias ne tik išmeigė savo žvilgsnį į prokuratorių, bet net palaikė jį truputėlį ilgiau nei visada, o paskui atsakė:

– Jūs pernelyg mane išgyrėte, prokuratoriau. Mano nuomone, aš nesu vertas jūsų pranešimo į Romą. Tokių duomenų aš neturiu.

– Jūs vertas aukščiausio apdovanojimo, – atsakė prokuratorius, – bet tokių duomenų esama.

– Drįstu paklausti, iš ko tie duomenys gauti?

– Leiskite man kol kas šito nesakyti, juolab kad žinia atsitiktinė, miglota ir nepatikima. Bet aš privalau viską numatyti. Tokia mano tarnyba, o labiausiai aš privalau pasikliauti savo nuojauta, nes ji dar niekada manęs neapgavo. O man buvo pranešta, kad kažkas iš slaptų Ha–Nocri draugų, pasipiktinęs šlykščia šito pinigų keitėjo išdavyste, rengiasi kartu su savo bendrininkais jį šianakt užmušti, o pinigus, gautus už išdavystę, slapčiomis gražinti vyriausiajam kunigui su rašteliais: „Gražinu prakeiktus pinigus!“

Slaptosios tarnybos viršininkas daugiau nebesvaidė į prokuratorių savo netikėtų žvilgsnių ir klausėsi prisimerkęs, o Pilotas kalbėjo toliau:

– Įsivaizduokite, ar bus malonu vyriausiajam kunigui Velykų naktį gauti tokią dovaną?

– Ne tik nemalonu, – šyptelėjęs atsakė svečias, – man regis, prokuratoriau, kad tai sukels baisų skandalą.

– Aš ir pats taip manau. Todėl ir prašau jus imtis šio reikalo, tai yra griebtis visų priemonių Judai iš Kiriato apsaugoti.

– Igemono įsakymas bus įvykdytas, – prašneko Afranijus, – bet aš turiu nuraminti igemoną: piktadarių sumanymas be galo sunkiai įgyvendinamas. Tik pagalvokite, – svečias pasigrėžė ir kalbėjo toliau: – susekti žmogų, užmušti jį, paskui sužinoti, kiek jisai gavo, ir dar sugalvoti, kaip gražinti pinigus Kaipai, – ir viską per vieną naktį? Šiąnakt?

– Ir vis dėlto jį šiąnakt papjaus, – neatlyžo Pilotas, – sakau jums, aš nujaučiu tai! Nebuvo atvejo, kad nuojauta mane apgautų, – čia mėšlungis perbėgo prokuratoriaus veidu, ir jis pasitrynė rankas.

– Klausau, – nuolankiai atsiliepė svečias, pakilo, išsitiesė ir ūmai paklausė rūsčiu balsu.

– Vadinas, papjaus, igemone?

– Taip, – atsakė Pilotas, – ir visa viltis – jūsų stulbinantis pareigingumas. Svečias pasitaisė po apsiaustu sunkų diržą ir tarė:

– Turiu garbės linkėti sveikatos ir džiaugsmo.

– Ak, beje, – negarsiai šūktelėjo Pilotas, – visai pamiršau! Juk aš jums skolingas!.. Svečias suglumo.

– Ne, prokuratoriau, jūs man neskolingas.

– Kaipgi! Prisimenate skurdžių minią man įvažiuojant į Jeršalaimą... aš norėjau pažerti jiems pinigų, bet tuo metu neturėjau ir pasiskolinau iš jūsų.

– O, prokuratoriau, juk tai menkniekis!

– Ir menkniekius reikia atsiminti.

Pilotas apsisuko, pakėlė apsiaustą, gulintį ant krėslo, ištraukė iš po jo odinį maišelį ir atkišo jį svečiui. Šis nusilenkė, priimdamas maišelį, ir pasikišo jį po apsiaustu.

– Dar šiąnakt, – prabilo Pilotas, – laukiu pranešimo apie palaidojimą, taip pat ir apie Judos iš Kiriato reikalus, girdite, Afranijau, dar šiąnakt. Sargybiniams bus įsakyta žadinti mane, vos jums pasirodžius. Laukiu jūsų.

– Turiu garbės, – pasakė slaptosios tarnybos viršininkas ir apsisukęs išėjo iš balkono. Buvo girdėti, kaip po jo kojomis gurgžda šlapias aikštelės smėlis, paskui pasigirdo batų kaukšėjimas marmuru. Paskui prasmego jo kojos ir liemu, o pagaliau dingio ir gobtuvas. Tik dabar prokuratorius pamatė, kad saulės jau nebėra ir leidžiasi sutemos.

XXVI skyrius

LAIDOJIMAS

Galimas daiktas, kad kaip tik dėl tos prieblandos pasikeitė prokuratoriaus išvaizda. Jis, sakytumei, paseno ir susikūprino, be to, jį dar apėmė nerimas. Kartą jis apsižvalgė ir kažkodėl suvirpėjo, metęs žvilgsnį į tuščią krėslą, kur ant atlošo kabojo apsiaustas. Artėjo šventinė naktis, vakaro šešėliai žaidė savo žaidimus, ir pavargusiam prokuratoriui, matyt, pasirodė, kad kažkas sėdi tuščiame krėsele. Pasidavęs silpnybei – pačiupinėjęs apsiaustą, – prokuratorius atsitraukė nuo jo ir ėmė lakstyti po balkoną, čia trindamas rankas, čia

priebėgdamas prie stalo ir griebdamas taurę, čia sustodamas ir beprasmiškai žiūrėdamas į grindų mozaiką, lyg norėdamas įskaityti joje kažkokius rašmenis...

Šiandien jau antrą kartą jį prislėgė liūdesys. Trindamas smilkinį, kuriame iš pragariško rytinio skausmo liko tik bukas menkas maudulys, prokuratorius vis mėgino suvokti, kur yra jo sielos kančių priežastis. Ir jis greit tatau suprato, tačiau stengėsi save apgauti. Buvo aišku, kad šiandien jis kažką negrįžtamai prarado, o dabar mėgina atitaisyti tą praradimą kažkokiais beverčiais, menkais ir, svarbiausia, pavėluotais veiksmais. O apgaudinėjo save prokuratorius, stengdamasis įsikalbėti, kad tie dabartiniai šio vakaro veiksmai yra ne mažiau svarbūs už rytą paskelbtą nuosprendį. Tačiau įtikinti save prokuratoriui nesisekė.

Vieną sykį, sukdamasis aplink, jis staiga sustojo ir švilptelėjo. Atsiliepdamas į švilpesį, prietemoje nuaidėjo duslus lojimas, ir iš sodo į balkoną įlėkė milžiniškas smailiaausis pilko plauko šuo su kaklasaičiu, nusagstytu paauksuotais skridinėliais.

– Banga, Banga, – tyliai pašaukė prokuratorius.

Šuo atsistojo ant užpakalinių kojų, o priekines užkėlė šeimininkui ant pečių, vos nepargriaudamas jo, ir palaižė jam skruostą. Prokuratorius atsisėdo į krėslą, o Banga, iškišęs liežuvį ir tankiai lekuodamas, atsigulė prie šeimininko kojų, ir džiaugsmas šuns akyse reiškė, kad baigėsi audra, vienintelis dalykas pasaulyje, kurio bijojo drąsusis šuo, o sykiu ir tai, kad jis vėl čia, šalia žmogaus, kurį jis mylėjo, gerbė ir laikė pačiu galingiausiu pasaulyje, visų žmonių valdovu, dėl kurio ir pats šuo save laikė privileijuota, aukštesne ir ypatinga būtybe. Bet, atsigulęs prie kojų ir net nežiūrėdamas į savo šeimininką, o žvelgdamas į vakarėjančią sodą, šuo kaipmat suprato, kad šeimininką ištiko nelaimė. Todėl jis pakeitė pozą, atsistojo, priėjo iš šono ir padėjo priekines letenas ir galvą ant prokuratoriaus kelių, ištepdamas apsiausto skvernus šlapiu smėliu. Matyt, toks Bangos elgesys turėjo reikšti, kad jis guodžia savo šeimininką ir yra pasirengęs kartu su juo sutikti nelaimę. Jis bandė tai parodyti ir akimis, šnairuojančiomis į šeimininką, ir budriai pastatytomis ausimis. Taip jiedu, šuo ir žmogus, mylį vienas kitą, sutiko šventinę naktį balkone.

Tuo metu prokuratoriaus svečias plušėjo kaip įmanydamas. Palikęs viršutinę sodo aikštelę priešais balkoną, jis nulipo laiptais į apatinę sodo terasą, pasuko į dešinę ir atsidūrė prie kareivinių, įsikūrusių rūmų teritorijoje. Tose kareivinėse ir buvo apgyvendintos dvi kenturijos, atlydėjusios prokuratorių į šventinį Jeršalaimą, taip pat slaptoji prokuratoriaus sargyba, kuriai ir vadovavo šis svečias. Svečias išbuvo kareivinėse neilgai, gal dešimt minučių, bet po tų dešimties minučių iš kareivinių kiemo išriedėjo trys vežimai, prikrauti kastuvų, tarp kurių buvo ir statinė vandens. Vežimus lydėjo penkiolika raitelių pilkais apsiaustais. Vežimai išriedėjo iš rūmų teritorijos pro užpakalinius vartus, pasuko į vakarus, išlindo pro vartus miesto sienoje ir pirmiausia pajudėjo takeliu link Betliejaus kelio, o paskui tuo keliu į šiaurę, pasiekė kryžkelę prie Hebrono vartų ir tuomet nubildėjo Jafos keliu, kuriuo dieną slinko procesija su pasmerktaisiais. Jau buvo tamsu, ir horizonte pasirodė mėnulis.

Išdardėjus vežimams su juos lydinčia komanda, iš rūmų teritorijos gana greitai raitas išjojo ir prokuratoriaus svečias, persivilkęs tamsiu padėvėtu chitonu. Svečias jojo ne į užmiestį, o į miestą. Netrukus jį buvo galima matyti prijojant prie Antonijaus tvirtovės, esančios šiaurėje, visai netoli nuo didžiosios šventyklos. Tvirtovėje svečias irgi sugaišo visai neilgai, o paskui jį galėjai pamatyti Žemutiniame Mieste, jo kreivose ir painiose gatvelėse. Čionai svečias atjojo jau ant mulo.

Gera pažindamas miestą, svečias lengvai susirado gatvę, kuri jam buvo reikalinga. Ji vadinosi Graikų gatve, nes ten buvo kelios graikų krautuvėlės, tarp jų viena, prekiaujanti kilimais. Kaip tik prie tos krautuvėlės svečias sustabdė mulą, nulipo ir pririšo jį prie žiedo palei vartus. Krautuvėlė jau buvo uždaryta. Svečias įėjo pro vartelius, esančius šalia krautuvėlės durų, ir pateko į nedidelį kvadratinį kiemelį, iš trijų pusių apsuptą pašiūrių. Užsukęs už kampo, svečias atsidūrė prie akmeninės gyvenamojo namo terasos, apaugusios gebenėmis, ir apsidairė. Ir namelyje, ir pašiūrėse buvo tamsu, šviesa dar niekur nedegegė. Svečias negarsiai pašaukė:

– Niza!

Sugirgždėjo durys, ir vakaro prietemoje terason išėjo jauna moteris be skraistės. Ji pasilenkė per turėklus, neramiai žvalgydamasi, norėdama pamatyti, kas ten atėjo.

Pažinusi atvykėlį, ji maloniai nusišypsojo, linktelėjo galva, pamojo ranka.

– Tu viena? – tyliau balsu graikiškai paklausė Afranijus.

– Viena, – sušnibždėjo moteris terasoje. – Vyras rytą išvažiavo į Cezarėją, – čia moteris žvilgtelėjo į duris ir pakuždomis pridūrė: – Bet tarnaitė namie, – ji padarė gestą, reiškiantį – „užeiškite“. Tada ir moteris, ir svečias pradingo namelyje.

Pas šią moterį Afranijus pabuvo jau visai trumpai – kokias penkias minutes. Paskui jis paliko namus ir terasą, užsimaukšlino gobtuvą ant akių ir išėjo į gatvę. Namuose tuo metu jau buvo uždeginėjami šviestuvai, šventinė spūstis gatvėse tebebuvo labai didelė, ir Afranijus ant savojo mulo ištirpo praeivių ir raitelių sraute. Tolimesnis jo kelias niekam nežinomas.

O moteris, kurią Afranijus pavadino „Niza“, likusi viena ėmė persirenginėti, ji labai skubėjo. Tačiau, kad ir kaip sunku buvo surasti reikiamus drabužius tamsiam kambary, šviestuvas ji nedegegė ir tarnaitės nesišaukė. Tik tuomet, kai jau buvo susiruošusi ir galvą apsigaubusi tamsia skraiste, namelyje pasigirdo jos balsas.

– Jei manęs kas ieškos, pasakyk, kad išėjau į svečius pas Enantą.

Tamsoje pasigirdo senos tarnaitės bambėjimas:

– Pas Enantą? Ak, ta Enanta! Juk vyras uždraudė vaikščioti pas ją! Jinai sąvadautoja, ta tavo Enanta! Imsiu ir pasakysiu vyrai...

– Na, na, na, nutilk, – šūktelėjo Niza ir kaip šešėlis iš spruko iš namelio. Nizos sandalai nukaukšėjo kiemo akmenimis. Tarnaitė bambėdama uždarė duris į terasą. Niza išėjo iš namų.

Tuo pačiu metu kitame Žemutinio Miesto skersgatvyje, vingiuotame, pakopomis besileidžiančiame prie vieno iš miesto tvenkinių, pro niekuo neišsiskiriančių, akląją sieną į skersgatvį, o langais į kiemą atsigręžusių namų vartelius išėjo jaunas vyras tvarkingai apkirpta barzdele, baltu švairiu gobtuvu, krintančiu ant pečių, naujitelaičiais girgždančiais sandalais ir nauju melsvu išeiginiu talifu su spurgais apačioje. Kumpanosis gražuolis, išsipustęs didžiosios šventės proga, žingsniavo žvaliai, lenkdamas praeivius, skubančius namo valgyti šventinės vakarienės, žiūrėjo, kaip vienas po kito nušvinta langai. Jaunuolis ėjo keliu, kuris vedė pro turgų į vyriausiojo kunigo Kaipos rūmus, prisiglaudusius šventyklos kalvos papėdėje.

Po kurio laiko galėjai jį pamatyti įeinant pro Kaipos rūmų vartus. O dar vėliau – išeinant iš tų rūmų.

Apsilankęs rūmuose, kuriuose jau liepsnojo šviestuvai ir fakelai, kuriuose jau užė šventinis šurmulys, jaunuolis žingsniavo dar žvaliau, dar linksmiau ir skubinosi atgal į Žemutinį Miestą. Ant to paties kampo, kur gatvė įsilieja į turgaus aikštę,

kunkuliuojančioje spūstyje ji aplenkė sakytum lengvai šokdama žengianti moteris su juoda, akis beveik slepiančia skraiste. Lenkdama jaunąjį gražuolį, ta moteris akimirka kilstelėjo skraistę, dirstelėjo į jaunuolį, tačiau ne tik nesulėtino žingsnio, bet net paspartino jį, tarsi bandydama pasislėpti nuo aplenktojo.

Jaunuolis ne tik pastebėjo tą moterį, ne, jis atpažino ją, o atpažinęs krūptelėjo, sustojo, sumišęs pažvelgė jai į nugarą ir tučtuojau puolė ją vytis. Vos nepargriovęs kažkokio praeivio su ąsočiu rankose, jaunuolis pavijo moterį ir, šnopusdamas iš susijaudinimo, pašaukė ją:

– Niza!

Moteris atsisuko, prisimerkė, bet jos veide šmėstelėjo vien šaltas apmaudas, ir ji sausai atsakė graikiškai:

– Ak, čia tu, Juda? O aš tavęs išsyk nepažinau. Beje, tai gerai. Pas mus sakoma, kad tas, kuris ne išsyk pažįstamas, bus turtingas.

Taip susijaudinęs, kad net jo širdis ėmė spurdėti lyg paukštis po juoda skraiste, Juda sušnibždėjo trūkčiojamu balsu, baimindamasis, kad neišgirstų praeiviai:

– Kur tu eini, Niza?

– O kam tau žinoti? – atsakė Niza, sulėtindama žingsnį ir išdidžiai žvelgdama į Judą.

Tuomet Judos balse pasigirdo kažkokios vaikiškos intonacijos, jis sutrikęs sušnibždėjo:

– Kaipgi?.. Juk mes susitarėme. Aš ketinau užėiti pas tave. Sakei, kad visą vakarą būsi namie...

– Ak, ne, ne, – atsakė Niza kaprizingai papūsdama apatinę lūpą, ir Judai pasirodė, kad jos veidas, pats gražiausias veidas, kokį jis kada nors buvo matęs gyvenime, pasidarė dar gražesnis, – man pasidarė nuobodu. Jums šventė, o ką įsakysi man veikti? Sėdėti ir klausytis, kaip tu dūsauji terasoje? Ir dar bijoti, kad tarnaitė viską papasakos vyrui? Ne, ne, aš nusprendžiau eiti į užmiestį pasiklausti lakštingalų.

– Į užmiestį? – paklausė suglumęs Juda. – Viena?

– Žinoma, viena, – atsakė Niza.

– Leisk man palydėti tave, – dusdamas paprašė Juda. Jo mintys susijaukė, jis pamiršo viską pasaulyje ir maldaujančiomis akimis žvelgė į mėlynas, kurios dabar atrodė juodos, Nizos akis.

Niza nieko neatsakė ir paspartino žingsnį.

– Ko tu tyli, Niza? – gailiai paklausė Juda, taikydamasis eiti su ja į koją.

– O ar man su tavim nebus nuobodu? – ūmai pasidomėjo Niza ir stabtelėjo. Judos mintys visai pakriko.

– Na, gerai, – pagaliau nusileido Niza, – eime.

– O kur, kur?

– Palauk... užėikim į šitą kiemelį ir susitarkim, nes aš bijau, kad kas nors iš pažįstamų nepastebėtų manęs ir nepasakytų vyrui, jog aš su meilužiu vaikštau gatvėmis.

Ir turgaus aikštėje nebeliko Nizos ir Judos. Jiedu kuždėjosi kažkokio kiemo tarpuvartėje.

– Eik į alyvmedžių ūkį, – šnabždėjo Niza, užsitraukdama ant akių skraistę ir nusiisukdama nuo kažkokio žmogaus, kuris, nešinas kibiru, žengė į tarpuvartę, – į Getsemanę, už Kedrono, supratai?

– Taip, taip, taip.

– Aš eisiu pirma, – tęsė Niza, – bet tu nesek man įkandin, o atsiskirk nuo manęs. Aš eisiu pirma... Kai pereisi upelį... žinai, kur grota?

– Žinau, žinau...

– Pakilsi į kalnelį pro aliejaus spaudyklą ir suk prie grotos. Aš ten būsiu. Bet nedrįsk tuoj pat lėkti man iš paskos, turėk kantrybės, palauk čia, – ir sulig tais žodžiais Niza išėjo iš tarpuvartės, lyg nė nebūtų kalbėjusis su Juda.

Juda kurį laiką stovėjo vienas, stengdamasis suvaldyti iškrikusias mintis. Tarp jų buvo ir mintis apie tai, kaip reikės paaiškinti giminėms, kodėl jis nedalyvavo šventinėje vakarienėje. Juda stovėjo ir galvojo, ką čia sumelavus, bet iš susijaudinimo nieko doro nesumetė, ir kojos pačios išnešė jį iš tarpuvartės gatvėn.

Dabar jo kelias pasikeitė, jis nebeskubėjo į Žemutinį Miestą, o pasuko atgal link Kaipos rūmų. Dabar Juda menkai tematė, kas darosi aplink. Šventė jau buvo įžengusi į miestą. Languose aplink Judą ne tik švietė žiburiai, bet ir aidėjo giesmės. Paskutiniai vėluojantys praeiviai ginė asiliukus, plakė juos botagais, rėkė ant jų. Kojos pačios nešė Judą, ir jis nepastebėjo, kaip pro šalį pralėkė samanoti ir baisūs Antonijaus bokštai, negirdėjo trimitų staugimo tvirtovėje, neatkreipė jokio dėmesio į raitą romėnų patrulį su fakelu, neramia šviesa nušvietusiu jam kelią.

Praėjęs bokštą, Juda atsisuko ir pamatė, kad baisiame aukštyje virš šventyklos įsižiebė du milžiniški penkiašakiai šviesuliai. Bet ir juos Juda matė lyg pro miglą, jam pasirodė, kad virš Jeršalaimo sužibo dešimt neregėto dydžio žibintų, besivaržančių su šviesa vienintelio žibinto, vis aukščiau kylančio virš Jeršalaimo – su mėnesiena.

Dabar Judai niekas nerūpėjo, jis veržėsi prie Getsemanės vartų, jis troško kuo greičiau ištrūkti iš miesto. Retsykiais jam rodėsi, kad priekyje, tarp žmonių nugarų ir veidų, šmėsčioja šokanti figūrėlė, vedanti jį iš paskos. Tačiau tai buvo apgaulė – Juda suprato, kad Niza jį gerokai aplenkė. Juda pralėkė pro pinigų keitėjų krautuvėles ir pagaliau atsidūrė prie Getsemanės Vartų. Nors ir degdamas iš nekantrumo, čia jis vis dėlto turėjo sugaišti. Į miestą pro vartus įžengė kupranugariai, jiems iš paskos įėjo sirų karinis patrulis, kurį Juda mintyse prakeikė...

Bet viskas baigėsi. Nekantrusis Juda jau buvo už miesto sienos. Kairėje Juda pamatė mažas kapinaites, šalia jų – keletą dryžuotų maldininkų šėtrų. Perkirtęs mėnesienoje tįsantį dulkėtą kelią, Juda pasuko prie Kedrono, ketindamas jį pereiti. Vanduo tyliai čiurleno Judai po kojų. Šokinėdamas nuo akmens ant akmens, jis pagaliau pasiekė priešingą Getsemanės krantą ir labai nudžiugęs išvydo, kad kelias viršum sodų tuščias. Netoliese jau matėsi apgriuvę alyvmedžių ūkio vartai.

Ištrūkus iš miesto tvankos, Judą pribloškė svaiginantys pavasario nakties kvapai. Iš sodo per tvorą sklido Getsemanės pievose augančių mirtų ir akacijų dvelksmas.

Vartų niekas nesaugojo, nieko aplinkui nebuvo, ir po kelių minučių Juda jau bėgo po paslaptینگaisiais milžiniškų šakotų alyvmedžių šešėliais. Kelias vedė į kalną, Juda kopė sunkiai alsuodamas, tarpais išlįsdamas iš tamsos ir žengdamas raštuotais mėnesienos kilimais, priminisiais jam kilimus, matytus pavydaus Nizos vyro krautuvėlėje. Netrukus kairėje pusėje, laukymėje, šmestelėjo aliejaus spaustuvai su sunkiu akmeniniu volu ir krūva kažkokių statinaičių. Sode nieko nebuvo. Darbas baigėsi su saulės laida. Sode nebuvo nė gyvos dvasios, ir dabar viršum Judos skardeno, giedojo lakštingalų chorai.

Tikslas buvo arti. Juda žinojo, kad dešinėje, patamsiuose, tuoj išgirs tylų grotoje krentančio vandens kuždesį. Taip ir atsitiko, jis išgirdo. Pasidarė vėsiau.

Tuomet jis sulėtino žingsnį ir negarsiai šūktelėjo:

– Niza!

Tačiau nuo storo alyvmedžio kamieno atsiplėšė ir ant kelio išsoko ne Niza, o kresno vyro siluetas, kažkas blykstelėjo ir tuoj užgeso jo rankoje.

Silpnu balsu riktelėjęs, Juda šastelėjo atgal, bet antras vyras pastojų jam kelią.

Pirmasis, stovėjęs prieš Judą, paklausė:

– Kiek gavai pinigų? Sakyk, jei brangi gyvybė!

Judos širdyje sušvito viltis. Jis suriko lyg skerdžiamas:

– Trisdešimt tetradrachmų! Trisdešimt tetradrachmų! Viską, ką gavau, čia turiu! Štai pinigai! Imkit, tik palikit gyvą!

Priešais stovįs žmogus akimirksniu išplėšė Judai iš rankų kapšelį. Ir tą pačią akimirką Judai už nugaros lyg žaibas tvykstelėjo peilis ir įsmigo įsimylėjėliui po mente. Juda griuvo priekin, rankos su sukumpusiais pirštais išlėkė į orą. Priešais stovintis žmogus pagavo jį ant savo peilio ir ligi pat rankenos suvarė jį Judai į širdį.

– Ni... za... – ne savuoju aukštu ir švarių jaunuolio balsu, o dusliai ir priekaištingai sušvokštė Juda ir daugiau nebeišleido nė garso. Jo kūnas taip smarkiai žnektelėjo žemėn, kad ši net sudundėjo.

Tada ant kelio pasirodė trečia figūra. Šitas tretysis buvo užsimetęs apsiaustą su gobtuvu.

– Negaiškut, – įsakė tretysis. Žudikai mikliai suvyniojo į odą pinigų kapšą kartu su raštelium, kurį padavė tretysis, ir perrišo viską virve. Antrasis įkišo ryšulėlį užantin, abu žudikai puolė į šonus nuo kelio, ir tamsa juos prarijo tarp alyvmedžių. O tretysis pritūpė šalia užmuštojo ir pažvelgė jam į veidą. Šešėlyje veidas atrodė baltas kaip kreida, kažkoks itin dvasingas ir gražus.

Po kelių sekundžių ant kelio nebeliko nė vieno gyvo žmogaus. Bedvasis kūnas gulėjo išskėtęs rankas. Kairė pėda pateko į mėnesienos apšviestą plotą, ir aiškiai buvo matyti kiekvienas sandalų dirželis. Visas Getsemanės sodas tuo metu skardėjo nuo lakštingalų trelių. Kur dingo tie du, nudūrę Judą, niekas negalės pasakyti, bet trečiojo, žmogaus su gobtuvu, kelias žinomas. Nuo takelio jis puolė į alyvmedžių tankmę, braudamasis pietų kryptimi. Jis perlipo per sodo tvorą tolokai nuo pagrindinių vartų, pietiniame kampe, kur viršutiniai tvoros akmenys buvo išgriuvę. Greitai jis pasiekė Kedrono pakrantę. Jis žengė į upelį ir kurį laiką brido vandeniū, kol išvydo dviejų arklių ir šalia jų stovinčio žmogaus siluetus. Arkliai irgi stovėjo upelyje. Vanduo čiurleno, skaudamas jų kanopas. Arklininkas užsoko ant vieno, o žmogus su gobtuvu ant kito arklio, ir jie lėtai nujojo upeliu, buvo girdėti, kaip po arklių kanopomis griekši akmenys. Paskui raiteliai išbrido iš vandens į Jeršalaimo krantą ir žingine nujojo palei miesto sieną. Čia arklininkas atsiskyrė, nušuoliavo pirmyn ir dingo iš akių, o žmogus su gobtuvu sustabdė arklių, nušoko ant plyno kelio, nusivilko apsiaustą, išvertė jį, iš po apsiausto išsitraukė plokščią šalmą be plunksnų ir jį užsidėjo. Dabar ant arklio užsoko žmogus su kariška chlamide ir trumpu kardu prie šono. Jis trūktelėjo pavadi, ir nirtus kavalerijos žirgas ėmė bėgti risčia, kratydamas raitelį. Kelias buvo nebeilgas. Raitelis artėjo prie pietinių Jeršalaimo vartų.

Po vartų arka šokinėjo ir blaškėsi nerami fakelų šviesa. Sargybiniai iš antrosios Žaibasvaidžio legiono kenturijos sėdėjo ant akmeninių suolų ir žaidė kauliukais. Pamatę atjojantį kariškį, jie pašoko iš vietų, kariškis mostelėjo jiems ranka ir įlėkė į miestą.

Miestas buvo užlietas šventiškų žiburių. Visuose languose mirguliavo žibintų liepsnos, visur, susiliedamos į nedarną chorą, skambėjo giesmės. Retsykiais žvilgtelėjęs į gatvėn išeinančius langus, raitelis matė žmones už šventinio stalo, ant kurio gulėjo ožiuko mėsa, o tarp lėkščių su karčiomis žolelėmis stovėjo vyno taurės. Švilpaukdamas kažkokią tylią

dainelę, raitelis nesparsčia ristele jojo tuščiomis Žemutinio Miesto gatvėmis link Antonijaus bokšto, kartkartėm dirščiodamas į niekur pasaulyje neregėtus penkiašakius šviesulius, liepsnojančius virš šventyklos, arba į mėnulį, kabantį dar aukščiau už tuos šviesulius.

Erodo didžiojo rūmai nedalyvavo Velykų nakties iškilmėse. Pagalbinėse rūmų patalpose, atsuktose į pietus, kur gyveno romėnų kohortos karininkai ir legiono legatas, švietė žiburiai, ten jautėsi šioks toks bruzdėjimas, šiokia tokia gyvybė. O paradinė, priekinė pusė, kurią ne savo noru užėmė vienintelis rūmų gyventojas prokuratorius, su savo kolonadomis ir auksinėmis statulomis sakytum apako po tviskančiu mėnuliu. Čia, rūmų viduje, viešpatavo tamsa ir tylą. Ir prokuratorius, kaip buvo sakęs Afranijui, nepanoro eiti vidun. Jis liepė pakloti patalą balkone, ten pat, kur pietavo, o rytmetį tardė nuteistąjį. Prokuratorius atsigulė į paklotą guolį, bet miegas jo neėmė. Nuogas mėnuo kabojo aukštai vaiskiamė danguje, ir prokuratorius kelias valandas nenuleido nuo jo akių.

Apie vidurnaktį miegas pagaliau pasigailėjo igemono. Mėšlungiškai nusižiovavęs, prokuratorius atsisagstė ir nusivilko apsiaustą, nusisegė diržą su plačiu plieniniu peiliu makštyje, juosusį palaidinę, padėjo jį ant krėslo šalia guolio, nusiavė sandalus ir išsitiesė. Banga tuoj pat įlipo pas jį į patalą ir atsigulė greta, galva prie galvos, ir prokuratorius, ranka apkabinęs šuns kaklą, pagaliau užmerkė akis. Tik tada užsnūdo ir šuo.

Guolis skendėjo prietemoje, mėnulį užstojo kolona, bet nuo laiptų iki patalo tįsojo mėnesienos takas. Ir vos tik atitrūkęs nuo jį supančios tikrovės, prokuratorius išsyk patraukė švytinčiu keliu aukštyn, tiesiai į mėnulį. Sapne jis net susijuokė iš laimės – taip puikiai ir nepakartojamai viskas susiklostė šviesiam žydrame kelyje. Jis ėjo lydimas Bangos, o šalia žengė valkataujantis filosofas. Jie ginčijosi apie kažkokius labai svarbius ir sudėtingus dalykus, ir nė vienas negalėjo įveikti kito. Jų nuomonės skyrėsi visais klausimais, ir dėl to ginčas buvo ypač įdomus ir nepabaigiamas. Savaimė aišku, kad šiandieninė mirties bausmė buvo gryniausias nesusipratimas, nes štai tasai filosofas, sugalvojęs tokią neįtikėtiną paikystę, kad visi žmonės geri, ėjo šalia, vadinasi, buvo gyvas. Ir, žinoma, siaubas ėmė net pagalvojus, kad tokį žmogų galima pasmerkti mirčiai. Mirties bausmės nebuvo! Nebuvo! Štai kuo žavi buvo toji kelionė aukštyn mėnesienos laiptais.

Laisvo laiko buvo užtektinai, o audra prasidės tik pavakare, ir bailumas, be abejo, viena iš pačių baisiausių ydų. Taip kalbėjo Ješua Ha–Nocri. Ne, filosofe, nesutinku: tai pati baisiausia yda!

Štai, pavyzdžiui, juk nebijojo dabartinis Judėjos prokuratorius, buvęs legiono tribunus, tada, Mergelių Slėnyje, kai įniršę germanai vos nesudraskė milžino Žiurkiamušio. Bet ką jūs kalbat, filosofe! Nejaugi jūs, būdamas toks protingas, galite pagalvoti, kad Judėjos prokuratorius paaukos savo karjerą dėl žmogaus, padariusio nusikaltimą prieš cezari?

– Taip, taip, – dejavo ir šniurkščiojo per sapnus Pilotas. Žinoma, kad paaukos. Rytą dar nebūtų paaukojęs, o dabar, naktį, viską pasvėręs, sutinka aukoti. Jis padarys viską, kad išgelbėtų nuo mirties ničniekuo nekaltą pamišusį svajotoją ir gydytoją!

– Dabar mes visada būsim kartu, – kalbėjo jam sapne apdriskęs valkata filosofas, nežinia kaip atsiradęs raitelio su auksine ietimi kelyje. – Kur vienas, ten, vadinasi, ir kitas! Prisimins mane, – tuoj prisimins ir tave! Mane – pamestinuką, nežinomų tėvų vaiką, ir tave – karaliaus–žvaigždininko ir malūnininko dukters, gražuolės Pilos, sūnų.

– Tai jau tu nepamiršk, prisimink mane, žvaigždininko sūnų, – prašė sapne Pilotas. Ir pamatęs, kad greta einantis skurdžius iš En–Sarido linktelėjo, rūstusis Judėjos prokuratorius iš džiaugsmo verkė ir juokė per sapną.

Visa tai buvo puiku, bet juo baisiau prokuratoriui buvo prabusti. Banga suurzgė į mėnulį, ir slidus, sakytum alyva išteptas, žydrasis kelias prasmego prieš prokuratorių. Jis atsimerkė ir pirmiausia prisiminė, kad mirties bausmė buvo. Įprastiniu judesiu įsikibęs į Bangos kaklasaitį, jis ėmė skaudančiomis akimis dairytis mėnulio ir pamatė, kad šis truputį pasislinkęs į šoną ir pasidaręs sidabro spalvos. Jo šviesą permušė nemaloni, nerami šviesa, mirguliuojanti balkone prieš pat akis. Kenturiono Žiurkiamušio rankose liepsnojo ir rūko fakelas. Laikantis jį karys baugščiai ir piktai šnairavo į pavojingą žvėrį, pasiruošusį šuoliui.

– Banga, neliesk, – paliegusiu balsu tarė prokuratorius ir atsikrenkštė. Prisidengęs nuo liepsnos ranka, jis vėlei prabilo: – Nė naktį, mėnuliui šviečiant, nėra man ramybės! O, dievai! Jūsų tarnyba irgi netikusi, Markai. Luošinate karius...

Didžiai nusteбęs, Markas pažvelgė į prokuratorių, ir šis atsipeikėjo. Kad užglostytų nereikalingus žodžius, pasakytus užsisapnavus, prokuratorius tarė:

– Neįsižeiskit, kenturione. Mano padėtis, kartoju, dar prastesnė. Ko norėjote?

– Pas jus atvyko slaptosios sargybos viršininkas, – ramiai pranešė Markas.

– Kvieskite, kvieskite, – krenkštumu prasivalydamas gerklę, įsakė prokuratorius ir ėmė basomis kojomis ieškoti ant žemės sandalų. Liepsna sumirguliavo ant kolonų, kenturiono kaligos nukaukšėjo mozaikinėmis grindimis. Kenturionas išėjo į sodą.

– Ir mėnesienoje nėra man ramybės, – sugriežęs dantimis, pats sau tarė prokuratorius.

Balkone vietoj kenturiono pasirodė žmogus su gobtuvu.

– Banga, neliesk, – tyliai pasakė prokuratorius ir spūstelėjo šuns galvą.

Prieš prabildamas, Afranijus savo papratimu apsižvalgė, pasitraukė šešėlin ir įsitikinęs, kad be Bangos nieko daugiau balkone nėra, tyliai prašneko:

– Prašom atiduoti mane teisman, prokuratoriau. Pasirodė, kad jūsų teisybė. Aš nesugebėjau apsaugoti Judos iš Kiriato, jis papjautas. Prašom teisti ir atleisti mane iš pareigų.

Afranijui pasirodė, kad į jį žiūri keturios akys – šuns ir vilko.

Afranijus išsitraukė iš po chlamidės krauju apkrešėjusį kapšėlį, užantspauduotą dviem antspaudais.

– Štai šitą maišelį su pinigais žudikai įmetė į vyriausiojo kunigo namus. Kraujas ant šio maišelio – Judos iš Kiriato kraujas.

– Įdomu, kiek jame pinigų? – paklausė Pilotas, pasilenk damas prie maišelio.

– Trisdešimt tetradrachmų.

Prokuratorius šyptelėjo ir tarė:

– Mažai.

Afranijus tylėjo.

– Kur užmuštasis?

– Šito aš nežinau, – ramiai ir oriai atsakė žmogus, niekada nesiskiriantis su savuoju gobtuvu, – rytą pradėsime paieškas.

Prokuratorius krūptelėjo, paleido iš rankos sandalo dirželį, kurio niekaip negalėjo užsegti.

– O jūs tikrai žinote, kad jis užmuštas?

Į šį klausimą prokuratoriui buvo sausai atsakyta:

– Prokuratoriau, aš jau penkiolika metų dirbu Judėjoje. Tarnauti pradėjau, valdant Valerijui Gratui. Man nebūtina pamatyti lavoną, kad galėčiau pasakyti, jog žmogus nužudytas, todėl ir pranešu jums, kad pinigų keitėjas, vadintas Juda iš Kiriato, prieš keletą valandų papjautas.

– Atleiskite man, Afranijau, – atsakė Pilotas, – aš dar ne visai pabudęs, todėl taip ir paklausiau. Aš prastai miegu, – prokurorius šyptelėjo, – ir nuolat regiu sapne mėnulio spindulį. Taip juokinga, įsivaizduokite. Tarytum vaikštinėju tuo spinduliu. Taigi norėčiau sužinoti jūsų nuomonę apie šį įvykį. Kur bandysite jo ieškoti? Sėskitės, slaptosios tarnybos viršininke.

Afranijus nusilenkė, prisitraukė krėslą arčiau lovos ir atsisėdo, barkštelėjęs kardu.

– Žadu jo ieškoti netoli aliejaus spaudyklos Getsemanės sode.

– Aha. O kodėl kaip tik ten?

– Įgimone, mano nuomone, Juda nužudytas ne pačiame Jeršalaime ir ne kur nors toli nuo miesto. Jis nužudytas Jeršalaimo apylinkėse.

– Laikau jus vienu žymiausių savo amato žinovų. Nežinau, tiesa, kaip yra pačioje Romoje, bet kolonijose jums niekas negali prilygti. Paaiškinkite, kodėl taip manote?

– Man regis, visai neįtikėtina, – negarsiai kalbėjo Afranijus, – kad Juda leistųsi sučiumpamas kokių nors įtartinų žmonių miesto ribose. Gatvėje žmogaus paslapčia nepapjausi. Vadinasi, jį turėjo įvilioti į kokį nors rūšį. Bet mano valdiniai jau ieškojo jo Žemutiniame Mieste ir, be abejonės, būtų suradę. Tačiau mieste jo nėra, galvą dedu. Jeigu jis būtų buvęs nužudytas toli nuo miesto, šis ryšuliukas su pinigais taip greit nebūtų pakliuvęs į vyriausiojo kunigo namus. Jis nužudytas netoli miesto. kažkas sugebėjo išvilioti jį iš miesto.

– Neįsivaizduoju, kaip tai buvo galima padaryti.

– Taip, prokuratoriau, tai pats sunkiausias klausimas visoje byloje, ir net nežinau, ar man pavyks tatau išsiaiškinti.

– Tikrai sunki mįslė! Švenčių vakarą tikintis žmogus nedalyvauja Velykų vakarieneje, nežinia ko išeina iš miesto ir tenai žūsta. Kas ir kaip galėjo jį išvilioti? Ar tik čia nebus įsipainiojusi moteris? – ūmai su įkvėpimu paklausė prokurorius.

Afranijus atsakinėjo ramiai ir svariai:

– Nieku gyvu, prokuratoriau. Šią galimybę reikia išsyk atmesti. Pagalvokim logiškai. Kas buvo suinteresuotas, kad Juda mirtų? Kažkokie valkataujantys svajotojai, kažkoks būrelis, kuriame niekada nebuvo jokių moterų. Norint vesti, prokuratoriau, reikia turėti pinigų, norint paleisti į pasaulį žmogų, irgi jų reikia, tačiau, norint su moters pagalba žmogų papjauti, pinigų reikia labai daug, ir jokie valkatos tiek jų neturi. Prokuratoriau, moteris čia nėra įsipainiojusi. Ir net priešingai, toks žmogžudystės aiškinimas gali tik nuvesti į šoną nuo tikrų pėdsakų, sutrukdyti paieškas ir suklaidinti mane.

– Matau, kad jūs visiškai teisus, Afranijau, – tarė Pilotas, – aš tik leidau sau pareikšti spėlionę.

– Deja, ji klaidinga, prokuratoriau.

– Bet kas gi tuomet? – suriko prokurorius, su godžiu smalsumu žvelgdamas į Afranijaus veidą.

– Manau, kad vis tie patys pinigai.

– Nuostabi mintis! Bet kas ir už ką galėjo pasiūlyti jam pinigų naktį už miesto?

– O ne, prokuratoriau, ne taip. Turiu tikrai vieną prielaidą, ir jeigu ji neteisinga, vargu ar rasiu kokį kitą paaiškinimą, – Afranijus pasilenkė arčiau prie prokuratoriaus ir

pašnibždomis užbaigė: – Juda norėjo paslėpti savo pinigus nuošalioje, jam vienam žinomoje vietoje.

– Labai įžvalgas paaiškinimas. Matyt, taip ir buvo. Dabar aš suprantu jus: už miesto jį išviliojo ne žmonės, o jo paties sumanymas. Taip, taip, žinoma.

– Taip. Juda niekuo nepasitikėjo. Jis slėpė pinigus nuo žmonių.

– Taip, jūs sakėte, Getsemanėje. O kodėl ketinate jo ieškoti kaip tik ten – šito, prisipažinsiu, nesuprantu.

– O, prokuratoriau, viskas čia labai paprasta. Niekas neslepia pinigų pakelėse, atvirose ir tuščiose vietose. Juda nepasirodė nei Hebrono kelyje, nei kelyje į Betaniją. Jis turėjo susirasti saugią, nuošalią, medžiais apaugusią vietą. Tai visai aišku. O kitų panašių vietų, išskyrus Getsemanę, palei Jeršalaimą nėra. Toli jis negalėjo nueiti.

– Galutinai įtikinote mane. Ir ką dabar daryti?

– Aš nedelsiant imsiuosi ieškoti žudikų, kurie susekė Judą užmiestyje, o pats tuo metu, kaip jau pareiškiau, stosiu prieš teismą.

– Už ką?

– Vakare mano sargybiniai paleido Judą iš akių turgaus aikštėje, kai jis išėjo iš Kaipos rūmų. Nepermanau, kaip tatai atsitiko. Mano gyvenime taip dar nėra buvę. Jį pradėjo sekti tučtuojau po mūsų pokalbio. Bet turgaus rajone jis kažkur nuklydo, padarė tokia nesuprantamą kilpą, kad pražuvo be pėdsakų.

– Aišku. Pranešu, kad nemanau esant reikalinga atiduoti jus teismui. Jūs padarėte viską, ką galėjote, ir niekas pasaulyje, – prokuratorius nusišypsojo, – nebūtų sugebėjęs padaryti daugiau nei jūs! Nubauskite seklius, paleidusius Judą. Bet ir čia, perspėju, aš nenorėčiau, kad nuobaudos būtų pernelyg griežtos. Galų gale mes padarėme viską, mėgindami apsaugoti šitą niekšą! Beje, užmiršau paklausti, – prokuratorius pasitrynė kaklą, – kaipgi jie prisitaikė gražinti pinigus Kaipai?

– Matote, prokuratoriau... Tai nelabai sudėtinga. Keršytojai priėjo prie Kaipos rūmų iš užnugario, kur skersgatvis iškilęs virš užpakalinio rūmų kiemo. Jie permetė ryšulį per tvorą.

– Su rašteliu?

– Taip, tiksliausiai, kaip jūs numatėte, prokuratoriau. Beje, – Afranijus nuplėšė nuo ryšulio antspaudą ir parodė Pilotui jo turinį.

– Klausykite, Afranijau, ką jūs darote, juk antspaudai, be abejonės, šventyklos!

– Tegu prokuratorius dėl to nesirūpina, – atsakė Afranijus, vėlei užrišdamas maišelį.

– Nejaugi jūs turite visus antspaudus? – nusijuokęs paklausė pilotas.

– Kitaip nė negali būti, prokuratoriau, – nė nešyptelėjęs labai rūščiai atsakė Afranijus.

– Įsivaizduoju, kas dėjos pas Kaipą!

– Taip, prokuratoriau, tai sukėlė didelį sąmyšį. Mane jie pasikvietė nedelsiant.

Net patamsyje buvo matyti, kaip žiba Piloto akys.

– Įdomu, įdomu...

– Drištu paprieštarauti, prokuratoriau, įdomu nebuvo. Didžiai nuobodus ir varginantis reikalas. Į klausimą, ar nebuvo kam nors Kaipos rūmuose išmokėti pinigai, gavau kategorišką atsakymą, kad nebuvo.

– Šit kaip? Na, nebuvo, vadinasi, nebuvo. Juo sunkiau bus rasti žudikus.

– Visai teisingai, prokuratoriau.

– Tiesa, Afranijau, štai kas man ūmai toptelėjo į galvą: gal jis pats nusižudė?

– O ne, prokuratoriau, – net loštelėjęs krėslė iš nustebimo atsakė Afranijus, – atleiskite man, bet tai visai neįtikėtina!

– Ak, šiame mieste viskas įtikėtina! Kertu lažybų, kad neilgai trukus tokie gandai pasklis po visą miestą.

Afranijus metė į prokuratorių savąjį žvilgsnį, pagalvojo ir atsakė:

– Galimas daiktas, prokuratoriau.

Matyt, prokuratorius niekaip neįstengė liautis galvojęs apie žmogaus iš Kiriato nužudymą, nors čia viskas jau buvo aišku, jis net mažne svajingai prasiarė:

– Norėčiau pamatyti, kaip jis buvo nužudytas.

– Jis buvo nužudytas itin meistriškai, prokuratoriau, – atsakė Afranijus, šiek tiek ironiškai žvelgdamas į prokuratorių.

– Iš kur jūs žinote?

– Malonėkite atkreipti dėmesį į maišelį, prokuratoriau, – atsiliopė Afranijus, – dedu galvą, kad Judos kraujas plūstelėjo srove. Per savo gyvenimą esu matęs nemažai užmuštųjų, prokuratoriau.

– Vadinas, jis tikrai nebeporisikels?

– Ne, prokuratoriau, jis prisikels, – su filosofiška šypsenėle atsakė Afranijus, – kai virš jo suskardės visų čia taip laukiamo Mesijo trimitas. Bet anksčiau jis neprisikels!

– Užtenka, Afranijau! Šis reikalas aiškus. Pereisime prie laidojimo.

– Nubaustieji palaidoti, prokuratoriau.

– O, Afranijau, atiduoti jus teismui būtų nusikaltimas. Jūs vertas aukščiausio apdovanojimo. Kaip viskas buvo?

Afranijus ėmė pasakoti: tuo metu, kai jis pats rūpinosi Judos reikalu, slaptosios sargybos komanda, vadovaujama jo padėjėjo, pasiekė kalvą jau patamsiais. Vieno kūno viršūnėje ji nerado. Pilotas krūptelėjo, dusliu balsu pratarė:

– Ak, kaipgi aš apie tai nepagalvojau!

– Neverta jaudintis, prokuratoriau, – pasakė Afranijus ir ėmė pasakoti toliau. – Jie pakėlė Dismo ir Gesto kūnus su paukščių iškaptomis akimis ir tučiuojau puolė ieškoti trečiojo kūno. Jį labai greitai surado. Kažkoks žmogus...

– Levis Matas, – ne klausdamas, o veikiau konstatuodamas pasakė Pilotas.

– Taip, prokuratoriau...

Levis Matas, laukdamas tamsos, slėpėsi urve šiauriniame Kaukolės kalno šlaite. Nuogas Jėšuos Ha–Nocri kūnas buvo šalia. Kai sargybiniai su fakelu įlindo į urvą, Levis puolė blaškytis ir siautėti. Jis rėkė, kad niekuo nenusikalto ir kad kiekvienas žmogus pagal įstatymą turi teisę palaidoti nužudytą nusikaltėlį, jeigu tik nori. Levis Matas sakė neatiduosiąs to kūno. Jis buvo įdūkęs, šūkčiojo kažką be sąryšio, čia maldavo, čia grasino ir keikė...

– Jį teko suimti? – niūriai paklausė Pilotas.

– Ne, prokuratoriau, ne, – raminausiai tarė Afranijus, – išūlų beprotį pavyko nuraminti, paaiškinus, kad kūnas bus palaidotas. Levis, truputėlį pagalvojęs, nurimo, bet pareiškė niekur nesitrauksiąs ir norįs dalyvauti laidotuvėse. Jis pasakė nesitrauksiąs, net jeigu jį grasintų užmušti, ir net pats siūlė duonriekį peilį, kurį turėjo prie savęs.

– Jį nuvijo? – prislėgtu balsu paklausė Pilotas.

– Ne, prokuratoriau, ne. Mano padėjėjas leido jam dalyvauti laidojant kūnus.

– Kuris iš jūsų padėjėjų ten vadovavo? – paklausė Pilotas.

– Tolmajus, – atsakė Afranijus ir sunerimęs paklausė: – Gal jis padarė klaidą?

– Pasakokit, – atsakė Pilotas, – klaidos nebuvo. Aš apskritai esu truputėlį sutrikęs, Afranijau, man regisi, aš sutikau žmogų, kuris niekada nedaro klaidų. Tas žmogus –jūs.

Levis Matas buvo pasodintas į vežimą, kuriame gulėjo nubaustųjų kūnai, ir maždaug po poros valandų komanda pasiekė nykų tarpekį, esantį į šiaurę nuo Jeršalaimo. Ten kariai, dirbdami pamainomis, per valandą iškasė gilią duobę ir joje palaidojo visus tris nubaustuosius.

– Nuogus?

– Ne, prokuratoriau, komanda tam reikalui buvo pasiėmusi chitonus. Ant numirėlių pirštų buvo užmauti žiedai. Ješuai – su viena įpjova, Dismui – su dviem ir Gestui – su trim. Duobė užkasta, užversta akmenimis. Atpažinimo ženklą Tolmajus žino.

– Ak, jei aš būčiau pagalvojęs! – suraukęs kaktą prašneko Pilotas. – Juk man reikėtų pamatyti tą Levį Matą...

– Jis čia, prokuratoriau!

Pilotas, išplėtęs akis, kurį laiką žiūrėjo į Afranijų, o paskui tarė:

– Dėkoju už viską, ką padarėte šiuo reikalu. Prašom rytoj atsiųsti pas mane Tolmajų, iš anksto pranešus, kad aš juo patenkintas, o jus, Afranijau, – prokuratorius paėmė diržą, gulintį ant stalo, ištraukė iš jo kišenės žiedą su brangakmeniu ir padavė jį slaptosios policijos viršininkui, – prašau priimti atminimui.

Afranijus nusilenkė, tardamas:

– Didelė garbė, prokuratoriau.

– Komandą, laidojusią kūnus, prašom apdovanoti. Sekliams, pražiopsojusiems Judą, pareikšti papeikimus. O Levį Matą – tučtuojau pas mane. Man reikalingos Ješuos bylos smulkmenos.

– Klausau, prokuratoriau, – atsiliėpė Afranijus ir lankstydamasis ėmė trauktis atbulas, o prokuratorius suplojo delnais ir suriko:

– Šen, pas mane! Šviestuvą į kolonadą!

Afranijus jau dingo sodo gilumoje, o už Piloto nugaros tarnų rankose sušvysčiojo žiburiai. Trys šviestuvai atsirado prieš prokuratorių ant stalo, ir mėnesėta naktis beregint pasitraukė gilyn į sodą, lyg ją būtų išsivedęs Afranijus. Afranijaus vieton į balkoną greta milžino kenturiono įžengė nepažįstamas mažas ir liesas žmogelis. Sugavęs prokuratoriaus žvilgsnį, milžinas bemat pasitraukė į sodą ir pradingo.

Prokuratorius tyrinėjo atvestąjį godžiomis ir šiek tiek išgąstingomis akimis. Taip žiūrėdamas į žmogų, apie kurį daug girdėjai, apie kurį ir pats jau galvojai ir kuris pagaliau pasirodo.

Atėjęs žmogus buvo kokių keturių dešimčių metų, juodbruvus, nudrįskęs, aplipęs pridžiūvusiu purvu, žvelgė it vilkas iš padilbų. Žodžiu, jis buvo labai neišvaizdus ir veikiau panašus į miesto elgetą, kurių daugybė stumdosi šventyklos terasose arba triukšmingo ir nešvaraus Žemutinio Miesto turgaus aikštėse.

Ilgai truko tylą, ir ją sutrikdė keistas atvestojo žmogaus elgesys. Jis išbalso, susvyravo ir, jeigu nešvaria ranka nebūtų įsitvėręs stalo krašto, būtų nugriuvęs.

– Kas tau? – paklausė jį Pilotas.

– Nieko, – atsakė Levis Matas tarytum kažką nurydamas. Liesas, nuogas, murzinas jo kaklas išsipūtė ir vėl subliūško.

– Kas tau yra, atsakyk, – pakartojo Pilotas.

– Pavargau, – atsakė Levis Matas ir niūriai pažvelgė į grindis.

– Sėskis, – tarė Pilotas ir parodė į krėslą.

Levis įtariai pažvelgė į prokuratorių, žengė link krėslo, išgąstingai pašnairavo į auksinius ranktūrius ir atsisėdo ne į krėslą, bet ant grindų šalia jo.

– Paaššink, kodėl nesisėdai krėsle? – paklausė Pilotas.

– Aš purvinas, ištersiu, – tarė Levis, nūnėręs akis į žemę.

– Tuoį pačiu valgyti.

– Aš nenoriu valgyti, – atsakė Levis.

– Kam meluoji? – tyliai paklausė Pilotas. – Juk tu nevalgęs visą dieną, o gal ir ilgiau. Na, gerai, nevalgyk. Pasišaukiau tave, kad parodytum peilį, kurį turėjai.

– Kareiviai atėmė jį, kai vedė čionai, – paaššino Levis ir niūriai pridūrė: – Gražinkit jį man, turiu atiduoti šeimininkui, aš jį pavogiau.

– Kam?

– Virvėms perpjauti, – atsakė Levis.

– Markai! – šūktelėjo prokuratorius, ir kenturionas įžengė po kolonomis. – Duokite man jo peilį.

Kenturionas iš vieno dėklo, prisegto prie diržo, išsitraukė nešvarų duonriekį ir, padavęs jį prokuratoriui, pasišalino.

– O kur pavogei peilį?

– Duonos krautuvėje prie Hebrono vartų, įėjus į miestą, iškart po kairei.

Pilotas žvilgtelėjo į plačius ašmenis, kažkodėl pabandė pirštu ar aštrus, ir pasakė:

– Dėl peilio nesirūpink, peilis bus gražintas į krautuvę. O dabar man reikia štai ko: parodyk chartiją, kurią visur nešiojiesi ir kurioje užrašyti Jėšuos žodžiai.

Levis su neapykanta pažvelgė į Pilotą ir taip nuožmiai išsišiepė, kad jo veidas pasidarė tiesiog bjaurus.

– Visą norit atimti? Net paskutinį turtą? – paklausė jis.

– Aš nesakiau tau – atiduok, – tarė Pilotas, – aš pasakiau – parodyk.

Levis pasirausė užantyje ir išsitraukė pergamento ritinėlį. Pilotas paėmė jį, išvyniojo, pasitiesė tarp šviestuvų ir prisimerkęs ėmė tyrinėti sunkiai įskaitomus rašalu rašytus ženklus. Sunku buvo suprasti tas prikeverzotas eilutes, ir Pilotas, raukydamas kaktą, lenkėsi prie pat pergamento, vedžiojo pirštu. Jam vis dėlto pasisekė išsiaiškinti, kad čia surašyti tarpusavy visai nesusiję posakiai, kažkokios datos, ūkiniai reikalai ir poezijos nuotrupos. Kai ką Pilotas perskaitė: „Mirties nėra... Vakar mes valgėme saldžius ankstyvuosius bakurotus...“

Nuo įtampos visai raukydamasis, Pilotas markstėsi ir skaitė: „Mes išvysime tyrą gyvojo vandens upę... Žmonija žvelgs į saulę pro skaidrą kristalą...“

Staiga Pilotas krūptelėjo. Paskutinėse pergamento eilutėse jis išskaitė žodžius: „...didesnės ydos... bailumą“.

Pilotas susuko pergamentą ir staigiu judesiu padavė jį Leviui.

– Imk, – tarė jis ir patylėjęs pridūrė: – Tu, kaip matau, esi knygius, ir nėra ko tau vienišam vaikščioti elgetos drabužiais, be pastogės. Cezarėje turiu didelę biblioteką, esu labai turtingas ir noriu priimti tave į tarnybą. Tu skaitysi ir saugosi papirusus, būsi sotus ir aprengtas.

Levis atsistojo ir pasakė:

– Ne, aš nenoriu.

– Kodėl? – apniukusiu veidu paklausė prokuratorius. – Aš tau nemalonus, tu manęs bijai?

Ta pati negera šypsena iškreipė Levio veidą ir jis tarė:

– Ne, todėl, kad tu manęs bijosi. Tau bus nelabai lengva žiūrėti man į akis dabar, kai užmušei jį.

– Tylėk, – atsakė Pilotas, – imk pinigų.

Levis neigiamai papurtė galvą, o prokuratorius vėl prabilo:

– Žinau, tu laikai save Ješuos mokiniu, bet aš tau pasaky siu, kad neperpratai nieko, ko jis tave mokė. Jeigu būtum šio to išmokęs, būtinai ką nors priimtum iš manęs. Atmink, kad jis prieš mirtį pasakė, jog nieko nekaltina, – Pilotas reikšmingai pakėlė pirštą, Piloto veidas trūkčiojo. – Ir pats jis ką nors būtų priėmęs. Tu kietaširdis, o jis toks nebuvo. Kur tu eisi?

Levis ūmai prisiartino prie stalo, įsirėmė į jį abiem rankom ir, degančiomis akimis žvelgdamas į prokuratorių, sušnibždėjo:

– Žinok, igemone, kad aš Jeršalaime papjausiu vieną žmo gų. Noriu tau tai pasakyti, idant žinotum, kad kraujo dar bus.

– Aš irgi žinau, kad kraujo dar bus, – atsakė Pilotas, – savo žodžiais manęs nenustebinsi. Tu, žinoma, nori papjauti mane?

– Tavęs papjauti man nepavyks, – atsakė Levis, šiepdamas dantis, – aš ne toks kvailys, kad šito tikėčiausi, bet aš papjausiu Judą iš Kiriato, tam reikalui aš paskirsiu visą savo likusį gyvenimą.

Dabar prokuratoriaus akys nušvito iš pasitenkinimo, ir jis,; pirštu pasivadinęs Levį Matą arčiau, pasakė:

– Šito padaryti tau nepavyks, nesivargink. Juda šiąnakt jau papjautas.

Levis atšoko nuo stalo ir, dairdamasis paklaikusiomis akimis, suriko:

– Kas tai padarė?

– Nepavyduliauk, – išsišiepęs atsakė Pilotas ir pasitrynė rankas, – manau, kad jis turėjo daugiau gerbėjų, ne vien tave.

– Kas tai padarė? – kuždomis pakartojo Levis.

Pilotas atsakė:

– Tai padariau aš.

Levis prasižiojo, įbedė į prokuratorių paklaikusį žvilgsnį, o šis tarė:

– Žinoma, padaryta nedaug, bet vis dėlto tai padariau aš, – ir pridūrė: – Na, o dabar priimsi ką nors?

Levis pagalvojo, atlėjo ir galų gale tarė:

– Liepk man duoti švaraus pergamento gabalą.

Praėjo valanda. Levio rūmuose nebebuvo. Dabar priešaušrio tylą trikdė tik tylūs sargybinių žingsniai sode. Mėnulis sparčiai bluko, kitame dangaus pakraštyje buvo matyti balkšva aušrinės žvaigždės dėmelė. Šviestuvai seniai užgeso. Guolyje gulėjo prokuratorius. Pasikišęs po skruostu ranką, jis miegojo ir alsavo be garso. Šalia miegojo Banga.

Taip sutiko nisano penkioliktosios aušrą penktasis Judėjos prokuratorius Poncijus Pilotas.

BUTO NR. 50 GALAS

Kai Margarita perskaitė paskutiniuosius romano žodžius „...Taip sutiko nisanio penkioliktosios aušrą penktasis Judėjos prokuratorius Poncijus Pilotas“, – atėjo rytas.

Buvo girdėti, kaip kiemelyje liepos ir gluosnio šakose linksmai šnekučiavo smagūs žvirbliai.

Margarita pakilo iš krėslo, pasiražė ir tik dabar pajuto, kaip maudžia jos kūnas, kaip lenkia ją miegas. Įdomu pabrėžti, kad Margaritos siela buvo nėmaž nesutrikdyta. Jos mintys neiškriko, jos nė kiek nestulbino tai, kad naktį ji praleido antgamtinėje aplinkoje. Jos nejaudino prisiminimai apie pokylį pas šetoną, nejaudino tai, kad kažkokiu stebuklingu būdu jai sugražintas meistras, kad iš pelenų atgimė romanas, kad vėl viskas buvo kaip buvę senajam Arbato rūsy, iš kurio buvo išvytas skundikas Aloizijus Mogaryčius. Žodžiu, pažintis su Volandu nė truputėlio nesužalojo jos psichikos. Viskas buvo, tarsi taip ir turėtų būti.

Ji nuėjo į gretimą kambarį, įsitikino, kad meistras kietai ir ramiai miega, užgesino be reikalo degantį stalinį šviestuvą ir pati išsitiesė ant sena suplyšusią paklodę užtiestos sofutės, stovinčios priešingame pasienyje. Po minutės ji miegojo ir tą rytą nieko nesapnavo. Tyloje skendėjo pusrūsio kambariai, tyloje skendėjo visas mažas namelis, ramu buvo nuošaliame skersgatvelyje.

Tačiau tuo metu, auštant šeštadienio rytui, nemiegojo visas aukštas vienoje Maskvos įstaigoje, ir jo langai, atgręžti į didelę asfaltuotą aikštę, kurią valė šepėčiais specialios mašinos, triukšmingai važinėjančios skersai išilgai, švietė ryškia šviesa, užgožusia tekančios saulės šviesą.

Visas tas aukštas tyrė Volando bylą, ir dešimtyje kabinetų visą naktį degė šviesa.

Tiesą sakant, byla pasidarė aiški jau vakar, penktadienį, kai, dingus visai administracijai ir nutikus visokioms kiaulystėms per garsų juodosios magijos seansą, teko uždaryti Varjetė teatrą. Tačiau darbas nenutrūko todėl, kad į nemiegantį aukštą be paliovos plaukė vis nauji ir nauji pranešimai.

Dabar tardytojams, narpliojantiems šią keistą bylą, atsiduodančią aiškių aiškiausia velniava, ir dar su kažkokiomis hipnozės, fokusų ir neabejotino kriminalo priemonėmis, reikėjo visus tuos įvairiausius ir painius įvykius, nutikusius skirtingose Maskvos vietose, sulipdyti daiktan.

Pirmasis žmogus, kuriam teko pabuvoti šiame elektros nutviekstame nemiegančiame aukšte, buvo Arkadijus Apolonovičius Semplejarovas, Akustinės komisijos pirmininkas.

Penktadienio popietę jo bute, kuris buvo name greta Mūro tilto, sučirškė skambutis, ir vyriškas balsas paprašė pakviesti prie telefono Arkadijų Apolonovičių. Prie aparato priėjusi Arkadijaus Apolonovičiaus žmona niūriai pasakė, kad Arkadijus Apolonovičius negaluoja, prigulė pailsėti ir prieiti prie aparato negali. Tačiau Arkadijui Apolonovičiui vis dėlto teko prieiti prie aparato. Į klausimą, kokiai įstaigai prireikė Arkadijaus Apolonovičiaus, balsas ragelyje trumpai aiškiai atsakė kokiai.

– Sekundė... tučtuojau... minutėlė, – sulemeno paprastai be galo išdidi Akustinės komisijos pirmininko žmona ir kaip strėlė nušvilpė į miegamąjį kelti Arkadijaus Apolonovičiaus iš lovos, kurioje šis gulėjo, kankinamas pragariškų prisiminimų apie

vakarykštį seansą ir naktinį skandalą, kilusį žmonai išvijus iš buto jo saratoviškę dukterėčią.

Tiesa, ne po sekundės, bet ir ne po minutės, o po ketvirčio minutės Arkadijus Apolonovičius viena šlepete ir vienais apatiniais jau stovėjo prie aparato ir vebleno:

– Taip, aš... Klausau, klausau...

Jo žmona, šią akimirką pamiršusi taip šlykščiai sulaužytą ištikimybę ir visus nelaimingojo Arkadijaus Apolonovičiaus nusikaltimus, kišo išgąsdintą veidą pro tarpduri, mosavo antra šlepete ir šnibždėjo:

– Šlepetę apsiauk, šlepetę... Kojas nušalsi.

Arkadijus Apolonovičius gynėsi nuo žmonos basa koja, šnairavo į ją it žvėris ir murmėjo į ragelį:

– Taip, taip, taip, kaipgi, suprantu... Tučtuojau važiuoju.

Visą vakarą Arkadijus Apolonovičius praleido minėtame aukšte, kur vyko tardymas. Pokalbis buvo sunkus, didžiai nemalonus, nes teko visai atvirai pasakoti ne tik apie šlykštųjį seansą ir peštynes ložėje, bet kartu reikėjo iškloti viską ir apie Milicą Andrejevną Pokobatką iš Jelochovo gatvės, ir apie dukterėčią iš Saratovo, ir dar daug apie ką, ir visa tai pasakodamas Arkadijus Apolonovičius kentė neapsakomas kančias.

Savaime aišku, kad Arkadijus Apolonovičius, inteligentiškas ir kultūringas žmogus, supratingas ir kvalifikuotas bjauraus seanso liudininkas, puikiai nupiešęs ir paslaptinęjį kaukėtą magą, ir du niekšelius, jo padėjėjus, liudininkas, puikiai įsiminęs, kad mago pavardė tikrai Volandas, savo parodymais stumtelėjo tardytojus gerokai į priekį. O sugretinus Arkadijaus Apolonovičiaus parodymus su parodymais kitų žmonių, tarp kurių buvo ir kai kurios po seanso nukentėjusios damos (toji su violetiniais marškiniais, sugluminusi Rimskį, ir, deja, dar daugybė kitų), ir kurjeris Karpovas, siųstas į butą Nr. 50 Sodų gatvėje, – tiesą sakant, išsyk paaiškėjo, kur reikia ieškoti visų šių nuotykių kaltininko.

Žmonės iš minėto aukšto pabuvojo bute Nr. 50, ir pabuvojo ne sykį, jie ne tik kruopščiai jį apžiūrėjo, bet ir išstukseno visas sienas, apžiūrėjo dūmtraukius, ieškojo slėptuvių. Tačiau visos šios priemonės jokių rezultatų nedavė, ir nė karto bute nepavyko ko nors užtikti, nors buvo visai aišku, kad tame bute kažkas yra. Beje, visi atsakingieji asmenys, kurie vienaip ar kitaip buvo susiję su atvykstančiais į Maskvą užsienio artistais, kategoriškai tvirtino, kad jokio juodojo mago Maskvoje nėra ir negali būti.

Atvykęs jis ničniekur neprisiregistravo, niekam nepateikė savo paso ar kokių nors kitų dokumentų, kontraktų ir sutarčių, ir niekas nieko apie jį nebuvo girdėjęs! Vaidybinių renginių komisijos programų skyriaus vedėjas Kitaicevas dievažijosi, kad pražuvėlis Stiopa Lichodejevas nebuvo atsiuntęs tvirtinti jokios jokio Volando pasirodymo programos ir nieko nepranešė telefonu Kitaicevui apie to Volando atvykimą. Tad jis, Kitaicevas, negalįs suprasti, kaip Stiopa galėjo leisti toki seansą Varjetė teatre. Kai jam buvo sakoma, kad Arkadijus Apolonovičius savo akimis matė tą magą per seansą, Kitaicevas skėščiojo rankomis ir kėlė akis į dangų. Ir vien pažvelgęs į tas Kitaicevo akis, matei ir drąsiai galėjai tvirtinti, kad jis tyras kaip krištolas.

Jau pažįstamas Prochoras Petrovičius, Vyriausiosios vaidybinių renginių komisijos pirmininkas...

Beje: pašėlusiam Anos Ričardovnos džiaugsmui ir veltui sutrukdytos milicijos didžiai nuostabai jis išsyk grįžo į savo kostiumą, kai tik milicija įžengė į jo kabinetą. Ir dar, beje:

sugrįžęs į savo pilką dryžuotą kostiumą, Prochoras Petravičius patvirtino visas rezoliucijas, kurias buvo parašęs tuščias kostiumas jam nesant.

...taigi, jau pažįstamas Prochoras Petravičius absoliučiai nieko nežinojo apie jokią Volandą.

Sakykit, ką norit, tačiau išėjo kažkokia klaiki nesąmonė: tūkstančiai žiūrovų, Varjetė tarnautojai, pagaliau Arkadijus Apolonovičius Semplejarovas, didžiai kultūringas žmogus, matė tą magą, matė jo prakeiktus asistentus, o surasti jo niekaip neįmanoma. Nejau, leiskite paklausti, jis prasmego skradžiai žemės išsyk po savo šlykštaus seanso? O gal, anot kai kurių žmonių, jis apskritai nebuvo pasirodęs Maskvoje? Tačiau pirmuoju atveju reikėtų tarti, kad, prasmegdamas skradžiai žemės, jis drauge nusitempė ir visą Varjetė administracijos viršūnę, o antruoju atveju išeitų, kad nelemto teatro administracija, iškrėtusi kažkokią šunybę (prisiminkite išmuštą kabineto langą ir Būgnų Tūzo elgesį!), pati paspruko iš Maskvos.

Vertas pagarbos buvo žmogus, vadovavęs tardymui. Pražuvėlis Rimskis buvo surastas stulbinamai greitai. Pakako atkreipti dėmesį į Būgnų Tūzo elgesį taksomotorų stotelėje prie kino teatro, prisiminti, kada baigėsi seansas ir kada galėjo dingti Rimskis, ir nedelsiant buvo išsiųsta telegrama į Leningradą. Po valandos (penktadienio vakare) atėjo atsakymas, kad Rimskis aptiktas „Astorijos“ viešbučio keturi šimtai dvyliktame kambaryje, ketvirtame aukšte, greta kambario, kuriame buvo apsistojęs vieno Maskvos teatro, tuo metu gastroliavusio Leningrade, repertuaro vedėjas, – tame pačiame kambaryje, kuris, kaip žinoma, garsus paaukuotais pilkais melsvais baldais ir puikia vonia.

Surastas „Astorijos“ viešbučio keturi šimtai dvylikto kambario rūbų spintoje, Rimskis buvo nedelsiant suimtas ir iškvestas dar Leningrade. Tada į Maskvą atėjo telegrama, kad Varjetė finansų direktorius yra nepakaltinamos būklės, kad nepajėgia arba nenori žmoniškai atsakinėti į klausimus ir prašosi paslepiamas šarvuotoje kameroje, kurią saugotų ginkluoti sargybiniai. Iš Maskvos telegrama buvo įsakyta Rimskį su sargyba atgabenti į Maskvą. Taip ir buvo padaryta, – penktadienį, lydimas sargybinių, jis vakariniu traukiniu išvyko į Maskvą.

Penktadienio vakare buvo aptikti ir Lichodejevo pėdsakai. Į visus miestus išsiuntinėjus telegramas, skelbiančias Lichodejevo paiešką, iš Jaltos buvo gautas atsakymas, kad Lichodejevas buvo Jaltoje, tačiau išskrido lėktuvu į Maskvą.

Nepavyko aptikti tik vieno žmogaus pėdsakų – Varenuchos. Visoje Maskvoje pagarsėjęs teatro administratorius dingo kaip į vandenį.

Sykiu teko aiškintis ir įvykius, nutikusius kitose Maskvos vietose, už Varjetė ribų. Teko narplioti neįprastą atsitikimą su tarnautojais, dainavusiais „Šniokščia Baikalas“ (beje, profesorius Stravinskiui per dvi valandas pavyko juos nutildyti, panaudojus kažkokias poodines injekcijas), teko plūktis su asmenimis, kurie kitiems asmenims arba įstaigoms vietoj pinigų kaišiojo velniai žino kokius popiergalius, taip pat ir su asmenimis, kurie nuo to nukentėjo.

Savaime aišku, pati nemaloniausia, skandalingiausia ir kebliausia iš visų tų istorijų buvo istorija su žuvusio literato Berliozo galva, kuri vidury dienos buvo pavogta Gribojedovo salėje tiesiai iš karsto.

Dvylika žmonių tyrė šią pamėklišką bylą, lyg ant virbalo verdami po visą Maskvą išsklidusias jos akis.

Vienas tardytojas atvyko į profesoriaus Stravinskio kliniką ir pirmiausiai paprašė sąrašo tų asmenų, kurie pateko į kliniką per pastarąsias tris dienas. Taip buvo surasti Nikanoras Ivanovičius Bosojus ir vargšas konferansjė, kuriam per seansą Varjetė buvo nusukta galva. Beje, jais tardytojai nelabai domėjosi. Dabar jau nesunku buvo nustatyti, kad jiedu tapo tos pačios paslaptingojo mago vadovaujamos šutvės aukomis. Tačiau Ivanas Nikolajevičius Benamis tardytoją nepaprastai sudomino.

Penktadienio pavakarę atsidarė Ivanuškos kambario Nr. 117 durys, ir vidun įžengė jaunas, apskritaveidis, ramus, santūrių manierų žmogus, nėmaž nepanašus į tardytoją. Ir vis dėlto tai buvo vienas geriausių Maskvos tardytojų. Jis išvydo lovoje gulintį išblyškusį ir sulysusį jaunuolį, kurio akyse buvo matyti abejingumas viskam, kas dėjosi aplink, ir kurios žvelgė čia į kažkokią neužmatomą tolybę, čia į paties jaunuolio vidų.

Tardytojas mandagiai prisistatė ir pasakė, kad užėjo pas Ivaną Nikolajevičių pasišnekėti apie užvakarykščius įvykius prie Patriarcho tvenkinių.

Ak, kaip būtų džiūgavęs Ivanas, jeigu tardytojas būtų jį aplankęs anksčiau, tarkim, kad ir ketvirtadienio naktį, kai Ivanas siautėjo ir blaškėsi, reikalaudamas išklaudyti jo pasakojimą apie Patriarcho tvenkinius. Dabar jo svajonė išsipildė, jis galėjo padėti gaudyti konsultantą, jam nebereikėjo niekur bėgti, pas jį patį atėjo pareigūnas, norintis išgirsti jo pasakojimą apie tai, kas įvyko trečiadienio vakarą.

Deja, per tas kelias dienas, praėjusias nuo Berliozo mirties, Ivanuška smarkiai pasikeitė. Jis noriai ir mandagiai atsakinėjo į visus tardytojo klausimus, tačiau ir Ivano žvilgsnis, ir jo kalbos tonas buvo kuo abejingiausi. Poeto nebejaudino Berliozo likimas.

Prieš pasirodant tardytojui, Ivanuška snūduriavo gulėdamas, ir jam prieš akis šmėkščiojo tam tikri reginiai. Jis matė keistą, nesuprantamą, neegzistuojantį miestą su marmuro luitais, įkaitusiomis kolonadomis, su saule tviskančiais stogais, su juodu, niūriu ir nuožmiu Antonijaus bokštu, su beveik ligi stogų nugrimzdusiais į tropikų sodo žalumą rūmais ant vakarinės kalvos, su bronzinėmis, saulėlydžio gaisuose švytinčiomis statulomis tame sode, jis matė senovės miesto gatvėmis traukiančias šarvuotas romėnų kenturijas.

Prieš snūduriuojančio Ivano akis išnirdavo krėsle sustingęs žmogus skustu geltonu ir nervingu veidu, žmogus, vilkįs balta mantija raudonu pamušalu, su neapykanta žvelgiąs į vešlų svetimą sodą. Matė Ivanas ir plyną geltoną kalvą, kurioje stūksojo tušti stulpai su skersiniais.

O tai, kas atsitiko prie Patriarcho tvenkinių, poeto Ivano Benamio nebedomino.

– Sakysit, Ivanai Nikolajevičiau, ar jūs pats toli buvote nuo turniketo, kai Berliozas griuvo po tramvajumi?

Vos pastebima abejinga šypsenėlė kažkodėl nuslydo Ivano lūpomis, ir jis atsakė:

– Aš buvau toli.

– O tasai languotašvarkis buvo prie pat turniketo?

– Ne, jis netoliese sėdėjo ant suoloelio.

– Ar jūs aiškiai prisimenate, kad jis nebuvo priėjęs prie turniketo tą akimirką, kai Berliozas pargriuvo?

– Prisimenu. Nebuvo priėjęs. Jis sėdėjo išsidrėbęs.

Šie tardytojo klausimai buvo paskutiniai. Išgirdęs atsakymus, jis pakilo, padavė Ivanuškai ranką, palinkėjo greičiau sveikti ir pareiškė viltį, kad netrukus vėl skaitys jo eilėraščius.

– Ne, – tyliai atsakė Ivanas, – eilėraščių aš neberašysiu. Tardytojas mandagiai šypstelėjo, pareiškė esąs įsitikinęs, kad poetas šiuo metu tik apimtas tam tikros depresijos, tačiau viskas greitai praeis.

– Ne, – atsiliepė Ivanas, žvelgdamas ne į tardytoją, o į gęstantį tolybėje dangaus skliautą, – tai niekuomet nepraeis. Eilėraščiai, kuriuos aš rašiau, – prasti. Dabar aš tai supratau.

Tardytojas paliko Ivanušką, gavęs itin svarbių žinių. Einant nuo siūlo galo prie jo pradžios, pagaliau pavyko nusigauti iki to šaltinio, nuo kurio ir pasklido į šalis visi įvykiai. Tardytojas neabejojo, kad tie įvykiai prasidėjo nuo žmogžudystės prie Patriarcho tvenkinių. Žinia, nei Ivanuška, nei tasai languotašvarkis nestūmė po tramvajumi nelaimingojo MASSOLIT'o pirmininko, niekas, taip sakant, nepavartojo fizinės jėgos. Tačiau tardytojas buvo įsitikinęs, kad Berliozas puolė po tramvajumi (arba griuvo po juo) paveiktas hipnozės.

Taigi medžiagos susikaupė apščiai, paaiškėjo, ką ir kur reikia gaudyti. Tačiau blogiausia, kad pagauti buvo neįmanoma. Reikia pakartoti: triskart prakeiktame bute Nr. 50, be abejonės, kažkas buvo. Retkarčiais butas atsiliepdavo į telefono skambučius čia blerbiančiu, čia sniaukrojančiu balsu, tarpais bute atsidarydavo langas, dar daugiau, iš buto sklisdavo patefono muzika. Tačiau kiekvienąsyk jame apsilankius niečieno nepavykdavo rasti. O aplankytas jis buvo ne kartą, įvairiausiu paros metu. Ir tai dar ne viskas: per kambarius buvo traukiamas tinklas, neaplenkiant nė vieno kampo. Butas jau seniai kėlė įtarimą. Sekliai saugojo ne tik tarpuvartę ir kiemą, bet ir atsarginį išėjimą. Sargybiniai lūkuriavo ir ant stogo palei kaminus. Taip, butas Nr. 50 krėtė pokštus, bet nieko nebuvo galima padaryti.

Taip viskas truko iki pusiaunakčio iš penktadienio į šeštadienį, kai vakariniu kostiumu ir lakuotais batais pasipuošęs baronas Maigelis iškilmingai nužingsniavo į butą Nr. 50. Buvo girdėti, kaip baronas įėjo vidun. Lygiai po dešimties minučių be jokių skambučių bute apsilankė ieškotojai, tačiau ne tik šeiminkų nerado, bet – tai buvo jau visai nesuprantama – neaptiko nė jokių barono Maigelio pėdsakų.

Taigi, kaip jau sakyta, taip viskas truko ligi šeštadienio ryto. Tuomet byla pasipildė naujais įdomiais duomenimis. Maskvos aerodrome nusileido šešiavietis keleivinis lėktuvas, atskridęs iš Krymo. Drauge su kitais keleiviais iš jo išlipo vienas keistas pilietis. Tai buvo jaunas, tačiau siaubingai apšepęs, maždaug tris dienas nesiprausęs pilietis paraudusiomis, pilnomis išgąščio akimis, be jokio bagažo, keistokai apsirengęs. Pilietis buvo su papacha, ant naktinių baltinių užsimetęs burką, o kojas įsispyręs į ką tik pirktas naujutėlaites melsvas kambarines šlepetes. Vos jis kopėtėlėmis nusileido iš lėktuvo kabinos, prie jo priėjo keli vyrai. Šis pilietis jau buvo laukiamas, ir netrukus neužmirštamasis Varjetė direktorius Stepanas Bogdanovičius Lichodejevas stojo prieš tardytojus. Jis pažūrė naujų duomenų. Dabar paaiškėjo, kad Volandas įsigavo į Varjetė, apsimetęs artistu ir užhipnotizavęs Stiopą Lichodejevą, o vėliau kažkaip sugebėjo švystelti tą patį Stiopą iš Maskvos už dievai žino kiek kilometrų. Tad duomenų pagausėjo, tačiau lengviau nuo to nepasidarė, ko gero, pasidarė net truputį sunkiau, nes neliko abejonės, kad asmenį, krečiantį pokštus, panašius į tą, nuo kurio nukentėjo Stepanas Bogdanovičius, suimti bus nelengva. Beje, Lichodejevas jam pačiam prašant, buvo uždarytas į saugią kamerą, o prieš tardytojus stojo Varenucha, ką tik suimtas savo bute, į kurį sugrįžo beveik po dviejų parų.

Nepaisydamas Azazelui duoto pažado daugiau nemeluoti, administratorius pradėjo kaip tik nuo melo. Tiesą sakant, griežtai smerkti jo nereikėtų. Juk Azazelas jam uždraudė meluoti ir plūstis telefonu, o šiuo atveju administratorius tuo aparatu nesinaudojo. Klydinėdamas akimis į šalis, Ivanas Saveljevičius pareiškė, kad ketvirtadienį jis vienut vienas pasigėrė savo kabinete, paskui kažkur išėjo, o kur – neprisimena, kažkur dar išgėrė starkos, o kur – neprisimena, kažkur voliojosi patvoryje, o kur – taip pat neprisimena. Tik tada, kai administratorius buvo įspėtas, kad tokiu kvailu ir beprasmišku elgesiu jis trukdo tardymui tirti svarbią bylą ir už tai jam, suprantama, teks atsakyti, Varenucha pravirko ir, dairydamasis į visas puses, ėmė virpančiu balsu šnibždėti, kad jis meluoja tik iš baimės, saugodamasis Volando šutvės keršto, kad šios šutvės naguose jis jau pabuvojo ir todėl prašosi, stačiai maldauja būti uždarytas šarvuotoje kameroje.

– Velniai griebtų! Ko jie visi užsimanė į tą šarvuotą kamerą, – burbtelėjo vienas tardytojų.

– Tie niekšai juos smarkiai išgąsdino, – pasakė tasai, kuris lankėsi pas Ivanušką.

Tardytojai kaip mokėdami nuramino Varenuchą, pasakė, kad jis bus apsaugotas ir be jokios kameros, ir bereginti paaiškėjo, kad jokios starkos jis negėrė, kad jį mušė dviese, vienas su iltimi, rusvaplaukis, o antras storulis...

– Aha, panašus į katiną?

– Taip, taip, taip, – apspangęs iš baimės, be paliovos šnairuodamas į šalis, šnibždėjo administratorius ir išklojo tolimesnes smulkmenas, papasakojo, kaip dvi dienas, paverstas vampyru, gyveno bute Nr. 50 ir vos netapo finansų direktoriaus Rimskio mirties kaltininku...

Tuo metu buvo įvestas Rimskis, atvežtas iš Leningrado. Tačiau šis tirtantis iš baimės, pakrikusios psichikos žilaplaukis senis, visai nepanašus į ankstesnį finansų direktorių, nieku gyvu nenorėjo sakyti tiesos ir buvo itin užsispyręs. Rimskis tvirtino, kad jokios Helos ir jokio Varenuchos savo kabinete naktį jis nematęs, kad jam paprasčiausiai pasidarę bloga ir jis, netekęs nuovokos, išvažiavęs į Leningradą. Nereikia nė sakyti, kad savo parodymus paliegęs finansų direktorius užbaigė prašymu uždaryti jį šarvuotoje kameroje.

Anuška buvo suimta tuo metu, kai Arbato universalinėje parduotuvėje mėgino įbrukti kasininkei dešimties dolerių banknotą. Įdėmiai buvo išklaustyta Anuškos pasakojimas apie žmones, išskridusius pro Sodų gatvės namo langą, ir apie pasagėlę, kurią, pasak Anuškos, ji paėmusi tik tam, kad pristatytų ją į miliciją.

– Ar pasagėlė tikrai buvo auksinė, su deimantais? – pasidomėjo tardytojai.

– Ar aš jau deimantų nesu mačiusi, – atsakė Anuška.

– Tačiau jūs sakėte, kad gavote iš jo červonų?

– Ar aš jau červonų nesu mačiusi, – atsakė Anuška.

– Tai kada jie pavirto doleriais?

– Apie jokių dolerius nieko nežinau, regėt neregėjau jokių dolerių, – ėmė spygauti Anuška, – mūsų valia! Gaunam radybų, perkam kartūną... – ir pasileido tauzyti visokius niekus, kad ji neatsakanti už namų valdybą, įsileidusią į penktą aukštą piktąją dvasią, nuo kurios nebėra gyvenimo.

Tardytojas ėmė mosuoti Anuškos pusėn plunksnakočiu, nes ji visiems gerokai įgriso, ir parašė jai ant žalio popierėlio leidimą nešdintis lauk, ir tada Anuška visų džiaugsmui dingo iš įstaigos.

Paskui žmonės ėmė plaukti virtine, o tarp jų buvo ir Nikolajus Ivanovičius, ką tik suimtas tiktai per kvailumą pavydžios žmonos, kuri paryčiais pranešė milicijai, kad dingio jos vyras. Nikolajus Ivanovičius pernelyg neapstulbino tardytojų, paklojęs ant stalo smagią pažymą apie tai, kad jis praleido naktį pokilyje pas šetoną. Pasakodamas, kaip jis lakino oru nuogą Margaritos Nikolajevnos namų darbininkę kažkur po velnių maudytis į upę ir kaip dar anksčiau lange buvo pasirodžiusi nuoga Margarita Nikolajevna, Nikolajus Ivanovičius mažumėlę nukrypo nuo tiesos. Pavyzdžiui, jis nesiteikė užsiminti apie tai, kad pats nuskubėjo į miegamąjį nešinas numestais marškiniais ir kad vadino Natašą Venera. Pasak jo žodžių, išėjo, kad Nataša išskrido pro langą, apsižergė jį ir išsivarė iš Maskvos.

– Turėjau paklusti prievartai, – pasakojo Nikolajus Ivanovičius ir savo pasakaitę baigė prašymu nė žodžio apie tai neprasitarti jo žmonai. Jam buvo pažadėta.

Nikolajaus Ivanovičiaus parodymai leido nustatyti, kad Margarita Nikolajevna, kaip ir jos namų darbininkė Nataša, dingio be pėdsakų. Buvo imtasi priemonių joms suieškoti.

Taigi bylos tyrimas nė sekundės nenutrūko ir ligi pat šeštadienio ryto. Po miestą tuo metu pasklido neįtikėtini gandai, kuriuose mažytė teisybės dalelė buvo pagražinta nuostabiausiu melu. Žmonės kalbėjo, kad po seanso Varjetė teatre du tūkstančiai žiūrovų išlėkė į gatvę nuogut nuogutėliai, kad Sodų gatvėje aptikta netikrų stebuklingųjų pinigų spaustuvėlė, kad kažkokia gauja pagrobė penkis pramoginių įstaigų viršininkus, tačiau milicija juos visus bemat surado, ir dar daug visokių niekų, kurių nė kartoti nesinori.

Artėjo pietų metas, kai tenai, kur dirbo tardytojai, suskambo telefonas. Iš Sodų gatvės buvo pranešta, kad prakeiktajam bute vėl pasirodė gyvybės ženklai. Kažkas atidarinėjo langus, iš vidaus sklido pianino muzika ir dainavimas, ant palangės buvo pastebėtas juodas katinas, kuris tupėjo ir šildėsi saulutėje.

Maždaug ketvirtą tos karštos dienos valandą didelis civilių drabužiais apsirengusių vyrų būrys išlipo iš trijų mašinų, sustojusių truputį atokiau nuo Sodų gatvės namo Nr. 302 bis. Atvykęs būrys pasidalijo į du mažesnius būrelius, kurių vienas per vartus ir kiemą nuėjo tiesiai į šeštąją laiptinę, o antrasis atlupo užkaltas mažas atsarginio išėjimo dureles. Tada abi grupės skirtingais laiptais ėmė kopti į butą Nr. 50.

Tuo metu Korovjovas ir Azazelas, beje, Korovjovas apsirengęs kasdieniškai, be išieginio frako, sėdėjo svetainėje ir baigė pusryčiauti. Vollandas savo įpratimu buvo miegamajame, o ką veikė katinas – nežinia. Tačiau, sprendžiant iš puodų žvangėjimo virtuvėje, galima manyti, kad Begemotas buvo tenai ir savo įpratimu kvailiojo iš dyko buvimo.

– O kas čia per žingsniai laiptuose? – paklausė Korovjovas, makaluodamas šaukšteliu po puodelį su juoda kava.

– Ateina mūsų suimti, – atsiliepė Azazelas ir išlenkė taurelę konjako.

– Aha, teisybė, teisybė, – pasakė Korovjovas.

Paradiniais laiptais kopiantys vyrai tuo metu jau buvo trečiojo aukšto aikštelėje. Ten du vandentiekio meistrai kuitėsi palei centrinio šildymo armoniką. Vyrai reikšmingai susižvalgė su meistrais.

– Visi namuose, – šnibžtelėjo vienas darbininkas, stuksendamas plaktuku į vamzdį.

Tada priekyje ėjęs vyras nesislapstydamas išsitraukė iš palto užančio juodą mauzerį, o kitas greta jo – visrakčius. Apskritai grupė, ėjusi į butą Nr. 50, buvo viskuo apsirūpinusi. Du vyrai kišenėse nešėsi lengvai išskleidžiamus šilkinis tinklus. Dar vienas – kilpavirvę, ketvirtasis – marlines kaukes ir ampules su chloroformu.

Per sekundę buvo atrakintos paradinės buto Nr. 50 durys, ir visi ateiviai atsidūrė prieškambaryje, o tuo pat metu, trinktelėjus durim virtuvėje, tapo aišku, kad antroji grupė taip pat laiku įžengė pro atsargines duris.

Šisysk jei ir ne visiškai, tai bent dalinė sėkmė buvo akivaizdi. Akimirksniu po visus kambarius pasklido žmonės, niekur nieko nerado, užtat valgomajame jie aptiko, matyt, ką tik valgytų pusryčių likučius, o svetainėje ant židinio atbrailos šalia krištolinio ąsočio tupėjo didžiulis juodas katinas. Letenose jis laikė primusą.

Svetainėje sustoję vyrai visiškai tyloje gana ilgai stebėjo tą katiną.

– Hm... tikrai šaunu, – šnibžtelėjo vienas atėjusių.

– Nedūkstu, nieko neliečiu, taisau primusą, – nedraugiškai pasišiaušęs, prašneko katinas, – be to, laikau savo pareiga perspėti, kad katinas yra senovinis ir neliečiamas gyvūnas.

– Nuostabus triukas, – sukuždėjo vienas atėjusių, o kitas garsiai ir aiškiai tarė:

– Na, neliečiamasai katine pilvakalby, prašome čionai.

Išsiskleidė ir suplazdėjo šilkinis tinklas, tačiau vyras, švystelėjęs jį, visų nuostabai prametė pro šalį, tinklas užkliudė tik ąsotį, kuris skimbelėjęs nukrito ir sudužo:

– Remizas, – suriko katinas. – Valio! – ir, padėjęs į šalį primusą, išsitraukė iš už nugaros brauningą. Jis akimoku nusitaikė į arčiausiai stovintį gaudytoją, tačiau, katinui nespėjus iššauti, ano rankoje tvykstelėjo ugnis, ir sulig mauzerio šūviu katinas plumptelėjo žemyn galva nuo židinio atbrailos ant grindų, išmetė brauningą ir paleido primusą.

– Viskas baigta, – silpnu balseliu tarė katinas ir tingiai išsitiesė kraujo klane, – pasitraukite nuo manęs bent sekundę, leiskite atsisveikinti su žeme. O mano drauguži Azazelai! – sudejavo plūsdamas krauju katinas: – Kur tu? – katinas atgręžė gestančias akis į valgomojo duris. – Tu neatskubėjai man į pagalbą, nepadėjai nelygioje kovoje. Tu palikai vargšą Begemotą, iškeitęs jį į stiklinę – tiesa, puikias – konjako! Na ką gi, tegul mano mirtis prislegia tavo sąžinę, o aš palieku tau savąjį brauningą...

– Tinklą, tinklą, tinklą, – neramiai ėmė kuždėtis vyrai, apsupę katiną. Tačiau, velniai žino kodėl, tinklas įstrigo kažkieno kišenėje ir nesidavė ištraukiamas.

– Mirtinai sužeistą katiną gali išgelbėti, – prašneko katinas, – tik gurkšnis benzino... – ir jis, pasinaudojęs sąmyšiu, prigludo prie apskritos primuso skylutės ir atsigėrė benzino. Tučtuojau nustojo tekėjęs kraujas iš jo kairės viršutinės letenos. Atgijęs katinas žvaliai pašoko, pasikišo po pažastim primusą ir liuoktelėjo atgal ant židinio, o iš ten, draskydamas apmušalus, ėmė kabarotis siena aukštyn ir po sekundės tupėjo virš gaudytojų galvų ant metalinio karnizo.

Akimoku kelios rankos sugriebė užuolaidą ir nutraukė ją kartu su karnizu, ir saulė plūstelėjo į pritemdytą kambarį. Bet nei pasveikęs klastūnas katinas, nei jo primusas nenukrito. Nešinas primusu, katinas nuskriejo palube ir atsidūrė ant sietyno, kabančio vidury kambario.

– Kopėčias! – šuktelėjo kažkas apačioje.

– Kviečiu į dvikovą! – suriko katinas, supdamasis virš galvų ant sietyno, ir jo letenose vėl atsirado brauningas, o primusą jis pastatė tarp sietyno šakų. Katinas nusitaikė ir, siūbuodamas lyg švytuoklė virš atvykėlių galvų, ėmė į juos pyškinti. Griausmas sudrebino butą. Ant grindų pažiuro krištolinės sietyno šukės, zigzagais suskilinėjo veidrodis virš židinio, pabiro tinkas, į grindis čeksėjo šovinių tūtelės, suskilo langu

stiklai, iš peršauto primuso švirkštė benziną. Dabar jau nebuvo ko nė svajoti, kad katiną pavyks paimti gyvą, ir vyrai, atsakydami į jo šūvius, ėmė pasiutusiai šaudyti iš mauzerių, taikydami jam į galvą, į pilvą, į krūtinę ir nugarą. Šaudymas sukėlė paniką asfaltuotame kieme.

Bet tas šaudymas truko labai neilgai ir ėmė savaime tilti. Mat nei katinui, nei atvykėliams jis nepadarė jokios žalos. Niekas nebuvo ne tik užmuštas, bet net sužeistas: visi, tarp jų ir katinas, liko sveikutėliai. Kažkuris gaudytojas, norėdamas galutinai pasitikrinti, paleido iš eilės penketą šūvių šitam velnio gyvuliui į galvą, o katinas atsakė, ištuštinamas visą apkabą. Rezultatas buvo tas pats – šūviai niekam nieko blogo nepadarė. Katinas, kažkodėl vis pūščiodamas į vamzdį ir spjaudydamasis leteną, suposi ant sietyno, kuris siūbavo vis lėčiau. Stovintys apačioje tylėjo, jų veidai atrodė visiškai suglumę. Tai buvo vienintelis atvejis, kai šaudymas nedavė jokios naudos. Žinoma, galima buvo tarti, kad katino brauningas koks nors žaislinis, bet apie gaudytojų mauzerius šito nieku gyvu nebūtum pasakęs. Be abejonės, ir pirmoji katino žaizda, ir benzino gėrimas buvo grynas triukas, kiauliška apgavystė.

Vyrai dar sykį pamėgino sugauti katiną. Metė kilpavirvę, ji apsisuko apie vieną žvakę, sietynas nukrito žemėn. Atrodė, kad smūgis sudrebino visą pastatą, tačiau ir tai nieko nepadėjo. Ant gaudytojų galvų pasipylė šukės, o katinas liuoktelėjo ir atsitūpė pačioje palubėje ant veidrodžio paauksuotais rėmais, kabojusio viršum židinio. Jis nesirengė sprukti, net priešingai, palyginti saugiai įsitaisęs, drožė dar vieną kalbą.

– Visai nesuprantu, – kalbėjo jis palubėje, – kodėl su manimi taip žiauriai elgiamasi...

Bet čia vos pradėtą jo kalbą pertraukė nežinia iš kur pasigirdęs duslus žemas balsas:

– Kas čia darosi? Man trukdote dirbti.

Kitas balsas, nemalonus ir sniaukrojančias, atsakė:

– Na, aišku, Begemotas dūksta, velniai jį griebtų!

Trečiasis, blerbiantis, balsas tarė:

– Mesire! Šeštadienis. Saulė leidžiasi. Mums metas.

– Atleiskite, nebegaliu ilgiau šnekučiuotis, – pasakė katinas ant veidrodžio, – mums metas.

Jis švystelėjo savo brauningą ir išdaužė abu lango stiklus. Tada šliūkstelėjo žemėn benzino, ir tas benziną savaime užsidegė, liepsna pliūptelėjo ligi pat lubų.

Butas užsiliepsnojo nepaprastai greitai ir smarkiai, taip nebūna net užsidegus benzinui. Tučtuojau pradėjo rūkti apmušalai, ant grindų užsidegė nuplėšta užuolaida, ėmė rusenti išdaužytų langų rėmai. Katinas susirietė į kamuoliuką, sukniaukė, šoko nuo veidrodžio ant palangės ir dingo su visu savo primusu. Lauke pasigirdo šūviai. Žmogus, įsitaisęs ant geležinių priešgaisrinių kopėčių juvelyro našlės langų aukštyje, apšaudė katiną, kai šis liuksėjo nuo palangės ant palangės link vandens laštako pačiame namo kampe. Tuo vamzdžiu katinas užsiropštė ant stogo. Tenai jį apšaudė, deja, vėl nesėkmingai, sargybiniai, saugantys kaminus, ir katinas pradingo miestą užliejusio saulėlydžio gaisuose.

Tuo metu po atvykėlių kojomis suliepsnojo parketas, ir toje vietoje, kur voliojosi apsimetėlis katinas, ugnyje pasirodė vis tamsėjantis buvusio barono Maigelio lavonas su aukštyn užverstu smakru ir stiklinėm akim. Ištraukti jį iš ugnies jau nebuvo įmanoma.

Šokinėdami degančiomis parketo lentelėmis, plekšnodami sau per rusenančius pečius ir krūtines, vyrai iš svetainės traukėsi į kabinetą ir priėškambarį. Tie, kurie laukė valgomajame ir miegamajame, išpuolė į koridorių. Atbėgo ir likusieji iš virtuvės, šoko į

prieškambarį. Svetainė jau skendėjo ugnyje ir dūmuose. kažkas paskubomis spėjo surinkti gaisrininkų dalinio numerį ir šūkteleti į ragelį:

– Sodų trys šimtai du bis!

Nebuvo kada gaišti. Liepsna išsiveržė į prieškambarį. Pasidarė sunku alsuoti.

Vos tik pro išdaužtus užburto buto langus išvirto pirmieji dūmų tumulai, kieme pasigirdo išgąstingi žmonių riksmi.

– Gaisras, gaisras, degam!

Žmonės visuose butuose ėmė klykti į ragelius:

– Sodų! Sodų, trys šimtai du bis!

Kai Sodų gatvėje pasigirdo širdį veriantys iš visų miesto pa kraščių lekiančių ilgų raudonų mašinų varpai, kieme besiblaškantys žmonės regėjo, kaip pro penktojo aukšto langus drauge su dūmais išskrido trys tamsūs berods vyrų siluetai ir vienas nuogos moters siluetas.

XXVIII skyrius

PASKUTINIAI KOROVJOVO IR BEGEMOTO NUOTYKIAI

Ar šitie siluetai tikrai išskrido, ar jie tik pasivaideno siaubo apimtiems nelaimingojo Sodų gatvės namo gyventojams, suprantama, tiksliai pasakyti negalima. Jeigu jie ir išskrido, tai kur pasuko, irgi niekas nežino. Mes negalime nė pasakyti, kur jie išsiskyrė, tačiau žinome, kad, praėjus maždaug penkiolikai minučių nuo gaisro Sodų gatvėje pradžios, Smolensko turgaus aikštėje prie veidrodinių Prekybos namų durų pasirodė ilgšis languotu kostiumu, o su juo – stambus juodas katinas.

Mikliai prasibrovęs tarp praeivių, ilgasis pilietis atidarė laukujes parduotuvės duris. Tačiau čia mažutis, prakaulus, be galo rūstaus veido šveicorius pastojų jam kelią ir irzliu balsu pareiškė:

– Su katinais negalima.

– Atsiprašau, – sublerbė ilgšis ir lyg priekurtis prisikišo gyslotą ranką prie ausies, – sakote, su katinais? O kur jūs matote katiną?

Šveicorius išpūtė akis, ir buvo ko jas išpūsti: jokio katino palei piliečio kojas jau nebebuvo, o jam per petį kaišiojo galvą ir veržėsi į parduotuvę storulis sudriskusia kepure, iš snukio tikrai truputėlį panašus į katiną. Storulis nešėsi primusą.

Šita porelė kažkodėl nepatiko mizantropui šveicoriui.

– Pas mus tik už valiutą, – sugergždė jis, piktai žvelgdamas iš po gauruotų, tarsi kandžių išėstų, širmų antakių.

– Branguti mano, – sublerbė ilgšis, žybciodamas akimi už įskilusio pensnė stiklo, – o iš kur jūs žinote, kad aš jos neturiu? Pagal kostiumą sprendžiate? Niekuomet to nedarykite, mieliausias sargybini! Jūs galite apsirikti, ir gana smarkiai. Dar kartą perskaitykite kad ir garsiojo kalifo Haruno–al–Rašido istoriją. Tačiau šį sykį, atidėjęs šią garsią istoriją į šalį, noriu jums pasakyti, kad apskūsiu jus vedėjui ir papasakosiu jam tokių dalykelių, jog jums teks palikti savo postą prie tviskančių veidrodinių durų.

– Galbūt mano primusas pilnas valiutos, – ūmai įkišo savo trigrašį ir katinsnukis storulis, visaip bandantis prasisprausti į parduotuvę.

Jiems už nugarų jau spietėsi įpykusi publika. Dvejodamas ir su neapykanta žvelgdamas į keistą porelę, šveicorius pasitraukė iš kelio, ir mūsų pažįstami, Korovjovas ir Begemotas, atsidūrė parduotuvėje.

Čia jie pirmiausiai apsižvalgė, o paskui Korovjovas skardžiu balsu, girdimu visose parduotuvės kertėse, pareiškė:

– Nuostabi parduotuvė! Labai gera parduotuvė!

Pirkėjai, stovėję prie prekystalių, atsigrėžė ir kažkodėl nustebę pažvelgė į taip prabilusį žmogų, nors šis visai pagrįstai gyrė parduotuvę.

Lentynose gulėjo šimtai rietimų margų margiausio kartūno. Už jų kūpsojo stirtos mitkalio ir šifono audinių, gelumbės kaugės. Eilių eilėmis rikiavosi rietuvės dėžučių su avalyne, ir kelios pilietės sėdėjo ant žemų kėdučių, dešinę koją apsiavusios senu suklypusiu bateliu, o kairę – nauju tviskančiu laiveliu, kuriuo jos susirūpinusios trepsėjo į kilimėlį. Kažkur parduotuvės gelmėse grojo ir dainavo patefonai.

Tačiau, aplenkę visas šias grožybes, Korovjovas ir Begemotas pasuko tiesiai prie gastronomijos ir konditerijos skyrių sandūros. Šičia buvo labai erdvi, pilietės su skarelėmis ir beretėmis nesistumdė prie prekystalių kaip kartūno skyriuje.

Žemaūgis, kvadratinis žmogėnas, ligi mėlynumo nugremžtais skruostais, su akiniais raginiais rėmeliais, su naujutėlaite skrybėle, nesumaigyta ir be dėmių ant juostelės, su violetiniu paltu ir rusvomis laikos pirštinėmis, stovėjo prie prekystalio ir įsakmiai kažką mykė. Pardavėjas švarių baltų chalatu ir mėlyna kepuraitė aptarnavo violetinį pirkėją. Aštriu peiliu, labai panašiu į Levio Mato pavogtąjį, jis lupė nuo riebios rasotos rausvos lašišos sidabrinę odą, panašią į gyvatės išnarą.

– Ir šis skyrius puikus, – iškilmingai pripažino Korovjovas, – ir užsienietis simpatiškas, – jis prielankiai dūrė pirštu į violetinę nugarą.

– Ne, Fagotai, ne, – susimąstęs atsakė Begemotas, – apsirinki, drauguži. Man regisi, kad violetinio džentelmeno veidui kažko stinga.

Violetinė nugara krūptelėjo, bet veikiausiai atsitiktinai, juk užsienietis negalėjo suprasti, ką rusiškai kalbėjo Korovjovas ir jo palydovas.

– Geras? – griežtai klausinėjo violetinis pirkėjas.

– Aukščiausios rūšies! – atsakinėjo pardavėjas, peilio smaigaliu koketiškai rakinėdamas nuluptą žuvį.

– Geras mėgstu, blogas – ne, – rūščiai kalbėjo užsienietis.

– Na žinoma! – džiaugsmingai atsakinėjo pardavėjas. Mūsų pažįstami pasitraukė nuo užsieniečio ir jo lašišos prie konditerijos skyriaus prekystalio.

– Karšta dienele šiandien, – kreipėsi Korovjovas į jaunutę rausvažandę pardavėją, bet nesulaukė jokio atsakymo. – Po kiek mandarinai? – pasiteiravo tuomet Korovjovas.

– Trisdešimt kapeikų kilogramas, – atsakė pardavėja.

– Vis neįkandami, – atsidusęs tarė Korovjovas, – et, et... – jis dar truputėlį pagalvojo ir pasiūlė savo palydovui: – Valgyk, Begemote.

Storulis pasikišo savo primusą po pažasčia, pasisiekė pačiame piramidės viršuje gulintį mandariną ir, su visa žieve jį sušlamštęs, griebė antrą.

Pardavėją pagavo mirtinas siaubas.

– Jūs iš proto išsikraustėt! – suriko ji, o jos žandukai nubalo. – Čekį duokit! Čekį! – ir ji paleido iš rankų saldinių žnypliukes.

– Širdele, meilute, gražuole, – užsikvėpęs ant prekystalio ir merkdamas pardavėjai akį, sušvokštė Korovjovas, – na, neturim mes šiandien valiutos... ką padarysi! Bet prisiekiu, kad kitą kartą, ne vėliau kaip pirmadienį, atiduosime grynais. Netoliese gyvenam, Sodų gatvėj, kur gaisras.

Prarijęs trečią mandariną, Begemotas įgrūdo leteną į įmantrų statinį, sudėliotą iš šokolado plytelių, išsitraukė pačią apatinę, tas statinys, aišku, sugriuvo, ir prarijo šokoladą su visu auksiniu popierėliu.

Žuvies skyriuje pardavėjai sakytumei suakmenėjo su peiliais rankose, violetinis užsienietis atsisuko į plėšikų pusę, ir paaiškėjo, kad Begemotas neteisus: džentelmeno veidui nieko nestigo, veikiau, priešingai, jam šio to net buvo per daug – putlūs žandai buvo nukarę, o akys lakstė į šalis.

Pergeltusi pardavėja ilgesingai surypavo per visą parduotuvę:

– Palosičiau! Palosičiau!

Pirkėjai iš kartūno skyriaus atskubėjo į šį šauksmą, o Begemotas pasitraukė šalin nuo konditerijos gardumynų, įkišo leteną į statinę su užrašu „Rinktinės Kerčės silkės“, išsitraukė porą silkų ir prarijo jas, išspjaudamas uodegas.

– Palosičiau! – vėl nuaidėjo beviltiškas riksmas konditerijos skyriuje, o žuvies skyriuje pardavėjas smailia barzdžiuke suriko:

– Ką darai, šunsnuki?!

Pavelas Josifovičius jau skubėjo įvykio vieton. Tai buvo solidus vyriškis baltu švairiu chalatu, panašus į chirurgą, o iš jo chalato kišenės kyšojo pieštukas. Pavelas Josifovičius, matyt, buvo patyręs žmogus. Išvydęs Begemoto burnoje stirksančią trečios silkės uodegą, jis akimirksniu įvertino padėtį, viską suprato ir, nė nepradedamas šnekos su akiplėšomis, mostelėjo į tolį ranka, sukomandavęs:

– Švilpk!

Pro veidrodines duris į Smolensko bulvarą išpuolė šveicorius ir pasileido klaikiai švilpti. Žmonės ėmė supti piktadarius, ir tuomet įsikišo Korovjovas.

– Piliečiai! – plonu virpančiu balseliu suriko jis. – Kas gi čia darosi? A? Leiskite jus paklausti! Varganas žmogelis, – Korovjovas dar labiau suvirpino savo balsą ir parodė į Begemotą, nedelsiant nutaisiusį verksmingą miną, – varganas žmogelis kiaurą dieną taiso primusus; jis išalko... O iš kur jam gauti tos valiutos?

Visuomet ramus ir santūrus Pavelas Josifovičius rūščiai suriko:

– Liaukis! – ir vėl, jau nekantraudamas, mostelėjo ranka. Tuomet trelės už durų suskardėjo dar garsiau.

Tačiau, nepaisydamas Pavelo Josifovičiaus įspėjimo, Korovjovas vėl prabilo:

– Iš kur – klausiu aš jus visus! Jis nukamuotas alkio ir troškulio! Jam karšta. Na, suvalgė varguolis mandariną. Pamanykit, brangenybė, tris kapeikas kainuoja! O jie jau švilpia, laido treles kaip lakštingalos pavasarį, gaišina miliciją, trukdo jai dirbti savo darbą. O jam galima? A? – ir čia Korovjovas parodė į violetinį storulį, kurio veide pasirodė smarkaus nerimo ženklai. – Kas jis toks? A? Iš kur atvažiavo? Ko? Gal mes jo labai pasiilgom? Gal mes jį kvietėm? Žinoma, – sarkastiškai perkreipęs burną, visu balsu plyšojo buvęs regentas, – tik pamanykit, jis apsivilkęs išeiginiu violetiniu kostiumu, nuo lašių išpampęs, kišenės prisigrūdęs valiutos, o mums, o mums kas?! Kartu man ant širdies! Kartu! Kartu! – ėmė stūgauti Korovjovas lyg pabrols per senovines vestuves.

Visi tie be galo kvaili, netaktiški ir tikriausiai politiškai kenksmingi plepalai vertė Pavelą Josifovičių krūpčioti iš pykčio, tačiau, kad ir kaip keista, iš susispietusių žmonių

žvilgsnių buvo matyti, kad daugelis tiems plepalams pritaria! O kai Begemotas, trindamas akį nešvaria apiplyšusia rankove, tragiškai suspigo:

– Dėkui, ištikimasis drauguži, užstojai nuskriaustą! – įvyko stebuklas. Mandagus tylus seneliukas, kukliai, bet švariai apsirengęs ir konditerijos skyriuje pirkęs tris migdolinius pyragaičius, ūmai persimainė. Jo akys karingai suliepsnojo, jis paraudo, trenkė maišelį su pyragaičiais į grindis ir suriko:

– Teisybė! – plonu vaikišku balsu. Paskui griebė padėklą, nuo kurio į šalis išsilakstė Begemoto sugriauto šokoladinio Eifelio bokšto likučiai, užsimojo, kaire ranka nuplėšė užsieniečiui skrybėlę, o dešine atsivedėjęs šėrė padėklą per pliktelėjusią užsieniečio galvą. Pasigirdo toks žvangesys, tarytum iš sunkvežimio ant žemės būtų buvęs numestas skardos lakštas. Perbalęs storulis suglebo ir atsisėdo į Kerčės silkų statinaitę, ištėkšdamas į viršų sūrymo fontaną. Tučtuojau nutiko ir antrasis stebuklas. Įgriuvęs į statinaitę, violetinis pirkėjas gryniausią rusų kalbą, be jokio akcento, suriko:

– Gelbėkit! Milicija! Banditai muša! – matyt, nuo tokio sukrėtimo staiga įsisavinęs lig šiol nemokėtą kalbą.

Šveicorius liovėsi švilpęs, o susijaudinusių pirkėjų minioje sušmėžavo įvykio vieton artėjančių dviejų milicininkų šalmai. Tačiau klastūnas Begemotas ant konditerijos skyriaus prekystalio šliūkstelėjo iš primuso benzino, kaip kad pirtyje iš puskubilio apliejamas suolelis, ir benzinas savaime užsidegė. Liepsna pliūptelėjo aukštin ir nučiuožė prekystaliu, rydama gražius popierinius kaspinus, kuriais buvo papuošti vaisių kupini krepšeliai. Pardavėjos spiegdamos spruko iš už prekystalio; vos jos pabėgo, užsiplieskė drobinės užuolaidos, užsidegė benzinas ant grindų. Klaikiai rėkdama, pirkėjų minia šūstelėjo lauk iš konditerijos skyriaus, nubloškusi niekam nereikalingą Pavelą Josifovičių, o iš žuvies skyriaus pro užpakalines duris žąsele išrisnojo pardavėjai su išgalastais peiliais rankose. Violetinis pilietis, išsiropšęs iš statinaitės, persivertė per gulinčią ant prekystalio lašišą ir, permirkęs sūrymu, išdūmė paskui juos. Suskambo ir pažiuro bėgančių žmonių išgrūsti veidrodinių durų stiklai, o abu niekšai – ir Korovjovas, ir rajūnas Begemotas – kažkur pražuvo, o kur – niekas negalėjo suprasti. Vėliau žmonės, matę, kaip prasidėjo gaisras Prekybos namuose, pasakojo, kad abu chuliganai neva pakilę į palubę ir ten abu susprogę kaip vaikiški balionėliai. Aišku, abejotina, kad viskas buvo kaip tik taip, bet ko nežinome, to nežinome.

Užtat žinome, kad lygiai po minutės Begemotas ir Korovjovas jau pasirodė bulvare kaip tik priešais Gribojedovo tetulės namus. Korovjovas stabtelėjo prie tvoros ir prašneko:

– Žiū! Juk čia rašytojų namai. Žinai, Begemote, esu girdėjęs daug malonių atsiliepimų apie šiuos namus. Atkreipk dėmesį, bičiuli, į šį pastatą! Džiugu darosi, pagalvojus, kad po šiuo stogu stiebiasi ir noksta galybė talentų.

– Kaip ananasai šiltnamiuose, – tarė Begemotas ir, norėdamas iš arčiau pasigrožėti šiuo gelsvu namu su kolonomis, užsilipo ant betoninio ketaus tvoros pamato.

– Tikra teisybė, – pritarė savo nuolatiniam palydovui Korovjovas, – ir net širdis sąla, pagalvojus, kad šiuose namuose dabar sirpsta būsimasis „Don Kichoto“, „Fausto“ arba, velniai griebtu, „Mirusių sielų“ autorius! A?

– Baisu pagalvoti, – patvirtino Begemotas.

– Taip, – tęsė Korovjovas, – įstabiausių dalykų galima tikėtis šių namų šiltnamiuose, kur po vienu stogu susibūrė tūkstančiai drąsulių, nutarusių visą savo gyvenimą paaukoti Melpomenės, Polihimnijos ir Talijos tarnybai. Įsivaizduoji, koks kils šurmulys, kai kuris

nors iš jų pirmai pradžiai pateiks skaitytojų masėms „Revizorių“ arba, blogiausiu atveju, „Eugenijų Oneginą“!

– O kodėl gi ne? – vėl pritarė Begemotas.

– Taip, – varė toliau Korovjovas ir susirūpinusiu veidu iškėlė aukštyn pirštą, – bet, sakau aš ir pakartoju – bet! Jeigu tik šių lepių šiltnamio augalų neužpuls koks nors mikroorganizmas, jeigu nepagrauš jų šaknų, jeigu jie nesupus! O juk ananasams taip būna! Ajajai, ir dar kaip būna!

– Klausyk, – pasidomėjo Begemotas, ikišęs savo apvalią galvą pro skylę tvoroje, – o ką jie veikia verandoje?

– Pietauja, – paaiškino Korovjovas, – galiu pridurti, branguti, kad čia visai neprastas ir nebrangus restoranas. O aš, beje, kaip ir kiekvienas turistas prieš tolimesnę kelionę, geidžiu užkąsti ir išgerti didelį bokalą šalto kaip ledas alaus.

– Ir aš, – atsakė Begemotas, ir abu nenaudėliai asfaltuotu takeliu nužingsniavo po liepomis link nelaimės nenujaučiančio restorano verandos.

Prie įėjimo, ties gyvenėmis apsivijusios tvorelės anga, ant aukštos kėdės sėdėjo išblyškusi nuobodžiaujanti pilietė baltomis kojinitėmis ir balta berete su uodegyte. Priešais ją ant paprasto virtuvinio stalo gulėjo stora kontorinė knyga, į kurią pilietė nežinia kam užrašydavo restorano svečių pavardes. Kaip tik ši pilietė ir sustabdė Korovjovą ir Begemotą.

– Jūsų pažymėjimai? – ji su nuostaba žvelgė į Korovjovo pensnė, taip pat į Begemoto primusą ir perplėstą alkūnę.

– Tūkstantį kartų atsiprašau, kokie pažymėjimai? – nustebeję paklausė Korovjovas.

– Jūs rašytojai? – savo ruožtu paklausė pilietė.

– Be abejo, – oriai atsakė Korovjovas.

– Jūsų pažymėjimai? – pakartėjo pilietė.

– Meilute mano... – švelniu balsu prakalbo Korovjovas.

– Aš ne meilutė, – atrėžė pilietė.

– Oi, kaip gaila, – nusivylęs pasakė Korovjovas ir vėl prašneko: – Na, jeigu nenorite būti meilutė, tiek to, nebūkite. Bet sakykit, nejaugi norint įsitikinti, kad Dostojevskis – rašytojas, būtina reikalauti iš jo pažymėjimo? Juk užtenka perskaityti bet kuriuos penkis puslapius iš bet kurio jo romano, ir be jokio pažymėjimo bus aišku, kad jis rašytojas. Beje, man regis, jis nė neturėjo jokio pažymėjimo! Kaip tu manai? – kreipėsi Korovjovas į Begemotą.

– Kertu lažybų, kad neturėjo, – atsakė šis, statydamas primusą ant stalo šalia knygos ir ranka šluostydamasis prakaitą nuo suodinos kaktos.

– Jūs – ne Dostojevskis, – pareiškė Korovjovo išmušta iš vėžių pilietė.

– Kas žino, kas žino, – atsakė šis.

– Dostojevskis miręs, – nelabai tvirtai tarė pilietė.

– Protestuoju! – karštai sušuko Begemotas. – Dostojevskis nemirtingas!

– Pateikite pažymėjimus, piliečiai, – tarė pilietė.

– Atleiskite, bet juk tai galų gale juokinga, – nenusileido Korovjovas, – apie rašytoją sprendžiama ne iš pažymėjimo, bet iš to, ką jis rašo! Iš kur jūs žinote, kokie sumanymai knibžda mano galvoje? Arba šitoje galvoje? – ir jis parodė į Begemoto galvą, o šis išsyk nusivožė kepurę, tarytum norėdamas, kad pilietė galėtų geriau ją apžiūrėti.

– Praleiskite, piliečiai, – jau pyktelėjusi tarė ji.

Korovjovas ir Begemotas pasitraukė į šalį ir praleido kažkokį rašytoją pilku kostiumu, be kaklaryšio, vasariniais baltais marškiniais, kurių plati apykaklė buvo išpešta viršum švarko, su laikraščiu po pažastim. Rašytojas maloniai linktelėjo pilietei, greitomis suraitė kažkokį kabliuką pakištoje knygoje ir žengė į verandą.

– Deja, ne mums, ne mums, – liūdnai prašneko Korovjovas, – o jam atiteks tas bokalas šalto kaip ledas alaus, apie kurį taip svajojame mudu, vargšai klajūnai, mudviejų padėtis kebli ir liūdna, nežinau, nė ką daryti.

Begemotas tik sielvartingai skėstelėjo rankomis ir užsidėjo kepurę ant apvalios galvos, apaugusios tankiais plaukais, labai panašiais į katino kailį. Bet tuo metu virš pilietės galvos suskambo garsus, bet valdingas balsas:

– Praleiskite, Sofja Pavlovna.

Pilietė su knyga nustebo: žaliojoje gyvatvorėje išniro balta frakuoto flibustjero krūtinė ir smaila barzdžiukė. Jis maloniai žvelgė į du įtartinus driskius ir net gestu kvietė juos užteiti. Arčibaldo Arčibaldovičiaus autoritetas jo vadovaujamame restorane buvo didžiai svarus, ir Sofja Pavlovna klusniai paklausė Korovjovą:

– Jūsų pavardė?

– Panajevas, – mandagiai atsakė šis. Pilietė užrašė šią pavardę ir klausiamai pažvelgė į Begemotą.

– Skabičevskis, – sucypsėjo šis, kažkodėl rodydamas į savo primusą. Sofja Pavlovna užrašė ir šią pavardę ir stumtelėjo knygą lankytojams pasirašyti. Korovjovas šalia pavardės „Panajevas“ pasirašė „Skabičevskis“, o Begemotas šalia „Skabičevskio“ pasirašė „Panajevas“.

Galutinai apstulbindamas Sofją Pavlovną, Arčibaldas Arčibaldovičius, žavingai šypsodamasis, nusivedė svečius prie geriausio staliuko kitame verandos pakraštyje, prie staliuko, kurį dengė sodrus šešelis ir šalia kurio, prasiskverbę pro gyvatvorės properšas, mirguliavo saulės atšvaitai. O Sofja Pavlovna, mirksėdama iš nuostabos, ilgai tyrinėjo keistus parašus, kuriuos nelaukti lankytojai paliko knygoje.

Oficiantus Arčibaldas Arčibaldovičius nustebino ne mažiau negu Sofją Pavlovną. Jis pats atitraukė kėdę, siūlydamas Korovjovui sėstis, mirktelėjo vienam, kažką šnibžtelėjo kitam, ir du oficiantai ėmė suktis aplink naujuosius svečius, kurių vienas pasistatė primusą ant grindų šalia parudavusio pusbačio.

Beregint nuo staliuko dingo senoji gelsvom dėmėm nusėta staltiesė, braškėdama nuo krakmolo ore švystelėjo baltutėlė kaip beduino skraistė nauja, o Arčibaldas Arčibaldovičius tyliai, bet itin išraiškingai jau šnibždėjo pasilenkęs prie pat ausies Korovjovui:

– Kuo galėčiau pavaišinti? Turiu ypatingo eršketuko... nuo architektų suvažiavimo nusukau...

– Žinote... è... duokit mums apskritai užkąsti... è... – geraširdiškai sumykė Korovjovas, išsidrėbęs ant kėdės.

– Suprantu, – užsimerkęs reikšmingai atsakė Arčibaldas Arčibaldovičius.

Padavėjai, išvydę, kaip su įtartiniais lankytojais elgiasi restorano šefas, išvijo iš galvos visas abejones ir ėmėsi rimtai triūsti. Vienas jų tuoj kyštelėjo degtuką Begemotui, kuris išsitraukė iš kišenės nuorūką ir įsikišo ją į burną, kitas pripuolė, skambindamas stikliukais, ir ėmė dėti šalia valgymo įrankių taureles, stiklinaites ir plonučio stiklo bokalus, iš kurių taip malonu gerti narzaną po tentu... ne, užbėgdami už akių pasakysim... būdavo malonu gerti narzaną po tentu neužmirštamoje Gribojedovo verandoje.

– Galiu pasiūlyti jerubės kepsniukų, – melodingai murkė Arčibaldas Arčibaldovičius. Svečias su įskilusia pensnė pritarė visiems brigo kapitono pasiūlymams ir prielankiai žvelgė į jį pro suaižėjusį stiklą.

Prie gretimo staliuko drauge su žmona, baigiančia kramsnoti kiaulienos eskalopą, pietavo beletristas Petrakovas–Sausvėjis, kuris, būdamas pastabus kaip visi rašytojai, atkreipė dėmesį į Arčibaldo Arčibaldovičiaus paslaugumą ir be galo nustebo. O jo žmoną, labai orią damą, net pavydas suėmė, žvelgiant į pirato atidą Korovjovui, ji net šaukšteliu paskambino... – girdi, kas čia dedasi, mes gaištame, laikas nešti ledus! Kas atsitiko?

Tačiau Arčibaldas Arčibaldovičius, žavingai šyptelėjęs Petrakovai, pasiuntė pas ją oficiantą, o pats nesitraukė nuo savo brangiųjų svečių. Ak, gudrus buvo Arčibaldas Arčibaldovičius! O pastabumu, matyt, nenusileido rašytojams. Arčibaldas Arčibaldovičius žinojo ir apie seansą Varjetė teatre, buvo girdėjęs ir apie daugelį kitų dalykų, nutikusių pastarosiomis dienomis, tačiau nepraleido pro ausis kaip kiti nei žodžio „languotas“, nei žodžio „katinas“. Arčibaldas Arčibaldovičius išsyk suprato, kas per vieni jo svečiai. O supratęs, savaime aišku, nepanoro su jais pyktis. O štai Sofja Pavlovna žiopla kaip reta! Tik pamanykit – užtvėrė šiai porelei kelią į verandą! Beje, ko iš jos norėti.

Niekinamai baksnodama šaukšteliu tirpstančius ledus, Petrakova nepatenkinta žiūrėjo, kaip ant staliuko, prie kurio sėdėjo kažkokiais juokdarių drabužiais apsirengę tipeliai, tarsi burtų lazdele mostelėjus, auga kalnai gardėsių. Iš dubenėlio, kupino šviežių ikų, jau kyšojo iki blizgesio nuplauti salotų lapai... dar mirksnis, ir ant specialiai pristumto atskiros staliuko pasirodė rasotas sidabrinis kibirėlis.

Tik įsitikinęs, kad viskas deramai paruošta, tik tuomet, kai padavėjai atlakino uždengtą keptuvę, kurioje kažkas čirškė, Arčibaldas Arčibaldovičius išdrįso palikti du paslaptinguosius lankytojus, bet prieš tai jiems dar šnibžtelėjo:

– Atsiprašau! Tik minutėlei! Pasižiūrėsiu, kaip ten tie kepsniukai.

Jis nulėkė šalin nuo staliuko ir dingo restorano viduje. Jeigu koks nors stebėtojas būtų galėjęs pasekti tolesnius Arčibaldo Arčibaldovičiaus veiksmus, tai jie, be abejonės, jam būtų pasirodę gana keisti.

Šefas nuėjo visai ne į virtuvę pasižiūrėti kepsniukų, o į restorano sandėlį. Savo raktu jis atrakino duris, įėjęs vidun užsidarė, atsargiai, kad nesusiteptų rankogalių, išėmė iš dėžės su ledais du didokus erškėtus, suvyniojo juos į laikraštį, tvarkingai perrišo virvute ir padėjo į šalį. Paskui gretimame kambaryje apsižiūrėjo, ar tebėra jo vasarinis paltas šilkinio pamušalu ir skrybėlė, ir tik tuomet pasuko į virtuvę, kur virėjas rūpestingai ruošė kepsniukus, pirato pažadėtus svečiams.

Reikia pasakyti, kad Arčibaldo Arčibaldovičiaus veiksmai visai nebuvo keisti ir paslaptingi, keistais juos galėjo palaikyti tik paviršutiniškas stebėtojas. Arčibaldo Arčibaldovičiaus elgesį logiškai lėmė ankstesni įvykiai. Gerai žinodamas, kas pastarosiomis dienomis dėjosi mieste, o svarbiausia – apdovanotas fenomenalia nuojauta, Gribojedovo restorano šefas suprato, kad du jo svečiai pietaus, tiesa, prašmatniai ir sočiai, bet užsibus restorane neilgai. Ir nuojauta, niekada neapgaunanti buvusio flibustjero, nesuvedžiojo jo ir šį kartą.

Tuo metu, kai Korovjovas ir Begemotas prisipylė po antrą taurelę puikios ir šaltos dukart valytos maskviškės degtinės ir susidaužė taurelėmis, verandoje pasirodė suprakaitavęs ir susijaudinęs kronikininkas Boba Kandalupskis, išgarsėjęs Maskvoje savo stulbinančia visažinyse. Jis tučtuojau prisėdo prie Petrakovų staliuko. Numetęs savo

išpampusį portfelį ant staliuko, Boba beregint lipte prilipo prie Petrakovo ausies ir ėmė šnibždėti kažkokias be galo gundančias naujienas. Tirpdama iš smalsumo, madam Petrakova prikišo ir savo ausį prie putlių ir taukuotų Bobos lūpų. O šis, vogčiomis dairydamasis, vis šnibždėjo ir šnibždėjo, ir galima buvo nugirsti paskirus žodžius, kad ir tokius:

– Prisiekiu garbe! Sodų gatvėje, Sodų gatvėje, – Boba dar labiau prislopino balsą, – kulkos neima! Kulkos... kulkos... ben zinas, gaisras... kulkos...

– Štai visus tuos plepius, skleidžiančius šlykščias paskalas, – truputėlį garsiau, negu būtų norėjęs Boba, savo kontraltu sudundėjo pasipiktinusi madam Petrakova, – štai visus juos reikėtų demaskuoti! Na, nieko, sutvarkys dar, sutvarkys juos! Kokie kenksmingi tauškalai!

– Tai ne tauškalai, Antonina Porfirjevna, – suriko netikėlės rašytojo žmonos įskaudintas Boba ir vėl pračiulbo: – Sakau jums, kulkos neima... O dabar gaisras... O jie skriste... skriste, – Boba šnypštė, visai neįtardamas, kad tie, apie kuriuos jis pasakoja, sėdi šalia, mėgaudamiesi jo čiulbesiu.

Beje, tas mėgavimasis netrūkus baigėsi. Iš restorano vidaus į verandą ryžtingai įžengė trys vyrai, juosmenis susiveržę diržais, su auliniais batais ir revolveriais rankose. Priekinis skambiai ir rūsčiai suriko:

– Nė iš vietos! – ir išsyk visi trys ėmė šaudyti, taikydamiesi Korovjovui ir Begemotui į galvas. Šiedu kaipmat ištirpo ore, o iš primuso tiesiai į tentą pliūptelėjo ugnies stulpas. Tente pradegė skylė, panaši į žiojėjančius nasrus su tamsiais kraštais, ta skylė ėmė plėstis į visas šalis. Ugnis, išsiveržusi pro išdegusią skylę, pakilo ligi pat Gribojedovo namų stogo. Ūmai užsiplieskė antrame aukšte ant redakcijos palangės gulintys segtuvai su popieriais, paskui liepsna persimetė į užuolaidas, o dar vėliau, tarytum dumplėm pučiama, ugnis gausdama pasklido po visus tetulės namus.

Po kelių sekundžių asfaltuotais takeliais, vedančiais link ketinės bulvarų tvoros, už kurios trečiadienio vakarą išniro niekieno nesuprastas pirmasis nelaimės pranašas Ivanuška, dabar skuodė nebaigę valgyti rašytojai, oficialiai, Sofja Pavlovna, Boba, Petrakova, Petrakovas.

Iš anksto išėjęs pro šonines duris, niekur nebėgdamas ir neskubėdamas, lyg kapitonas, kuris paskutinis privalo palikti degantį brigą, ramiai stovėjo Arčibaldas Arčibaldovičius, apsvilkęs vasariniu paltu su šilkinio pamušalu, po pažastim pasikišęs du rąstigalių didumo erškėtus.

XXIX skyrius

MEISTRO IR MARGARITOS LIKIMAS NULEMTAS

Saulei leidžiantis, aukštai virš miesto, akmeninėje terasoje bene gražiausių Maskvos rūmų, statytų maždaug prieš pusantro šimto metų, buvo dvejetas: Vollandas ir Azazelas. Iš apačios, iš gatvės, jūdviejų nesimatė, nes nuo nereikalingų akių juos slėpė baliustrada, papuošta gipsinėmis vazomis ir gipsinėmis gėlėmis. Tačiau jie matė miestą beveik ligi pat pakraščią.

Volandas, apsilvilkęs savo juoda sutana, sėdėjo ant sudedamos kėdutės. Jo ilga plati špaga vertikalčiai smygsojo tarp dviejų prasiskyrusių terasos plytų, tad buvo virtusi saulės laikrodžiu. Špagos šešėlis lėtai ir nepaliaujamai ilgėjo, šliauždamas prie juodų šėtono kurpių. Kumščiu parėmęs smailų smakrą, susikūprinęs ant taburetės, vieną koją parietęs po savim, Volandas, neatitraukdamas akių, žvelgė į apačioje susispietusią neaprėpiamą gausybę rūmų, milžiniškų namų ir mažų, nugriauti pasmerktų lūšnelių.

Azazelas, nusimetęs šiuolaikinius drabužius – švarką, katiliuką ir lakuotus batelius, – apsirengęs kaip ir Volandas juodais apdaraais, stovėjo nejudėdamas netoli savo valdovo ir taip pat kaip ir šis nenuleido akių nuo miesto.

Volandas prašneko:

– Koks įdomus miestas, ar ne?

Azazelas krustelėjo ir pagarbiai atsakė:

– Mesire, man labiau patinka Roma!

– Skonio dalykas, – atsakė Volandas. Po valandėlės vėl pasigirdo jo balsas:

– O kokie ten dūmai bulvare?

– Gribojedovas dega, – atsakė Azazelas.

– Turbūt tenai apsilankė mūsų neperskiriamieji bičiuliai, Korovjovas ir Begemotas?

– Be abejonės, mesire.

Vėl stojo tyla, ir Volandas su Azazelu, įsitaisę terasoje, žiūrėjo, kaip viršutiniuose aukštuose milžiniškų namų į vakarus atsukuose languose lūžinėdama žiebiasi saulė. Volando akis tviskėjo kaip vienas šių langų, nors Volandas sėdėjo atsukęs į vakarus nugarą.

Tačiau kažkas privertė Volandą nusigręžti nuo miesto ir sutelkti dėmesį į apvalų bokštą, stūksantį ant stogo jam už nugaros. Iš bokšto sienos žengė apskuręs, moliu aplipęs paniuręs juodabarzdis žmogus su chitonu ir savo darbo sandalais.

– Žiū! – šūktelėjo Volandas, su pašaipa žvelgdamas į ateivį. – Tave tai jau užvis mažiausiai tikėjausi čionai išvysti! Kokie vėjai tave atpūtė, nekviestasis, bet lauktas svety?

– Aš atvykau pas tave, blogio dvasia ir šešėlių valdove, – atsakė ateivis, iš padilbų nedraugiškai žvelgdamas į Volandą.

– Jeigu atėjai pas mane, tai kodėl su manim nepasisveikina, buvęs mokesčių rinkėjas? – rūščiai prabilo Volandas.

– Nenoriu, kad tu būtum sveikas ir gyvas, – įžūliai atsakė ateivis.

– Tačiau turėsi su tuo susitaikyti, – atšovė Volandas, ir šypsnyš perkreipė jo lūpas, – vos pasirodęs ant stogo, išsyk padarei paikystę, ir pasakysiu tau, kokią – paika tavo kalbos intonacija. Tu ištarei savo žodžius taip, tarytum nepripažintum nei šešėlių, nei blogio. Gal malonėtum pagalvoti apie tokį klausimą: ką veiktų tavasis gėris, jeigu nebūtų blogio, ir kaip atrodytų žemė, jeigu joje pradingtų šešėliai? Juk šešėliai krinta nuo daiktų ir žmonių. Štai mano špagos šešėlis. Tačiau šešėlius meta ir medžiai, ir gyvi padarai. Ar tik nenorėtum tu nusiaubti viso žemės rutulio, išrauti visų medžių ir išnaikinti visų gyvių, idant patenkintum savo įgeidį mėgautis plika šviesa? Tu kvailas.

– Nesiginčysiu su tavim, senas sofiste, – atsakė Levis Matas.

– Tu nė negali su manim ginčytis dėl tos priežasties, kurią ką tik minėjau, – tu kvailas, – atsakė Volandas ir paklausė: – Na, nevalgink manęs, sakyk trumpai, ko atėjai?

– Jis atsiuntė mane.

– Ką jis tau liepė perduoti, verge?

– Aš ne vergas, – vis labiau niršdamas, atsakė Levis Matas, – aš jo mokinys.

– Mudu kaip visuomet šnekam skirtingom kalbom, – atsiliepė Volandas, – bet dalykai, apie kuriuos mes šnekamės, nuo to nesikeičia. Taigi...

– Jis perskaitė meistro kūrinį, – prašneko Levis Matas, – ir prašo, kad tu pasiimtum meistrą ir suteiktum jam ramybę. Ne jaugi tau sunku tai padaryti, blogio dvasia?

– Man niekas nesunku, – atsakė Volandas, – ir tu tai puikiai žinai, – jis patylėjo ir pridūrė: – O ko jūs nepasiimat jo pas save, į šviesos karalystę?

– Jis nenusipelnė šviesos, jis nusipelnė ramybės, – liūdnu balsu tarė Levis.

– Perduok, kad padarysiu, – atsakė Volandas ir, žybtelėjęs savąja akimi, pridūrė: – Ir tučtuojau dink.

– Jis prašo, kad jūs pasiimtumėte ir moterį, kuri jį mylėjo ir dėl jo kentėjo, – pirmąkart maldaujama balsu kreipėsi Levis į Volandą.

– Be tavęs mes niekaip nebūtumėm susiprotėję. Išeik.

Levis Matas dingo, o Volandas pasišaukė Azazelą ir įsakė:

– Skrisk pas juos ir viską sutvarkyk.

Azazelas pasišalino iš terasos, ir Volandas liko vienas.

Tačiau jo vienvietė truko neilgai. Terasos akmenimis sukaukšėjo žingsniai, pasigirdo įsismaginę balsai, ir priešais Volandą išdygo Korovjovas ir Begemotas. Tačiau šįsyk storulis primuso nebeturėjo, jis buvo apsikrovęs kitokiais daiktais. Po pažastim nešėsi nedidelį peizažėlį aukso rėmuose, per ranką buvo persimetęs smarkiai apdegusį virėjo chalata, o kitoje rankoje laikė sveiką lašišą su oda ir uodega. Abu jie trenkė svilėsiais, Begemoto snukis buvo paišinas, o kepurė apsvilusi.

– Sveiki, mesire! – suriko nenuoramų porėlė, o Begemotas pamojavo lašiša.

– Nieko sau, – tarė Volandas.

– Mesire, tik pamanykit, – nesitverdamais džiaugsmu, riktelėjo Begemotas, – aš buvau palaikytas plėšiku!

– Sprendžiant iš tavo grobio, – atsakė Volandas, nužvelgdamas peizažėlį, – tu ir esi plėšikas.

– Patikėkit, mesire... – jausmingu balsu pradėjo Begemotas.

– Netikiu, – trumpai atkirto Volandas.

– Mesire, prisiekiu, aš mėginau didvyriškai gelbėti viską, kas buvo įmanoma, ir štai viskas, ką pasisekė ištraukti iš ugnies.

– Verčiau pasakyk, nuo ko Gribojedovas užsidegė? – paklausė Volandas.

Abudu, Korovjovas ir Begemotas, skėstelėjo rankomis pakėlę į dangų akis, o Begemotas sušuko:

– Nesuprantu! Mudu sau gražiai, tylutėliai sėdėjome, užkandžiavome...

– Staiga – pykšt, pykšt! – ėmė toliau pasakoti Korovjovas. – Šūviai! Apkvaišę iš baimės, mudu su Begemotu leidomės bėgti į bulvarą, persekiotojai puolė mums pavymui, mudu puo lėme link Timiriazovo!..

– Tačiau pareigos jausmas, – įsiterpė Begemotas, – nugalėjo mūsų gėdingą baimę, ir mudu grįžome.

– Ak, grįžote? – tarė Volandas. – Na, tada, aišku, namas sudegė ligi pamatų.

– Ligi pamatų! – gaudžiai patvirtino Korovjovas. – Tiesiogine šių žodžių prasme ligi pamatų, mesire, jūs labai taikliai pasakėte. Vieni nuodėguliai!

– Aš puoliau, – pasakojo Begemotas, – į posėdžių salę, – tai toji su kolonomis, mesire, – tikėdamasis išgelbėti ką nors vertinga. Ak, mesire, mano žmona, jeigu aš ją turėčiau,

bent dvidešimt kartų galėjo likti našle! Tačiau laimė, mesire, kad esu nevedęs, ir aš atvirai pasakysiu – džiaugiuosi, kad esu nevedęs. Ak, mesire, argi galima viengungio laisvę iškeisti į tą sunkų jungą!

– Vėl įsileidai niekus taukšti, – tarstelėjo Volandas.

– Klausau ir pasakoju toliau, – atsakė katinas, – taigi štai peizažiukas. Daugiau nieko iš salės nepajėgiau išnešti, liepsna nutvilkė man veidą. Nulėkiau į sandėlį, išgelbėjau lašišą. Nulėkiau į virtuvę, išgelbėjau chalatą. Manau, mesire, kad padariau viską, ką galėjau, ir nesuprantu, kodėl jūsų veido išraiška tokia skeptiška.

– O ką veikė Korovjovas, kol tu plėšikavai? – paklausė Volandas.

– Aš padėjau ugniagesiams, mesire, – paaiškino Korovjovas, rodydamas perplėštas kelnes.

– Na, jeigu taip, tai, be abejonės, teks statyti naują namą.

– Jis bus pastatytas, mesire, – atsiliepė Korovjovas, – drįstu jus patikinti.

– Na, tuomet lieka tik palinkėti, kad jis būtų geresnis už ankstesnįjį, – pasakė Volandas.

– Taip ir bus, mesire, – tarė Korovjovas.

– Manimi galite drąsiai pasikliauti, – pridūrė katinas, – aš tikras pranašas.

– Šiaip ar taip, mes parvykome, mesire, – atraportavo Korovjovas, – ir laukiame jūsų paliepiamų.

Volandas pakilo nuo kėdutės, priėjo prie pat baliustrados ir, atsukęs palydai nugarą, vienas ilgai tylomis žvelgė į tolį. Paskui sugrįžo atgal, vėl atsisėdo ant kėdutės ir tarė:

– Jokių paliepiamų nebus – jūs padarėte viską, ką galėjote. Kol kas man jūsų paslaugų nebereikia. Galite ilsėtis. Tuoju atūš audra, paskutinė audra, ji užbaigs viską, ką reikia užbaigti, ir mes leisimės į kelionę.

– Labai gerai, mesire, – atsakė abu pajacai ir pradingo kažkur už apvalaus centrinio bokšto, stūksančio pačiame terasos viduryje.

Audra, apie kurią kalbėjo Volandas, jau tvenkėsi horizonte. Vakaruose pakilo juodas debesis ir nurėžė pusę saulės. Paskui debesis uždengė ją visą. Terasoje pasidarė vėsoka. Dar po valandėlės sutemo.

Tamsa, atslinkusi iš vakarų, apgaubė milžinišką miestą. Išnyko tiltai, rūmai. Viskas dingio, lyg nė nebūtų buvę pasaulyje. Ugninė gija nuvingiavo per dangų. Paskui miestą supurtė griausmas. Jis pasikartojo, ir prasidėjo audra. Volandas pasidarė nematomas, ji paslėpė rūkas.

XXX skyrius

METAS! METAS!

– Žinai, – kalbėjo Margarita, – kai tu praeitą naktį užmigai, aš kaip tik skaičiau apie tamsą, atslinkusią nuo Viduržemio jūros... ir apie tuos stabus, ak, auksinius stabus. Jie kažkodėl visą laiką neišsina man iš galvos. Man atrodo, kad ir dabar bus lietus. Jauti, kaip gaiviai padvelkė vėjas?

– Visa tai puiku ir gražu, – rūkydamas ir ranka sklaidydamas dūmus, atsakė meistras, – tie stabai, dievai jų nematė, bet kas toliau bus, visai nenumanau!

Jiedu kalbėjosi saulei leidžiantis, kaip tik tuo metu, kai į terasą pas Volandą atkako Levis Matas. Pusrūsio langelis buvo pravertas, ir, jeigu kas nors būtų žvilgtelėjęs į vidų, jį būtų nustebinusi keista pašnekovų išvaizda. Margarita ant nuogo kūno buvo užsimetusi juodą apsiaustą, o meistras vilkėjo ligoninės drabužiais. Taip buvo todėl, kad Margarita neturėjo kuo apsirengti, nes visi jos drabužiai liko namie, ir, nors tie namai buvo netoli, žinia, nebuvo nė kalbos apie tai, kad ji galėtų tenai nueiti ir parsinešti savo daiktus. O meistras, kurio visi kostiumai kabojo spintoje, tarsi jis nė nebūtų niekur išvykęs, paprasčiausiai nenorėjo persirengti, aiškindamas Margaritai, kad tučtuojau prasidės kvailiausios istorijos. Tiesa, meistras pirmą kartą po anos rudens nakties nusiskuto (ligoninėje jam mašinėle apkirpdavo barzdą).

Kambarys irgi atrodė keistokai, šiame chaose sunku buvo susigaudyti. Ant kilimo gulėjo rankraščiai, jie gulėjo ir ant sofos. Ant krėslų buvo padėta atskleista knyga. O ant apskrito stalo stovėjo sukrauti valgiai, tarp jų ir keli buteliai. Iš kur atsirado visi tie valgiai ir gėrimai, nežinojo nei Margarita, nei meistras. Atsibudę jiedu viską pamatė ant stalo.

Išmiegoję ligi šeštadienio vakaro, meistras ir jo draugė jautėsi atsigavę, tik viena smulkmena dar priminė vakarykščius nuotykius. Abiem truputį gėlė kairįjį smilkinį. Tačiau bet kas, pasiklausęs jų pokalbio pusrūsio kambarėlyje, būtų galėjęs įsitikinti, kad abiejų psichika gerokai pasikeitusi. Bet klausytis jų pokalbio nebuvo kam. Šis kiemelis tuo ir buvo puikus, kad visada buvo tuščias. Kasdien vis vešliau žaliuojančios liepos ir gluosnis palangėje skleidė pavasario kvapą, ir lauke kylantis vėjelis nešė šį kvapą į pusrūsį.

– Kad tave kur velniai! – nelauktai sušuko meistras. – Tik pamanyk, kas dedasi, – jis užgesino peleninėje nuorūką ir suspaudė delnais galvą. – Klausyk, juk tu protingas žmogus ir niekados nebuvai pamišusi. Ar tu tikrai tiki, kad vakar mes buvome pas šėtoną?

– Tikrai tikiu, – atsakė Margarita.

– Žinoma, žinoma, – ironiškai tarė meistras, – vadinasi, vietoj vieno bepročio dabar atsirado du! Ir vyras, ir žmona, –jis iškėlė rankas į dangų ir suriko: – Ne, čia jau velnias žino, kas darosi, velnias, velnias, velnias!

Užuot atsakiusi, Margarita griuvo ant sofos, ėmė kvatotis, mataruoti basomis kojomis ir tik paskui sušuko:

– Oi, neištversiu! Oi, neištversiu! Tik pasižiūrėkit, į ką tu panašus!

Kol susigėdęs meistras timpčiojo ilgas apatines ligoninės kelnes, Margarita kvatojosi, bet paskui surimtėjo.

– Dabar tu nejučiomis pasakei teisybę, – prabilo ji, – velnias žino, kas darosi, ir velnias, patikėk, viską sutvarkys! – jos akys ūmai sublizgo, ji stryktelėjo nuo sofos, pasileido šokti vietoje ir šūkčioti: – Kokia aš laiminga, kokio aš laiminga, kokio aš laiminga, kad sudariau su juo sandėrį! O šėtone, šėtone... Mielasis mano, tamsta turėsi gyventi su ragana, – tada ji puolė prie meistro, apsikabino jo kaklą ir ėmė bučiuoti lūpas, nosį, skruostus. Juodų išsidraikiusių plaukų sruogos kuteno jam veidą, nuo bučinių kaito skruostai ir kakta.

– O tu iš tikrųjų pasidarei panaši į raganą.

– Aš juk nė neneigiu, – atsakė Margarita, – esu ragana ir labai tuo džiaugiuosi!

– Na gerai, – kalbėjo meistras, – jei ragana, tai ragana. Puiku! O aš, matyt, esu pagrobtas iš ligoninės! Irgi labai gražu. Tarkim, kad ir čionai sugražintas... Galima net

įsivaizduoti, kad niekas mudviejų nepasiges... Tačiau sakyk man, dėl Dievo meilės, kaip ir iš ko mes gyvensim? Taip kalbėdamas, aš rūpinuosi tavimi, patikėk!

Tuo metu langelyje pasirodė bukanosiai batai ir apačia kelnų siaurais dryželiais. Paskui tos kelnės sulinko per kelius ir dienos šviesą užtemdė masyvus kažkieno užpakalis.

– Aloizijau, tu namie? – kažkur aukštai, viršum kelnų, paklausė balsas už lango.

– Štai, prasideda, – tarė meistras.

– Aloizijus? – pasidomėjo Margarita, prisiartinusi prie lango. – Jis vakar suimtas. O kas jo teiraujasi? Jūsų pavardė?

Akies mirksniu keliai ir užpakalis dingo, pasigirdo vartelių pokštelėjimas, ir viskas vėlei nurimo. Margarita griuvo ant sofos ir ėmė taip kvatotis, kad net ašaros ištryško jai iš akių. Bet kai ji nurimo, jos veido išraiška nepaprastai pasikeitė, ji prašneko rimtai ir kalbėdama nuslydo nuo sofos, prišliaužė prie meistro kojų ir, žvelgdama į akis, ėmė glostyti jo galvą.

– Vargšeli mano, kiek tu prisikentei, kiek tu prisikentei! Tik aš viena žinau. Pažvelk, tavo plaukuose žilos gijelės, amžina raukšlė palei lūpas. Vieninteli mano, mielas mano, negalvok apie nieką. Tu turėjai labai daug galvoti, dabar aš galvosiu už tave! Ir aš pažadu tau, pažadu, kad viskas bus nuostabiai gerai.

– Aš nieko nebijau, Margo, – ūmai atsakė jai meistras, pakėlė galvą ir pasirodė jai toks, koks buvo tuomet, kai kūrė tai, ko niekados nematė, bet aiškiai žinojo, kad taip buvo, – nebijau, nes jau viską patyriau. Aš gąsdintas pergąsdintas, manęs nebegalima išgąsdinti. Bet man gaila tavęs, Margo, štai kur bėda, štai kodėl aš visą laiką kartoju vieną ir tą patį. Atsipeikėk! Kam tau žlugdyti savo gyvenimą su elgeta ir paliegėliu? Grįžk namo! Gailiuosi tavęs, todėl taip kalbu.

– Ak tu, – kratydama susivėlusią galvą, šnibždėjo Margarita, – ak tu, netikėli, nelaimingas žmogau. Vakar aš visą naktį tirtėjau nuoga dėl tavęs, atsisakiau savo prigimties, išmainiau ją į kitą, mėnesių mėnesius kiūtojai tamsioje kamarėlėje ir galvojau tik apie vieną dalyką – apie audrą virš Jeršalaimo, aš visas akis išverkiau, o dabar, kai mus užgriuvo laimė, tu mane veji? Na ką gi, aš išseisiu, išseisiu, bet atsimink, kad tu žiaurus žmogus! Jie nuniokojo tavo sielą!

Graudus švelnumas užliejo meistro širdį, jis nežinia kodėl pravirko, įsikniaubęs Margaritai į plaukus. Jos pirštai virpėdami glostė meistro smilkinius, raudodama ji kuždėjo:

– Gijos, baltos gijos, mano akyse tavo galvą apkrenta sniegas, ak, vargšė kankinio galva! Žiūrėk, kokios tavo akys! Jose – dykuma... O pečiai, naštos slegiami pečiai... Suluošino, suluošino... – jau be sąryšio kalbėjo Margarita, krūpčiodama nuo raudos.

Tuomet meistras nusibraukė ašaras, pakėlė klūpančią Margaritą, atsistojo ir tvirtu balsu tarė:

– Gana! Tu mane sugėdinai. Aš niekada daugiau nepasiduosiu silpnadvasiškumui ir nekalbėsiu daugiau apie tai, būk rami. Žinau, kad mes abu esame aukos psichinės ligos, kurią, galimas daiktas, aš perdaviau tau... Na, ką gi, drauge nešim šią naštą.

Margarita palietė lūpomis meistro ausį ir sušnibždėjo:

– Prisiekiu tau tavo gyvybe, prisiekiu tavo nuspėtu žvaigždininko sūnum, viskas bus gerai.

– Gerai, gerai, – atsiliepė meistras ir nusijuokęs pridūrė: – Žinoma, kai žmonės ligi paskutinio siūlo apiplėšti, kaip kad mudu su tavim, jie pradeda ieškoti antgamtinių jėgų pagalbos! Na, ką gi, sutinku ir aš jos ieškoti.

– Na matai, na matai, dabar tu toks kaip anksčiau, tu juokauji, – atsakė Margarita, – trauk velniai visus tavo mokytus žodžius. Antgamtinės ar neantgamtinės – ar ne tas pats? Aš noriu valgyti.

Ir ji nusitempė meistrą už rankos prie stalo.

– Kažin, ar tie valgiai tučtuojau neprasmeigs skradžiai žemės arba neišskris pro langą? – visai nusiraminęs kalbėjo jis.

– Neišskris!

Tą pačią akimirką pro langelį pasigirdo sniauokrojantis balsas:

– Ramybė jums.

Meistras krūptelėjo, o Margarita, jau pripratusi prie netikėtumų, šūktelėjo:

– Juk tai Azazelas! Ak, kaip džiugu, kaip šaunu! – ir ji, sušnibždėjusi meistrui: – Va matai, matai, kad mūsų nepalieka vienu! – šoko atidaryti durų.

– Bent susisiaustum, – riktelėjo meistras jai pavymui.

– Nuispėjau, – atsiliepė Margarita jau iš koridoriaus.

Ir štai Azazelas jau lankstėsi, sveikinosi su meistru, žybčiojo jam savo žvaira akimi, o Margarita šūkčiojo:

– Ak, kaip smagu! Niekuomet gyvenime taip nesidžiaugiau! Atleiskite, Azazelai, kad aš nuoga!

Azazelas prašė nesijaudinti, sakėsi matęs ne tik nuogų moterų, bet net moterų su visai nudirta oda, mielai atsisėdo prie stalo, prieš tai kertelėn palei krosnį padėjęs kažkokį ryšulį, susuktą į tamsų brokatą.

Margarita įpylė Azazalui konjako, ir šis su malonumu išgėrė. Nenuleisdamas nuo jo akių, meistras pastalėje patyliukais žnaibė sau kairės rankos riešą. Bet žnaibymas negelbėjo. Azazelas neištirpo ore, tiesą sakant, nebuvo nė tokio reikalo. Tas rusvaplaukis mažaūgis žmogelis visai nebuvo baisus, – gal tik tas baltas valkius ant akies, tačiau tokių dalykų būna ir be jokių burtų, gal tik jo apranga ne visai įprasta – kažkokia sutana ar apsiaustas – tačiau, gerai pagalvojus, ir tokių drabužių būna. Konjaką jis irgi gėrė šauniai kaip visi normalūs žmonės, pilnomis taurelėmis, neužkąsdamas. Nuo to konjako meistrui ėmė svaigti galva, jis pagalvojo:

„Ne, Margarita teisi! Aišku, kad priešais mane sėdi velnio pasiuntinys. Juk aš pats visai neseniai, užpraeitą naktį, įrodinėjau Ivanui, kad anas prie Patriarcho tvenkinių tikrai buvo sutikęs šėtoną, o dabar kažkodėl išsigandau šios minties ir pradėjau kažką pliaukšti apie hipnozę ir haliucinacijas. Kokia čia, po velniais, hipnozė!“

Jis atidžiau išžiūrėjo į Azazelą ir pamatė, kad pastarojo akyse slypi kažkoks rūpestis, kažkokia mintis, kurios jis kol kas nesako. „Jis ne šiaip sau atėjo į svečius, jis turi kažkokią užduotį“, – pamanė meistras.

Pastabumas jo neapgavo.

Išlenkęs trečią stikliuką konjako, kuris Azazelo nėmaž neveikė, svečias taip prašneko:

– Jaukus rūsiukas, velniai mane griebtų! Tik štai klausimas: ką veikti tame rūsyje!

– Ir aš tą patį sakau, – nusijuokęs atsiliepė meistras.

– Azazelai, kam jūs užduodat man širdį? – paklausė Margarita. – Kaip nors!

– Ką jūs, ką jūs, – sušuko Azazelas. – Aš visai nenorėčiau užduoti jums širdies. Aš ir pats manau – kaip nors. Beje! Vos nepamiršau, mesiras siunčia jums linkėjimų, taip pat liepė pasakyti, kad kviečia jus į nedidelę iškylą, jeigu, žinoma, jūs panorėsite. Ką jūs į tai pasakysite?

Margarita pastalėje koja bakstelėjo meistrą.

– Su didžiausiu malonumu, – atsakė meistras, stebėdamas Azazelą, o šis vėl prabilo:
– Tikimės, kad ir Margarita Nikolajevna neatsisakys?
– Aš tikrai neatsisakysiu, – tarė Margarita, ir jos koja vėl užkliudė meistro blauzdą.
– Nuostabu! – apsidžiaugė Azazelas. – Mėgstu greitą darbą! Viens, du – ir baigta! Ne taip, kaip anąsyk Aleksandro sodelyje.

– Ak, Azazelai, nepriminkit man! Tuomet buvau kvaila. Beje, manęs negalima labai smerkti –juk ne kasdien pasitaiko susitikti piktąją dvasią!

– Išties, – patvirtino Azazelas, – kasdien susitikti būtų daug maloniau!

– Man ir pačiai patinka greitis, – įsijautusi kalbėjo Margarita, – patinka greitis ir nuogybė... Kaip iš mauzerio – žybt! Ak, kaip jis šaudė, – šūktelėjo Margarita meistriui. – Septyniukė po pagalve, į bet kurią akį! – Margarita apgirta, jos akys žibėjo.

– Ir vėl pamiršau, – riktelėjo Azazelas, plojęs sau per kaktą, – visai nuo koto nusivariau. Juk mesiras siunčia jums dovanų, – jis pasisuko į meistrą, – butelį vyno. Prašom atkreipti dėmesį, tai tas pats vynas, kurį gėrė Judėjos prokuratorius. Falerno vynas.

Savaime aišku, kad tokia retenybė labai sudomino ir Margaritą, ir meistrą. Azazelas iš tamsaus laidotuvių brokato išvyniojo apgliaumėjusį ąsotį. Jie uostė vyną, paskui prisipylė stiklines, žvelgė pro jį į temstantį prieš audrą langą. Regėjo, kaip viskas dažosi kraujo spalva.

– Į Volando sveikatą! – pakėlusi savo stiklinę, sušuko Margarita.

Visi trys palietė stiklines lūpomis ir nugėrė po didelį gurkšnį. Tučtuojau aptemęs prieš audrą pasaulis ėmė gesti meistro akyse, jam užėmė kvapą, jis pajuto, kad ateina galas. Meistras dar spėjo pamatyti, kaip mirtinai išblyškusi Margarita bejėgiškai ištiesė į jį rankas, sukniubo ant stalo, paskui susmuko ant grindų.

– Žudikas, – dar spėjo šūktelėti meistras. Jis mėgino sugriebti gulintį ant stalo peilį ir smogti Azazelui, bet ranka bejėgiškai nuslydo staltiese, visas rūsys nusidažė juoda spalva, o paskui visai išnyko. Jis nugriuvo aukštiekninkas, ir griūdamas prasiskėlė smilkinį į rašomojo stalo kampą.

Kai nunuodytieji nutilo, Azazelas šokosi veikti. Pirmiausiai jis išlėkė pro langą ir po kelių sekundžių buvo name, kuriame gyveno Margarita Nikolajevna. Visuomet kruopščiai ir tiksliai savo pareigas atliekantis Azazelas norėjo pasitikrinti, ar viskas padaryta kaip reikiant. Viskas vyko kaip pridera. Azazelas pamatė, kaip grįžtančio vyro laukianti paniurusi moteris išėjo iš savo miegamojo, ūmai išblyško, stvėrėsi už širdies ir, bejėgiškai riktelėjusi:

– Nataša! Kas nors... čionai! – susmuko svetainėje ant grindų, nepriėjusi iki kabineto.

– Tvarka, – tarė Azazelas. Po akimirksnio jis jau stovėjo šalia parbloktų meilužių. Margarita gulėjo, įsikniaubusi veidu į kilimėlį. Savo geležinėmis rankomis Azazelas apvertė ją tarsi lėlę veidu aukštyn ir įbedė į ją žvilgsnį. Beregint nunuodytos moters veidas ėmė mainytis. Net artėjančios audros prietemoje buvo matyti, kaip dingsta jos laikinas raganos žvairumas, kaip švelnėja žiaurūs pasiutėlės bruožai. Numirėlės veidas nušvito, išsišiepę plėšrūnės nasrai pavirto paprasčiausia kančios perkreipta moters burna. Tuomet Azazelas pražiodė jos baltus dantis ir įlašino gerklėn keletą lašų to paties vyno, kuriuo ją buvo nunuodijęs. Margarita atsiduso, pati, be Azazelo pagalbos, ėmė keltis, atsisėdo ir silpnu balsu paklausė:

– Už ką, Azazelai, už ką? Ką jūs man padarėte?

Ji pamatė gulintį meistrą, krūptelėjo ir sušnibždėjo:

– Šito nesitikėjau... žmogžudys!

– Taigi ne, ne, – atsakė Azazelas, – tuojau jis atsikels. Ak, kodėl jūs tokia nervinga! Margarita iškart juo patikėjo, toks įtaigus buvo rusvaplaukio demono balsas. Ji pašoko stipri ir žvali ir padėjo girdyti vynu gulintį. Atsimerkęs šis niauriai dėbtelėjo ir neapykantos kupinu balsu pakartojo paskutinį savo žodį:

– Žudikas...

– Ak! Už gerą darbą visuomet atsilyginama įžeidimu, – atsakė Azazelas. – Nejau jūs akli? Greičiau praregėkite!

Tuomet meistras pakilo, apsidairė aplink guviomis ir šviesiomis akimis ir paklausė:

– Ką reiškia šis naujas būvis?

– Jis reiškia, – atsakė Azazelas, – kad jums metas. Girdite jau dunda audra? Temsta. Žirgai kasa žemę, krūpsi mažas sodelis. Atsisveikinkit su rūsiu, atsisveikinkit kuo greičiau.

– Suprantu, – tarė meistras dairydamasis, – jūs mus nužudėte, mes mirę. Ak, kaip išmintinga! Pačiu laiku! Dabar aš viską supratau.

– Atleiskite, meldžiamasis, – atsakė Azazelas, – ką aš girdžiu? Juk jūsų draugė vadina jus meistru, juk jūs mąstote, kaipgi tad galite būti miręs? Nejaugi tam, kad jaustumėtės esąs gyvas, jums būtinai reikia tupėti rūsyje, apsirengus marškiniais ir ligoninės kelnėmis? Juokinga!

– Supratau viską, ką jūs pasakėte, – šūktelėjo meistras, – daugiau nebereikia! Jūs teisus, tūkstantį kartų teisus!

– Didysis Volandas! – pritarė jam Margarita, – Didysis Volandas! Jis sugalvojo kur kas geriau negu aš. Tikrai romaną, romaną, – šaukė ji meistru, – romaną pasiimk, kad ir kur skristum!

– Nereikia, – atsakė meistras, – aš prisimenu jį atmintinai.

– Bet tu nepamirši nė žodžio... nė žodžio? – klausinėjo Margarita, glausdamasi prie mylimojo ir šluostydama jam kraują nuo smilkinio.

– Nesirūpink! Aš jau nieko ir niekados nepamiršiu, – atsakė šis.

– Tuomet ugnis! – šūktelėjo Azazelas. – Ugnis, nuo kurios viskas prasidėjo ir kuria mes viską užbaigiame!

– Ugnis! – siaubingai suklykė Margarita. Pokštelėjo pusrūsio langelis, vėjas nubloškė į šalį užuolaidą. Danguje pasigirdo smagus ir trumpas grumėjimas. Azazelas įkišo ranką su ilgais nagais į krosnį, ištraukė rūkstantį nuodėgulį ir padegė staltiesę ant stalo. Paskui padegė šūsnį senų laikraščių ant sofos, paskui rankraščius ir užuolaidą.

Meistras, jau svaiginamas būsimo šuoliavimo, čiupo nuo lentynos kažkokią knygą, pašiausė jos lapus, metė ant degančios staltiesės, ir knyga plykstelėjo smagia ugnimi.

– Dek, dek, praėjęs gyvenime!

– Dekite, kančios! – šaukė Margarita.

Kambaryje jau plazdėjo purpurinės liepsnos, ir visas trejetas kartu su dūmais išvirto pro duris, užbėgo akmeniniais laiptukais į viršų ir atsidūrė kiemelyje. Pirmiausiai jie išvydo sėdinčią ant žemės namo savininko virėją; šalia gulėjo pabirusios bulvės ir keli ryšeliai svogūnų. Virėjos būsena buvo suprantama. Trys juodi žirgai šnarpstė palei daržinėlą, krūpčiojo, fontanais drabstė žemes. Margarita pirma šoko į balną, paskui ją – Azazelas; o galų gale – meistras. Virėja suvaitojusi taisėsi kelti ranką ir peržegnoti juos, bet Azazelas grėsmingai suriko nuo žirgo:

– Ranką nupjausiu!

Jis sušvilpė, ir žirgai, laužydami liepų šakas, pakilo ir įsirėžė į pažemę slenkantį juodą debesį. Tučtuojau pro rūsio langelį išsiveržė dūmai. Apačioje pasigirdo silpnas ir gailus virėjos riksmas:

– Degam!..

Žirgai jau lėkė virš Maskvos stogų.

– Aš noriu atsisveikinti su miestu, – šūktelėjo meistras Azazelui, jojančiam priekyje. Perkūnija nustelbė frazės pabaigą. Azazelas linktelėjo galva ir paleido savo žirgą šuoliais. Į juos dideliu greičiu lėkė debesis, dar nepratrūkęs lietum.

Jie skrido virš bulvarų, matė, kaip žmonių figūrėlės sprunka į šalis, slepiasi nuo lietaus. Krito pirmieji lašai. Jie praskrido virš dūmų – tiek teliko iš Gribojedovo. Jie praskrido viršum miesto, kurį jau globė tamsa. Virš jų žybčiojo žaibai. Paskui vietoj stogų pasirodė žaluma. Tik tada kliūstelėjo lietus, paversdamas skrendančius trim milžiniškais vandens burbulais.

Margarita jau buvo patyrusi skrydžio jausmą, o meistras – ne, todėl jis nustebo, kad jie taip greitai pasiekė tikslą, atkako pas žmogų, su kuriuo jis dar norėjo atsisveikinti, nes daugiau neturėjo su kuo. Pro lietaus šydą jis išsyk atpažino Stravinskio klinikos pastatą, upę ir labai nuodugniai išžvalgytą šilą kitame krante. Jie nusileido giraitės laukymėje, netoli nuo klinikos.

– Aš jūsų čia palauksiu, – šūktelėjo Azazelas, susidėjęs rankas ant krūtinės, čia išnirdamas žaibų šviesoje, čia vėl dingdamas pilkoje migloje, – paskubėkit.

Meistras ir Margarita nušoko nuo žirgų ir nuskrido, šmėsčiodami lyg šešėliai, per klinikos sodą. Dar po akimirkos meistras įprastu judesiu atstūmė groteles, skiriančias kambarį Nr. 117 nuo balkono, Margarita sekė jam iš paskos. Nematomi, niekieno nepastebėti, jie įėjo pas Ivanušką, griaudžiant ir stūgaujant audrai. Meistras sustojo prie lovos.

Ivanuška gulėjo nekrusteldamas, kaip ir tuomet, kai pirmą kartą regėjo audrą šiuose atilsio namuose. Tačiau jis neverkė kaip anąsyk. Gerai išžiūrėjęs į tamsų siluetą, įsmukusį vidun iš balkono, jis atsistojo, ištiesė rankas ir džiugiai tarė:

– A, tai jūs! O aš jūsų vis laikiu, laikiu. Štai ir jūs, kaimyne.

Meistras atsakė:

– Čia aš! Bet apgailestauju, kad nebegalėsiu būti jūsų kaimynas. Aš išskrendu visiems laikams ir atėjau pas jus tik atsisveikinti.

– Aš tai žinojau, nujaučiau, – tyliai tarė Ivanas ir paklausė:– Jūs susitikote jį?

– Taip, – atsakė meistras, – aš atėjau atsisveikinti, nes jūs buvote vienintelis žmogus, su kuriuo aš paskutiniu metu kalbėjausi.

Ivanuška nušvito ir tarė:

– Gerai, kad užsukote čionai. Aš juk savo žodį ištesėsiu, eilėraščių daugiau neberašysiu. Mane dabar kiti dalykai domina, – Ivanuška nusišypsojo ir pamišėlio akimis pažvelgė, kažkur pro meistro petį, – aš ką kita noriu parašyti. Žinote, čia gulėdamas aš daug ką supratau.

Meistrą sujaudino šie žodžiai, jis prisėdo ant Ivanuškos lovos krašto ir prašneko:

– Ir puiku, puiku. Jūs parašysite tęsinį apie jį!

Ivanuškos akys sužibo.

– O jūs pats neberašysite? – čia jis panarino galvą ir susimąstęs pridūrė: – Tiesa... Ką aš čia kalbu, – Ivanuška dėbtelėjo į grindis, bailiai apsižvalgė.

– Taip, – tarė meistras, ir jo balsas Ivanušcai pasirodė nepažįstamas ir duslus, – aš apie jį neberašysiu. Aš būsiu užsiėmęs kitais darbais.

Audros šniokštesį perskrodė tolimas švilpimas.

– Girdite? – paklausė meistras.

– Audra šniokščia...

– Ne, tai mane kviečia, man metas, – paaiškino meistras ir atsikėlė nuo lovos.

– Palaukite! Dar vienas klausimas, – paprašė Ivanas, – ar suradote ją? Ar ji liko jums ištikima?

– Štai ji, – atsakė meistras ir parodė į sieną. Nuo baltos sienos atsiskyrė tamsi Margarita ir priėjo prie lovos. Ji žvelgė į gulintį jaunuolį, ir jos akys buvo kupinos sielvarto.

– Vargšas, vargšas, – be garso sušnibždėjo Margarita ir pasilenkė prie lovos.

– Kokia graži, – be pavydo, bet liūdnai, su kažkokiu tyliu gauduliu pratarė Ivanas, – mat kaip puikiai susiklostė jūsų likimas. O man ne taip, – jis pagalvojo, paskui susimąstęs pridūrė: – Beje, o gal ir taip...

– Taip, taip, – sušnibždėjo Margarita ir pasilenkė prie pat gulinčiojo, – va pabučiuosiu jus į kaktą, ir viskas bus kaip pridera... patikėkit manimi, aš jau visko mačiusi, viską žinau.

Gulintis jaunuolis apkabino jos kaklą, o jinai jį pabučiavo.

– Sudie, mokiny, – vos girdimu balsu pasakė meistras ir ėmė tirpti ore. Jis dingo, drauge su juo dingo ir Margarita. Balkono grotelės užsivėrė.

Ivanuška apėmė nerimas. Jis atsisėdo lovoje, išgąstingai apsižvalgė, net suvaitojo, ėmė šnekėtis pats su savim, atsikėlė. Audra vis smarkėjo ir, matyt, sudrumstė jo sielą. Jaudino jį ir skubūs žingsniai, duslūs balsai už durų, staiga pasiekę prie nuolatinės tylos jau pripratusią jo klausą. Nervindamasis ir krūpčiodamas jis pašaukė:

– Praskovja Fiodorovna!

Praskovja Fiodorovna jau įžengė į kambarį, susirūpinusiu žvilgsniu klausiamai žiūrėdama į Ivanušką.

– Kas? Kas nutiko? – paklausė ji. – Audra gąsdina? Na, nieko, nieko... Tuoju jums padėsime. Tuoju pakviesiu daktarą.

– Ne, Praskovja Fiodorovna, nereikia kviesti daktaro, – tarė Ivanuška, neramiai žvelgdamas ne į Praskovją Fiodorovną, o į sieną, – man nieko baisaus neatsitiko. Jūs nebijokite, aš jau atgavau nuovoką. Verčiau pasakykite, – nuoširdžiai paprašė Ivanas, – kas ten dabar atsitiko šalia, šimtas aštuonioliktame kambaryje?

– Aštuonioliktame? – pasitiksline Praskovja Fiodorovna, ir jos akys ėmė lakstyti į šalis, – ogi nieko ten neatsitiko.

Bet jos balsas skambėjo dirbtinai, Ivanušką tai tučtuojau pastebėjo ir tarė:

– Et, Praskovja Fiodorovna! Jūs tokia atviraširdė moteris... Manote, siautėt pradėsiu? Ne, Praskovja Fiodorovna, aš nesiautėsiu. Verčiau pasakykite teisybę. Aš juk per sieną viską jaučiu.

– Pasimirė ką tik jūsų kaimynas, – sušnibždėjo atviraširdė geroji Praskovja Fiodorovna, neatsispyrusi prašymui, ir, apšviesta žaibo, su baime pažvelgė į Ivanušką. Tačiau Ivanušcai nieko baisaus neatsitiko. Jis tik reikšmingai pakėlė pirštą ir tarė:

– Taip ir maniau! Praskovja Fiodorovna, tikėkit manimi – šiuo metu mieste mirė dar vienas žmogus. Aš net žinau kas... – čia Ivanušką paslaptinai šyptelėjo. – Moteris.

VOROBJOVO KALNUOSE

Audros neliko nė ženklo, danguje, it arka apgaubusi visą Maskvą, švietė margaspalvė vaivorykštė, semdama vandenį iš Maskvos upės. Aukštai ant kalvos progumoje tarp dviejų giraičių dūlavo trys tamsūs siluetai. Volandas, Korovjovas ir Begemotas sėdėjo balnuose ant juodų žirgų, žvelgdami į kitapus upės išsidriekusį miestą, kur lūžinėjantys saulės atspindžiai žaižaravo tūkstančiuose langų, atsuktų į vakarus, į žaislinius Devičės vienuolyno bokštus.

Danguje pasigirdo šniokštimas. Azazelas juodu apsiaustu ir įkandin jo skridę meistras ir Margarita sykiu nusileido šalia lūkuriuojančios trijulės.

– Teko jus sutrukdyti, Margarita Nikolajevna ir meistre, – prašneko Volandas, truputį patylėjęs, – bet jūs negalėsite manim skųstis. Nemanau, kad jūs gailėsitės. Na, ką gi, – kreipėsi jis į meistrą, – atsisveikinkite su miestu. Mums metas, – Volandas ištiesė ilga juoda pirštine apmautą ranką ton pusėn, kur aibė saulių anapus upės lydė stiklus, kur virš tų saulių slūgsojo migla ir dūmai, kur garavo per dieną įkaitęs miestas.

Meistras šoko iš balno ir, palikęs raitelius, nubėgo prie skardžio. Juodas apsiaustas vilkosi žeme. Meistras žvelgė į miestą. Pirmą akimirką širdį suspaudė liūdesys, tačiau netrukus tas liūdesys virto saldžia nerimastim, čigonišku valkatos jauduliu.

– Visiems laikams! Sunku tatau net suvokti! – sušnibždėjo meistras, laižydamasis sausas, suskirdusias lūpas. Jis visas sukluso ir ėmė tyrinėti savąją širdį. Jam pasirodė, kad susijaudinimas virto į baisią kruviną nuoskaudą. Bet toji nuoskauda nebuvo patvari, ji išnyko, ją kažkodėl pakeitė išdidus abejingumas, o abejingumą – nuolatinės ramybės nuojauta.

Būrelis raitelių tylomis laukė meistro. Raiteliai žiūrėjo, kaip juoda aukšta figūra gestikuliuoja ant pačios skardžio atbrailos, čia pakelia galvą, lyg mėgindama žvilgsniu perskristi visą miestą ir pasižiūrėti kas ten, už jo ribų, čia nusvarina galvą, lyg tyrinėdama ištryptą skurdžią žolę po kojomis.

Tylą sudrumstė nuobodulio kamuojamas Begemotas.

– Metre, leiskite man prieš kelionę, – prašneko jis, – švilptelėti atsisveikinant.

– Tu gali išgąsdinti damą, – atsakė Volandas, – beje, nepamiršk, kad tavo šiandieniniai paikiojimai baigėsi.

– Ak ne, ne, mesire, – atsiliepė Margarita, įsisprendusi į šonus, sėdėdama balne it amazonė su nuleistu ligi žemės smailėjančiu šleifu, – leiskite jam, tegu švilpteli. Prieš kelionę mane apėmė liūdesys. Ar ne tiesa, mesire, juk liūdėti natūralu net tada, kai žmogus žino, kad kelio gale jo laukia laimė? Tegu palinksmina mus, nes bijau, kad viskas baigsis ašaromis ir nuotaika prieš kelionę bus sugadinta!

Volandas linktelėjo Begemotui, šis išsyk pagyvėjo, nušoko ant žemės, susikišo į burną pirštus, išpūtė žandus ir sušvilpė. Margaritai suspengė ausyse. Jos žirgas šoko piestu, giraitėje nuo medžių pabiro sausos šakos, pakilo visas pulkas varnų ir žvirblių, dulkių stulpas nuskrido link upės, garlaivėlyje, kuris tuo metu slinko pro prieplauką, keliems keleiviams nulėkė į vandenį kepurės.

Meistras krūptelėjo, tačiau neatsisuko, ėmė dar smarkiau gestikuliuoti, keldamas ranką į dangų, tarsi grasindamas miestui.

Begemotas su pasididžiavimu apsidairė.

– Nesiginčysiu, švilptelėta, – atlaidžiai tarė Korovjovas, – tikrai švilptelėta, tačiau, vertinant objektyviai, švilptelėta tik vidutiniškai!

– Aš juk ne regentas, – išsikeidęs oriai atsakė Begemotas ir netikėtai pamerkę akį Margaritai.

– O gal ir man pabandyti, prisimenant senus laikus, – tarė Korovjovas, pasitrynė rankas, papūtė į pirštus.

– Tu man žiūrėk, – pasigirdo nuo žirgo rūstus Volando balsas, – kad nebūtų aukų!

– Mesire, patikėkit, – atsiliepė Korovjovas ir prisidėjo ranką prie širdies, – aš tik juokais... – ūmai jis ištįso, lyg būtų buvęs guminis, iš dešinės rankos pirštų sumezgė kažkokią painią figūrą, ėmė suktis kaip sraigta, o paskui, smarkiai įsisukęs, sušvilpė.

To švilpesio Margarita neišgirdo, bet jinai jį išvydo tą akimirką, kai sykiu su karštakrauju savo žirgu buvo nublokšta maždaug dešimtį sieksnių į šoną. Šalimais nugriuvo su visomis šaknimis išrautas ažuolas, ligi pat upės supleišėjo žemė. Milžiniškas kranto luitas su prieplauka ir restoranu nuvirto į upę. Vanduo upėje užvirė, aukštin liuoktelėjusi banga išmetė į priešingą slėnų žaliuojantį krantą garlaivėlį su sveikutėliais keleiviais. Prie šnarpsčiančio Margaritos žirgo kojų nukrito kuosa, užmušta Fagoto švilptelėjimo.

Tas švilptelėjimas išgąsdino meistrą. Jis griebėsi už galvos ir pasileido bėgti link būrelio laukiančių palydovų.

– Na, ką gi, – nuo savo žirgo aukštumos kreipėsi į jį Volandas, – visos sąskaitos apmokėtos? Atsisveikinimas baigtas?

– Taip, baigtas, – atsakė meistras ir aprimęs drąsiai ir tiesiai pažvelgė Volandui į veidą. Ir tuomet lyg skardus trimitas kalnais nusirito baisus Volando balsas:

– Metas!!! – ir šaižus Begemoto juokas ir švilpesys. Žirgai šoko iš vietos, raiteliai pakilo aukštin ir nušuoliavo. Margarita jautė, kaip pašėlęs jos žirgas kramto ir tampo žąslus. Volando apsiaustas iškilo virš visos kavalkados, tas apsiaustas pradėjo dengti vakarėjančią dangaus skliautą. Kai juodoji skraistė akimirksnį nuslydo į šalį, Margarita jodama atsigręžė ir išvydo, kad užpakaly nebėra ne tik margaspalvių bokštelių, virš kurių skraidė aeroplanas, bet seniai dingęs jau ir pats miestas, kuris prasmego į žemę, apsigaubė miglomis.

XXXII skyrius

ATLEIDIMAS IR AMŽINAS PRIEGLOBSTIS

O dievai, dievai! Kokia liūdna vakaro žemė! Kokios slėpiningos ūkanos tvyro virš raistų. Kas klaidžiojo po šias ūkanas, kas daug kentėjo prieš mirtį, kas skrido virš šitos žemės su nepakeliama našta ant pečių, tas žino tatai. Tatai žino pavargęs. Be jokio gailesčio palieka jis žemės ūkanas, jos raistus ir upes, lengva širdim atsiduoda jis į mirties rankas, žinodamas, kad tik ji viena...

Net stebuklingi juodieji žirgai pavargo, nešė savo raitelius lėtai, ir naktis ėmė lipti jiems ant kulnų. Už nugaros jausdamas jos alsavimą, pritilo net nenuorama Begemotas ir, nagais įsikibęs į balną, lėkė rimtas ir tylus, išskleidęs savo papurusią uodegą.

Naktis klostė juoda skara miškus ir pievas, naktis kažkur apačioje žiebė liūdnuos žiburėlius, neberekalinguos, nebedominančius nei Margaritos, nei meistro, svetimus žiburėlius. Naktis lenkė kavalkadą, leidosi ant jos iš viršaus, barstė po liūdinčią dangų baltas žvaigždžių dėmelės.

Naktis tirštėjo, skrido šalia, stvarstė ir plėšė apsiaustus nuo raitelių pečių, atskleisdama apgaulę po apgaulės. Ir kai žvarbaus vėjo gairinama Margarita atsimerkdavo, ji matydavo, kaip keičiasi visų skrajūnų išvaizda. O kai iš už miško ėmė kilti purpurinis pilnas mėnulis, visos apgaulės išnyko, nupuolė į raistus, ūkanose paskendo nepatvarūs burtų drabužiai.

Vargu ar kas nors, pažvelgęs į raitelį, skridusį šalia Volando, meistro draugės dešinėje, būtų atpažinęs Korovjovą–Fagotą, apsišaukėlį vertėją, neva talkinantį paslaptį ir be jokių vertimų išsiverčiančiam konsultantui. Vietoje to, kuris nudriskusiais cirko drabužiais paliko Vorobjovo kalnus kaip Korovjovą–Fagotą, dabar šuoliavo tamsiai violetinis riteris niūriu, niekuomet nesišypsančiu veidu, o jo rankose tyliai skimbčiojo auksinė pavadžio grandinė. Jis nuleido smakrą ant krūtinės, nežiūrėjo į mėnulį, nesidomėjo žeme, jis mąstė sau kažką, skrisdamas greta Volando.

– Kodėl jis taip pasikeitė? – švilpiančiam vėjui, tyliai paklausė Margarita Volandą.

– Šis riteris kažkada netikusiai pajuokavo, – atsakė Volandas, atsukęs į Margaritą veidą su ramiai tviskančia akimi, – kalambūras, kurį jis sukūrė, kalbėdamas apie tamsą ir šviesą, buvo nelabai vykęs. Ir riteriui teko pajuokauti truputį ilgiau ir smarkiau, negu jis ketino. Bet šiandien tokia naktis, kai suvedamos sąskaitos. Riteris savo sąskaitą apmokėjo ir uždarė!

Naktis nuplėšė ir papurusią Begemoto uodegą, nudrėskė kailį ir išmėtė kuokštais po raistus. Tasai, kuris buvo katinu, linksminusiu tamsos kunigaikštį, dabar virto liesučiu jaunikačiu, demonu, pažu, geriausiu visų laikų juokdariu. Dabar aprimo ir jis, skrido be garso, atstatęs savo jauną veidą mėnulio šviesai.

Pačiame pakraštyje, tviskėdamas plieno šarvais, skrido Azazelas. Mėnulis pakeitė ir jo veidą. Dingo atgrasi šlykščioji iltis, žvairumas pasirodė esąs netikras. Abi Azazelo akys buvo vienodos, tuščios ir juodos, o veidas išbalęs ir šaltas. Dabar Azazelas atgavo savo tikrąją išvaizdą, tai buvo dykumų demonas, demonas–žudikas.

Savęs Margarita matyti negalėjo, bet ji puikiai matė, kaip pasikeitė meistras. Jo plaukai dabar bolavo mėnesienoje, supinti į ilgą kasą, kuri plaikstėsi vėjyje. Kai vėjas nublokšdavo į šalį apsiausto skvernus, Margarita ant jo botfortų regėdavo čia užgęstančias, čia vėl sušvintančias pentinų žvaigždutes. Kaip ir jaunasias demonas, meistras skrido, nenuleisdamas akių nuo mėnulio, tačiau šypsojosi jam tarsi geram ir mylimam draugui ir, kaip buvo įpratęs kambariulyje Nr. 118, kažką murmėjo sau po nosim.

Pagaliau Volandas irgi skrido atgavęs tikrąją išvaizdą. Margarita nebūtų galėjusi pasakyti, iš ko padarytas jo žirgo pavadis, ji manė, kad tikriausiai iš mėnesienos gijų, o pats žirgas – tikrai tamsos luitas, o žirgo karčiai – debesis, o raitelio pentinai – baltos žvaigždžių dėmės.

Ilgai jie skrido tylėdami, kol ir pats kraštovaizdis ėmė keistis apačioje. Žemės tamsybėse nuskendo liūdnieji miškai, nusinesdami su savim ir blyškiuosius upių ašmenis. Apačioje pasirodė blausiai švytintys rieduliai, o tarp jų sujuodavo tarpekliai, į kuriuos nebeprasiskverbė mėnesiena.

Volandas nutupdė savo žirgą akmenuotoje ir nykioje plokščioje viršūnėje, ir dabar raiteliai jojo žingine, klausydamiesi, kaip po žirgų pasagomis grikši titnago akmenukai.

Mėnesiena buvo užliejusi aikštelę ryškia žalia spalva, ir veikiai Margarita šioje dykynėje įžiūrėjo krėslė sėdinčią baltą žmogaus figūrą. Galimas daiktas, kad sėdintysis buvo kurčias arba pernelyg nugrimzdęs į savo mintis. Jis negirdėjo, kaip po žirgų kojom dreba akmenuota žemė, ir raiteliai, jo nesutrikdę, prijojo visai arti.

Mėnulis gerai talkino Margaritai, jis spigino skaisčiau nei bet koks elektros žibintas, ir Margarita matė, kad sėdintysis, kurio akys atrodė it neregio, kartkartėmis trinas rankas ir tomis neregio akimis žiūri į mėnulio diską. Dabar Margarita jau matė, kad šalia sunkaus akmeninio krėslė, mėnesienoje blyksinčio kažkokiomis kibirkštėlėmis, guli didelis tamsus smailiaausis šuo ir taip pat kaip jo šeimininkas neramiai žvelgia į mėnulį.

Prie sėdinčio kojų mėtosi sudaužyto ašočio šukės ir telkšo nedžiūšianti tamsiai raudona bala.

Raiteliai sustabdė žirgus.

– Jūsų romanas perskaitytas, – tarė Volandas, atsisukęs į meistrą, – ir buvo pasakyta tik tiek, kad jis, deja, nebaigtas. Taigi man kilo noras parodyti jums romano herojų. Beveik du tūkstančius metų jis sėdi šioje aikštelėje ir miega, tačiau, stojus mėnulio pilnačiai, kaip matote, jį kankina nemiga. Ji kamuoja ne tik jį, bet ir jo ištikimą sargybinių. Jei bailumas tikrai pati didžiausia yda, tai šuo, ko gero, dėl jo nekaltas. Drąsusis šuo bijojo vienintelio dalyko – audros. Na, ką gi, tas, kuris myli, turi kęsti drauge savo mylimojo lemtį.

– Ką jis kalba? – paklausė Margarita, ir visai ramiai jos veide šmėstelėjo užuojautos šešėlis.

– Jis kalba, – pasigirdo Volando balsas, – visada vieną ir tą patį, jis sako, kad ir mėnesienoje jam nėra ramybės ir kad jo pareigos blogos. Taip jis visada kalba, kai nemiega, o miegodamas mato vieną ir tą patį reginį – mėnesienos taką, ir nori eiti tuo taku, ir kalbėtis su suimtuojų Ha–Nocri, nes, kaip jis tvirtina, jis kažko nepasakė jam anuomet, labai seniai, keturioliktą pavasario mėnesio nisanos dieną. Deja, tuo taku žengti jam kažkodėl nesiseka, o pas jį irgi niekas neateina. Taigi jam nėra kas daryti, tenka kalbėtis pačiam su savim. Beje, įvairumo dėlei, kalbėdamas apie mėnulį, jis neretai priduria, kad labiausiai už viską nekenčia savo nemirtingumo ir negirdėtos šlovės. Jis tvirtina, kad mielai apsiikeistų likimais su nudriskusiu valkata Leviu Matu.

– Ar ne pernelyg didelė bausmė – dvylika tūkstančių mėnesių už kadaise buvusią vieną? – paklausė Margarita.

– Kartojasi istorija su Fridą? – tarė Volandas. – Nesijaudinkite, Margarita. Visur bus teisybė, taip sutvarkytas pasaulis.

– Paleiskite jį, – staiga šaižiu balsu riktelėjo Margarita taip, kaip rėkė tuomet, kai buvo ragana, ir to riksmo išjudintas kalnuose atskilo akmuo ir nudardėjo atbrailomis į bedugnę, dundėjimu drebindamas kalnus. Tačiau Margarita nesuprato, kas sukėlė dundesį – krintantis akmuo ar šėtoniškas juo kas. Šiaip ar taip, Volandas juokėsi, žiūrėdamas į Margaritą, ir kalbėjo:

– Nereikia kalnuose šūkauti, jis vis tiek pripratęs prie kalnų griūčių, jo tatau nebejaudina. Jums nereikia prašyti, Margarita, nes jam atleidimo jau paprašė tasai, su kuriuo jis taip trokšta pasikalbėti, – čia Volandas vėl atsigrėžė į meistrą ir tarė: – Na ką gi, dabar galite baigti savo romaną viena fraze!

Ramiai stovėjęs ir žvelgęs į sėdintį prokuratorių meistras, rodė, tik to ir laukė. Jis sudėjo rupu delnus ir sušuko taip garsiai, kad aidas sudrebino nykius ir nuogus kalnus:

– Tu laisvas! Laisvas! Jis tavęs laukia!

Kalnai pavertė meistro balsą griausmu, ir nuo to griausmo patys sugriuvo. Dundėdamos nuvirto prakeiktosios uolų sienos. Liko tiktai aikštelė su akmeniniu krėslu. Ties juoda praraja, į kurią nugarmėjo uolos, sušvito neapbrėpiamas miestas su aukštai iškilusiais tviskančiais stabais, kurių neužgožė suvešėjęs per tūkstančius šitų mėnesėtų naktų sodas. Tiesiai į tą sodą nusileido prokuratoriaus išsvajotasis mėnesienos takas, ir pirmas taku pasileido smailiausias šuo. Žmogus, užsimetęs baltą apsiaustą raudonu kaip kraujas pamušalu, pakilo iš krėslu ir kažką suriko trūkčiojančiu kимиu balsu. Nebuvo įmanoma suprasti, ar jis verkia, ar juokiasi, ir ką jis rėkia. Jis puolė bėgti mėnesienos taku paskui savo ištikimąjį sargą.

– Man joti paskui jį? – nerimastingai paklausė meistras, trūktelėjęs pavadi.

– Ne, – atsakė Volandas, – kam vytiš tai, kas jau baigta?

– Vadinasi, tenai? – paklausė meistras, atsigręžė ir mostelėjo atgal, kur toli užnugaryje išaugo neseniai paliktas miestas su žaisliniais vienuolynų bokšteliais, su saulės purslais stikluose.

– Irgi ne, – atsakė Volandas, ir jo sodrus balsas nusroveno viršum uolų. – Romantiškas meistre! Tasai, kurį taip trokšta pamatyti jūsų išgalvotas ir ką tik jūsų paties išlaisvintas herojus, perskaitė jūsų romaną, – čia Volandas atsisuko į Margaritą: – Margarita Nikolajevna! Tikiu, kad jūs stengėtės sugalvoti meistrui pačią puikiausią ateitį, tačiau ateitis, kurią jums siūlau aš ir kurios jums – taip, taip, jums – prašė Jėšua, – dar geresnė. Palikite juos dviese, – kalbėjo Volandas, pasilenkęs prie meistro ir rodydamas įkandin nubėgusio prokuratoriaus, – netrukdykime jiems. Galbūt jie dar ir ras bendrą kalbą.

Volandas mostelėjo ranką Jeršalaimo pusėn, ir miestas užgeso.

– Na, o tenai, – Volandas parodė į užnugarį, – ką jums veikti rūšy? – akimoju užgeso saulė stikluose. – Kam? – įtaigiu ir maloniu balsu toliau kalbėjo Volandas. –

Romantiškasis meistre, nejaugi jūs nenorite dienomis vaikštinėti su savo drauge po žydinčiom vyšniom, o vakarais klausyti Šuberto muzikos? Nejau jums nebus malonu rašyti žąsies plunksna žvakių šviesoje? Nejau jūs nenorit kaip Faustas tūnot prie retortų ir viltis, kad pavyks sukurti naują homunkulą? Tenai, tenai. Ten jūsų jau laukia namai ir senas tarnas, žvakės jau dega, jos greitai užges, nes netrukus jūs sutiksime aušrą. Štai šiuo keliu, meistre, štai šiuo. Likit sveiki! Man metas.

– Likit sveiki! – vienu balsu suriko Volandui Margarita ir meistras. Tuomet juodasis Volandas, nežiūrėdamas jokio kelio, šoko į tarpekį, o jam pavymui su triukšmu nugarmėjo jo svita. Aplinkui neliko nei uolų, nei aikštelės, nei mėnesienos tako, nei Jeršalaimo. Pražuvo ir juodieji žirgai. Meistras ir Margarita išvydo žadėtąją aušrą. Aušti pradėjo akimoju, išsyk po mėnesėto vidurnakčio. Nuberti rytmečio spindulių, meistras su savo drauge ėjo per samanotą akmeninį tiltuką. Perkirtę upelį, ištikimieji įsimylėjęliai patraukė smėlėtu keliu.

– Klausykis tylos, – kalbėjo meistrui Margarita, ir smėlis gurgždėjo po jos basomis kojomis, – klausykis ir mėgaukis tuo, ko tau neteko patirti gyvenime – tyla. Antai priekyje amžinieji tavo namai, kuriais esi apdovanotas. Jau matau Venecijos stiklo langą ir sienas apraizgiusias vynuoges. Štai namai, tavo amžinieji namai. Žinau, vakarais čia tave lankys tie, kuriuos tu myli, kuriais tu domiesi ir kurie tavęs netrikdys. Jie tau gros, jie tau dainuos, tu pamatysi, kaip jauku kambary, degant žvakėms. Kas vakarą tu užmigsi, užsidėjęs savo nutrintą ir amžiną kepuraitę, užmigsi su šypsena lūpose. Miegas tave atgaivins, tavo mintys taps išmintingos. O manęs tu nebeįstengsi išvyti. Aš saugosiu tavo miegą.

Taip kalbėjo Margarita, žingsniuodama šalia meistro link amžinųjų namų, o meistriui atrodė, kad Margaritos žodžiai čiurlena kaip tas upelis, kurį jie ką tik perkirto, ir neramūs atsiminimai, ligi šiol lyg adatom varste meistro galvą, ėmė blėsti. Kažkas išlaisvino meistrą, kaip ką tik jis pats išlaisvino savo sukurtą herojų. Tas herojus prasmego bedugnėn. Negrįžtamai pasitraukė, sekmadienio naktį gavęs atleidimą, karaliaus–žvaigždininko sūnus, žiaurus penktasis Judėjos prokuratorius raitelis Poncijus Pilotas.

EPILOGAS...

Bet vis dėlto kaip vėliau klostėsi įvykiai Maskvoje, kai šeštadienio vakarą, leidžiantis saulei, Volandas paliko sostinę, su visa savo svita pakilęs nuo Vorobjovo kalnų?

Nėra ko kalbėti apie tai, kad po visą Maskvą ilgai klaidžiojo neįtikėtiniausių gaudų viesulas, gana greitai pasiekęs net tolimus nuošaliausius provincijos kampelius. Tuos gaudus bjauru net kartoti.

Šių teisingų eilučių autorius, važiuodamas į Feodosiją, pats girdėjo traukinyje pasakojant, kaip Maskvoje du tūkstančiai žmonių tiesiogine prasme nuogutėliai išėjo iš teatro ir taksomotorais išsivažinėjo po namus.

Eilėse prie pieno, tramvajuose, parduotuvėse, butuose, virtuvėse, priemiestiniuose ir tolimųjų reisų traukiniuose, stotyse ir stotelėse, vasarnamiuose ir pliažuose girdėjosi šnibždesys: „Piktoji dvasia...“

Labiau išsilavinę, kultūringi žmonės, aišku, šitų plepalų apie sostinėje apsilankiusią piktąją dvasią neplatino, net šaipėsi iš jų, mėgino sudrausti gandonešius. Tačiau faktas, kaip sakoma, lieka faktas, ir, nieko nepaaiškinęs, nenumosi į jį ranka: kažkas pabuvojo sostinėje. Jau vien anglių krūva virtęs Gribojedovas, be to, ir daugelis kitų įvykių iškalbingai apie tai bylojo.

Kultūringi žmonės laikėsi tardymo organų požiūrio: veikė hipnotizuotojų ir pilvakalbių gauja, puikiai išmananti savąjį amatą.

Savaime aišku, ir Maskvoje, ir už jos ribų buvo imtasi skubių ir energingų priemonių tai gaujai sulaikyti, bet jos, deja, nedavė rezultatų. Volandu pasivadinęs nusikaltėlis kartu su visais savo sėbrais dingo, nebegrįžo į Maskvą, niekur kitur nepasirodė ir niekuo daugiau neišsidavė. Todėl suprantama, kad kilo įtarimas, jos jis pabėgo į užsienį, tačiau ir ten jis niekur nepasirodė.

Paieškos truko ilgai. Šiaip ar taip, juk byla stulbinanti! Jau nekalbant apie keturis sudegintus namus ir šimtus iš proto išsikrausčiusių žmonių, buvo ir aukų. Dvi iš jų tikrai aiškios: Berliozas ir tasai nelaimingasis užsieniečių aptarnavimo biuro tarnautojas, buvęs baronas Maigelis. Juk jie buvo nužudyti. Apdegę pastarojo griaučiai, užgesinus gaisrą, buvo rasti Sodų gatvės bute Nr. 50. Taigi buvo aukų, ir jos reikalavo surasti kaltuosius.

Tačiau buvo ir daugiau aukų, atsiradusių jau po to, kai Volandas paliko sostinę, ir tomis aukomis, kad ir kaip liūdna, tapo juodi katinai.

Maždaug šimtas šių taikių, atsidavusių žmogui ir naudingų gyvulėlių buvo nušauti ar kitais būdais sunaikinti įvairiausiuose šalies kampeliuose. Keliolika katinų, kartais smarkiai aplamdytų, įvairiuose miestuose buvo pristatyti į miliciją. Sakysime, Armavire kažkoks pilietis vieną šitų niekuo nekaltų padarų atvedė į miliciją surištomis priekinėmis letenomis.

Pilietis patykojo katiną tuo metu, kai gyvulėlis lyg koks vagišius (ką padarysi, kad katinai taip atrodo? Jie taip atrodo ne todėl, kad yra prasikaltę, o todėl kad saugosi stipresnių už save padarų – šunų ir žmonių, – kurie juos gali užgauti ar nuskriausti. Ir

viena, ir kita padaryti nesunku, tačiau, patikėkit manim, labai negarbinga. Tikrai negarbinga!), taigi, kai katinas lyg koks vagišius kažkodėl sėlino prie varnalėšų kero.

Užgulęs katiną, pilietis plėšė sau nuo kaklo kaklaryšį, rišo juo gyvulį ir kandžiu balsu grasino:

– Aha! Vadinasi, dabar teikėtės atvykti pas mus, į Armavirą, pone hipnotizuotojau? O mes jūsų čia neišsigandom. Tik neapsimetinėkit nebyliu. Mes žinome, kas jūs per paukštis!

Į miliciją pilietis vilko katiną už žalio kaklaryšio, kuriuo buvo surišęs priekines jo letenas, vis paspirdamas iš užpakalio, kad katinas būtinai eitų užpakalinėmis kojomis.

– Neieškokit kvailių! – rėkė pilietis, lydimas švilpiančių berniūkščių. – Neapgausit! Teikėtės eiti kaip visi!

Juodas katinas liūdnei vartė kankinio akis. Gamtos neapdovanotas kalba, jis negalėjo pasiteisinti. Už išsigelbėjimą vargšas žvėrelis pirmiausiai turi būti dėkingas milicijai, be to, ir savo šeimininkei, garbingo amžiaus senutei našlei. Kai katinas buvo atvestas į miliciją, pareigūnai įsitikino, kad nuo piliečio smarkiai trenkia degtine, todėl jo parodymais buvo kaipmat suabejota. O tuo metu senutė, sužinojusi iš kaimynų, kad jos katinas areštuotas, leidosi bėgti į skyrių, kur suspėjo kaip tik laiku. Ji be galo gerai atsiliepė apie katiną, pareiškė, kad pažįsta jį penkerius metus, nuo pat tų dienų, kai jis dar buvo kačiukas, kad laidojo už jį kaip už save pačią, įrodė, kad jis nepadarė nieko bloga ir niekada nėra buvęs Maskvoje. Gimė Armavire, Armavire užaugo, Armavire mokėsi gaudyti peles.

Katinas buvo atrištas ir sugrįžo pas savininę, tiesa, paragavęs vargo ir praktiškai įsitikinęs, ką reiškia apsirikimas ir šmeižtas.

Šiokių tokių nemalonumų patyrė ne tik katinai, bet ir kai kurie žmonės. Keletas buvo suimti. Tarp kitų, trumpą laiką buvo sulaikyti šie asmenys: Leningrade – piliečiai Volmanas ir Volperis, Saratove, Kijeve ir Charkove – trys Volodinai, Kazanėje – Volochas, o štai Penzoje, tikrai nežinia kodėl, – chemijos mokslų daktaras Vetčinkevičius. Tiesa, jis buvo milžiniško ūgio, labai tamsus brunetas.

Be to, skirtingose vietose įkliuvo dešimt Korovinų, keturi Korovkinai ir du Karavajevai.

Vienas pilietis Belgorodo stotyje buvo surištom rankom išlaipintas iš Sevastopolio traukinio. Šis pilietis sumanė palinksminti kartu važiuvusius keleivius kortų triukais.

Jaroslavlyje, kaip tik per pačius pietus, į restoraną užėjo pilietis, nešinas primusu, ką tik atsiimtu iš taisyklos. Vos jį išvydė, du šveicoriai paliko savo postus drabužinėje ir išdūmė laukan, o paskui juos pabėgo visi restorano lankytojai ir tarnautojai. O kasininkei nežinia kaip dingo visos įplaukos.

Buvo dar daug nutikimų, visų neprisiminsi. Protai buvo didžiai sujaukti.

Dar ir dar kartą būtina pagirti tardytojus. Jie ne tik padarė viską, kad būtų sugauti nusikaltėliai, bet stengėsi ir paaiškinti visas jų piktadarystes. Ir jie viską paaiškino, ir tie paaiškinimai neabejotinai svarūs ir nepaneigiami.

Tardymo atstovai ir patyrę psichiatrai nustatė, kad nusikaltėlių gaujos nariai arba, galimas daiktas, vienas iš jų (labiausiai įtariamasis buvo Korovjovas), buvo neregėtai galingi hipnotizuotojai, sugebantys pasirodyti aplinkiniams ne toje vietoje, kur jie iš tikrųjų buvo, o menamose, tariamose pozicijose. Be to, jie lengvai įteigdavo su jais susitikusiems žmonėms, kad tam tikri daiktai ir žmonės yra tenai, kur jų iš tikrųjų

nebuvo, ir, atvirkščiai, pašalindavo iš regėjimo lauko žmones ir daiktus, kurie iš tikrųjų tame lauke buvo.

Taip aiškinant, viskas darosi suprantama, – net ir tas labiausiai piliečius sujaudinęs, regis, niekaip nepaaiškinamas gajumas katino, apšaudyto bute Nr. 50, bandant jį sulaikyti.

Joks katinas, žinia, ant sietyno netupėjo, niekas nė nemanė atsišaudyti, žmonės pyškino į tuščią vietą tuo metu, kai Korovjovas, įteigęs, kad ant sietyno karstosi katinas, galėjo sau ramiausiai stovėti šauliams už nugarų, maivytis ir mėgautis savo nepaprastais, bet nusikalstamiems tikslams naudojamais gabumais. Jis, žinoma, ir butą padegė, paliejęs benzino.

Žinoma, į jokią Jaltą Stiopa Lichodejevas neskrido (tokie triukai net Korovjovui neįkandami) ir telegramų iš ten nesuntė. Apalpęs juvelyro našlės bute, kur buvo išgąsdintas Korovjovo triuko su katinu, pasimovusiu ant šakutės marinuotą grybą, jis pragulėjo tame bute tol, kol Korovjovas tyčiodamasis užmaukšlino jam ant galvos veltinę skrybėlę ir nudangino jį į Maskvos aerouostą, pirma dar įteigęs Stiopą sutinkantiems kriminalinės paieškos atstovams, kad Stiopa neva išlipęs iš lėktuvo, atskridusio iš Sevastopolio.

Tiesa, Jaltos kriminalinės paieškos skyrius tvirtino, kad basas Stiopa buvo pas juos atvykęs ir kad jie siuntė į Maskvą telegramas apie Stiopą, tačiau jokiose bylose nepavyko rasti nė vienos telegramos kopijos, taigi buvo padaryta liūdna, bet nepaneigiama išvada, kad hipnotizuotojų gauja sugeba hipnotizuoti per milžinišką atstumą – ir ne vien paskirus žmones, bet ir jų grupes. Tokie nusikaltėliai galėjo išvesti iš proto net pačios atspariausios psichikos žmones.

Nėra ko nė kalbėti apie tokius niekus kaip kortų kaladė, atsidūrusi svetimoje kišenėje, partertyje, arba dingusios moterų suknelės, arba kniaukianti beretė ir panašūs dalykėliai! Tokių pokštų – beje, ir nesudėtingą triuką su nusukta konferansjė galva – gali iškirsti bet kuris vidutinis profesionalas hipnotizuotojas bet kurioje scenoje. Kalbantis katinas – taip pat gryną nesąmonė. Rodant žmonėms tokį katiną, užtenka pilvakalbystės pradmenų, o vargu ar kas abejoja, kad Korovjovo menas buvo kur kas toliau pažengęs.

Taigi kalbama visai ne apie kortų kalades, ne apie suklastotus laiškus Nikanoro Ivanovičiaus portfelyje. Visa tai mažmožiai! Tai jis, Korovjovas, pasiuntė po tramvajum Berliožą. Tai jis sumaišė protą nelaimingam poetui Ivanui Benamiui, jis vertė jį svaičioti ir regėti košmaruose senovės Jeršalaimą ir saulės išdegintą Plynkalnį su trimis pakabintaisiais ant stulpų. Tai jis ir jo gauja privertė dingti iš Maskvos Margaritą Nikolajevną ir jos namų darbininkę Natašą. Beje: šį atvejį tardytojai tyrė ypač kruopščiai. Reikėjo išsiaiškinti, ar žudikų ir padegėjų gauja minėtas moteris pagrobė, ar jos savo noru pabėgo su nusikaltėlių kompanija. Remdamiesi paikais ir painiais Nikolajaus Ivanovičiaus parodymais ir atsižvelgdami į keistą ir pamišėlišką Margaritos Nikolajevnos laiškelių vyrui, kuriame ji rašė tapusi ragana, atsižvelgdami į tą aplinkybę, kad Nataša dingo, palikusi visus savo daiktus ir drabužius, – tardytojai padarė išvadą, kad ir šeimininkę, ir namų darbininkę gauja, kaip ir daugelį kitų žmonių, užhipnotizavo, o paskui pagrobė. Kilo, matyt, visai teisinga mintis, kad nusikaltėlius suviliojo abiejų moterų grožis.

Tačiau štai kas liko tardytojams visai neaišku – kas paskatino gaują pagrobti iš psichiatrinės klinikos psichinį ligonį, vadinusį save meistru. To nustatyti nepavyko, kaip

nepavyko ir sužinoti pagrobto ligonio pavardės. Taip jis ir išnyko amžiams, paženklintas negyva pravarde: „Numeris šimtas aštuonioliktas iš pirmojo korpuso“.

Taigi mažne viskas išaiškėjo, paieškos pasibaigė, kaip apskritai viskas baigiasi pasaulyje.

Praėjo keleri metai, ir piliečiai palengva pamiršo ir Volandą, ir Korovjovą, ir kitus. Gyvenime žmonių, nukentėjusių nuo Volando ir jo sėbrų, įvyko daug permainų, ir tas permainas, kad ir kokios jos menkos ir nereikšmingos, vis dėl to reikia paminėti.

Pavyzdžiui, Žoržas Bengalskis, praleidęs ligoninėje tris mėnesius, pasveiko, tačiau į Varjetę negrįžo, turėjo palikti tarnybą per patį karštymetį, kai publika stvarstyte stvarstė bilietus – prisiminimai apie juodąją magiją ir jos demaskavimą pasirodė esą labai tvarūs. Bengalskis metė Varjetę, nes suprato, kad bus pernelyg sunku kas vakarą rodytis tūkstančiams žiūrovų, kurie neišvengiamai atpažins jį ir įžeidinės, be atvangos klausinėdami, kaip jam geriau: su galva ar be galvos?

Be to, konferansjė prarado geroką dozę savo linksmumo, kuris toks būtinas jo profesijos žmonėms. Jį vargino nemalonūs įprotis kiekvieną pavasarį, stojus mėnulio pilnačiai, pulti į neviltį, ūmai griebtis už kaklo, baikščiai dairytis ir verkti. Šitie priepuoliai praeidavo, tačiau su tokia sveikata ankstesnio amato imtis nebuvo galima, tad konferansjė nutarė pailsėti ir ėmė gyventi iš santaupų, kurių, jo kukliais apskaičiavimais, turėjo užtekti penkiolikai metų.

Jis pasitraukė ir niekuomet nebesusitiko su Varenucha, kuris pelnė visuotinį populiarumą ir meilę už savo net ir tarp teatro administratorių retą paslaugumą ir mandagumą. Kontramarkių medžiotojai niekaip kitaip jo nevadino, tik tėveliu geradariu. Kad ir kas, kad ir kada paskambintų į Varjetę, ragelyje visada girdėjosi švelnus liūdnokas balsas: „Klausau jūsų“, – o paprašius prie telefono pakviesti Varenuchą, tas pats balsas skubiai atsakydavo: „Aš jūsų paslaugoms“.

Stiopai Lichodejevui daugiau nebėra progos kalbėti telefonu Varjetė teatre. Išėjęs iš klinikos, kur prabuvo aštuonias dienas, Stiopa buvo išsyk permestas į Rostovą ir paskirtas didelio gastronomo vedėju. Sklinda gandai, kad jis visiškai nebegeirias portveino ir gerias tik degtinę, užpiltą ant serbentų pumpurų, tad labai sustorėjęs. Žmonės kalba, kad Stiopa pasidarė tylesnis ir vengia moterų.

Stepano Bogdanovičiaus pašalinimas iš Varjetė Rimskiui nesuteikė to džiaugsmo, apie kurį jis svajojo keletą metų. Pasigydęs klinikoje ir Kislovodske, senas senučiukas kretančia galva, finansų direktorius, įteikė pareiškimą, prašydamas atleisti jį iš Varjetė. Įdomu, kad šį pareiškimą į Varjetė atvežė Rimskio žmona. Pats Grigorijus Danilovičius neturėjo jėgų net dieną įžengti į tą pastatą, kur matė mėnesienos nušviestą perskilusį lango stiklą ir ilgą ranką, siekiančią atstumti apatinį kaištuką.

Atsisakęs tarnybos Varjetė teatre, finansų direktorius pradėjo dirbti lėlių teatre Zamoskvorečėje. Šiame teatre jam jau nebeteko svarstyti akustikos reikalų su gerbiamuoju Arkadijum Apolonovičium Semplejarovu. Šis mikliai buvo permestas į Brianską ir paskirtas grybų paruošų punkto vedėju. Dabar maskviečiai pasigardžiuodami valgo sūdytas rudmėsas ir marinuotus baravykaičius ir atsidžiaugti negali šituo permetimu. Viskas jau praeityje, tad galime pasakyti, kad Arkadijui Apolonovičiui akustikos reikalai nesisekė, – kad ir kaip jis stengėsi ją pagerinti, ji liko tokia, kokia buvus.

Tarp asmenų, nutraukusių ryšius su teatru, be Arkadijaus Apolonovičiaus, būtina paminėti ir Nikanorą Ivanovičių Bosojų, nors šis su teatrais buvo susijęs tik tuo, kad mėgo nemokamus bilietus. Nikanoras Ivanovičius ne tik nevaikšto į jokią teatrą nei už pinigus, nei dykai, bet balsta tik išgirdęs šnekant apie teatrą. Dar labiau negu teatro jis pradėjo nekęsti poeto Puškino ir talentingo artisto Savos Potapovičiaus Kurolesovo. Artisto nekętė taip smarkiai, jog pernai, išvydęs laikraštyje žinutę juoduose rėmeliuose, kad Savą Potapovičių pačiame kūrybinių jėgų žydėjime ištiko infarktas, Nikanoras Ivanovičius taip išraudo, jog pats vos nenukeliavo paskui Savą Potapovičių, kriočdamas: „Taip jam ir reikia!“ Be to, tą patį vakarą Nikanoras Ivanovičius, kurio galvoje populiaraus artisto mirtis pažadino daugybę slogių prisiminimų, vienut vienas, žvelgdamas tikrai į pilnatį, apšvietusią Sodų gatvę, pasigėrė ligi žemės graibymo. Ir sulig kiekviena taurele priešais jį ilgėjo neapkenčiamų figūrų virtinė, kurioje stovėjo ir Sergejus Gerardovičius Dunčilis, ir gražuolė Ida Gerkulanovna, ir tas rusvaplaukis žąsų savininkas, ir nuoširdusis Nikolajus Kanavkinas.

Na, o aniems kas nutiko? Atleiskite! Ničnieko jiems nenutiko ir negalėjo nutikti, nes jų iš tikrųjų niekuomet nebuvo, kaip nebuvo nei simpatiškojo artisto–konferansjė, nei paties teatro, nei senos šykštuolės tetulės Poročovnikovos, pūdančios valiutą rūsyje, nei, žinoma, auksinių trimitų ir įžūlių virėjų. Nenaudėlio Korovjovo paveiktas, Nikanoras Ivanovičius visa tai tik sapnavo. Vienintelis gyvas žmogus, patekęs į šį sapną, kaip tik ir buvo artistas Sava Potapovičius, ir pateko jis į tą sapną tik todėl, kad labai dažnai skaitydavo eiles per radiją ir įstrigo Nikanoro Ivanovičiaus atmintyje. Jis buvo, o kitų nebuvo.

Tai gal nebuvo nė Aloizijaus Mogaryčiaus? O ne! Šis ne tik buvo, bet ir dabar dar gyvas, ir eina kaip tik tas pareigas, kurių atsisakė Rimskis, jis – Varjetė finansų direktorius.

Praėjus maždaug parai po vizito pas Volandą, atsitokėjęs traukinyje kažkur palei Viatką, Aloizijus pamatė, kad nežinia ko aptemusia galva išvykęs iš Maskvos, jis pamiršo apsimauti kelnės, tačiau kažkodėl pasivogė visai jam nereikalingą šeimininko namų knygą. Sumokėjęs palydovui siaubingus pinigus, Aloizijus nusipirko senas tepaluotas kelnės ir iš Viatkos pasuko atgal. Tačiau namelio, kuriame gyveno, deja, neberado. Ugnis prarijo sukiūžusią lūšnelę. Tačiau Aloizijus buvo be galo apsukrus žmogus, po dviejų savačių jis jau nuomojo puikų kambarį Briuso skersgatvyje, o po kelių mėnesių sėdėjo Rimskio kabinete. Ir kaip anksčiau Rimskis kentėjo nuo Stipos, taip dabar Varenuchą kamavo Aloizijus. Ivanas Saveljevičius dabar svajoja tik apie tai, kad šitas Aloizijus kur nors dingtų iš Varjetė, nes, pasak Varenuchos, retsykais prasitariančio draugų būrelyje, „tokioj niekšo, kaip šitas Aloizijus, jis gyvenime dar nematęs, ir iš šito Aloizijaus esą galima visko tikėtis“.

Beje, galimas daiktas, kad administratorius perlenkia lazda. Nepastebėta jokių tamsių Aloizijaus darbelių, kaip ir apskritai nepastebėta, kad jis ką nors dirbtų, išskyrus nebent tai, kad į Sokovo vietą priėmė naują bufetininką. O Andrejus Fokičius mirė nuo kepenų vėžio Pirmoje MVU klinikoje, praėjus devyniems mėnesiams po Volando apsilankymo Maskvoje...

Taigi, praslinko keleri metai, ir apsitraukė maurais šioje knygoje teisingai aprašyti įvykiai, ir išblėso jie žmonių atmintyje. Bet ne visų, bet ne visų!

Kasmet, stojus šventinei pavasarinei pilnačiai, pavakariais po liepomis prie Patriarcho tvenkinių pasirodo į ketvirtą dešimtį persiritęs žmogus. Rusvaplaukis, žaliaakis, kukliai

apsirengęs žmogus. Tai Istorijos ir filosofijos instituto bendradarbis, profesorius Ivanas Nikolajevičius Ponyrevas.

Čia, liepų pavėsyje, jis visuomet sėdasi ant to paties suoloelio, ant kurio sėdėjo tą vakarą, kai seniai visų užmirštas Berliozas paskutinį kartą gyvenime regėjo dūžtantį mėnulį.

Mėnulis dabar sveikutėlis, pavakary baltas, o vėliau auksinis, su tamsiu žirgelio ar drakono kontūru, jis plaukia virš buvusio poeto Ivano Nikolajevičiaus ir sykiu nejuda iš vietos savo aukštybėse.

Ivanas Nikolajevičius viską žino, viską žino ir viską supranta. Jis žino, kad jaunystėje jį buvo užhipnotizavę kažkokie nusikaltėliai, kad jis paskui gydėsi ir pagijo. Bet jis žino ir tai, kad kartais negali susivaldyti. Jis negali susivaldyti, stojus pavasario pilnačiai. Kai tik ima artintis tos dienos, kai tik danguje pradeda brinkti auksu tviskantis šviesulys, kažkada kabojęs virš dviejų penkiašakių žibintų, Ivanas Nikolajevičius pradeda jaudintis, nervintis, praranda apetitą, prastai miega, laukia, kol mėnulis prisirps. O pilnačiai stojus, niekas nebegali sulaikyti Ivano Nikolajevičiaus namuose. Pavakare jis traukia prie Patriarcho tvenkinių.

Ant suoloelio Ivanas Nikolajevičius jau atvirai kalbasi pats su savim, rūko, prisimerkęs žiūri čia į mėnulį, čia į atmintiną turniketą.

Taip Ivanas Nikolajevičius praleidžia kartais valandą, kartais dvi. Paskui pakyla ir visada tuo pačiu keliu, kirsdamas Spiridonijaus gatvę, traukia į Arbatą, žvelgdamas prieš save tuščiomis neregio akimis.

Jis praeina pro žibalo krautuvėlę, ties senu pasvirusiu dujiniu žibintu pasuka į skersgatvėlį ir prisėlina prie tvoros, už kurios auga vešlus, bet dar nesužaliavęs sodas. Tame sode jis regi gotikinį pastatą, kurio vienas šonas su išsikišusiu trivėriu langu apšviestas mėnesienos, o kitas skendi tamsoje.

Profesorius nežino, kas atvilioja jį prie tos tvoros, nežino, kas gyvena šiame name, tačiau įveikti savęs, šviečiant mėnulio pilnačiai, jis negali. Be to, jis žino, kad sode už tvoros būtinai išvys visuomet tą patį vaizdą.

Jis išvys ant suoloelio sėdintį pusamžį solidų vyriškį su barzdžiuke, su pensnė ir šiek tiek į paršiuko snukelį panašiais veido bruožais. Ivanas Nikolajevičius visuomet užklumpa šį namo gyventoją svajingai rymantį ir žvelgiantį į mėnulį. Ivanas Nikolajevičius žino, kad, pasigrožėjęs mėnuliu, žmogus būtinai nusuks žvilgsnį į langą ir žiūrės į jį, tarsi tikėdamasis, kad langas tuojau prasivers ir ant palangės pasirodys kažkas nepaprasta.

Kas bus toliau, Ivanas Nikolajevičius žino atmintinai. Dabar reikia užsiglausti už tvoros, pasislėpti, nes žmogus tučtuojau pradės neramiai sukioti galvą, klydinėjančiomis akimis gaudys kažką ore, ims džiaugsmingai šypsotis, o paskui, apimtas kažkokio ilgesingo gaudulio, ūmai skėstelės rankomis, o tada paprasčiausiai ims ir pradės gana garsiai murmėti:

– Venera! Venera!.. Et, koks aš kvailys!..

– Dievai, dievai! – sušnibždės Ivanas Nikolajevičius, slėpdamasis už tvoros ir nenuleisdamas karščiuojančių akių nuo paslaptingojo nepažįstamojo. – Štai dar viena mėnulio auka... Taip, tokia pat auka, kaip ir aš.

O žmogus ant suoloelio toliau kalbės:

– Et, koks aš kvailys! Kodėl, kodėl neišskridau su ja? Ko tu pabūgai, senas asile! Išsirūpinai popierėlį! Dabar kentėk, senas kretine!

Šitaip truks tol, kol tamsiojoje namo pusėje barkštels prasivėręs langas, kol jame pasirodys balkšvas siluetas ir pasigirs nemalonius moters balsas:

– Nikolajau Ivanovičiau, kur jūs? Ką čia prasimanėt? Norite susigriebti maliariją? Eikite arbatos gerti!

Žmogus ant suoločio, aišku, atsipeikės ir puls meluoti:

– Tyru oru, tyru oru norėjau pakvėpuoti, širdele! Be galo puikus oras!

Jis pakils nuo suoločio, vogčiomis pagrasins kumščiu pirmame aukšte užsiveriančiam langui ir nukiūtins namo.

– Meluoja, meluoja! O, dievai, kaip jis meluoja! – murma, traukdamasis nuo tvoros, Ivanas Nikolajevičius, – ne oras vilioja jį į sodą, pavasario pilnatis naktį jis kažką mato aukštybėse, sode ir mėnulyje. Ak, brangiai sumokėčiau už jo paslaptį, kažin ką duočiau, kad galėčiau sužinoti, kokią Venerą jis prarado, ką jis ten gauda ore, bergždžiai mosikuodamas rankomis?

Profesorius grįžta namo jau tikras ligonis. Jo žmona apsimeta, kad nieko nepastebi, ir skubina jį gultis. Tačiau pati negula, sėdasi prie lempos su knyga, žiūri gailiomis akimis į miegantį. Ji žino, kad auštant Ivanas Nikolajevičius pašoks iš miego, blaškysis, rėks, raudos. Todėl priešais ją ant staltiesės po lempa ir guli iš anksto paruoštas, spirite pamerktas švirkštas ir ampulė su tamsiu arbatos spalvos skysčiu.

Dabar vargšė moteris, gyvenanti su sunkiu ligoniu, galės ramiai ir be baimės užmigti. Ivanas Nikolajevičius miegos ligi ryto, laimės išraiška spindės jo veide, jis regės jai visai nežinomus, bet kažkokius kilnius ir laimingus sapnus.

Pilnatis naktį mokslininką prikelia ir verčia rėkti visada tas pats vaizdas. Jis mato budelį be nosies, kuris pašokęs nuo žemės ir keistai ūktelejęs, smeigia ietim į širdį ant stulpo pririštam pakvaišusiam Gestui. Baisus ne pats budelis, o toji nenatūrali šviesa, atsimušusi nuo kažkokio debesies, kuris kunkuliuoja ir gula ant žemės, kaip būna tik per pasaulines katastrofas.

Suleidus vaistus, sapnas persimaino. Nuo lovos link lango nutįsta platus mėnesienos takas, į šį taką išeina žmogus, užsimetęs baltą apsiaustą raudonu kaip kraujas pamušalu, ir pradeda kopti į mėnulį. Greta jo eina kažkoks jaunuolis sudriskusiu chitonu ir sužalotu veidu. Keleiviai ginčijasi, kažką kits kitam karštai įrodinėja, stengiasi susitart.

– Dievai, dievai, – atsukęs palydovui savo išdidų veidą kalba žmogus baltu apsiaustu. – Kokia šlykšti bausmė! Bet būk geras, sakyk, – čia išdidus veidas pavirsta maldaujančiu, – juk jos nebuvo! Meldžiu tave, pasakyk, juk nebuvo?

– Na, žinoma, nebuvo, – kimiu balsu atsiliepia palydovas, – tau tik pasivaideno.

– Ar tu gali prisiekti, kad nebuvo? – meilikaudamas prašo žmogus baltu apsiaustu.

– Prisiekiu! – atsako palydovas, o jo akys kažkodėl šypsosi.

– Man nieko daugiau nereikia! – prarėktu balsu sušunka žmogus baltu apsiaustu ir kopia vis aukščiau ir aukščiau link mėnulio, vesdamasis drauge savąjį palydovą. Paskui juos eina ramus ir didingas milžiniškas smailausis šuo.

Tuomet mėnesienos takas užverda, į visas puses ima trykšti ir kliukti mėnesienos upė. Mėnesiena viešpatauja ir žaidžia, mėnesiena šoka ir šėlsta. Tuomet iš mėnesienos srauto išnyra begalinio grožio moteris ir, vesdamasi už rankos baikščiai besidairanti apšepusį žmogų, žengia prie Ivano. Ivanas Nikolajevičius kaipmat jį atpažįsta. Tai jo naktinis svečias, numeris šimtas aštuoniolika. Ivanas Nikolajevičius sapne tiesia į jį rankas ir godžiai klausinėja:

– Vadinasi, taip ir baigėsi?

– Taip ir baigėsi, mano mokiny, – atsako numeris šimtas aštuoniolika, o moteris prieina prie Ivano ir sako:

– Aišku, kad taip. Viskas baigėsi, ir viskas baigiasi... Ir aš pabučiuosiu jus į kaklą, ir viskas jūsų gyvenime bus kaip pridera.

Ji pasilenkia prie Ivano ir bučiuoja jį į kaklą, o Ivanas glaudžiasi prie jos ir žvelgia jai į akis, bet ji traukiasi, traukiasi atatupsta ir nutolsta kartu su savo palydovu link mėnulio...

Tuomet mėnesiena ima siautėti, ji lieja šviesos srautus tiesiog ant Ivano, ji taškosi šviesa į visas puses, kambary prasideda mėnesienos potvynis, šviesa vilnija, kyla aukštyn, apsemia lovą. Štai tuomet Ivano Nikolajevičiaus veide ir sušvinta laiminga šypsena.

Rytmetį jis nubunda tylus, bet visai ramus ir sveikas. Jo skaudi atmintis aprimsta, ir ligi kitos pilnaties profesoriaus nebeišgąsdins niekas: nei benosis Gesto žudikas, nei žiaurus penktasis Judėjos prokuratorius, raitelis Poncijus Pilotas.

1929–1940
